This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

2976 e. 50

Q. HORATIUS FLACCUS.

RECENSUIT

ATQUE INTERPRETATUS EST

IO. GASPAR ORELLIUS.

EDITIONEM MINOREM SEXTAM

POST

IO. GEORGIUM BAITERUM

CURAVIT

GUILELMUS HIRSCHFELDER.

VOLUMINIS PRIORIS

FASCICULUS PRIOR.

ODARUM LIBRI I. II.

BODL: LIBR.
FOREIGN
PROGRESS

BEROLINI

SUMPTUS FECIT S. CALVARY EIUSQUE SOCIUS.

MDCCCLXXXII.

BODLEIAN LIBRARY
MAR 87
OXFORD.

Q. HORATIUS FLACCUS.

Q. HORATIUS FLACCUS.

RECENSUIT

ATQUE INTERPRETATUS EST

IO. GASPAR ORELLIUS.

EDITIONEM MINOREM SEXTAM

POST

IO. GEORGIUM BAITERUM

CURAVIT

GUILELMUS HIRSCHFELDER.

VOLUMEN PRIUS.

BIBLIOTHECA BODLEIANA

BEROLINI

SUMPTUS FECIT S. CALVARY EIUSQUE SOCIUS.

MDCCCLXXXII.

PRAEFATIO
EDITIONIS PRIMAE.

Cum redemptoribus honestissimis placuisset, ut iisdem operarum formis servatis una cum Horatii editione maiore minor quoque a me pararetur illius dimidiam circiter partem complectens, resecui primum varietatem lectionis, ea dumtaxat memorata, de qua ut in scholis dissereretur necessarium videbatur, deinde magnam partem et exemplorum in altera editione allatorum et interpretationum minus rectarum, quas in illa certis argumentis refutare conatus sum.

Quae iam remansit interpretatio aeque ac copiosior illa non tam Grammaticis, quam eorum usui destinata est, qui etiamnunc huiusmodi commentarios consulunt, id est, cum adolescentes primum Horatii carmina lecturi vel quas apud praeceptores audierunt interpretationes repetituri; tum viri, qui aliis negotiis districti interdum tamen ad poëtam, cuius inde ab ineunte aetate gratam memoriam merito conservarunt, ita redire cupiunt, ut ne nimis abstrusis, operosis diffusisque disputationibus primum intricentur, mox a legendo deterreantur.

Recognitio Meinekiana meae tamquam fundamentum est, ita ut potissimum e Codicibus Blandinianis Cruquii, tribus Bernensibus (B Saec. VIII. vel IX., b et c Saec. X.), Sangallensi (S Saec. X.), Turicensi (T Saec. X.) a me collatis lectiones meo quidem iudicio praestabiliores reciperem, a criticorum coniecturis abstinerem, atque sane per quinque

hos Carminum libros duas tantummodo a me receptas esse memini. (Od. 3, 17, 5. Epod. 4, 8.)

Scribebam Turici XI. die mensis Martii
MDCCCXXXVII.

J. G. BAITERI PRAEFATIO.
EDITIONIS TERTIAE.

Haec editio tota ad tertiam maiorem conformata est. Siglis priorum editionum accessit d (Cod. Bernensis quartus Saec. XII.). De litteris graecis consulenda est praefatio editionis maioris.

Scr. Turici IV. Idus Februarias a. MDCCCL.

PRAEFATIO
EDITIONIS SEXTAE.

Divenditis editionis quartae quintaeque exemplis Calvarii redemptores flagitabant, ut sextam editionem curarem. quo negotio ita functus sum, ut totius libri indolem multis gratam et acceptam relinquerem intactam, corrigerem quae falsa, delerem quae supervacanea viderentur, adderem perpauca. imprimis addenda censuimus vitam Suetonianam, tabulam chronologicam, indicem rerum et verborum. ad verba Horatii recognoscenda praeter codices Orellianos Cruquii Blandinios in eisque maxime Antiquissimum, Ottonis Kelleri codices Parisinos 7900a (*A*), 7971 (*ψ*), 7972 (*λ*), 7973 (*v*), 7974 (*φ*), 7975 (*γ*), 10310 (*π*), Ambrosianum (*O*), Sueco-Vaticanum 1703 (R) aliosque paucos adhibui.

Accuratius de rationibus nostris in maioris Orellianae editione quarta disputabitur.

Berolini id. Novbr. MDCCCLXXXI. G. Hirschfelder.

VITA HORATII SUETONIANA.

Q. Horatius Flaccus Venusinus, patre, ut ipse tradit, libertino et auctionum coactore, ut vero creditum est, salsamentario, cum illi quidam in altercatione exprobrasset: quotiens ego vidi patrem tuum brachio se emungentem! bello Philippensi excitus a M. Bruto imperatore tribunus militum meruit; victisque partibus venia impetrata scriptum quaestorium comparavit. ac primo Maecenati, mox Augusto insinuatus non mediocrem in amborum amicitia locum tenuit. Maecenas quantopere eum dilexerit, satis testatur illo epigrammate:

ni te visceribus meis, Horati,
plus iam diligo, tu tuum sodalem
Ninnio videas strigosiorem;

sed multo magis extremis iudiciis tali ad Augustum elogio: 'Horati Flacci ut mei esto memor!' Augustus epistolarum quoque ei officium obtulit, ut hoc ad Maecenatem scripto significat: 'ante ipse sufficiebam scribendis epistolis amicorum, nunc occupatissimus et infirmus Horatium nostrum a te cupio abducere. veniet ergo ab ista parasitica mensa ad hanc regiam et nos in epistolis scribendis adiuvabit.' ac ne recusanti quidem aut succensuit quicquam aut amicitiam suam ingerere desiit. extant epistolae, e quibus argumenti gratia pauca subieci: 'sume tibi aliquid iuris apud me, tamquam si convictor mihi fueris; recte enim et non temere feceris, quoniam id usus mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri possit.' et rursus: 'tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio quoque nostro audire; nam incidit ut illo coram fieret a me tui mentio. neque enim si tu superbus amicitiam nostram sprevisti, ideo nos quoque ἀνθυπερηφανοῦμεν.' praeterea saepe eum inter alios iocos

---

2 *auctionum* cod. Vatic. Feae, ceteri *exactionum*. *ut—emungentem* Chr. Jani interpolata esse intellexit *vero* Muretus, *vere* libri 9 *testatur* cod. Paris. A 7971, alii *monstratur*, Lambinus *demonstratur* 11 *tu tuum* Lambinus Muretus *tutum* cod. 12 *Ninnio* P. Pithoeus, *nimio* vel *ninio* vel *mimo* cod. 14 *ut* addidit Lambinus 17 *a te* Nannius, *te abducere* vel *adducere* ceteri. 24 *valetudinem* cod. plerique. cf. Mon. Ancyr. II 19.

purissimum penem et homuncionem lepidissimum appellat, unaque et altera liberalitate locupletavit. scripta quidem eius usque adeo probavit mansuraque perpetuo opinatus est, ut non modo saeculare carmen componendum iniunxerit, sed et Vindelicam victoriam Tiberii Drusique privignorum suorum eumque coegerit propter hoc tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere; post sermones vero quosdam lectos nullam sui mentionem habitam ita sit questus: 'irasci me tibi scito, quod non in plerisque eius modi scriptis mecum potissimum loquaris; an vereris ne apud posteros infame tibi sit, quod videaris familiaris nobis esse?' expresseritque eclogam ad se, cuius initium est:

cum tot sustineas et tanta negotia solus,
res Italas armis tuteris, moribus ornes,
legibus emendes: in publica commoda peccem,
si longo sermone morer tua tempora, Caesar.

Habitu corporis fuit brevis atque obesus, qualis et a semet ipso in satiris describitur et ab Augusto hac epistola: 'pertulit ad me Oniscus libellum tuum, quem ego ut *accusantem, quantuluscumque est, boni consulo. vereri autem mihi videris ne maiores libelli tui sint, quam ipse es; sed tibi statura deest, corpusculum non deest. itaque licebit in sextariolo scribas, quo circuitus voluminis tui sit ὀγκωδέστατος, sicut est ventriculi tui.' ad res venerias intemperantior traditur. nam specula in cubiculo scortans ita dicitur habuisse disposita, ut quocumque respexisset, sibi imago coitus referretur. vixit plurimum in secessu ruris sui Sabini aut Tiburtini, domusque eius ostenditur circa Tiburni luculum. venerunt in manus meas et elegi sub titulo eius et epistola prosa oratione quasi commendantis se Maecenati, sed utraque falsa puto; nam elegi vulgares, epistola etiam obscura, quo vitio minime tenebatur. Natus est VI idus Decembris L. Cotta et L. Torquato consulibus, decessit V kal. Decembris C. Marcio Censorino et C. Asinio Gallo consulibus post nonum et quinquagesimum annum herede Augusto palam nuncupato, cum urgente vi valetudinis non sufficeret ad obsignandas testamenti tabulas. humatus et conditus est extremis Esquiliis iuxta Maecenatis tumulum.

---

11 *expresseritque* Lachmannus, *expressitque* libri. 18 *Oniscus* Aug. Reifferscheid (i. q. Asella, ad quem epist. I 13.), cod. *Onysius Onisius.* 18 *accusantem* codices, *excusantem* Reifferscheid, ego malim *hilarantem.* Th. Mommsen *ut alios antea.* 23 *ad res—referretur* ex Suetonio eiecerunt Bentleius Lessingius alii.

TABULA CHRONOLOGICA.

Anni Urbis.	Anni Hor.	Consules.	Res eo anno gestae.
689	1	L. Aurelius Cotta L. Manlius Torquatus	Q. Horatius Flaccus Venusiae natus est libertino patre in colonia Romana in confinio Lucaniae et Apuliae sita.
698	9	Cn. Cornelius Lentulus L. Marcius Philippus	Hoc fere anno Horatius a patre Romam deductus et Orbilio aliisque magistris traditus est.
709	20	C. Julius Caesar consul IIII dictator III.	Horatius studiorum causa Athenas se confert. Bello in Hispania confecto Caesar C. Asinium Pollionem cum tribus legionibus ibi relinquit.
710	21	Caesar dictator perpetuus M. Antonius P. Cornelius Dolabella	Idibus Martiis Caesar interficitur. M. Junius Brutus Urbe mense sextili relicta Athenas venit, ut copias colligeret. Horatius dignitatem tribuni adeptus castra eius sequitur.
711	22	C. Vibius Pansa A. Hirtius C. Julius Caesar Octavianus Q. Pedius	Proelio Mutinensi 'cecidit casu consul uterque pari.' Ovidius poeta nascitur. Horatius cum Bruto per Macedoniam et Thraciam in Asiam transgreditur. Smyrnae de bello gerendo consultant Brutus et Cassius. Bononiae triumviratus in quinquennium rei publicae constituendae fit.
712	23	L. Munatius Plancus M. Aemilius Lepidus	Proelium Philippense mense novembri factum est. Eodem mense Tiberius, Augusti privignus nascitur.
713	24	L. Antonius P. Servilius Vatia	Horatius venia impetrata in Italiam revertit.
714	25	Cn. Domitius Calvinus C. Asinius Pollio	Bellum Perusinum. Horatius epodum sextum decimum composuit, fortasse etiam satiram libri primi septimam.
715	26	L. Marcius Censorinus C. Calvisius Sabinus L. Cocceius Nerva P. Alfenus Varus	Ad Misenum de pace cum S. Pompeio agitur. Octavianus in Galliam proficiscitur. Agrippa hoc et proximo anno res ibi componit. Asinius Pollio a. d. VIII. kal. Novbr. de Parthinis triumphat (Delmaticum triumphum C. II 1, 16.) Vergilius et Varius poetae Maecenati Horatium commendant. Sat. I 6, 54 sq.
716	27	Ap. Claudius Pulcher C. Norbanus Flaccus P. Cornelius Scipio L. Marcius Philippus	Pace turbata S. Pompeius mare infestat; Menodorus libertus eius ad Octavianum deficit. is in freto Siculo male rem gerit. P. Ventidius in Syria Pacorum Orodis filium a. d. V id. Junias caedit. Maecenas Horatium 'in suorum numero coepit habere' (Sat. II 6, 41 sq.)

Anni Urbis.	Anni Hor.	Consules.	Res eo anno gestae.
717	28	M. Vipsanius Agrippa L. Caninius Gallus mense dec. suff. T. Statilius Taurus	Foedus Tarentinum componitur, potestas III virum in alterum quinquennium prorogatur. Horatius iter Brundisinum cum Maecenate, Cocceio Nerva, Fonteio Capitone, Plotio, Vario, Vergilio aliis fecit et descripsit Sat. I 5.
718	29	L. Gellius Publicola M. Cocceius Nerva	Octaviani adversus S. Pompeium expeditio tempestatibus et perfidia Menodori irrita fit, donec proeliis ad Mylas atque ad Naulochum factis bellum confectum est. Victus Pompeius in Asiam fugit proximoque anno in Troade iussu Antonii necatus est. M. Lepidus omni potestate exutus Circeios relegatur. Octavianus ovans in Urbem ingressus tribunicium ius accepit. M. Antonius rebus in Media male gestis in Aegyptum ad Cleopatram se confert. Maecenas 'cunctis apud Romam atque Italiam praeponitur.'
719	30	L. Cornificius S. Pompeius, S. f.	Octavianus veteranorum seditionem opprimit, Pannoniae bellum infert. Horatius satirarum librum primum edit.
720	31	M. Antonius II (abdic. kal. Jan.) L. Sempronius Atratinus L. Scribonius Libo (inde a kal. Jul.) L. Aemilius Lepidus Paulus C. Memmius inde a kal. Novbr. M. Herennius	M. Agrippa Dalmatas, Valerius Messala Salassos domant. M. Agrippa Artavasden Armeniae regem specie amicitiae inlectum in vincla coniecit, (anno 724 Cleopatrae interficiendum tradidit); idem Cleopatram palam pro uxore habet eiusque filiis regna distribuit. Hoc anno Horatius villam Sabinam a Maecenate accepisse videtur. Moritur C. Sallustius Crispus.
721	32	Imp. Caesar divi Juli f. II. abdic. kal. Jan. L. Volcatius Tullus L. Autronius Paetus suff.: L. Flavius C. Fonteius Capito M. Acilius L. Vinicius Q. Laronius	M. Antonius Octaviam uxorem repudiat. Octavianus Dalmatas frangit. Agrippa aedilitatis munere suscepto urbem Romam exornat, aquae ductus restituit.
722	33	Cn. Domitius Ahenobarbus C. Sosius inde a kal. Jul. L. Cornelius Balbus M. Valerius	Octavianus Antonii testamento in senatu recitato efficit, ut imperium ei abrogetur ipsique bellum Cleopatrae inferendum deferatur. utrimque ingentes copiae coguntur. moritur T. Pomponius Atticus anno aetatis septuagesimo septimo.

Anni Urbis.	Anni Hor.	Consules.	Res eo anno gestae.
723	34	Imp. Caesar divi Juli f. III. M. Valerius Messalla Corvinus suff.: M. Titius Cn. Pompeius Q. f.	Urbis et Italiae cura Maecenati tradita Octavianus copias in Epirum traicit, classem celeritate praestantem ad sinum Ambracium collocat; a. d. IV non. septbr. ad Actium Antonium Cleopatramque vincit et in fugam convertit. Pedestres Antonii copiae paucis diebus post deditionem faciunt. Horat. epod. 1. 9. Carm. I 37.
724	35	Imp. Caesar divi Juli filius IIII. M. Licinius Crassus suff.: C. Antistius Vetus M. Tullius Cicero L. Saenius Balbinus	Octavianus Sami hiemavit, sed seditione militum in Italiam revocatur. qua sedata in Aegyptum profectus Antonio victo Alexandriam kal. Sext. in deditionem accipit. Antonius, tum Cleopatra manus sibi inferunt. Aegyptus fit provincia Romana eique Cornelius Gallus poeta, eques Romanus praeficitur. Cassius Parmensis, qui solus ex interfectoribus Caesaris supererat, necatur. Numidia Jubae, Jubae regis filio traditur. Horatius scripsit C. I 37; alterum satirarum librum et epodos edidit.
725	36	Imp. Caesar divi Juli f. V. S. Appuleius M. Valerius Messalla Potitus	Octavianus triplicem triumphum currulem (Dalmaticum Actiacum Alexandrinum) agit mense Sextili, qui postea Augustus nominatus est. Janum claudit; imperator perpetuo cognomine appellatur.
726	37	Imp. Caesar divi Juli f. VI. M. Vipsanius Agrippa II.	Octavianus princeps senatus renuntiatur; aedes Apollinis Palatini cum bibliotheca publica dicatur, de qua re Horat. C. I 31. ludi Actiaci primum celebrantur.
727	38	Imp. Caesar divi f. Augustus VII. M. Vipsanius Agrippa III.	Ex sententia L. Munacii Planci Octavianus a. d. XVII kal. Febr. nominatus est Augustus; provinciarum duo genera, senatorias et imperatorias constituit; aestate in Galliam, inde in Hispaniam proficiscitur. M. Crassus de Getis, Messalla de Aquitanis triumphant. Exercitus et ad Britannos et ad Arabes parantur. Conf. Hor. C. I 35. 29.
728	39	Imp. Caesar Augustus VIII. T. Statilius Taurus II.	Bellum cum Cantabris vario eventu geritur. Cornelius Gallus, qui Aegypto praefuerat, de maiestate condemnatus ipse se interficit.
729	40	Imp. Caesar Augustus VIIII. M. Junius Silanus	Augustus in Hispania bellum Cantabricum administrat, Tarracone morbo implicatur. Salassis pacatis Augusta Praetoria conditur. Numidia cum Africa provincia coniungitur, Juba Mauretaniam accipit.
730	41	Imp. Caesar Augustus X.	Augustus absens (Tarracone morbo retinebatur) a senatu legibus omnibus solvitur.

Anni Urbis.	Anni Hor.	Consules.	Res eo anno gestae.
		C. Norbanus Flaccus	in urbem regressus nuptias Juliae filiae cum M. Marcello Octaviae sororis filio celebrandas curat. Aelius Gallus in Arabiam felicem proficisci iubetur, sed morbis retinetur. Janus iterum clauditur. Quintilius Vergilii amicus moritur (Hor. C. I 24).
731	42	Imp. Caesar Augustus XI. abd. inter 14. Jun. et 15. Jul. A. Terentius Varro Murena Cn. Calpurnius Piso (Murenae suffectus). L. Sestius Quirinus (Augusto suffectus)	Augustus cum consulatu se abdicasset, tribuniciam potestatem perpetuam accepit. Murena de maiestate condemnatus interficitur. Marcellus morte praematura decedit. Horatius libros tres carminum edit.
732	43	M. Claudius Marcellus Aeserninus L. Arruntius	Rebellant Cantabri. Augustus in Siciliam, iude in Asiam proficiscitur. Horatius itinera valetudinis causa vel Baias vel Praeneste facit; epistulas scribit.
733	44	M. Lollius Q. Aemilius Lepidus	Augustus propter tumultus urbanos Agrippam urbi praeficit eique Juliam filiam uxorem dat; ipse Sami in insula hiemat.
734	45	M. Appuleius P. Silius Nerva	Ti. Claudius Nero, Augusti privignus, Armeniae res componit. Phraates, rex Parthorum, signa Crasso et Antonio erepta reddit. Agrippa Cantabros domat. Horatius paulo ante kal. Dcbr. primum epistularum librum edit.
735	46	C. Sentius Saturninus Q. Lucretius Vespillo. suff. Octobr.: M. Vinicius	Egnatii Rufi coniuratio opprimitur. Augustus a. d. IV id. Octob. revertitur. Vergilius poeta cum ex Graecia in Italiam rediisset, Brundisii a. d. X kal. Oct. moritur.
736	47	P. Cornelius Lentulus Marcellinus Cn. Cornelius Lentulus	Augustus mores emendandos suscipit: legem sumptuariam, de poenis caelibum, alias fert.
737	48	C. Furnius C. Junius Silanus	Ludi saeculares. Horatii carmen saec. et C. IV 6.
738	49	L. Domitius Ahenobarbus P. Cornelius Scipio suff.: L. Tarius Rufus	Sugambri M. Lollium clade afficiunt aquilamque quintae legionis abripiunt. Augustus comite Tiberio in Galliam se confert, Statilium Taurum urbi praeficit.
739	50	M. Livius Drusus Libo	Drusus ad Raetos, Tiberius ad Vindelicos missi kal. August. hostes vincunt: de qui-

Anni Urbis.	Anni Hor.	Consules.	Res eo anno gestae.
		L. Calpurnius Piso Frugi	bus rebus Horat. C. IV 4. 14 hortatu Augusti composuit. In urbe nascitur a. d. IX kal. Jun. Germanicus, Drusi filius.
740	51	M. Licinius Crassus Cn. Cornelius Lentulus Augur	M. Agrippa re apud Bosporanos bene gesta triumphum sibi a senatu decretum recusavit.
741	52	Ti. Claudius Nero P. Quinctilius Varus	Augustus ex Gallia a. d. IV non. Jul. revertitur (Horat. C. IV 2).
742	53	M. Valerius Messalla Barbatus Appianus, in magistr. mortuus P. Sulpicius Quirinius suff. 1. in locum Messallae: C. Valgius Rufus 2. in locum Rufi: C. Caninius Rebilus 3. in locum Quirinii: L. Volusius Saturninus	Augustus M. Lepido mortuo pontificatum maximum suscipit. Agrippa in Campania moritur, anno aetatis 52; nascitur tertius filius Agrippa Postumus. Tiberius in Pannonia, Drusus in Germania bella gerunt.
743	54	Paulus Fabius Maximus Q. Aelius Tubero	Tiberius Vipsaniam uxorem dimittere et Juliam ducere cogitur. Octavia, Augusti soror decedit. Tiberius cum Dalmatis et Pannoniis bellum gerit, Drusus castella in Germania posuit.
744	55	C. Julius Antonius Q. Fabius Maximus Africanus	Augustus in Gallia Lugdunensi commoratur.
745	56	Nero Claudius Drusus T. Quinctius Crispinus Sulpicianus A. Caecina Severus	Drusus postridie id. Sept. in Germania moritur.
746	57	C. Marcius Censorinus C. Asinius Gallus	Tiberius in Germania Ubios et Sugambros in sinistram Rheni ripam traducit. Maecenas pauloque post Horatius vita decedunt.

HORATII METRA LYRICA.

A. VERSUUM SINGULORUM GENERA.

a) VERSUS TROCHAICI.

Dipodia trochaica: ⏑́⏑⏑ ⏑ ⏑⏑⏑ ⏓

1. *Ithyphallicus:* ⏑́⏑⏑ ⏑ ⏑⏑⏑ ⏑ – ⏓, qui ex *uno* ordine periodico constat. (Vid. n⁰. 19.)

2. *Versus trochaicus dimeter catalecticus:*

⏑́ ⏑ – ⏑ ⏑́ ⏑ ⏓ C. II 18, 15:

Truditur dies die.

Horatius in secunda sede *spondeum* non admittit.

b) VERSUS IAMBICI.

Numerus iambicus eo solum differt a *trochaico*, quod ipse anacrusin habet: ⏓ | ⏑́ ⏑ – ⏓ . . . . . .

Dipodia iambica: ⏓ ⏑́⏑⏑ ⏑ ⏑⏑⏑

3. *Dimeter iambicus acatalectus* s. *quaternarius:*

⏓ ⏑́⏑⏑ ⏑ ⏑⏑⏑ ⏓ ⏑́ ⏑ ⏓

Inarsit aestuosius. Epod. 3, 18.
Vel haedus ereptus lupo. Epod. 2, 60.
Imbris nivisque comparat. Epod. 2, 30.
Forti sequemur pectore. Epod. 1, 14.
Videre properantis domum. Epod. 2, 62.
Ast ego vicissim risero. Epod. 15, 24.

In dipodia secunda Horatius *arsis solutionem* non admittit.

4. *Trimeter iambicus catalecticus:*

⏓ ⏑́ ⏑ ⏑⏑⏑ ⏓ ⏑́ ⏑ – ⏑ ⏑́ ⏓

Mea renidet in domo lacunar. Od. II 18, 2.
Iam te premet nox fabulaeque manes. I 4, 16.
Regumque pueris; nec satelles Orci. II 18, 34.

In primo dipodiae tertiae pede Horatius syllabam ancipitem non usurpavit; semel tantum (II 18, 34.) in sede secunda *arsis* fit *solutio*.

5. *Trimeter iambicus acatalectus* s. *senarius:*

⏓ –́ ⏑ – ⏓ ‖ *) –́ ⏑ – ⏓ –́ ⏑ ⏓
⏓ –́ ⏑⏑⏑ ⏓ ‖ ⏑⏑ ⏑⏑
– ⏑⏑ ‖

Suis et ipsa Roma viribus ruit. Epod. 16, 2.
Heu me per urbem, nam pudet tanti mali. Epod. 11, 7.
Tibi hospitale pectus et purae manus. Epod. 17, 49.
Deripere lunam vocibus possim meis. Epod. 17, 78.
Infamis Helenae Castor offensus vicem. Epod. 17, 42.
Optat quietem Pelopis infidi pater. Epod. 17, 65.
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem. Epod. 17, 12.
Vectabor umeris tunc ego inimicis eques. Epod. 17, 74.
Pavidumque leporem et advenam laqueo gruem. Epod. 2, 35.

In Epodon carm. 16. Horatius puris iambis usus est 33.

c) VERSUS DACTYLICI.

Dactylus: –́ ⏓

6. *Dimeter catalecticus in disyllabum* s. *versus Adonius:*

–́ ⏑⏑ – ⏓
Terruit urbem.

Hoc in versu spondeus dactyli loco nunquam usurpatur.

7. *Trimeter dactylicus catalecticus in syllabam* s. *versus Archilochius minor:*

–́ ⏑⏑ – ⏑⏑ ⏓ *Pulvis et umbra sumus.* IV 7, 16.

Spondeis Horatius non utitur.

8. *Tetrameter dactylicus catalecticus in disyllabum* s. *tetrameter heroicus:*

–́ ⏓ – ⏓ – ⏓ – ⏓
Carmine perpetuo celebrare et I 7, 6.

*) Caesuram eam, quae *certis* in sedibus locum saepissime habet, his notis (‖) et (,) significavimus.

O fortes peioraque passi. I 7, 30.
Mensorem cohibent, Archyta. I 28, 2.

9. *Tetrameter dactylicus acatalectus* s. *v. Alcmanius:*
– ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ (Vid. n⁰ 19.)

10. *Hexameter dactylicus catalecticus in disyllabum:*
´ ⏑⏑ – ⏑⏑, – ‖ – ´ ⏑⏑ – (⏑⏑) – ⏓

Interdum etiam in *sede quinta* spondeus locum habet, I 28, 21. Epod. 13, 9. 16, 17. *Caesura* non semper eodem loco invenitur, cfr. I 7, 29. 28, 5. Epod. 16, 21. Ter ne his quidem locis observatur: I 28, 15 et 29. Epod. 15, 9. Si deesse his locis caesuram docemus, caesuram dicimus *masculam,* quae in arsi fit.

d) VERSUS DACTYLICI LOGAOEDICI,

in quibus *seriem dactylicam* subsequitur *series trochaica. Logaoedici* dicti sunt, quod *dactylici* et *trochaici* numeri coniunctione medii inter *cantum* et *communem sermonem* esse videntur. *Dactyli* in eo versu *puri* conservari debent.

11. *Versus Alcaicus decasyllabus,* constans *duobus dactylis totidemque trochaeis.*

´ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ´ ⏑ – ⏓

Purpurei metuunt tyranni. I 35, 12.

Syllaba anceps in solo ultimo pede admittitur.

e) VERSUS CHORIAMBICI.

Choriambus: – ⏑ ⏑ –

12. *Versus Aristophanicus* s. *choriambus catalexi logaoedica:* ´ ⏑⏑ – ⏑ – ⏓

Lydia, dic, per omnes. I 8, 1.

13. *Trimeter choriambicus catalecticus* s. *Anacreontius,* quo versu Horatius sic utitur, ut *dipodiam trochaicam* ei praemittat:

´ ⏑ – –, ´ ‖ ⏑ ⏑ – ´ ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏓

Te deos oro, Sybarin cur properes amando. I 8, 2.

Quem versum *Sapphicum maiorem* vocant, quod ex *v. Sapphico minore* inserto uno choriambo ortus esse videtur. Cfr. infra. Dipodiae trochaicae syllabá ultima nusquam brevis est; catalexis est *logaoedica.*

14. *Monometer choriambicus hypercatalectus cum basi* s. *versus Pherecrateus.* Basis semper apud Horatium spondeo continetur:

´ – | ´ ⏑ ⏑ – ⏓

Grato, Pyrrha, sub antro. I 5, 3.

15. *Versus Glyconeus.* Constat ex *basi,* quam apud Horatium plerumque spondeus tenet, et *choriambo,* quem sequitur *Pyrrhichius* vel *iambus.* Quare similis est hic versus ordini logaoedico:

´ – | ´ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓

Nil mortalibus ardui est.

Semel tamen poëtarum Graecorum more *trochaeo* basis continetur. Cfr. I 15, 36., ubi vide annotationem. Semel in fine syllaba addita est ob vocalem, e qua sequens versus incipit, elidenda. IV 1, 35.

16. Choriambo uno locupletior est *versus Asclepiadeus minor,* s. *trimeter choriambicus catalecticus cum basi:*

´ – | ´ ⏑ ⏑ , – | ´ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓

Maecenas atavis edite regibus. I 1, 1.

Diaeresis*) bis negligitur, II 12, 25. IV 8, 17.

Dum flagrantia detorquet ad oscula.

Non incendia Karthaginis impiae, quo de versu vide annotationem ad l. l.

17. Uno choriambo auctior est *versus Asclepiadeus maior* s. *Tetrameter choriambicus catalecticus cum basi:*

´ – | ´ ⏑ ⏑ , – | ´ ⏑ ⏑ , – | ´ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓

Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat? I 18, 5.

*) *Diaeresin,* quam dicimus, ubi finis verbi in finem pedis, qui dicitur, vel finis ordinis alicuius verborum in finem ordinis alicuius metrici incidit, ita notavimus: (,) et (|).

Semel loco secundo diaeresis abest. I 18, 16.

Arcanique fides prodiga perlucidior vitro.

f) VERSUS IONICI.

Versus ionici vocantur ob *pedes ionicos* [⏑ ⏑ – – (Ionici a maiore) et – – ⏑ ⏑ (Ionici a minore)], ex quibus constat.

18. *Versus ionici* a maiore apud Horatium non reperiuntur; *ionicis a minore* sic utitur, ut decem pedes ionicos *uno systemate*, quod dicitur, complectatur; vide Bentl. annotationem ad III 12.

⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ –
⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ –
⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ –

Ex quattuor eiusmodi partibus constat Carm. III 12.

g) VERSUS ASYNARTETI.

Duplex est *compositio* versuum. Fit enim aut *per cohaerentiam*, quam *συνάφειαν* Graeci vocant, quae in commissura duarum partium *nihil* fieri patitur, quod *perpetuitatem* orationis interrumpat; aut *sine vinculo*, qui sunt *asynarteti*, in quibus et perpetuari oratio et interrumpi potest. Sic Hermannus docet. In versu igitur *asynarteto* cuiusvis membri ultima syllaba eadem lege ac si esset ultima versus, et longa et brevis esse potest neque eliditur.

Versus asynarteti, quibus Horatius usus est:

19. *Versus Archilochius maior:*

⏑ ⏑⏑ – ⏑⏑, – ‖ ⏑⏑ – ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni. Carm. I 4, 1.

Hic versus compositus ex *versu Alcmanio* (n⁰ 9.) et ex *versu Ithyphallico* (n⁰ 1.), si ad Horatium solum spectemus, a versuum genere asynartetorum excludi possit, cum Horatius nec *pedem creticum* – ⏑ – nec *spondeum* in *quarta*

sede posuerit neque *hiatu* sit usus; sed poëtae Graeci compositos hos versus ita iungunt, ut versum ipsum asynartetum esse facile pateat. Incertum autem est, cur Horatius nulla eiusmodi licentia sit usus.

20. *Versus elegiambus,* compositus ex *versu Archiloch. min.* (trimetro dactylico catalectico in syllabam (n⁰ 7.)) et *versu iambico dimetro acatalecto* s. *versu quaternario* (n⁰ 3.):

– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏓ | ⏒ ⏕ ⏑ – ⏒ ⏕ ⏑ ⏓

Desinet imparibus certare submotus pudor. Epod. 11, 18.
Libera consilia nec contumeliae graves. Ep. 11, 26.
Inachia furere, silvis honorem decutit. Ep. 11, 6.
Fervidiore mero arcana promorat loco. Ep. 11. 14.

21. *Versus iambelegus,* ex iisdem partibus ac versus praecedens constans, ita, ut ordo sit inversus:

⏒ ⏕ ⏑ – ⏒ ⏕ ⏑ ⏓ | ⏕ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏓

Tu vina Torquato move consule pressa meo. Ep. 13, 6.
Levare diris pectora sollicitudinibus. Ep. 13, 10.

h) METRA A METRICIS VETERIBUS κατ' ἀντιπάθειαν μικτὰ PERPERAM NOMINATA.

22. *Versus Sapphicus minor* s. *metrum epichoriambicum Sapphicum hendecasyllabum.* Constat *dipodia trochaica* et *ordine logaoedico* (cfr. n⁰ 1.):

⏕ ⏑ – ⏒ ⏓ | ⏕ ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏒

Ludit herboso pecus omne campo. III 18, 9.

Saepe caesura est post syllabam brevem sextam, cfr. IV 6, 27 cet., neutro in loco I 2, 34., nisi verbum cum Iahnio separas, quod in hac quoque editione factum est. Interdum versus *hypermeter* est, id est, ultima eius syllaba supervacanea eliditur vocali, a qua subsequens incipit versus. II 2, 18. IV 2, 22, 23. Carmen saeculare 48.

23. *Versus Alcaicus hendecasyllabus* s. *metrum epiionicum a maiore* constat ex *dipodia trochaica praecedente anacrusi* et *dipodia dactylica.*

⏓ | ⏑́ ⏑ – ⏓ | ⏑́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓

Dulce et decorum est pro patria mori. III 2, 13.

Tumultuosum sollicitat mare. III 1, 26.

24. *Versus Alcaicus enneasyllabus:*

⏓ | ⏑́ ⏑ – ⏓ ⏑́ ⏑ – ⏓

Si fractus illabatur orbis. III 3, 7.

Ultima syllaba supervacanea vocali subsequentis versus eliditur II 3, 27.

B. SYSTEMATA ET STROPHAE.

Quae sint *systemata* et *strophae* atque quomodo inter se differant cum *Godofr. Hermannus* luculente nos docuerit, eius expositionem huius rei praemittere placuit.

Versus aut *nexi* sunt, quorum plures una perpetuitate numeri cohaerent; aut *non nexi,* qui inter se pausa vel silentio discreti sunt; aut *seminexi,* quorum plures, ut libitum est, vel continuato vel per pausam interrupto numero continentur: qui vocantur etiam *asynarteti.*

Systema est numerus perpetuus e *versibus nexis* cohaerens.

Stropha est numerus e versibus *utcunque* consociatis compositus.

Commune igitur *systematis* et *strophae* est, quod ex pluribus versibus constant; propria sunt, quod in *systemate* versus *nexi* sunt, unaque perpetuitate numeri cohaerent; in *stropha* autem non est necessarium, ut *nexi* sint, sed et *nexi* et *non nexi,* et *seminexi* et partim *nexi,* partim *non nexi,* partim *seminexi* esse possunt. — Et *stropha* omnis et *systema* omne integra voce finiendum est: sed, qui *systemate* continentur versus, non opus est, ut integra voce finiantur; qui *stropha* continentur, tum demum, si *non nexi* sunt, cum ipsa voce finiri debent.

Stropharum genera sunt quattuor: *primum* et antiquissimum *genus stropharum* ex duobus versibus constabat, uno longiore, altero breviore, qui appellati sunt *epodi; secundum*

genus stropharum breve est et fere ex quattuor versibus, numero similibus, compositum. (Ceteris stropharum generibus *Horatius* non est usus.)

Antiquissimi lyricorum poëtarum et *κατὰ στίχον*, id est, eodem versu semper repetito sine strophis carmina faciebant, et pluribus versibus in strophas coniunctis, sed iis aut idem aut simile metrum habentibus. Aliae harum stropharum plane ex eiusdem versus repetitione constant, ita ut, si metrum dumtaxat spectetur, *κατὰ στίχον* composita videri possint carmina. (Iure Meinekius quaternos Asclepiadeos una stropha videtur coniunxisse.) Aliae *strophae* ex eodem numero *per systema* continuato constant, ita, ut tota stropha unum sit systema, quod *ἐξ ὁμοίων* vocant metrici. Sic Horat. III 12. Aliae *strophae* ex versibus *non nexis,* numerum habentibus eundem, sed magnitudine vel forma diversis fiebant, ut C. IV 3. (ita tamen, ut Meinekius etiam huius generis versuum bina paria in unam stropham *τετράστιχον* coniungenda esse recte statuisse videatur.) Aliae, eaque frequentissima ratio fuisse videtur, ex quaternis versibus componebantur, ut *stropha Sapphica* et *Alcaica.*

I. *Stropha Asclepiadea (prima), μονόκωλος τετράστιχος, versu Asclepiadeo minore,* (n⁰ 16.) quater repetito.

– – | – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑

I 1.
III 30.
IV 8.

De tertio horum carminum vide annotat. ad versum 19.

II. *Stropha Asclepiadea prima (secunda), δίκωλος τετράστιχος,* ex *versu Glyconeo* (n⁰ 15.) et *versu Asclepiadeo* (n⁰ 16.) alternatim se excipientibus composita, ita ut bina paria una stropha coniungantur:

– – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑

– – | – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑

I 3. 13. 19. 36.
II 9. 15. 19. 24. 25. 28.
IV 1. 3.

III. *Stropha Asclepiadea secunda (tertia), δίκωλος τετράστιχος*, constans *ternis versibus Asclepiadeis minoribus* (n⁰ 16.), quos subsequitur *versus Glyconeus* (n⁰ 15.).

–́ – | –́ ⏑ ⏑ ′ – | –́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓
–́ – | ′ ⏑ ⏑ ′ – | –́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓
–́ – | –́ ⏑ ⏑ ′ – | –́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓
–́ – | –́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓

I 6. 15. 24. 33.
II 12.
III 10. 16.
IV 5. 12.

IV. *Stropha Asclepiadea tertia (quarta), τρίκωλος τετράστιχος*. Constat ex *Asclepiadeo versu minore* (n⁰ 16.) bis posito, *versu Pherecrateo* (n⁰ 14.) et *Glyconeo* (n⁰ 15.).

–́ – | –́ ⏑ ⏑ ′ – | –́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓
–́ – | –́ ⏑ ⏑ ′ – | –́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓
–́ – | –́ ⏑ ⏑ – ⏓
–́ – | –́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓

I 5. 14. 21. 23.
III 7. 13.
IV 13.

V. *Stropha Asclepiadea (quinta), μονόκωλος τετράστιχος versum Asclepiadeum maiorem* (n⁰ 17.) usque repetens:

–́ – | –́ ⏑ ⏑ ′ – | –́ ⏑ ⏑ ′ – | –́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓

I 11. 18.
IV 10.

VI. *Stropha Sapphica, δίκωλος τετράστιχος*. Constat *versu Sapphico minore* (n⁰ 22.) ter repetito, et *versu Adonio* (n⁰ 16.).

–́ ⏑ – ⏒ ′ | –́ ‖ ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏒
–́ ⏑ – ⏒ ′ | –́ ‖ ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏒
–́ ⏑ – ⏒ ′ | –́ ‖ ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏒
–́ ⏑ ⏑ – ⏒

Ter vocem in fine tertiae lineae dissectam invenies:

I 2, 19. 25, 11. II 16, 7.
I 2. 10. 12. 20. 22. 25. 30. 32. 38.
II 2. 4. 6. 8. 10. 16.
III 8. 11. 14. 18. 20. 22. 27.
IV 2. 6. 11.

Carmen saeculare.

VII. *Stropha Sapphica minor; δίκωλος τετράστιχος.* Continetur *versu Aristophanico* (n⁰ 12.) et *trimetro choriambico catalectico,* quem nonnulli metrici *Sapphicum maiorem* vocant (n⁰ 13.). Bina paria coniunguntur.

–́ ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏓
–́ ⏑ – –, –́ ‖ ⏑ ⏑ – –́ ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏓
I. 8.

VIII. *Stropha Alcaica, τρίκωλος τετράστιχος.* Binos exhibet *versus Alcaicos hendecasyllabos* (n⁰ 23.), *versum Alcaicum enneasyllabum* (n⁰ 24.), postremo *versum Alcaicum decasyllabum* (n⁰ 11.):

⏓ | –́ ⏑ – ⏓ | –́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓
⏓ | –́ ⏑ – ⏓ | –́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓
⏓ | –́ ⏑ – ⏓ –́ ⏑ – ⏓
–́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –́ ⏑ – ⏓
I 9. 16. 17. 26. 27. 29. 31. 34. 35. 37.
II 1. 3. 5. 7. 9. 11. 13. 14. 15. 17. 19. 20.
III 1. 2. 3. 4. 5. 6. 17. 21. 23. 26. 29.
IV 4. 9. 14. 15.

IX. *Stropha Archilochia prima, δίκωλος τετράστιχος.* Bina paria coniunguntur; *hexametro dactylico catalectico* (n⁰ 10.) subiectus est *versus Archilochius minor* (n⁰ 7.):

– ⏓ – ⏓ – ⏓ – ⏓ – ⏑⏑ – ⏓
– ⏑⏑ – ⏑⏑ ⏓
IV 7.

X. *Stropha Archilochia secunda, δίκωλος δίστιχος. He-*

xametrum dactylicum catalecticum (n⁰ 10.) sequitur *versus iambelegus* (n⁰ 21):

– ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑

⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – | – ⏑⏑ – ⏑⏑ ⏓

Epod. 13.

XI. *Stropha Archilochia tertia, δίκωλος δίστιχος. Versui elegiambo* (n⁰ 20.) praemittitur *senarius iambicus* (n⁰ 5.):

⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ‖ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ ⏓

⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏓ | ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ ⏓

Epod. 11.

XII. *Stropha Archilochia quarta, δίκωλος τετράστιχος*, composita ex *versu Archilochio maiore* (n⁰ 19.) et *trimetro iambico catalectico* (n⁰ 4.). Bina paria coniunguntur:

⏑ ⏑⏑ – ⏑⏑ – ‖ ⏑⏑ ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑

⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑

I 4.

XIII. *Stropha Alcmania, δίκωλος τετράστιχος. Hexametro dactylico catalectico* (n⁰ 10.) subiectus est *tetrameter dactylicus catalecticus* (n⁰ 8.). Bina paria coniunguntur:

– ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑

– ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑

I 7. 28.

Sed Epod. 12. est *δίκωλος δίστιχος*.

XIV. *Metrum iambicum, μονόκωλον μονόστιχον, senarium iambicum* (n⁰ 5.) usque repetens:

⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ‖ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ ⏓

Epod. 17.

XV. *Stropha iambica, δίκωλος δίστιχος*, in qua *versus iambicus senarius* et *quaternarius* (n⁰ 5. et 3.) alterna vice se excipiunt:

⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ‖ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ ⏓

⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ ⏓

Epod. 1—10.

XVI. *Stropha pythiambica prima, δίκωλος δίστιχος. Hexa-*

metrum dactylicum catalecticum (n⁰ 10.), qui etiam *v. Pythius* vocatur, excipit *versus iambicus quaternarius* (n⁰ 3.):

⏑̄ – ⏑̄⏑̄, – | ⏑̄ –́ ⏑̄ – (⏑̄) – ⏑̄
⏑̄ –́ ⏑ – ⏑̄ –́ ⏑ ⏑̄

Epod. 14. 15.

XVII. *Stropha Pythiambica secunda, δίκωλος δίστιχος. Hexametro dactylico catalectico* (n⁰ 10.) subiectus est *versus senarius* (n⁰ 5.):

–́, ⏑̄ –́ ⏑̄⏑̄, –́ ‖ ⏑̄ –́ ⏑̄ – (⏑̄) – ⏑̄
⏑ –́ ⏑ –, ⏑ ‖ –́ ⏑ – ⏑ –́ ⏑ –

Epod. 16.

XVIII. *Stropha trochaica, δίκωλος τετράστιχος.* Constat ex *dimetro trochaico catalectico* (n⁰ 2.) et *trimetro iambico catalectico* (n⁰ 4.), ita ut bina paria una stropha coniungantur:

–́ ⏑ – ⏑ –́ ⏑ ⏓
⏑̄ –́ ⏑ – ⏑̄ –́ ⏑ – ⏑ –́ ⏓

II 18.

XIX. *Systema ionicum a minore.*

III 12.

C. SYLLABUS ODARUM, ADIECTO METRO, CUI QUAEQUE CONVENIT.

Lib.	Carm.	Metr.	Lib.	Carm.	Metr.
I.	1.	I.	I.	15.	III.
	2.	VI.		16.	VIII.
	3.	II.		17.	VIII.
	4.	XII.		18.	V.
	5.	IV.		19.	II.
	6.	III.		20.	VI.
	7.	XIII		21.	IV.
	8.	VII.		22.	VI.
	9.	VIII.		23.	IV.
	10.	VI.		24.	III.
	11.	V.		25.	VI.
	12.	VI.		26.	VIII.
	13.	II.		27.	VIII.
	14.	IV.		28.	XIII.

Lib.	Carm.	Metr.
I.	29.	VIII.
	30.	VI.
	31.	VIII.
	32.	VI.
	33.	III.
	34.	VIII.
	35.	VIII.
	36.	II.
	37.	VIII.
	38.	VI.
II.	1.	VIII.
	2.	VI.
	3.	VIII.
	4.	VI.
	5.	VIII.
	6.	VI.
	7.	VIII.
	8.	VI.
	9.	VIII.
	10.	VI.
	11.	VIII.
	12.	III.
	13.	VIII.
	14.	VIII.
	15.	VIII.
	16.	VI.
	17.	VIII.
	18.	XVIII.
	19.	VIII.
	20.	VIII.
III.	1.	VIII.
	2.	VIII.
	3.	VIII.
	4.	VIII.
	5.	VIII.
	6.	VIII.
	7.	IV.
	8.	VI.
	9.	II.
	10.	III.
	11.	VI.
	12.	XIX.
	13.	IV.
III.	14.	VI.
	15.	II.
	16.	III.
	17.	VIII.
	18.	VI.
	19.	II.
	20.	VI.
	21.	VIII.
	22.	VI.
	23.	VIII.
	24.	II.
	25.	II.
	26.	VIII.
	27.	VI.
	28.	II.
	29.	VIII.
	30.	I.
IV.	1.	II.
	2.	VI.
	3.	II.
	4.	VIII.
	5.	III.
	6.	VI.
	7.	IX.
	8.	I.
	9.	VIII.
	10.	V.
	11.	VI.
	12.	III.
	13.	IV.
	14.	VIII.
	15.	VIII.
Carmen saeculare		VI.
Epod.	1—10	XV.
	11.	XI.
	12.	XIII.
	13.	X.
	14.	XVI.
	15.	XVI.
	16.	XVII.
	17.	XIV.

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM
LIBER PRIMUS.

CARMEN I.

Maecenas atavis edite regibus,
O et praesidium et dulce decus meum,
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum

I. 1. *Maecenas*] C. Cilnius Maecenas, natus circiter a. u. c. 685.; decessit paullo ante Horatii mortem a. 746. — *atavis - regibus*] „orte maioribus Cilniis, qui olim Lucumones (principes) Etrusci fuerunt.“ — Gradus cognationis superioris (Digest. 38, 10, 1.) hi sunt: *pater, avus, proavus, abavus, atavus, tritavus.* — Liv. 10, 3: *Arretini, ubi Cilnium genus praepotens divitiarum invidia pelli armis coeptum* cet. Od. 3, 29, 1: *Tyrrhena regum progenies.* Hac autem illustri „prosapia“ interdum non sine comi ioco delectatus esse videtur magnanimus ille poëtarum fautor.

2. *O et*] solito in hac interi. hiatu, ut Verg. Aen. 10, 18: *O pater, o hominum* cet. — *praesidium et decus*] *Praesidium* adversus malevolos, ac tutela in dubiis rebus; *decus* autem, quod Horatio perquam honorifica erat talis viri amicitia. Est autem veluti ex formularum sermone. Sall. Iug. 19. de coloniis Phoenicum: *pars originibus suis praesidio, aliae decori fuere.* Verg. Georgicon 2, 40: *O decus, o famae merito pars maxima nostrae, Maecenas.*

3. *Sunt quos--iuvat*] Hanc constructionem Horatius atque omnino scriptores accuratiores praeferunt, ubi rem certam ac prope quotidie in oculos incurrere solitam significant. Alibi (Ep. 1, 1, 77. Ep. 2, 2, 183. cet.), ubi ὑποθετικῶς loquitur, Horatius quoque utitur coniunctivo. — Ceterum noli oblivisci, etiamtunc a Graecis opulentis et Asiae minoris regulis Graecae stirpis celebrata esse Olympia; etsi fortasse potius cogitavit de victoribus a Pindaro collaudatis.

Ibid. *curriculo*] „curru“ potius quam „in stadio, in spatio cursus Olympici“ (ut est apud Cic. Cat. 27: *Athletae se in curriculo exercentes*); illa vero significatione iam Cic.

Collegisse iuvat metaque fervidis
Evitata rotis palmaqûe nobilis 5
Terrarum dominos evehit ad deos;
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus;

6. *evehere* Bentl. — 7. mobilium B^1, 4 Bland., nobilium B^2 bTd.

pro Mur. 57. et Tacit. Ann. 14, 14: *quadrigarum curriculum* usurpant. Conf. Ovid. Trist. 4, 8, 36: *Nec procul a metis, quas paene tenere videbar, Curriculo gravis est facta ruina meo.* — *Olympicum*] Hanc formam praebent libri. Cuninghamius substituit *Olympium.*

4. *Collegisse*] id est „rapidissimo cursu stadium emensos excitare atque ita victoria potiri.“ Perfectum est logicum, fere idem significat, quod *collectum habere.* quamquam frequens est apud Horatium infinitivi perfecti usus aoristicus: Od. 3, 4, 51: *fratresque tendentes impo-suisse.* Sat. 1, 2, 28: *sunt qui nolint tetigisse.* ib. 2, 3, 187: *nequis humasse velit.* Ep. 1, 17, 5: *quod cures proprium fecisse.* A. P. 98: *si curat cor-tetigisse.* ib. 168: *commisisse cavet.* ib. 455: *vesanum tetigisse timent fugiuntque poetam.* — *metaque*] pro his: *„et quos meta* cet.“, ut Carm. Saec. 26. — *fervidis*] „vertigine ipsa calentibus.“ SCHOL. Verg. Georg. 3, 167: *volat vi fervidus axis.* Aen. 11, 195: *Frenaque ferventisque rotas.*

5. *Evitata*] In eo praecipue aurigarum ars cernebatur, ut quam proxime circum metam cursum flecterent nec tamen in eam impingerent. — *palma*] Pausanias 8, 48: *ἐν μὲν Ὀλυμπίᾳ κοτίνου τῷ νικῶντι δίδοται στέφανος καὶ ἐν Δελφοῖς δάφνης, ἐν Ἰσθμῷ δὲ ἡ πίτυς καὶ ἐν Νεμέᾳ σέλινα· οἱ δὲ ἀγῶνες φοίνικος ἔχουσιν οἱ πολλοὶ στέφανον· ἐς δὲ τὴν δεξιάν ἐστι καὶ πανταχοῦ τῷ νικῶντι ἐστιθέμενος φοῖνιξ.* Praeter coronam Olympiae ex oleastri ramusculis nexam, qua caput redimiebat victor, palmam dextra gestabat vel equi iubae illigabat.

6. *evehit ad deos*] Non est idem ac v. 30. *me Dis miscent superis,* sed ex consuetudine Latina, *ad caelum evehere* (Iuven. 1, 38.), etiam in prosa oratione *tollere ad astra, ad caelum* (Cic. de Or. 3, 26, 104. ad Att. 2, 25, 1.) „efficere, ut, cum omnium laudibus extollantur atque felices praedicentur, ipsi quoque maiores spiritus sumant.“ Falsa est interprétatio: „victores, homines plerumque locupletes, utpote *ἱπποτροφοῦντας,* interdum reges, adeoque terrarum veluti dominos, extollit ad deos.“ — Haec igitur de Graecis, quibus victoria Olympica non minus erat honorifica quam triumphus Romanis. (Cic. pro Flacco 31: *Olympionicen esse est apud Graecos prope maius et gloriosius, quam Romae triumphasse.)* Iam transit ad populares suos.

7. *Hunc*] hominem ambitiosum, *illum,* qui divitiis acquirendis magis inhiat, ut solebant equestris plerumque ordinis negotiatores. — *mobilium*] „modo huic, modo illi honores largientium, multos repulsa notantium.“ Ep. 1, 19, 34: *ventosae plebis suffragia.* — Anno u. c. 767. Tiberii iussu *primum e campo comitia ad patres translata sunt: nam ad eam diem etsi potissima arbitrio principis, quaedam tamen studiis tribuum fiebant.* Tac. Ann. 1, 15.

8. *tergeminis*] „tribus maioribus magistratibus, aedilitate curuli, praetura, consulatu, qui finis erat honorum.“ *Tergeminus* enim nihil aliud nisi *triplex* significat, ut apud Liv. 6, 7: *trigeminae victoriae*

Illum, si proprio condidit horreo,
Quidquid de Libycis verritur areis. 10
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros Attalicis condicionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum 15

13. *demoveas* BR cum edit. nov. plerisque, ceteri *dimoveas* Orelli, L. Müller.

triplicem triumphum. — *honoribus*] Casu sexto, uti Sall. Iug. 49: *ut quemque--pecunia aut honore extulerat.*

9. 10. A senatorio ordine transit ad equites vel negotiatores vel latifundiorum possessores, deinde ad homines rusticanos, postea ad mercatores, postremo ad eos, qui nec honorum cupidi neque ulli quaestui addicti, suo quisque studio indulgent. — *Proprium* granarium opponitur partim publico, partim mercede conducto. Fuit, qui sine ulla causa reprehenderet numerum singularem, non sentiens quam ingratum fuisset *propriis-horreis* ante *Libycis areis.* — *Quidquid* cet.] „Omne frumentum, quod efferunt eius latifundia Africana.“ Od. 3, 16, 26: *si quidquid arat impiger Apulus, Occultare meis dicerer horreis.* — *verritur*] Post triturationem scopis ex area sub dio collocata colligitur et vanno purgatur, ut nunc quoque Italorum mos est.

Iam simplicissima ratio est, ut in tota hac clausula sic vv. construamus: *hunc* et *illum iuvat.*

11. *Gaudentem*] „Pictura est rustici laboribus oppressi, cui asper et parum fertilis ager, quem a patre accepit, non sine aerumna sarculo subigendus est.“ EICHSTADIUS.

12. *Attalicis condicionibus*] Pulchri amore ducti Pergami reges, imprimis Attalus II. Philadelphus, permagnis pretiis emere solebant libros, signa, tabulas pictas, quibus regiam suam splendidissime exornarent. Est igitur: „Ne tantis quidem pecuniae summis, quantas Attali illi artificibus offerebant, strenuum agri aviti cultorem eo adducas, ut mercator fiat.“

13. *dimoveas*] Hoc certe significat: „efficias, ut priore vitae genere omisso aliud longe diversum eligat“; non hoc dumtaxat: „facias, ut desinat pristino studio vacare, nullo alio suscepto.“ Contra semper scribam *gradu*, *statu demovere militem*, *hostem*, ubi nihil referet, quo demotus sit. — *Cypria*] Pro qualibet navi mercatoria; verum poëta res singulatim proponere solet, ut species certa atque clara nobis ante oculos versetur. Idem valet de vv. *Myrtoum*, *Icariis*, *Africum.*

14. *Myrtoum*] Pausanias 8, 14, 12: *ἀρχόμενον ἀπὸ Εὐβοίας καὶ παρ' Ἑλένην ἐρήμην νῆσον καθῆκον εἰς τὸ Αἰγαῖον*, a Myrto insula sub Euboea. — *pavidus*] „ut fiat *ἔμπορος* periculis semper expositus“, unde *pavidus*, *timidus* (Od. 1, 14, 14.) frequens nautarum *ἐπίθετον*. Ovid. Trist. 1, 4, 11: *Navita confessus gelidum pallore timorem.* Miro quidem casu accidit, ut h. l. metrum admittat etiam *impavidus.* — *secet*] Hom. Od. *γ* 174: *πέλαγος μέσον τέμνειν.*

15. *Icarium* mare inter Samum et Icariam insulam. Alii ab Icaro, Daedali filio. — *Africum*] Seneca Quaest. nat. 5, 16: *Ab occidente*

Mercator metuens otium et oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici
Nec partem solido demere de die 20
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae.
Multos castra iuvant et lituo tubae
Permixtus sonitus bellaque matribus
Detestata. Manet sub Iove frigido 25
Venator tenerae coniugis immemor,

17. *rura*] *tuta* Acidalius, prob. Bentleio.

hiberno Africus furibundus et ruens, apud Graecos λίψ dicitur. (Italis *libeccio*, nobis *West-Südwest.*)

16. *oppidi-rura*] Iunge *oppidi sui otium et rura*, id est, „tractum ruris circa oppidum siti.“ — „Mediis in periculis et ubi denique incolumis in patriam revertit, optat interdum, ut tranquille sibi proprium agrum colere liceat; sed perpetua impatientia actus celeriter propositum mutat ac nave refecta rursus ancoram solvit.“ Conf. Sil. Ital. 4, 227: *nebulosi rura Casini.* 8, 431: *scopulosae rura Numanae.*

18. *Quassas*] „conquassatas, laceras.“ — *pauperiem*] „vitam sine quaestu continuo atque abundante.“ *Pauperiei* autem voc. aliquoties utitur de vita rustica. Od. 1, 12, 43. Sat. 1, 6, 71. — *indocilis-pati*] *ἀδίδακτος φέρειν.*

19-21. *Massicum* vinum in Massicis Campaniae montibus natum. Plin. 14, 6: *Certant Massica aeque* (optimis vinis), *ex monte Gauro Puteolos Baiasque prospectantia.* — *Solidum diem* vocabant maiorem diei partem, per quam homines strenui atque industrii vacant negotiis, quibus tandem peractis Genio indulgere licet. Sen. Ep. 83: *hodiernus dies solidus est, nemo ex illo mihi quidquam eripuit.* Iam *demimus* de die solido horas eas, quibus ante legitimum cenae tempus aut potamus aut, ut h. l., Italico more meridiamur. Hoc enim significat verbum *stratus.* Varro RR. 1, 2: *diffindere insititio somno meridiem.* — *viridi*] Frondes eius cum non sint deciduae. De arbuto et grato foliorum colore *(hellgrün)* v. Voss. ad Verg. Ecl. 3, 82. et 7, 46.

22. *lene*] „ad fontem leniter et grate murmurantem.“ Ad fontes autem erant Nympharum ipsiusque fontis sacella. Seneca Ep. 41: *Magnorum fluminum capita veneramur, --coluntur aquarum calentium fontes.*

23. Ovid. Metam. 1, 98: *Non tuba* (peditum, sono gravi) *directi, non aeris cornua flexi,* lituus equitum, sono acuto. Significat pugnae initium, ubi classicum canitur.

25. 26. *Detestata*] *παθητικῶς*, ut Cic. de Legg. 2, 28: *detestanda atque omnia eiusmodi repudianda sunt.* — *Manet*] „pernoctat.“ Sic Cic. pro Milone § 48 *dixit Causinius Clodium illo die in Albano mansurum fuisse.* id. ad Att. 5, 16: *in tabernaculo manere.* — *sub Iove*] „sub dio.“ Ennius: *Istic est is Iupiter, quem dico, quem Graeci vocant Ἀέρα.* Ovid. Fast. 3, 327: *Sub Iove pars durat, pauci ten-*

Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me doctarum hederae praemia frontium
Dis miscent superis, me gelidum nemus 30
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo, si neque tibias
Euterpe cohibet nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.

toria ponunt. — *tenerae*] „iuvenis", potius quam „amoris plenae".

28. *rupit*] „Si perruptis plagis evaserit." Marsorum autem regio saltuosa apris abundabat maxime circa lacum Fucinum. — *teretes*] „ex funiculis complicatis et contortis connexae." *(festgedreht.)*

29. 30. *Me*] Ne ter idem dixisse videatur Horatius, accurate distinguendae sunt tres sententiae vv. 29. 30. 36. nimirum ita, remotis imaginibus: (29.) „Me vero plus quam alia omnia delectant studia poëtica, quibus dum vaco, summam felicitatem adeptus, inter deos versari mihi videor; (30.) ac praesertim, ubi solus loca amoena perambulo, lyrica carmina meditans, plebi longe superiorem me esse sentio. (36.) Quodsi tu quoque, qui idoneus es huius facultatis iudex, poëtarum lyricorum hoc nomine vere dignorum numero me adscribes, ego, *Romanae fidicen lyrae*, gloriae sempiternae certus ero." — *doctarum*] Tib. 1, 4, 61: *Pieridas, pueri, doctos et amate poëtas*, ubi Dissen: „*Doctus* Latine dicitur omnino suae quisque artis peritus, plane ut Graece *σοφός*. Persaepe vero ita dicitur is, qui poëseos et musices est peritus cet." Sic *doctus Hesiodus* Cic. Cat. 54., *doctus Catullus* Pseudotibullus 3, 6, 41. et *σοφιστὰς* poëtas vocat Pindarus Isthm. 5, 28. B. — *hederae*] pr. Baccho sacrae, cuius instinctu perciti poëtae hederaceas coronas sumunt. Verg. Eclog. 7, 28: *Pastores hedera crescentem ornate poëtam.* — *praemia*] „ornamenta, quibus ab *ἀμούσοις* atque idiotis veluti distinguuntur."

31. *Satyris*] In Platonis Epigr. 15. Satyrus, *εἰμὶ δέ*, inquit, *ταῖς Νυμφαῖσιν ὀμέψιος.* — *Leves* autem *chori* sunt facile et venuste in saltatione se moventes, agiles, *leichtschwebend.*

32. „Dum in amoena aliqua solitudine poëticis studiis vaco, longeque remotus sum a volgo molesto atque rudi *(odi profanum volgus)*, beatissimum me reputo." — *si*] modeste et per particulas condicionis et per negationem loquitur: „Si Musae re vera mihi favent et pulchra carmina donant." Est autem illud *si*, quod prope accedit ad vim particc. *siquidem, cum.*

33. *Euterpe, ἣ εὗρε τὴν αὐλητικήν*, Schol. ad Hesiodi Theog. 77., tibia canens adest poëtae melico, itemque *Polyhymnia, μύθων* praecipue gnara, lyrae etiam inventrix. — Ubi non favent, *tibias cohibet*, tibia canere recusat Euterpe, Polyhymnia fidibus tendere, deinde plectro pulsare *barbiton*, lyram maiorem heptachordem.

34. *Lesboum - - barbiton*] Horatium cogitasse puto de omni Lesbiorum poësi melica, Alcaei imprimis et Sapphus, quae (Fragment. 92 ed. Bergk) de popularibus suis: *πέῤῥοχος, ὡς ὅτ' ἄοιδος ὁ Λέσβιος ἀλλοδάποισιν.*

Quodsi me lyricis vatibus inseres, 35
Sublimi feriam sidera vertice.

CARMEN II.

Iam satis terris nivis atque dirae
Grandinis misit Pater et rubente
Dextera sacras iaculatus arcis
Terruit Urbem,

Terruit gentis, grave ne rediret 5
Saeculum Pyrrhae nova monstra questae,
Omne cum Proteus pecus egit altos
Visere montis,

Piscium et summa genus haesit ulmo,

35. *inseres* AOBRMT, duo Blandinii, ceteri *inseris*
II. 1. *terris*] *tetrae* Dan. Heinsius. — 2. *rubente* codices ad unum omnes, editores plerique. — Vv. 9—12. del. censet Buttm. *Mythol.* II. p. 364., Meineke, Haupt, L. Müller. Vv. 5—12. del. Peerlk., Lehrs.

35. *Quodsi*] Raro a poëtis haec particula usurpatur; reperitur tamen etiam Od. [1, 24, 13.] 3, 1, 41. Ep. 2, 39. cet. — *inseres*] „lectis ac probatis meis poëmatis."

36. *Sublimi*] „in aethera sublato." — *feriam*] „Ad sidera usque me attollam, immortali gloria fruar." Prorsus sic Sapph. Frg. 37: *ψαύην δ' οὐ δοκίμοιμ' ὀράνω δύσι πάχεσιν.* Ovid. ex Ponto 5, 57: *Huic* (principi) *cum tu placeas et vertice sidera tangas* cet.

II. 1. *dirae*] „funestissima quaeque portendentis", ut Verg. Georg. 1, 488: *diri cometae.*

2. *Pater*] „*Divom pater atque hominum rex.*" — *rubente*] a repercussa fulminum rubore. (Pind. Olymp. 9, 6: *Δία-φοινικοστερόπαν.* Ol. 10, 80: *πυρπάλαμον βέλος Ὀρσικτύπου Διός.*) Iuppiter Fulgurator, reducta dextra fulmen vibrans, ut est in monumentis antiquis, hic nobis ante oculos ponitur.

3. *Iaculari* cum acusat. rei, quae feritur, rarius reperies, attamen Od. 3, 12, 11: *iaculari cervos.* Cic. de Div. 1, 19: *Pater altitonans -- Capitolinis iniecit sedibus ignis.*

4. Vv. *terrendi* eadem constructio convenit, quae vv. *metuendi.* Explica: „Terruit ita, ut timerent, ne cet." Tac. Hist. 2, 63: *terruit, ne affectaret.*

5. *gentis*] „imperio Romano subiectas, quotquot de his prodigiis audierant."

6. Pyrrha, Epimethei et Pandorae filia, Deucalionis uxor. Ovid. Met. 1, 260. — *nova monstra*] „Res nec visas ante neque auditas, terrorisque plenas": *permixtionem terrae,* ut ait Sall. Iug. 41 extr.

7. *Proteus*] Hom. Od. *δ* 386. Verg. Georg. 4, 395: *immania* Neptuni *Armenta et turpis pascit sub gurgite phocas.* — *Omne pecus* dictum est ut Epist. 1, 5, 2: *holus omne* „omnis generis beluas marinas."

Nota quae sedes fuerat columbis, 10
Et superiecto pavidae natarunt
Aequore dammae.

Vidimus flavum Tiberim retortis
Litore Etrusco violenter undis
Ire deiectum monumenta regis 15
Templaque Vestae;

Iliae dum se nimium querenti
Iactat ultorem, vagus et sinistra
Labitur ripa Iove non probante u-
xorius amnis. 20

10. *palumbis* Porphyr. cod. Monac.

9. Ovid. Metam. 1, 296: *hic summa piscem deprendit in ulmo.*

11. *superiecto*] „omnia iam tegente."

12. *dammae*] Volgo explicant *Damhirsch, daini, damme, dains;* Voss ad Verg. Georg. 539. *Gemsen, camosci, chamois,* sicque Forcellinus: „capra silvestris." W. E. Weber ad Iuv. p. 536. *ἀνθάλοπας (Blumenauge), Antilopen* s. *Gazellen.*

13. *flavum*] „semper fere harena lutosa mixtum." Verg. Aen. 7, 31: *Tiberinus Vorticibus rapidis et multa flavus harena.* — Tiberis exundationes semper in prodigiis habitae. Cfr. Tacit. Ann. 1, 76. — *retortis--violenter*] „Contra fluminis naturam a mari retrorsum pulsis." — Opinio haec erat estque etiamnunc populi Romani, Tiberis eluviones ex eo oriri, quod marinorum fluctuum vi a litore maris Etrusci sive ab ostio eius aquae repellantur.

15. *deiectum* „ex fundamentis labefactatum et dirutum" (non: *disiectum,* destructum. Cuningh.). — *monumenta regis*] Regiam Numae Pompilii (quae plerumque absolute dicitur *Regia)* et templum Vestae item a Numa conditum in octava regione ad radices montis Palatini. *Regia* autem ita iuncta erat aedi Vestae, ut eius quasi atrium efficeret. Plutarch. Numa 14: *Ἐδείματο πλησίον τοῦ τῆς Ἑστίας ἱεροῦ τὴν καλουμένην Ῥηγίαν.*

17. *Iliae*] s. Reae (non Rheae) Silviae, quae h. l. et apud Claudianum in Olybrii et Probini Cons. 225. (Tiberis *Palla graves umeros velat, quam neverat uxor Ilia percurrens vitreas sub gurgite telas.)* uxor est Tiberis, apud Ovid. Am. 3, 6, 45. Anienis. — Non sine arte fingit Tiberim, minorum gentium deum, ab uxore imperiosa instigatum irasci Urbi, quam perfluit, summum autem deorum eam salvam velle. — Iunge *nimium querenti* de Caesaris caede et bellorum civilium sceleribus atque calamitatibus; non *nimium iactat* nec *nimium ultorem;* illud et rectum est et simplex, haec ab ipsa verborum positione respuuntur.

18. *vagus*] A solito meatu aberrans sinistram ripam, quae Romam attingebat, inundat.

19. *Iove*] „summo custode et aedium suarum et totius urbis Romae, quique in sempiternum ab ea excidium arcet." — *uxorius*] Verg. Aen. 4, 266: *pulchramque uxorius urbem Extruis.* *Παραφράζει* Tacitus Ann. 11, 28: *uxori devinctus,*

Audiet civis acuisse ferrum,
Quo graves Persae melius perirent,
Audiet pugnas vitio parentum
Rara iuventus.

Quem vocet divum populus ruentis 25
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines sanctae minus audientem
Carmina Vestam?

Cui dabit partis scelus expiandi
Iuppiter? tandem venias precamur 30
Nube candentis umeros amictus,
Augur Apollo;

21. *acuisse* cod. omnes, *rapuisse* Jeep, Madvig, *cecidisse ferro* L. Müller, *iacuisse ferro* Baehrens.

Claudius Messalinae. 16, 6: *amori uxoris obnoxius.* — Ceterum dissecta est versus penultimi vox ultima etiam Od. 1, 25, 11. 2, 16, 7.

21. *Audiet*] „Culpa parentum imminuta suboles, infantis etiamnunc aetatis, ubi adoleverit, audiet aliquando cives post Caesaris interitum in semetipsos saevisse armis, quibus Parthi infesti ac metuendi iustius devicti essent.“ — *graves*] Sic Theocrit. 17, 19. Alexander M. appellatur *Ἡέροαισι βαρὺς θεὸς αἰολομίτραις.* — Haec autem aperte ad bella civilia ante a. 725. gesta referuntur. Poenas igitur, quas pro Caesaris nece dependerint Romani, non vero calamitatum futurarum portenta atque indicia memorat.

25. *vocet*] Ut succurrat *imperi rebus*, imperio.

26. *prece*] Numerus singul. apud scriptores rarus (Cic. de invent. 1, 22, ad Att. 11, 15, 2, Tac. ann. 12, 19 — solo ablat.), Horatio usitatissimus: Od. 1, 21, 16. 35, 5. 3, 27, 11. 4, 5, 33. Epod. 17, 43. Sat. 2, 6, 13. Ep. 1, 9, 2. 13, 18. 14, 14. 2, 1, 135. 2, 173. A. P. 395. — *fatigent*] „assiduis precibus exorent.“ Liv. 23, 36: *fatigatus Campanorum precibus -- Cumas redit.*

27. *sanctae*] Quia perpetuam castimoniam servare debebant. Cicero pro Fonteio 46: *Virgo Vestalis, quae pro vobis liberisque vestris tot annos in dis immortalibus placandis occupata est.* — *minus audientem*] Cum irata tunc esset in Romanos suos. *Vestam* h. l. memorat, quia numen erat tutelare rei publicae Romanae. Verg. Georg. 1, 499: *Vestaque mater, quae Tuscum Tiberim et Romana Palatia servas!*

28. *Carmina*] „varias, quibus in precando utebantur, formulas plures per dies repetitas.“

29. *partis*] „vices s. munus.“ — *scelus*] „et necem Caesaris et bella domestica inde orta.“ *Scelus* autem *τὸ ἄγος.* — *expiandi*] Non tam puniendo, quam removendo scelera atque pacem restituendo.

32. *Augur*] *Augur Apollo* etiam Verg. Aen. 4, 376., id est, vates, qui oracula fundit. Pro veste autem umeros candidos, nitentes, opaca nube obvelat, ne a mortalibus conspiciatur, dum inter eos versatur. Hom. Iliad. *E* 186: *νεφέλῃ εἰλυμένος.*

Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam Iocus circum volat et Cupido;
Sive neglectum genus et nepotes 35
Respicis, auctor,
Heu nimis longo satiate ludo,
Quem iuvat clamor galeaeque leves,
Acer et Mauri peditis cruentum
Voltus in hostem; 40
Sive mutata iuvenem figura
Ales in terris imitaris almae

39. *Marsi* auctore T. Fabro Bentl., Haupt, L. Müller.

ὤμους. — Non sine causa primum memoratur Apollo, quia Apollinis filius a nonnullis existimabatur Augustus. (Suet. Oct. 94.) Deinde ad partes vocat Venerem, tamquam genetricem et *Aeneadum* (Lucret. 1, 1.) et gentis Iuliae per Iulum, Aeneae filium; tum Martem, genitorem Quirini (et Marti Ultori necis Caesaris templum dedicarat Augustus); postremum Mercurium Augusti forma induta inter Romanos versantem.

33. *Erycina*] ab Eryce, Siciliae monte, ubi celebratissimam aedem habebat, eodemque Erycinae nomine Romae quoque ad portam Collinam. — *ridens*] *φιλομμειδής*. Sappho 1, 13: *ὦ μάκαιρα, Μειδιάσαισ' ἀθανάτῳ προσώπῳ*.

34. *Iocus*] *Κῶμος* hic in Veneris comitatu, cum poëtae ei fere adiungant *Ἔρωτα, Ἀντέρωτα, Πόθον, Ἵμερον, Χάριτας*. De hac re Reifferscheid: 'in nummis rei publicae liberae Venus saepe conspicitur biga vecta et Cupido post eam volans. apprime huc faciunt nummi gentis Juliae, ut nummi S. Julii Caesaris; atque adeo in L. Julii Caesaris nummis Venerem circumvolari a duobus Amoribus videmus, quorum alterum Horatio auctore Jocum, alterum Cupidinem nominare licet.'

36. *Respicis*] *ἐπιβλέπεις*. Sic *Fortuna respiciens*. Plaut. Bacch. 638: *Deus respiciet nos aliquis*.

37. 38. *Heu*] indignationis. — *satiate*] cum Homero sit *μόθον ἀκόρητος, ἄτος πολέμοιο*. — *ludo*] bellico, quo gaudet Mars. — *Quem iuvat*] Admodum scite haec opponuntur illis *Quam Iocus*—; sic enim neutrum otiosum est, immo alterum alterum necessario requirit. — *leves galeae* Horatio sunt politae, splendentes.

39. *Mauri*] Hoc ipsum fortasse aliquando viderat in bello civili poëta: Romanus confosso Mauri equo, hunc *peditem* reddiderat; barbarus truculento voltu et ira aestuans hostem invadit et volnerat; *cruentus* enim est „cruore oblitus, aspersus," non „trux, saevus." Saepe autem terribiles erant Mauri in proeliis. Cfr. Aelian. Hist. an. 14, 5: *εἰοὶ δὲ Μαυρούσιοι καὶ καλοὶ καὶ μεγάλοι καὶ ἀνδρικὸν ὁρῶσι* (*acer voltus*). Ovid. Fast. 6, 243: *et leto consulis omnes Attoniti Mauras pertimuere manus*. Multi malunt *Marsi* (cfr. Od. 2, 20, 18. Verg. Georg. 2, 167: *genus acre virum, Marsos;* et proverbium ab Appiano memoratum B. C. 1, 46: *οὔτε κατὰ Μάρσων οὔτε ἄνευ Μάρσων γενέσθαι θρίαμβον*).

42. *Ales*] Cogitandum de Mercurii talaribus atque alis in petaso. — *Filius*] Notandus nominativus pro

Filius Maiae, patiens vocari
Caesaris ultor:
Serus in caelum redeas diuque 45
Laetus intersis populo Quirini,
Neve te nostris vitiis iniquum
Ocior aura
Tollat; hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater atque princeps, 50
Neu sinas Medos equitare inultos,
Te duce, Caesar.

CARMEN III.

Sic te diva potens Cypri,

vocativo. — *Caesaris ultor*] *Ἀρχηγόντῃ*, Caesaris figura terras invisenti, hoc apposite tribui poterat, quod Octavianus identidem prae se ferebat, ut initio monumenti Ancyrani 1, 10. pg. 6 ed. Mommsen: *qui parentem meum occiderunt, eos in exilium expuli iudiciis legitimis ultus eorum scelus.*

45. Ovid. Met. 15, 868: *Tarda sit illa dies et nostro serior aevo, Qua caput augustum, quem temperat, orbe relicto, Accedat caelo.*

46. *populo Quirini*] poëtae imitabantur sollemnem formulam: *populus Romanus Quiritium.* Ovid. Fast. 1, 69: *Dexter ades patribusque tuis populoque Quirini*, itemque Met. 15, 572. et 756.

47-49. *iniquum*] „iratum.“ — *Ocior*] quam nobis in optatis est. — *Tollat*] „in caelum evehat.“ — *triumphos*] Ex universa sententia eliciendum v. *agas.* Loquitur de triumphis, qui a. urbis 725 agebantur. vid. tabulam chronologicam.

50. *Pater* quidem *patriae* demum a. u. c. 752. publice appellatus est; *Princeps* contra in sexto consulatu a. 726. (quo in nummis vocatur LIBERTATIS P. R. VINDEX), *Augustus* a. 727. v. Mon. Ancyr. ed. Mommsen pg. 105.

51. *Medos*] Parthis eo tempore, quo hoc carmen compositum arbitramur (a. 726.) non iam bellum inferre cogitabat Augustus. Sed hoc a poëta praecipi poterat, uti devictos iam eos fingit Propertius 2, 10, 13: *Iam negat Euphrates equitem post terga tueri Parthorum.* Omnis scil. illorum vis in equitatu erat, quo saepe incursiones in Syriam faciebant.

III. Cum in Graeciam profecturus esset Vergilius poëta, eum votis pro felici in Atticam appulsu prosequitur.

1. Usus hic partic. *sic* in votis precibus obtestationibus ita proprie explicandus: „uti nos a te hoc vel illud exoptamus, *sic*, ubi nostras preces exaudieris, hoc vel illud, quod tu vis, tibi contingat.“ Ovid. Fast. 4, 525: *sic tibi quam raptam quereris, sit filia* (Proserpina) *sospes; surge, nec exiguae* despice *tecta casae.* Martial. 5, 6, 3: *sic te serior et beata finiat senectus — admittas.* et inverso ordine Horat. Sat. 2, 8, 75: *di tibi dent: ita vir*

Sic fratres Helenae, lucida sidera,
Ventorumque regat pater
Obstrictis aliis praeter Iapyga,
Navis, quae tibi creditum 5
Debes Vergilium, finibus Atticis
Reddas incolumem, precor,
Et serves animae dimidium meae.
Illi robur et aes triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci 10

6. *Vergilium* perpauci cod., velut R., Porphyrionis Mon., ceteri *Virgilium*. Conf. Ritschl opusc. 2, 779 sq. — *(Vergilium]* *Quintilium* Franke F. H. p. 67.)

bonus es. — Venus autem, *potens Cypri* (*Κύπρου μεδέουσα*), hic invocatur non tam ut ex mari *Ἀναδυομένη*, quam ut *Ποντία, Λιμενία, Εὔπλοια* Cnidiis. Paus. 1, 1, 3. Od. 3, 26, 3: *Venus marina.* Solon. Fr. 19, Bergk: *Αὐτὰρ ἐμὲ ξὺν νηῖ θοῇ κλεινῆς ἀπὸ νήσου Ἀσκηθῆ πέμποι Κύπρις ἰοστέφανος.*

2. *fratres Helenae*] Castor et Pollux, quos nautis *optatos Tyndaridas* dicit Propert. 1, 17, 18. — *lucida sidera*] Hygin. Poët. Astron. 2, 22: *Geminos complures astrologi Castorem et Pollucem esse dixerunt.* Accipiendum autem de flammulis electricis post nimbos ac procellas in navium malis elucescentibus, quibus Castorum praesentiam significari putabant antiqui, quasque nunc remiges Itali solent appellare *il fuoco di Sant' Elmo*, mire ab *Helena* detorto vocabulo.

3. *Ventorum-pater*] Aeolus, quem Hom. Od. *κ* 21 vocat *ταμίην ἀνέμων.*

4. *Obstrictis*] „incatenatis atque retentis in antro illo, Verg. Aen. 1, 52: *vasto rex Aeolus antro Luctantes ventos tempestatesque sonoras Imperio premit ac vinclis et carcere frenat.*“ — *Iapyga*] *Ἀργέστην* ab occasu aestivo ab Iapygia (Apulia) flantem, secundum igitur a Brundisio Athenas navigaturo. *Favonium* Latine dici auctor est Vegetius de re mil. 4, 38. Gellii N. A. 2, 22 *legebatur in carmine latino iapyx ventus.*

5. Cui aliquid *creditum* est, is *debet* depositum et, si probus est, *reddit*, restituit die et loco constituto. Cfr. Stat. Silv. 3, 2. Propemptici Maelio Celeri 5: *Grande tuo rarumque damus, Neptune, profundo Depositum.*

6. Porphyrio, „Ambiguum“, inquit, „utrum *debes finibus Atticis*, an *finibus Atticis reddas.*“ Hinc factum est, ut alii interpungerent post *Vergilium*, alii post *Atticis*. Hic tamen ipsa caesurae vis requirit, ut incidamus post *Vergilium*.

8. *dimidium*] Meleager Anth. Pal. II. 464: *Νότος - - ἄμισύ μεν ψυχῆς ἅρπασεν Ἀνδράγαθον.*

9. *robur*] „durities“, significatione tropice deducta a primaria v. *roboris (δρῦς ἀγρία)*, ita tamen, ut propria non prorsus evanescat. Similiter Cic. Acad. prior. 2, 101, *ἀναλγησίας* crimine sapientem liberans: *Sapiens non est e saxo sculptus aut e robore dolatus.* — *aes triplex*] „lorica ex triplici aeris lamina conserta.“ Est *περίφρασις* hominis durissimi ac fortissimi. Comparant Pindari Fragmentum apud Athen. 13, 17: *κεῖνος ἐξ ἀδάμαντος ἢὲ σιδήρου κεχάλκευται μέλαιναν καρδίαν.*

10-13. *truci*] „procelloso et periculo minitanti.“ Catull. 4. 9: *tru-*

Commisit pelago ratem
Primus nec timuit praecipitem Africum
Decertantem Aquilonibus
Nec tristis Hyadas nec rabiem Noti,
Quo non arbiter Hadriae 15
Maior, tollere seu ponere volt freta.
Quem Mortis timuit gradum,
Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turbidum et
Infamis scopulos Acroceraunia? 20

18. *siccis*] *rectis* Bentl. coni., *fixis* Cuningh. dubitanter. — 19. *turbidum* AOM, omnes Blandinii. *turgidum* Rb. Orelli. — 20. *alta Ceraunia* Luctat. Plac. ad Stat. Theb. 6, 155.

cemve Ponticum sinum. — *praecipitem*] „necopinato καταιγίζοντα." — *Africum*] Od. 1, 1, 15. — *decertantem*] „acriter luctantem cum aquilonibus." Od. 1, 9, 11. *ventos deproeliantis* dicit.

14. *Hyadas*] Ovid. Fast. 5, 165: *Ora micant Tauri septem radiantia flammis, Navita quas Hyadas Graecus ab imbre (ὕειν) vocat.* Cic. de N. D. 2, 111: *Latini imperite, quasi a subus essent, Suculae.* — *tristis*] ortu et occasu suo tempestates excitare creditas. Cfr. Voss ad Aratum 172. Verg. Aen. 3, 516: *pluviasque Hyadas.*

15. „Qui maximus est dominator Hadriae, sive, procella excitata, attollere fluctus sive cessans placare volt."

16. *ponere*] Propert. 3, 15, 31: *magnos cum ponunt aequora motus, Eurus in adversos desinit ire Notos.* Od. 3, 3, 5: *Auster dux inquieti turbidus Hadriae.*

17. *gradum*] ingressum, adventum, *Anschritt.* Lucan. 2, 100: *quantoque gradu Mors saeva cucurrit.* Mors h. l., ut Euripidis in Alcestide *Θάνατος, δαίμονος* personam induit, qui velut bellator „ingenti gradu" (Liv. 2, 10.) incedit.

18. Apud veteres saepe fletus iis tribuitur, quibus nos vel alia perturbati animi signa vel silentium ac stuporem tribuimus. Propert. 3, 7, 55. naufragus: *Flens tamen extremis dedit haec mandata querelis.* Ovid. Metam. 11, 589. item de naufragis: *Non tenet hic lacrimas, stupet hic. Siccis oculis* est igitur Aeschyli Sept. c. Theb. 698: *ξηροῖς ἀκλαύστοις ὄμμασι* nec audebimus corrigere poëtam scribendo: *rectis* vel *fixis* vel *invictis.*

19. *turbidum*] recte cod. meliores tuentur; *turgidum* enim - ut alii malunt - mare non dicebatur, neque undae turgent, sed *tumidum* aut *turbidum.*

20. *Infames*] *δυσωνύμους*, propter multa quae ibi fiunt naufragia. Sic Liv. 21, 31: *infames frigore Alpes.* Tac. Hist. 2, 93: *infamibus Vaticani locis* (propter aërem pestilentem.) — Contra eos, qui praetulerant *alta Ceraunia*, Bentleius monuit: „Non sane tolerari hic potuit duplex epitheton *infames* et *alta.* Hoc enim illius vim infringeret." Ovidius R. A. 739: *Hae tibi sint Syrtes, haec Acroceraunia vita.* Nomen ipsum inde ductum, quod propter altitudinem crebro de caelo tanguntur. Promontorium est Epiri, hodie *il monte della Chimera.*

Nequiquam deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiae
Non tangenda rates transiliunt vada.
Audax omnia perpeti 25
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Post ignem aetheria domo
Subductum macies et nova febrium 30
Terris incubuit cohors,
Semotique prius tarda necessitas

22. *dissociabilis* Bentl. coni., quam fecerat iam Gualterius, itaque Fea, scribens *dissociabiles; dissociabile* Cuningh. coni. firmata a Cod. Leid. prob. Oudend. ad Apul. Met. 5. p. 359.

21. 22. *deus*] In rebus ad *κοσμογονίαν* spectantibus saepe *deus* infinite pro *Iove*. Ovid. Met. 1, 21: *Hanc deus et melior litem natura diremit.* — Frustra igitur deus discrevit inter se orbis terrarum partes *Oceano dissociabili*, activa significatione, „qui eas dissociaret", ut Lucret. 1, 11: *genitabilis aura Favoni*, Ovid. Met. 13, 857: *penetrabile fulmen*. Regel sic interpretatur: „Cuius remota inter se sociari nequeunt litora."

23. 24. *impiae* per adiectivi prolepsin poëticam; nam propter id ipsum, quod *transiliunt vada, impiae* fiunt. — *transiliunt*] „rapido cursu traiciunt." Propert. 1, 17, 13: *A pereat, quicunque rates et vela paravit Primus et invito gurgite fecit iter!*

25. *omnia perpeti*] *γένος δεινὸν πάντα τλῆναι*, omnia, etiam maxima pericula subire; in quo ipso inest notio omnia *faciendi*, quae cruciatum creare possint.

26. *Ruit per vetitum nefas* breviter ac nove dictum est pro: *„ruit per vetitum* atque adeo *nefas* committere audet."

27. *Audax* consulto repetitur, ut notio primaria; id quod non agnovit, qui proposuit *atrox*. Est igitur: „Audax, rursus dico, Prometheus ille, audaciae et fraudulentae sollertiae mortalium quasi species et symbolum." — *Iapeti* filius Prometheus. Hesiod. *Ἔργ.* 50: *Ζεὺς Κρύψε δὲ πῦρ, τὸ μὲν αὖτις ἐΰς παῖς Ἰαπετοῖο Ἔκλεψ' ἀνθρώποισι Διὸς πάρα μητιόεντος Ἐν κοίλῳ νάρθηκι, λαθὼν Δία τερπικέραυνον.* — *genus*] Sic Catull. 61, 2. Hymenaeum *Uraniae genus* appellat.

28-30. *fraude mala*] *κακῇ τέχνῃ*. Dictum est ut *dolus malus*. — *Subductum*] „subreptum, furto ablatum in ferula."

30. *macies*] „*Φθίσις* et febres (febres maciem afferentes) ante ignotae tamquam sceleris commissi poenae humano generi *incubuerunt*, *ἐπέσκηψαν*." (Lucret. 6, 1142: *morbifer aestus Incubuit populo Pandionis.*) Iam apud Hesiod. *Ἔργ.* 102. e Pandorae dolio patefacto: *Νοῦσοι δ' ἀνθρώποισιν ἐφ' ἡμέρῃ ἠδ' ἐπὶ νυκτὶ Αὐτόματοι φοιτῶσι κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι.*

32. *Semoti - - tarda*] Cumulat homonyma, quo fortius significet diutius vixisse homines ante

Leti corripuit gradum.
Expertus vacuum Daedalus aera
Pennis non homini datis; 35
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus ardui est;
Caelum ipsum petimus stultitia neque
Per nostrum patimur scelus
Iracunda Iovem ponere fulmina.

CARMEN IV.

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni,

35. *pinnis* AOR Blandinii, Keller, L. Müller. ceteri *pennis*. — 36. *Perrupitque* corr. b., ut volebat Glareanus. — 37. *ardui* AObSTc, *arduum* MR alii.

funestum Promethei donum quam postea. *Necessitas* fatalis *leti* acceleravit gradum, rursus Homeri *Μοίρας θανάτοιο* persona induta. *Letum* et *Mors* quo modo differant, docet Lessingius Op. 8, 235. L. M.

34. Verg. Aen. 6, 14: *Daedalus, ut fama est, fugiens Minoia regna, Praepetibus pennis ausus se credere caelo.* Ov. Met. 8, 183. — *vacuum*] Pind. Ol. 1, 6: *ἐρήμας δι' αἰθέρος.*

36. *Perrupit*] „Optimus versus, ut qui strepitu verborum tumultuantem et per vim ad inferos irrumpentem Herculem nobis ante oculos adducat.“ LANDINUS. Ultima v. *perrupit* longa in arsi, nec opus fulcro *perrupitque*, qua de re conf. quae Od. 1, 13, 6: adnotavimus. — *Acheronta*] ut Cerberum ex Orco extraheret, qua occasione usus simul amicum Theseum liberavit. — *Herculeus labor*] „Hercules, qui omnes labores fortiter exanclavit.“ Haud cogitandum de Graeco modo *βίη Ἡρακληείη.*

37. Lectionem Codd. vetustiorum et meliorum *ardui est* retinui et propter *κρίσεως* diplomaticae rationes et quia Horatius a volgari consuetudine consulto recessisse videtur: alioqui sane usitatius est *„nil mortalibus arduum est“*, vel sine dativo: *„nil ardui est* hoc vel illud facere.“

38. *stultitia*] quia *ἀδύνατον.* Pindar. Pyth. 10, 42: *ὁ χάλκεος οὐρανὸς οὔ πον' ἀμβατὸς αὐτῷ.*

40. *Iracunda*] Pindarus quoque Nem. 6, 90. Iovi tribuit *ἔγχος ζάκοτον.* — *ponere*, ut saepenumero apud Livium *ponere arma.*

IV. Tempus, quo hoc carmen compositum sit, incertum; plerique ad a. 731., propter Sestii consulatum. Inscriptum est L. Sestio, quem Augustus consulem sibi suffecit a. 731. *Λούκιον ἀνθ' ἑαυτοῦ Σήστιον ἀνθείλετο, ἀεί τε τῷ Βρούτῳ συσπουδάσαντα καὶ ἐν πᾶσι τοῖς πολέμοις συστρατεύσαντα καὶ ἔτι καὶ τότε καὶ μνημονεύοντα αὐτοῦ καὶ εἰκόνας ἔχοντα καὶ ἐπαίνους ποιούμενον.* Dio Cass. 53, 32. Cum viro illo generoso amicitiam contraxerat Horatius, cum tribunus militum Bruto duce erat.

1. *Solvitur*] Hunc versum asynartetum ex tetrametro dactylico et ithyphallico constantem invenit Archilochus. Fragm. 100 Bergk: *Οὐκέθ' ὁμῶς θάλλεις ἁπαλὸν χρόα·*

Trahuntque siccas machinae carinas;
Ac neque iam stabulis gaudet pecus aut arator igni,
Nec prata canis albicant pruinis.
Iam Cytherea choros ducit Venus imminente Luna, 5
Iunctaeque Nymphis Gratiae decentes
Alterno terram quatiunt pede, dum gravis Cyclopum
Volcanus ardens urit officinas.

8. *visit* AOMR Bentl. Keller; ceteri *urit*.

κάρφεται γὰρ ἤδη. — Pseudotibull. 3, 5, 4: *Cum se purpureo vere remittit hiems.* Contra *rura gelu claudit hiems* Verg. Georg. 3, 317. Od. 4, 12, 1: *Veris comites--animae Thraciae.* — Ver autem apud Romanos incipiebat IV Id. Febr. (D. X.) Ovid. Fast. 2, 149. vel VII Id. Febr. Vid. ad v. 11.

2. Scribit Vegetius de re mil. 5, 9. ex die III Id. Novembr. usque in diem IV Id. Mart. maria claudi. „*Natalis vero*, inquit, *ut ita dicam, navigationis sollemni certamine publicoque spectaculo multarum gentium celebratur.*“ Tunc *machinis*, id est, phalangis, cylindris funium ope naves in mare deducebantur.

3. 4. *neque--aut--nec*] ut Od. 2, 9, 1. *Non--aut--nec.* — *Cana* poëtis et *pruina* et *nix.* Sat. 2, 5, 41. Verg. Ge. 2, 386. Ovid. Her. 5, 16.

5. Lucret. 5. 737: *It Ver et Venus et Veris praenuntius ante Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter.* — *Venus Cytherea* sic iunctim rarissime invenitur (Arnob. 4, 24.), et inter Graecos apud recentiores dumtaxat, ut apud Musaeum v. 32: *ἀλλ' αἰεὶ Κυθέρειαν ἱλασκομένη Ἀφροδίτην.* Ovid. Her. 7, 59: *mater Amorum Nuda Cytheriacis edita fertur aquis.* — *imminente*] „desuper, medio ex caelo lucente,“ non „oriente.“ Noctu remotis mortalibus arbitris terra grata est caelestibus. Stat. Silv. 1, 1. 95: *sub nocte silenti, Cum superis terrena placent.*

6. *Iunctae*] Eurip. Hippol. 1147: *συζυγίαι Χάριτες.* Seneca de Benef. 1, 3: *tres Gratiae sorores manibus implexis, ridentes, iuvenes et virgines, solutaque ac pellucida veste.* — *decentes*] *ἄβραι Χάριτες.* Sappho Fragm. 60. Bgk. Hesiod. Theog. 907: *Τρεῖς δέ οἱ* (Iovi) *Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρήους, Ὠκεανοῦ κούρη, πολυήρατον εἶδος ἔχουσα, Ἀγλαΐην τε καὶ Εὐφροσύνην Θαλίην τ' ἐρατεινήν.*

7. *quatiunt*] „Saltant numerose nunc hoc, nunc illo pede *(Tact)* terram pulsantes.“ Pro *quatere* alibi *pellere, pulsare, tundere terram.* — *Cyclopum*] Distinguendi *τρωγλοδύται*, coclites Homeri (Polyphemus) ab Hesiodi (Theog. 140) Cyclopibus, Caeli et Terrae filiis *(Ἄργης, Στερόπης, Βρόντης)*, qui iam apud Apollonium Argonaut. 1, 728. Iovi fulmina cudunt, et a Cyclopibus Thraciis, Cyclopiorum murorum in Argolide cet. conditoribus.

8. *ardens*] ut Claudian XLIV (Jeep) 3 *ardentis antra dei*, Statius Silv. 3, 1, 133: *flammeus Mulciber, διάπυρος, αἴθων.* Est igitur „flammis relucens.“ — *urit*] „igne a se accenso, ut ferveant ferri massae et flammis colluceat tota officina. Proxime accedit Eurip. Troad. 308: *φῶς φέρε, σέβω, φλέγω --λαμπάσι τόδ' ἱερόν,* „facibus hoc templum collustro.“ Cum nonnulli offenderent in homonymis *ardens urit*, correxerunt iam antiqui librarii, neque prorsus infeciliter, *visit* (Od. 3, 28, 14: *Venus Paphon iunctis visit oloribus.* Apollon.

Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terrae quem ferunt solutae; 10
Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agna sive malit haedo.
Pallida Mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
Regumque turris. O beate Sesti,
Vitae summa brevis spem nos vetat incohare longam. 15
Iam te premet nox fabulaeque Manes
Et domus exilis Plutonia: quo simul mearis,

12. *agnam* Bland. antiq., Porphyr. cod. Mon., perpauci alii; ceteri omnes *agna*.

Rhod. 3, 41. de Volcano: *ἀλλ' ὁ μὲν εἰς χαλκεῶνα καὶ ἄκμονας ἧρι βεβήκει)*, Iulius Caesar Scaliger *urget*.

9. *nitidum*] unguentis delibutum. — *impedire*] Stat. Silv. 4, 3, 68: *Crinem mollibus impeditus ulvis Volturnus*. Od. 1, 7, 23: *vincire*, redimire corona, quae est veluti vinculum, impedimentum capitis.

10. Verg. Georg 1, 44: *Zephyro putris se glaeba resolvit*.

11. Dionys. Halic. 1, 31: *Φαῦνον ὡς ἐπιχώριόν τινα Ῥωμαῖοι δαιμόναν θυσίαις καὶ ᾠδαῖς γεραίρουσιν*. Ovid. Fast. 2, 193: *Idibus* (Febr.) *agrestis fumant altaria Fauni*. Ver autem Romanis incipiebat iam a. d. VII. Id. Febr. teste Varrone RR. 1, 28., quo die Favonius spirare incipit. Columella 2, 2, 15. — *immolare*] et cum accusativo construitur *(bovem imm.* Cic. de N. D. 3, 88. *inferias imm.* Aen. 10, 519.) et cum ablativo. *(quibus hostiis immolandum sit* Cic. de Legg. 2, 29. Liv. 41, 14: *immolantibus Iovi singulis bubus*. Verg. Ecl. 3, 77: *facere vitula.)* Sed ex pontificum sermone, qualem cognoscimus ex Tabulis fratrum arvalium, legitima haec erant: *immolare bovem* cet., *facere ture et vino*. Conf. Act. Arval. ed. Henzen pg. 73 sq.

13. *Pallida*] quia exsanguis, non: „pallidos reddens." — *aequo pede*] in pedestri oratione: „pauperes et divites aeque abripit." — *pulsat pede*] Callimachi Hymn. Apoll. 3: *Καὶ δήπου τὰ θύρετρα καλῷ ποδὶ Φοῖβος ἀράσσει*. Plaut. Most. 453: *pultando pedibus paene confregi hasce ambas foris*. Ovid. Heroid. 21, 46: *Persephone nostras pulsat acerba fores*. — *tabernas*] humiles tenuiorum habitationes in oppidis, ruri tuguria, casas.

14. *turris*] locupletum aedes excelsiores. — *beate*] „tu, qui omnibus vitae commodis large frui solitus es, et iis, quae mente atque ingenio, et ceteris, quae opulentia comparari possunt."

15. *incohare*] semper significat ita aliquid incipere, ut non finiatur. Seneca Ep. 101: *O quanta dementia est spes longas incohantium!*

16. *premet nox*] Verg. Aen. 6, 828: *animae dum nocte premuntur*. — *fabulae*] Non est genitivus sing., sed nom. plur., Manes fabulosi, id est, inanes. Callimach. Epigr. 14, 3: *τί δὲ Πλούτων; Μῦθος*. Pers. 5, 152: *cinis et manes et fabula fies*. Seneca Troad. 403. de Orco: *Rumores vacui verbaque inania, Et par sollicito fabula somnio*. Ex v. autem *premet*, „tenebris suis urgebit," eliciendum: „circumdabunt, circumvolitabunt te manes" et ad vv. *domus exilis*: „te teget."

17. Ep. 1, 6, 45: *Exilis domus est, ubi non et multa supersunt*, pau-

Nec regna vini sortiere talis
Nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet iuventus
Nunc omnis et mox virgines tepebunt.

CARMEN V.

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus
Grato, Pyrrha, sub antro?
Cui flavam religas comam,
Simplex munditiis? Heu quotiens fidem 5

percula et angusta; in Orco autem omnia, ut umbras ipsas „exilia, vana, inania, tristia" sibi fingebant, ut Hom. Od. κ 512: *Ἀΐδεω δόμον εὐρώεντα.* Verg. 6, Aen. 269: *Terque domos Ditis vacuas et inania regna.*

18. *regna vini*] „Tum iam non rex, magister conviviorum *συμποσίαρχος*, eris", qui talorum iactu venereo creabatur. Od. 2, 7, 25: *Quem Venus arbitrum dicet bibendi?*

20. *mox*] Ubi pueritiam excesserit. — *tepebunt*] Timidiorem magisque verecundum virginum amorem significat, dum iuvenes amore incensi *calent.*

V. „Quis nunc, o Pyrrha, quae toties me decepisti, te fruitur speratque (sed ille quoque frustra) te semper fidam fore?" De tempore nihil constat.

1. *gracilis*] teres ac tener; sic apud Lucretium 4, 1166. amatores *ἰσχνὸν ἐρωμένιον* et *ῥαδινὴν* laudant. Italorum est *svelto.* — *in rosa*] Non de coronis cogitandum, (ut cum dicunt *potare in rosa*, Cic. de Fin. 2, 65. et *esse in rosa* Tuscul. 5, 73.), sed de lecto rosarum cumulo strato; sunt Ephippi apud Athen. 2. p. 48. C. *ῥοδόπνοα στρώματα.*

2. *urget*] „Unguentis delibutus arte te amplecitur." Meleager Ep. 5, 8: *θλίβοις δ' Εὔδημον τίνθον ὑπὸ χλαμύδι.*

3. *sub antro*] crypta, unde *grotta.* Sic solent etiamnunc Itali beatiores, praecipue ad lacum Larium, in antris vel a natura cavatis vel arte factis vini apothecas habere in eisque potare atque amoribus frui.

4. *Cui*] Paulus Sil. Anthol. Pal. I. p. 151: *Ἐλπὲ τίνι πλέξεις ἔτι βόστρυχον;* „Cuius in gratiam pectis crines et in nodum religas, contenta simplici naturalique ornatu?" Ad dativ. *cui* comparant Tibull. 4, 6, 3: *Tota tibi est hodie, tibi se laetissima compsit.* — *flavam*] Capilli flavi propter ipsam raritatem ab Italis pro pulchrioribus habebantur.

5. *fidem*] „quam tu fallis, et deos in amore sibi adversos iam factos, quos propitios crediderat, ac procellas quasi amoris, id est, rixas a te concitatas ille flebit." Has contentiones comparat tempestatibus *nigris*, caelum obscurantibus, ut Epod. 10, 5: *niger Eurus.* Verg. Georg. 2, 278: *nigerrimus Auster.* Ceterum *fides* h. l. voc. medium, ut apud Vergil. Aen. 2, 309: *manifesta fides Danaumque patescunt insidiae.* — *Mutatosque*] „non iam

Mutatosque deos flebit et aspera
Nigris aequora ventis
Emirabitur insolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea;
Qui semper vacuam, semper amabilem 10
Sperat nescius aurae
Fallacis. Miseri, quibus
Intemptata nites! Me tabula sacer
Votiva paries indicat uvida
Suspendisse potenti 15
Vestimenta maris deo.

8. *ut mirabitur* malebat Bentl., *Demirabitur* alii plures, *Heu mirabitur* Anonymus. — 14. *humida* φ paucique alii.

ipsi in amore propitios, quia Pyrrha pristinam fidem mutavit, id est, fregit."

8. *Emirabitur*] Hoc verbum invenit Horatius, imitatus est Apuleius. Metam. 8, 10. Est „ex intimo animo demirari", potius quam „mirari incipere," vel „crebro, voce et gestu admirationem prodere." Eiusdem generis sunt *claudare* apud Festum (Ciceronis *dilaudare*), *emonere* Cic. ad Fam. 1, 7, 9., *emutare* Manil. 5, 149. prorsus mutare, *everberare* Vergil. Aen. 12, 866. — *insolens*] prima signif., „antea insuetus tam celeris immutationis; nec ipse satis intelligit, quomodo tam mutabilis esse possit puella." Cic. de Or. 1, 207: *quorum sum ignarus atque insolens* cet.

9. *aurea*] „omnibus rebus perfecta et formosissima."

10. *vacuam*] „ab aliis amatoribus sibique unice deditam" ut Od. seq. v. 19. — *aurae fallacis*] „vafrae levitatis atque inconstantiae, quae te semper impellit ad alium rursusque alium irretiendum." Sic *aura popularis*, favor, qui levis aurae instar semper mutatur. Cic. Verr. 1, 35: *sibi auram posse aliquam afflare - - voluntatis eorum.*

13. *Intentata*] „nondum spectata satisque cognita." — *nites*] „pulchra et amabilis videris." — Semet ipsum, veluti naufragum ex fluctibus, Pyrrhae amorem vix tandem evasisse festivo cum ioco dicit. Solebant autem naufragi in Neptuni aut alius dei marini delubro aliquo *(sacer paries)* tabulam votivam una cum vestimentis, in quibus erant servati, suspendere. Verg. Aen. 12. 766 sqq. *Forte sacer Fauno foliis oleaster amaris Hic steterat, nautis olim venerabile lignum: Servati ex undis ubi figere dona solebant Laurenti divo et votas suspendere vestes.*

16. *deus potens maris*, ut Od. 1, 3, 1: *Diva potens Cypri.*

CARMEN VI.

Scriberis Vario fortis et hostium
Victor Maeonii carminis alite,
Quam rem cumque ferox navibus aut equis
Miles te duce gesserit.

VI. 2. *aliti* auctore Passeratio L. Müller; idem in lect. Horat. pg. 694 commendat *aemulo*. — 3. *Qua rem* cod. Mellicensis Kelleri, Muretus, Bentley, Haupt, probante O. Kellero epileg. pg. 28.

VI. Monenti et adhortanti Agrippae ut res suas bellis gestas carmine epico enarret Horatius ita respondet, ut ingenii sui tenuitatem excusans simul Agrippae laudes paucis praedicet et Augusti gloriam extollat. Vell. Pat. 2, 79: *M. Agrippa, virtutis nobilissimae, labore vigilia periculo invictus parendique, sed uni, scientissimus, aliis sane imperandi cupidus et per omnia extra dilationes positus consultisque facta coniungens.* Magna autem cum arte significat se panegyricis epici generis componendis minus idoneum esse, a quo genere toto abhorrebat et generosa eius indoles et iudicium poëticum. Compositum est carmen paucis post proelium Actiacum annis, fortasse eodem anno quo Thyestes Varii tragoedia acta est i. e. a. 725.

1. *Scriberis*] „Carmine (panegyrico) celebrabere; nemo melius tuas laudes praedicare potest, quam Varius, quem huic muneri aliquando satis facturum puto.“ — *Vario*] 'L. Varius et epici carminis et tragoediarum et elegiorum auctor, Vergilii contubernalis.' (Porphyrion). Horat. Sat. 1, 10, 43 *forte epos acer ut nemo Varius ducit.* Natus est Varius paucis annis ante Vergilium, scripsit laudes C. Julii Caesaris, de Morte (Macrob. Sat. 6, 1, 39. 2, 19), postea Panegyricum Caesaris. Celeberrimam autem tragoediam composuit, de qua exstat didascalia haec: 'L. Varius cognomento Rufus Thyesten tragoediam magna cura absolutam post Actiacam victoriam Augusti ludis eius (i. e. a. u. 725) in scena edidit. pro qua fabula sestertium deciens accepit.' Horatium Maecenati commendavit (Sat. 1, 6, 55), Vergilio supertes fuit eiusque Aeneidem cum Plotio Tucca iussu Augusti edidit. Cf. Hor. Sat. 1, 5, 40. 93. 9, 23. 2, 8, 21. 63. Ep. 2, 1, 247. A. P. 55. Martial. 8, 14, 7. 56, 21. 12, 4, 1.

2. *Maeonius* dicitur Homerus a Maeonio, prisco Lydiae nomine, quia plerique eum Smyrna ortum putabant; alibi etiam *Maeonides* a Maeone, mythico eius patre, qui ab aliis Melesigenes nominatur. — *alite*] Sic Codd. Verissime Scaligero Castigg. in Propert. p. 207. Ed. Genev. 1607. est ablativus absolutus sive, ut nunc accuratius dicunt, instrumenti: „Cum Varius sit insignis poëta epicus.“ Ipse autem Varius *ales* dicitur s. cygnus Homericus, praestans poëta epicus, ut Theocr. 7, 47: *Μοισᾶν ὄρνιχες* (ironice tamen).

3. *Quam rem cumque*] Non insolita *τμήσει* etiam in prosa orat. Cic. pro Sest. 68: *quod iudicium cunque subierat.* „Praedicaberis et tu ipse et praeclarae res tuae terra marique gestae ope exercituum quibus praefuisti.“ (*Mari* ad Liparas devicit Sex. Pompeium Cn. F., pro victoria ab Augusto corona rostrata donatus; tum egregia fuit eius opera in pugna Actiaca; *terra* secundus Romanorum Rhenum transgressus est.)

Nos, Agrippa, neque haec dicere, nec gravem 5
Pelidae stomachum cedere nescii,
Nec cursus duplicis per mare Ulixei,
Nec saevam Pelopis domum
Conamur tenues grandia, dum pudor
Imbellisque lyrae Musa potens vetat 10
Laudes egregii Caesaris et tuas
Culpa deterere ingeni.
Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit? aut pulvere Troico
Nigrum Merionen, aut ope Palladis 15

7. *duplices* AOMS et pr. b, *reducis* malebat Bentl.

5. 6. *stomachum*] *μῆνιν*, iram implacabilem. *Pervicax* Achilles Epod. 17, 14; *iracundus, inexorabilis, acer* idem Art. Poët. 121. Nemini cedens Apollini quoque minitatur Hom. Il. *X* 20: *ἦ σ' ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη.* — *gravem* autem (iram) Graecis, perniciosam. — *cedere nescii*] Sic Verg. Aen. 12, 527: *nescia vinci Pectora.*

7. *duplicis*] ex Graeco usu Eurip. Rhes. 393: *οὐ διπλοῦς πέφυκ' ἀνήρ.* Est igitur pro *vario*, ut Ulixem vocat Statius Achill. 2, 172., subdolo, versuto. Noli autem iungere *duplicis (duplices) cursus*, errores. — *Ulixei*] Ulixem scriptores et poëtae Latini omnes (sed Odysseam) dixerunt, ut Siculi *Οὐλίξης*. Conf. Ritschl op. 2, 491. genetivum *Ulixei* Horat. epod. 16, 60. 17, 16; *Achillei* od. 1, 15, 34. epod. 17, 14. Sed *Ulixi* dixit epist. 1, 6, 63. 7, 40.

8. *Pelopis domum*] ex cuius facinoribus argumentorum tragicorum longa series ducebatur usque ad Oresteas. „Oenomaus enim a genero Pelope, Thyestae liberi ab eius fratre Atreo, Atreus ab Aegistho, Agamemnon a Clytaemnestra, haec et Aegisthus adulter ab Oreste occisi sunt, Orestes ipse a Furiis agitatus.“ DOERING.

9. *grandia*] „argumenta epica et tragica nostris viribus superiora.“

10. *Imbellis*] „otio tantum et amoribus aptae.“ — *lyrae Musa potens*] ut Od. 1, 3, 1: *diva potens Cypri.*

12. Tralatio a metallo, quod usu *deteritur*, extenuatur ac splendore privatur.

13. *Quis*] Sententiarum iunctura haec est: „Non est autem cuiusvis Martem ipsum et praeclaros illos heroas Homericos, quibus pares vos estis, dignum in modum celebrare; id quod tamen praestabit Varius meus.“ — *Martem*] Homero est *χαλκεοθώρηξ*. Ex altero voc. Homerico *χαλκοχίτων tunica* substituitur Romanorum loricae; quamquam *tunicam* pro *lorica* usurpans minime, ut nonnulli opinati sunt, improprie locutus est, siquidem Varro L. L. 5, 24. *loricam* ex anulis confectam vocat *ferream tunicam.* — *Adamas*, proprie poëticum ferri et chalybis, postea lapidis pretiosi nomen, vel propter gratum sonum a poëtis usurpatur pro *ferro, aere.* Verg. Aen. 6, 552: *Porta adversa ingens solidoque adamante columnae.*

14. Hoc dicit: „Caesarem et te digne versibus celebrare haud minus difficile est, quam Homeri deos atque heroas.“

15. 16. *Nigrum*] „squalentem et

Tydiden superis parem?
Nos convivia, nos proelia virginum
Sectis in iuvenes unguibus acrium
Cantamus, vacui, sive quid urimur,
Non praeter solitum leves. 20

CARMEN VII.

Laudabunt alii claram Rhodon aut Mytilenen
Aut Epheson bimarisve Corinthi
Moenia vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos
Insignis aut Thessala Tempe.

18. *Sectis*] *Strictis* Bentl. coni.

pulvere coopertum." Val. Flacc. 1, 13: *Solymo nigrantem pulvere fratrem.* — *Merionen*] Idomenei aurigam; θοῷ ἀτάλαντος Ἄρηϊ est Hom. Il. *N* 528. — *Tydiden*] Minerva adiutrice Diomedes δαίμονι ἶσος (l. l. *E* 884.) Venerem et Martem volneravit. ib. 335.

17. 18. *proelia*] „faciles et plerumque fictas rixas inter amantes," quales significat Propert. 3, 8, 5: *Tu vero nostros audax invade capillos, Et mea formosis unguibus ora nota.* — *Sectis*] ut puellas mundas decet; sic tamen inermes ac minime formidandae acriter unguibus minitantur inter pocula et ioculares rixas. Ad totum autem carminis consilium aptissimus est iocosus hic exitus; ceterum iunge *virginum in iuvenes acrium sectis* (tamen) *unguibus.*

19. „Sive vacui sumus ab amore sive amore flagramus, ex consuetudine omni tempore hac in re inconstantes, cantamus cet."

VII. De L. Munatii Planci vita consule Drumann *Geschichte Roms*, IV. p. 207. Consul Munatius fuit a. u. c. 712. coloniasque Lugudunum et Augustam Rauracorum deduxit. Primum Caesarem secutus, post eius interitum (a. u. c. 710) per aliquod tempus Ciceroni atque omnibus, qui liberam rem publicam restituere volebant, favit; deinde Octavianum, postea Antonium, a. 722. rursus Octavianum secutus est, *morbo proditor*, ut ait Vell. 2, 83. Anno 727 eius ex sententia senatus decrevit ut Octaviano inderetur nomen Augusto. Scriptum carmen est posteaquam Horatius Vergilii Aeneid. 1, 195 sqq. cognovit, i. e. proximo post a. u. 725 tempore.

1. *Laudabunt*] „Laudent per me licet." — *claram*] cum propter situm amoenum, navium copiam et quaestuosam mercaturam, tum a Romanis frequentatam propter eloquentiae studia. — *Mytilenae*, Lesbi urbs *et natura et situ et discriptione aedificiorum et pulchritudine in primis nobilis; agri iucundi et fertiles.* Cic. de lege agr. 2, 40.

2. *bimaris*] διθαλάσσου, inter mare Aegaeum et Ionium sitae. Sic Eurip. Troad. v. 1097: δίπορον κορυφὰν Ἰσθμιον. Ovid. Her. 12, 27. *Ephyren bimarem* vocat. *Graeciae decus* appellat Corinthum Florus 2, 16. Restituta iam erat *Colonia Laus Iulia Corinthus* a C. Iulio Caesare.

4. *Τέμπη*, vallis amoenissima in

Sunt, quibus unum opus est, intactae Palladis urbem 5
Carmine perpetuo celebrare et
Undique decerptam fronti praeponere olivam.
Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicet equis Argos ditisque Mycenas.
Me neque tam patiens Lacedaemon 10
Nec tam Larisae percussit campus opimae,
Quam domus Albuneae resonantis

5. *urbem*] *arcem* al., *arces* ex paucis codd. Bentl. — 6. *celebrare, Indeque* Bouhier. — 7. *decerptae frondi* Erasmus. — 8. *honore* Oudendorp, Peerlkamp, Haupt, Keller. — 10. *neque* Bentl., Haupt.

ter Ossam et Olympum, quam Peneus perfluit. Eurip. Troad. 214: *τὰν Πηνειοῦ σεμνὰν χώραν, κρηπιδ' Οὐλύμπου καλλίσταν, ὄλβῳ βρίθειν φάμαν ἤκουσ' εὐθαλεῖ τ' εὐκαρπείᾳ.* Eleganter eam describit Aelianus V. H. 3, 1.

5-7. „Sunt, inquit, qui condant de Athenarum laudibus carmen *perpetuum*, a prima urbis origine ad sua tempora deductum et *μύθους* Atticos non sine arte inter se connectens," uti *perpetuum carmen* est Ovidii Metamorphoseon opus (1, 4). — *unum opus*] in pr. or. „praecipuum studium." — *intactae*] *ἀθίκτου, παρθενίου, integrae* Od. 3, 4, 70. — *praeponere*] Valerius Flaccus 3, 436: *glaucasque comis praetexere frondes Imperat.* Seneca Med. 70: *Praecingere roseo tempora vinculo.*

8. Plurimi (multi), dum Iunonem honorare volunt, praedicant Argos *ἵππιον, ἱππόβοτον* (*Ἥρας δῶμα θεοπρεπές* Pind. Nem. 9, 3.) atque Mycenas *πολυχρύσους* Hom. Il. *H* 180. Sophocl. Electr. 9. Argos autem illum honorem optimos equos nutriendi servavit usque ad Horatii aetatem. Strabo 9, p. 388: *ἐστὶ δὲ καὶ τὸ γένος τῶν ἵππων ἄριστον τὸ Ἀρκαδικὸν καθάπερ καὶ τὸ Ἀργολικὸν καὶ τὸ Ἐπιδαυρικόν.* Mycenas tunc eversas memorat propter priscam gloriam atque opulentiam. Lucian. Contempl. 23: *Μυκῆναι πάλαι μὲν ἦσαν εὐδαίμονες, νῦν δὲ τεθνήκασιν.* Confer H. Schliemann Mykenae a. 1877. — Hoc igitur dicit: „Singulae fere Graeciae regiones suos invenerunt laudatores, sive *ἐγκώμια* earum composuerunt sive *ἐν παρόδῳ* earum meminerunt; ego iam Tiburis amoenitatem praedicabo."

10. 11. *patiens*] *ἡ ἀνεκτικὴ καὶ καρτεροῦσα.* „*Patientia* est rerum durarum ac difficilium atque asperarum voluntaria perpessio." BROUKH. ad Tib. 3, 2, 5. Corn. Nep. Alc. 11: *eundem apud Lacedaemonios, quorum moribus summa virtus in patientia ponebatur, sic duritiae se dedisse, ut parsimonia victus atque cultus omnes Lacedaemonios vinceret.* Propter *τὸ πονεῖν εἶναι δυνατοὺς* Lacedaemonios laudat Critias (fr. 2, 27 Bgk.) et significanter, auctore Plutarcho Agesil. 1., Simonides dixit Spartam *δαμασίμβροτον*. Dio Chrysost. Or. 25. p. 250. R.: *Λυκούργου κελεύσαντος ἔτι νῦν μαστιγοῦνται Λακεδαιμόνιοι καὶ θυρανλοῦσι καὶ γυμνητεύουσαι καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ χαλεπὰ δόξαντα ἂν ἑτέροις ἀνέχουσιν.* — *percussit*] „Larisa, Thessaliae urbs, admiratione atque amore me permovit." — *opimae*] Homeri est *Λάρισα ἐριβῶλαξ.* Hom. Il. *B* 841.

12. *domus* de antro Nympharum etiam Propert. 1, 20, 34: *Grata domus Nymphis umida Thyniasin.*

Et praeceps Anio ac Tiburni lucus et uda
Mobilibus pomaria rivis.
Albus ut obscuro deterget nubila caelo 15
Saepe Notus neque parturit imbris
Perpetuo, sic tu sapiens finire memento
Tristitiam vitaeque labores
Molli, Plance, mero, seu te fulgentia signis
Castra tenent seu densa tenebit 20
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque

15. Novum carmen incipiunt AφbST. — 17. *perpetuo* tres Blandinii STc, *Perpetuos* AOMb.

— *Albunea*, Sibylla s. Nympha vaticinans, quae Tiburi ut dea colebatur. Cfr. Verg. Aen. 7, 82—84: *lucosque sub alta Consulit Albunea, nemorum quae maxima sacro Fonte sonat saevamque exhalat opaca mephitim.* Nibbyus *Viaggio* p. 164. *domum Albuneae* eandem fuisse opinatur, quae nunc dicitur *Grotta* (crypta) *di Nettuno*, cuius opinioni accedit locuples auctor, Walckenaer I. p. 347.

13. *Anio*] hod. *Teverone*, ὃς ἐκ πόλεως Τιβύρων καθ' ὑψηλοῦ πολὺ ἐκχεῖται σκοπέλου. Dionys. Halic. 5. p. 305. Stat. Silv. 1, 5, 25: *praeceps Anien.* Propert. 3, 16, 4: *Et cadit in patulos Nympha Aniena lacus (le cascatelle di Tivoli)*, maxime ubi nunc est *Ponte Lupo.* Cfr. Walckenaer l. l. — *Tiburni lucus*] prope Tibur, ut recte Acron, diversus sane a nemore iuxta Albuneae antrum. Tiburnus, Amphiarai filius vel nepos, cum Catillo et Cora fabulosus Tiburis conditor. Cfr. ad Od. 1, 18, 2.

14. *Mobilibus*] „vagis, discurrentibus rivis irrigua.“ Propert. 4, 7, 81: *Ramosis Anio qua pomifer incubat arvis.*

15. *Albus*] Sic Od. 3, 27, 19: *Albus Iapyx.* Verg. Ge. 1, 460: *clarus Aquilo.* Od. 3, 7, 1: *candidi Favonii.*— *deterget*] antiquior forma pro *detergit*, ut Od. 1, 28, 19: *densentur.*

16. *parturit imbris*] Herod. 2, 25: ὅ τε νότος καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι.

19. *Molli*] „miti, leni,“ sed ποιητικώτερον ἐπίθετον v. *mero*, ut Graeci οἶνον μαλακὸν σκληρῷ opponebant. Et sic Verg. Ge. 1, 441: *mollissima vina.* Iuven. 1, 69: *molle Calenum.* Mire nonnulli pro imperativo v. *mollire* habuerunt. — *signis*] In signis militaribus cohortium erant sex, octo laminae argenteae (Plin. 33, 3, 19) partim quadratae, partim rotundae: quibus signis aquilisque legionum apud praetorium humo infixis castra „*fulgebant.*“ Tac. Hist. 3, 82: *fulgentia per colles vexilla.*

20. *Castra tenent*] „rursus aliquando, ut antea saepe.“ *Hominem militarem* (Sall. Cat. 45.) Plancum esse significat, sed et honeste et prudenter omnem adulationis speciem devitat.

21. *Tiburis*] pr. villae tuae Tiburtinae. — *Teucer*] Vellei Pat. 1, 1: *Teucer non receptus a patre Telamone ob segnitiam non vindicatae fratris* (Aiacis) *iniuriae Cyprum appulsus cognominem patriae suae Salamina constituit.* Telamonis filius erat nothus ex Hesiona, Troiana captiva. Condicionem autem

Cum fugeret, tamen uda Lyaeo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristis affatus amicos:
'Quo nos cumque feret melior fortuna parente, 25
Ibimus, o socii comitesque.
Nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro:
Certus enim promisit Apollo
Ambiguam tellure nova Salamina futuram.
O fortes peioraque passi 30
Mecum saepe viri, nunc vino pellite curas:
Cras ingens iterabimus aequor.'

27. *auspice Teucro* cod. Argent. *Τῳ* alii, L. Müller, prob. O. Ribbeck röm. tragoed. 231. *auspice Teucri* AOMR, duo Bentlei. *auspice Phoebo* Bentl., Meineke, Haupt. *auspice: Teucro* post Wadeum O. Keller.

fratribus pater imposuerat, ut ne alter sine altero domum rediret.

22. *Cum fugeret*] Clare demonstrant haec vv. Teucrum ita alloqui comites eo ipso temporis puncto, cum ancoram a litore Salaminio solveret.

22. 23. *uda Lyaeo*] „calida, exhilarata vino." Tibull. 1, 2, 3: *multo perfusum tempora Baccho.* „iamiam ebrium." — *populea*] Theocr. 2, 121: *κρατὶ δ' ἔχων λεύκαν, Ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος.* Herculi autem *vago* (Od. 3, 3, 9.) potissimum libat, quia ille quoque, aerumnosis migrationibus continuo susceptis, plurimos labores exanclarat. — *fertur*] v. usitatum de rebus antiqua aliqua *παραδόσει* traditis, ut Verg. Aen. 1, 15.

25. *parente*] iracundo ac saevo, qui eum apud Pacuvium sic increpat: *Fratrem segregare abs te ausu's aut sine illo Salamina ingredi? Neque paternum aspectum es veritus?* (Cic. de Or. 2, 46, 193.) Quid, quod Telamon eum necis fraternae insimulasse dicitur a Pausania? (1, 28, 12.)

27. 28. *auspice Teucro*] De Graeco heroë Romanorum more loquitur, -ut et Curtius 6, 3. de Alexandro: *quorum alia ductu meo, alia imperio auspicioque perdomui.* Sueton. Oct. 21: *domuit autem partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam.* Consules Romani bellum gerentes erant cum imperio *(duce)*, habebant auspicia *(auspice)*. — *Certus*] *ἀψευδής*, verax ac fide dignus. Eurip. Helen. 146. Teucer: *σὺ προξένησον, ὡς τύχω μαντευμάτων, ὅπῃ νεὼς στείλαιμ' ἂν οὔριον πτερὸν εἰς γῆν ἐναλίαν Κύπρον, οὗ μ' ἐθέσπισεν οἰκεῖν Ἀπόλλων, ὄνομα νησιωτικὸν Σαλαμῖνα θέμενον τῆς ἐκεῖ χάριν πάτρας.*

29. *Ambiguam*] alteram conditum iri Salamina in insula Cypro, ut, cum Salaminis quis meminerit, *ambiguum* futurum sit, de utra agatur.

30. Hom. Od. *μ* 208: *ὦ φίλοι, οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδαήμομές εἰμεν κ. τ. λ.* Verg. Aen. 1, 198: *O socii, neque enim ignari sumus ante malorum, O passi graviora, dabit deus his quoque finem.* Sed quod dixit Cic. Tusc. 5, 108: *Ad omnem rationem Teucri vox accommodari potest: Patria est, ubicunque est bene,* ex Pacuvii Teucro sumptum. Cfr. Ribb. fr. trag. pg. 248.

31. 32. Tib. 1, 5, 37: *Saepe ego temptavi curas depellere vino.* — *ite-*

CARMEN VIII.

Lydia, dic, per omnis
Te deos oro, Sybarin cur properes amando
Perdere; cur apricum
Oderit campum, patiens pulveris atque solis.
Cur neque militaris 5
Inter aequalis equitat, Gallica nec lupatis
Temperat ora frenis?
Cur timet flavum Tiberim tangere? Cur olivum
Sanguine viperino
Cautius vitat neque iam livida gestat armis 10
Bracchia, saepe disco,
Saepe trans finem iaculo nobilis expedito?

VIII. 6 et 7. *equitat* — *temperat* cum paucis cod. Bentl., Haupt

rabimus aequor] „Rursum navigabimus, ut cum Troiam olim profecti atque inde in patriam reversi sumus."

VIII. Graecis nominibus imaginem iuvenis Romani amore perditi suaviter et iocose depingit. De veris personis vix cogitandum.

2. *Sybarin*] Per hoc ipsum nomen mollem et delicatum adolescentulum significat. — *amando*] „dum eum amore irretitum tenes."

4. *campum*] Martium, soli quam maxime expositum. — Mira intercedit similitudo Horatio et Philostrato Epist. 27. ed. Kays. p. 353. *Μειρακίῳ. -- Οὐχ ἵππον ἀναβαίνεις, οὐκ εἰς παλαίστραν ἀπανεᾷς, οὐχ ἡλίῳ δίδως σεαυτόν* (propter amorem, ut Sybaris). — *patiens*] „Qui olim (v. 11—12.) Campi pulverem tam facile tolerabat, atque etiamnunc hos labores defugere non debet."

5. *militaris*] „Ut decet iuvenem robustum ac militiae aptum."

6. *equitat*] De his exercitationibus cfr. Statii Silv. 5, 2, 113: *Ipse ego te nuper Tiberino in litore vidi -- Tendentem cursus vexantemque alia nuda Calce ferocis equi* — Gallicani equi ferociores, et Gallia olim Romanis exercitibus equos ministrabat, Tac. Ann. 2, 5. — *lupatis*] lupinis dentibus similia frena ferrea. *Λύκος τὸ ἐν τοῖς χαλινοῖς σιδήριον.* Hesych.

7. *Temperat*] „moderatur, regit."

8. „Cur natatione Tiberina, qua plerumque utebantur post alias *γυμνασίας* abstinet?" — *olivum*] „Cur abstinet luctâ?" ante quam oleo perfricabantur. „Hoc iam magis timet, quam sanguinem viperinum, praesentissimum venenum." „angue peius" in soluta oratione dixisset.

10. *arma* hic sunt ipse discus plumbeus vel ferreus et iaculum, quorum gravi pondere violentoque usu *lividae* vibices in bracchiis oriuntur. — *gestat - Bracchia*] ut Ovid. Met. 5, 553: *ora gerere*, id est, „habere."

11. „Cur abstinet a disco vibrando, a iaculando?" — *nobilis*] „saepe antea celebratus propter robur, quo iaculum ultra scopum constitutum validis lacertis *expediebat*, emittebat."

Quid latet, ut marinae
Filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Troiae
Funera, ne virilis 15
Cultus in caedem et Lycias proriperet catervas?

CARMEN IX.

Vides, ut alta stet nive candidum
Soracte, nec iam sustineant onus

13. *Quid latet*] apud te?

14. Thetis, ne periret Achilles Troiam oppugnaturus, eum apud Lycomedem, Scyri insulae regem, in thalamo veste puellari indutum occultarat, ubi Deidamiae, regis filiae, amore captus est; mox, cum Ulixes mercatoris habitu inter alias merces arma puellis proposuisset, ille his cupide arreptis detectus est. Fabulam hanc tractavit Sophocles *ἐν Σκυρίαις*, in quibus Ulixes: *Σὺ δ' ὦ τὸ λαμπρὸν φῶς ἀποσβεννὺς γένους, ξαίνεις, ἀρίστου πατρὸς Ἑλλήνων γεγώς;* Item Bion 2, 15 Mein.: *Λάνθανε δ' ἐν κώραις Λυκομηδίσι μοῦνος Ἀχιλλεύς, Εἴρια δ' ἀνθ' ὅπλων ἐδιδάσκετο, καὶ χερὶ λευκᾷ παρθενικὸν κόρον* (al. *κόπον*) *εἶχεν.* — *sub lacrimosa*] paullo ante Graecorum expeditionem in Troiam, excidio iam tunc a diis damnatam.

15. „Ne virilis vestitus ipse Achillem incitaret ad expeditionem a Graecis regibus indictam una cum iis alacriter suscipiendam."

16. *Lycii* Troianorum socii ducibus Sarpedone et Glauco. Est autem: „in caedem, quam facturae sunt Lyciae catervae."

IX. De huius carminis argumento ita disputat Dillenburger: „A Iacobsio (Opp. T. V. p. 878.) ita ego dissentio, ut non credam parari a poëta cenam, sed iam accumbentes videam sodales sive apud Horatium sive apud alium ex amicis. Magistrum igitur convivii (*θαλίαρχον, συμποσίαρχον*) allocutus poëta admonet, ut quibus rebus in tanto frigore, quo omnis rerum natura contracta rigeat, maxime opus esse videatur, eis maiorem curam adhibeat, scilicet igne, quo extrinsecus, et vino, quo intrinsecus calor possit augeri, deinde ut cetera divis permittat." Ceterum imitatus est Alcaeum frag. 34 Bergk: *Ὑει μὲν ὁ Ζεύς, ἐκ δ' ὀράνω μέγας Χείμων, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαί. Κάββαλλε τὸν χείμων', ἐπὶ μὲν τίθεις Πῦρ, ἐν δὲ κίρναις οἶνον ἀφειδέως Μέλιχρον, αὐτὰρ ἀμφὶ κόρσᾳ Μάλθακον ἀμφι[τίθη] γνόφαλλον.*

1. *stet*] Per aestatem in caelo Italico montes longinquiores quasi per nebulam ac vaporem apparent, formis obscuratis ac prope extenuatis; hieme vero *stant*, id est, nive cum rigeant, toti nivei sint, clare conspiciuntur. *Stare* autem saepe de re horrida aut rigida. Verg. Aen. 6, 471: *Quam si dura silex aut stet Marpesia cautes.*

2. *Soracte* mons MM. pedes altus in finibus Faliscorum, in quo Apollo colebatur (Aen. 11, 785: *Summe deum, sancti custos Soractis Apollo*), ultra XXIV. mil. pass. ab Urbe, sed ex ea (in qua, non ruri, scena carminis fingitur) facile conspiciendus, hodie *Monte Tresto*, vel, ut alii volunt, *Monte di S. Silvestro*, vel *Monte di S. Oreste.*

Silvae laborantes geluque
Flumina constiterint acuto.
Dissolve frigus ligna super foco 5
Large reponens, atque benignius
Deprome quadrimum Sabina,
O Thaliarche, merum diota.
Permitte divis cetera: qui simul
Stravere ventos aequore fervido 10
Deproeliantis, nec cupressi
Nec veteres agitantur orni.
Quid sit futurum cras, fuge quaerere et

14. *Fors* omnes fere cod. et Horatii et Scholiorum: *sors* cum paucis Fea Meineke Haupt.

3. *laborantes*] „nutantes atque sese inflectentes sub nivis onere." Od. 2, 9, 6: *Aquilonibus querceta Gargani laborant.* — *geluque*] Livius 5, 13: *Insignis annus* (a. u. 355.) *hieme gelida ac nivosa fuit, adeo ut viae clausae, Tiberis innavigabilis fuerit.*

4. *acuto*] Pind. Pyth. 1, 39: *χιόνος ὀξείας*, quae frigore suo velut secat et pungit. Verg. Ge. 1, 93: *Boreae penetrabile frigus.* Glacie igitur adstricta flumina cursum morari videntur.

5—6. *Dissolve*] *κάββαλλε*, pelle. — *foco*] totius domus communis, ad quem, sarmentis et lignis large impositis, quicumque convivarum algebat, accedens calefacere se poterat; qui mos etiamnunc servatur in Italia. — *benignius*] scil. solito, „largius, copiosius."

7. *Deprome*] non tam „ex apotheca, cella vinaria" quam „ex ipsa diota haurito." — *quadrimum*] satis igitur vetus ac dulce, quamvis Sabinum Od. 1, 20, 1: *vile Sabinum.* — *diota*] Plat. Hipp. mai. p. 288. D: *τῶν παλῶν χυτρῶν εἰσί τινες δίωτοι, τῶν ἐξ χόας χωρουσῶν.* Moeris p. 44: *ἀμφορέα, τὸν δίωτον σταμνόν.* „Amphora duarum aurium, id est, ansarum." LAMB.

9—12. *cetera*] „reliqua omnia, quae aut antea sollicitos nos habuerunt, aut quia futura et incerta sunt, nunc certe nihil ad nos attinent nec laetitiae nostrae conveniunt." Archilochi fr. 56. Bergk: *Τοῖς θεοῖς τίθει τὰ πάντα.* Theogn. 1047: *Νῦν μὲν πίνοντες τερπώμεθα καλὰ λέγοντες· Ὅσσα δ' ἔπειτ' ἔσται, ταῦτα θεοῖσι μέλει.* — *Stravere*] in prosa orat. „sedavere, tranquillavere." — *Deproeliantis*] „Qui in turbido mari acerrime inter se luctantur." — *orni*] *Mannaeschen.* Cfr. Voss ad Verg. Ge. 2, 71. Linn. *fraxini orni.* Ornis et cupressis sepulcra ornantur, propterea Od. 2, 14, 23 *invisas cupressos.* Hom. Il. *Z* 419: *περὶ δὲ πτελέας ἐφύτευσαν νύμφαι ὀρεστιάδες.* Hoc igitur dicit poëta: „Deorum iussu nutuque maximos tumultus excipit altissimum silentium, quale est ad sepulcra."

13. 14. *fuge*] in prosa orat.: „Omitte, noli de rebus futuris consulere astrologos." — *Fors* huic loco unice convenit. Wagner ad Verg. Ecl. 9, 5: *Fors omnia versat*, alii *sors*: „Sors eventus est, non ipsa vis fati: quare non est Latinum

Quem Fors dierum cunque dabit lucro
Appone, nec dulcis amores 15
Sperne puer neque tu choreas,
Donec virenti canities abest
Morosa. Nunc et campus et areae
Lenesque sub noctem susurri
Composita repetantur hora; 20
Nunc et latentis proditor intimo
Gratus puellae risus ab angulo
Pignusque dereptum lacertis
Aut digito male pertinaci.

CARMEN X.

Mercuri, facunde nepos Atlantis,

sors versat. Contra *Fors* significat caecam quandam vim, res humanas temere ac nullo consilio regentem, nulla tamen adiuncta aut laedendi aut iuvandi notione, quare nullum usquam huic nomini adiicitur epitheton. Non sunt igitur huic plane synonyma *Fortuna* et *Fatum.*"

15. *Appone*] in pr. or.: „In lucro pone." Cic. ad Fam. 9, 17: *De lucro prope in quadriennium vivimus.*

16. *puer*] „dum adolescentia frueris." — *tu*] est sermonis familiaris ac benevolentiae; interdum etiam vim exhortationis auget in membro altero. Sic Graeci *σύ γε.* Plato Gorg. p. 527. D: *ἴασόν τινά σου καταφρονῆσαι — καὶ ναὶ μὰ Δία σύ γε θαῤῥῶν πάταξαι κτλ.* Tibull. 1, 1, 37: *Adsitis divi, nec vos e paupere mensa Dona nec e puris spernite fictilibus.*

17. *virenti*] florenti. Theocr. 27, 66: *χλοεροτοιν - μελέεσσιν.* Epod. 13, 4: *dumque virent genua,* confr.: *viridis senectus.*

18. *Morosus* contrarius est *morigero,* is, qui aliis morem gerere aut obsequi non volt. — *Nunc*] „Ut convenit aetati, qua nunc es, adolescens." — *areae*] loca publica, in quibus conveniebat iuventus, praesertim circa templa, ut erat Romae area Volcani, area Concordiae.

19. *sub noctem*] „per crepusculum." Opponuntur haec ludis et exercitationibus diurnis in Campo Martio.

24. *male pertinaci*] quid significet *male* adiectivis vel adverbiis additum, E. Woelfflinus (Comparation pg. 15) docuit: auget vim pertinaciae (hartnäckig sich sträubend), ut Sat. 1, 4, 66: *male rauci,* ib. 3, 32: *male laxus,* Sulpic. Tib. 4, 10, 2 *male inepta.*

X. „Hymnus est in Mercurium ab Alcaeo lyrico poëta." PORPHYR. Pausan. 7, 20: *βουσὶ γὰρ χαίρειν μάλιστα Ἀλκαῖος ἐδήλωσεν ἐν ὕμνῳ τῷ εἰς Ἑρμῆν γράψας, ὡς ὁ Ἑρμῆς βοῦς ὑφέλοιτο τοῦ Ἀπόλλωνος.* Initium fortasse fuit Fragm. 5 Bergk: *Χαῖρε, Κυλλάνας ὁ μέδεις, σὲ γάρ μοι θῦμος ὕμνην.*

1. *facunde*] Hic *λόγιος* (Orph. Hymn. 27, 4: *λόγου προφήτης*), v. 3 sq. *ἀγώνιος.* — *nepos Atlantis*]

Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus et decorae
More palaestrae,
Te canam, magni Iovis et deorum 5
Nuntium curvaeque lyrae parentem,
Callidum quidquid placuit iocoso
Condere furto.
Te, boves olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci 10

per Maiam. Poëtica ratio iubet v. *facunde* iungi cum v. *nepos*, non, ut alii fecerunt, cum v. *Mercuri*.

2. *Cultus* cum significet omnem prope externam vivendi rationem et, ut h. l., mores, apud poëtas certe recipere potest epitheta huius modi, ut *ferus, asper, agrestis*. — *hominum recentum*] De statu primorum hominum cfr. Sat. 1, 3, 100: *mutum et turpe pecus*.

3. *Voce*] „*Ἑρμηνείᾳ* excoluisti homines rudes, eos docens distincte ac dilucide suas cogitationes exprimere.“ Ovid. Fast. 5, 665: *Pacis et armorum superis imisque deorum Arbiter, alato qui pede carpis iter; Laete lyrae pulsu, nitida quoque laete palaestra, Quo didicit culte lingua favente loqui*. — *catus*] Varro LL. 7, 46: *cata, acuta; hoc enim verbo dicunt Sabini; quare catus Aeliu' Sextus non, ut aiunt, sapiens, sed acutus. Catus* inseritur per parenthesin, nec iungi potest *catus voce et more*. — *decorae*] „quae decus et *εὐεξίαν* addit iuvenibus.“ Hinc *Ἑρμῆς φιλάεθλος* Anth. Pal. II. pag. 495.

4. *More*] „institutione, lege exercitationum.“ Lucan. 4, 613: *perfudit membra liquore Hospes, Olympiacae servato more palaestrae*.

6. *Nuntium*] *διάκτορον*. Verg. Aen. 4, 356: *interpres divom*. — *lyrae*] ex testudine factae et chordis intentae *parentem*, inventorem. Sic *parens philosophiae* Socrates Ciceroni, et Platoni in Sympos. 177. D. *πατὴρ τοῦ λόγου*, auctor sermonis.

7. *iocoso*] „ioci causa sic patrato, ut ii ipsi, quos spoliasti, ridere debeant.“ Sic in Phoronide apud Etymol. M. p. 339: *Ἑρμείαν δὲ πατὴρ Ἐριούνιον ὠνόμασ' αὐτός· Πάντας γὰρ μάκαράς τε θεοὺς θνητούς τ' ἀνθρώπους Κέρδεσι κλεπτοσύνῃσί τ' ἐκαίνετο τεχνηέσσαις*. (Nota sunt Mercurii epitheta *δόλιος* et *κλώψ*.) Temporibus autem heroicis furandi ac peierandi peritia pro callida sollertia in laudibus ingenii habebatur, ut Homericus ille Autolycus Od. *τ* 395: *ἀνθρώπους ἐκέκαστο Κλεπτοσύνῃ θ' ὅρκῳ τε· θεὸς δέ οἱ αὐτὸς ἔδωκεν Ἑρμείας*.

9. *olim*] Ad omnes has tres actiones aeque pertinet hac constructione: „Olim (eodem die, quo natus es, statim post lyram a te inventam; v. Hom. Hymn. Merc. 20.), dum Apollo te puerum minaci voce terret, asseverans te a se punitum iri, nisi quinquaginta boves per dolum amotas reddidisses, subrisit, cum se a te spoliatum pharetra viderit.“ Schol. ad Iliad. *O* 256: *Ἑρμῆς ὁ Διὸς καὶ Μαίας τῆς Ἄτλαντος εὗρε λύραν, κλέψας δὲ καὶ τοὺς Ἀπόλλωνος βόας εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ τῆς μαντικῆς· ἀπειλοῦντος δὲ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔκλεψεν αὐτοῦ καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ὤμων τόξα. μειδιάσας δὲ ὁ θεὸς ἔδωκεν αὐτῷ τὴν μαντικὴν ῥάβδον, ἀφ' ἧς καὶ χρυσόῤῥαπις ὁ Ἑρμῆς προσηγορεύθη*.

Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.
Quin et Atridas duce te superbos
Ilio dives Priamus relicto
Thessalosque ignis et iniqua Troiae 15
Castra fefellit.
Tu pias laetis animas reponis
Sedibus virgaque levem coërces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus et imis. 20

CARMEN XI.

Tu ne quaesieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
Finem di dederint, Leuconoe, nec Babylonios
Temptaris numeros. Ut melius, quidquid erit, pati,

11. *viduus*] apud poëtas pro „privato, spoliato." Verg. Culic. v. 371: *lacus viduos a lumine Phoebi.*

13—16. *superbos*] *μεγαλήτορας, μεγαθύμους* Homero. — *Ilio - - relicto* libri, non *relicta* ut sane est Od. 4, 9, 8: *Ilios vexata;* et Epod. 14, 14: *accendit obsessam Ilion.* ceteris locis (Od. 3, 3, 18. 19, 4. 4, 4, 53. Epod. 10, 13.) codices ut nostro loco praebent neutrum *Ilion.* quamquam igitur Lachmann 'op. pg. 83' femininum omnibus locis efflagitat, tamen cum Meinekio 'in re incerta libros sequendos esse' censemus, cum praesertim Vergilius suae aetatis usum propter Ilium oppidum Troadis secutus semper scripserit *Ilium.* — *ignis* cet.] excubiarum Myrmidonum et hostilia Graecorum castra.

17—19. *reponis*] „Idem utpote *ψυχοπομπὸς pias-animas* deducis, ubi in perpetuum tranquille habitaturae sunt." — *virga*] Virgam magicam ei donavit Apollo. Hymn. Merc. 530: *ὄλβον καὶ πλούτου δώσω περικαλλέα ῥάβδον, χρυσείην, τριπέτηλον, ἀκήριον, ἥ σε φυλάξει, πάντας ἐπικραίνουσ' οἶμους ἐπέων τε καὶ ἔργων.* Memoratur etiam Hom. Il. *Ω* 343: *εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.* — *levem - - turbam*] *εἴδωλα καμόντων.* — *coërces* proprie de pastore, qui gregem prae se agens id simul spectat, ne dissipentur, sed uno agmine procedant pecora.

20. *imis*] (in prosa orat. *inferis*) quia et in caelo et in Orco versatur. Claudian. Rapt. Pros. 1, 89: *commune profundis et superis numen.*

XI. 2. 3. *Finem*] vitae decursum usque ad obitum. — „*Nec* positum vides praecedente part. *ne*, ubi *neu* exspectes." REGEL. — *Babylonios-numeros*] Chaldaeorum (astrologorum), qui multis computationibus factis ex tabulis genethliacis atque ephemeridibus de siderum statu et oppositione hominum, qui eos consulebant, *γένεσιν* et horoscopum, atque per hunc vitae vicissitudines definiebant. Iuven. 6, 576: *numeri Thrasylli*, mathematici; *ψηφῖδας* vocant Graeci; *rationes Chaldaicas*

Seu pluris hiemes seu tribuit Iuppiter ultimam,
Quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare 5
Tyrrhenum! sapias, vina liques, et spatio brevi
Spem longam reseces. dum loquimur, fugerit invida
Aetas: carpe diem, quam minimum credula postero.

CARMEN XII.

Quem virum aut heroa lyra vel acri

Cic. de Div. 2, 98. — *Temptaris* „sollicite exploraris." Cfr. Od. 1, 28, 5. — *Ut melius*] „Quanto satius est etiam mala pati, ubi advenerint, quam iis ante explorandis maestitiam perpetuam tibi praeparare!"

4. 5. Excipit protasin: *Seu plures --mare Tyrrhenum*, apodosis *sapias*. Contra plerique puncto distinguunt ante v. *sapias*. — *hiemes*] annos; servata tamen primitiva significatione statim praesentis anni tempus hibernum depingit; quae hiems *nunc debilitat undas*, efficit, ut frangantur ad *pumices*, non tam proprie dictos, quam, ut est apud Plinium 36, 42: *appellantur quidem ita* (pumices) *et erosa saxa*. — *oppositis*] „mari obiectis in extremo litore *fluctifrago* (Lucret. 1, 305)." — *debilitat*] „collidit, *zerschellt*," dum undae ad pumices illos sese infringunt, non „tranquillat, coërcet."

6. *sapias*] „Omitte illam stultam sollicitudinem et, ut sapientem decet, fruere vita." Imperativi habet vim, nec dictum est, ut volt Priscianus 18, 89 H., pro *si sapias*, vel potius in oratione directa *si sapis*, *si sapies*, ut est Ovid. Am. 1, 4, 29: *Quod tibi miscuerit, sapias, bibat ipse iubeto*. — *liques*] Per colum nivarium, vel per sacculum linteum colabant sive saccabant vina, quo dempta faece et flore liquidiora fierent.

6. 7. „Reputans tecum, quam breve vitae sit spatium, certum terminum siste nimiae spei de futuro tempore (*spei longae*, ut Od. 1, 4, 15.) et vive in praesentia. Iam dum doctrinam hanc tibi trado, fugit irreparabile tempus, quod laetitiae dedicare potuissemus." — *reseces*] „prorsus ei renunties", ut apud Cic. ad Att. 1, 18, 2: *resecandae libidinis*.

7. 8. *Dum loquimur*] Adeo saepe haec formula apud Latinos reperitur, ut prope proverbialis fuisse videatur hac significatione: „hoc ipso temporis puncto atque longe citius, quam tu arbitreris." — *fugerit*] futurum exactum. Sic Lucret. 3, 914: *brevis hic est fructus homullis; Iam fuerit, neque post unquam revocare licebit*. — *Invida* autem est aetas, quatenus diuturnae voluptatis usuram denegat. „*Carpe* igitur *diem* (non tam ut florem vel fructum maturum, quam ut dicimus *oscula*, *cibum*, *viam carpere* cum celeritatis notione) nec fide sequenti." — Martial. 7, 47, 11: *Vive velut rapto fugitivaque gaudia carpe*.

XII. Augustum insertum deorum, heroum et summorum ducum Romanorum ordini tamquam orbis terrarum dominum praedicat. Pertinet hoc carmen ad M. Marcelli, Octaviae filii, cum Iulia nuptias a. 730. celebrandas.

1. *Quem virum aut h.* cet.] Pindar. Olymp. 2, 1: *Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, τίνα θεόν, τίν' ἥρωα, τινα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν;* — *acri*] *λιγυρᾷ,*

Tibia sumis celebrare, Clio?
Quem deum? cuius recinet iocosa
Nomen imago
Aut in umbrosis Heliconis oris 5
Aut super Pindo gelidove in Haemo?
Unde vocalem temere insecutae
Orphea silvae,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus celeresque ventos, 10
Blandum et auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam solitis parentis

13. *parentis* AOBMR, Bland. antiquissimus, *parentum* Scb'φ, Comment. Cruquianus („quibus laudibus usi sunt parentes, i. e. maiores".)

soni acuti. Theogn. 761 Bergk: *φόρμιγξ δ' αὖ φθέγγοιθ' ἱερὸν μέλος ἡδὲ καὶ αὐλός.* Epitheton *acri* laudat Quintilianus 8, 2, 9. ut *proprie dictum, id est, quo nihil inveniri possit significantius.*

2. *sumis celebrare*] In pr. or. „suscipis celebrandum." — *Clio* plerisque Musa historiae, sed ex nominis notatione etiam, ut hic, elogiorum.

3. 4. Latini cum carerent vocabulo, quod *κυρίως* responderet Graecorum *ἦχοι*, eam *vocis imaginem* (Verg. Ge. 4, 50.) et *imaginem* simpliciter appellabant. Cic. Tusc. 3, 3: *laus bonorum virtuti resonat tamquam imago gloriae. Iocosa* autem, quia viatores quasi consulto ludificatur, unde auribus accidat, ignorantes.

5. 6. *Helicon* Boeotiae, *Pindus* Thessaliae, *Haemus* Thraciae montes, Musarum sedes. Ex Thracia autem prisci illi vates sacri, Orpheus, Linus, Musaeus, Thamyris, prodierant.

7. 8. *vocalem temere*] „canora voce praeditum (*chordae vocales* Tibull. 2, 5, 3.) promiscue, sine ordine, ipsae, cur sectarentur cantorem, vix sibi consciae." Apollon. Rhod. 1, 26: *Αὐτὰρ τόν γ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ ποταμῶν τε ῥέεθρα. Φηγοὶ δ' ἀγριάδες --- ἃς ὅ γ' ἐπιπρὸ θελγομένας φόρμιγγι κατήγαγε Πιερίηθεν.* Riemer *Göthe* I. p. 480: *Orpheus auf einer alten Paste, die Göthe besafs, scheu sich abwendend, vor dem Andrange aller der Stein-, Holz- und Fleischkörper, die sich um ihn versammeln.*

9-12. „Arte canendi a Calliope matre donatus." — *Blandum*] „tam blande canentem, ut duceret quercus attente auscultantes." — V. *auritus* etiam apud Plautum hac significatione reperitur. Asin. Prol. 4: *Fac iam tu, praeco, omnem auritum populum.* Plerumque vero de leporibus cet. usurpatur. — *quercus*] Post silvas totas singulare nunc arborum genus memorat, et quidem omnium durissimum. Nec vero ita rara haec compositio apud antiquos, ut generi praeterea subiungatur species, Epp. 1, 12, 7: *Si -- herbis Vivis et urtica.* Ovid. Met. 16, 26: *et flores mille colorum liliaque.*

13. „Ante omnes igitur *solitis laudibus*, ut fit in re divina, rite

Laudibus, qui res hominum ac deorum,
Qui mare ac terras variisque mundum 15
Temperat horis?
Unde nil maius generatur ipso,
Nec viget quidquam simile aut secundum:
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores, 20

15. *ac* AB, plerique cod. Bentl. — 19. *occupabit* Rob. Stephanus. — 20. 21. *Pallas honores, Proeliis audax. neque* Bentl., Meineke, Haupt, L. Müller. Orelli cum aliis interpunxerat: *P. honores. proeliis audax neque te* cet.

celebrabo Iovem *parentem*", ut Od. 2, 19, 21. Verg. Ge. 1, 328. Lucan. 4, 110: *magne parens mundi* (Falsam lect. *parentum* explicabant: „Qui ex antiquo more maiorum nostrorum ante ceteros deos invocari solet.") *Laudes* vero ut Tibullus 1, 3, 31: *tibi* (Isidi) *dicere laudes Insignis turba debeat in Pharia.*

15. Eisdem prope verbis Verg. Aen. 1, 230: *o qui res hominumque deumque Aeternis regis imperiis et fulmine terres.* — *mundum*] caelum. Designatur autem per mare, terras et caelum universa rerum natura. Catull. 64, 205: *Quo tunc et tellus atque horrida contremuerunt Aequora concussitque micantia sidera mundus.* DOER.

16. *horis*] Ex usu poëtico pro anni temporibus *variis*, sese invicem excipientibus ac natura sua distinctis. (Ars Poët. 302: *sub verni temporis horam*) — *Temperat*] „ordinat atque moderatur." Ovid. Fast. 4, 91: *Illa* (Venus) *quidem totum dignissima temperat orbem.* Seneca Ep. 73: *Soli Lunaeque plurimum debeo temperantique annum deo obligatus sum.*

17. *Unde*] „ex quo," ut Od. 1, 28, 28: *unde potest, tibi defluat aequo Ab Iove.* Sat. 1, 6, 12: *Laevinus, Valeri genus, unde Superbus Tarquinius regno pulsus fugit.* Sat. 2, 6, 21: *Iano-Unde*, id est, „a quo." Etiam in prosa or. Sal. Iug. 14: *unde minime decuit, vita erepta est.* Cic. de Or. 1, §. 67: *ille ipse, unde cognovit.*

18—20. *Nec viget*] Ex v. *Unde* supple *Nec ei viget*, ut Cic. in Verr. 4, 9: *Mancipium quo et omnes utimur et non* (= nec id) *praebetur a populo. viget* autem, id est, „floret honore et potentia." — „Cum nullus ei sit vel *secundus* (id est, parvo atque adeo minimo intervallo ab eo distans), sed longe distet ceterorum potentia a summo Iovis imperio, Pallas tamen, sapientiae dea, *proxima, longo sed proxima intervallo* (Verg. Aen. 5, 320.) ad illum accedit." Cic. Brut. §. 173: *Duobus summis* (oratoribus) *L. Philippus proximus accedebat, sed longo intervallo tamen proximns.* Nonius p. 524. Merc.: *Proximum dicebant veteres non solum adhaerens et adiunctum, verum etiam longe remotum, si tamen inter duo discreta nihil medium exstitisset.* — De Minervae dignitate cfr. Hesiod. Theog. 896: *Ἴσον ἔχουσαν πατρὶ μένος καὶ ἐπίφρονα βουλήν.* Callimach. Lav. Pall. 132: *μούνᾳ Ζεὺς τόγε θυγατέρων δῶκεν Ἀθαναίᾳ πατρώϊα πάντα φέρεσθαι.* Plutarch. Symp. 2, p. 617. C.: *ἡ δὲ Ἀθηνᾶ φαίνεται τὸν πλησίον ἀεὶ τοῦ Διὸς τόπον ἔχουσα. διαῤῥήδην δὲ ὁ Πίνδαρος λέγει· πῦρ πνέοντος ἄτε κεραύνου ἄγχιστα ἡμένη.* Atque frequenter *σύνναοι* erant

Proeliis audax. neque te silebo
Liber et saevis inimica Virgo
Beluis, nec te, metuende certa
Phoebe sagitta.
Dicam et Alciden puerosque Ledae, 25
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem; quorum simul alba nautis
Stella refulsit,
Defluit saxis agitatus umor,
Concidunt venti fugiuntque nubes, 30
Et minax — quod sic voluere — ponto
Unda recumbit.
Romulum post hos prius, an quietum

31. *quod sic* RT cum paucis. *quia sic* AOMφ alii multi, Meineke *di sic*, Muretus, Bentley *sic di; quom sic* auctore Kreusslero Haupt.

Iuppiter et Minerva, velut in Piraeo. Paus. 1, 1, 3.

21. *Proeliis audax*] Minerva utique *bellipotens belligera* poëtis. Verg. Aen. 11, 483: *Armipotens, praeses belli, Tritonia virgo.*

22. Diana venatrix, *θηροκτόνος, ἰοχέαιρα.* Theogn. 11: *Ἄρτεμι θηροφόνη.*

23. Apollo *κλυτότοξος, ἑκηβόλος.* — *certa*] „nunquam fallente."

25. Herculem, Alcaei nepotem, et *Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ πυξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.* (Hom. Il. *Γ* 237. Od. *λ* 300. Sat. 2, 1, 26.) Stasinus in Cypriacis apud C. G. Müller de Cyclo Gr. p. 90: *Κάστωρ μὲν θνητός, θανάτου δέ οἱ αἶσα πέπρωται, Αὐτὰρ ὅ γ' ἀθάνατος Πολυδεύκης, ὄζος Ἄρης.*

26. *pugnis*] caestuum certamine, *πυγμαχίᾳ.*

27. *alba*] „lucida atque simul caelo serenitatem reducens," ut Od. 1, 7, 13: *albus Notus.* Ovid. Trist. 3, 5, 56: *nitido - - Lucifer albus equo.* Hymn. Hom. in Dioscuros 12: navem periclitantem servaturi *ἐξαπίνης ἐφάνησαν Ξανθῇσιν πτερύγεσσι δι' αἰθέρος ἀΐξαντες.*

28. 29. „Quorum splendens dum oritur sidus, tempestates sedat." — *Defluit*] „relabitur a saxis litori proximis spuma maris turbati."

30. *Concidunt venti*] „placantur", ut Aen. 1, 154: *cunctus pelagi cecidit fragor.*

31. *quod sic voluere*] „propter id unum, quod Castoribus ita placuit;" quo loquendi modo magnam eorum potentiam graviter exprimit. — *ponto*] in pedestri serm. „in pontum." Sic Verg. Aen. 5, 451: *it clamor caelo;* contra Aen. 4, 665: *it clamor ad alta atria.*

Eos dumtaxat deos memorat, qui ex Iove geniti sunt non Iunonem neque Neptunum; et ex illis numina tantum benefica, quapropter Mars silentio praetermittitur. His consociat reges ac duces Romanos, quasi *dubitans*, quos in tanta virorum summorum copia nominare, quos omittere debeat; cum dis autem et Romanorum regibus summisque ducibus mira arte Caesarem coniungit,

33. Liv. 1, 21: (Romulus et Numa) *duo deinceps reges, alius alia*

Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fascis, dubito, an Catonis 35
Nobile letum.

Regulum et Scauros animaeque magnae
Prodigum Paullum superante Poeno
Gratus insigni referam camena
Fabriciumque. 40

35. *anne Curti* malebat Bentl.

via, ille bello, hic pace, civitatem auxerunt.

34. *superbos*] „magnificos et terrorem incutientes", utpote qui potestatis in vitam necemque hominum insignia essent. (Stat. Silv. 5, 2, 166: *cingique superbis fascibus.) Fasces* autem isti *superbi*, maxime conspicuum dominationis ac maiestatis regiae specimen, perquam apte hic commemorantur, siquidem Tarquinius Priscus eos ex Tarquiniis Romam intulisse ferebatur. (Strabo 5, 2. pg. 220 C. Florus 1, 5, 6.) Hunc enim regem *pace et bello promptissimum* (Florus l. l.) merito praedicat vel propterea, quod sub illo prisca Roma ante reges expulsos summum potentiae gradum attigit. Tarquinium Superbum, dirum tyrannum, inter heroas laudibus extollere non poterat.

35. *Catonis*] Neque hic nec Od. 2, 1, 24. Horatius audacior fuit Vergilio Aen. 8, 670: *Secretosque pios, his dantem iura Catonem;* Manilio 1, 794: *Et Cato Fortunae victor*, ubi iungitur cum Agrippa et Caesare; eodem 4, 87: *invictum devicta morte Catonem;* Valerio Max. 2, 10, 8: *Perfecta virtus effecit, ut quisquis egregium et sanctum virum civemque significare velit, sub nomine Catonis significet.* Seneca de Tranq. an. 15: *Cato, virtutum viva imago.* Quid, quod Augustus ipse *Catonem serio laudavit?* Macrob. Sat. 2, 4.

36. *Nobile letum*] Adeo, ut ex mortis loco cognomen Uticensis ei in perpetuum manserit. Cic. ad Fam. 9, 18: *Pompeius, Scipio, Afranius in bello civili foede perierunt, at Cato praeclare.* — Bentleius coni. *anne Curti N. l.* „M. Curtium," inquit, „intellige, qui re vera *nobilissimum* sibi *letum* pro patria conscivit, cum armatus et equo insidens in profundam voraginem, quae medio foro Romae repente nata est, insiluisset." (a. u. c. 393. Liv. 7, 6. Val. Max. 5, 6, 2.)

37. De M. Atilio *Regulo* v. Od. 3, 5. — *Scauros*] Valerius Maximus 5, 8, 4: *M. Scaurus, lumen ac decus patriae, cum apud Athesim flumen impetu Cimbrorum Romani equites pulsi deserto Catulo urbem pavidi repeterent, consternationis eorum participi filio suo misit qui diceret libentius se in acie eius interfecti ossibus occursurum, quam ipsum tam deformis fugae reum visurum. — quo nuntio accepto iuvenis coactus est fortius adversus semet ipsum gladio uti quam adversus hostes fuerat.* Cf. Aur. Victor de v. ill. 72. Front. strateg. 4, 1, 13.

38. *Prodigum*] L. Aemilius Paullus in Cannensi pugna pro re publica vitam generosissime edidit.

39. *Gratus*] „Grato animo memorabo insignia omnium illorum, quos nominavi, in patriam merita carmine sublimi ac talibus viris digno."

40. C. Fabricius Luscinus, Pyrrhi victor, et M'. Curius Dentatus, auri Samnitium integerrimus contemptor.

Hunc et incomptis Curium capillis
Utilem bello tulit et Camillum
Saeva paupertas et avitus apto
Cum lare fundus.

Crescit occulto velut arbor aevo 45
Fama Marcellis; micat inter omnis
Iulium sidus velut inter ignis

41. *incomptis* cod. omnes, Servius, Charisius. *intonsis* Quintil. instit. 9, 3, 18. — 43. *apto* codices, *arto* ed. Mediol. 1477, Bentl., Meineke, Haupt, L. Müller. — 46. *Marcelli* cod. omnes, *Marcellis* Peerlkampio auctore Meineke, Haupt, L. Müller.

41. Cum prisci Romani barbati essent atque intonsi, a. u. c. 454. coeperunt tonderi et comi. Plin. 7, 59. Apud Quintil. 9, 3, 18. *intonsis* est *σφάλμα μνημονικόν*, quod h. l. recipiendum immerito nonnullis visum est. Cf. Servium ad Aen. 12, 100: *Calamistrata coma etiam vituperationi est. Unde et contra ad laudem est positum ab Horatio*, incomptis Curium capillis.

42. *Utilem bello*] „praeclarum in bello ducem produxit." Prop. 3, 9, 19: *Hic satus ad pacem, hic castrensibus utilis armis.* Ovid. Fast. 3, 173: (Mars) *deus utilis armis.* — M. Furius *Camillus*, liberator Urbis a Gallis captae.

43. *Saeva*] dura, multis molestiis comitata, sed heroicae virtutis severiorisque disciplinae mater. Similiter Epp. 1, 18, 54. *militiam* appellat *saevam.* et supervacaneae omnino sunt coniecturae, Bentleii altera *Sancta*, altera Withofii *Casta.* — *paupertas*] patrimonii mediocritas, distinguenda ab egestate, inopia, mendicitate. — *avitus*] hereditate acceptus, neque auctus nec imminutus. — *Aptus lar* est domus simplicitate sua mediocri fundo conveniens. Bentleii *arto* sine causa repetit *paupertatis* notionem.

45. *occulto*] „Sensim in dies crescit, sic, ut nemo arborum (quercuum puta et fagorum) incrementa per singulos annos animadvertit, at, ubi adultae sunt, earum altitudinem admiramur." Hom. Il. Σ 56 Thetis de Achille: *ὁ δ' ἀνέδραμεν ἴρνεϊ ἴσος· Τὸν μὲν ἐγὼ θρέψασα, φυτὸν ὡς γουνῷ ἀλωῆς κτλ.*

46. *Marcellis*] loquitur poëta cum de ceteris Marcellis, tum de Octaviae filio, coniuge Iuliae Augusti, qui annos natus XVIII vel XIX (ut Propertius 3, 18, 15: *Occidit, et misero steterat vigesimus annus*) Baiis mortuus est a. u. c. 731 medio. Vell. 2, 93. Dio Cass. 53, 30. Servius ad Aen. 6, 862. Conferatur splendidus ille locus, quo Vergilius deflet praematuram Marcelli mortem Aen. 6, 681. Dempto igitur ornatu poëtico hoc dicit: „Grata posteritas semper magis magisque honorat memoriam Marcellorum etiam propter Augusti ex sorore nepotem avunculo et populo tam carum." — *inter omnis*] Ad *ignis* v. seq. referri nequit, sed hoc volt: „*inter omnis* duces Romanos eminet, excellit divus Iulius", qua sententia nihil detrahitur Augusto, orbis terrarum rectori, Caesaris filio adoptivo, quem ita irradiabat *Iulii sideris* splendor, ut, cum pater proximi significaretur, ipse quoque eius laudum particeps fieret.

47. *Iulium sidus*] Iulium Caesarem prorsus praeterire et propter Augustum et propter ipsam poëticam rationem minus aptum fuisset. Parentis autem splendor una filium

Luna minores.
Gentis humanae pater atque custos
Orte Saturno, tibi cura magni 50
Caesaris fatis data: tu secundo
Caesare regnes.
Ille seu Parthos Latio imminentis
Egerit iusto domitos triumpho,
Sive subiectos Orientis orae 55
Seras et Indos,
Te minor latum reget aequos orbem;
Tu gravi curru quaties Olympum,

55. *seu superiectos* Haupt. cf. eiusdem opusc. 3, 56. — 57. *latum* RφbS, *laetum* BMOT. *reget* cod. fere omnes, *regat* S cum paucis deterioribus.

Augustum illustrat omnesque consanguinitate cum eo coniunctos, inter quos tunc eminebat. De stella crinita, quae noctes septem post Caesaris caedem fulsit, quamque Caesaris animam fuisse in caelum evolantem ferebant, vv. *omnis* et *inter ignis Luna minores* nos interpretari vix sinunt, etsi eius ostenti diuturnum post tempus meminit Ovidius Met. 15, 749: Caesaris res gestae eum *In sidus vertere novum stellamque comantem.* — Ceterum memorabile est Divi Iulii claram certamque mentionem nusquam ab Horatio factam esse praeterquam Od. 1, 2, 44: *Caesaris ultor* sine ullo ἐπιθέτῳ, nullam a Propertio, tribus locis dumtaxat a Vergilio (Ecl. 9, 47. Ge. 1, 466. Aen. 6, 790.), quasi timuissent, ne illo magnifice celebrato Augusti laudibus officerent easque obscurarent. Ac pariter Iulium sub Augustum deprimit Ovidius Met. 15, 750: *neque enim de Caesaris actis Ullum maius opus, quam quod pater exstitit huius.* — *inter ignis*] Sappho Fragm. 3 Bergk: *Ἄστερες μὲν ἀμφὶ κάλαν σελάναν Ἄψ ἀποκρύπτοισι φάεννον εἶδος, Ὄππότα πλήθοισα μάλιστα λάμπῃ Γᾶν [ἐπὶ παῖσαν].*

51. A fatis (εἱμαρμένῃ) tibi custodia Caesaris commissa est: tu ita regas mundum, optamus, ut post te ille secundus sit orbis terrarum rector.“ Ovid. Met. 15, 858: *Iuppiter arces Temperat aethereas et mundi regna triformis, Terra sub Augusto: pater est et rector uterque.*

54. „Triumphans ante se *egerit* captivos.“ *Iustus* autem *triumphus* ex formularum sermone „legitimus, meritus.“

56. *Seras*] subiacentes, habitantes ad ultimas Orientis oras; incolebant autem Buchariam minorem. Vid. ad Od. 3, 29, 27. — *Indos*] Vid. ad Od. 4, 14, 42.

57. *Te minor*] „semper agnoscens se tibi inferiorem esse tuamque tutelam sibi necessariam.“ Od. 3, 6, 5: *Romane, dis te minorem quod geris, imperas.* — *latum* „vastum“, immensum: aptius h. l. ἐπίθετον quam *laetum*, quod explicant: eo ipso laetum, quod tu eum regis ac gubernas.“ — *aequus*] Non tam „propitius“, ut dicitur *Iove aequo*, quam „iustus simul atque clemens.“

58. *gravis currus* est Iovis, ubi fulminat et tonat. Contra per su-

Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis. 60

CARMEN XIII.

Cum tu, Lydia, Telephi
Cervicem roseam, cerea Telephi
Laudas bracchia, vae meum
Fervens difficili bile tumet iecur.
Tum nec mens mihi nec color 5
Certa sede manet, umor et in genas

XIII. 2. *cerea*] *lactea* e Capro de orthogr. p. 98 *K.* Bentl., Haupt, L. Müller. — 5. *tum* pauci (Tφ, Graevianus, Leidensis al.), *tunc* AOBMR. — 6. *manet*, B, Parisinus 7973. Bentl., Meineke, Haupt, L. Müller. Confr. Kühneri gram. lat. 2, pg. 34. Plerique codices et Orellius *manent.*

dum: *Iuppiter ipse levi vectus per inania curru* Tibull. 4, 1, 130.

59. *parum*] pro negatione graviore h. l. habet Hand Turs. IV. p. 400. — *castis*] religionis vocabulum: *castum Cereris pro sacro.* Festus in v. *Minuitur. Luci parum casti* sunt ab impiis polluti ac profanati incestu et homicidiis. Teste Acrone ex librorum auguralium doctrina soli luci polluti de caelo tangebantur. Tales autem luci expiabantur a Fratribus Arvalibus. Cfr. Marini *Atti Tav.*43.p. CLXVII: *Quod vi tempestatis ictu fulminis arbores sacri luci Deae Diae attactae arduerint, - - eius rei causa lustrum missum suovetaurilibus maioribus.* Cf. Henzen Acta Arv. pg. 145.

XIII. Poëtica φαντασίᾳ fingit a puella, quam amabat, sibi praelatum esse adolescentem rivalem, qua de re ζηλοτυπίᾳ agitatus vehementer queritur, Lydiam monet, ne Telepho nimis fidat, et sortem suam deplorans fideles amantes felices praedicat. Compositionis tempus incertum est.

2. *roseam*] „pulchre rubicundam.“ Verg. Aen. 1, 402: Venus *rosea cervice refulsit.* Aen. 2, 593: *roseoque haec insuper addidit ore.* — *cerea*] non tam „mollia, flexibilia veluti cera,“ quam „candida, ut cera alba“, imagine quidem recentiorum linguarum indoli minus apta, unde interpretes in ea haeserunt; cupide Bentleius arripuit Capri σφάλμα μνημονικὸν *lactea.* — *Telephi*] Amatoris nomen identidem in ore habentem Lydiam hac iteratione describit.

4. *Fervens*] Aristoteles de anim. 1, 11: *ὀργή τί ἐστιν; ὁ μὲν γὰρ ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως - -, ὁ δὲ ζέσιν τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος ἢ θερμοῦ* — *difficili*] „morosa et truculenta“ (Corn. Nep. Att. 5: *Q. Caecilius - - difficillima natura, cuius sic asperitatem veritus est* cet.), ut contra *facilis* idem fere interdum significat ac „mitis, comis.“ — *iecur*] sedes perturbationum animi, ut Sat. 1, 9, 66: *meum iecur urere bilis.* Hom. Il. *I* 646: *οἰδάνεται κραδίη χόλῳ.* Alibi sedes est vehementis amoris. Od. 4, 1, 12: *Si torrere iecur quaeris idoneum.*

6. 7. *manet*] Productionem quidem brevis syll. *(manet)* defendit caesura legitima, non numquam enim

Furtim labitur, arguens
Quam lentis penitus macerer ignibus.
Uror, seu tibi candidos
Turparunt umeros immodicae mero 10
Rixae, sive puer furens
Impressit memorem dente labris notam.
Non, si me satis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbare
Laedentem oscula, quae Venus 15
Quinta parte sui nectaris imbuit.
Felices ter et amplius,
Quos irrupta tenet copula nec malis

16. *Quanta - - imbuit!* Ramirez de Prado, *Multa* Paldamus.

Horatius eas syllabas breves, quae in -t desinunt, producit: Od. 1, 3, 36. 2, 6, 14. [13, 16.] 3, [5, 17], 16, 26. 24, 5. Sat. 1, 4, 82. 5, 90. 9, 21. 2, 1, 82. 2, 47. 3, 187. 3, 260. — *umor - - Furtim*] „secretae lacrimulae.“ — *arguens*] Asclepiad. in Anth. Pal. II. p. 492: *ἑρᾶν ἀρνεύμενον ἡμῖν ἤτασεν ἐν πολλῇ Νικαγόρην προπόσει.*

8. *lentis*] „per diuturnum tempus occulte me consumentibus.“ Tibull. 1, 4, 81: *Heu heu quam Marathus lento me torquet amore!* Ovid. A. A. 3, 573: *Ignibus hic lentis uretur ut umida taeda.* — *macerer*] Proprie linum aqua *maceratur*, ita mollitur, ut tela cellulosa putrefacta filatim solvi facile possit. Hinc significat *consumere*. Cf. Epod. 14, 16.

9. *Uror*] „*ζηλοτυπίᾳ* excrucior certis ex notis animadvertens te post rixam in eius potestate fuisse;“ nam eiusmodi rixas plerumque sequitur amplexus et gratiae reconciliatio. In his omnibus quanto vehementiores nobis sint populi meridionales, nunquam obliviscendum est. Tibull. 1, 10, 55: (puella) *Flet teneras subtusa genas; sed victor et ipse Flet sibi dementes tam valuisse manus.* Propert. 2, 15, 19: *Quin etiam, si me ulterius provexerit ira, Ostendes matri bracchia laesa tuae.*

10-13. *Turparunt*] maculis lividis, ex verberibus ortis. — *immodicae mero Rixae*] „per largiorem compotationem inter vos excitatae et ultra modum progressae.“ — *memorem*] ita, ut morsiuncularum notae impressae maneant. Tib. 1, 6, 14: *livor, Quem facit impresso mutua dente Venus.* — *Non - - Speres*] ut Sat. 3, 5, 91: *Non etiam sileas.* Ep. 1, 18, 72: *Non ancilla tuum iecur ulceret.* A. P. 460: *Non sit qui tollere curet.*

14. 15. *perpetuum*] „constantem ac fidum amatorem.“ — *oscula* pro labellis ipsis, quibus tu eum oscularis.

16. Wyttenb. ad Eunap. p. 120. „*quinta*, id est, absolutissima. Transfert ad amantium oscula *τὸ πέμπτον ὄν, τὴν πέμπτην οὐσίαν* Pythagoreorum, qui est aether.“ Hanc denominationem renovarunt Saec. XVI. *quintae essentiae (Quintessenz)* nomine utentes de sucis odoratis ac medicamentis subtilioribus.

17. *Felices ter*] *τρισμάκαρες, τρισόλβιοι*, alibi *terque quaterque.*

18. *irrupta-copula*] Hom. Il. *O*

Divolsus querimoniis
Suprema citius solvet amor die. 20

CARMEN XIV.

O navis, referent in mare te novi
Fluctus! O quid agis? Fortiter occupa
Portum! Nonne vides ut
Nudum remigio latus

19. *Divolsos* malebat Bentl. (Sic iam Muretus.)
XIV. 1. *referunt* Feae cod. al. — 2. *fluctus?* *o* bT cum Veneta 1478. Bentl. — 4. *latus?* *Et* distinxit Bentl.

19. *δεσμὸς ἄῤῥηκτος*. h. l. perpetuum et certissimum amoris vinculum. Ceterum v. *irruptus* videtur nunc esse *ἅπαξ λεγόμενον*.

20. Proprie solvitur amor, h. l. ipse soli morti cedens et ab ea finitus amantes separat, nunquam antea *divolsus*, violenter distractus pravis querimoniis et iurgiis. Est quasi dixisset: „inter quos nunquam ante mortem discidium amoris ex altercationibus oritur.“ *Divolsus* autem melius respondet v. *irrupta*, quam *divolsos*, quod praeterea auctoritate destitutum est. — *Suprema citius*] rarior constructio pro: „*citius* quam suprema die.“ (Weissenbornius: „citius quam suprema dies solvit.“ Verum gratiorem sententiam praebet altera ratio.)

XIV. Allegorica est comparatio rei publicae intestinis turbis exagitatae cum nave in procella periclitante. Agnoscit allegoriam iam Quintilianus 8, 6, 44. ex vetere, ut opinor, fama ad eum usque propagata: *Ἀλληγορία, quam inversionem interpretantur, aliud verbis, aliud sensu ostendit, etiam interim contrarium. Prius, ut* O navis -- Portum *totusque ille Horatii locus, quo navem pro re publica, fluctuum tempestates pro bellis civilibus, portum pro pace atque concordia dicit.* Simili ratione Alcaeus maris vel rei publicae tumultus describit frag. 18 Bergk: *Ἀσυνέτημι τῶν ἀνέμων στάσιν· τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται, τὸ δ' ἔνθεν· ἄμμες δ' ἀν τὸ μέσσον ναῦι φορήμεθα σὺν μελαίνᾳ, Χείμωνι μοχθεῦντες μεγάλῳ μάλα· περ μὲν γὰρ ἄντλος ἰστοπέδαν ἔχει, λαῖφος δὲ πᾶν ζάδηλον ἤδη καὶ λάκιδες μέγαλαι κατ' αὔτο· Χόλαισι δ' ἄγκυραι.* Torrentius hoc carmen ad illud tempus (725) recte nobis videtur referre, quo Augustus rei publicae imperio posito libertatem restituturus erat. Certe Maecenas apud Cassium Dionem 52, 16 similibus verbis utitur atque hoc carmine Horatius: *ἡ πόλις ἡμῶν ὥσπερ ὁλκὰς μεγάλη χωρὶς κυβερνήτου σαλεύει τε καὶ ἄττει δεῦρο κἀκεῖσε κτλ.*

2. *Fortiter occupa*] „Omnibus viribus nitere, ut in portum inveharis in eoque tuto te recondas.“ Hoc enim, non „remanere in portu“ significat v. *occupare*, ut Epp. 1, 6, 32: *cave, ne portus occupet alter*, et Statius Silv. 1, 2, 203: *prendisti portus.*

3. 4. *ut*] Alii explicant: „*ut nudum sit r. l.*, miro zeugmate ex v. *gemant* v. *sit* elicientes; nos haec omnia ad v. *gemant* referimus, id quod longe *ποιητικώτερον* videtur. Nec quisquam, puto, iam offendet in zeugmate: *vides ut* --

Et malus celeri saucius Africo 5
Antennaeque gemant, ac sine funibus
Vix durare carinae
Possint imperiosius
Aequor? Non tibi sunt integra lintea,
Non di, quos iterum pressa voces malo. 10
Quamvis Pontica pinus,
Silvae filia nobilis,

6. *gemunt* perpauci cod., ed. L. Müller. — 8. *possunt* M, Paris. 7973. — 10. *prensa* N. Heinsius.

gemant. Callimachus h. in Apoll. 4: *Οὐχ ὁράᾳς; ἐπένευσεν ὁ Δήλιος ἠδύ τι φοῖνιξ Ἐξαπίνης, ὁ δὲ κύκνος ἐν ἠέρι καλὸν ἀείδει.* — *Nudum remigio*] „Omnibus remis detersis, fractis, nudatum est latus.“

5. 6. *Antennaeque*] Plinius Epp. 9, 26: *Stridunt funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt.* Uterque scriptor non sine arte miscet cernendi et audiendi sensus. — *gemant - - possint*] Coniunctivos recepimus propter auctoritatem Codd. antiquiss. Sic Od. 1, 9, 1: *Vides, ut alta stet* cet. Sat. 2, 2, 76: *Vides, ut desurgat.* Tibull. 2, 1, 26: *viden, ut - - significet.* Propert. 2, 34, 55: *Adspice me, ut regnem.* — *Volneratam navem* dixit etiam Livius 37, 24. et Graeci *νῆας τραυματισθείσας.* — *sine funibus*] scil. pice illitis, quibus cingunt carinam et latera, ut iuncturae contineantur, quemadmodum est Act. Apost. 27, 10: *ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον.* Sunt igitur *τὰ ὑποζώματα τῶν τριήρων* apud Plat. de Rep. 10, 616. C. collato Apollonio Rhod. 1, 367: *Νῆα δ' - - Ἔζωσαν πάμπρωτον ἐϋστρεφεῖ ἔνδοθεν ὅπλῳ Τεινάμενοι ἑκάτερθεν.*

7. *durare*] „perferre, sustinere.“ Verg. Aen. 8, 577: *quemvis durare laborem.* — *carinae*] Omnes hae imagines ad unam navem manifesto referuntur, neque inter huius *antennas* et *lintea* plures *carinae* (id est, ut voluit nonnemo: „quaecunque aliae naves praeter te funibus carent;“) interponi poterant. Necessario igitur statuendum adversus volgarem consuetudinem, exemplo fortasse alicuius antiquioris poëtae, plurali numero usum esse Horatium, ut saepe *limina, tecta* de una domo. Verg. Ecl. 6, 76. *Dulichias rates* de una Ulixis nave dixit, Aen. 2, 53. *cavernae* pro una caverna; *arae* imprimis crebro pro ara una. Aen. 2, 202. 3, 63.

8. *imperiosius*] „nimis imperiosum, saevum, cuius caeco imperio iam parere debes nec resistere potes.

10. *di*] Recte plerique interpretantur de tutela navium. Ovid. Her. 16, 112: *Accipit et pictos puppis adunca deos.* Pers. 6, 30: *iacet ipse in litore et una Ingentes di puppe dei.* — *pressa*] „Cum rursus periculum te urgebit.“ Placuit nonnullis Nic. Heinsii coni. *prensa;* sed ut recte dicitur navis *prensa, deprehensa* vel absolute (Od. 2, 16, 2.) vel *deprehensa tempestate, procella,* sic minus apposite dicemus *prehensam malo.*

11. *Pontica*] Quia in Ponto praestantis materiae magna erat copia. Catull. 4, 9: *trucemve Ponticum sinum, Ubi iste post phaselus antea fuit Comata silva.*

12. *filia*] Ad Orientalium genus dicendi accedit; verum etiam Pind. Olymp. 10, 2: *οὐρανίων ὑδάτων*

Iactes et genus et nomen inutile;
Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit. Tu, nisi ventis 15
Debes ludibrium, cave.
Nuper sollicitum quae mihi taedium,
Nunc desiderium curaque non levis,
Interfusa nitentis
Vites aequora Cycladas. 20

CARMEN XV.

Pastor cum traheret per freta navibus

Ὀμβρίων, παίδων νεφέλας. — *nobilis*] „notae et ab omnibus celebratae"; melius enim, praeeunte Marklando ad Stat. Silv. 4, 2, 61. iungitur cum v. *silvae* quam cum v. *filia*. — *Quamvis - - Iactes - - inutile*] „*Quamvis* tu, utpote quae sis *pinus Pontica* adeoque *filia silvae nobilis, iactes genus* tuum, *iactes et nomen*, quae nihil omnino te iuvant." In v. *iactes* sane lenis est reprehensio, nequaquam tamen quasi delicti, propter quod commissum deorum pace et auxilio indigna facta sit.

13. 14. *nomen*] *κυρίως*, „antiquam rei publicae gloriam." — *pictis*] Puppes intrinsecus et extrinsecus variis coloribus pingebantur. Iam apud Homerum Π. *B* 637: *νῆες μιλτοπάρῃοι.* Et *pictus* solitum est navium *ἐπίθετον* apud Vergilium. (Aen. 7, 431. 8, 93.) Ovid. Fast. 4, 275: *picta coloribus ustis - - puppis*, quod explicat Plin. H. N. 35, 41. Seneca Ep. 76: *Navis bona dicitur non quae pretiosis coloribus picta est, nec cuius tutela ebore caelata est, — sed stabilis et firma.* Dempta imagine: „Vana virium specie nemo confidit."

16. *Debes*] ut *ὀφλισκάνειν γέλωτα, δίκην.* Eurip. Helen. 67: *μή μοι - - αἰσχύνην ὄφλῃ* In prosa orat. „cave, ne debeas"; hic autem miscet duas constructiones: illam, et „nisi mavis perire, cave."

17-20. „Post cladem Philippensem *taedium*, aegritudo cum satietate militiae ac rerum civilium me ceperat" (multa enim perverse et imperite in partibus Brutinis gesta erant), „nunc, cum salus tua denuo agitur, magnam mihi curam inicis ac *desiderium*." Similiter atque hic *taedium* fuisse respublica Horatio dicitur, Io patri Inacho *non inventa reperta Luctus erat levior.* (Ovid. Met. 1, 654. — *non levis*] per solitam *λιτότητα* „gravissima." — „Ne naufragium facias, vita mare, quod fluctuat inter *Cycladas* (Schol. Plat. p. 913. Ed. Orell.: *διὰ τὸ τὴν Δῆλον κυκλοῦν οὕτω καλοῦνται.*), insulas marmore *nitentes*." Od. 3, 28, 14: *Fulgentes Cycladas.* Dionys. Perieg. 530: *νῆσοι δ' ἑξείης Σποράδες περιπαμφανόωσιν, οἷον ὅτ' ἀνεφέλοιο δι' ἠέρος εἴδεται ἄστρα.)* Sic Paros Ovid. Met. 7, 465. *marmorea*, Vergilio Aen. 3, 126. *nivea* dicitur. Sine imagine: „Bello civili, patria, finem impone, ne pervertaris."

XV. 1. *Pastor*] Paris, expositus in Ida monte educatusque a pastoribus, ipse aliquando pastor. Bion 2, 10. Mein.: *Ἅρπασε τὰν Ἑλέναν πόθ' ὁ βουκόλος, ἆγε δ' ἐς Ἴδαν Οἰνώνῃ κακὸν ἄλγος.* Verg.

Idaeis Helenen perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera
Nereus fata: „Mala ducis avi domum, 5
Quam multo repetet Graecia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias
Et regnum Priami vetus.
Eheu, quantus equis, quantus adest viris

XV. 2. *Helenam* Cruquii tres (etiam Bland. antiq.) — 9. *Eheu* bφ aliique bonae notae cod., ceteri *heu heu.*

Aen. 7, 363: *At non sic Phrygius penetrat Lacedaemona pastor Ledaeamque Helenam Troianas vexit ad urbes.* — *traheret*] utique Helena ipsa consentiente. Od. 4, 9, 13. Cfr. Hom. Od. γ 261. Frequens v. *trahere* de feminis raptis verbum, ut ἕλκειν. Tac. Ann. 2, 13: *militem tracturum coniuges.* — *navibus*] plures enim habebat. Hom. Il. Γ 443: *ὅτε σε πρῶτον Λακεδαίμονος ἐξ ἐρατεινῆς Ἔπλεον ἁρπάξας ἐν ποντοπόροισι νέεσσιν.*

2. *Helenen*] „In Iambis, Sermonibus et Epistolis Latinis declinationibus libentius utitur Horatius, in Carminibus Graecis.“ BENTL. ad Epod. 17, 17. Hoc quidem loco codices plerique graecam formam exhibent. — *hospitam*] Quam vel hoc nomine corrumpere secumque ducere non debuit. Eurip. Troad. 865. Menelaus de Paride: *ὃς ἐξ ἐμῶν Δόμων δάμαρτα ξεναπάτης ἐλήσατο.* Od. 3, 3, 26: *famosus hospes.* Propert. 2, 34, 7: *Hospes in hospitium Menelao venit adulter.*

3. *Ingrato*] molesto ipsis ventis semper inquietis, non Paridi atque Helenae. — *obruit*] „De improviso ventos otio oppressit, eos sopiit, coërcuit, ut etiam inviti Paris et Helena funestum hoc vaticinium opperiri cogerentur.“

5. *Nereus*] Ponti et Telluris filius, Doridis maritus, pater Nereïdum. Hesiod. Theog. 233: *Νηρέα τ' ἀψευδέα καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος, Πρεσβύτατον παίδων· αὐτὰρ καλέουσι γέροντα, Οὕνεκα νημερτής τε καὶ ἤπιος· οὐδὲ θεμιστέων Λήθεται, ἀλλὰ δίκαια καὶ ἤπια δήνεα οἶδεν.* — *Mala avi*] Pind. Nem. 9, 44: *αἰσιᾶν οὐ κατ' ὄρνιχον,* infaustis auspiciis. Od. 3, 3, 61: *alite lugubri.* Epod. 10, 1: *mala alite.* Contra Catull. 61, 20: *bona alite.*

7. *Coniurata*] Copiose hanc coniurationem exponit Eurip. Iphig. in Aul. 50 seqq. Schol. Venet. ad Hom. Il. B 339: *τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἀρίστων ἐπὶ μνηστείαν τῆς Ἑλένης παρόντων διὰ τὸ γένος καὶ τὸ κάλλος, Τυνδάρεως ὁ πατὴρ αὐτῆς φυλασσόμενος, μή ποτε ἕνα αὐτῶν προκρίνας τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς ποιήσηται, κοινὸν αὐτῶν ἔλαβεν ὅρκον, ἢ μὴν τῷ ληψομένῳ τὴν παῖδα ἀδικουμένῳ περὶ αὐτὴν σφόδρα πάντας ἐπαμυνεῖν. Διόπερ Μενελάῳ αὐτὴν ἐκδίδωσι· καὶ μετ' οὐ πολὺ ἁρπασθείσης αὐτῆς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἐκοινώνησαν τῇ στρατείᾳ διὰ τοὺς γενομένους ὅρκους. Ἱστορεῖ Στησίχορος.*

8. E verbo *rumpere* (dissolvere, dirimere nuptias illicitas) eliciendum „evertere“ *regnum.* Seneca tamen Herc. fur. 79: *Titanas ausos rumpere imperium Iovis.*

9. *viris Sudor*] Hom. Il. B 388: *ἱδρώσει μέν τευ τελαμών - -, ἱδρώσει δέ τευ ἵππος.* „Imitatus est Statius Theb. 3, 210: *Quantus equis quantusque viris in pulvere crasso Sudor!*“ BENTL.

Sudor! quanta moves funera Dardanae 10
Genti! Iam galeam Pallas et aegida
Currusque et rabiem parat.
Nequiquam Veneris praesidio ferox
Pectes caesariem grataque feminis
Imbelli cithara carmina divides; 15
Nequiquam thalamo gravis
Hastas et calami spicula Gnosii

10. „Quantam cladem praeparas Troianis!“ Sic Od. 4, 1, 2: *bella moves*. Plaut. Amphitr. 190: *multa Thebano poplo acerba obiecit funera*. — *Dardana gens* pro *Dardania*, ut Carm. saec. 47: *Romula*.

11. *aegida*] Apud Homerum αἰγὶς est Iovis clipeus, quo utitur interdum etiam Minerva, *E* 738. eamque significationem retinuit Seneca Herc. fur. 903: *Belligera Pallas, cuius in laeva ciet Aegis feroces ore saxifico minas*. Posteriore tempore est Minervae lorica, ut hic, de qua locus exstat primarius in Eurip. Ione v. 996, Ovid. Met. 6, 78, ubi dea sibi dat *clipeum, hastam, galeam; defenditur aegide pectus*. Maxim. Tyr. 14, 6: *Ἀθηνᾶν αἰγίδα ἀνεζωσμένην - - ἀσπίδα ἔχουσαν*.

12. *Currus*] Cic. de N. D. 3, 59: *Minervam Κορίαν quadrigarum inventricem ferunt*. — *rabiem*] „summum irae furorisque bellici gradum.“ Hinc Val. Flacc. 5, 627 ausus est dicere *rabidam Pallada*. Iungitur hic notio abstracta cum concretis, ut Od. 1, 35, 33: *cicatricum et sceleris*. Generis huius antiquissimum est exemplum apud Hom. Il. *Δ* 447: *Σὺν δ' ἔβαλον ὀινούς, σὺν δ' ἔγχεα καὶ μένε' ἀνδρῶν*.

13. Venus inde ex pulchritudinis illo iudicio, quod Paris secundum eam tulerat, ei favebat. Hector Paridi Il. *Γ* 54: *Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης, Ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος, ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης*.

14. *caesariem*] Si colligere licet ex voc. Italico inde ducto *zazzera*, proprie significat non crines generatim, sed crines verticis (*Haarschopf*). Est fere poëtarum. — *feminis*] Contemptim: „feminae, non bellatores, cantu delectantur.“

15. *Imbelli*] ut Od. 1, 6, 10: *imbellisque lyrae Musa potens*, id est, „paci et otio aptae, non bello“; nec vero opponitur bellicosae Achillis citharae Il. *I* 186. — *divides*] usu admodum singulari sic explicando: „Cantus vocalis et citharae soni inter se coniuncti totam efficiunt symphoniam; iam singulatim spectatis his partibus, *ἀοιδὴν dividit* citharae cantus, *ἀοιδὴ* citharae sonos, id est, altera utra dimidia totius symphoniae pars est.“ Pleni commentarii instar est illud Luciani Imag. 14: *εὐκαίρῳ τῇ ἄρσει θέσει διαμεμετρῆσθαι τὸ ᾆσμα καὶ συνῳδὸν εἶναι τὴν κιθάραν καὶ ὁμοχρονεῖν τῇ γλώττῃ τὸ πλῆκτρον*.

16. *thalamo*] Rursus contemptim de homine effeminato illic cum adultera se abscondente. Venus Paridem *Γ* 381: *ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἠέρι πολλῇ Κὰδ δ' εἷσ' ἐν θαλάμῳ εὐώδεϊ, κηώεντι*. — *gravis*] „ponderosas;“ hoc magis poëticum est quam, ut alii exponunt, „exitiosas, mortem afferentes.“ Recordare Homeri *ἔγχος βριθύ, μέγα, στιβαρόν*, Z 318: *ἐν δ' ἄρα χειρὶ ἔγχος ἔχ' ἐνδεκάπηχυ*.

17. *calami*] Harundo Cretensis, ex qua sagittas faciebant, perquam erat dura, notis longe inter se

Vitabis strepitumque et celerem sequi
Aiacem; tamen heu serus adulteros
Crinis pulvere collines. 20
Non Laërtiaden, exitium tuae
Genti, non Pylium Nestora respicis?
Urgent impavidi te Salaminius
Teucer, te Sthenelus sciens
Pugnae, sive opus est imperitare equis, 25
Non auriga piger. Merionen quoque

17. *Gnosii* cod. plerique. — 20. *crinis* AOM. Bland. antiq. *cultus* Rφc. — 22. *genti* Rφ tres Bland., *gentis* AMSTbc. — 24. *Teucer te* AORφc tres Blandinii, *Teucer et* MbST. *Teucerque et* cum paucis cod. Bentl.

distantibus. Non tamen h. l. cogitandum de Idomeneo, qui non fuit sagittarius. — *spicula*] apud poëtas sagittae. Verg. Ecl. 10, 59: *libet Partho torquere Cydonia cornu Spicula.*

18. *celerem sequi*] Hom. *B* 527: *Οἰλῆος ταχὺς Αἴας*. Imprimis autem hic eius mentio quadrat post v. *hastas*, etenim Homerus ibid. v. 530: *ἐγχείῃ δ' ἐκέκαστο*. Alii de Aiace maiore, Telamonis filio, interpretantur; qui sane apud Homerum est potius statarius bellator, praesertim ubi lentissime e pugna recedens cum asino comparatur *A* 558.

19. *tamen*] „Etsi Veneris praesidio fretus diu mortem vitabis, tamen aliquando (decem post annos), adulter, occides." — *serus*] Adiectiva temporalia saepe pro adverbiis. Hom. *A* 424: *χθιζὸς ἔβη*. Epod. 16, 51: *vespertinus ursus*. Ep. 2, 1, 161: *Serus enim Graecis admovit acumina chartis*. Verg. Eclog. 1, 28: *Libertas, quae sera, tamen respexit inertem*. Tib. 1, 94: *Sera, tamen tacitis poena venit pedibus*. Propert. 3, 15, 35: *Sera, tamen pietas* (rediit); quamvis sero.

20. *Crinis*] Hanc lectionem praefero alteri *cultus*, et propter locum Homericum ad v. 13. exscriptum et propter Codd. antiquiss. auctoritatem. Similiter *Π* 695: *μιάνθησαν δὲ ἔθειραι αἵματι καὶ κονίῃσι*. Pind. Nem. 1, 104: *φαιδίμαν γαῖα πεφύρσεσθαι κόμαν*. Verg. Aen. 2, 277: de Hectore: *concretos sanguine crinis*. 12, 99: *Da sternere corpus, Semiviri Phrygis et foedare in pulvere crinis*. *Cultus* referretur ad illa Eurip. Iphig. in Aul. 73: (*Πάρις*) *ἀνθηρὸς μὲν εἱμάτων στολῇ, χρυσῷ τε λαμπρός, βαρβάρῳ χλιδήματι*.

22. *Genti*] exquisitius quam *gentis*. Sic Eurip. Troad. 811: Hercules *χερὸς εὐστοχίαν ἐξεῖλε ναῶν, Λαομέδοντι φόνον*. Tragicus apud Cic. de Divin. 1, 42. Inc. poet. 16. Rib. *Eum* (Paridem) *esse exitium Troiae, pestem Pergamo*. Plaut. Bacch. 1054 *R*: *fore me exitium Pergamo*. Silius 5, 460: *Exitium trepidis -- Sichaeus erat*. Tacitus Ann. 1, 3: *subsidia dominationi*. 1, 24: *rector iuveni*. 2, 60: *dona templis*. 2, 64: *causas bello*.

24. *Sthenelus*] Capanei filius, auriga Diomedis. — *sciens*] „scitus pugnandi" explicat Quintil. 9, 3, 10. Hom. *E* 549: *μάχης εὖ εἰδότε πάσης*. *ι* 49: *ἐπιστάμενοι μὲν ἄφ' ἵππων Ἀνδράσι μάρνασθαι, καὶ ὅτε χρὴ πεζὸν ἐόντα*.

26. *Merionen*] Hom. *Θ* 263: *ὀπάων*

Nosces. Ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre,
Quem tu, cervus uti vallis in altera
Visum parte lupum graminis immemor, 30
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuae.
Iracunda diem proferet Ilio
Matronisque Phrygum classis Achilleï;

36. *Iliacas* codices, ut videtur, ad unum omnes. *Pergameas* edit. quidam, alii *Dardanias* vel *barbaricas* coniecerunt.

Ἰδομενῆος, Μηριόνης, ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ. Eurip. Iphig. Aul. 210: *Μηριόνην, Ἄρεως ὄζον, θαῦμα βροτοῖσιν.*

27. *furit te reperire*] Sic scil. iungendum, non *atrox reperire*. Hom. *N* 182: *μεμαὼς ἀπὸ τεύχεα δῦσαι.* Euripid. Phoeniss. 1247: *μαργῶντ' ἐπ' ἀλλήλοισιν ἰέναι δόρυ.* In quibus v. *furere* summum cupiendi gradum exprimit. — *atrox*] *ἄγριον αἰχμητήν* eum vocat Hector *Z* 97.

28. *melior*, fortior, *patre*] *Δ* 405. Sthenelus: *ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι.*

29-31. „Ut cervus pascuo celeriter relicto fugit, ubi vel in opposita vallis parte (sibi e regione) lupum conspexit.“ Vergilius Ecl. 8, 2: *immemor herbarum--iuvenca.* — *Sublimi*] *μετεώρῳ.* „Qui in praecipiti fuga anhelat in altum erectis cervicibus et ore sublato ad spiritum captandum.“ Stat. Theb. 11, 239: *Nuntius exanimi suspensus pectora cursu.* — *mollis*] „ignavus,“ non, ut alii volunt, „cursu exhaustus, defatigatus.“

32. *tuae*] Amaro probro: „longe alia facinora pollicitus eras adulterae tuae.“ *Γ* 430: *ἦ μὲν δὴ πρίν γ' εὔχε' Ἀρηϊφίλου Μενελάου Σῇ τε βίῃ καὶ χερσὶ καὶ ἔγχεϊ φέρτερος εἶναι.* *Tuae* autem ut apud Ovid. Remed. Am. 492: *Frigidior glacie fac videare tuae.* 573: *Ut posses odisse tuam, Pari, funera fratrum Debueras oculis sustinuisse tuis.* Similiter *tuus* infra Od. 1, 25, 7.

33. Reminiscitur poëta Homerici illius *Z* 448: *Ἔσσεται ἦμαρ ὅτ' ἂν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρὴ καὶ Πρίαμος καὶ λαὸς ἐϋμμελίω Πριάμοιο.* „Ira quidem Achillis propter Briseïdem ab Agamemnone sibi ereptam in causa erit, ut retardetur aliquantum Troiae dies fatalis, ultimus; verumtamen post annorum numerum a fato destinatum comburetur.“ *Iracunda--classis Achillei* satis poëtice dicitur, quasi eius omnes milites eadem ducis ira incensi fuissent. — *proferet*] „differet.“

34. 35. *Achillei*] vide ad Od. 1, 6, 7. — *Post certas*] „inde ab Helenae raptu, quo scelere tu te polluisti.“ *Denas* malebat Marklandus (ad Stat. p. 349.). At vide sapientiam poëtae. Nam *denas* si scripsisset, novem saltem per annos securi vixissent adulteri; sic vero cum dicit: „post annos iam nunc a fato praefinitos, quorum tamen numerum vos non nostis,“ vel antequam ad litus Troianum appellerent, perpetuis sollicitudinibus ac timoribus eos agitari necesse erat. — Sed illud quoque auget carminis praestantissimi pulchritudinem, quod, qui fuerit triste hoc vaticinium audientium sensus, prorsus tacetur.

Post certas hiemes uret Achaïcus 35
Ignis Iliacas domos.

CARMEN XVI.

O matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cumque voles modum
Pones iambis, sive flamma
Sive mari libet Hadriano.
Non Dindymene, non adytis quatit 5
Mentem sacerdotum incola Pythius,

XVI. 5. *Dindymene* — v. 7 *Liber aeque* cod. et edit., *Liber aeque* — *Dindymene* Sanadono auctore Haupt. *adyti* Hemsterhusius. — 6. *Mentis* Dorvillius.

36. *Ignis Iliacas*] Substituerunt *Pergameas*, ex quo Glareanus: „alii Codices *Pergameas*;“ et Pulmannus: „alii Codd. *Pergameas*, teste Glareano.“ Huius autem lectionis auctor impulsus est metro. nam hoc uno loco excepto Horatius in asclepiadeis habet basim spondiacam.

XVI. Amicam Archilochiis iambis a se offensam, erratum confessus, reconciliare sibi studet. Quod Scholiastae Tyndaridem illam fuisse dicunt habentque Codd. nonnulli *ad Tyndaridem*, id vero etsi probat Walckenaer, precario sumptum est e carmine sequente; minus etiam probabile Schol. Cruq. commentum, Gratidiam s. Canidiam sagam significari.

2. 3. *criminosis*] ὑβριστῆρας ἰάμβους Archilochi vocat Meleager Ep. 119, 7. Art. poët. 79: *Archilochum proprio rabies armavit iambo.* Ceterum cum totum argumentum fictum esse videatur, hos quoque iambos contumeliosos nunquam ab Horatio scriptos esse consentaneum est. Frustra certe eos quaeres in Epodis. — *modum*] Sive fictum est argumentum seu verum, hoc dicit: „*modum*, finem, impone meis in te carminibus.“ Nam quibus rebus modus ponitur, ut irae, luctui, amori, desiderio (Od. 1, 24, 1.), eae simul finiuntur. Hanc rationem volgarem „felici audacia“ transtulit etiam ad carmina. Cic. Verr. 2, 2, 118: *modum et finem facere.* Est igitur: „Tolle ac dele eos, ut voles, sive cremando sive in mare deiciendo.“ — *iambis*] Sic pro poëmatis iambicis Quintil. 10, 1, 9: *scriptores iamborum.*

4. *Hadriano*] Haec forma proprie de incolis Hadriae oppidi usurpatur. *Hadriaticum* autem mare non nominat tamquam ceteris impetuosius, sed ut Od. 1, 1, 14. 15. *Myrtoum* et *Icarium*, Od. 1, 26, 15. *Creticum*, ex poëtarum more, ut certi alicuius maris imaginem nobis ante oculos ponat.

5. *Dindymene*] Cybele s. Rea a Dindymo, Phrygiae monte prope Pessinuntem, ubi potissimum colebatur. — *non adytis*] Caesar B. C. 3, 105: *Pergami in occultis ac remotis templi, quo praeter sacerdotes adire fas non est, quae Graeci ἄδυτα appellant, tympana sonuerunt.*

6. „Apollo, adyti Delphici et

Non Liber aeque, non acuta
Sic geminant Corybantes aera,
Tristes ut irae, quas neque Noricus
Deterret ensis nec mare naufragum 10
Nec saevus ignis nec tremendo
Iuppiter ipse ruens tumultu.
Fertur Prometheus, addere principi
Limo coactus particulam undique

8. *Sic* cod. fere omnes, *si* Kelleri πpr. (cod. Paris. 10310), coni. Bentl., Meineke, Haupt, L. Müller. — 9. *Irae* Unger. — 14. *coactam* malebat Bentleius.

Deliaci incola, divino afflatu concitat *ὑποφητῶν* suorum mentem." Sic Catull. Epith. Pel. 229: Minerva *incola Itoni*. „*Pythius* (quod nominis pr. vicem sustinet, ut *Cynthius* Od. 1, 21, 2.), qui incolit adyta, in his quatit cet."

7. „Non aequo furore stimulantur Galli Cybeles, Bacchae Liberi, Pythia ac Sibylla Apollinis instinctu, nec pari mentis tumultu agitati Corybantes, Cybeles ministri, in choreis suis cymbala iteratis ictibus pulsant, ut ira abrepti nos exagitari ac furere solemus, omnia terricula spernentes." Ita quattuor vehementissimi, utpote fanatici, furoris exempla proponuntur. Priore autem loco, ne bis idem dicatur, Dindymenes sacerdotes intellige Gallos, quorum insanias cotidie Romae videbat Horatius, ut Fanaticorum ex aede Bellonae (Orelli Inscr. Lat. N. 2347.). Corybantes e poëtis dumtaxat noverat et ex Platonis Ione p. 533. E: *ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες οὐκ ἔμφρονες ὄντες ὀρχοῦνται, οὕτω καὶ οἱ μελοποιοί.*

9. 10. *Tristes ut irae*] „vehementia ac furore suo perniciem afferentes", ut Verg. Aen. 2, 337: *tristis Erinys*. V. *irae* propter seqq. imagines sensibus subiectas sane accedit ad *προσωποποιίαν*, sed cum *irae* ipsae hic corpus non induant, nolui scribere *Irae*. — *Noricum* ferrum, quod erat praestantissimum, rursus, ut *mare Hadrianum*, poëtice pro quovis ferro. — *Deterret*] a violentis facinoribus. — *naufragum*] transitive apud poëtas. Sic Verg. Aen. 3, 533: *navifragum Scylaceum*. Tibull. 2, 4, 10: *Naufraga - - unda maris*.

11. *ignis*] non de fulmine accipiendum, sed dictum est ut Ep. 1, 1, 46: *per mare, pauperiem fugiens, per saxa, per ignis*. Stat. 1, 1, 39: *ignes, mare, ferrum*. Stat. 2, 3, 54: *ut ignes, Ut rupes fluviosque in campo obstare queratur*.

12. „*Ζεὺς καταιβάτης* (*μαιμάκτης*) per tonitraum fragorem in terras irruens, impetuose descendens." Cfr. Epod. 13, 2: *imbres Nivesque deducunt Iovem*.

13-16. „*Prometheus addere coactus* cet., *fertur et* (etiam, ut Ep. 1, 10, 4.) *apposuisse* cet. — *addere - - coactus*] Cum in reliqua animalia vel ipse vel Epimetheus consumpsisset creandi elementa, necesse habuit *undique*, id est, ex omnibus animalium generibus denuo *particulam* hanc vel illam sumere, quo homo perfectus evaderet et exemplari, quod fictori ante oculos versabatur, responderet. — Fabula de hominibus a Prometheo ex limo et aqua creatis, Homero et Hesiodo ignota, primum significatur ab Erinna Anthol. Pal. I. p. 301. Ep. 352. (Lu-

Desectam et insani leonis 15
Vim stomacho apposuisse nostro.
Irae Thyesten exitio gravi
Stravere et altis urbibus ultimae
Stetere causae, cur perirent
Funditus imprimeretque muris 20
Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem: me quoque pectoris
Temptavit in dulci iuventa
Fervor et in celeres iambos

cian. Prometh. 3: *Συνειργάζετο αὐτῷ καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἐμπνέουσα τὸν πηλὸν κτλ.*) Horatii vero *ἀνθρωπογονία* procul dubio e Graeco aliquo poëta, non tamen e Stesichoro, ut ratus est Gesnerus, repetita hodie apud neminem antiquorum scriptorum exstat; proxime tamen accedit Protagorae *μῦθος* de Prometheo in cognomine dialogo Platonico p. 320. Addit Schol. Cruq. ex antiquiore aliquo, ut opinor, interprete: „Sic timorem deprompsit a lepore, a volpe astutiam.“ — *principi Limo*] „ex quo primum hominem finxit.“ Sophocl. in Pandora Fr. 432: *καὶ πρῶτον ἄρχον* (Huschk. *ἀρχὸν*) *πηλὸν ὀργάζειν χεροῖν.*

15. *insani leonis Vim*] „iracundam saevitiam“, non, „robur leonis.“

16. *stomacho*] Aliis cor (Theogn. 156: *δειλῶν τοι τελέθει ὀξυτέρη κραδίη·* mox v. 22: *pectoris fervor:*) aliis iecur, h. l. stomachus sedes irae, ut Od. 1, 6, 6: *gravem Pelidae stomachum;* unde *stomachari.*

17. Irae inter Thyestem et Atreum, qui fratri filios epulandos apposuit. Rursus autem facile intelliges hyperbolarum harum *εἰρωνείαν.*

17-19. *exitio gravi*] Dio Chrysost. Or. 66. p. 700 Emp.: *ὅτι διὰ χρυσοῦν πρόβατον ἀνάστατον συνέβη γενέσθαι τηλικαύτην οἰκίαν τὴν Πέλοπος, οἱ τραγῳδοί φασιν.* Deinde enarrat Pelopidarum facinora omnia. — *ultimae*] „ab ultimo initio repetitae, et proptera praecipuae.“ *(die ursprünglichsten.)* Similiter Cic. de Inv. 2, §. 5: *ultimo principio huius praeceptionis.* Philo Legat. ad Caium 30: *τὴν ἀνωτάτω καὶ πρώτην αἰτίαν.* — *Stetere*] „exstitere.“ Verg. Aen. 7, 558: *stant belli causae.*

21. *aratrum*] Modestinus Pand. VII. Tit. 9. L. 21. ait Karthagini eversae aratrum impressum esse, notante Lamb. Isidor. Orig. 15, 2: *Urbs aratro conditur, aratro vertitur.* Vetustissimum autem est eversionis symbolum etiam apud Orientales. Ieremiae 26, 8: *Σιὼν ὡς ἀγρὸς ἀροτριασθήσεται.* Hieronym. in Zachar. c. 8: *Aratum templum Hierosolymitanum in ignominiam gentis oppressae.* — *insolens*] Epod. 16, 14.

22. *Compesce mentem*] „Coërce, rege animum, *θυμόν, μένος.*“ Theogn. 355: *ἴσχε νόον.*

23. *Temptavit*] temptamur, uti morbo (Ep. 1, 6, 28: *si latus aut renes morbo tentantur.*), sic h. l. animi perturbatione. — *in dulci iuventa*] „in iuventa, cuius grata recordatio etiamnunc animum meum mulcet atque exhilarat.“ Cfr. Od. 3, 14, 27: *Non ego hoc ferrem calidus iuventa Consule Planco.*

24. *celeres iambos*] „concitatos (Cic. de Or. 2, 88: *oratione celeri*

Misit furentem; nunc ego mitibus 25
Mutare quaero tristia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis animumque reddas.

CARMEN XVII.

Velox amoenum saepe Lucretilem
Mutat Lycaeo Faunus et igneam
Defendit aestatem capellis
Usque meis pluviosque ventos.
Impune tutum per nemus arbutos 5
Quaerunt latentis et thyma deviae

XVII. 5. *totum* cum codd. Lambini Bentl. (ceteri omnes *tutum.*)

et concitata.) impetuosos, iracundos, *rasch*". Sic Ep. 1, 18, 89: *oderunt--sedatum celeres.*

25. *Misit*] „incitavit ad iambos componendos." — „*Nunc* studeo *tristia*, nimis amara atque aspera, relinquere, *mitia* vero persequi et amplecti."

26. „Dummodo mecum te reconcilies, benevolentiam tuam mihi restituas, retractatis iam a me opprobriis."

XVII. Amicam in Sabinum suum invitat. Tempus, quo compositum sit carmen, definiri nequit.

1. *Faunus*, Latinorum priscorum deus silvestris, oracula fundens, Horatio idem fere est atque Graecorum Pan, ut Ovid. Fast. 2, 424: *Faunus in Arcadia templa Lycaeus habet.* Itaque ex Lycaeo (Schol. ad Theocr. 1, 123: *ὄρος τῆς Ἀρκαδίας κληθὲν ἀπὸ Λυκάονος τοῦ Πελασγοῦ, ἐν ᾧ μαντεῖον Πανός.*) saepe migrat in *Lucretilem*, Sabinorum montem, villae Horatianae vicinum, partem hodierni *Monte Gennaro.* Pan autem *ὀρειβάτης*, *montivagus.* Ovid. Fast. 2, 285: *iIpse deus velox discurrere gaudet n altis Montibus.*

2. Ex nostrarum linguarum ratione *mutamus* eum tantummodo locum, quem relinquimus, cum eo, quo proficiscimur; Latini de utroque v. *mutare* usurpant. Hinc iam Priscianus 18, 188 *H.* explicat: „pro: Lycaeum mutat Lucretili." Nam *mutare* i. e. movitare (movere) significat et *vertauschen* et *eintauschen.* Cfr. Ovid. Fast. 4, 803: *Mutantesque domum tectis agrestibus.* Vide ad Od. 2, 16, 19.

3. *Defendit*] „propulsat, arcet," ut Verg. Ecl. 7, 47: *solstitium pecori defendite.* Reperitur hic usus etiam in pedestri oratione. Cic. Cat. M. 53: *nimios solis defendit ardores.* pro S. Roscio 1: *iniuriam putant oportere defendi.* Sic *ἀμύνειν* cet.

4. *Usque* apud poëtas pro v. *semper*, proprie usque ad terminum infinitum.

5. 6. „Cum Fauni praesentia *tutum* sit nemus, *impune*, sine ullo periculo, illud pervagantur *deviae*, saepe, ut solent, a tramitibus deerrantes, caprae." — *Impune tutum*] Haec cumulatio summam gregis securitatem exprimit. Pedestrem orationem redolet *totum nemus.* —

Olentis uxores mariti,
Nec viridis metuunt colubras,
Nec Martialis Haediliae lupos,
Utcumque dulci, Tyndari, fistula 10
Valles et Usticae cubantis
Levia personuere saxa.
Di me tuentur, dis pietas mea
Et musa cordi est. hic tibi copia
Manabit ad plenum benigno 15
Ruris honorum opulenta cornu.

9. *Haediliae* BRbφ, Cruquii duobus Blandiniis exceptis omnes. *Haedilia* AOMSTcd. *haeduleae* ex coni. Bentl. Ut nos Meineke, Haupt, L. Müller, Lehrs, Eckstein alii. — 14. *hic* T et codex Oberlinianus (Kelleri D, saec. IX—X) et Acronis cod. optimus (Paris. 7900a) in lemmate prob. Bentl. et post eum edit. plerisque. *hinc* ceteri codices, Porphyrionis et Acronis interpretatio; edit. ante Bentl. omnes, Kelleri utraque, Schützii altera.

arbutos-latentis] inter alias arbores picei generis, cupressos, taxos, quas caprae respuunt, dispersas. Verg. Ge. 3, 300: *iubeo frondentia capris Arbuta sufficere.*

7. 8. *uxores*] Theocr. 8, 49: *ὦ τράγε, τᾶν λευκᾶν αἰγᾶν ἄνερ.* Verg. Ecl. 7, 7: *Vir gregis ipse caper.* Ovid. Fast. 1, 334: *lanigerae coniuge-ovis.* — *viridis*] Haud insolitum venenatorum animalium *ἐπίθετον.* Claudian. in Rufinum 1, 290: *Lernaeamque virens obsederat hydra paludem.*

9. *Martialis*] Ut ceteri di suum quisque habent inter animalia famulum, ministrum, sic Mars lupum. Verg. Aen. 9, 566: *Martius --lupus.* — *Haediliae*] Restitui librorum lectionem, secutus glossam antiquissimi Cod. B. *„mons“* (sive silva fuit, ut Litana cet.), Lucretili et Usticae vicinus; et *Haediliae lupi*, qui in Haedilia sua lustra habent.

10. *Utcunque*] quandocunque, simul ac Fauni *fistula σύριγγι* cet. Verg. Ecl. 2, 32: *Pan primus calamos cera coniungere plures Instituit.* — *Tyndaris* autem quasi „altera Helena“, nomen utique fictum.

11. *Ustica*] vallis prope Horatii Sabinum. — *cubantis*] Theocr. 13, 40: *ἡμένῳ ἐν χώρῳ.* Lucret. 4, 517: *cubantia tecta. (sanft abgedacht.)*

12. *Levia*] Non tam aquarum cursu attrita et levigata, quam natura *λεῖα*, ut sunt rupes calcareae.

14. *Hic* requiritur et propter triplicem *ἀναφορὰν* et quia accuratius significat, „in ipso Sabino his naturae muneribus usuram esse Tyndaridem.“ Olim *hinc*, quod significaret „ex agro isto etiam in Urbe eam donis illis quomodocunque frui posse.“

15. *ad plenum*] affatim, ubertim, *zur Fülle.* Verg. Ge. 2, 243: *ager--dulcesque--undae Ad plenum calcentur.*

16. *Ruris honorum*] Sunt flores, poma, fruges, denique omnia, quibus rus *honestatur*, ornatur. Sat. 2, 5, 12: *dulcia poma Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores.* Etiam de frondibus; Epod. 11, 9: *Silvis honorem decutit.* — *cornu*] „Cornu Fortunae, quod Hercules

Hic in reducta valle Caniculae
Vitabis aestus et fide Teia
Dices laborantis in uno
Penelopen vitreamque Circen; 20
Hic innocentis pocula Lesbii
Duces sub umbra, nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Proelia, nec metues protervum
Suspecta Cyrum, ne male dispari 25
Incontinentis iniciat manus

detractum" (in luctando abruptum) „Acheloo victor dicitur donasse Fortunae, idque etiam volgo *cornu copiae* dicitur." Porphyrion. (Graecis *κέρας Ἀμαλθείας*.)

17—19. *reducta valle*] „convalle longe in montes recedente ac propterea secreta, sinuosa, flexuosa." Sic etiam Epod. 2, 11. — *fide*] „lyra *Teïa*, a Teo, Ioniae urbe; est igitur: „carminibus et modis, qui Anacreonteis sint similes."

20. *vitream*] quippe quae nympha marina, certe insulam habitans, ab aquae colore *ὑαλίνῳ*, caeruleo. Od. 4, 2, 3: *vitreo--ponto*. Sic certe accepit iam Stat. Silv. 1, 5, 15: *Ite, deae virides, liquidosque advertite voltus Et vitreum teneris crinem redimite corymbis.*

21. *innocentis*] „lenis et caput minime laedentis," quod ideo per aestatem potabant. Prop. 1, 14, 2. *Λέσβιον οἰνάριον* vocavit Alexis comicus apud Athen. 1, 22.

22. 23. *Duces*] Propert. 2, 9, 21: *multo duxistis pocula risu.* Epod. 14, 4: *Pocula-si traxerim.* Eurip. in Cycl. 417: *ἔσπασέν τ' ἄμυστιν ἑλκύσας.* Etiam in prosa orat. Cic. Tusc. 1, 96: *venenum obducere.* — „Nec a poculis, rixis incalescentibus, ad ferrum et sanguinem venietur." Iunguntur duo *μητρωνυμικά*, quod imitatus est poëta Anthol. Lat. 1, 21: *Semeleïe Bacche--laete Thyoneu.* — Ut dicunt *miscere proelia*, sic h. l. *confundere*, et *παροινίαν* confert proelio inter Bacchum et Martem orto.

24. *nec metues*] „Hic mecum degens tuta eris a Cyro, importuno illo amatore, qui in Urbe te persequi solet." Cyrus, frequens servorum et libertinorum nomen, recurrit 1, 33, 6.

25. *Suspecta*] „Cyro, suspicanti alium a te amari." Pro *suspicaci* apud posteriores tantum aliquoties reperitur. — *male dispari*] Sat. 1, 3, 31: *male laxus calceus.* Catull. 10, 3, 3: *insulsa male et molesta.* Tibull. 4, 10, 2: *male inepta*, ubi, ut h. l., est homonymum vv. „valde, admodum," cum vocabulo ingratae qualitatis. Est igitur „nimium dispari, viribus longe inferiori"; non: „in amore non consentienti." Confer ad C. 1, 9, 24.

26. *Incontinentis*] non tam de libidine interpretor, quam de iracundia et *παροινία*. Cfr. Tibull. 1, 10, 56: *dementis manus.* Agathias in Anthol. Pal. I. p. 147. 218, 3: *Πολέμων τὰ Ῥοδάνθης Βόστρυχα παντόλμοις χερσὶν ἐληΐσατο - - Μάστιξεν ῥαδινῆς ἅψεα θηλυτέρης.* — *iniciat manus*] „intentet manus;" ut Ovid. Am. 1, 4, 40: *iniciamque manus.* Pulsatio amicarum, ut iam vidimus Od. 1, 13, 9., a moribus iuvenum Romanorum minime abhorrebat.

27. *haerentem*] impositam et fasciola, ne decidat, alligatam.

Et scindat haerentem coronam
Crinibus immeritamque vestem.

CARMEN XVIII.

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis et moenia Catili.
Siccis omnia nam dura deus proposuit, neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat? 5

28. *vestem*] Tibull. 1, 10, 61: *Sit satis e membris tenuem discindere vestem. Immeritam* autem ut Sat. 2, 3, 7: *paries immeritus.* Est ergo: „Quae nihil commisit, cur discinderetur."

XVIII. Alcaei carmen, cuius primus versus superest (Fragm. 44 Bergk: *Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδριον ἀμπέλω·*), imitatus eiusque vel metrum servans, novus tamen in eo est, quod Varum appellat Tiburisque meminit; rebus igitur praesentibus et Romanis antiquum Graecum exemplar popularium suorum mentibus veluti appropinquat. (a. u. c. 726?) Quis *Varus* hic fuerit, non satis constat. Multis videtur esse *Quintilius*, quem Schol. Horat. et Serv. ad Verg. Ecl. 5, 20. *Varum* appellant. Fuit is Vergilii et Horatii amicus, et acutus severusque carminum iudex (A. P. 438.), quem a. 730. mortuum Horat. Od. 1, 24. deflet.

1. *sacra vite*] Sic iam Ennius tragoed. fr. 149 Vahl.: *Lyaeus vitis inventor sacrae,* propter vini libationes in re divina facienda. — *Serere* de vitium plantatione verbum proprium. — *arborem*] Plin. H. N. 14, 1: *Vites iure apud priscos magnitudine quoque inter arbores numerabantur.*

2. *Tiburis*] *Quo te bis decimus ducit ab urbe lapis.* Mart. 4, 57. 4. — *Catili*] Licentia usus est Horatius, nam Verg. Aen. 7, 672. et Silio 8, 364. est *Catillus.* Solinus 1, 2, 7 (pg. 37 ed. Momms.): *Tibur, sicut Cato facit testimonium, a Catillo Arcade, praefecto classis Euandri, sicut Sextius, ab Argiva iuventute. Catillus enim, Amphiarai filius, post prodigialem patris apud Thebas interitum Oeclei avi iussu, cum omni fetu ver sacrum missus tres liberos in Italia procreavit, Tiburtum, Coram, Catillum, qui depulsis ex oppido Siciliae veteribus Sicanis a nomine Tiburti fratris natu maxima urbem vocaverunt. Tibur* igitur *et moenia Catili* est: „Tibur, quod oppidum Catillus condidit."

3. *Siccis*] sobriis, abstemiis. Etiam apud Cic. Acad. 2, 88. *vinolentis* (madidis, umidis) opponuntur *sicci.* — *dura*] deus omnia, quae sicci incipiunt, operosa, ingrata, nimis difficilia reddere solet, etiam ea, quae per se non sunt." (Od. 3, 21, 13: *Tu* (vinum) *lene tormentum ingenium admoves plerumque duro.)*

4. *Mordaces*] *δακέθυμοι θυμοβόροι μελεδῶνες,* quae et animum rodunt et corpus enecant. Od. 2, 11, 18: *edaces curae.* — *aliter*] „nisi large hausto vino," ut ratio ipsa quemvis non prorsus hebetem ingenio illico edocet.

5. 6. *crepat*] *παταγεῖ,* ut in pro-

Quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
Ac ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata, monet Sithoniis non levis Euhius,
Cum fas atque nefas exiguo fine libidinum 10
Discernunt avidi. Non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam, nec variis obsita frondibus

XVIII. 7. *ac* AOBMRSbdφ, *at* cum paucis (Lips. saec. X, Paris. 10310) Orelli.

verbio apud Plat. Euthyd. p. 293. D. *καλὰ δὴ παταγεῖς*. Ep. 1, 7, 84: *vineta crepat mera.* „Quis bene potus militiae aut paupertatis incommoda in ore habet ac propterea queritur?“ Ex v. autem *crepat* ad seq. vers. quivis cogitatione supplebit: Bacchum et *decentem* (*χαρίεσσαν*, amabilem) Venerem in ore habet atque assiduis laudibus praedicat.“

7. *Ac ne*] Commemoratis potationis commodis iam ad alteram partem transitur. — *modici*] „modum amantis, verecundi“, ut vocatur Od. 1, 27, 3. — *transiliat*] „aviditati cedens omnem in bibendo excedat modum.“

8. Pugna orta inter Lapithas et Centauros in nuptiis Pirithoi, regis Lapitharum, cum Hippodamia. *(Eurytus Hippodamen, alii quam quisque probarant aut poterant, rapiunt.* Ov. Met. 12, 224.) Centaurorum vero magna strages edita. Hom. Od. φ 295 sqq. — *super mero*] Ex consuetudine Latina hoc nihil aliud significare potest nisi *de mero*, propter merum. Hoc scilicet, non tam de uxoribus raptatis quam de vino a Centauris avide appetito certatum esse, tamquam suum ad propositum aptius finxit Horatius. Notabilis tamen est atque elegans Oudendorpii coniectura *super merum*, „inter compotationem.“ Flor. 4, 2: *super pocula.* Curtius 8, 4, 30: *super vinum.* Iuvenal. 15, 14: *super cenam narravit.*

9. *Debellata*] „armis diiudicata.“ — *Sithoniis*] populus Thracicus ad Salmydessum fl. Thracum autem compotationes caedibus finiri solebant (Od. 1, 27, 1.), quas poenas a Baccho iis *non levi*, immiti, irato, impositas esse volt. — *Euhius* ab acclamatione *εὐοῖ, εὐάν.*

10. 11. *exiguo fine*] „illo pertenui discrimine, quod inter fas et nefas statuere, servare solent libidines, quae saepenumero prorsus confundunt ac miscent utrumque.“ *Avidi* autem absolute ut saepe; Od. 1, 28, 18: *avidum mare.* Od. 3, 4, 58: *avidus* (pugnae) *Volcanus.* Sat. 2, 3, 151: *avidus heres.*

11. *candide*] Ovid. Fast. 3, 772: *Candide Bacche.* Pseudotib. 3, 6, 1: *Candide Liber ades.* Sic etiam Epod. 3, 9. *candidum ducem* vocat Iasonem. Est „pulchritudine splendens, formosus“, non „simplex et apertus.“ Cfr. Verg. Ge. 2, 392. de Baccho: *Et quocunque deus circum caput egit honestum.* — *Bassareu*] *βασσαρίς*, pellis volpina, a *βασσάρα*, quae Thracibus volpes. Alibi Bacchae, quae itidem *Βασσάραι* (Orph. Hymn. 44, 2.), gestant *νεβρίδας*.

12. *quatiam*] *κινήσω, οὐ σοῦ ἄκοντος βασσαρήσω.* In orgiis proprie thyrsi *quatiuntur* et per Bacchicam pompam tumultuosam et cum saltatione coniunctam cistis circumlatis *sacra commoventur* (Verg. Aen. 4, 301: *qualis commotis excita sacris Thyas* cet.) Est

Sub divum rapiam. saeva tene cum Berecyntio
Cornu tympana, quae subsequitur caecus amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem, 15
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

CARMEN XIX.

Mater saeva cupidinum
Thebanaeque iubet me Semelae puer
Et lasciva Licentia

XIX. 2. *iubet* codices plerique, *iubent* B, cod. Paris. 7972, cod. Leid. [Kelleri λ'], Cruquius adnotat: 'quinque codices scripti habent *iubent et semele.*' *Semelae* scribendum cum omnibus fere codicibus ex constanti usu Horatiano et Vergiliano [cf. Neue lat. Formenl. I² pg. 60], *Semeles* cum paucis incertae auctoritatis libris mscr. Bentl., Haupt, L. Müller, Orellius.

igitur: „Non invito te, leges tuas sacratas violans, orgia tua celebrabo, nec sacrilego conatu arcana tua in cistis mysticis reposita et *variis* (*ποικίλοις*) omnis generis frondibus, pampinis maxime atque hedera, involuta, ex iis promam et *sub divum*, caelum apertum, in profanorum etiam conspectum protraham“: quod in orgiis ac mysteriis celebrandis inexpiabile erat scelus.

13. *Saeva*] propter terribilem sonum. Verg. Aen. 9, 648: *saeva sonoribus arma — tene*] „Sed tu quoque, Liber, contine, cohibe, tempera cornuum strepitum“ cet., id est, „noli nimis mentem nostram concitare, ne in furorem acti eos in errores incidamus, quos statim enumerat, *φιλαυτίαν*, *gloriam*, iactantiam, *ἀπιστίαν*.“ — *Berecyntio*] A Berecynto, Phrygiae monte, ubi Cybeles sacra eodem quo Bacchi orgia furore peragi solebant. *Cornua* in Bacchanalibus habet etiam Catull. 64 v. 263: *Multis raucisonos efflabant cornua bombos.*

15. *vacuum*] „caput inane, vanum.“ Loquitur ergo de vana hominum volgarium iactantia, qui frustra de suis meritis gloriantur. — *plus nimio*] *ὑπεράγαν*. Est iam apud Plautum Mil. Gl. 587 R, Bacch. 122 R. Erat etiam sermonis cotidiani. Antonius ad Cic. ep. ad Att. X 8 A.: *nimio plus te diligo.* Explica: „nimium est; quid autem dico? plus etiam quam nimium.“

16. „Ebrietas efficit, ut arcana fidei nostrae commissa *prodigamus*, imprudenter prodamus et cum primo quoque communicemus.“ Fides prius, ante vina, servata, cum effutit arcana, fides esse desinit. Od. 3, 24, 59: *fides periura* scil. facta. — *perlucidior*] Vino succumbentes pectus sic aperimus, ut, quaecunque in eo latent, convivarum oculis patefiant. Gnom. Brunck. p. 284: *κάτοπτρον εἴδους χαλκός ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ*. Notanda caesura in voc. composito, ut Od. 2, 12, 25: *Dum flagrantia detorquet ad oscula.*

XIX. Finitos cum crederet amores, amore Glycerae denuo captum se profitetur. Compositum videtur hoc carmen a. 729 vel 730.

1-3. *saeva*] „imperiosa, cui nemo resistere potest;“ summam

Finitis animum reddere amoribus.
Urit me Glycerae nitor 5
Splendentis Pario marmore purius;
Urit grata protervitas
Et voltus nimium lubricus adspici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deseruit, nec patitur Scythas 10
Et versis animosum equis
Parthum dicere nec quae nihil attinent.

enim violentiam in miseros amantes exercet. Hunc versiculum hoc ipsum carmen significaturus consulto repetiit Od. 4, 1, 5. — *cupidinum*] Recentiores poëtae, amorum varietatem respicientes, multos cupidines Veneris comitatui adiungunt. Claudian. de Nupt. Hon. 72: *Mille pharetrati ludunt in margine fratres, Ore pares, similes habitu, gens mollis Amorum. Hos Nymphae pariunt, illum Venus aurea solum Edidit.* — *iubet*] In plerisque codd. est singul. „Et amat Horatius in eiusmodi constructione singularem numerum. Vide ad C. 1, 24, 8.“ BENTL. — Bacchus autem saepe Veneris et Amoris comes ac sodalis. Anacr. Fragm. 2 Bergk, ad Bacchum: *ὦναξ, ὦ δαμάλης Ἔρως - - πορφυρέη τ' Ἀφροδίτη συμπαίζουσιν.* — *Licentia*] Est Ὕβρις dea. Cic. de Legg. 2, 42. *τροπικῶς*: (a Clodio) *in meorum Larium sedibus exaedificatum templum Licentiae.*

4. *Finitis*] Satis iocose, cum iuvenis etiamtunc esset, semel, ut ait, sibi proposuerat renuntiare amori, in quem statim relabitur. — *animum reddere*] „denuo dedere me amori, quem iam excussum arbitrabar.“

5—7. *Glycerae*] Eodem nomine utitur Od. 1, 30, 3. idemque tribuit Tibulli amicae Od. 1, 33, 2. — *marmore*] Haud infrequens comparatio. Ovid. Fast. 4, 135: *Aurea marmoreo redimicula solvite collo.* — *grata protervitas*] „iocosa petulantia“, quae tantum abest, ut offendat, ut alliciat amatorem. Est Graecorum *λαμυρία.*

8. 9. *lubricus adspici*] *σφαλερὸς βλέπεσθαι.* Eadem constr. Verg. Aen. 6, 49: *maiorque videri.* „Veluti in via lubrica pes labitur, ita in eius voltu propter nimias illecebras oculi tuto figi vix possunt; sed in eo aspiciendo propter hoc ipsum periculum est, ne amoris igne flagres.“ — *ruens*] Eurip. Hippol. 443: *Κύπρις γὰρ οὐ φορητόν, ἢν πολλὴ ῥυῇ.*

10—12. Alcman Fr. 23 Bergk: *Κύπρον ἱμερτὰν λιποῖσα καὶ Πάφον περιῤῥύταν.* — „Amore abreptus et Veneris veluti praeda nequeo carmine dicere Scythas incursiones semper in nos facientes et semper repulsos, nec Parthos eo ipso animosos, quod callida fuga hostem eludunt denuoque aggrediuntur“; tum *παρὰ προσδοκίαν nec quae nihil attinent* ad me amoresque meos, quasi cetera omnia merae sint nugae. — *Scythas*] „Istri accolae a poëtis et imprimis ab Horatio tum maxime commemorantur, cum de gravissimis et pertinacissimis Romanorum hostibus dicendum est, ita ut Scytharum, Massagetarum, Gelonorum, Thracum Dacorumque nomina pariter atque Medorum, Persarum Parthorumque apud Horatium vere *θετικὰ* haberi queant. Ita in hoc carmine non ob singulare aliquod factum Scy-

Hic vivum mihi caespitem, hic
Verbenas, pueri, ponite turaque
Bimi cum patera meri: 15
Mactata veniet lenior hostia.

CARMEN XX.

Vile potabis modicis Sabinum

tharum facta mentio est, sed quod noti et sat odiosi hostes essent." FRANKE. — *versis-equis*] Verg. Ge. 3, 31: *Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis. Versis equis* omnino significat „ab hoste aversis", non „ad hostem conversis." — *quae nihil attinent*] Sic absolute etiam Cornif. ad Her. 1, 1, 1: *ea conquisierunt, quae nihil attinebant.*

13. *vivum-caespitem*] virentem et nunc ipsum dolabra recisum ab humi superficie, ex quo saepe temporarias struebant aras. Stat. Silv. 1, 4, 130: *saepe deis -- Caespes et exiguo placuerunt farra salino.*

14. Od. 4, 11, 7: *ara castis vincta verbenis. Verbenae*, pontificum sermone *sagmina*, herbae purae ex loco sancto arcessitae, ut ait Festus. Verbena *heisst alles Grün, sowohl Laub als Kraut, das zu heiligem Gebrauch und zur Arznei diente, und begriff auch das kräftige Eisenkraut* (verbenaca). Voss. — *turaque*] Haec scriptura confirmatur omnibus paene codicibus et hoc loco et ceteris: Od. 1, 30, 3. 36, 1. 3, 8, 2. 23, 3. 4, 1, 22. 2. 52. Sat. 1, 5, 99. Epist. 1, 14, 23. 2, 1, 269. inscriptiones autem ipsae quoque scribunt *tus;* velut in G. Wilmanns exemplis n. 297, et semper in Actis frat. Arv. legitur *ture et vino facere* v. Henzen 11. 12 al.

15. 16. *meri*] quod solum in sacris adhiberi licebat, non *spurcum*, (ex pontificum formula) *„cui aqua admixta est, defrutumve."* FESTUS in *Spurcum*. — *veniet*] Non Glycera, ut mire explicant Scholiastae, sed: „Post rem divinam rite factam Venus quasi ἐπιφανὴς mihi ac propitia huc adveniet." Anacr. frg. 2, 6 Bgk. ad Bacchum: σὺ δ' εὔμενὴς Ἔλθ' ἡμῖν. Stat. Silv. 3, 1, 39: *Placatus mitisque veni* (Hercules). Quod legitur apud Catull. 66, 90: *Placabis festis luminibus Venerem Sanguinis expertem*, optime controversiam componit Tacitus Hist. 2, 3: *Paphiae Veneri hostiae, ut quisque vovit, sed mares deliguntur. Sanguinem arae offundere vetitum; precibus et igne puro altaria adolentur.* Mactabantur ergo utique Veneri hostiae; sed sanguine earum non cruentabatur ara.

XX. Maecenatem suum qui propediem se ad Sabinum Horatianum venturum esse scripserat, poëta ad convivium minime sumptuosum invitat. Si veneris, inquit, primum Sabinum vinum potabis, vile illud quidem, sed gratum tibi; tum bibes meliora quaedam. Falerna autem vel Formiana apud me non sunt. Carmen paucis (quinque vel sex) annis scriptum est postquam Maecenas in morbum incidit (724), i. e. anno 729 vel 730.

1. *Vile*] Modeste simul et iocose loquitur de Sabino nequaquam comparando cum Caecubo cet. v. 9. Erat autem οἶνος πάντων κουφότερος, teste Galeno apud Athe-

Cantharis, Graeca quod ego ipse testa
Conditum levi, datus in theatro
Cum tibi plausus,
Care Maecenas eques, ut paterni 5
Fluminis ripae simul et iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani

XX. 5. *Care* codices et scholiastae, Bentl. ex uno codice regiae societatis Londinensis ed. *clare* probantibus Meinekio, Hauptio, L. Müllero, Lehrsio aliis.

naeum 1, p. 27b: *ἀπὸ ἐτῶν ἑπτὰ ἐπιτήδειος πίνεσθαι μέχρι πεντεκαίδεκα*, crudum austerumque Plin. H. N. 14, 2. — *modicis*] parvis (ut Sat. 1, 5, 2: *hospitio modico.* Epp. 1, 5, 2. *modica patella.)* „quippe cum ab tenui mea domo absit omnis profusio."

2. *Cantharis*] poculi genus erat ansatum, sic nominatum, ut aiebant, a figulo inventore. Cfr. Athen. 11. p. 474d: *ὅτι καὶ ἀπὸ Κανθάρου κεραμέως ὠνομάσθη τὸ ἔκπωμά φησι Φιλέταιρος.* Verg. Ecl. 6, 17: *attrita pendebat cantharus ansa.* Huiuscemodi poculis maioribus in laetis occasionibus utebantur. Plin. H. N. 33, 11: *C. Marius post victoriam cantharis potasse Liberi patris exemplo traditur.* Docte nuper de cantharis disseruit et exempla antiqua proposuit E. Saglio in Dictionnaire des Antiq. 1879 pg. 873. — *Graeca -- testa*] amphora vino Graeco prius imbuta, quo aliquando melius fieret Sabinum. Otiosum videtur de vase Cumano vel Samio interpretari, quippe quod nihil ad rem faciat. — *ego ipse*] „non per puerum aliquem meum, sed summa cum cura, quia tibi destinaram." Hac amicitiae demonstratione augetur pretium doni per se exigui.

3. 4. *levi*] Oblinere solebant corticem in collo amphorarum pice et gypso. Od. 3, 8, 9: *Hic dies -- Corticem adstrictum pice dimovebit Amphorae.* „*Levi* igitur ego, summa laetitia elatus, cum plausu exceptus esses in theatro"; (ut Od. 2, 17, 25., qui plausus idem esse videtur cum eo, quem hic memorat; „iam tunc hoc vinum tibi tacite pollicitus, ubi aliquando meus conviva esse velles."

5. *Care*] In tali odario familiaris ac blanda allocutio unice apta, ut Od. 2, 20, 7: *Dilecte Maecenas,* Epod. 1, 2: *Amice Maecenas;* non *clare.* Hoc enim ipso molesto epitheto Maecenatis prudentem laesisset modestiam. — *eques*] „qui, equestri ordine contentus, nunquam inhiasti honoribus, quibus tamen, si cuperes, te libenter extolleret Caesar." Hac enim modestia usus et liberius vivebat homo mollitiei studens atque inanem fastum, quem honores ei imposuissent, devitans, et magis popularem se praebebat aliorumque procerum invidiam minus excitabat. Propert. 3, 9, 1: *Maecenas eques Etrusco de sanguine regum, Intra fortunam qui cupis esse tuam,* Vellei. 2, 88: *vixit angusti clavi fine contentus.* — *paterni*] Tiberis ab Etruria urbem influit. *Tuscum alveum* vocat Od. 3, 7, 28. *Lydius Tibris* est Vergilio Aen. 2, 781. Cilnia autem gens ex Arretio, Etruriae oppido. Od. 1, 1, 1.

7. *Vaticani*] Echo ad Ianiculum, collis Vaticani partem, quae e regione erat theatri Pompei lapidei in Campo Florae, medio inter utrumque Tiberi.

Montis imago.
Caecubum et prelo domitam Caleno
Tum bibes uvam: mea nec Falernae 10
Temperant vites neque Formiani
Pocula colles.

CARMEN XXI.

Dianam tenerae dicite virgines,

10. *tu* codices omnes, *tum* Porphyrion ad Sat. 2, 2, 48, Doederlein probantibus Lachmanno, Hauptio, L. Müllero. alii alia coniecere. *bibes* cod.; G. Krüger *tu liques*, Bücheler *tu moves*, Eckstein *tu vides*.

8. *imago*] ut Od. 1, 12, 3: *iocosa imago*, neutro loco addito *vocis*, ut Verg. Ge. 4, 50: *vocisque offensa resultat imago. Montis imago* est, quae velut in monte sedem habeat et inde vocem reddat. Seneca Troad. 109: *habitansque cavis montibus Echo.* BOSSCHA.

9. *domitam*] in prosa orat. „pressam."

10. *Tum bibes*] Haec lectio quam Porphyrio tuetur, aptissima est ad sententiarum ordinem: sumpto Sabino non pretioso vino sed proprio nomine nobis carissimo bibes Caecubum et Calenum generosiora ac mitiora; Falerna autem — cf. Od. 1, 27, 10. 2, 3, 8. 6, 19. 11, 19. 3, 1, 43. Epod. 4, 13. Sat. 1, 10, 24. 2, 2, 15. 3, 115. 4, 25. 8, 16. Ep. 1, 14, 34. 18, 91 — et Formiana omnium nobilissima eademque fortissima et acerrima, quod non habeo, tibi non apponam. — *Caecubus ager* Latii iuxta Fundos ad viam Appiam. — *Cales* Campaniae oppidum, hodie *Calvi;* ager *Falernus* item in Campania ad radices Massici montis; *Formiae* Latii municipium in Auruncis prope Caietam, hodie *Mola di Gaeta.*

11. *Temperant*] „producunt vinum, quod meis in poculis cum aqua *temperetur*, misceatur."

XXI. Exhortatur puerorum ac virginum chorum ad celebrandos riteque placandos Apollinem et Dianam. De simplicissimi autem huius carminis argumento, forma ac tempore diversissimae exstant interpretum sententiae. Iamdudum explosae sunt opiniones Scholiastarum, esse tamquam prooemium Carminis saecularis, et Duhamelii, qui in eo vidit carmen ἀμοιβαῖον; absurda enim esset ista cantantium allocutio ad semet ipsos *Vos - - Vos.* Totum carminis argumentum mirifice respondet antiquissimo cultui Romano, ex quo a. u. c. 355. *lectisternio tunc primum in urbe Romana facto X. Viri Sac. Fac. per dies VIII. Apollinem Latonamque et Dianam, Herculem, Mercurium atque Neptunum stratis lectis placavere.* Liv. 5, 13. Videtur hoc carmen a. 726 scriptum esse. vide tab. chron.

1. *Dianam*] „ut apud Verg. Aen. 1, 499: *Exercet Diana choros, Dianae* syllaba prima producta est, cum corripi debeat." Diomed. p. 442 K. Magna licentia Horatius in eo nomine utitur; *brevis* est prima syll. his locis Od. 3, 4, 71. Carm. Saec. 1, 75. Epod. 5, 51. 17, 3. A. P. 16, 454; l o n g a praeter nostrum locum his: Od. 2, 12, 20. 4, 7, 26. Carm. Saec. 70. — *dicite*] Sic saepe Latini, ubi recentiores

Intonsum, pueri, dicite Cynthium
Latonamque supremo
Dilectam penitus Iovi.
Vos laetam fluviis et nemorum coma, 5
Quaecunque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Silvis aut viridis Cragi;

XXI. 5. *coma* AR aliique boni codices, *comam* BMOT quattuor Blandinii, Bentl.

linguae requirunt *canere, praedicare, laudibus extollere.*

2. *Intonsum*] *ἀκερσεκόμην.* Epod. 15, 9. Tibull. 1, 4, 37: *Solis aeterna est Phoebo Bacchoque iuventa: Nam decet intonsus crinis utrumque deum.* Id. 2, 5, 121: *Annue: sic tibi sint intonsi, Phoebe, capilli!* — *Cynthus*, Deli mons.

3. Ovid. Metam. 6, 160: *Et date Latonae Latonigenisque duobus Cum prece tura pia.* Sol et Luna mortalibus *σωτῆρες, ἀλεξίκακοι.* — *supremo*] Ex formularum usu Pind. Nem. 1, 90: *Διὸς ὑψίστου προφάταν.* Terent. Adelph. 196: *Pro supreme Iuppiter!* Athenis in arce erat *Διὸς βωμὸς Ὑπάτου.* Paus. 1, 26, 5.

4. *penitus*] „*κηρόθι*, intimis sensibus.“

5. Dianam, quae fluviis delectatur et nemoribus. Catull. 34, 5: *O Latonia, maximi Magna progenies Iovis, Quam mater prope Deliam Deposivit olivam, Montium domina ut fores Silvarumque virentium Saltuumque reconditorum Amniumque sonantum.* Atque Diana erat numen etiam fluviatile. Pind. Pyth. 2, 6: *Ὀρτυγίαν, ποταμίας ἕδος Ἀρτέμιδος.* — *coma*] Hom. Il. *P* 677. Od. *ψ* 195: *ἀπέκοψα κόμην τανυφύλλου ἐλαίης.* Soph. Antig. 419: *φόβην ὕλης πεδιάδος.* Eurip. Alc. 172: *πτόρθων μυρσινῶν φόβην.* Od. 4, 3, 11. 7, 2. Frequens apud antiquos de arboribus tropus etiam in prosa oratione. Lucian. Amor. 12. *δένδρα ταῖς κόμαις εὐθαλέσιν μέχρι πόδῶν βρύοντα.*

6. „Quod *nemus* (pars silvae amoenior cum pascuis) *prominet*, est in iugo aliquo editiore montium, quos nominat, et propterea late conspicitur.“ Ad usum vv. *silva* et *nemus* cfr. Verg. Aen. 1, 164: *tum silvis scena coruscis Desuper horrentique atrum nemus imminet umbra.* Ovid. Met. 1, 568: *Est nemus Haemoniae* (Tempe), *praerupta quod undique claudit Silva.* Id. A. A. 3, 689: *Silva nemus non alta facit.* — *Algidus*, mons Latii inter Tusculum et montem Albanum, circiter XX. M. P. a Roma distans, quem *Diana tenet* (Carm. saec. 69.), hodie *Monte Porzio, Compatri* et *Rocca Priora. Nivalem* vocat Od. 3, 23, 9.

7. *Nigris*] umbrosis. Od. 4, 4, 58: *nigrae feraci frondis in Algido.* Od. 4, 12, 11: *nigri colles Arcadiae.* Ovid. Fast. 3, 295: *Lucus Aventino suberat niger ilicis umbra.* Verg. Aen. 1, 165: *atrum nemus.* — *Erymanthus*, mons Arcadiae, ubi Diana venatur. Hom. Od. *ζ* 102: *Οἴη δ' Ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος ἰοχέαιρα, Ἢ κατὰ Τηΰγετον περιμήκετον ἢ Ἐρύμανθον.* Hodie *Olonos*, aliis *Dimitzana.*

8. *Cragus*, Lyciae mons, in quo *θεῶν ἀγρίων ἄντρα.* Steph. Byz. in v. Hodie *Yedi Bouroun*, id est, septem capita; octo vertices ei tribuit Strabo 14. p. 665. — *Viridis*

Vos Tempe totidem tollite laudibus
Natalemque, mares, Delon Apollinis 10
Insignemque pharetra
Fraternaque umerum lyra.
Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
Pestemque a populo et principe Caesare in
Persas atque Britannos 15
Vestra motus aget prece.

---

13. *Haec bellum* malebat Duhamel rursusque Bentl. — 14. *a populo, principe* Ios. Scaliger ac rursus Medenbach Wakker.

consulto videtur opponi *nigris Erymanthi silvis* propter diversum arborum genus, quibus uterque mons obsitus erat, Cragus quercubus, fagis cet., ille abietibus, pinis.

9. *Tempe*, amoenissima convallis inter Olympum et Ossam. Aelian. V. H. 3, 1: *ἐνταῦθά τοί φασι παῖδες Θετταλῶν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν Πύθιον καθήρασθαι κατὰ πρόσταγμα τοῦ Διός, ὅτε τὸν Πύθωνα τὸν δράκοντα κατετόξευσεν ἔτι φυλάττοντα τοὺς Δελφούς, τῆς Γῆς ἐχούσης τὸ μαντεῖον.*

10. *mares*] Soph. Trach. 207: *ἐν δὲ κοινὸς ἀρσένων ἴτω κλαγγά.* Manifesto v. 5. alloquitur *virgines;* hic se ad *pueros* convertit. — *Delos* prisco nomine Ortygia, quod idem erat gemellorum nutricis.

11. *Insignem*] Construe: *Laudate Apollinem insignem umerum* (accusativo Graeco), non vero: *umerum insignem Apollinis.* Cfr. Pind. Pyth. 9, 26: *εὐφαρέτρας - - Ἀπόλλων.* Callim. in Apoll. 19 *εὐφημεῖ καὶ πόντος ὅτε κλείουσιν ἀοιδοί ἢ κύθαριν ἢ τόξα.*

12. *Fraterna*] quam a fratre Mercurio, illius inventore, dono accepit; ex reconditione vero fabula Mercurio lyram eripuit Apollo. Pausan. 9, 30, 1: *Ἀπόλλων χαλκοῦς ἐστὶν ἐν Ἑλικῶνι καὶ Ἑρμῆς μαχόμενοι περὶ τῆς λύρας.*

13. *lacrimosum*] Hom. Il. *E* 737: *ἐς πόλεμον δακρυόεντα.* Anacreon Fragm. 31. Bergk: *δακρυόεσσάν τ' ἐφίλησεν αἰχμάν*, amavit *lacrimabile bellum* Verg. Aen. 7, 604. — *miseram*] Cic. ad Att. 5, 21: *famem, qua nihil miserius est.* Pariter autem Graeci coniungere solent *λιμὸν ὁμοῦ καὶ λοιμόν.* Hesiod. O. et D. 243. Apollo et Diana *ἐπικουρίων θεῶν* cognomine colebantur in templo Bassensi apud Phigaliam. Stackelberg *Tempel des Apollo* T. 7-9.

14. *et principe*] Scaliger delendum censuit *et*, ut sit non tam „dum Caesar est princeps", quam: „proptera quod princeps est Caesar"; suntque similia Ep. 2, 1, 256: *Et formidatam Parthis te principe Romam.* Od. 3, 14, 15: *tenente Caesare terras.* Od. 4, 15, 17: *custode rerum Caesare.* Sed praestat codd. lectio, qua Caesar cum populo Romano artissime coniungitur.

15. *Persas*] Parthos. — *Britannos*] Od. 1, 35, 29: *Serves iturum Caesarem in ultimos Orbis Britannos.* (a. u. c. 727.) Utrumque populum ut hostes imperii Romani, non ut remotum dumtaxat hic quoque designare videtur.

XXII. Securitatem poëtae nullius culpae sibi conscii et a dis vel inter maxima pericula benigne custoditi praedicat. Eadem est sen-

CARMEN XXII.

Integer vitae scelerisque purus
Non eget Mauris iaculis neque arcu
Nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra,
Sive per Syrtis iter aestuosas 5
Sive facturus per inhospitalem
Caucasum vel quae loca fabulosus
Lambit Hydaspes.
Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen et ultra 10

XXII. 2. *Mauris* plerique cod. cum quattuor Bland., *Mauri* cod. Parisini 7973. 8213.

tentia atque Od. 1, 17, 13: *Di me tuentur, dis pietas mea Et Musa cordi est.* Tempus, quo carmen compositum sit, definiri nequit; videtur tamen inter annos 724 et 729 scriptum esse.

1. *Integer vitae*] Frequenter sic construunt poëtae. Sat. 2, 3, 220: *Integer est animi.* Verg. Aen. 9, 255. et Ovid. Met. 9, 441: *integer aevi.* — *scelerisque purus*] Sic καθαρὸς ἀδικίας. Contra ex usu prosae orat. Sat. 2, 3, 213: *purum vitio cor.*

2. 3. *Mauris*] Mauretanicis, ut Od. 3, 10, 18: *Mauris - - anguibis*, et Od. 1, 1, 28: *Marsus aper* pro Marsico. Pedestrem orat. referret *Mauri*, ut Ovid. Fast. 5, 580: *Persequitur Partha signa retenta manu*, alii scribunt *Parthi.* — *gravida*] plena. Cum abl. item Ov. Fast. 4, 633: *gravidae semine terrae;* cum genit. Sil. 2, 220: *Mellis apes gravidae.* — De Maurorum armis vid. Bell. Afr. c. 7. Strab. 17, 3. p. 482. Herodian. 1, 15.

4. *Fusce*] Aristius Fuscus carissimus Horatio, de quo vide Sat. 1, 9, 61. Ep. 1, 10.

5. *Syrtis-aestuosas*] Explico de ora litorali harenosa Syrtibus vicina, per quam aditus erat in nemus ac templum Iovis Ammonis, ut Verg. Aen. 5, 51: *Hunc* (diem) *ego Gaetulis agerem si Syrtibus exsul.* Eadem significatione pro fervida *aestuosam Calabriam* dicit Od. 1, 31, 5., *aestuosam viam* Cic. ad Att. 5, 14, 1.

6. 7. *Caucasum* Aeschyl. Prom. 20. ἀπάνθρωπον πάγον vocat.

7. 8. *fabulosus-Hydaspes*, nomen corruptum ex Indico *Vitastâ* „emissa" (cf. Lass. ind. Alt. I. 41. n. 2.), est Indiae fluvius (hod. *Behut*), usque ad quem Alexander M. penetrarat. De eo multa *fabulosa* a poëtis narrabantur, veluti auriferum gemmiferumque esse, praesertim in Dionysiacis; et tota India portentorum plena. Od. 3, 4, 9: *fabulosae - - - palumbes.* Tac. Germ. 3: Ulixis *fabuloso errore.* Curtius 3, 2: *Marsyas amnis, fabulosis Graecorum carminibus inclitus.* — *Lambit*] „praeterlabitur et placide alluit." Stat. Theb. 4, 51: *quos pigra vado Langia tacenti Lambit.* (v. l. Ambit.)

9. *silva*] prope Sabinos suos. Od. 3, 16, 29. de eadem: *silvaque iugerum Paucorum.*

10. *Lalagen*] *Livia Lalage* reperta est in columbario Liviae Augustae

Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem:
Quale portentum neque militaris
Daunias latis alit aesculetis,
Nec Iubae tellus generat, leonum 15
Arida nutrix.
Pone me pigris ubi nulla campis

11. *expeditis* cod. plerique cum Blandiniis, *expeditus* cum paucis Bentleius. — 14. *Daunias* cod. plerique: ABMT$\varphi\psi$ Blandinii, alii. *Daunia latis* Paris. 7972. 7973. 10310. b Orellii, pauci Bentlei.

apud Bianchini N. 139, quam nonnulli sine ulla causa pro Horatiana habuerunt. Frequens hoc libertinarum nomen a v. *λαλαγέω*.

11. *Terminum*] „Dum tractu amoeno ac voluptario somniisque meis poëticis captus ultra terminum agelli mei Sabini, intra quem terminum fera nulla timenda erat, securus in nemus evagor.“ — *curis-expeditis*] in pedestri oratione *curis expeditus*, ut habent Codd. nonnulli. Catull. 31, 7: *O quid solutis est beatius curis!*

13. *portentum*] *πέλωρον, μέγα χρῆμα θηρός.* Eurip. Hippol. 1214: *Κύμ' ἐξέθηκε ταῦρον, ἄγριον τέρας.* — *militaris*] „quae milites generat strenuos ac fortes.“

14. *Daunias*] adiect., Daunias terra, pars Apuliae circa Garganum montem. („Daunia Apulia appellatur a Dauno Illyricae gentis claro viro, qui eam propter domesticam seditionem excedens patria occupavit.“ FESTUS. Postea Diomedis socer factus est.) Sic semigraece *Ambracias, Caspias, Amazonias securis, Pelias hasta, Nasamonias Harpe* apud poëtas. Adde *Gnosias, uxor eris* Ovid. A. A. 1, 556. *Italis ora* Idem Epp. ex Pont. 2, 3, 84. *Parthis* Manil. 4, 803. *marmore picta Nomas* Mart. 8, 55, 8. *Oceanine, Neptunine, Tiberinides.* (Ovid. Fast. 2, 597.) — *latis*] „amplum regionis illius tractum occupantibus.“ — *aesculetis*] *Aesculetum* nomen erat loci urbis Romae (Varro L. L. 5, 152.) adeo ut pro *ἅπαξ λεγομένῳ*, ut volunt, h. l. haberi nequeat: *quercetum, roboretum* sane frequentius. *Aesculus, φηγός*, Speiseiche. — *Iubae tellus*] Mauretania et Numidia. Non cogitandum de eo Iuba, quem Caesar ad Thapsum vicit ('Libycis in oris perfida magnanimi contudit arma Iubae' Ov. fast. 4, 380), sed de filio eius, qui cum in Urbe educaretur litterisque operam daret, Horatio videtur innotuisse. Numidiam acceperat a. 724, sed quinquennio post, Numidia Africae provinciae adiuncta, Mauretania donatus est.

16. *Arida*] Hoc adi. per hyperbaton referendum est ad subst. *tellus*. Conf. Od. 1, 25, 18. Sat. 1, 5, 49. 72. 8, 34. — *nutrix*] Hom. Il. *Θ* 47: *Ἴδην -- μητέρα θηρῶν.* Epigr. Anth. Pal. I. p. 201: *Μῆτερ ἐμή, γαίη Φρυγίων, θρέπτειρα λεόντων.*

17. *Pone me* cet.] „Veterum de quinque zonis opinionem ad elegantissimam earum descriptionem apud Verg. Ge. 1, 233. docte et accurate exposuit Vossius. — *pigris*] „*ἀργοῖς*, nihil producentibus, adeo ut ne arbores quidem ibi proveniant, quae *recreari*, revirescere, possint afflatu tepidarum primae aestatis aurarum.“ Lucret. 5, 746: *bruma nives affert pigrumque rigorem.* Ovid. Am. 3, 6, 94: *pigra*

Arbor aestiva recreatur aura,
Quod latus mundi nebulae malusque
Iuppiter urget; 20
Pone sub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

CARMEN XXIII.

Vitas inuleo me similis, Chloe,
Quaerenti pavidam montibus aviis
Matrem non sine vano
Aurarum et siluae metu.
Nam seu mobilibus vepris inhorruit 5
Ad ventum foliis seu virides rubum
Dimovere lacertae,

XXIII. 1. *Vitas* cod. Paris. 7973. 8213, expositio metrica cod. *γ*, ceteri cod. vitat. — 5. *veris—adventus* codices omnes; pro *veris* Muretus coniecit *vitis*, Gogavius et Bentleius coniecerunt *vepris—ad ventum*, probant. Hauptio et Kellero, nisi quod hic in ed. minore scr. *ad ventos*. — 6. *Ad ventum* auctore Mureto Bentleius.

hiems. Od. 4, 7, 12: *Bruma-iners*. — *aura*] Catull. 62, 41: (flos) *Quem mulcent aurae*.

19. 20. *latus*] mundi plagam, cui *malus Iuppiter*, caelum triste atque insalubre, graviter incubat.

22. *domibus negata*] inhabitabili propter zonae torridae aestum.

23. *dulce ridentem*] Sic iam Catull. 51, 5: *Dulce ridentem* (Lesbiam), Graeco modo, ut Hom. Od. ξ 465: *ἁπαλὸν γελάσαι*. Sappho Fragm. 2, 5 Bgk.: *γελαίσας ἱμερόεν*.

XXIII. Tempus huius carminis definiri non potest. Miro casu, ut Lalages, sic etiam huius nominis tres repertae sunt inter Liviae libertas *(Livia Chloë)* in eius columbario a. 1727. Romae detecto.

1. *inuleo*] Anacreon Fr. 52. Bergk: *Ἀγανῶς οἷά τε νεβρὸν νεοθηλέα Γαλαθηνόν, ὅστ' ἐν ὕλῃς κεροέσσης Ἀπολειφθεὶς ὑπὸ μητρὸς ἐπτοήθη*. *inulei* sunt cervarum, dammarum, caprearum pulli.

2. *pavidam*] Ad cervae indolem universam pertinet; non quod ea inulei sui pericula timeat.

3. 4. *vano*] „sine ulla causa metuit inuleus aurarum per silvam *sonorem*. (Verg. Ge. 3, 199.)“ — *siluae*] trisyll. ut Epod. 13, 2. Sic Catull. 66, 38: *dissoluo*.

5. 6. *Vepris*] sic legendum est, ut priori alterum membrum recte repondeat *virides rubum-lacertae*. *inhorruit*] ut Ovid. ex Ponto 3, 3, 9 *cum subito pinnis agitatus inhorruit aër*. *Foliis* est casus sextus.

7—9. *Dimovere*] „rapide perla-

Et corde et genibus tremit.
Atqui non ego te tigris ut aspera
Gaetulusve leo frangere persequor: 10
Tandem desine matrem
Tempestiva sequi viro.

CARMEN XXIV.

Quis desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis? Praecipe lugubris
Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quintilium perpetuus sopor 5
Urget! cui Pudor et Iustitiae soror,

psae sunt rubos." Vergil. Ecl. 2, 9: *Nunc viridis etiam occultant spineta lacertos. — tigris ut aspera*] Od. 3, 2, 10: *asperum Tactu leonem.*

10. Verg. Aen. 5, 351: *tergum Gaetuli immane leonis. — frangere*] Ferae primum cervices cervorum *frangunt*, deinde eos lacerant. Hom. Il. *Λ* 113: *Ὡς δὲ λέων ἐλάφοιο ταχείης νήπια τέκνα Ῥηϊδίως ξυνέαξε λαβὼν κρατεροῖσιν ὀδοῦσιν.* Val. Flacc. 2, 458: *implevit gemitu cum taurus acerbo Avia, frangentem morsu super alta leonem Terga ferens.*

12. *Tempestiva-viro*]. Vergil. Aen. 7, 53: *Iam matura viro, plenis iam nubilis annis.*

XXIV. De ipso Quintilio Varo vide ad Od. 1, 18. De scriptura v. A. P. 438. — Carmen compositum est a. u. c. 730.

1. Pedestris orationis constructio haec foret: „Quis desiderii sit pudor, quis desiderio modus?" Iam utramque contraxit, ut Martialis 8, 64, 15: *Sit tandem pudor et modus rapinis.*

2. *Praecipe*] „Doce me canere modos, dum tu eos praeis, praecinis."

3. 4. *Melpomene* alibi tragoediae, hic *θρήνου*, naeniae, Musa. Schol. Apollonii ad 3, 1: *Λέγεται-εὑρηκέναι-Μελπομένη ᾠδήν. — Ῥιανὸς δέ φησι μηδὲν διαφέρειν, εἰ μίαν ἐπικαλεῖται τῶν Μουσῶν τις· πάσας γὰρ σημαίνει διὰ μιᾶς· λέγει δὲ οὕτως· Πᾶσαι δ' εἰσαΐουσι, μιᾶς ὅτε τοὔνομα λέξεις.* — *liquidam-Vocem*] „suaviter fluentem, puram et claram." *Liquidam animam tibiae* dixerat iam Varro; Ovid. Am. 1, 13, 8: *Et liquidum tenui gutture cantat avis.*

5. *Ergo*] Est admirationis cum maerore coniunctae exclamatio: „Fierine potest, ut" cet., ut Sat. 2, 5, 101: *Ergo nunc Dama sodalis Nusquam est!* Ovid. Am. 2, 7, 1 *ergo sufficiam reus in nova crimina semper!*

6. *Urget*] Verg. Aen. 10, 745: *Illi dura quies oculos et ferreus urget Somnus.* Moschus *γ* 110: *Ἄμμες - Ὀππότε πρᾶτα θάνωμες, ἀνάκοοι ἐν χθονὶ κοίλᾳ Εὕδομες εὖ μάλα μακρὸν ἀτέρμονα νήγρετον ὕπνον.* — *Pudor*] hic est *προσωποποιΐα.* Ex Romanorum enim usu virtutes, comites quae fuerant Quintilii, numinum personas in-

Incorrupta Fides, nudaque Veritas
Quando ullum inveniet parem?
Multis ille bonis flebilis occidit,
Nulli flebilior quam tibi, Vergili. 10
Tu frustra pius heu non ita creditum
Poscis Quintilium deos.
Quid si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem,
Num vanae redeat sanguis imagini, 15
Quam virga semel horrida,

XXIV. 8. *inveniet* codices, ut videtur, omnes. male editiones nonnullae scripserant *invenient*. — 10. *Vergili* Bcφ paucique vetusti cod., maior pars *Virgili*. — 13. 15. *quid — num — gregi?* codices plerique, in his quattuor Blandinii. Orelli scripserat cum cod. deterioribus *quod si — non — gregi*.

duunt. Sic *Αἰδὼς* dea iam Hesiodo Opp. et D. 200., Euripid. Fragm. Hippolyt. 439 N.: *Ὦ πότνι' Αἰδώς, εἴθε τοῖς πᾶσιν βροτοῖς συνοῦσα ταναίσχυντον ἐξήρου φρενῶν.* — *Iustitia* h. l. non solum eam virtutem significat, *cuius primum munus est, ut ne cui quis noceat nisi lacessitus iniuria, deinde ut communibus utatur pro communibus, privatis ut suis ac suum cuique reddat* (Cic. Off. 1, 20.), sed sensu latius patente „totius vitae innocentiam atque probitatem.“ — *soror*] Cic. de Off. 1, 23: *Est enim fundamentum iustitiae fides.* Virtutes autem sorores iam Pindaro Olymp. 13, 6: *ἐν τᾷ* (Corinthi) *γὰρ Εὐνομία ναίει κασίγνηταί τε, βάθρον πολίων ἀσφαλές, Δίκα καί ὁμότροπος Εἰράνα.*

8. *inveniet*] Sic meliores Codd., et solet Horatius cum pluribus vv. nominat. sing. verbum num. sing. iungere. Exempla collegit Bentleius: Od. 1, 2, 38. 1, 3, 3. 1, 4, 16. 1, 6, 10. 1, 35, 21. cet.

11. „Tum, cum votis ac precibus Quintilium deorum fidei tamquam sacrum depositum concredebas (commendabas), non hoc exspectabas, ut tibi tam duro fato tam cito eriperetur; sed frustra pius fuisti neque nunc eum a diis reposcere tibi concessum est.“

13. *blandius Orpheo*] Ovid. A. A. 3, 321: *Saxa ferasque lyra movit Rhodopeius Orpheus, Tartareosque lacus tergeminumque canem.* — *moderari* h. l. ut Od. 4, 3, 17: *temperare strepitum testudinis.* — *fidem*] apud poëtas pro plurali. Cf. Od. 1, 17, 18. Epod. 13, 9.

15. *Non-redeat sanguis*] Aesch. Agamemn. 1019: *Τὸ δ' ἐπὶ γᾶν ἅπαξ πεσὸν θανάσιμον Προπάροιθ' ἀνδρὸς μέλαν αἷμα τίς ἂν Πάλιν ἀγκαλέσαιτ' ἐπαείδων.* — *vanae-imagini*] Recordare Homeri *νεκύων εἴδωλα καμόντων.* Verg. Aen. 6, 293: *ni docta comes tenues sine corpore vitas Admoneat volitare cava sub imagine formae.*

16. *virga*] *Mercurii ψυχοπομπεῖον.* Od. 1, 10, 18. Lucian. Catapl. 3: *πλησίον αὐτὸς οὗτος, ὡς ὁρᾷς, πολλούς τινας ἡμῖν ἄγων, μᾶλλον δέ, ὥσπερ τι αἰπόλιον, ἀθρόους αὐτούς τῇ ῥάβδῳ σοβῶν.* — *semel*] „ita, ut iam in perpetuum Orco sint addicti.“ Prop. 4, 11, 3: *Cum semel infernas intrarunt funera leges, Non exorato stant adamante*

Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi?
Durum: sed levius fit patientia,
Quidquid corrigere est nefas. 20

CARMEN XXV.

Parcius iunctas quatiunt fenestras
Iactibus crebris iuvenes protervi,
Nec tibi somnos adimunt, amatque
Ianua limen,
Quae prius multum facilis movebat 5
Cardines; audis minus et minus iam:

XXV. 2. *Iactibus* cod. plerique cum Blandiniis. edit. plerique: Meineke, Haupt, Munro, L. Müller. *ictibus* Sd Lipsienses, pauci Parisini, ed. Orelliana.

viae. Verg. Aen. 11, 418: *qui--humum semel ore momordit.* Est καθάπαξ, nostrum *einmal für allemal.*

17. *Non lenis*] „nunquam exoratus, ut ruptis fati legibus reditum ex Orco, eius ianuam quasi reserans, cuiquam concedat.“ Oppian. Halieut. 4, 392: *ἀνέκβατος Ἀΐδος εὐνή.*

18—20. *Nigro compulerit-gregi*] Eadem constructione Sat. 2, 5, 49: *si quis casus puerum egerit Orco;* in pedestri orat. „ad, in nigrum umbrarum gregem.“ — *Durum-levius*] in prosa or. *grave-lev.* — *corrigere*] „Ex animi nostri sententia in melius, ut nobis certe videtur, mutare fato sic iubente non licet.“ — *nefas*] *ἀθέμιτον, ἀδύνατον.* — Cfr. Archilochi Fragm. 9, 5. Bergk: *ἀλλὰ θεοὶ γὰρ ἀνηκέστοισι κακοῖσιν, Ὦ φίλ', ἐπὶ κρατερὴν τλημοσύνην ἔθεσαν Φάρμακον.* Pind. Pyth. 2, 93: *Φέρειν δ' ἐλαφρῶς ἐπαυχένιον-ζυγὸν Ἀρήγει.* Sophocl. Fragm. 521. Dind.: *Ἀλγεινά, Πρόκνη, δῆλον· ἀλλ' ὅμως χρεὼν Τὰ θεῖα θνητοὺς ὄντας εὐπετῶς φέρειν.*

XXV. Lydiae, puellae olim nimis durae ac superbae, quantus propter senectutem paullatim obrepentem iuvenum contemptus mox eam mansurus sit, non sine amara irrisione praedicit. Incertum est carminis tempus.

1. *iunctas*] valvas fenestrarum sera occlusas. Ovid. ex Pont. 3, 3, 5: *fenestrae bifores.* — *fenestras*] Ovid. A. A. 3, 605: *Cum melius foribus possis, admitte fenestra* amatorem.

2. *Iactibus*] lapidum, *ictibus* autem i. q. vectibus et securibus quibus ianuae expugnantur, nec facile illis attingi possunt cubiculi fenestrae.

3—6. Propert. 2, 19, 5. ad Cynthiam rus profectam: *Nulla neque ante tuas orietur rixa fenestras, Nec tibi clamatae somnus amarus erit.* — *amatque*] Verg. Aen. 5, 163: *Litus ama,* serva. „Aegre igitur ianua recedit a limine, obserata iam manet, quae ante *multum facilis,* te amatorum precibus cedente, libentissime et crebro aperiebatur.“ — *multum facilis*] ut Sat.

„Me tuo longas pereunte noctis,
Lydia, dormis?“
Invicem moechos anus arrogantis
Flebis in solo levis angiportu, 10
Thracio bacchante magis sub inter-
lunia vento,
Cum tibi flagrans amor et libido,
Quae solet matres furiare equorum,
Saeviet circa iecur ulcerosum, 15

7. *longa-nocte* T, *longam-noctem* Bentl. coni.

1, 3, 57: *multum demissus homo.* Sat. 2, 3, 147: *medicus multum celer.*

7. *Me*] *παρακλαυσίθυρον*, ut Od. 3, 10., sive cantilena est amatorum: „Dum ego, tuus qui sum, per longas noctis exclusus excrucior cet.“ — Similes imprecationes sunt apud Ovid. A. A. 3, 69: *Tempus erit, quo tu, quae nunc excludis amantes, Frigida deserta nocte iacebis anus; Nec tua nocturna frangetur ianua rixa, Sparsa nec invenies limina mane rosa.* — *longas noctis*] est „hodie et antea saepe“; sic necessarius non est Bentlei singularis. Cfr. Pseudotibull. 3, 6, 53: *Quam vellem longas tecum requiescere noctis Et tecum longos pervigilare dies!*

9. 10. *Invicem*] „Ut antea dura eras, ita mox poenas insolentiae datura vicissim querere de moechorum te repellentium arrogantia, quando in solitario angiportu (ubi prostabant scorta vilissima) contempta ab omnibus frustra captabis, qui te vetulam velit.“

10—12. *solo*] „deserto“, ut Verg. Ge. 3, 212: *in sola relegant Pascua* (tauros). — *levis*] „ab omnibus spreta, nullo loco habita.“ Seneca Herc. fur. 1308: *anima levis*, id est, vilis et abiecta. — *angiportus*, iter compendiarium in oppido. FESTUS. *Hintergasse*, Zumpt, *Römisches Wohnhaus* p. 6. Sine semita et satis angusti erant, ita ut vehicula nulla per eos commeare possent. Opponitur quadrivio apud Catull. 58, 4. Alteram formam habet Terent. Eunuch. 844: *ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo, in angiportum quoddam desertum.* — „Flebis tum, cum aquilo vehementius etiam solito flabit atque saeviet spississimaeque erunt noctis tenebrae, utpote in interlunio“, intermenstruo, *μεσοσελήνῳ*, quod etiam *lunam silentem, silentium lunae* appellabant; biduum illud, quo in coitu solis luna non conspicitur. Theophrast. de ventis 3: *αἱ σύνοδοι τῶν μηνῶν χειμερινώτεραι.* Effrenata autem his vv. Lydiae exagitatur libido, quippe quae etiam procellosa nocte in angiportu aliquo adulteros exspectet. — *bacchante*] Ovid. Trist. 1, 2, 29: *Boreas bacchatur ab Arcto.* — *magis*] „vehementius quam alias solet.“

14. *furiare*] in furorem adigere, ut Verg. Aen. 2, 407: *furiata mente Coroebus.* Verg. Ge. 3, 266: *Scilicet ante omnis furor est insignis equarum.*

15. *ulcerosum*] „tamquam ulceribus corrosum, misere exagitatum propter ardorem libidinis, cuius sedes est iecur.“ Ep. 1, 18, 72: *Non ancilla tuum iecur ulceret ulla puerve.* Hieronymus Ep. 64. p. 355.

Non sine questu,
Laeta quod pubes hedera virente
Gaudeat pulla magis atque myrto,
Aridas frondis hiemis sodali
Dedicet Euro. 20

CARMEN XXVI.

Musis amicus tristitiam et metus
Tradam protervis in mare Creticum

17. *virente* Sbcdφ, Graevianus, Harleianus, Marius Victorinus ars gramm. 157 K., Bentley, Haupt. *virenti* cod. et editores plerique. — 20. *Euro* auctore Rutgersio Bentleius et sic iam Aldus 1501. 1509., ex quarum altera utra Iulius Caesar Scaliger Poëtic. p. 340. hunc locum afferens item habet *Euro*. Codices omnes *Hebro*.

Ven.: *Voluptas et concupiscentia iuxta eos, qui de physicis disputant, consistit in iecore.*

17-19. *pubes*] Od. 2, 8, 17: *Adde, quod pubes tibi crescit omnis.* — *„hedera virens, hellgrünes Epheu; pulla myrtus, dunkelgrüne Myrte.“* Voss. „Est enim myrtus viridis et subnigra, quales sunt in Italia frequentissimae; *niedrige graulichgrüne Myrten*, ut Goethii verbis utar in Itin. Ital. T. XXIII. Opp. p. 10.“ IACOB Quaestt. ep. p. 78. Ovid. A. A. 3, 690: *Ros maris et lauri nigraque myrtus olent.* — „Iuventus“, inquit, „ut coronas recentes hederae atque myrti praefert flaccescentibus, ita teneras puellas tibi iam vetulae.“ Eadem allegoria Od. 4, 13, 9. *aridas quercus.* Anthol. Pal. II. p. 426: *νῦν δ' ἐμαράνθης, Γήραος αὐχμηρῷ καρφομένη θέρει.* — Pers. Sat. 5, 59: *veteris ramalia fagi.*

20. *Euro*] scripsimus spreta cod. lectione: nam Hebrus fluvius haud recte *hiemis sodalis* vocatur; neque idem est quod Claudian. b. Pollent. 339 Rhenum Danuviumque 'ambo Boreae Martique sodales' nominavit. *Eurus* autem, ut *Thraciae animae* dicuntur *veris comites*, od. 4, 12, 1 ut *Notus devexi comes Orionis* od. 1. 28, 21, apte appellatur hiemis sodalis; folia autem arida praecipue Eurus praedatur: C. 3, 17, 13.

XXVI. „Musa, cui totus deditus res extra me positas nihil curo, celebra Lamiam meum!“ L. (non Q.) Aelius Lamia nobilissima gente ortus consul a. u. c. 756. Cfr. Od. 3, 17, 1. Ep. 1, 14, 6. Tacit. Ann. 4, 13; 6, 27; mortuus est a. 786. Filius est L. Aelii Lamiae, praetoris a. u. c. 711, quem pro Sestio 29, ad Att. 5, 8, 3 alibi laudat Cicero. Carmen eo fere tempore scriptum est, quo Tiridates Phraatem auxilio Scytharum paternum regnum repetentem metuens ad Octavianum in Asia capta Alexandria morantem profugit (Dio Cass. 51, 18) i. e. extremo anno 724.

1. *Musis amicus*] „Ego, cui favent quemque tuentur Musae, curas omnes longe a me pello.“ — *metus*] Pluralis rarior. Ovid. Fast. 1, 16: *Deque meo pavidos excute corde metus.*

2. *protervis*] Idem *ἐπίθετον* pro „impetuosis, violentis“ dat Africo

Portare ventis, quis sub Arcto
Rex gelidae metuatur orae,
Quid Tiridaten terreat, unice 5
Securus. O, quae fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiae coronam,
Pimplea dulcis! Nil sine te mei
Prosunt honores: hunc fidibus novis, 10

XXVI. 9. *Pimplea* editiones inde a Lambino pleraeque. cod. *Piplea*. *Pimplei* Nicol. Heinsius probante Bentleio, quem sequuntur Haupt, L. Müller, Eckstein. — 10. *prosunt* cod. plerique, *possunt* Lambinus et Bentleius cum paucis codicibus.

Epod. 16, 22. Similiter Lucret. 6, 111: *petulantibus auris*. Verg. Aen. 1, 536: *procacibus Austris*. — *in mare Creticum*] Soph. Trach. 127: *βιότου πολύπονον, ὥσπερ πέλαγος Κρήσιον*, ubi Schol.: *ὡς πάνυ χειμαζομένης τῆς περὶ Κρήτην θαλάσσης*.

3. *Portare ventis*] Frequenter etiam apud Graecos. Apollon. Rh. 1, 1334: *ἀλλ' ἀνέμοισι Δώομεν ἀμπλακίην*.

3. 5. *Quis — rex gelidae orae* sub Septentrione positae, id est, quis Scytharum rex metuatur, scilicet (id quod per *ἐπεξήγησιν* adicitur) a Tiridate eiusque asseclis. Male Orelli aliique *quis* explicant *a quibus:* nam Horatius in epod. 11, 9 dicit *in quis* pro *in quibus*, aliquoties in satiris; sed prorsus abstinuit his formis in lyricis. — *gelidae-orae*] Cf. illud Lucani 5, 55: *gelidae dominum Rhescuporin orae*.

5. *unice Securus*] „prorsus incuriosus, dum volgares homines multa ea de re loquuntur."

6. *integris*] „*ἀκηράτοις* (Eurip. Hippol. 73.), a nullo contaminatis, puris atque illibatis;" idem significat, quod v. 10. *fidibus novis*, carminum genus novum. Lucret. 4, 2: *iuvat integros accedere fontis*. Verg. Ge. 2, 175: *sanctos ausus recludere fontis*.

7. *apricos*] „in locis apricis natos et propterea melius olentes ac laetissimis coloribus nitentes", ut Ovid. Met. 4, 331: *Hic color aprica pendentibus arbore pomis*.

8. *coronam*] Saepe de carminibus in laudem alicuius compositis. Pind. Olymp. 6, 86: *ἀνδράσιν αἰχματαῖσι πλέκων Ποικίλον ὕμνον*. Antipat. Sid. Ep. 70. de Sapphone: *ἃς μέτα Πειθὼ Ἔπλεκ' ἀείζωον Πιερίδων στέφανον*. Ceterum v. 8. est praecedentis *ἐπεξήγησις*· „necte flores, quibus coronetur Lamia."

9. *Pimplea*] Strabo 9, 25. p. 410: *ἐνταῦθα* (in Boeotia) *δ' ἐστὶ τό τε τῶν Μουσῶν ἱερὸν καὶ ἡ Ἵππου κρήνη καὶ τὸ τῶν Λειβηθρίδων νυμφῶν ἄντρον· ἐξ οὗ τεκμαίροιτ' ἄν τις Θρᾷκας εἶναι τοὺς τὸν Ἑλικῶνα ταῖς Μούσαις καθιερώσαντας. οἱ καὶ τὴν Πιερίδα καὶ τὸ Λείβηθρον καὶ τὴν Πίμπλειαν ταῖς αὐταῖς θεαῖς ἀνέδειξαν· ἐκαλοῦντο δὲ Πίερες· ἐκλιπόντων δ' ἐκείνων Μακεδόνες νῦν ἔχουσι τὰ χωρία ταῦτα.* Hinc Musae apud Alexandrinos *Πιμπληΐδες* et *Πιμπληιάδες*. (Orph. Fragm. 46.)

10. *Prosunt*] firmatur a codd. antiquiss. Quamquam elegantius multis videtur *possunt*, vide tamen ne substitutum sit a librario nimis memore Vergiliani illius Aen. 9, 446: *Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt:* sic Moschus 3,

Hunc Lesbio sacrare plectro
Teque tuasque decet sorores.

CARMEN XXVII.

Natis in usum laetitiae scyphis
Pugnare Thracum est: tollite barbarum
Morem, verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis!
Vino et lucernis Medus acinaces 5

XXVII. 3. *inverecundumque* Bentlei dubia suspicio.

132: *εἰ δέ τι κῆγών Συρίσδων δυνάμαν κτλ.* — *honores*] ut Pind. Nem. 9, 10: *ἐπασκήσω κλυταῖς ὥρωα τιμαῖς.* — *fidibus novis*] „a nullo Romanorum antea pulsatis."

11. *Lesbio*] Perquam ingeniosa est fabula apud Phanoclem v. 15. et Ovid. Met. 11, 55, e Thracia Lesbum delatum esse Orphei caput lyramque. Hic, ut alibi Sapphus et Alcaei lyricum genus, quod Horatius imitabatur, significat. — *sacrare*] immortalitati consecrare. Stat. Silv. 4, 7, 7: *Si tuas cantu Latio sacravi, Pindare, Thebas.* Similiter etiam in pedestri oratione. Liv. 8, 6: *Haud frustra te patrem deum hominumque hac sede sacravimus.*

XXVII. „*Προτρεπτικὴ* ode est haec ad hilaritatem, cuius sensus sumptus est ab Anacreonte ex libro tertio." Porphyrio. *Ἄγε δή, φέρ' ἡμῖν, ὦ παῖ, Κελέβην, ὅκως ἄμυστιν Προπίω, τὰ μὲν δέκ' ἐγχέας Ὕδατος, τὰ πέντε δ' οἴνου Κνάθους, ὡς ἀνυβρισὶ Ἀνὰ δηὖτε βασσαρήσω. — Ἄγε δηὖτε μηκέθ' οὕτω Πατάγῳ τε κἀλαλητῷ Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ Μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς Ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις.* Anacr. fr. 64. Bergk.

1. *Natis*] „velut natura factis, ad hoc unice destinatis." Schol. comparat Lucilii v.: *Iudicis Hortensi est ad eam rem nata palaestra*, similiter de re arte facta; itaque Martial. 14, 102: *Accipe non vili calices de pulvere natos. — in usum laetitiae*] ad laetitiam excitandam. *Scyphus* Herculis poculum est, ita ut Liberi patris cantharus. Macrob. Saturn. 5, 21, 16.

2. *Pugnare*] poculis pro telis uti in *παροινίᾳ* Thracum est, *hominum vinolentorum.* Corn. Nep. in Alcib. 7, 11, 4. — *tollite*] „Procul maneto a nostro convivio mos ille."

3. „Arcete rixas, nolite eas excitare, ut, quemadmodum debet *verecundus* maneat Bacchus nihilque committatur, quod dedeceat ac perturbet quietam nostram compotationem." Ut hic, Od. 1, 18, 7: *modicus Liber.* Contraria ratione, quae hic praepostera foret, Epod. 11, 13: *inverecundus Bacchus* fit temulentiâ.

4. *prohibete*] Cic. de imp. Cn. Pomp. 18: *aliquem calamitate prohibere;* Ep. 1, 1, 31: *corpus prohibere cheragra.* Liv. 31, 25: *agros sociorum populationibus prohibere.*

5. Post Thracas alterius immanitatis barbarae exemplum affert *Medos* s. Persas Parthosque, qui *acinace*, incurvo gladio, accincti mensae accumbebant, cum Romanis non liceret cum telo in urbe esse. —

Immane quantum discrepat; impium
Lenite clamorem, sodales,
Et cubito remanete presso!
Voltis severi me quoque sumere
Partem Falerni? Dicat Opuntiae
Frater Megillae, quo beatus
Volnere, qua pereat sagitta.
Cessat voluntas? Non alia bibam
Mercede. Quae te cumque domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus ingenuoque semper

13. *voluntas* AOMR, *voluptas* BSφ multique deteriores.

Vino et lucernis] „A συμποσίῳ per noctem producto abhorrent tela."

6. *Immane quantum*] ἀμήχανον ὅσον. Hoc modo teste Nonio iam Sallustius usus est: *immane quantum animi exarsere.* Contra Cic. Orat. 87: *nimium quantum.* Liv. 2, 1, s. f.: *mirum quantum.* — *impium*] quatenus pax, quae in convivio libationibus in deum honorem finiendo servari debet, nefarie turbatur; „insanum, furibundum."

8. *cubito-presso*] „cubito sinistro placide pulvillis innixo." Achill. Tat. pag. 9. ed. Iacobs: Ἐρείσας δὲ κατὰ τῆς στρώμνης τὸν ἀγκῶνα καὶ ἐγκλίνας ἐμαυτὸν κτλ.

9. *Voltis*] „Equidem potare desinam, nisi missis iurgiis sermones potius de vestris amoribus instituetis." — *severi*] δριμέος, austeri, *fortis* Sat. 2, 4, 24. Athen. 1, 26. c: εἴδη δύο (τοῦ Φαλερίνου), ὁ αὐστηρὸς καὶ ὁ γλυκάζων. Catull. 27, 1: *Minister vetuli puer Falerni Inger mi calices amariores.*

10. 11. Interrogationis signum protasin hypotheticam esse significat, quasi esset: „Si voltis." „Ea dumtaxat condicione bibam, ut Megillae frater amores suos nobis narret." Hoc autem sermonis veluti deverticulo clamorem convivarum sedare studet. — *Opus* Locrorum oppidum; Leakio auctore nunc *Khardenitz*, pagus Livadiae. — *Frater*] Manifeste ficta persona, ut ipsa *Megilla Opuntia*, in qua ita a patria denominanda rursus gratum sonum secutus est.

11. 12. *beatus*] felicem se reputans, ut Ep. 2, 2, 107: *Gaudent --beati.* — *volnere*] ut Verg. Aen. 4, 2: *Volnus alit venis.* Sic etiam τραῦμα absolute Graeci usurpant. — *sagitta*] ut saepe Graeci τόξον, βέλος Ἔρωτος. De amoribus suis ut in conviviis inter se confabularentur eisque propinarent iuvenes, moris erat. Martial. 1, 72: *Naevia sex cyathis, septem Iustina bibatur.*

13. *Cessat*] „tardatne?" Sine interrogatione: „hoc temporis momento non adest voluntas, sed fortasse statim veniet." *Voluntas* autem „confitendi", non „bibendi", ut Porphyrionem secuti volunt editores quidam; neque „Horatii", sed „fratris Megillae."

14. *Venus*] Vergil. Ecl. 3, 68: *Parta meae Veneri sunt munera.*

15. *adurit*] „penitus urit", ut Ovid. Her. 12, 180: *ardores vincet adusta meos.*

16. *ingenuo*] ingenuae mulieris, non ancillae vel libertinae.

Amore peccas. Quidquid habes, age,
Depone tutis auribus. Ah miser,
Quanta laborabas Charybdi,
Digne puer meliore flamma! 20
Quae saga, quis te solvere Thessalis
Magus venenis, quis poterit deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimaera.

19. *laborabas* cod. fere omnes, *laboras* Mb paucique alii. inde alii fecerunt *laboras in* (Aldus, Bentley), alii *laboras ab* (Oudendorp).

17. *peccas*] quatenus omnis amor animi est perturbatio; et sic frequenter Latini de amoribus v. *peccandi* usurpant. Cfr. Od. 1, 33, 9. Sat. 1, 2, 63. Sic *in ancilla delinquere* Ovid. Am. 2, 8, 9. — „Quaecumque amica tua est, insusurra mihi in aurem eius nomen; ego arcanum tuum religiose servabo.“

19. 20. *laborabas Charybdi*] „saucius eras amore puellae rapacis et avarae,“ quales etiam Comici cum Chimaera, Scylla, Harpyiis, Charybdi compararant. Cic. de M. Antonio Phil. 2, 67: *Quae Charybdis tam vorax?* Idem de Or. 3, 163. in pedestri oratione tropum mitigandum censet: *Charybdin bonorum, voraginem potius dixerim.* Imperfectum autem *laborabas* refertur ad id tempus, quo puellae nomen ex eo quaesierat Horatius et quo ille respondere cunctatus erat; vel si mavis, „*laborabas* omni illo tempore, quo ego, etsi amoris tui curiosus, eum ignorabam“. — *flamma*] H. v. uno hoc loco per figuram utitur Horatius, persaepe contra Vergilius. (Aen. 2, 587. 4, 23 et 66: *Est mollis flamma medullas* cet.)

21. 22. *Thessalis-venenis*] „medicamentis, incantamentis.“ Thessalia autem propter magas et *φαρμακεντρίας* infamis erat. Plin. 30, 2: *Menander litterarum subtilitati sine aemulo genitus Thessalam cognominavit fabulam complexam ambages feminarum detrahentium Lunam.* Comicam esse gradationem *sagam, magum, deum,* neminem fugit.

23. *illigatum*] tamquam draconis flexibus. Scil. vv. *triformi Chimaera,* ad utrumque vv. et *illigatum* et *expediet,* referri debent: illagatum te Chimaera, ab ea te expediet.“ Similiter Lucilius in Anth. Pal. II. p. 387. Telesillam *ἑταίραν* comparat cum Chimaera: *Οὔτε Χίμαιρα τοσοῦτον ἔπνει κακόν, ἢ καθ' Ὅμηρον* (*ὅσον σύ*). — *Triformi*] Hom. Il. *Z* 181: *Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.* Chimaera Lyciae monstrum ex Typhone et Echidna natum. Bellerophon Pegasi, equi alati, a Minerva in hanc rem ei traditi ope occidit monstrum illud ignivomum. (Iliad. l. l.: *Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.*)

CARMEN XXVIII.

Te maris et terrae numeroque carentis harenae
Mensorem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope litus parva Matinum
Munera, nec quidquam tibi prodest
Aërias temptasse domos animoque rotundum 5
Percurrisse polum morituro.
Occidit et Pelopis genitor, conviva deorum,

XXVIII. 3. *litus* cod. Parisini, 7972, 7973, 7976, Graevianus, Vossianus, Leidensis, Bernensis b, Lipsiensis; ceteri omnes habent *latum* alienum hoc loco. — 5. *aërias* codices ad unum omnes; *aetherias* coniecit Meineke, prob. Haupt, Lehrs.

XXVIII. Tempus, quo hoc carmen compositum sit, definiri omnino nequit; sed tamen superioribus lyricorum carm. adnumerandum videtur. Spectat autem ad naufragium, quo Hor. ex Graecia rediens paene periit (Od. 3, 4, 28).

1. *harenae*] Ignoramus, utrum Archytas in libro *περὶ ἀρχῶν* iam egerit de numero harenae ineundo, ut post eum Archimedes in *ψαμμίτη*. Hic initio p. 2. Ed. Wallis: *οἴονται τινες τοῦ ψάμμου τὸν ἀριθμὸν ἄπειρον εἶναι τῷ πλήθει·* id quod deinceps refutat.

3. *Matinum*] Matinus mons sive promuntorium prope radices Gargani montis in Apuliae litore, nunc *Matinata*. Vide ad Epod. 16, 28.

4. *Munera*] „Exiguus tumulus, tibi, Archyta, a nescio quo structus, te amplectitur, tegit.“ *Pulvis* pro terra, humo, ut apud Stat. Theb. 10, 427: *angusti puero date pulveris haustus, Exiguamque facem. Munus* autem recte hoc sepulcrum dicitur, quippe quod naufragus sibi ipse ante parare nequeat, quemadmodum saepe facit is, qui suo in lectulo moritur.

5. *Aërias temptasse domos*] *temptare* pr. tangendo explorare; hinc etiam, ut hoc loco, eniti, provehi aliquo, non sine audaciae, nec tamen cum impietatis notione. Verg. Ecl. 4, 32: *temptare Thetim ratibus.* Tacit. Germ. 34: *Ipsum - Oceanum illâ temptavimus.* „Nihil,“ inquit, „te iuvat astrologiae ope sidera dinumerasse atque eorum sphaeras et cursus investigasse mundique universi formam et constructionem explicasse,“ quod antiquissimae philosophiae gravissimum caput erat. Cic. de fin. m. et b. 2, 102: *Haec non erant eius* (Epicuri), *qui innumerabiles mundos infinitasque regiones, quorum nulla esset ora, nulla extremitas, mente peragravisset.*

5. 6. *rotundum-polum*] „caelum quasi concameratum, fornicis speciem habens.“ — *morituro*] „Cum nihilominus mori debueris,“ ut Od. 2, 3, 4: *Aequam memento rebus in arduis Servare mentem, - - moriture Delli.*

7. „Quamquam“, inquit,“ haec communis est sors omnium, etiam heroum, etiam sapientum.“ Fundus huius consolationis est Hom. Il. Σ 117., ubi Achilles: *Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε Κῆρα, Ὅσπερ φίλτατος ἔσκε Διὶ Κρονίωνι ἄνακτι· Ἀλλά ἑ Μοῖρ' ἐδάμασσε καὶ ἀργαλέος χόλος Ἥρης. Ὡς καὶ ἐγὼν κτλ.* — *Pelopis genitor*] Tantalus, epulis supremi Iovis adhibitus. Eurip.

Tithonusque remotus in auras,
Et Iovis arcanis Minos admissus, habentque
Tartara Panthoiden iterum Orco 10
Demissum, quamvis clipeo Troiana refixo
Tempora testatus nihil ultra
Nervos atque cutem morti concesserat atrae,
Iudice te non sordidus auctor
Naturae verique. Sed omnis una manet nox 15

Orest. 9: *θεοῖς ἄνθρωπος ὢν Κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον, Ἀκόλαστον ἔσχε γλῶσσαν, αἰσχίστην νόσον.*

8. *Tithoni* fabulam v. in Hom. Hymn. in Ven. 219. Laomedontis fuit filius, Priami frater. Cfr. omnino Od. 2, 16, 30. — *remotus in auras*] „ab Aurora in caelum raptus.“ Eurip. Troad. 855: *Ὃν ἀστέρων τέθριππος ἔλαβε χρύσεος ὄχος ἀναρπάσας.* Stat. Silv. 1, 2, 44: *nec si alma per aras Te potius prensum veheret Tithonia biga.* *Remotus* igitur „a terra amotus, ablatus.“

9. *Minos*] Hom. Od. *τ* 179: *Διὸς μεγάλου δαριστής*, qui admissus secretis Iovis colloquiis ab eo leges, quas Cretibus daret, acceperat. — *habentque*] ut Verg. Aen. 1, 555: *Sin te-Pontus habet.*

10. 11. *Tartara*] hoc loco non de damnatorum sede, sed de universo Orco, et sic iam Graeci. Theognis 1036: *ὅταν αὐτὸν (θνητὸν ἄνδρα) ἔχῃ Τάρταρος ἠερόεις.* — *Panthoiden*] Hom. Il. *Π* 808: *Πανθοίδης Εὔφορβος, ὃς ἡλικίην ἐκέκαστο Ἔγχεϊ θ' ἱπποσύνῃ τε πόδεσσι τε καρπαλίμοισιν.* A Menelao occisus est; propterea Argis clipeus eius dicatus Iunoni (vel Minervae, ut ait Maximus Tyrius 16, 2, ubi eleganter historiam narrat). Iam, ut veteres fabulabantur, Pythagoras affirmabat se Troiani belli temporibus fuisse Euphorbum, tum ex aliis in alia migrasse corpora, tandem Pythagoram factum. Cui rei ut fidem faceret, clipeum in templo inter alia *ἀναθήματα* affixum, suum, cum Euphorbus esset, fuisse contendebat, hocque ipsum nomen inscriptum clipeo mox *refixo*, detracto eo, repertum esse ferunt. — *iterum Orco Demissum*] „Etsi *παλιγγενεσίαν, μετεμψύχωσιν*, quam docebat, illo modo testatus erat, tamen denuo mori ei necesse fuit, nuncque eum retinet Orcus, hodie nusquam comparet.“ De constructione cf. Sat. 2, 5, 49. Verg. Aen. 2, 398: *multos Danaum demittimus Orco.*

12. 13. *nihil ultra* cet.] „corporis dumtaxat exuvias.“ *Περίφρασις* ista non tam ironica vel comica est, ut opinati sunt interpretes quidam, quam significat Pythagoram, Euphorbi cum clipeum monstraret, affirmasse, se, animi immortalitatis certum, corpus morti libentissime concessisse, cum ipse ex alia in aliam formam transiturus esset. — *Nervos atque cutem*] Immerito haec a nescio quo tamquam nimis humilia atque abiecta sunt reprehensa. *Τὸ δέρμα τοῦτο καὶ τὰ ὀστᾶ καὶ τὰς σάρκας, τῆς ψυχῆς χλαινίδια καὶ ῥάκια ἀσθενῆ καὶ τρύχινα ἀποῤῥίπτειν ἄσμενον* suadet Maximus Tyr. 13, 5.

14. *non sordidus*] Sic Livius 30, 45. Polybium vocat *haud spernendum auctorem.* „Mortem obiit ille quoque, quem tu, Archyta, secutus eras non contemnendum, immo egregium, investigatorem naturae verique magistrum.“

Et calcanda semel via leti.
Dant alios Furiae torvo spectacula Marti;
Exitio est avidum mare nautis;
Mixta senum ac iuvenum densentur funera, nullum
Saeva caput Proserpina fugit. 20
Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.

18. *avidum* codices fere omnes, in his Bland. antiquissimus, editiones post Bentleium omnes. *avidis* unus codex et ed. ante Bentl. *pavidis* Cruquii cod. Silvius. — 19. *densentur* plerique cod. cum Blandiniis. *densantur* Ac corr. Aldus.

16. *calcanda semel*] Plat. Phaed. p. 108. A.: *ὁ Αἰσχύλου Τήλεφος ἁπλῆν οἶμόν φησιν εἰς Ἅιδου φέρειν.* — *via leti*] Lucret. 2, 917: *et leti vitare vias.* Etiam in prosa orat. Liv. 31, 18: *seque per omnes vias leti interficerent.*

17. „Omnibus moriendi necessitas imposita est: (sed) varia sunt mortis genera.“ — *Furiae* h. l. (ut Hom. Il. *Δ: Δεῖμός τ' ἠδὲ Φόβος καὶ Ἔρις.* Hesiod Scut. 249: *Κῆρες κνάνεαι*) in proeliis versantur (Verg. Aen. 7, 324: *Allecto - - cui tristia bella - - cordi:*) pugnantesque ad mutuas caedes excitant, quo gratum praebent spectaculum Marti caedibus laetanti. Orpheo H. 64. est *ἅματι ἀνδροφόνῳ χαίρων.* Tota imago desumpta est a muneribus gladiatoriis. Tib. 2, 5, 119: *Tum Messalla meus pia det spectacula turbae.*

18. *avidum*] ut Od. 3, 29, 61: *avarum mare.* Mare ipsum navigantium vitae atque opibus inhiat. *Avidis* h. l. otiosum esset *ἐπίθετον.*

19. *Mixta senum ac iuvenum*] Immoratur consulto cogitationi de mortis necessitate, quam ne iuvenes quidem effugiant. Res autem quam maxime flebilis adolescentuli funus. — *densentur*] *Densere*, antiquior et poëtica forma pro *densare*, reperitur etiam apud Tacit. Ann. 2, 14. ex Cod. Med. *denserent.* Lachm. ad Lucr. p. 294.

20. *Saeva*] Hom. Od. *λ* 47: *ἐπαινῇ Περσεφονείῃ* *Imperiosa* eadem dicitur Sat. 2, 5, 110. — *fugit*] Hoc perfectum *ἀορίστως.* „Nemo tam gravis est, quem Proserpina, id est, mors fugiat, timeat, ad quem mors non accedat.“ Lucan. 2, 75: *mors ipsa refugit Saepe virum* (Marium). Proserpina ipsa ad moribundos accedit eisque tamquam victimis *καταρχῆς* loco cincinnum desecat, ut *Θάνατος* apud Eurip. Alc. 74. Verg. Aen. 4, 698: *Nondum illi flavum Proserpina vertice crinem Abstulerat Stygioque caput damnaverat Orco.*

21. 22. *devexi*] „ad occasum vergentis,“ ut Od. 3, 27, 18: *Pronus Orion.* Epod. 15, 7: *nautis infestus Orion.* Verg. Aen. 7, 719: *Saevus ubi Orion hibernis conditur undis.* Occidit autem Orion ineunte Novembri, quo anni tempore saeviunt procellae, quocirca Notus *comes Orionis* vocatur. Hesiod. *Ἔργ.* 617: *Εὖτ' ἂν Πληϊάδες, σθένος ὄβριμον Ὠρίωνος Φεύγουσαι, πίπτωσιν ἐς ἠροειδέα πόντον, Δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θύουσιν ἀῆται.* — *Illyricis*] „maris Hadriatici, cuius intimo sinui adiacet Illyria.“ Explicamus de procella ab Euro inde ex maris Hadriatici sinu concitata, quae naufragum tandem illud ad litus detulerit.

23. Ad totam imaginem cfr. Iulianum in Anthol. Pal. I. p. 484:

At tu, nauta, vagae ne parce malignus harenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare: sic, quodcunque minabitur Eurus 25
Fluctibus Hesperiis, Venusinae
Plectantur silvae te sospite, multaque merces,
Unde potest, tibi defluat aequo
Ab Iove Neptunoque sacri custode Tarenti.
Neglegis immeritis nocituram 30
Postmodo te natis fraudem committere? Fors et
Debita iura vicesque superbae

24. *intumulato* H. Peerlkamp et Axt. — 31. *fors et* cod. plerique cum Blandiniis, *forsan* ABc, duo Parisini.

Πλώεις ναυηγόν με λαβὼν καὶ σήματι χώσας; Πλῶε, Μαλειάων ἄκρα φυλασσόμενος. Αἰεὶ δ' εὐπλοΐην μεθέποις φίλος· ἢν δέ τι ῥέξῃ Ἄλλο Τύχη, τούτων ἀντιάσαις χαρίτων. — *vagae*] „a ventis huc illuc iactatae.“ — *parce*] „Noli denegare ossibus exiguam harenam.“ Usus hic v. *parcere* reperitur etiam apud Livium 34, 32: *parce, sis, fidem ac iura societatis iactare;* frequentius apud poëtas. Verg. Aen. 3, 42: *Parce pias scelerare manus.* Hor. Od. 3, 8, 26. — *malignus*] „nimis parcus vel in quantulacunque harena largienda,“ maxime sane propter morae metum.

25. *sic*] cfr. Od. 1, 3, 1. 2. „Sic opto, ut procellae incolumem te sinant eradicentque tantum pinus atque abietes silvarum circa Venusiam“ (Horatii patriam, oppidum mediterraneum non longe situm a Matino), „qua quidem saevitia nullum tibi damnum infertur.“

27. *Plectantur*] „luant, quasi ipsae poena dignae essent.“ — *multaque merces*] „Magnum pietatis praemium tibi conferatur a propitio Iove, qui ante omnes alios deos illam remunerari potest.“

28. *Unde potest*] Est *παρένθεσις* similis illarum Epod. 17, 45: *Et tu, potes nam, solve me dementia.* — *Unde* de persona, „a quo (Iove)“, ut Verg. Aen. 1, 6: *genus unde* (ab Aenea) *Latinum.* Cic. de Or. 1, 67: *ille ipse, unde cognorit.* — *defluat*] Summam facilitatem exprimit, qua Iupiter largitur sua munera.

29. Taras, Tarenti conditor mythicus, teste Aristotele apud Pollucem 6. p. 180. et Pausan. 10, 10, 8., filius fuit Neptuni et Nymphae indigenae: unde Neptunus *custos* (*πολιοῦχος*) comparet in nonnullis Tarentinorum nummis; in aliis Taras vehitur delphino.

30. 31. *Neglegis* cet.] „Parum curas, pro nihilo habes culpam huiusmodi in te admittere?“ — *Postmodo* equidem iungo cum *nocituram;* alii cum *te natis*, ubi otiosum est. — *fraudem*] *ἄγος*, „quam noxam aliquando liberi tui expiabunt.“ Fundus huius opinionis Hom. Od. *λ* 72. Elpenor ad Ulixem: *Μή μ' ἄκλαυτον, ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν, Νοσφισθείς, μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι.*

fors] cf. ad Od. 1, 9, 14. Sat. 1, 6, 54. 2, 1, 59. 6, 10.

33. *Debita iura*] *δίκην, ἣν ὀφείλεις.* — *vices*] *ἀντίποινα, ἀμοιβή*, ut Ovid. Met. 14, 36: *Redde vices.* „Quomodo tu superbe reicis preces meas, aeque in te *superba*

Te maneant ipsum: precibus non linquar inultis,
Teque piacula nulla resolvent.
Quamquam festinas, non est mora longa; licebit 35
Iniecto ter pulvere curras.

(ὑβριστική, inclemens ac non sine contemptu te puniens) erit etiam vindicta divina."

33. *maneant*] Coniunctivus optantis est. Multi *forsan — maneant*, ut apud Ciceronem *forsitan* i. e. fors sit an, semper coniunctivum requirit. — *precibus* cet.] „Si relinquar a te inhumatus, inultae non remanebunt meae imprecationes, exsecrationes." Sic Caesar B. G. 6, 31: *omnibus precibus detestatus Ambiorigem.* Epod. 5, 86: *dubius—misit Thyesteas preces.*

34. Alias *piacula*, καθαρμοί, scelere, quo *obstricti* sumus, nos *solvunt.*

35. 36. *licebit - - curras*] „Post brevem sepeliendi moram cursum tuum persequi poteris." Quintil. Declam. 5, 6: *Hinc et ille venit affectus, quod ignotis cadaveribus humum congerimus; et insepultum quodlibet corpus nulla festinatio tam rapida transcurrit, ut non quantulocunque veneretur aggestu.* — *ter*] ex solito numero sacro. Verg. Aen. 6, 229. Ibid. 506: *magna Manis ter voce vocavi.*

EXCURSUS
Ad C. XXVIII.

Hoc carmen quo modo explicandum sit magna et est et fuit inter interpretes sententiarum diversitas. Porphyrion enim (et Acron paucis mutatis) dicit: 'haec ode prosopopoeia formata est. inducitur enim corpus naufragi Archytae Tarentini in litus expulsum conqueri de iniuria sui et petere a praetereuntibus sepulturam.' totum autem carmen unius sit an duorum sermo et dialogum si statuamus quae utriusque sint partes de hac re magna etiam nunc est contentio. ac superiores quidem interpretes ad unum omnes—ut videtur—fecerunt hoc carmen dialogum inter Archytam et nautam habitum. Frid. Aug. Wolf (Opusc. minora ed. G. Bernhardy, 1869, pg. 710) anno 1789 novam esse scripsit et inauditam eius opinionem qui Horatium poetam solum loqui contenderit, dialogum prorsus refutaverit. sed quo modo singuli versus distribuendi sint, varie disputatur et ambigitur. Ac Wolfius quidem cum plerisque suae aetatis interpretibus nautam loquentem facit a v. 1—6, cetera ei respondentem Archytam. alii nautae dederunt v. 1—16, alii v. 1—20. utcumque autem dividimus, oriuntur in ceteris explicandis gravissimae difficultates. itaque B. G. Weiske in Jahnii Annal. 1830 pg. 359 sq. unum Horatium omnia loqui putat eamque sententiam Augusto Meinekio, Luciano Müllero aliis probavit. Doctissime nobis et diligentissime de carmine nostro disseruisse C. W. Göttlingius videtur (Opusc. II pg. 214—233). Horatius, ait, proelio Philippensi victus cum Italiam repeteret, vel ad litus Matinum vel ad Palinurum promuntorium (carm. 3, 4, 28) naufragium fecit ac paene interiit. Iam cum in regione sibi carissima atque notissima haud procul ab urbe patria Venusia (inde C. 4, 2, 28 scribit: *ego apis Matinae more modoque carmina fingo*) Archytae sepulcrum ad mare situm longeque conspicuum conspexisset, se

quoque undis obrutum et ad terram eiectum esse fingit ac primum Archytam alloquitur, deinde nautam Tarentinum praetervehentem rogat ut pulvere ter iniecto se sepeliat. Ab hac sententia F. Adam, qui nuper eandem rem libello scholastico (Patschkau 1880) tractabat, ita discrepabat ut Archytam sepultum esse negaret (v. *te — cohibent* nihil aliud significare posse ex usu Horatiano nisi 'inferorum sedes inire prohibent'). Tribus partibus has sententias persequi poetam. I. V. 1—6: Archytas etsi summas difficillimasque res perscrutatus est, tamen tenui sepulturae munere caret; nam morti succubuit vel is, qui huius mundi terminos animo transgressus est. II. V. 7—22: nihil enim tibi profuit aut cuiquam proderit umquam locum vel genere vel doctrina vel virtute egregium obtinuisse. III. V. 23—36: proinde sepelito, nauta, Archytam insepultum; Quod si feceris, merces tibi magna dabitur. Sin preces meas neglexeris, poenas dabis: nam factu facillimum est quod a te peto.

Fuit autem Archytas Tarentinus philosophus Pythagoreus, aequalis fere Platonis, cuius ex epistulis subditiciis ei nona et duodecima inscribitur. Etiam in re publica domi militiaeque illustrissimus fuit; sed illud maxime mirum, quod teste Aristotele Polit. E 6 (pg. 368 Sus.) fuit etiam inventor *τῆς πλαταγῆς ἣν διδόασι τοῖς παιδίοις, ὅπως χρώμενοι ταύτῃ μηδὲν καταγνύωσι τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν.* De naufragio Archytae etsi nihil antiqui memorant, poterat tamen fama haec res inveteravisse, ut Horatio quoque Venusino innotesceret.

CARMEN XXIX.

Icci, beatis nunc Arabum invides
Gazis, et acrem militiam paras

XXIX. Augustus in Monumento Ancyrano haec scripsit (V 13, pg. 73 ed. Mommsen): *In Arabiam usque in fines Sabaeorum processit exercitus ad oppidum Mariba.* Quae expeditio suscepta est ab Aelio Gallo a. 729, qui tum Aegypti praefectus erat; rebus infeliciter gestis cum proximo anno rediisset, successorem in provincia habuit. Iam cum expeditio illa fructuosa videretur (Strabo 16, 22 pg. 780 C.: *Αἴλιον Γάλλον ἔπεμψεν ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ διαπερασόμενος τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν τόπων τούτων ... ἦν δέ τι καὶ τὸ πολυχρημάτους ἀκούειν ἐκ παντὸς χρόνου, πρὸς ἄργυρον καὶ χρυσὸν τὰ ἀρώματα διατιθεμένους καὶ τὴν πολυτελεστάτην λιθείαν, ἀναλίσκοντας τῶν λαμβανομένων τοῖς ἔξω μηδέν· ἢ γὰρ φίλοις ἤλπιζε πλουσίοις χρήσεσθαι ἢ ἐχθρῶν κρατήσειν πλουσίων.*) Iccius Horatii amicus philosophiae studiis tum deditus, sed minus fortunatus (cf. Epist. 1, 12), Aelium in Arabiam secuturus erat. quem amabili et amica ironia sine ulla acerbitate hoc carmine prosequitur Horatius. Itaque scriptum est carmen anno 729 vel 728 exeunte.

1. *Icci, --catenas?*] Hoc exordium melius, uti sequentia, interrogative accipi videtur, ut sit: „Quomodo, obsecro, fit, ut nectas catenas?“ Languet enim illud sine interrogatione prolatum, et fit quasi frigidiuscula narratio eius, quod nunc cum maxime agat amicus. — *beatis*] Od. 3, 24, 1: *Intactis opulentior Thesauris Arabum.* Idem est ac „pretiosissimis“, ut iam apud Hom. Il. *Λ* 68: *ἀνδρὸς μάκαρος*, divitis. — *nunc*] „cum

Non ante devictis Sabaeae
Regibus, horribilique Medo
Nectis catenas? Quae tibi virginum 5
Sponso necato barbara serviet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur unctis,
Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? Quis neget arduis 10
Pronos relabi posse rivos,

XXIX. 4. *horribilisque* Bentl. coni.

praeter spem subita occasio te ditandi sese offert."

3. *Sabaeae*] populus Arabiae felicis, quorum caput Saba. Plin. 6, 28: *Sabaei Arabum propter tura clarissimi - - ditissimi silvarum fertilitate odorifera, auri metallis;* idque iam ex antiquissima fama: *Βασιλ. γ'*, 10, 1: *βασίλισσα Σαβὰ ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν δυνάμει βαρείᾳ σφόδρα. καὶ κάμηλοι αἴρουσαι ἡδύσματα καὶ χρυσὸν πολὺν σφόδρα καὶ λίθον τίμιον.*

4. *Regibus*] A Strabone et Dione rex eorum nominatur *Σαβώς*. Propter num. plur. cogitare licet de principibus, *Emirs.* — *horribilique Medo*] „Parthis, qui nobis sunt formidolosi." Iam Pindaro apud Schol. Venet. ad Aristoph. Vesp. 302. Medi sunt *παυδείμαντοι.*

5. *Nectis catenas*] Quod Bentl. voluit *horribilis-catenas*, hoc certe voc. facilius caret *ἐπιθέτῳ* quam *Medus*, cum catenae per se molestiae notionem afferant.

6. *virginum - - barbara*] In pros. or. vel *virgo barbara* vel *virginum barbararum.* Recte interpretantur de regis filia, ut Od. 3, 2, 7: *bellantis tyranni - - adulta virgo.*

7. 8. *Puer*] Non regis filius, sed puer regius, *Page.* Liv. 45, 6: *pueri regii apud Macedonas vocabantur principum liberi, ad ministerium regis electi.* Tales autem pocillatores s. pincernae in Inscriptt. *pueri ab cyatho, a potione, a lagena* vocantur. — *Ad cyathum statuetur*] „quem exhaustum repleat ac porrigat domino." Suet. Caes. 49: *C. Memmius Caesari ad cyathum stetisse Nicomedi obiecit.* Iuven. 9, 46: *puerum - - dignum cyatho.*

9. 10. *Doctus sagittas tendere*] Seres, ultimus Orientis populus Romanis notus, ut omnes fere Orientales, nobiles erant sagittarii. „More igitur gentis suae *arcu paterno* callet sagittandi artem, qua te dominum aliquando oblectabit." Strabo 15, 3: *Οἱ Πέρσαι ἀπὸ πέντε ἐτῶν ἕως τετάρτου καὶ εἴκοσι παιδεύονται τοξεύειν καὶ ἱππάζεσθαι.* Charito p. 137. Lips.: *Φαρέτρα καὶ τόξον αὐτῷ παρήρτητο, Σηρῶν ἔργον πολυτελέστατον* — *Telum* autem *tendere* pro *κυρίῳ arcum tendere* etiam Verg. Aen. 5, 507. sed per zeugma: *Post acer Mnesthous adducto constitit arcu, Alta petens, pariterque oculos telumque tetendit.*

11. *Pronos relabi*] „a cursu naturali repulsi praecipitanter ad montes, unde delabuntur, relabi, et ad fontem Tiberim reverti:" sicque acceperunt Silius 5, 253: *Trasimenus in altos Adscendit citius colles*, item Claudian. Eutrop. 1, 353: *Prona petunt retro fluvii iuga* et in Ruf. 1, 159: *Versaque non prono curvari flumina lapsu In fontes reditura suos.* Eurip.

Montibus et Tiberim reverti,
Cum tu coëmptos undique nobilis
Libros Panaeti Socraticam et domum
Mutare loricis Hiberis, 15
Pollicitus meliora, tendis?

CARMEN XXX.

O Venus, regina Cnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron, et vocantis
Ture te multo Glycerae decoram

13. *nobilis* cod. plerique, *nobiles* RSbcdφ paucique alii.

Med. 410: *Ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί, Καὶ δίκα καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.*

13. *nobilis* iunge cum *Panaeti*, non *nobilis* (s. *nobiles*) *libros*. Sic Ep. 1, 19, 39: *nobilium scriptorum auditor et ultor*. Pro altera constr. afferri potest Martial. 7, 97, 8: *Turni-nobilibus libellis*.

14. *Panaetius* Rhodius, Stoicorum princeps, Posidonii doctor, Scipioni Africano minori et Laelio familiarissimus. Floruit circiter a. u. c. 610. Eius libros *περὶ τοῦ καθήκοντος* praecipue secutus est Cicero. (Cfr. de Off. 1, 2. et 3, 2.) — *Socraticos*, imprimis Platonem, Xenophontem, Aeschinem. Sic Peripateticorum *familia* Cic. de Div. 2, 3. Ep. 1, 1, 13: *quo me duce, quo Lare tuter*, „quam sectam, *αἵρεσιν* sequar."

15. *Hiberis*] Hispaniae Tarraconensis et Norici ferra inter praestantissima erant.

16. *Pollicitus meliora*] „te philosophaturum, non vero rei militari operam daturum." Excidere videtur ex ironia, verum loquitur cum sodali, qui de his ipsis verbis, ut poëta providebat, subridere debebat. — *tendis*] „studiose cogitas." Ep. 1, 19, 16: *tenditque disertus haberi*.

XXX. Glycerae amicae, Veneri domi suae supplicaturae, pacem divae precatur. Est *ἀσμάτιον κλητικόν*, cuius generis fuit Sapphus carmen, e quo superest versiculus: *Ἦ σε Κύπρος ἢ Πάφος ἢ Πάνορμος.* Fragm. 6. Bergk. — „Carmen per annos 720 et 730. compositum est, siquidem Glycera eadem est, cujus se amore percussum esse dicit Od. 1, 19, 5. et 3, 19 extr. Kirchner refert ad a. 731." FRANKE.

1. *Cnidus*, urbis Doridis in Caria, ubi colebatur Venus a Praxitele ad Phrynes exemplar sculpta. Pausan. Att. 1, 1, 3: *Κνίδιοι τιμῶσιν Ἀφροδίτην μάλιστα.* — *Paphique*] Hom. Od. ϑ 362: *Ἦ δ' ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη Ἐς Πάφον· ἔνϑα δέ οἱ τέμενος βωμός τε ϑυήεις.* Alcm. Fr. 23. Bergk: *Κύπρον ἱμερτὰν λιποῖσα καὶ Πάφον περιῤῥύταν.* Verg. Aen. 1, 415: *Ipsa* (Venus) *Paphum sublimis abit sedesque revisit Laeta suas.* De cultu autem Veneris Paphiae consule Taciti Hist. 2, 2.

2. *Sperne*] ut Od. 1, 19, 9: *Venus Cyprum deseruit.* — *Cypron*] *nullas cui praetulit aras Undae diva memor Paphiae.* Lucan 8, 456.

3. *Ture* plurimum et floribus ei sacrificabatur. Aristaenet. 2, 47: *τιμᾶται Ἀφροδίτη λιβανωτῷ καὶ ϑυσίαις.*

Transfer in aedem.
Fervidus tecum puer et solutis 5
Gratiae zonis properentque Nymphae
Et parum comis sine te Iuventas
Mercuriusque.

CARMEN XXXI.

Quid dedicatum poscit Apollinem

4. *Transfer*] „Eo ex loco, ubi nunc moraris, confer te cet.“ — *aedem*] socrarium („quod etiam in aedificio privato esse potest.“ ULPIANUS.) sive lararium. *aedes* num. sing. Ovid. Fast. 2, 616: *Et vigilant nostra semper in aede Lares.* Gell. 4, 14: *eum sibi fas recipere non fuisse aede sua.*

6. *properentque Nymphae*] i. e. Nymphaeque properent. Liberius Horatius particulas *que ve ne* ita collocat ut praecedant vocabulis, quae adiungunt, quasi vocabula quibus adnectuntur, bis posita sint: *Gratiae properent properentque Nymphae.* Ita Od. 2, 17, 16 *Sic potenti Iustitiae placitumque Parcis.* Od. 2, 19, 28. 32. 3, 1, 12. 4, 11 (11, 13), C. S. 22. Sat. 1, 4, 17. 115. 6, 43. 44. 2, 3, 130. 157. 182. *ve* Od. 2, 7, 25 *quis udo deproperare apio coronas curatve myrto?* i. e. quis apio curat curatve myrto? [C. 2, 13, 16 *neque ultra caeca timetve aliunde fata*]. Epod. 2, 50. Sat. 2, 3, 139. 180. 242. 7, 64. *ne* Sat. 1, 8, 2 *faber incertus scamnum faceretne Priapum.* Nec rarus hic usus est apud Tibullum: 1, 1, 51. 3, 56. 4, 2. 8, 2. 2, 6, 23. Cfr. Dissen pg. 21. Apud Graecos iam Aeschylus scripsit Agam. 589 *φράζων ἅλωσιν Ἰλίου τ' ἀνάστασιν.* Eum. 9 *λιπὼν δὲ λίμνην Δηλίαν τε χοιράδα.*

7. *parum comis*] „sine Veneris gaudiis longe minus grata Iuventas, *Ἥβη.*“ Hom. Hymn. in Apoll. 195: *Ἁρμονίη θ' Ἥβη τε Διὸς θυγάτηρ τ' Ἀφροδίτη.*

8. *Mercuriusque*] Plutarch. Coniugalia Praec. Prooem.: *οἱ παλαιοὶ τῇ Ἀφροδίτῃ τὸν Ἑρμῆν συγκαθίδρυσαν, ὡς τῆς περὶ τὸν γάμον ἡδονῆς μάλιστα λόγου δεομένης, τήν τε Πειθὼ καὶ τὰς Χάριτας, ἵνα πείθοντες διαπράττωνται παρ' ἀλλήλων, ἃ βούλονται, μὴ μαχόμενοι μηδὲ φιλονεικοῦντες.*

XXXI. Cum Caesar Octavianus a. u. c. 726. pro victoria Actiaca templum Apollinis cum bibliotheca in Palatio dedicasset (Suet. Octav. 29: Dio Cass. 53, 1: *τό τε Ἀπολλώνιον τὸ ἐν τῷ Παλατίῳ καὶ τὸ τεμένισμα τὸ περὶ αὐτὸ τάς τε ἀποθήκας τῶν βιβλίων ἐξεποίησε καὶ καθιέρωσε*), quid poëta *αὐτάρκης* a deo, poëtarum praeside atque custode, petere debeat, exponit, sua vota avidis volgi precibus opponens, ut Pind. Nem. 8, 37: *χρυσὸν εὔχονται, πεδίον δ' ἕτεροι Ἀπέραντον· ἐγὼ δ' ἀστοῖς ἀδὼν καὶ χθονὶ γυῖα καλύψαιν, Αἰνέων αἰνητά, μομφὰν δ' ἐπισπείρων ἀλιτροῖς.*

1. *Dedicatur* deus ipse, cui nova aedes consecratur. Cic. deor. nat. 2, 61: *ut Fides, ut Mens, quas in Capitolio dedicatas videmus.* Ovid. Fast. 6. 637: *Te quoque magnifica, Concordia, dedicat aede Livia.* — *Apollinem*] Apollo Palatinus Scopae Parii, nobilissimi sculptoris, Praxitelis aemuli, erat opus ab Octa-

Vates? quid orat de patera novum
Fundens liquorem? Non opimae
  Sardiniae segetes feracis,
Non aestuosae grata Calabriae 5
Armenta, non aurum aut ebur Indicum,
  Non rura, quae Liris quieta
    Mordet aqua taciturnus amnis.
Premant Calena falce quibus dedit
Fortuna vitem, dives et aureis 10
  Mercator exsiccet culullis

XXXI. 9. *Calena* cod., calenam cum Porphyr. Bentl., Haupt, L. Müller. — 10. *dives et* AOMTb, *ut* BRφ Porphyrio prob. Bentleio.

viano Romam ex Graecia transportatum. Plin. 36, 5, 4.

2. *novum*] Vino hornotino libare solebant, ut Od. 3, 23, 3: *horna fruge Lares placare.* Petron. C. 130: *Spumabit pateris hornus liquor.*

3. *opimae - - feracis*] Ex auctoritate Codd. antiquiss. haec lectio praestat alteri: *opimas - - feracis.* Quaecunque contra Codd. afferri possunt, erudite exposuit Lübker; sed quod dicit v. *opimus* ἐπίθετον quidem esse posse singularum urbium, ut *Larisae,* ut *Capuae,* neutiquam vero totius insulae, id concidit uno versiculo Vergiliano Aen. 1, 621: *opimam Cyprum.*

4. *Segetibus* tribuitur ἐπίθετον *feraces,* quod proprie agrorum est. Tibull. 1, 3, 61: *Fert casiam non culta seges.* Siciliam et Sardiniam *benignissimas urbis Romae nutrices* vocat Val. Max. 7, 6, 1.

5. *aestuosae*] „solis ardore torridae.“ — *grata-Armenta*] „pulchra et pinguia, quae dum pascuntur, *gratum* non solum domino, verum etiam per pascua deambulanti viatori spectaculum praebent.“

7. *Liris*] fluvius in finibus Latii et Campaniae, perfluens Minturnas, hodie *Garigliano.* Od. 3, 17, 8.

8. *Mordet*] Simili imagine etiam *rodere* et *terere* de fluviis ripas sensim eluentibus usurpatur. Lucret. 5, 256: *et ripas radentia flumina rodunt.* — *taciturnus*] Cfr. Isaiae 8, 6: *aquae Siloë, quae vadunt cum silentio.* Silius 4, 350: *Et Liris nutritus aquis, qui fonte quieto Dissimulat cursum ac nullo mutabilis imbri Perstringit tacitas gemmanti gurgite ripas.*

9. Sententiae ita nectuntur: „Id vero mea minime refert, quid optent homines de plebe. Habeant sibi, quae expetunt: equidem paucis contentus sum.“ — *Premant*] pro pedestri v. *putent;* quia nimiam pampinorum ac palmitum luxuriem falx *vineatica* Catoni R. R. 11., *putatoria* Palladio 1, 43, 1., cultellus incurvus vinitoris, comprimit, compescit. Verg. Ge. 1, 157: *ruris opaci Falce premes umbras.* Ovid. Met. 14, 628: *adunca - falce, Qua modo luxuriem premit et spatiantia passim Bracchia compescit.* — *Cales,* Campaniae oppidum in agro Sidicino, hodie *Calvi.* In prosa orat.: „Vineas feraces Calibus habeant, quibus id concessit Fortuna.“ Od. 1, 20, 9: *Caleno prelo domitam uvam,* inter vina generosiora.

11. *exsiccet*] „epotet“, cum aliqua aviditatis significatione. Cic. ad Famil. 16, 26: *lagenae - - furtim exsiccatae.* Od. 1, 35, 27: *cadis*

Vina Syra reparata merce,
Dis carus ipsis, quippe ter et quater
Anno revisens aequor Atlanticum
Impune. Me pascunt olivae, 15
Me cichorea levesque malvae.
Frui paratis et valido mihi,
Latoë, dones ac, precor, integra
Cum mente, nec turpem senectam
Degere nec cithara carentem. 20

15. *pascunt* codices paene omnes, *pascant* cum cod. regiae societ. et Tan. Fabro Bentl. — 18. *ac precor* bc, Blandinii (ut videtur), Bentl., Haupt, L. Müller; *at* cod. fere omnes.

Cum faece siccatis. — *culullis*] „Calices fictiles, quibus pontifices virginesque Vestales in sacris utebantur.“ PORPHYRION. Tum de divitum grandioribus poculis *(Humpen)*. Art. poët. 434.

12. *Syra-merce*] aromatis atque unguentis ex India et Arabia in Syriae Phoenicesque oppida convectis et inde Romam delatis; pro his igitur mercator *reparat*, vicissim parat, permutat vina Graeca et Italica. Permutationem autem ante oculos nobis ponit poëta ut actionem evidentiorem, et prope dixerim, magis poëticam quam sordidam ac quotidianam vini emptionem factam ex quaesticulo, quem ei procuravit Syra merx commode vendita.

13. *Dis carus ipsis*] *Κατ' εἰρωνείαν*. „Mercatori isti deos valde propitios esse, magis certe quam pauperi poëtae, illud profecto clare demonstrat, quod quotannis aliquoties in terras longe remotas sine ulla iactura et sine naufragio penetrat. Ego vero deliciis, quibus ille fruitur, spretis, simplicissimis quibusque cibis utor.“

15. Indicativus *pascunt* et auctoritate codd. commendatur, et ipsa sententia, quae potius requirit rem certam, praestat optativo.

16. *cichorea*] Quasi a *κιχορεῖον* pro *κιχώριον*, volgari Latinorum pronuntiat. *cichorium*. Celsus 2, 24: *stomacho apta sunt intubus* (cichorii species), *lactuca* cet. — *leves*] „stomachum non gravantes, facile concoquendae.“ Ep. 2, 58: *aut gravi Malvae salubres corpori*. Celsus 2, 20: *boni suci urtica, malva*.

17-20. *paratis*] „partis.“ Plaut. Rud. Prol. 38.: *Rem bene paratam comitate perdidit*. — *Latoë*] a Graeco *Λητῷος, Λατῷος*, ut Anth. Pal. 1, 278: *Λατῷα*. Seneca Oedip. 230: *Letoa vates*, Pythia. Et hanc formam *Letoë* Cod. Leid. praeferebat N. Heinsius. Ovid. Met. 7, 384. 8, 15. 11, 197. utitur formis *Letois, Letoia, Letoius*. — Respondere sibi *et valido* (quod ad corpus attinet) *et integra cum mente* non perspicientes scripserunt *at precor* alii, alii *ac precor*. Duo igitur voti Horatiani membra haec sunt; alterum: „Dones mihi et valido et integra cum mente paratis frui“; alterum: „Dones mihi degere senectutem nec despectam neque *ἄλυρον*.“ — *integra cum mente*] non est *sceleris pura* (Od. 1, 22, 1.), sed „sana, omnes suas vires conservante.“ — *turpem*] „miseram et contemptam propter animi et corporis vires debilitatas atque exstinctas.“

20. *cithara carentem*] *ἄλυρον*,

CARMEN XXXII.

Poscimur. Si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat et pluris, age, dic Latinum,
Barbite, carmen,
Lesbio primum modulate civi, 5

XXXII. 1. *Poscimur* eidem fere codices habent, quos supra [XXVIII 3] unice verum *litus* exhibere demonstravimus: R., ex Parisinis 7971. 7972. 7973. 7974. 10310. Graevianus, Leidensis, Lipsiensis, Vossianus, bc, Blandinii tres, Marius Victorinus de metr. Hor. 175, 17 K.; *poscimus* AOγ BMSTd, Servius de metris Horat. 469, 1 K. *umbra* cod. fere omnes, *antro* cum cod. Galei Bentley.

„in qua poëticis studiis renuntiare cogar.“ Eurip. Herc. fur. 686: *μὴ ζώην μετ' ἀμουσίας, ἀεὶ δ' ἐν στεφάνοισιν εἴην· ἔτι τοι γέρων ἀοιδὸς κελαδεῖ Μναμοσύναν.*

XXXII. 1. *Poscimur*] Ovid. Met. 2, 143: *non est mora libera nobis; Poscimur.* 5, 333: *Poscimur, Aonides.* Fast. 4, 721: *Palilia poscor. Non poscor frustra, si favet alma Pales.* Stat. Achill. 1, 539: *Nos vocat iste labor.* Pind. Isthm. 7, 6: *Αἰτέομαι χρυσέαν καλέσαι Μοῖσαν.* Quam molestum ac prope dixerim importunum h. l. esset *Poscimus*, senties ex Propertii 4, 1, 73: *aversus Apollo: Poscis ab invita verba pigenda lyra.* Etiam sententia friget: „Poscimus a te, barbite, Latinum carmen: age, dic hoc ipsum carmen.“ — *Si quid* cet.] Particulam *si* in obtestationibus usitatam esse docuit Bentleius. Verg. Aen. 1, 603: *Di tibi, -si quid usquam iustitia est, --Praemia digna ferant.* Aen. 6, 529: *Di talia Grais Instaurate, pio si poenas ore reposco.* — *vacui*] a curis soluti et otiosi, ideoque ad carmina componenda idonei ac prompti.“ — *sub umbra*] Ep. 2, 2, 78: poëta *Rite cliens Bacchi somno gaudentis et umbra.* Martial. 9, 85: *Haec ego Pieria ludebam tutus in umbra.*

2. *Lusimus*] Spontaneus nec legibus obstrictus poëtarum impetus saepe lusui comparatur. Verg. Ecl. 1, 10: *Ludere quae vellem calamo permisit agresti.* — *tecum*] Verg. Ecl. 8, 21: *Incipe Maenalios mecum mea tibia versus.*

3. 4. *Vivat*] Ep. 1, 19, 2: *Nulla placere diu nec vivere carmina possunt* cet. — *dic*] de instrumentis musicis, ut de eisdem apud Graecos *φθέγγεσθαι* et *λαλεῖν*. — *Latinum*] nequaquam otiosum est *ἐπίθετον*, verum plane ut Od. 4, 6, 27: *Dauniae defende decus Camenae, Levis Agyieu*, cum vi atque evidentia novam suam poësin Latinam Graecae, illius utique exemplari, opponit.

4. *Barbite--modulate*] mascul. genere, ut apud Graecos posterioris aetatis. Antea vel *ἡ βάρβιτος* vel *τὸ βάρβιτον*.

5. „Quo primum Alcaeus usus est“, qui floruit Olymp. XLIV. a. Chr. a. 604. — *Modulate* passive ut saepe. Quintil. 9, 2, 35: *canticis ad aliorum similitudinem modulatis.* Qui active accipiunt, supplent *carmina.* Modulamur autem proprie carmen modos ei aptantes; deinde etiam lyram ipsam, modos carmini aptos certaque ratione inflexos ac temperatos ex ea cientes, ut h. l. et Pseudotibull. 3, 4, 39: lyram *plectro modulatus eburno,*

Qui ferox bello tamen inter arma,
Sive iactatam religarat udo
Litore navim,
Liberum et Musas Veneremque et illi
Semper haerentem puerum canebat 10
Et Lycum nigris oculis nigroque
Crine decorum.
O decus Phoebi et dapibus supremi
Grata testudo Iovis, o laborum

8. *navim* BTd, *navem* ceteri. illa forma videbatur elegantior: Ov. rem. amoris 569. 577. Pont. 2, 7, 83. Propert. 2, 22, 41. sed ap. Hor. *navem* sat. 1, 1, 6. epist. 1, 11, 16. 2, 1, 114. Vergilius semper habet *navem*.

Felices cantus ore sonante dedit. — *civi*] quo vocabulo ipso callide delecto significat Alcaeum patriae libertati semper studuisse saepeque *mersatum esse civilibus undis.*

6. *ferox bello*] Dimicavit et adversus Athenienses et adversus tyrannos patriae suae, Myrsilum atque Pittacum. Od. 2, 13, 30. Athen. 14, 23: *Ἀλκαῖος - - πρότερα τῶν κατὰ ποιητικὴν τὰ κατὰ τὴν ἀνδρείαν τίθεται, μᾶλλον τοῦ δέοντος πολεμικὸς γενόμενος.*

7. *religarat*] „retinaculis destinarat.“ Sat. 1, 5, 18: *retinacula-Nauta-saxo religat.* Verg. Aen. 7, 106: *religarat ab aggere classem.* Ovid. Met. 14, 248: *religata in litore pinu.* Est igitur: „Sive erat in castris, sive in portu aliquo manserat a longa ac difficili navigatione requiescens.“ Alterum *sive* omissum, ut Od. 1, 6, 19. Sat. 2, 5, 11. et aliquoties apud Tacitum, velut Ann. 2, 24: *visa, sive ex metu credita.* — *Udum* (*ἀλίκτυπον*) *litus* hoc exemplum secuti usurparunt posteriores quoque poëtae. Vergilius sic loqui nondum ausus est, cum *udus* proprie dicatur de interno humi umore.

9. *Liberum*] Significat eius *ᾄσματα συμποσιακά*, ut Fragm. 41. Bergk.: *Οἶνον γὰρ Σεμέλας καὶ Διός υἱος λαθικάδεα Ἀνθρώποισιν ἔδωκε.* Athen. 10, 33: *Ἀλκαῖος μεθύων ἔγραφε τὰ ποιήματα.*

10. *puerum*] Venerem et Cupidinem, perpetuum illius comitem, pila ludentes exhibet vas pulcherrime pictum apud Millingen *Mon.* I. T. 12. — *Haerere* autem *alicui* etiam Verg. Aen. 10, 780: *missus ab Argis Haeserat Euandro.*

11. *Lycum*] puerum amatum. Cic. Tusc. 4, 71: *Fortis vir in sua re publica cognitus, quae de iuvenum amore scribit Alcaeus!* In Fragm. 58. Bergk. sic memoratur: *Οὐκέτ' ἔγω Λύκον ἐν Μοίσαις ἀλέγω,* id est, *ὑμνῶ,* tempore fortasse, quo iratus ei erat, ut solent amantes. — *nigris oculis*] A. Poët. 37: *Spectandum nigris oculis nigroque capillo.*

13. 14. *decus*] *ἄγαλμα.* Tibull. 4, 2, 22: *Et testudinea Phoebe superbe lyra.* — Neque vero *χέλυς, testudo,* poëticus tantum est tropus, sed reapse ex testudinibus etiam posteriore tempore conficiebantur lyrae. Pausan. 8, 54, 7: *παρέχεται δὲ τὸ Παρθένιον καὶ ἐς λύρας ποίησιν χελώνας ἐπιτηδειοτάτας.* — *dapibus*] Omnino testudo *δαιτὸς ἑταίρη.* Hom. Hymn. in Merc. 31. — *supremi - - Iovis*] Hom. Il. *A* 602: *(θεοὶ) δαίνυντ', οὐδέ τι θυμὸς*

Dulce lenimen, mihi cumque salve 15
Rite vocanti.

CARMEN XXXIII.

Albi, ne doleas plus nimio memor
Immitis Glycerae, neu miserabilis
Decantes elegos, cur tibi iunior
Laesa praeniteat fide.
Insignem tenui fronte Lycorida 5

15. *mihi cumque* omnes codices et scholiastae, plerique editores Keller, Munro, Eckstein. *medicumque* Lachmann prob. Haupt, L. Müller. *mihi, cuique salve* Bentl. Peerlkamp *tuque*, Madvig *mihi iunge salve*. cf. L. Müller lect. Horat. pg. 696.

ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης, Οὐ μὲν φόρμιγγος περικαλλέος, ἣν ἔχ' Ἀπόλλων.

15. 16. *lenimen*] quae animum curis fatigatum recreat, *τερψίνοος*. Pind. Isthm. 7, 1: *λύτρον εὔδοξον - - καμάτων - - κῶμον*. — *cumque*] etsi testes ad unum omnes confirmant, tamen vitiosum esse putamus: nam neque ad pronomen *mihi* neque ad participium *vocanti* referri potest neque per se idem significat, quod *quandoque* vel *quandocumque*. Et Lucretii versus olim ad hunc absolutum voc. *cumque* usum defendendum adhibiti a Lachmanno (ad Lucret. pg. 288) emendati sunt. Sed quod idem proposuit *medicumque* Horatium scripsisse veri simile non est, magis etiam displicent ceterorum coniecturae. — *Rite*] „caste et pie, quemadmodum decet talibus in precibus."

XXXIII. Albium Tibullum, dulcissimum illum poëtam, Horatio intima familiaritate coniunctum (Ep. 1, 4.), consolatur de fide ei a Glycera laesa (anno u. c. 728 Walck., 729 Franke.). Glycera autem, ab ipso Tibullo nunquam memorata, itemque ignorata ab Ovidio Amor. 3, 9. in Tibulli epicedio, utique diversa videtur et a Delia et a Nemesi.

1. *plus nimio*] ut Od. 1, 18, 15. Etiam in pedestri oratione M. Antonius Ep. ad Att. 10, 8. A.: *te nimio plus diligo*.

2. *Immitis Glycerae*] „nullo amoris sensu tactae," grato lusu inter *ἐπίθετον* et nomen *Γλυκέρα, Γλυκέριον* a dulcedine ductum. „Sic alibi *dulce loquens Lalage, mitis Gorgo, iniusta Adrastea, πικρὸν Γλυκέριον*." IAHN.

2. 3. *miserabilis-elogos*] Liv. 26, 3: *miserabiliter scriptae litterae*. — *Decantes*] de cantilena flebiliore et vocis varietate carente. — *cur*] De hoc v. *cur* usu pro *quod* post verba maxime *accusandi, dolendi, irascendi* (Ep. 1, 8, 9: *irascar amicis, Cur properent* cet.), *mirandi*, cfr. Hand Turs. 2, p. 177; videtur enuntiatum ex his duobus contractum: 1) ne dolens dicas: „Cur mihi iunior praefertur?" 2) noli dolere, quod tibi iunior praeferatur.

4. *praeniteat*] pr.: „Glycerae nitidior ac formosior videatur."

5. Inconstantiam amorum atque discidia certis quibusdam exemplis, a se, ut opinor, fictis, cum delectu

Cyri torret amor, Cyrus in asperam
Declinat Pholoën; sed prius Apulis
Iungentur capreae lupis,
Quam turpi Pholoe peccet adultero.
Sic visum Veneri, cui placet imparis 10
Formas atque animos sub iuga aënea
Saevo mittere cum ioco.
Ipsum me melior cum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Hadriae 15
Curvantis Calabros sinus.

nominum grate sonantium depingit. — *tenui fronte*] Ep. 1, 7, 26: *nigros angusta fronte capillos.* Martial. 4, 42, 9: *Frons brevis atque modus breviter sit naribus uncis.* — *Lycorida*] Hoc nomine antea Cornelius Gallus suos amores cecinerat.

6. *Cyri*] Od. 1, 17, 25. est huius nominis Tyndaris amator. — *torret*] Eadem metaphora Sappho Fr. 115. Bergk.: *Ὄπταις ἄμμε.*

7. *Declinat*] „A Lycoride aversus propendet in Pholoën illam difficilem ac renitentem.“ — *Pholoën*] Od. 2, 5, 17: *Pholoë fugax.* Od. 3, 15, 7. Marathi et Pholoës amores atque discidia canit Tibullus 1, 8.

8. *Iungentur*] Cfr. Epod. 16, 30. Aristoph. in Pace v. 1076: *πρίν κεν λύκος οἶν ὑμεναιοῖ.* Verg. Ecl. 8, 27: *Iungentur iam grypes equis.*

9. *peccet*] „sese dedat Cyro, qui turpis ei videtur, laedatque fidem alii datam. — *Adulter* autem ut Od. 1, 36, 18: *nec Damalis novo Divelletur adultero.* Od. 1, 25, 9. *moechus* est idem quod amator.

10. 11. *Sic visum Veneri*] Ovid. Met. 1, 366: *Sic visum superis;* de rebus, quae mortalibus minus gratae sunt. — „Venus, quae crudele oblectamentum ex hoc ioco sibi quaerit, incendit et mares et feminas amoribus, quorum propter animorum et formarum dissimilitudinem nullus est successus nec fructus, itaque eos ament necesse est, a quibus non redamentur.“ Cfr. Od. 3, 9, 17: *Quid, si prisca redit Venus Diductosque iugo cogit aëneo?*

12. *ioco*] Non „deus *Iocus*“, ut Od. 1, 2, 34: *Quam Iocus circum volat et Cupido*, sed est „lusus“, ut Od. 3, 27, 67: *Perfidum ridens Venus, - - ubi lusit satis* cet.

13. 14. „Cum dea Venus me amore puellae melioris incenderet et in eo essem, ut Myrtalen relinquerem cet.“ H. PEERLK. Sine imagine: „Cum probioris puellae amore iam saucium factum me sentirem, in servitute tamen me retinuit prior amor.“ — *compede*] ut Od. 4, 11, 23: *tenetque grata Compede vinctum.* — *Myrtale*] Frequentissimum libertinarum nomen in Inscriptionibus.

15. *fretis acrior*] „mobilior atque iracundior.“ Od. 3, 9, 23: *improbo Iracundior Hadria.*

16. *Curvantis*] pr. „impulsu undarum (quod inest in v. *acrior*) curvam reddentis oram Calabriae usque ad sinum Tarentinum, id est, sese in Calabriam insinuantis.“ Picturae poëticae inservit, ut Od. 4, 5, 14: *Curvo nec faciem litore dimovet.* Ovid. Met. 11, 230: *Est sinus Haemoniae curvos falcatus in arcus.*

CARMEN XXXIV.

Parcus deorum cultor et infrequens,
Insanientis dum sapientiae
Consultus erro, nunc retrorsum
Vela dare atque iterare cursus
Cogor relictos: namque Diespiter, 5
Igni corusco nubila dividens
Plerumque, per purum tonantis

XXXIV. 5. *relictos* cod. *relectos* cum N. Hensio (ad Ovid. Met. 8, 173.) Bentl. prob. Haupt.

XXXIV. Fulmen per sudum demissum religiosum sibi terrorem incussisse dicit, ita ut Epicuri de deis sententiam, olim sibi probatam (v. Sat. 1, 5, 101: *deos didici securum agere aevum.*), non tamen omnem Epicuri doctrinam v. c. de ἡδονῇ cet. reiecturus sit. Nullius iurabat in verba magistri. — Dignus est, qui de hoc carmine legatur, Lessing *Rettungen des Horaz.* Opp. ed. Lachm. IV. p. 34. — Quo temtempore hoc carmen scriptum esset quaerentibus v. 14 sq. res Parthorum, vel Tiridatis ac Phraatis controversiae significari videbantur, quidam etiam de Juba in Numidiam restituto cogitaverunt.

1. *Parcus*] „exigua tantum sacrificia, si quando, afferens.“ — *infrequens*] „qui raro deorum delubra adit.“

2. *Insanientis-sapientiae*] Apud Lucretium 5, 10. Epicuri doctrina κατ' ἐξοχὴν *sapientia* vocatur; iam huius perversitatem significaturus *insanientem* appellat, ut Aeschyl. Prom. 545. et Eurip. Iphig. Taur. 566: ἄχαριν χάριν. Ibid. 832: δάκρυ' ἀδάκρυα. Soph. Aiac. 665: ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα. Gregor. Naz. Invect. pr. in Iulian. Ed. Paris. 1778. p. 79: ἄσοφος, ἵν' οὕτως ὀνομάσω, σοφία. Cic. de Orat. 3, 219: *innuptae nuptiae.* Philipp. 1, 5: *insepulta sepultura.* Ovid. Met. 2, 627: *iniustaque iusta peregit.* Boëth. Cons. Ph. 2, 4: *mortalium rerum misera beatitudo.* Contraria ratione Eurip. Bacch. 65: πόνον ἡδὺν Κάματόν τ' εὐχάματον.

3. *sapientiae Consultus*] Nove dictum, ut *iuris consultus;* „versatus in ea doctrina.“ Liv. 10, 22: *iuris atque eloquentiae consultus.* — *erro*] „Dum quasi per mare nullo certo consilio vagor, nunc reverti cogor ad saniorem illam rationem, quae deorum vim agnoscere ac pie colere nos iubet, itaque (priore *erroris* imagine magis etiam explicata) cogor denuo ingredi cursum, quem reliqueram.“ (Hoc dicit poëta, se retro navigare, ut in rectam, quam antea temere reliquerat, viam redeat atque deinde denuo eam persequatur.“ REGEL.)

5. *Diespiter*] Varro L. L. 5, 66. Muell.: *Antiquius Iovis nomen; nam olim Diiovis et Diespiter dictus, id est dies* (genit. antiq.) *pater.* Sed nunc constat nomen *Diespiter* nihil differre a Graecorum *Ζεὺς πατήρ.*

7. Mire olim iungebant *plerumque per purum* cet. explicantes: „non semel.“ Sententia est: Iuppiter Fulgurator, qui fere semper nubes fulmine diffindit, hodie per sudum, de caelo innubilo, fulmen misit.“ Huiuscemodi autem ful-

Egit equos volucremque currum,
Quo bruta tellus et vaga flumina,
Quo Styx et invisi horrida Taenari 10
Sedes Atlanteusque finis
Concutitur. Valet ima summis
Mutare et insignem attenuat deus
Obscura promens; hinc apicem rapax

mina pro gravissimis ostentis habebantur. Homer. Od. *υ* 112: *Ζεῦ πάτερ, - - Ἦ μεγάλ' ἐβρόντησας ἀπ' οὐρανοῦ ἀστεροέντος, Οὐδέ ποθι νέφος ἐστί· τέρας νύ τεῳ τόδε φαίνεις.*

8. *volucrem*] Plato Phaedr. p. 246. E. ex poëta aliquo: *ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων.* Celeritatis est symbolum, ut Ovid. Fast. 4, 562: *aligero tollitur axe Ceres.* (Od. 1, 12, 58: *Tu gravi curru quaties Olympum.*)

9. *bruta*) Od. 3, 4, 45: *iners*, „immobilis." Festus: *Brutum antiqui gravem appellabant.* Talis autem est tellus, si cum reliquis elementis comparetur.

10. *Taenari*] promuntorium Laconicae, hodie *Cap Matapan.* Ibi Neptuni templum super antrum, per quod descendi in Orcum posse antiqua fama tradebat, ut fecerat Hercules Cerberum inde abducturus. Verg. Ge. 4, 467: *Taenarias etiam fauces, alta ostia Ditis.* — Omnia autem, quae ad mortem pertinent, et diis et hominibus sunt *invisa*, horrida, formidolosa, ut Od. 2, 14, 23: *invisae cupressi.* Verg. Aen. 8, 245: *regna-Pallida, dis invisa.*

11. *Atlanteusque finis*] Eurip. Hippol. 3: *τέρμονες Ἀτλαντικοί.* — „Omnia, etiam Orcum, concutit supremi Iovis potentia, sive nutu sive fulmine utitur. Iam ut in naturam inanimatam vim suam exercet deus, ita etiam in vitam hominum; quae apud hos summa sunt, repentina conversione saepe deiciuntur ac pessum dantur."

12. Sententiarum iunctura haec est: „Nec vero *διοσημείοις* tantum, sed etiam ingentibus rerum humanarum vicissitudinibus manifesta fit summa divini numinis potentia, ut cum maxime in Parthorum rebus apparet." — *Valere* cum infinitivo (qua constructione nunquam utitur Cicero) frequens iam est apud Lucretium et Vergilium. — *ima summis Mutare*] Hom. Od. *π* 211: *Ῥηΐδιον δὲ θεοῖσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν, Ἠμὲν κυδῆναι θνητὸν βροτὸν ἠδὲ κακῶσαι.* Archil. fragm. 56 Bgk.: *πολλάκις μὲν ἐκ κακῶν ἄνδρας ὀρθοῦσιν μελαίνῃ κειμένους ἐπὶ χθονὶ, πολλάκις δ' ἀνατρέπουσι καὶ μάλ' εὖ βεβηκότας ὑπτίους κλίνουσι* (sc. *οἱ θεοί.*) Aristoph. Lysistr. 772: *τὰ δ' ὑπέρτερα νέρτερα θήσει Ζεὺς ὑψιβρεμέτης.* Tac. Hist. 4, 47: *documenta mutabilis Fortunae summaque et ima miscentis.*

13. *insignem attenuat*] „Viros illustres, principes, reges omni dignitate atque opibus spoliat."

14. 15. „*Obscura* contra promit ex tenebris et splendore collustrat." Iam cogitat de Tiridate tunc regno exacto a Phraate, itaque non cum Bentleio scribendum est *insigne.* Cfr. Od. 1, 26, 5. Od. 2, 2, 17. („Vel ex crebra mentione, quam Horatius rerum Parthicarum facit, colligi potest, quantopere eae Romanis curae cordique fuerint." FRANKE.) — In seqq. *Fortuna* cum deo supremo copulatur ut iam in Homericis illis Iliad. *O* 117: *μοῖρα Διός.* *T* 87:

Fortuna cum stridore acuto 15
Sustulit, hic posuisse gaudet.

CARMEN XXXV.

O diva, gratum quae regis Antium,

Ζεὺς καὶ Μοῖρα καὶ ἠεροφοῖτις Ἐρινύς. — *Apex* proprie flaminum insigne, pileus cum apice eminente; tum capitis ornamentum regum orientalium, tiara. Od. 3, 21, 20. *regum apices.* Atque eo rectius sic regum orientalium tiara vocari poterat, quod erat *ὀρθή*. Schol. Plat. p. 935. Or.: *Τιάρα ἐστὶ κόσμος ἐπικεφάλαιος, ᾗ οἱ Περσῶν βασιλεῖς μόνοι ὀρθῇ ἐχρῶντο, οἱ δὲ στρατηγοὶ κεκλιμένῃ.* Hinc, ut *diadema*, tropice „regia protestas ac dignitas." Sententia igitur est: „Potentiam ac regnum eripit huic, illi confert." — *stridore*] alarum, quae ei propter instabilitatem tribuuntur. Od. 3, 29, 53: *Fortuna si--- celeres quatit Pennas.* Hic autem *stridor*, id est, semota imagine, subita rerum immutatio regnorumque eversio, mortales perterrefacit.

16. *Sustulit-gaudet*] perfectum significat consuetudinem, ut apud Graecos aoristus gnomicus. Od. 3, 23, 19 *mollivit aversos penates.* Ib. 29, 16. Epist. 1, 2, 48. 1, 19, 48. A. P. 413. Ante Horatium Catullus 62, 42. 44.

XXXV. Hymnus in Fortunam, quo praedicata summa eius potentia, orat, ut servet Augustum et adversus Britannos et adversus Arabas bella molientem, quibus ex poëtae mente expientur civiles illae contentiones scelestae inde ab a. u. c. 694. ortae. (Od. 2, 1, 1.) — *Τύχη* primum ab Hesiodo Theog. 360. memoratur inter Nymphas, Oceani filias. In tessera hospitali Borgiana (Zoëga *Abhandl.* p. 35.): *ΘΕΟΣ ΤΥΧΑ ΣΑΩΤΙΣ* (*Σώτειρα*) Pind. Ol. 12, 1: *Αἴσσομαι-- Σώτειρα Τύχα. Τὶν γὰρ ἐν πόντῳ κυβερνῶνται θοαὶ Νᾶες, ἐν χέρσῳ δὲ λαιψηροὶ πόλεμοι Κἀγοραὶ βουλαφόροι.* Pseudaeschyli vv. apud Stob. Ecl. phys. T. 1. p. 199. H. praeclare sic vertit Grotius: *Cunctis principium rebus et exitus, O Fortuna potens, quae sapientiae Famam das hominum, diva, laboribus: Multo plura tibi prospera tristibus Debentur. Sequitur gratia, quo loci Pennae remigium te vehit aureae. Nil est prosperius nilque secundius, Quam lances homini quod tribuant tuae. Tu spes sollicitis una laboribus; Tu noctem subito lumine discutis: Numen te melius noscere non datur.* Illustris de Fortuna locus est etiam apud Plin. H. N. 2, 7. — Compositum est carmen a. u. c. 727. v. tab. chronol.

1. *O diva*] Libanius *περὶ δουλείας* T. II. pag. 66: *χρὴ γὰρ οἴεσθαι καὶ τῇ Τύχῃ κεῖσθαι ἐν οὐρανῷ θρόνον, εἰ καὶ μὴ ἐν τοῖς δώδεκα θεοῖς ἠρίθμηται.* — *gratum*] tibi, ut Od. 1, 30, 2: *dilectam Cypron*, et Verg. Aen. 3, 73: *gratissima tellus* (Delus) *Nereidum matri.* — *Antium*] caput Volscorum, hodie *Anzo rovinato*, prope oppidum nunc *Porto-Anzo* appellatum. Strabo 5. p. 232: *Ἄντιον νυνὶ ἀνεῖται τοῖς ἡγεμόσιν εἰς σχολὴν καὶ ἄνεσιν τῶν πολιτικῶν, ὅτε λάβοιεν καιρὸν κτλ.* Cic. ad Att. 4, 8: *Antio nihil quietius, nihil alsius, nihil amoenius.* Ut Praeneste (Stat. Silv. 1, 3, 80: *Praenestinae sorores.*), sic Antii erant Fortunae duae (Suet. Calig. 57.), quae per sortes consulebantur, quas *veridicas sorores* appellat Martialis 5, 1, 3. Inscriptt.

Praesens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus vel superbos
Vertere funeribus triumphos,
Te pauper ambit sollicita prece 5
Ruris colonus, te dominam aequoris,
Quicumque Bithyna lacessit

Orell. Lat. N. 1738: FORTVNIS. VICTRICIBVS. ANTIATIBVS. De sortibus Praenestinis atque Antiatibus accurate scripsit Fr. Ritschl (Opusc. IV 395–426). Fortasse poëta oraculum Fortunae spectavit, quod tum Augustus magnas res suscepturus consuluit.

2. *Praesens*] „Tanta potentia praedita, ut ad gloriae atque opum fastigium quemvis mortalem etiam infimo loco natum tuo nutu evehas.“ Cic. Tusc. 1, 28: *Hercules tantus et tam praesens habetur deus.* Cf. Od. 3, 5, 2. Sat. 2, 3, 68. Ep. 2, 1, 134. Cum infinitivo *praesens* (i. q. *valens*) hoc uno loco iunctum videtur. „Praesentia dicuntur numina deorum, quae se potentiamque suam manifeste ostendunt.“ PORPHYR.

3. *Mortale corpus*] i. e. homines. eadem ratione Ennius Annal. 39 (Vahlen) *Vires vitaque corpus meum nunc deserit omne.* Frag. 289 *Antiqua eritis fida custos corporis.* Similia habet Vergil. Aen. 1, 70. 2, 19. Liv. 22, 22, 7: *transfugam venientem ad hostes nihil aliud quam unum vile atque infame corpus esse ratus* cet. Docte de hoc usu disseruit J. Grimm. Script. minor. 3, 265 sq. Quod cum non reputaret Meineke ad hunc locum adnotavit: 'non sane intellegitur quo pacto quis *corpus* recte tueri possit'. Lachmannus autem *mortale sursus* proposuit.

4. *Vertere*] „pompam triumphalem in funebrem mutare.“ Sic Aemilii Paulli Macedonici triumphus duorum filiorum morte funestatus est. Liv. 45, 41. Est igitur: „Tibi si libet, laetitiae summae summus luctus repente succedit.“ — *funeribus*] „in funera.“ Cf. A. P. 226. Ovid. Met. 4, 45. 10, 157.

5. Fortuna in nummis fingitur stolata, dextra tenens gubernaculum, laeva cornu copiae: sic h. l. ante omnes memorantur colonus et nauta eius *pacem petentes.* (Lucret. 5, 1228: *Divom pacem votis adit.*) *Ambitur* autem h. l. Fortuna, ut ambiebant Romani suos cives, imprimis potentes, cum honores petebant.

6. *Ruris colonus*] *Ruris* non magis abundat, quam infra v. 30 *orbis.* Sic enim iungenda sunt verba, neque vero cum Marklando (Explic. vet. script. p. 254.) aliisque interpungenda: *Ruris* (dominam), *colonus, te dominam* cet., ut sit: „te ruris dominam ambit colonus, te dominam aequoris nauta“, quae quidem constructio minime foret Horatiana, immo sonus ipse et versus conformatio nos vv. *Ruris colonus* iungere iubent. — *Colonus* autem non quivis rusticus, sed significatione propria, ut Sat. 2, 2, 114: *Videas metato in agello Cum pecore et gnatis fortem mercede colonum.* Od. 2, 14, 11: *sive reges, Sive inopes erimus coloni.*

7. *Bithyna - - carina*] nave constructa ex Bithynico ligno; nam materiem aptam ad naves fabricandas praebebant silvae Bithyniae et Ponti. — *lacessit*] Omnis enim nauta fluctus ventosque ad certamen secum ineundum audacter provocat. Ovid. Metam. 1, 134: *Fluctibus ignotis insultavere carinae.*

Carpathium pelagus carina.
Te Dacus asper, te profugi Scythae
Urbesque gentesque et Latium ferox 10
Regumque matres barbarorum et
Purpurei metuunt tyranni,
Iniurioso ne pede proruas
Stantem columnam, neu populus frequens
Ad arma cessantis, ad arma 15
Concitet imperiumque frangat.
Te semper anteit saeva Necessitas,
Clavos trabalis et cuneos manu

XXXV. 14. *fremens* malebat Bentl. — 17. *saeva* Parisini *φψ* Graevianus alii, *seva* pauci, *serva* AOBMRT*γ*.

8. *Carpathium*] a Carpatho (h. *Scarpanto*) insula inter Rhodum et Cretam; etiam Graeci *Καρπάθιον πέλαγος*.

9. *Daci* tunc temporis incursionibus vexare solebant vicinas imperii Romani regiones. Atque in M. Antonii sociis fuerant. Verg. Ge. 2, 497: *Aut coniurato descendens Dacus ab Istro.* — *profugi*] „in fugiendo iaculantes, ideoque hostibus formidolosi"; qua significatione Lucanus (6, 50.) de Parthis usus est adiectivo *refugi*.

10. *Latium ferox*] „animosum, bellicosum, in quo orbis terrarum caput, Roma."

11. 12. *Regumque matres*] apud Asianos praecipue honoratae, ut videmus Atossam in Aeschyli Persis. Hae igitur timent filiis, ne a Romanis regno spolientur. — *Purpurei-tyranni*] *οἱ τὴν πορφυρίδα ἐνδεδυκότες* non semel de tyrannis vel primariis viris Lucianus. (Dial. mort. 4, 4. Vit. auct. 12.) Verg. Ge. 2, 495: *Illum non populi fasces, non purpura regum Flexit.*

13. 14. *Iniurioso*] *Ὕβριν*, superbum illum contemptum significat, quo Fortuna vel eam tyrannidem evertit, quae stabilissima videbatur. — *Columna stans* est felicitatis ac securitatis publicae stabilitatisque *σύμβολον*, qua columna (ut in eadem imagine perseverat) proruta simul evertitur imperium.

14—16. *frequens--Concitet*] „Magna pars populi, turba seditiosa et concitata, alios cives *cessantes*, quietos, seditioni adversos propterea cunctantes, ad arma vocet." — *Ad arma-ad arma*] *Ovid. Met.* 11, 377: *cuncti coëamus et arma, Arma capessamus.* Ibid. 12, 241: *Certatimque omnes uno ore Arma, arma loquuntur.*

17. *saeva Necessitas*] V. *saeva* refert Homericum illud Od. *κ* 273: *κρατερὴ δέ μοι ἔπλετ' ἀνάγκη.* Parmenides v. 87: *κρατερὴ γὰρ ἀνάγκη Πείρατος ἐν δεσμοῖσιν ἔχει τε καὶ ἀμφὶς ἐέργει.* Soph. El. 490: *ἁ χαλκόπους Ἐρινύς.* — Ipsos scriptorum locos, qui hic necessario a lectore inspiciendi sunt, dabimus in Excursu.

18—20. *Clavos trabalis*] Haud infrequens necessitatis imago. Aeschyl. Suppl. 945. Pind. Pyth. 4, 71. Apud Latinos in proverbium transierat: Cic. Verr. Accus. 5, 53. Petron. 75. Plaut. Asinar. 156. Quid, quod et Fortunae Antiati et Atropae (*Ἀτρόπῳ*) illi Etruscae

Gestans aena, nec severus
Uncus abest liquidumque plumbum. 20
Te Spes et albo rara Fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat,
Utcumque mutata potentis
Veste domos inimica linquis.
At volgus infidum et meretrix retro 25
Periura cedit, diffugiunt cadis
Cum faece siccatis amici

24. *inimica vertis.* — 25. *Tum volgus* malebat Bentl.

clavi in antiquis monumentis tribuuntur? O. Müller *Etrusker* II². p. 307 sq. *Denkmäler* T. LXI. n. 307. Cfr. ad Od. 3, 24, 5. — De *cuneis* ad firmandas machinas per excisiones traiectis cfr. Vitruv. 10, 12. Id. 10, 18. Cic. in Timaeo 13. — *Uncis* autem vel ansis ferreis lapides firmissime inter se devinciuntur et continentur, praesertim ubi in excisiones liquatum plumbum infunditur. Cfr. Eurip. Androm. 267. Vitr. 2, 8. *Severum* vocat uncum, quia artissime lapides continens maximam vim in eos exercet.

21. *Spes*] Macedonius in Anthol. Pal. II. 301: *Τύχης ἑταίρας* vocat *Ἐλπίδας*. Spes et Fides Romae templa habebant. — *albo--panno*] pannus est dextrae velamen. „Fidem [Vergilius] canam dixit, quod ei albo panno involuta manu sacrificatur, per quod ostenditur fidem debere esse secretam: unde et Horatius *et albo r. f. c.*“ Servius ad Vergil. Aen. 1, 292. Confer. Liv. 1, 21: *et Fidei sollemne instituit (Numa). ad id sacrarium flamines bigis curru arcuato vehi iussit manuque ad digitos usque involuta rem divinam facere significantes fidem tutandam sedemque eius etiam in dexteris sacratam esse.* Itaque h. l. non de veste, sed de fascia seu vitta cogitandum. Velamenta et velatus apud Romanos id quod Graece *ἱκετήρια*. Liv. 24, 30: *H. et E. ramos oleae ac velamenta alia supplicum porrigentes orant* cet. — *rara Fides*] Quod rari sunt homines fideles, ipsi deae tribuit.

22. *nec comitem abnegat*] se, ut Terent. Eun. 375: *facile ut pro eunucho probes*, te. Ovid. A. A. 1, 127: *Si qua repugnarat nimium comitemque negarat* se.

23. *Utcumque*] Dempta imagine hoc dicit: „Miserrimo cuique aliqua tamen remanet spes; aliquot saltem sinceri amici ei fidem servant.“ Nova imagine hoc ita exprimit: „Fortuna, quae antea prospera fuerat, *Εἱμαρμένη*, cui illa pareat necesse est, ita volente, *inimica*, adversa cum fit, ipsa quoque squalorem sumit atque una cum eo, qui exul miserque factus est, egreditur e domo olim *potente;* simul tamen comites illi deae haerent Spes et Fides.“ Post exilii autem calamitatem *vacua* remanet *aula* regia, ut Od. 4, 14, 36., vel pro expulso intrat alius, in tempus aliquod saltem fortunatior, tyrannus.

26. *cadis--siccatis*] „Falsi amici, parasiti et meretrix usque ad ipsum illud temporis punctum, quo rex vel patronus in miseriam incidit, dolum voltu tegentes ei adulantur gaudentque commodis omnibus, quae opulenta domus offerre solet; tunc vero illico illum deserunt in

Ferre iugum pariter dolosi.
Serves iturum Caesarem in ultimos
Orbis Britannos et iuvenum recens 30
Examen Eois timendum
Partibus Oceanoque rubro.
Eheu, cicatricum et sceleris pudet
Fratrumque. Quid nos dura refugimus
Aetas? quid intactum nefasti 35
Liquimus? unde manum iuventus

29. *ultimos, Oro, Britannos* malebat Bentl., *ultimi* Cuningh. — 33. *Eheu* Graev. Vossianus, Paris. 7973. 7974. T. plerique *heu heu*. — 36. *Linquimus* BM. *liquimus* plerique cod.

calamitate pariter (ἐξ ἴσου) ferenda fraudulenti."

28. *Ferre iugum pariter*] Cfr. Plaut. Aulul. 222: *ubi tecum coniunctus siem, Ubi onus nequeam ferre pariter, iaceam ego asinus in luto.* Theocr. 12, 15: Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαι ἴσῳ ζυγῷ. Val. Max. 2, 1, 6: *in pari iugo caritatis.* — *dolosi*] „dolose se subtrahentes iugo pariter ferundo."

29. Sententiae ita sunt coniungendae. „Tu, Fortuna, cuius summa est rerum humanarum potestas, ut alias opprimis tyrannos, ita nunc serves Caesarem imperii Romani pacificatorem!" — *in ultimos Orbis Britannos*] Od. 4, 14, 47. iidem *remoti* appellantur. Catull. 11, 11: *Gallicum Rhenum, horribile aequor ultimosque Britannos.* Id. 29, 4: *ultima Britannia.* Verg. Ecl. 1, 67: *Et penitus toto divisos orbe Britannos.* Tac. Agric. 30: Britannos *terrarum ac libertatis extremos.* — Consilium hoc Britannos debellandi aliquoties agitarat Augustus, sive verum illud fuit sive fictum, quo Romanorum animos a rebus domesticis averteret. Primum a. u. c. 720. Pannoniorum rebellione impeditus est. Dio Cass. 49, 38. Postea a. u. c. 727. Id. 53, 22: ἐξώρμησε μὲν ὡς καὶ ἐς τὴν Βρεττανίαν στρατεύσων, ἐς δὲ δὴ τὰς Γαλατίας ἐλθὼν ἐνταῦθα διέτριψεν. ἐκεῖνοί τε γὰρ ἐπικηρυκεύσασθαί οἱ ἐδόκουν καὶ τὰ τούτων ἀκατάστατα ἔτι-ἦν. Postremo a. u. c. 728. Id. 53, 25: τὸν Αὔγουστον ἐς τὴν Βρεττανίαν, ἐπειδὴ μὴ ἠθέλησαν ὁμολογῆσαι, στρατευσείοντα κατέσχον οἱ Σαλασσοί, populus Alpinus. Nunquam autem eo pervenit.

30-32. *recens Examen*] „novum militum delectum," qui duce Aelio Gallo expeditionem in Arabiam felicem suscepturi erant u. a. c. 730. — *Eois-Partibus*] „orientalibus oris, terris." — *Oceanus* autem *ruber* est Erythraeum sive rubrum mare, sinus Arabicus et Persicus.

33. 34. *cicatricum--fratrumque*] Solita arte, ut Od. 1, 15, 12: *Currusque et rabiem*, abstractum quod dicunt cum concreto artissime iungit. „Pudet nos et volnerum, quae per scelerata illa bella intestina invicem nobis infliximus, et *fratrum*, civium occisorum. Quid sceleris non commisimus?" Verg. Ge. 2, 510: *gaudent perfusi sanguine fratrum*, itidem de civibus.

35. 36. *nefasti*] h. l. pro nefandi, nefarii, diri. Sic Plin. H. N. 4, 11, 18 *nefastum crimen* (scelus) usurpavit. Proprie: *Ille* (dies) *nefastus erit, per quem tria verba silentur.* Ovid. Fast. 1, 47. — Ad

Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? O utinam nova
Incude diffingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum! 40

39. *diffingas* AOMRTdγφ, *defingas* Bc, duo Blandinii. *retusum* cod. plerique. *recusum* unus Blandinius. *recoctum* malebat Bentleius.

rem ipsam cfr. Lucanum 2, 148 in bello civili: *Infandum domini per viscera ferrum Exegit famulus; nati maduere paterno Sanguine; certatum est, cui cervix caesa parentis Cederet; in fratrum ceciderunt praemia fratres.* — *manum*] „Rectius *manum*, quam ut invenustum homoeoteleutum fiat, *manus iuventus*." BENTL.

37. *Metus deorum* est εὐσέβεια, timor deorum contra δεισιδαιμονία. Cfr. Sat. 2, 3, 295. Hinc proselytae Iudaicae religionis *metuentes dei*, non *timentes*. — *continuit*] Non prorsus synonymum verbo *abstinuit*, cum significet aliquem sapiente moderatione uti in abstinendo a rebus vetitis.

38. *O utinam*] Precatur, ut dea ferrum bellis intestinis hebetatum in novam formam reducat, ne ullum in eo sanguinis civilis remaneat vestigium, atque ut novos hos gladios in Massagetas Arabasque, „iustos hostes," stringat.

39. *Diffingere* est aliter aliquid, ac prius fuerat, formare (reformare SCHOL. „refabrices". Gloss. Cod. Turic.) Od. 3, 29, 47: *neque Diffingit infectumque reddet.*

40. *Massagetae*, Scythiae gens intra Imaum montem. Plin. H. N. 6, 17 de Scythis: *multitudo populorum innumera et quae cum Parthis ex aequo degat. Celeberrimi eorum Sacae, Massagetae*, cet.

EXCURSUS
AD C. XXXV. vv. 17—28.

Ipsi scriptorum loci, quos appellamus, hi sunt. Macrob. Sat. 1, 19 (p. 275.): *Argumentum caducei ad genituram quoque hominum - - Aegyptii protendunt, deos praestites homini nascenti quattuor adesse memorantes, Δαίμονα, Τύχην, Ἔρωτα, Ἀνάγκην. - - Necessitas nodo significatur*; ubi vides aliud a clavis trabalibus cet. illius symbolum. Aeschyl. Suppl. 944 de populi scito: *τῶν δ' ἐφήλωται τορῶς Γόμφος διαμπάξ, ὡς μένειν ἀραρότως.* — Pind. Pyth. 4, 71: *τίς δὲ κίνδυνος κρατεροῖς ἀδάμαντος δῆσεν ἄλοις;* — Cic. Verr. Acc. 5, 53: *ut hoc beneficium, quemadmodum dicitur, clavo trabali figeret.* — Plaut. Asinar. 156: *Fixus hic apud nos est animus tuos clavo Cupidinis.* Ante omnia autem memorari hic convenit speculum Etruscum apud Vermigliolium *Iscriz. Perugine* T. I. p. 43. Ed. pr., quod Müller *Denkm.* T. LXI. n. 307 ita describit: *„Diese treffliche Spiegelzeichnung bezieht sich auf die letzten Schicksale des Meleagros. Der Aetolische Held*, Meliacr *genannt, steht mit betrübter Miene neben seiner Geliebten Atalanta* (Atlenta), *welcher er den Preis der kalydonischen Jagd zuerkannt. Gegenüber steht wahrscheinlich seine Mutter Althaea, welche ihren Bruder Toxeus* (Tuxe *stand, wie es scheint, am Rande) umfasst, der mit Atalanta um den Preis hadert. Dass dieser Streit,*

wobei Toxeus von Meleagros getödtet wurde, den Untergang des Meleagros selbst herbeiführte, wird durch die Hauptfigur angezeigt, die Todesgöttin Atropos (Athropa), *welche im Begriff ist, mit einem Hammer einen grossen Nagel festzuschlagen, das Symbol des unabwendbar festgestellten Geschickes.*" — Vitruv. 10, 12: *paenula cum catino cuneo traiecto continetur et coagmentatur.* — Id. 10, 18: *Per media spatia tignorum insecantur et excidunturformae; in quibus excisionibus includuntur capitula catapultarum cuneisque distinentur, ne in contentionibus moveantur.* — Cicero Tim. 13: *crebris quasi cuneolis* (Plato: *γόμφοις*) *iniectis.* — Vitr. 2, 8: *cum ansis ferreis et plumbo frontes vinctae sint. (Ansa* igitur *τὸ κύριον* fuisse videtur pro Horatii *unco.* Contra de carnificis unco Ovid. Ibidis 166: *Carnificisque manu populo plaudente traheris, Infixusque tuis ossibus uncus erit.)* — Eurip. Androm. 266: *καὶ γὰρ εἰ πέριξ σ' ἔχει τηκτὸς (liquidum) μόλυβδος.* — „Vix dubitari potest his vv. 17—20 contineri descriptionem picturae vel sculpturae sive in valvis sive in fastigio templi conspicuae." BOSSCHA. — Hesiod. *Ἔργ.* 200: *Λευκοῖσιν φαρέεσσι καλυψαμένω χρόα καλόν* — *Αἰδὼς καὶ Νέμεσις.* — Statius Theb. 2, 314: (Polynices) *Respiciens descisse deos trepidoque tumultu Dilapsos comites, nudum latus omne, fugamque Fortunae.*

CARMEN XXXVI.

Et ture et fidibus iuvat
  Placare et vituli sanguine debito
Custodes Numidae deos,
  Qui nunc Hesperia sospes ab ultima
Caris multa sodalibus, 5
  Nulli plura tamen dividit oscula

XXXVI. Convivio adventicio celebrat Numidae reditum, qui cum Augusto ex Hispania, ubi ille bellum Cantabricum gesserat, a. u. c. 730. reverterat. (Augustus autem post triennii absentiam in Urbem rediit. Dio 53, 28.) Hoc sane probabile est, quamquam, ut notat Franke, Numida etiam aliquanto ante Augustum reverti potuerat. Similis argumenti est Od. 2, 7.

1. *fidibus*] „Fidicines hodie quoque Romae ad sacrificia adhiberi sicut tibicines nemo est qui nesciat." PORPHYR.

2. *Placare*] Omni sacrificio *placantur* dii, eorum pax imploratur, etiamsi *irati* non sunt. Aurel. Victor de Sex. Pompeio C. 84: *Cum mari feliciter uteretur, Neptuni se filium confessus est eumque bobus auratis et equo placavit.* — *debito*] „Diis debetur hostia votis susceptis promissa." ACRON. Od. 2, 7, 17: *obligatam redde Iovi dapem.*

3. *Numida* quis fuerit non magis constat quam quo nomine. Acronis codex optimus (A Paris. 7900) habet *Ad Numidam Plotium*, idem codex in scholio cum Porphyrione ceterisque: *Pomponi Numidae.* Sed Cruquius habet: 'in epigraphe ex uno codice Blandinio reposui Plotium Numidam'.

4. *Hesperia*] H. l. Hispania, ultima Occidentem versus regio; contra Od. 3, 6, 8. est Italia.

Quam dulci Lamiae, memor
Actae non alio rege puertiae
Mutataeque simul togae.
Cressa ne careat pulchra dies nota, 10
Neu promptae modus amphorae,
Neu morem in Salium sit requies pedum,
Neu multi Damalis meri
Bassum Threicia vincat amystide,

7. 8. *Lamiae*] De L. Aelio Lamia cfr. Od. 1, 26. — *non alio*] „eodem." Tacit. Germ. 5: *non in alia vilitate* pro „in eadem vilitate." — *rege*] „rectore, moderatore, magistro." Similiter Burrus et Seneca *rectores imperatoriae iuventutis* dicuntur Tacit. Ann. 13, 2. Scholiastae male *regem* ad patronum referunt, alii de ludis puerorum cogitaverunt. Bene ex codice Blandinio antiquissimo Cruquius hoc profert: 'non est cur Lamiam hic Numidae patronum intelligamus, ut volunt alii, quando uterque eundem secuti sunt. — *puertiae*] syncope, ut Od. 2, 2, 2: *lamnae*, Od. 4, 13, 20: *surpuerat*.

9. *togae*] Cognati inter se et amici filiis aequalibus uno eodemque die, quo magis sollemnis esset caerimonia, togam puram sive virilem (*τὸ ἀπόρφυρον καὶ τέλειον ἱμάτιον* Plut. Ant. 71.) dabant, et quidem Liberalibus a. d. XVI. Kal. April. Cic. ad Att. 6, 1, 12.

10. *Cressa--nota*] Plin. H. N. 7, 40: *Vana mortalitas et ad circumscribendum se ipsam ingeniosa computat more Thraciae gentis, quae calculos colore* (albo et nigro) *distinctos pro experimento cuiusque diei in urnam condit ac supremo die separatos dinumerat atque ita de quoque pronuntiat.* Eadem consuetudo vel in proverbium abiit, vel eam nonnulli etiam apud Graecos Romanosque imitabantur. Plin. Ep. 6, 11: *O diem laetum notandum mihi candidissimo calculo!* — *Cressa* i. q. alba, candida, quia creta ex Cimolo, parva insula prope Cretam sita, a nautis Cretensibus Romam advehebatur.

11. 12. „Ne modum servet parciorque sit promus condus vel pocillator in amphoris ex apotheca depromendis, neu cessemus Saliorum, Martis sacerdotum, in modum saltare;" quae exsultantis laetitiae demonstratio inter sodalium dumtaxat compotationes concessa erat. Cfr. Od. 4, 1, 28. Ceterum *Salium* hic et Od. 4, 1, 28. pro *Saliorum*, ut Ep. 2, 1, 244 *Boeotum* pro *Boeotorum*.

13. *multi-meri*] „bibacissima." Genetivus qui vocatur qualitatis, ut Od. 3, 9, 7 *multi Lydia nominis*. Sat. 1, 1, 33 *magni formica laboris*. Cic. ad Fam. 9, 26: *hospes non multi cibi, sed multi ioci*. — *Damalis* haud infrequens libertarum nomen in Inscriptt. Miro casu (ut Lalage, ut Chloë) in Blanchinii Columbario libertarum Liviae pag. 33 est: DAMALIS. LIVIAE. SARCINATRIX.

14. *Bassum*] filium fortasse Q. Caecilii Bassi a. u. c. 709. ducis partium Pompeianarum. Nonnullis idem videtur cum Basso Propertii 1, 4, 1. Ovid. Trist. 4, 10, 47. — *Threïcia--amystide*] *ἄμυστις, συνεχὴς πόσις*. Hesych., potu labris nunquam clausis (*ἀμυστί, ἀπνευστί*), antequam poculum siccatum sit, uno ductu, ut ait Schol., hausto, qui Thracum mos erat; unde Rheso Hector eam exprobrat

Neu desint epulis rosae, 15
Neu vivax apium, neu breve lilium.
Omnes in Damalin putris
Deponent oculos, nec Damalis novo
Divelletur adultero
Lascivis hederis ambitiosior. 20

CARMEN XXXVII.

Nunc est bibendum, nunc pede libero

in Rheso Fab. 418 sq.: *οὐκ ἐν δεμνίοις Πινυὴν ἄμυστιν ὡς σὺ δεξιούμενοι*, ubi Schol. Vatic. *ἐπὶ τῆς ἀπνευστὶ πόσεως*. Cfr. Od. 1, 27, 2. Hoc igitur dicit: „Bassus, alias satis modicus in bibendo, tanto hodie gaudio abripiatur, ut ne Damalis quidem, strenua illa potatrix, eum in amystidis certamine superare queat."

16. *vivax*] „diu virens." Theocr. 13, 42: *θάλλοντα σέλινα*. Nicand. Ther. 211: *σέλινον ἀείφυλλον*. Anacr. Fr. 55. Bgk.: *Ἐπὶ δ' ὀφρύσιν σελίναν στεφανίσκους θέμενοι θάλειαν ὀρτὴν ἀγάγωμεν Διονύσῳ*. Sic *vivaces hederas* dixit Seneca Oedip. 455. Verg. Ecl. 6, 68: *Floribus atque apio crinis ornatus amaro*. Cf. Od. 2, 7, 23. 4, 11, 3. — *breve lilium*] Od. 2, 3, 13: *nimium breves Flores - - rosae*.

17. *putris*] „Oculos marcescentes, molles et cupidine natantes *(lüstern schmachtend)* defigent in Damalin, nec tamen propterea *divelletur* ab amatore (*novo*, quia tunc primum redierat), quemadmodum alia fortasse faceret vel pudore tacta, vel alium iuvenem, ut in tali convivio, amplexatura." Pers. 5, 58 *ille In Venerem putris, ὑγρός, ταχερός*.

18. *Deponent*] „quia, ut res alicubi depositae non moventur, in illa intuenda immobiles manebunt." Utique singulare est v. *deponere* pro „defigere, intendere."

19. *adultero*] casu sexto, non tertio. Sic Od. 1, 37, 5: *depromere Caecubum cellis avitis*. *Adulter* autem h. l. ut Propert. 2, 29, 38 Cynthia ad poëtam: *Aspice, ut in toto nullus mihi corpore surgat Spiritus admisso notus adulterio*, pro concubitu. Est igitur: „Quamvis omnes convivae Damalin amplecti cupiant, illa tamen amoris gaudia uni Numidae, novo adultero, concedet."

20. *ambitiosior*] Prima voc. significatione usus est: „Artius Numidam complexa, quam solet hedera *lasciva*, modo huc, modo illuc vaga, serpens atque cortici se inflectens *ambire*, circumplicare arbores." Eadem comparatio Epod. 15, 5. et Catull. 61, 33: *Mentem amore revinciens, Ut tenax hedera huc et huc Arborem implicat errans*.

XXXVII. Primo statim de Cleopatrae morte nuntio accepto sodales hortatur, ut totos in laetitiam se effundant, ita tamen, ut generosum reginae animum ipse quoque ultro agnoscat atque admiretur. Cfr. Vergil. Aen. 8, 675 seqq. Propert. 3, 11. et 4, 6. Lucan. 10, 53. De Antonio, utpote Romanus de Romano, hic prorsus silet; neque illi, sed Cleopatrae dumtaxat, Octaviani iussu bellum indixerat senatus (Dio Cass. 50, 6.), nec de collega in triumviratu triumphavit victor. Nuntius autem de utriusque interitu Romam perlatus est

Pulsanda tellus, nunc Saliaribus
Ornare pulvinar deorum
Tempus erat dapibus, sodales.
Antehac nefas depromere Caecubum 5
Cellis avitis, dum Capitolio
Regina dementis ruinas,
Funus et imperio parabat

autumno a. u. c. 724 a M. Tullio Cicerone, oratoris filio, consule tum suffecto.

1. Initium duxit ex Alcaei Fragm. 20. Bergk.: *Νῦν χρὴ μεθύσθην καί τινα πρὸς βίαν Πώνην, ἐπειδὴ κάτθανε Μύρσιλος* (Lesbi tyrannus). In reliquis autem Alcaeum imitari vix potuit, cum nimis arte omnia ad Cleopatram referantur. — *Nunc est bibendum*] „Nunc demum rursus bibere concessum est.“ Cfr. v. 5. — *nunc pede libero*] „Effusa laetitia hodie potemus et saltemus.“ Od. 3, 18, 15: *Gaudet --pepulisse fossor Ter pede terram.* Ennius Ann. 1, 2: *Musae, quae pedibus magnum pulsatis Olympum.* — *pede libero*] „agili, interdum numero non optime servato; libere tripudiante.“

2. 3. Ritum igitur lectisternii in supplicationibus dis post insignem aliquam victoriam a senatu decretis applicat ad diem cum sodalibus laetissime celebrandum. Talia autem sollemnia coniuncta erant cum epulis opiparis. Od. 2, 14, 28: *Pontificum-cenis.* Cic. ad Att. 5, 9: *epulari Saliarem in modum.* — *pulvinar*] „*Pulvinaria dicebantur aut lecti deorum aut tabulata, in quibus stabant numina, ut eminentiora viderentur.*“ ACRON. Supplicationem igitur illico habendam esse dicit.

4. *Tempus erat*] Concisa temporum attractione: „factum illud iam dudum oportebat atque etiam nunc oportet;“ quo ipso cessationem reprehendit. Aristoph. Eccl. 877: *τί ποτ' ἄνδρες οὐχ ἥκουον; ὥρα δ' ἦν πάλαι.* Ovid. Trist. 4, 8, 25: *Tempus erat nec me peregrinum ducere caelum Nec siccam Getico fonte levare sitim.* Atque etiamnunc sic Itali: *ora ben era tempo d'ornare* cet. In prosa orat. pro *nunc erat* de re proxime instante usitatius esset *iam iamque*, ut Tacit. Ann. 12, 15: *iam iamque Bosporum invasurus habebatur.*

5. *Antehac*] bisyllabum, ut apud Ennium annal. 198. 209. ed. Vahl. *Antehac*, in luctu publico. — *Caecubum*] vinum generosissimum. (Plin. H. N. 14, 8.) Epod. 9, 1: *repostum Caecubum ad festas dapes.* Ager est Latii prope Fundos ad viam Appiam.

6. *Cellis avitis*] „vinum iam ab avis nostris in apothecis conditum.“ — *Capitolio*] Lucan. 10, 62: *Terruit illa suo, si fas, Capitolia sistro.* Capitolium autem sanctissimum Romanis pignus aeternitatis imperii. Od. 3, 3, 42. 3, 30, 8.

7. 8. *Regina*] vocabulum per se Romanis invisum. In veris Cleopatrae nummis appellatur *ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ. ΘΕΑ. ΝΕΩΤΕΡΑ.* — *dementis ruinas*] „dementer cogitatas; „quas demens Capitolio minitabatur;“ fere ut Verg. Aen. 2, 576: *sceleratas sumere poenas.* Cleopatra ipsa *demens*, insana dominandi libidine abrepta, urbis Romae regina fieri volebat, quod si assecuta esset, eversum foret imperium Romanum atque in tyrannidem orientalem mutatum. Florus 4, 11: *Haec mulier Aegyptia ab ebrio imperatore*

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum, quidlibet impotens 10
Sperare fortunaque dulci
Ebria. Sed minuit furorem
Vix una sospes navis ab ignibus,

XXXVII. 10. *Morbo virorum*] *Opprobriorum* malebat Bentl.

pretium libidinum Romanum imperium petiit. — *Funus et*] Particulas copulativas primus poetarum Latinorum Vergilius traiecit; huic secutus est paulo audacior Horatius. is *et* part. ut hoc loco primo vocabulo postposuit Od. 1, 2, 18. 13, 6. 4, 10, 4. epod. 10, 18. 11, 8. 16. 32. 45. 17, 2. 3. Sat. 1, 4, 51. 5, 58. 6, 70. 2, 1, 64. 4, 74. ep. 2, 2, 33. post duo vocabula collocat epod. 1, 23. 16, 40. Saepius autem ea traiectione utitur, ut particula inter duo vocabula ponatur, quae arctissime inter se coniuncta sunt, velut Od. 1, 2, 9 *piscium et summa genus haesit ulmo,* ib. v. 39 *acer et Mauri peditis cruentum voltus in hostem;* praeterea his locis: Od. 1, 29, 14. 31, 10. 2, 8, 14. 19, 10, 16. 3, 4, 70. 24, 48. 4, 15, 2. 5. C. S. 61. epod. 1, 12. 2, 20. 3, 22. 13, 14. 16, 2. 42. Sat. 1, 8, 30. 10, 71. 2, 3, 244. 6, 85. ep. 1, 15, 35. 2, 2, 167. De part. *atque* simili traiectione disseruimus ad Od. 3, 11, 18.

9. *Contaminato*] „cum turba spadonum atque exoletorum suorum.“ Hos multa cum acerbitate vocat *gregem contaminatum* (impurum ac foedum) *virorum morbo turpium,* id est, qui turpi morbo illicitatae libidinis laborabant, morbosorum spadonum; *morbus* enim ut *νόσος* et *πάθος* de impura voluptate. — V. *turpium* autem, ut *contaminato,* imprimis ad animum refertur insana libidine flagrantem, etsi etiam externa horum hominum species plerumque foeda est. Cfr. Epod. 9, 11: *Romanus--spadonibus Servire rugosis potest* (praesertim Pothino et Mardioni). Contemptim etiam v. *grege.* Suet. Tit. 7: *spadonum greges.* — V. *virorum,* in quo multi haeserunt, est *κατ' εἰρωνείαν* dictum pro eo, quod alii, Vergilius, Livius, Martialis 3, 91. 9, 21. spadones *semiviros* vocant. Gregorius Nazianz. in Epitaphio Basilii Ed. Paris. 1778. pag. 806. eunuchos vocat *τοὺς ἐν γυναιξὶν ἄνδρας, ἐν ἀνδράσι γυναῖκας.*

10. 11. *Impotens* dicitur, qui, cum sui compos non sit, propterea quidlibet audet et quamvis cupidinem explere gestit. Cic. ad Fam. 4, 9, 3: *victoria-etiamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores impotentioresque reddit.* De constructione conf. ad Od. 1, 35, 2. — *dulcis* vocatur *fortuna* nimis blanda et propterea fallax atque exitium allatura.

12. *Ebria*] „rebus secundis elata et impos mentis,“ solito etiam Graecis tropo. Anacr. Fragm. 19. Bergk.: *μεθύων ἔρωτι.* Theophr. apud Stob. Tit. 10, 12: *μεθύων ταῖς φιλονεικίαις.* Demosth. Phil. 1, 49: *οἶμαι ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων.*

13. *Vix una*] „quod vix una navis sospes erat.“ Haase et Reisig *L. Gr.* pag. 631. In pugna Actiaca commissa IV. Non. Sept. a. u. c. 723. regina quidem evasit cum classe sospite, sed Antonii classis plus quam CCC. navibus constans paene tota igne deleta est, excepta praetoria triremi, qua ipse fugit dux devictus. Plut. Ant. 68. Dio 50, 35.

Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores 15
Caesar ab Italia volantem
Remis adurgens, accipiter velut
Mollis columbas aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Haemoniae, daret ut catenis 20
Fatale monstrum: quae generosius

14. *lymphatam*] „νυμφόπληκτον, vano pavore territam et consternatam neque iam sui compotem, ita ut vix inito proelio, Antonii rebus etiamtunc integris, repentinam fugam capesseret.“ Ovid. Heroid. 4, 49: *quas Dryades Faunique bicornes Numine contactas attonuere suo.* Halieut. 49: *animalia Aut vani semper quatiunt lymphata timores.* Lucan. 7, 186: *lymphato trepidasse metu.* Pavorem autem illum *πανικὸν* tribuit *Mareotico*, effusis illis cum Antonio compotationibus. Mareoticum vinum dulce, odoriferum et leve ad Mareoticam paludem circa Maream, oppidum Aegypti inferioris prope Alexandriam. Strabo 17, 14. p. 527. Athen. 1, 60. p. 33. Contra vile est Lucano 10, 160.

15. *Veri timores* opponuntur lymphaticis, ab animi errore profectis.

16. *ab Italia*] Quia processerat usque ad Actium, e regione Italiae. Iunge *ab Italia volantem*, non: *ab Italia remis adurgens.* Rem poëtice ita proponit, ac si Octavianus Cleopatram statim post victoriam in Aegyptum usque persecutus esset, cum tamen demum a. u. c. 724. se ipsa interfecerit.

17. *accipiter* cet.] Imago, quae quasi in proverbium abiit. Hom. Il. X 138: *Πηλείδης δ' ἐπόρουσε ποσὶ κραιπνοῖσι πεποιθώς· Ἤϋτε κίρκος ὄρεσφιν, ἐλαφρότατος πετεηνῶν, Ῥηϊδίως οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέγειαν. ἡ δέ θ' ὕπαιθα φοβεῖται κτλ.* Ovid. Met. 5, 606: *Ut solet accipiter trepidas agitare columbas.* Ad vv. *accipiter* et *venator* ex praeced. cogitatione supple *adurget*, premit.

19. 20. *Haemoniae*] poëticum Thessaliae nomen. Rhianus in Schol. Apollon. 3, 1089: *Αἱμονίην ἀφ' Αἵμονος -- ὁ δ' αὖ τέκε Θεσσαλὸν Αἵμων.* *Nivalis* autem Thracia apud Eurip. Andr. 215: *Θρήκην χιόνι τὴν κατάρρυτον.* Sic poëta vicinam Thessaliam *nivosam* nominat. Vel potius intellige de hiberno tempore, quo potissimum vacabant venationi. Sat. 2, 3, 245. — *daret ut catenis*] In eo enim omnia reposuerat Octavianus, ut illam triumpho reservaret. Plut. Ant. 78: *τὸν Προκλήϊον ἔπεμψε κελεύσας, ἢν δύνηται, μάλιστα τῆς Κλεοπάτρης ζώσης κρατῆσαι· καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων καὶ μέγα πρὸς δόξαν ἡγεῖτο τοῦ θριάμβου, καταγαγεῖν αὐτήν.*

21. *Fatale*] „fato destinatum ad perdendum prope imperium Romanum.“ — *monstrum: quae*] Constructio *πρὸς τὸ σημαινόμενον*, ut Hom. Od. λ 90: *ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο, Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων.* Terent. Eun. 645: *Scelus postquam ludificatus est virginem.* Plato Euthyd. 275. D.: *τὸ μειράκιον -- ἀπορήσας.* Cic. ad Fam. 1, 9, 15: *illa furia muliebrium religionum, qui* cet. Liv. 38, 46: *tantae corporum moles -- in fugam consternati sunt.* Etiam Florus 4, 11 *monstrum* eam appellat et Lucano

Perire quaerens nec muliebriter
Expavit ensem nec latentis
Classe cita reparavit oras,
Ausa et iacentem visere regiam 25
Voltu sereno, fortis et asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum,

24. *repetivit* Cod. Vatic. Reginae; *penetravit* malebat Bentl., *repedavit* Titius, *peraravit* Bouhier, *remeavit* Oeseke, *recreavit* Bosscha, *properavit* Guaccius, *trepidavit* Hammerstein, alii alia coniecerunt. — 25. *tacentem* Cod. Bersmanni prob. Bentleio. — 28. *Pectore* Cod. Mentel.

10, 58 est: *Dedecus Aegypti, Latii feralis Erinnys.*

22. 23. *Perire quaerens*] „mortem appetens viasque moriendi omnes investigans.“ Amat autem Horatius rariorem hanc v. *quaerendi* cum infinitivo constructionem. V. ad Od. 3, 4, 39. — *nec muliebriter*] Vellei. 2, 87: *Cleopatra frustratis custodibus illata aspide, morsu eius sane expers muliebris metus spiritum reddidit.* — *Expavit ensem*] Plut. Ant. 79: *Θεασαμένη τὸν Προκλήϊον ὁρμησε μὲν αὐτὴν κατάξαι (παρεζωσμένη γὰρ ἐτύγχανέ τι τῶν λῃστρικῶν ξιφιδίων) προσδραμὼν δὲ ταχὺ αὐτὴν ἐκώλυσεν.*

23. *nec latentis*] Narrat Plut. Ant. 69. de transvehendis e Nilo in sinum Arabicum navibus eam cogitasse et inde *ἔξω κατοικεῖν* voluisse; abiecisse tamen hoc consilium, cum naves aliquot primum transmissas ab Arabibus combustas audisset. Dio 51, 6: *ἡτοιμάζοντο ὡς καὶ ἐς τὴν Ἰβηρίαν, ἄν τι κατεπείξῃ, πλευσούμενοι -. ἢ καὶ πρὸς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν μεταστησόμενοι.*

24. *Classe cita*] „velociter navigante“, non: „mota atque translata“, quae notio in v. *cita* non inest. — *reparavit*] „Spe novi regni condendi alias sibi parare et assequi studuit regiones pro illis, quas amittendas Caesarique relinquendas esse videbat, id est, pro Aegypto.“

25. *iacentem*] „deiectam a fastigio suo, afflictam ac desolatam.“ Cic. Orat. 224: *depressam, caecam, iacentem domum.* Eandem Od. 4, 14, 36 *vacuam aulam* nominat, ubi, ut ait C. Rabirius Anthol. lat. (ed. Riese 482, 37), *deforme coactum Omne vagabatur leti genus, omne timoris.*

26. Noli construere: *voltu sereno fortis, at ausa tractare*, sed *fortis tractare*, adeo fortis, ut attrectaret, manibus versaret, aspides *asperas*, non tam propter squamas, quam „saevas, iratas“, ut Verg. Ge. 3, 433: *anguis - - asperque siti atque exterritus aestu.*

28. *combiberet*] „ut mortiferum virus penitus imbiberet.“ *Artes combibere* tropice dixit Cic. de Fin. 3, 2, 9. — Cfr. de hoc mortis genere C. Rabirium l. l. v. 39 sq.: *Aut pendente suis cervicibus aspide mollem Labitur in somnum trahiturque libidine mortis. Κεντήματα λεπτὰ* in eius bracchio apparuisse tradit Dio 51, 14. Verg. Aen. 8, 696: *Regina in mediis patrio vocat agmina sistro, Necdum etiam geminos a tergo respicit angues.*

Deliberata morte ferocior:
Saevis Liburnis scilicet invidens 30
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

CARMEN XXXVIII.

Persicos odi, puer, apparatus,
Displicent nexae philyra coronae;
Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.

29. *ferocior*] „Animosior etiam facta, postquam certum moriendi consilium cepit.“ Est potius abl. absolutus quam instrumentalis, ut nonnulli volunt: „per mortem deliberatam ferocior facta.“ Lucan. 4, 534: *stabat devota iuventus, Damnata iam luce ferox.* Stat. Theb. 12, 760: *Iam letale furens atque audax morte futura.*

30. *Saevis*] „hostilibus ipsique ultimam triumphi ignominiam minitantibus. — *Liburnae* (*Λιβυρνίδες*) naves; parva ac velocia navigia, ad eorum similitudinem constructa, quibus olim Liburni, Illyrica gens, piraticam exercentes usi erant, fere biremes. Silius 13, 240: *agilis Liburna.* Harum maxime opera Antonii naves apud Actium disiectas esse Dio et alii testantur. — *invidens*] „iis (propter generosum contemptum) minime concedens.“

31. *Privata*] „pristina dignitate spoliata, non iam regina.“

32. *Non humilis*] „immo generosissima.“ „Nam et T. Livius refert, illam, cum de industria a Caesare indulgentius tractaretur, identidem dicere solitam: *Οὐ θριαμβεύσομαι.* PORPHYR. Cfr. Flor. 4, 11. In triumpho postea Cleopatrae imaginem alligatis bracchio aspidibus circumlatam esse docet Propertius 3, 11, 52: *Accepere tuae Romula vincla manus. Bracchia spectavi sacris admorsa colubris Et trahere occultum membra soporis iter.* — Sapienter autem poëta desinit in proponenda nobis ferocis reginae iamiam moribundae imagine, neque ad exsultationem redit, a qua carmen exorsus erat.

XXXVIII. Autumni tempore se sub trichila uno puero a cyatho comite non floreis corollis, sed myrto dumtaxat redimitum potaturum significat.

1. *Persicos--apparatus*] Admonet nos Lambinus cenae sumptuosissimae Pausaniae iussu post victoriam Plataeensem a Persis captivis paratae et ab illo derisae. Postea tamen idem *epulabatur more Persarum luxuriosius, quam qui aderant perpeti possent.* Corn. Nep. Paus. 3. Xenoph. Cyrop. 8, 8, 15: *ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτεροί γε νῦν πολὺ ἢ ἐπὶ Κύρου εἰσί.* — *odi*] „Minime iis delector.“ — *puer*] Frequenter sic pocillatores suos alloquebantur Lyrici. Anacr. Fr. 64. Bgk.: *Ἄγε δή, φέρ' ἡμῖν, ὦ παῖ, Κελέβην.*

2. *philyra*] tenuissima tiliae corticis membrana interior, qua utebantur in nectendis coronis, varios inde lemniscos sive taenias texentes. Phurnutus c. 25: *πρὸς τὰς στεφανῶν πλοκὰς εἰώθασι τῇ φιλύρᾳ κεχρῆσθαι μᾶλλον.*

Simplici myrto nihil adlabores 5
Sedulus curo: neque te ministrum
Dedecet myrtus neque me sub arta
Vite bibentem.

XXXVIII. 6. *curo* codices paene omnes et schol. *cura* Bentl. coni., *curae* e Cod. Bodleiano (memorato etiam a Bentleio) Cuningh. et Zell.

3. 4. *rosa--Sera*] autumnalis vel hiberna. Sic Lucianus Nigrin. 31: *τοὺς μέσον χειμῶνος ἐμπιπλαμένους ῥόδων καὶ τὸ σπάνιον αὐτῶν καὶ παρὰ καιρὸν ἀγαπῶντας.* Pacatus in Paneg. Theod. 14: *Delicati illi ac fluentes parum se lautos putabant, nisi luxuria vertisset annum, nisi hibernae poculis rosae innatassent.*

5. *adlabores*] „ut praeterea laborem nullum suscipias.“ Hoc v. unus est usus Horatius h. l. et Epod. 8. 20. — „Noli nimis sedulo rosas supperaddere myrto semper viridi ac propterea semper facile inveniendae. Non *curo*, nolo hoc facias.“

7. *neque me*] „hominem simplicem neque opulentis adnumerandum.“ — *sub arta*] „densa, spissa trichila sive pergula, *ὑπαμπέλῳ*, vitibus tecta atque ideo umbrosa.“

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM
LIBER SECUNDUS.

CARMEN I.

Motum ex Metello consule civicum
Bellique causas et vitia et modos
Ludumque Fortunae gravisque
Principum amicitias et arma

I. De tempore, quo compositum videtur hoc carmen, et de Asinio Pollione, cui inscriptum est, vide Excursum.

1. *Motum*] bella intestina, quae primordium ceperant inde ab a. u. c. 694., Q. Caecilio Metello Celere et L. Afranio coss., quo anno Caesar, Pompeius, Crassus societatem fecerunt 'ne quid ageretur in re publica, quod displicuisset ulli ex tribus'. Bellum ipsum civile demum post decennium erupit. — *civicum*] ut Od. 3, 24, 26 *civica rabies*, forma antiquior, ut *hosticus*, a poëtis servata; in formula *coronam civicam dare* tralaticia mansit.

2. *causas*] caedem Crassi, mortem Iuliae, ambitionem aemulationemque Caesaris et Pompei cet. — *vitia*] partim Crassi in expeditione adversus Parthos suscepta, partim Pompei eiusque partium; quibus de vitiis acriter conqueritur Cicero ad Fam. 7, 3: *extra ducem paucosque praeterea (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam victoriam horrerem.* — *modos*] „et singulas rationes, quibus utraque pars usa erat in his contentionibus civilibus, et totius belli tenorem."

3. 4. *Ludumque Fortunae*] „varias vicissitudines ludibriumque Fortunae praesertim in interitu et Pompei et Caesaris." — *gravis*] Caelius ad Fam. 8, 14, 2: *Sic illi amores et invidiosa coniunctio* (inter Caesarem et Pompeium) *non ad occultam recidit obtrectationem sed ad bellum se erupit.* Cf. Cic. Philipp. 2, 23. Vell. 2, 44: (Caesare) *consule* (a. c. u. 695. sed accuratius Horatius *Metello consule*, a. u. 694.) *inter eum et Cn.*

Nondum expiatis uncta cruoribus, 5
Periculosae plenum opus aleae,
Tractas et incedis per ignis
Suppositos cineri doloso.
Paullum severae Musa tragoediae
Desit theatris: mox ubi publicas 10

I. 5. *uncta* cod. *tincta* Bentl. coni. probante Ritschelio.

Pompeium et M. Crassum inita potentiae societas, quae urbi orbique terrarum nec minus diverso cuique tempore ipsis exitiabilis (Horatii *gravis*) *fuit.* — *arma*] Ut distinguas a *bello* v. 2., cogita de singulis pugnis, imprimis de Pharsalo, Thapso, Munda.

5. *Nondum expiatis*] Quia nimiae etiam post Antonium oppressum remanebant scelerum civilium reliquiae, longo tantum Octaviani principatu removendae. Od. 1, 2, 29: *Cui dabit partis scelus expiandi Iuppiter?* — *uncta*] polluta." Verbum, quod Bentleio vix Latinum videbatur, firmatur a Silio 9, 13: *hostilique unguere primus Tela cruore.* — *cruoribus*] „sanguine saepe ac multis locis effuso." Sic *αἵματα* crebro apud Tragicos. Aeschyl. Suppl. 265: *παλαιῶν αἱμάτων μιάσμασιν.*

6. *aleae*] de incerto ac fortuito eventu cuiusvis incepti, ut „Iacta est alea, *ἀπεῤῥίφθω κύβος.*" Ideo autem periculosum Pollionis vocat inceptum, quia vix aliter fieri poterat, quam ut in tantis tamque acribus partium studiis, nondum prorsus sopitis, hunc vel illum, filios quoque et amicos eorum, quorum magnae in bello domestico partes fuerant, etiam vero simpliciter patefacto laederet.

7. *ignis*] Proverbii speciem habet. Suidas: *Ἐν πυρὶ βέβηκας. Τοῦτο ἐπιλέγειν χρὴ ἐν τοῖς ἐν ἐπισφαλέσι καὶ ἐπικινδύνοις πράγμασιν ἐμφιλοχωρεῖν ἐθέλουσι.* Propert. 1, 5, 5: *properas ultima nosse mala, Et miser ignotos vestigia ferre per ignes.* — Res a Pollione suscepta quam ardua sit et quam magnos spiritus requirat, ei ideo ante oculos ponit, quod difficultas ipsa virum generosum ad curam perficiendam excitare debebat. Simul autem ostendit, quanta de Pollionis historia popularium sit exspectatio.

9. *Paullum*] „Donec absoluta sit historia tua, per breve tempus utique vacare tibi placeat a componendis tragoediis." Sat. 1, 10, 42: *Pollio regum Facta canit pede ter percusso.* Vergl. Ecl. 3, 86: *Pollio et ipse facit nova carmina;* intellige novi generis tragoedias. Ecl. 8, 10: *Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.* — Nihil ex iis superesse videtur nisi haec verba apud Charisium I. pg. 100, 24 K.: *Veneris antistita Cupra. Novum* tragoediae genus sectatus esse videtur, id est, oppositum Enniano, Pacuviano, Acciano, quodque devitaret Graecorum imitationem nimis artam et apertam. — *severae*] Ovid. Amor. 3, 1, 11: *Venit et ingenti violenta tragoedia passu; Fronte comae torvae, palla iacebat humi.*

10-12. *Desit theatris*] „destituat scenam, remota maneat a scena, quoniam quidem utrique operi simul vacare non quis." Demonstrant haec verba publice actas, non tantum lectioni destinatas fuisse Pollionis tragoedias, cum illud nonnemo negarit. — *mox ubi* cet.] „Ubi *publicas res*, id est, res inter

Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes coturno,
Insigne maestis praesidium reis
Et consulenti, Pollio, curiae,
Cui laurus aeternos honores 15
Delmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci murmure cornuum

16. *Delmatico* ABOM cum aliis bonis cod.; *Dalmatico* deteriores.

cives et in senatu et in foro et in ipso bello intestino gestas, eo ordine, quo gestae sunt atque inter se connexae erant, exposueris." *Ordinaris* (ut *συνταττειν*) utique de historia componenda, non de civitate ordinanda. Ac prorsus similis est usus v. *componere*. Seneca Praef. ad Quaest. nat. L. 3: *consumpsere se quidam, dum acta regum externorum componunt quaeque passi invicem ausique sunt populi. Res publicae* h. l. pro „negotiis publicis", *τοῖς πολιτικοῖς*, imprimis statu rei publicae variisque eius vicissitudinibus, quas per bella civilia erat experta. Plautus Mil. gl. 103: *magnai rei publicai gratia.* Cic. de Orat. 1, 48: *sine multa pertractatione omnium rerum publicarum.* Suet. Ner. 9: *Matri summam omnium rerum publicarum privatarumque permisit.* — *munus*] Quidquid aliquis suscipit, hoc eius fit *munus*, partes. Sic Pollionis munus tragoedia, ad quam post historiam elaboratam denuo se applicet optat poëta. — *Cecropio* autem *coturno* (sic scripsimus cum omnibus paene codicibus omissa litt. *h*) innixus, quia apud Athenienses, inventore Thespi, floruit hoc poësis genus.

13. Stropha quarta arctius adiuncta est alteri: *incedis, Polio cet.* Sed intermissa est tertia stropha ne fabulae Pollionis — quo in genere artis suae ille maxime sibi placuisse videtur — silentio praetereantur. Iam pergit ad ceteras eius laudes. Quintil. 12, 11, 28. *An Pollio et Messalla, qui iam Cicerone tenente arcem eloquentiae agere coeperunt, parum in vita dignitatis habuerunt, parum ad posteros gloriae tradiderunt?* — *maestis-reis*] ut cum defendit Nonium Asprenatem, Moschum (Ep. 1, 5, 9. collatis Schol.), Apollodorum, omnes veneficii reos. — Senatus autem *praesidium* appellatur propter sententias e re publica in eo dictas. — Proprie consul *consulit* senatum, cum sententias rogat hac formula: DIC M. TULLI (Sal. Cat. 48: *consulente Cicerone senatus decernit.*); tum ipse senatus *consulere* dici potest, id est, deliberare, ut Sal. Cat. 52 antiquis Romanis tribuit *animum in consulendo liberum;* nec vero cum aliis explicandum: *consulenti* scilicet te.

16. *Dalmatico*] VIII. Kal. Nov. a. u. c. 715. cum debellasset Parthinos, populum Illyrici, Dalmatiae finitimum. *Delmatico* retinuimus cum codicibus antiquissimis; ex inscriptionibus habent aliae *Delmatiam* aliae *Dalmatiam.* Vide CIL. V. pg. 1172.

17. *Iam nunc*] Fingit se iamiam vel ante editos Asinii libros summa Pollionis arte historica atque *ἐναργείᾳ* in medias res abreptum esse, exempli causa, in ipsam pugnam Pharsalicam, neutiquam vero, ut alii opinantur, in bella extera, quae a Pollione nunquam narrata sunt.

Perstringis auris, iam litui strepunt,
Iam fulgor armorum fugacis
Terret equos equitumque voltus. 20
Audire magnos iam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos,
Et cuncta terrarum subacta
Praeter atrocem animum Catonis.

21. *Audire* cod., *Videre* Bentl. coni., in quam inciderat iam Beroaldus ad Cic. Tusc. 5, 114. *Sudare—video* coni. Ritschl. *Anteire—video* Rud. Hanow et Bernays.

18. *Perstringis auris*] *Perstringere* dicitur de auribus acuto vel terribili sono percussis, *praestringere* de oculis subito splendore vel fulmine prope caecatis. — *litui*] Lucan. 1,237: *stridor lituum clangorque tubarum Non pia concinnit cum rauco classica cornu.*

19. *fulgor*] Quintil. 10, 1, 30: *qualis est ferri fulgor, quo mens simul visusque praestringitur.* Tac. Germ. 43: *primi in omnibus proeliis oculi vincuntur.* — *fugacis*] Prolepsis est poëtica: „eo, quod terrentur, fugam mox capturos;“ nisi mavis cum Porphyrione de velocitate equorum accipere.

21. *Audire*] partim contionantes, ut ante pugnam Pharsalicam Pompeium, Labienum, Caesarem, partim in ipsis proeliis milites suos ad fortiter pugnandum exhortantes. — Omnino autem haec omnia (strepitus lituorum, fulgor armorum, ducum militaris eloquentia) cum ex Pollionis historia lecta ad Horatii mentem perventura eamque vehementer percussura sint, rectissime per zeugma uno *audiendi* verbo utitur. Huius autem figurae Graecis, Romanis, Italis magis quam septentrionalibus populis usitatae osor ubique fere exstitit Bentleius, ut Od. 3, 10, 5. Illustria sunt exempla Aeschyl. S. c. Th. 103: *κτύπον δέδορκα.* Pind. Pyth. 4, 4, 104: *οὔτε ἔργον Οὔτ' ἔπος-ειπών.*

22. *sordidos*] Plin. H. N. 7, 29. de Alexandro M.: *taedebat unguenti bellatorem et militia sordidum.* Sunt igitur aspersi pulvere medio in tumultu excitato, qui pulvis ipse illorum fortitudinem atque audaciam demonstrat. Marius apud Sal. Iug. 85: *sudorem, pulverem et alia talia nobis relinquunt* nobiles.

23. *subacta*] a Caesare. Vellei. 2, 56: *Caesar omnium victor regressus in urbem--quinque egit triumphos. Gallicum, Ponticum, Alexandrinum, Africum, Hispaniensem.*

24. *atrocem*] Atrocitas h. l. in laude ponitur, ut apud Iuvenal. 2, 11: *Hispida membra quidem et durae per bracchia setae Promittunt atrocem animum*, bellicosum; *atrocem virtutem* dixit Silius 13, 369. Ferocem igitur dicit Catonem et imperterritum propter libertatis amorem atque virtutis conscientiam, qua fretus se interficere maluit quam submittere Caesari. Minus recte alii interpretati sunt de Catonis adversus Pompeium contumacia. — *Catonis*] Od. 1, 12, 35: *an Catonis Nobile letum?* Florus 4, 2, 70: *Cato* (Uticae) *accepta partium* (Scipionis et Iubae ad Thapsum) *clade nihil cunctatus, ut sapiente dignum erat, mortem sibi etiam laetus accivit. Nam postquam filium comitesque ab amplexu dimisit, in noctem lecto ad lucernam*

Iuno et deorum quisquis amicior 25
Afris inulta cesserat impotens
Tellure victorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthae.
Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulcris impia proelia 30
Testatur auditumque Medis
Hesperiae sonitum ruinae?

Platonis libro, qui immortalitatem animae docet, pallulum quieti dedit; tunc circa primam vigiliam stricto gladio revelatum pectus semel iterumque percussit. Ausi post hoc medici violare virum fomentis. Ille passus, dum abscederent, rescidit plagas, secutaque vi sanguinis moribundas manus in ipso volnere reliquit. (a. u. c. 708.)

25. Hinc, satis cum praedicasset Pollionis laudes, transit ad deflenda bellorum domesticorum calamitates ac scelera, in quibus poenam videt divinam. Hanc autem, poëtica φαντασίᾳ usus, potissimum tribuit Iunoni terribili Afrorum atque Iugurthae ultrici. — *Iuno* apud poëtas Latinos est dea patrona sive praeses Africae, quia sua cum Iunone Karthaginiensium Astarten, quae in Inscriptionibus modo INVICTA CAELESTIS, modo IUNO CAELESTIS appellatur, confundebant.

26. *impotens*] h. l. prima significatione, „qui resistere non potuerant armis Romanis neque adeo ulcisci terras, quae in ipsorum fuerant tutela.“ Di autem *excedunt* ex urbibus devotis, certa formula, quam nobis servavit Macrobius Sat. 3, 9., *evocati*. Eurip. Troad. 25. Neptunus: *Λείπω τὸ κλεινὸν Ἴλιον βωμούς τ' ἐμούς*. Verg. Aen. 2, 351: *Excessere omnes adytis arisque relictis Di.*

27. *nepotes*] Ante alios de iis cogitavit, qui ad Thapsum occiderunt, ubi Pompeianorum interfecti sunt X milia. Bell. Afr. 86. *Victorum nepotes* maxime ad Q., Metellum Scipionem, Q. Metelli Numidici nepotem pertinet: Numidicus aliquando Iugurtham vicerat, Scipio ad Thapsum victus est. Minus recte alii de eis Romanis cogitant, qui a. 705 cum Curione Iubae regi succubuerunt.

28. *Rettulit*] „vicissim obtulit piaculi causa tamquam *inferias Iugurthae* Manibus.“ Iugurtham autem et Horatius et Propertius (in imagine non minus poëtica 3, 5, 16: *Consule cum Mario, capte Iugurtha, sedes.*) prae aliis regibus devictis memorasse videntur, quod tum omnium manu terebatur praeclara Sallustii cura, ex qua ipsa primas bellorum civilium origines a Iugurthino bello esse repetendas poëta didicerat.

29. *pinguior*] Antiquissima imago. Aeschyl. Pers. 806. de Xerxis exercitu in Graecia relicto: *φίλον πίασμα Βοιωτῶν χθονί*. S. c. Th. 587: *Ἔγωγε μὲν δὴ τήνδε πιανῶ χθόνα*. Verg. Ge. 1, 491: *Nec fuit indignum superis bis sanguine nostro Emathiam et latos Haemi pinguescere campos.* Petronius C. 121. itidem de bello civili: *horrida tellus Extulit in lucem nutritas sanguine fruges.*

30—32. *sepulcris*] Tumuli per campos exstantes quasi testes proeliorum sunt. — *Medis*] „ipsis quoque Parthis fama nuntiavit imperii Romani *ruinam*, summam calamitatem ac prope interitum.“

Qui gurges aut quae flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniae
Non decoloravere caedes? 35
Quae caret ora cruore nostro?
Sed ne relictis, Musa procax, iocis
Ceae retractes munera neniae:
Mecum Dionaeo sub antro
Quaere modos leviore plectro. 40

33. *Quis gurges* Sd, Parisini 8214 manus altera, Eckstein. Ceteri *Qui gurges.*

32. *Hesperiae*] adiectivum v. *ruinae*, hic de Italia, alibi de Hispania. (Od. 1, 36, 4.) — *sonitum*] in pedestri orat. „fragorem."

33. *gurges*] Poëtae hoc v. usurpant communi notione et maris (Verg. Ge. 4, 387: *in Carpathio Neptuni gurgite.*) et fluminis (Aen. 6, 296. de Acheronte: *Turbidus hic caeno vastaque voragine gurges Aestuat.*); hinc h. l. *gurgiti* subiunguntur *flumina* et *maria;* adiecto etiam v. *ora* consulto immoratur tristi huic imagini, nullum esse terrarum locum, qui Romano sanguine infectus non sit. Florus 4, 2, 6: *Si locum et spatium* inspicias, *ubi commissum est* bellum civile, *intra Italiam: inde se in Galliam Hispaniamque deflexit, reversumque ab occasu totis viribus in Epiro Thessaliaque consedit; hinc in Aegyptum subito transiluit; inde respexit Asiam; inde Africae incubuit; postremo in Hispaniam regyravit et ibi aliquando defecit. Qui gurges* non idem quod *quis g.;* etsi hoc Horatio ceterisque eius aetatis poetis usitatius, tamen conf. Epod. 12, 7 *qui sudor* Catull. 62, 20 *qui caelo fertur-ignis?*

34. *Dauniae*] adiectiv., Apulae, pro Romanis (caedibus) universe. Cfr. Od. 1, 22, 14.

37. Quasi nimis audacter sese extulisset, ab impetu vehementissimo repente se revocat, ut Od. 3, 3, 70. et iam Pindarus Ol. 9, 35: *ἀπό μοι λόγον τοῦτον, στόμα, ῥίψον.* — *procax*] „petulans, proterva"; sed retinet originis a v. *procandi* notionem.

38. *Ceae - - neniae*] „Ne tu quoque nunc tractes mihique inspires nenias, *θρήνους,* cantus lugubres (Cic. de Legg. 2, 62, quales olim composuit Simonides Ceus," de quo Quintil. 10, 1, 64: *Simonidis, poëtae tenerrimi, praecipua in commovenda miseratione virtus, ut quidam in hac eum parte omnibus eius operis auctoribus praeferant.* — *munera*] Neniae, ut supra v. 11., *munera* sunt omnia ea, quae praestare debet *θρῆνος,* ut laudem mereatur. *Retractare* est „nunc renovare, imitando exprimere et quodammodo repetere Simonidis carmina, *wieder wie Simonides ertönen lassen.*"

39. *Dionaeo sub antro*] Dione, Veneris mater, Hom. Il. *E* 370. Hinc Theocr. 15, 106: *Κύπρι Διωναία.* Sed etiam apud Ovid. Fast. 2, 461. *Dione* appellatur ipsa Venus. Est igitur antrum Veneri dicatum, in quod ingresso poëtae de amoribus tantummodo, non de rebus lugubribus, canere licet.

40. *leviore plectro*] Ovid. Met. 10, 150: *Cecini plectro graviore Gigantas - -. Nunc opus est leviore lyra.*

EXCURSUS.

Ad C. I.

Horatius cum Pollioni permulta deberet (cfr. Sat. 1, 10, 85.), consentaneum erat, ut lyrico etiam carmine eius laudes praedicaret. idque carmen alteri libro praeponeret, ut primi libri exordio Maecenatem allocutus erat. Et qua esset Horatius libertate, hoc carmine demonstravit; nam quo tempore Asinius Pollio re publica gerenda omnique consuetudine Octaviani abstinebat, atque Vergilius ne Augustum principem laederet ab Asinii veteris patroni et amici usu se receperat, ipse in ea qua fuerat familiaritate permansit librosque quos de bello civili Asinius scribere coeperat, ita celebravit ut pulchrius nihil sibi rerum scriptores optare possint (Max Büdinger Cicero u. der Patriciat, 1881 pg. 23); accedit quod M. Catonis Uticensis illius animum invictum commemorare non dubitavit. Carmen nobis videtur scriptum esse anno fere 724 vel 725.

C. Asinius Cn. F. Pollio natus a. 679. XXII. aetatis anno accusavit C. Catonem, iam adolescens *leporum Disertus puer ac facetiarum*, Catull. 12, 8.; mox militavit sub Caesare in Galliis et per totum bellum civile; maxime enituit virtus eius anno 705, quo in Siciliam missus M. Catonem expulit totamque insulam celerrime occupavit. inde cum C. Curione in Africam traiecit et exercitus a Juba victi reliquias collegit collectasque ad Caesarem deduxit. Quas res cum Caesar ipse in Commentariis nescio quo pacto silentio transmisisset, Appianus b. c. II 41 sq. narravit. Praetor factus est anno 706; quo magistratu posito adversus Sextum Pompeium bellum gessit in Hispania ulteriore, cui eum praefecerat Caesar; ex qua provincia post Caesaris interitum tres ad Ciceronem misit epistulas (ad Fam. 10, 31—33.), in quibus etsi suum in remp. studium libertatisque defendendae voluntatem ostendit (Ep. 31: *Ita, si id agitur, ut rursus in potestate omnia unius sint, quicumque is est, ei me profiteor inimicum.*), tamen re vera firmus proposito (Vell. 2, 63.) et Iulianis partibus fidus, Pompeianis adversus fuit et mense Septembri a. 711. cum Antonio Lepidoque se coniunxit. A quo in Galliam Cisalpinam missus hanc in eius fide continuit ad annum usque 714., quo consul creatus est. Deinde a M. Antonio contra Parthinos, Illyrici populum circa Dyrrhachium, missus, a. 715. kal. Nov. de iis triumphum egit (Dio 48, 41. Verg. Ecl. 8.) atque e manubiis primus bibliothecam publicam Romae dicavit. (Plin. 7, 3. et 35, 2.) Insequenti tempore ab Octaviano, ut secum contra Antonium in proelium Actiacum proficisceretur, rogatus, „Mea“, inquit, „in Antonium maiora merita sunt, illius in me beneficia notiora. Itaque discrimini vestro me subtraham et ero praeda victoris.“ (Vell. 2, 86.) A rebus civilibus deinde abstinens bonis artibus ac disciplinis operam navavit. Vitam tranquille finivit in villa Tusculana a. u. c. 758. LXXX. aetatis suae anno. Vergilio, qui ei iam a. 714. Eclogam IV. inscripsit, et Horatio, qui scripta sua ei imprimis probari cupiebat (Sat. 1, 10, 85.), amicus; summus orator (Quintil. 12, 11, 28.), poëta, tragoediarum praesertim nobilis scriptor (Verg. Ecl. 8, 10). Historias etiam de bello civili Caesariano conscripsit, de quibus conferatur Büdinger l. l.

CARMEN II.

Nullus argento color est avaris
Abdito terris, inimice lamnae
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.

II. Tac. Ann. 3, 30: *Fine anni* (u. c. 773.) *concessit vita Sallustius Crispus. Hunc equestri ortum loco C. Sallustius, rerum Romanarum florentissimus auctor, sororis nepotem in nomen adscivit. Atque ille quamquam prompto ad capessendos honores aditu, Maecenatem aemulatus sine dignitate senatoria multos triumphalium consularium-que potentia anteiit, diversus a veterum instituto per cultum et munditias, copiaque et affluentia luxu propior: suberat tamen vigor animi ingentibus negotiis par, eo acrior, quo somnum et inertiam magis ostentabat. Igitur incolumi Maecenate proximus, mox praecipuus, cui secreta imperatorum inniterentur--, aetate provecta speciem magis in amicitia principis quam vim tenuit.* Ad eundem Sallustium Crinagoras (qui Horatii aetate in Italia versabatur) haec scripsit:

γείτονες οὐ τρισσαὶ μοῦνον Τύχαι ἔπρεπον εἶναι,
Κρίσπε βαθυπλούτου σῆς ἕνεκεν κραδίης,
ἀλλὰ καὶ αἱ πάντων πᾶσαι; τί γὰρ ἀνδρὶ τοσῷδε
ἀρκέσει εἰς ἑτάρων μυρίον εὐφροσύνην;
νῦν δέ σε καὶ τούτων κρέσσων ἐπὶ μείζον' ἀέξοι
Καῖσαρ· τίς κείνου χωρὶς ἄρηρε τύχη;

Videtur autem Sallustius ad eam partem fori habitasse, in qua Tria Fata (*γείτονες τρισσαὶ Τύχαι*) erant. Cuius quantae fuerint divitiae docet etiam quod ab eius nomine appellatum est aes Sallustianum in Centronum Alpino tractu inventum, Plin. 33, 2 sq. Propter v. 17 carmen hoc scriptum videtur anno 725.

1. *color*] Plin. 33, 3, 19: *color in argento clarior est* (quam in auro) *magisque diei similis* cet. — *avaris Abdito terris*] Poëtica ratio haec verba intelligi iubet de venis argenti in terrae gremio latentibus, ut Od. 3, 3, 49: *Aurum inrepertum et sic melius situm, Cum terra celat.* Anonymus apud Plutarchum *περὶ δυσωπίας* Vol. 3. pag. 148: *Οὐκ ἔστ' ἐν ἄνθρωποις λευκός, ὦ ξέν', ἄργυρος.* Eandem poëta terrae auri argentique venas in se occultanti atque retinenti tribuit cupiditatem, quae agitat ipsos homines avaros.

2. *inimice*] in prosa orat. „contemptor.“ Voc. *lamina* autem ipsum non sine contemptu, ut apud Ovid. Fast. 1, 208: *Et levis argenti lamina crimen erat*, item Senecam de Benef. 7, 10: *Nunc volo tuas opes recognoscere, laminas utriusque materiae, ad quas cupiditas nostra caligat.* Eadem quae hic contractio reperitur apud Val. Flacc., 1, 123: *gracili dissolvere lamna.* — „Hoc, quod dico, verum esse tu“, inquit, „agnoscis, Crispe Sallusti, qui nihili facis laminam, nisi in quantum humanis usibus (et iis quidem sapienter moderatis, a nimio luxu alienis) inserviat.“ BENTL.

3. *Crispe Sallusti*] Haec inversio (ut Od. 2, 11, 2: *Hirpine Quinti.*) rarissime apud Ciceronem, et solum in Epistulis, frequenter apud Tacitum reperitur. Primaria causa huius verborum ordinis ea fuit, quod familiam iis, quos appellabant, propiorem carioremque quam

Vivet extento Proculeius aevo, 5
Notus in fratres animi paterni;
Illum aget penna metuente solvi
Fama superstes.
Latius regnes avidum domando
Spiritum, quam si Libyam remotis 10
Gadibus iungas et uterque Poenus
Serviat uni.

II. 7. *aget* cod. plerique, *agit* Scφ Graev. Vossianus. — 11. *Pontus* Schrader.

gentem iudicabant praecipue epistularum scriptores.

5. *extento*] „longum in aevum producto," ut Verg. Aen. 10, 468: *famam extendere factis.* — *Proculeius*] „C. Proculeius Varro Murena, eques Romanus (frater Licinii Od. 2, 10, 1. et Terentiae Maecenatis), amicus Augusti, carissimae pietatis erga fratres suos Caepionem — et Murenam, fuit, adeo ut bona sua cum his aequis partibus diviserit, quia illi bello civili erant spoliati." PORPHYR.

6. *Notus-animi*] in orat. pedestri: „notus propter animum." Od. 4, 13, 21: *nota--artium.* Stat. Theb. 2, 274: *notique operum Telchines.*

7. *aget*] „Fama eum vehet, tollet alis suis per populos." Verg. Aen. 9, 473: *pinnata per urbem Nuntia Fama ruit. Aget* autem clarius quam *agit* significat duraturam per omne futurum tempus Proculeii etiamtunc, ut videtur, viventis laudem; ac praeterea futuro favet v. *vivet* — *metuente solvi*] πεφυλαγμένη λύεσθαι, cavente languescere; „cuius nulla unquam dissolutio est futura." Od. 3, 11, 10: *metuitque tangi*, „tangi se non patitur." Od. 4, 5, 20: *Culpari metuit fides*, „nemo est qui eam violare velit." Ep. 1, 16, 60: *metuens audiri.* Verg. Ge. 1, 246: *Arctos Oceani metuentes aequore tingi*, ex Arati 46: ἄρκτοι κυανέον πεφυλαγμέναι Ὠκεανοῖο.

10. *Spiritum*] animum, τὸ ἐπιθυμητικόν, ut simili significatione θυμοῦ πνοάς dixit Eurip. Phoen. 454. Herm. et posteriores Latini *flatus.* Stat. Theb. 1, 321: *Attollit flatus ducis.* Qui pecuniae cupiditatem domat adeoque a divitiis coacervandis sapienter abstinet, *latius regnat*, magis regis nomen meretur, beatiorque erit, quam si latifundia per Africam et Hispaniam continuet, quibus administrandis multas et molestas curas impendat necesse est. (*Magnas inter opes inops* Od. 3, 16, 28.)" Homines locupletes saepe *reges* dicuntur ut Od. 1, 4, 14: *Regumque turres.*

11. *uterque Poenus*] „Cum qui Karthaginem et Uticam habet in Africa, tum qui Gades condidit; coloniae Karthaginiensium aliae in Hispania non excluduntur." GESN. Haud raro autem et Gaditani et ceterae Karthaginiensium coloniae in Hispaniam maxime Baeticam deductae Poenorum nomine appellantur. De Gaditanis Cic. pro Balbo 32: *Ignosco tibi, si neque Poenorum iura calles.* Seneca Consol. ad Helv. 6: *Tyrii Africam incolunt; Poeni Hispaniam.* — Similis continuatarum, iunctarum, possessionum mentio fit Od. 3, 16, 41: *Quam si Mygdoniis regnum Alyattei Campis continuem.* Ep. 2, 2, 177: *Quid vici prosunt aut*

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis et aquosus albo 15
Corpore languor.
Redditum Cyri solio Phraaten
Dissidens plebi numero beatorum
Eximit virtus populumque falsis
Dedocet uti 20
Vocibus, regnum et diadema tutum
Deferens uni propriamque laurum,

13. *durus* Cod. Lipsiensis, unus Bland., Mald., ceteri *dirus*.

horrea? quidve Calabris Saltibus adiecti Lucani? — Serviat] intellige de colonis et partiariis et servis.

13. *hydrops*] „Morbus molestissimus ingravescit, ubi aegrotus medicorum praeceptis posthabitis sitim explere conatur; nec tamen aliter sitis ista restinguitur, nisi causa morbi sublata.“ Cfr. Ep. 1, 2, 34.

15. *aquosus*] „Aqua intercus languidum reddit hydropicum.“ — *albo*] Hoc genus aquae inter cutem λευκοφλεγματίαν vocat Celsus 3, 21. Quae comparatio hydropis cum inexplebili cupiditate cum haud raro in philosophorum scholis proferretur, eadem nobis quidem minus grata utitur Horatius, ut Ovid. Fast. 1, 215: *Sic, quibus intumuit suffusa venter ab unda, Quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae.*

17. *Cyri solio*] Arsacidae regum Persicorum successores sese ferebant. Inscriptio nummi huius Phraatis: *Βασιλέως βασιλέων Ἀρσάκου εὐεργέτου δικαίου ἐπιφανοῦς φιλέλληνος.* — *Phraaten*] Phraates Orodis filius, propter immanem crudelitatem a Parthis expulsus. (Dio 51, 18.) ad Scythas confugerat, regnumque Parthorum Tiridates acceperat anno fere 720. Sed magno Scytharum exercitu adiutus ille Tiridatem ad Caesarem confugere coegit regnumque paternum recuperavit a. 724. Conf. Mommsen Mon. Ancyr. pg. 91.

18. *dissidens plebi*] Pauci codices, in eis Blandinii Cruquii, habent *plebis*. sed unice verum est *plebi*. nam Horatius Graecorum usum secutus omnia verba controversiae cum dativo coniungit: *certare* Od. 2, 6, 15. Ep. 1, 2, 7. *differre* Sat. 1, 4, 48. A. P. 236. *discrepare* Od. 1, 27, 5. Sat. 1, 6, 92. 2, 3, 108. Ep. 2, 2, 194. A. P. 152, 219. *dissentire* Od. 3, 5, 14. *distare* Od. 4, 9, 29. Ep. 1, 7, 23. 18, 4. 2, 1, 72. *luctari* Od. 1, 1, 15 al. — *beatorum*] Hunc versum nonnulli appellant hypermetrum, ut Od. 2, 16, 34: *tibi tollit hinnitum apta quadrigis equa.* Vid. proximum carmen v. 27.

19. *virtus*] „Homo vera virtute praeditus immanem tyrannum beatis nunquam adnumerabit, falsisque rerum nominibus pravoque adeo iudicio imperitam multitudinem (quae propter hoc ipsum, quod Phraates regnum recuperavit, eum beatum praedicat) uti docet, idque iudicium ut tandem missum faciat, suadet.“

21. *Vocibus*] Thucyd. 3, 82: *τὴν εἰωθυῖαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῇ δικαιώ-*

Quisquis ingentis oculo inretorto
Spectat acervos.

CARMEN III.

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Laetitia, moriture Delli,

III. 2. *in bonis* cod. plerique, *ac bonis*, Bern. d., duo Lambini, probantibus Bentl. Peerlkamp. — (2. 3. *mentem: non secus--temperato* G. Hermannus.)

oei, Sal. Catil. 52: *iampridem-nos vera rerum vocabula amisimus.*

22. *propriamque laurum*] ut Sat. 2, 6, 5: *propria munera.* Cic. post red. in Sen. 10.: *si illud--perenne ac proprium manere potuisset.* Verg. Aen. 3, 85: *Da propriam, Thymbraee, domum--et mansuram urbem.* Est ergo: „laurum manentem atque certam"; coronae autem laureae regum insignia. Iam Stoicorum erat sententia regem esse unum sapientem illum perfectum, quem animo sibi informarant.

23. *inretorto*] „Sapiens adeo contemnit thesauros, aequo et tranquillo animo eos praeteriens et videns, ut ne retorquere quidem oculos ad illos atque vel per temporis punctum eos intueri dignetur, cum incensus cupiditate avarus identidem ac diu ad auri acervos respecturus foret eosque legitimo possessori invideret." „Graecorum est ἀμεταστρεπτί. Lucian. Piscat. 46: *προθεὶς χρυσίον καὶ δόξαν καὶ ἡδονήν, ὃν μὲν ἂν αὐτῶν ἴδῃς ὑπερορῶντα καὶ μηδαμῶς ἑλκόμενον πρὸς τὴν ὄψιν, οὗτος ἔστω ὁ τῷ θαλλῷ στεφόμενος· ὃν δ' ἂν ἀτενὲς ἀποβλέποντα καὶ τὴν χεῖρα ὀρέγοντα ἐπὶ τὸ χρυσίον, ἀπάγειν χρὴ ἐπὶ τὸ καυτήριον.*

III. Seneca Suasor. 1, 7: *Dellium Messalla Corvinus* desultorem bellorum civilium *vocat, quia ab Dolabella ad Cassium transiturus salutem sibi pactus est, si Dolabellam occidisset: et a Cassio deinde transivit ad Antonium; novissime ab Antonio transfugit ad Caesarem. Hic est Dellius, cuius Epistulae ad Cleopatram lascivae feruntur.* Cfr. Vellei 2, 84. Antonii Parthicam expeditionem, in qua copiarum Romanarum parti praefuerat, litteris mandavit. Strabo 11, p. 523. Hoc carmine, quod quando compositum sit non constat, Horatius Dellium admonet, ut constantiam ac moderationem in omnibus vitae condicionibus conservet.

1. *Aequam*] „Forti constantique animo perfer adversam fortunam, si unquam tibi superveniet." Archilochus Fr. 66, 4. 5, Bgk.: *μήτε νικῶν ἀμφάδην ἀγάλλεο, Μήτε νικηθεὶς ἐν οἴκῳ κατασεσὼν ὀδύρεο.* Plaut. Rud. 402: *Animus aequos optumumst aerumnae condimentum.* Lucret. 5, 1117: *Quod si quis vera vitam ratione gubernat, Divitiae grandes homini sunt vivere parce Aequo animo.*

4. *moriture*] „Quando quidem tibi quoque moriendum est ac propterea nihil te iuvant nec sollicitudines, neque effusa laetitia."

Seu maestus omni tempore vixeris, 5
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni.
Quo pinus ingens albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant 10
Ramis? Quid obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo?
Huc vina et unguenta et nimium brevis
Flores amoenae ferre iube rosae,
Dum res et aetas et sororum 15

9. *Quo* codices fere omnes: *qua* e Lambini codd. Bentl. — 11. *quid obliquo* ABRφ, Bland. antiquissimus. *quod obliquo* T. Graevianus, *quo obliquo* MOSbc Leidensis, Lipsiensis, Parisini 7973. 7975. *et obliquo* Bentl. scripsit, sed addit: 'fort. legendum *ramosque et obliquo*.'

6. *in remoto gramine*] „in prato propter ipsam solitudinem pergrato illi, qui tranquille curis expeditis potare cupit."

8. *nota*] Nomina consulum, quibus nata erant vina, cadis inscribebantur. Iam consentaneum erat, ut in apothecis cadi vini recentis semper ponerentur ante prius conditos; unde fiebat, ut quo vetustiora essent vina, eo longius ab ostio essent remota ac depromenda ex *interiore* cella. Hinc etiam *de meliore nota* Catull. 68, 28.

9. *Quo pinus*] ita codices paene omnes, i. e. quam ad rem Cic. pro Sestio 29: *quid hoc homine facias? aut quo civem importunum aut quo potius hostem tam sceleratum reserves?* Horat. Ep. 1, 5, 12: *quo mihi fortunam, si non conceditur uti?* Sat. 1, 6, 24: *quo tibi, Tilli, sumere depositum clavom fierique tribuno?*

10. *hospitalem*] „quae viatores ad se invitat." Verg. Ge. 4, 24: *Obviaque hospitiis teneat frondentibus arbos.* — *consociare amant*] Sensum amoris, quo ramis sese implicantibus umbram ita inter se coniungunt, ut duabus sub arboribus una umbra fruatur viator, ipsis arboribus tribuit; non est enim simplex illud „φιλοῦσι, solent."

12. *Lympha fugax*] „Cum rivus sit *obliquus*, multis eius flexibus aqua fugax, quae naturam suam sequi et rapide decurrere cupit, retardatur, adeo ut *laboret trepidare*, non sine obstaculo deorsum fluat, ex qua ipsa mora gratum rivi murmur oritur." Ep. 1, 10, 21: *quae per pronum trepidat cum murmure rivum.*

13. 14. *Huc*] „Huc igitur, ne hic aliique similes loci, tam amoeni, frustra nos invitasse videantur" cet. — *breves*] Cfr. Od. 1, 36, 16: *breve lilium.* Martial. 1, 43, 6: *breves rosas.* Σοφία Σαλ. 2, 8: στεψώμεθα ῥόδων κάλυξι πρὶν ἢ μαρανθῆναι. — *amoenae*] Frequens hoc est rosaram ἐπίθετον. Apul. Met. 4, 2: *rosas teneras et amoenas.* Ovid. Trist. 5, 2, 23: *amoena rosaria. Flores* autem *rosae*, ut Od. 3, 29, 3: *Cum flore, Maecenas, rosarum.*

15. *res*] „tota vitae tuae condicio ac singulae occasiones;" non: „οὐσία, patrimonium;" neque enim

Fila trium patiuntur atra.
Cedes coëmptis saltibus et domo
Villaque, flavus quam Tiberis lavit,
Cedes, et exstructis in altum
Divitiis potietur heres. 20
Divesne prisco natus ab Inacho,
Nil interest, an pauper et infima
De gente sub divo moreris,
Victima nil miserantis Orci.
Omnes eodem cogimur, omnium 25
Versatur urna serius ocius

18. *lavit* plerique cod. — *lavat* AOBT.

metuendum erat, ne Dellium opes ad huiusmodi potationes unquam deficerent. Terent. Adelph. 856: *Quin res aetas usus semper aliquid apportet novi.* — *sororum*] „Donec Parcae sinent.“ (Verg. Aen. 12, 147.) Parcarum *atra* dicuntur fila, „quia nunc quidem nentur Dellio, sed necessario mortem tandem ei afferent.“ Stat. Theb. 6, 369: *Sic Iovis imperia et nigrae voluere sorores.* Martial. 4, 54, 5: *lanificas nulli tres exorare sorores Contigit.*

17. *coëmptis*] „emptionibus inter se per longum tractum iunctis“, quae tunc locupletum erat cupiditas. — *saltibus*] Pascua dicit hic arboribus obsita maxime in regionibus montuosis, qualia divites Romani per Calabriam et Lucaniam possidebant. Ep. 2, 2, 176: *Quid vici prosunt aut horrea quidve Calabris Saltibus adiecti Lucani, si metit Orcus Grandia cum parvis?*

18. *flavus*] Cfr. Od. 1, 2, 13: antiquam formam *flavos* et *flavom* Horatio obtrudere dubitamus. sed idem ut Od. 3, 4, 61; 12, 10. Epod. 17, 51 scripsit *lavit*, non *lavat*, quod codices quidam meliores habent, atque *lavis* Od. 4, 6, 26, *lavimus* Sat. 1, 5, 24; *lavere* Od. 3, 12, 2. In epistulis est *lavemur* 1, 6, 61; *lavatum* Sat. 1, 3, 137. 6, 125; *lavantes* Sat. 1, 4, 75. — Villae autem propter Tiberim sitae ob commeatus facilitatem magni aestimabantur.

19. *exstructis-Divitiis*] „acervis auri argentique, vasorum, vestis stragulae cet. accumulatis.“ Etiam Sat. 2, 3, 96 dixit *divitias construere.*

21. 22. *Inacho*] „Utrum vel antiquissima stirpe ortus sis, ut, puta, ab Inacho illo, prisco Argivorum rege cet.“ Verg. Aen. 7, 371: *Et Turno, si prima domus repetatur origo, Inachus Acrisiusque patres.* „*Dives* autem vel ideo, quod ex antiquissima et nobilissima gente descendis.“ Inachus autem priscae vitae quoddam quasi specimen erat etiam apud Graecos. — *an pauper*] Iob 3, 19: *Parvus et magnus ibi* (in Orco) *aequales sunt, et servus liber a domino suo.*

23. *sub divo*] Est Graecorum ὑπαίθριον διατελεῖν; in pros. orat. „hac luce fruaris, in terris verseris.“ — *moreris*] Cic. de sen. 84: *Commorandi natura deversorium nobis, non habitandi dedit.*

24. *nil miserantis*] Hesiod. Theog. 456 de Orco: νηλεὲς ἦτορ ἔχων.

25. *cogimur*] „Gregis instar com-

Sors exitura et nos in aeternum
Exilium impositura cumbae.

CARMEN IV.

Ne sit ancillae tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu! Prius insolentem
Serva Briseis niveo colore
Movit Achillem;
Movit Aiacem Telamone natum 5

pellimur, *συναγόμεθα*, aurea illa Mercurii *ψυχοπομποῦ* virga."

26. 27. *Versatur urna*] Cogitanda Necessitas dea *Μοῖρα*, *Εἱμαρμένη*, quae urnam tenet, in quam omnium hominum sortes coniectae sunt, quamque continenter *versat*, *πάλλει*, quatit. Iam cuius nomen inde *exit* (hoc v. proprium de sorte ex urna exsiliente), huic fatale est mori. Od. 3, 1, 16: *Omne capax movet urna nomen.* — *serius ocius*] Ovid. Met. 10, 33: *Omnia debemur vobis paullumque morati Serius aut citius sedem properamus ad unam; Tendimus huc omnes. Aeternum Exilium*, vers. hypermeter, v. ad Od. 2, 2, 18.

28. *Exilium*] Hic est locus, ubi quis exulat. Ovid. Fast. 6, 666: *Exilium quodam tempore Tibur erat.* Quod Codd. quidam Parisini habent *exitium*, *exicium*, hoc scribarum neglegentiae tribuendum est. — *impositurae cumbae*] Dativ. „Iussura nos conscendere Charontis navem, quae nos perducat in aeternum exilium, in quod pellimur a sede nostra terrestri eiusque commodis."

IV. Per totum carmen festivissima *εἰρωνείᾳ*, quae tamen nihil habet offensionis, ridet Xanthiam, ancillae formosissimae quidem, sed callidae et lucri cupidae amoribus irretitum. Utrum totus sit *φαντασίας* ludus poëticus, an tecte sodalium quempiam significet, nos ignoramus; cogitavit nonnemo de *Flavio* aliquo, a *ξανθός*. Cur autem *Φωκεύς* (Phocensis, non Phocaeus) appelletur, nemo adhuc exputavit; verum prorsus similia sunt haec Od. 1, 27, 10: *Opuntiae Frater Megillae.* Od. 2, 5, 20: *Cnidiusve Gyges.* Od. 3, 9, 14: *Thurini Calais filius Ornyti.* Od. 3, 12, 6: *Liparaei nitor Hebri*, quibus omnibus Graeca patria tribuitur.

1. *pudori*] Nam, ut ait Quintil. 5, 11, 34: *turpis dominae consuetudo cum servo, turpis domino cum ancilla. Ancillariolos* tales vocabant. Martial. 12, 58, 1.

2. *insolentem*] A. P. 122: Achilles *Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.* — V. *prius* pertinet ad totam istam exemplorum seriem: „Iam olim ante te heroes ancillarum amoribus obnoxii fuerunt". Atque in hoc ipso inest summa huius carminis festivitas, quod fingit amicum veluti heroicis temporibus amare captivam.

3. 4. *niveo*] Frequentius apud Latinos quam apud Graecos, cum ut insolitum notetur ab Hesychio *νιφόεσσα Ἑλένη, ἀντὶ τοῦ λευκή, Ἴων Φρουροῖς.* — *Achillem*] Hom. Il. *I* 342: *ὡς καὶ ἐγὼ τὴν Ἐκ θυμοῦ φίλεον δουρικτήτην περ ἐοῦσαν.* Ovid. Am. 1, 9, 33: *Ardet in abducta Briseide magnus Achilles.*

Forma captivae dominum Tecmessae;
Arsit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta,
Barbarae postquam cecidere turmae
Thessalo victore et ademptus Hector 10
Tradidit fessis leviora tolli
Pergama Grais.
Nescias an te generum beati
Phyllidis flavae decorent parentes;
Regium certe genus et penatis 15

6. *Tecmessae*] Hinc in Soph. Aiac. 211. Chorus ad Tecmessam: *ἐπεί σε λέχος δουριάλωτον Στέρξας ἀνέχει θούριος Αἴας·* et v. 485. dominum sic alloquitur ipsa: *ὦ δέσποτ' Αἴας. - - Ἐγὼ δ' ἐλευθέρου μὲν ἐξέφυν πατρὸς (τοῦ Φρυγίου Τελεύταντος) - νῦν δ' εἰμὶ δούλη.*

7. *Atrides*] Dum Troia capitur, Aiax Oilei filius Cassandram ex Palladis templo rapuit ac vitiavit; postea in praedae divisione Agamemnoni cessit, a quo Mycenas ducta ibique a Clytaemnestra una cum Agamemnone trucidata est. De qua re Hom. Od. *λ* 421 et Aeschylus Agamemnone fabula.

9. *Barbarae*] Frequentissimo usu apud tragicos Graecos et poëtas Latinos pro *Phrygiis*. Ennius apud Cic. Tusc. 1, 85: *astante ope barbarica*, id est, Phrygia. — *cecidere turmae*] cladibus, quas Troiani usque ad urbis excidium perpessi erant.

10. *Thessalo victore*] Hunc Graeciae populum praeter ceteros memorat et propter Achillem, qui magnas antea strages inter Troianos ediderat Hectoremque, *belli moram*, occiderat, et quia sine Neoptolemo, Myrmidonum tunc duce, Troia capi omnino non poterat. — *ademptus Hector*] Hom. Il. *Ω* 243: *Ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε Κείνου τεθνηῶτος ἐναιρέμεν.*

11. *Tradidit*] „postquam nece eius effectum est, ut facilius Troia expugnaretur; itaque ipse eam quasi *tradidit Grais*.“ — *fessis*] „Quorum vires per decennium illud duris belli laboribus prope exhaustae erant.“ — *leviora*] pro „faciliora“, ut Liv. 5, 23: *tandem eo, quod levissimum videbatur, decursum est.* Quintil. 5, 6, 3: *leve ac facile.* — *Tolli* autem in prosa orat.: „capi ac deleri.“

12. *Grais*] ita codices plerique, pauci *Graiis*. *Graecus* in melicis bis adiective dictum: Od. 3, 24, 57 *Graeco trocho*, Od. 1, 20, 2 *Graeca testa*. Sed *Graia camena* Od. 2, 16, 38; *Graia manus* Epod. 10, 12; *praemia fortium Graiorum* Od. 4, 8, 4.

13. 14. *Nescias an — decorent*] Sequitur Horatius legitimum Ciceronis priorumque scriptorum usum, de quo Kühner gramm. lat. II. pg. 1020 sq. Hand Tursell. 1, 305. Contra Od. 4, 7, 17 *Quis scit an adiciant* id quod *sintne adiecturi*. Itaque sententia est haec: „Fortasse aliquando reperies nobilissimos ac locupletes Phyllidis parentes tibi decori esse, adeo ut sine ulla vituperatione iam nunc pro uxore habeas hanc peregrinam, atque ita illorum sis tamquam gener.“ Per iocum omnia haec dici manifestum est.

15. 16. Summa rursus iocatio in

Maeret iniquos.
Crede non illam tibi de scelesta
Plebe dilectam, neque sic fidelem,
Sic lucro aversam potuisse nasci
Matre pudenda. 20
Bracchia et voltum teretesque suras
Integer laudo: fuge suspicari,
Cuius octavum trepidavit aetas
Claudere lustrum.

CARMEN V.

Nondum subacta ferre iugum valet

seqq. inest: „Certe regis alicuius orientalis filia est et queritur de fato iniquo, cuius saevitia ex aula in servitutem detrusa est.“ — Ad vv. *regium genus* noli supplere *est*, sed pendet a v. *maeret;* „propterea maesta est, quod regium suum genus adeo deprensum ac propter servitutem pristina dignitate spoliatum sit.“ Apollon. Rhod. 4, 34: *βλεφάρων δὲ κατ' ἀθρόα δάκρυα χεῦεν. Οἴη δ' ἀφνειοῖο διειλυσθεῖσα δόμοιο Ληϊάς, ἥν τε νέον πάτρης ἀπενόσφισεν αἶσα κτλ.* — *Penates* autem *iniqui* sunt „parum propitii, quoniam patrium Phyllides regnum tutari noluerunt.“

17. *Scelestam* vocat plebem infimam propterea quod ab eiusmodi maxime hominibus scelera, homicidia, rapinae patrantur sordidusque quaestus exercetur.

18. *dilectam*] „amatam“, ut Od. 2, 5, 17., non „selectam, electam“, in quam frigidiorem interpretationem propendebat ipse Bentleius. — *sic fidelem*] Omnibus his *κατ' εἰρωνείαν* contraria significari apparet.

20. *Matre pudenda*] „quae ipsa quoque ancilla fuisset, servi alicuius contubernalis, sive focaria“, ut posteriores loquebantur.

24. *Bracchia*] Haec, quibus Phyllidis formam laudat, extra *εἰρωνείαν* posita puto; nam omni lepore ac venustate spoliatur hoc *ᾠδάριον*, ubi non solum astutam et quaesticuli cupidam, sed etiam deformem Phyllidem tibi fingas. — *teretesque suras*] Lactant. de Opificio dei 5: *suras clementer exstantes sensimque tenuatas.*

22. *Integer*] „sine ulla cupiditate, innocens et castus, utpote cui minime propositum sit, illam a te divellere mihique conciliare.“ Haec omnia iocose.

23. *trepidavit*] „Etenim rapido temporis decursu iam quadragenarius factus sum adeoque minus iam propensus ad res venereas.“ Compositum igitur est carmen a. u. c. 729. exeunte vel initio a. 730.

24. *Claudere* dicit, non *condere lustrum*, censoria formula consulto abstinens, quae in eius ore nescio quid inepti habuisset. Figurate contra optime poëtae dicunt *condere diem* Od. 4, 5, 29., *cantando condere soles* Verg. Eclog. 9, 52., *condere saecla* Lucret. 3, 1090.

V. Ut in carmine praecedente ridet amorem ancillarum, sic in hoc amorem puellae immaturae venustissimis coloribus nobis depingit. Sodalem non nominatum

Cervice, nondum munia comparis
Aequare nec tauri ruentis
In venerem tolerare pondus.
Circa virentis est animus tuae 5
Campos iuvencae, nunc fluviis gravem
Solantis aestum, nunc in udo
Ludere cum vitulis salicto
Praegestientis. Tolle cupidinem
Immitis uvae; iam tibi lividos 10
Distinguet autumnus racemos
Purpureo varius colore.

V. 12. *varios* Manuel y Faria et Bentl. coni. firmata ab edd. 1485. 1486. apud Cuningh. Anim. p. 265. In his ortum videtur ex errore Ven. 1481. *uarious.* — *Purpureus vario colore* Codd. aliq. Lambini.

alloquitur, neque cogitandum de Fusco Aristio ideo, quod huic inscripta est Od. 1, 22., in qua itidem Lalages alicuius mentio fit. Notabilis autem est inscriptio Codicis Turic. *ad Gabinium*, qui filius esset vel nepos A. Gabinii, cons. a. 696. — Temporis significatio nulla inest.

1. *iugum*] frequente imagine, etiam in v. δάμαρ conspicua. Plaut. Curcul. 50. de puella: *Iamne ea fert iugum? — valet*] Constr. v. *valere* cum infinit. apud Horatium satis frequens apud prosae orat. scriptores reperitur iam apud Rutilium Lupum 2, 19: *non enim sententias vestras valent commutare.* Cf. Od. 1, 34, 12.

2. *munia comparis*] „In trahendo plaustro et in arando nondum pariter est robusta atque alter iuvencus, quocum *aequo*, eodem, iugo iuncta est.“ *Compar* idem quod iugalis. Ovid. Am. 3, 5, 38: *in vacca compare taurus eras.*

5. Minime adhuc tauri in venerem ruentis impetum fert, sed nihil aliud quaerit nisi herbosa pascua.“ Simili imagine equae utitur Od. 3, 11, 9 sqq. — *Circa*] Sic Aristoph. Eq. 87: περὶ ποτοῦ γοῦν ἐστί σοι.

6. *iuvencae*] Sophocl. Trach. 529. de Deianira: ἀπὸ ματρὸς ἄφαρ βέβακεν ὥστε πόρτις ἐρήμα. — *nunc fluviis*] ut praesertim circa meridiem Italorum greges rivos ingredientes sese tuentur contra solis aestum et contra tabanos.

8. 9. *cum vitulis*] „quasi etiamnunc eiusdem cum illis esset aetatis.“ — *praegestio*, ὑπερποθοῦμαι. GLOSSAR.

10. *Immitis*] acerbae, ὄμφακος.

11. Verba sic ordinanda: *autumnus varius distinguet colore purpureo racemos lividos*, non: *autumnus distinguet racemos lividos varius colore purpureo. Varius* autem non tam, qui varios, omnis generis fructus producit, sed quatenus varios colores uvis, pomis, piris cet. inducit. Prop. 4, 2, 13: *Prima mihi* (Vertumnus loquitur) *variat liventibus uva racemis.* Ov. Met. 3, 482: *ut variis solet uva racemis Ducere purpureum nondum matura colorem.* Cato RR. 73: *ubi uvae variae coeperint fieri.* Hoc ergo dicit: „Mox autumnus varians fructuum colores uvam *di-*

Iam te sequetur: currit enim ferox
Aetas et illi, quos tibi dempserit,
Apponet annos; iam proterva 15
Fronte petet Lalage maritum,
Dilecta quantum non Pholoë fugax,
Non Chloris albo sic umero nitens,
Ut pura nocturno renidet
Luna mari, Cnidiusve Gyges; 20
Quem si puellarum insereres choro,
Mire sagacis falleret hospites

stinguet, ornabit, purpureo colore, quem statim sequetur niger, plenae maturitatis signum. Velut autumnus fructibus maturitatem praebet, ita tempus amatam puellam maturam et habilem tibi reddet."

13. *ferox*] „indomita intractabilis illa aetas, qua puellae viros fugere solent."

14. *dempserit*] Anni vitae et vere vitalis et sperandae *demi* nobis videntur post annum aetatis circiter XLV.; adolescentibus contra et virginibus iidem illi anni felices, ut nobis videntur, *apponuntur* usque ad annum XX. virgini Italicae, XXV. Germanicae, XXXV. vel si mavis XL. iuveni, ubi mente saepius volvimus, hunc vel illum annum viridioris aetatis, qua gaudent sodales nostri aliquanto iuniores, nobis iam praeteritum esse. Similes sunt in A. P. 175. *anni venientes* et *recedentes*.

15. *proterva*] Immoratur in grata iuvencae petulcae et lascivientis imagine; h. l. de puella virorum cupida.

17. *Dilecta*] „Tantum tunc ab omnibus diligetur, quantum nunc nec Pholoë neque Chloris, maturae iam puellae, neque Gyges." Ita vv. *albo - - mari* continent Chloridis praeconium, ut in seq. stropha laudatur Gyges. — *Pholoë*] Idem nomen Od. 1, 33, 7. — *fugax*] „propter inconstantiam saepe ab amatoris mensa et lectulo aufugiens."

19. *pura*] „Habens serena nocte lumen integrum." SCHOL. — *renidet*] ἀντιλάμπει explicat Philoxenus. Ut hic *nitens* de vivo splendore, de mitiore *renidet*, sic Apul. Met. 2, 9 p. 118. Oud.: *Quid cum capillis - - nitor splendidus illucet et contra solis aciem vegetus fulgurat vel placidus renidet*? (Eyssenh. *renitet*.)

20. *Cnidus*] v. Od. 1, 30, 1.

21. 22. *Quem*] Egregia quadam imagine et ioco ad priores prorsus apposito poëta, ut decebat atque oportebat, carmen clausit. Fingit enim *hospitibus*, convivis advenis, qui puerum non prius nossent, advocatis in conclave induci puellarum chorum atque inter eas muliebri veste Gygem, qui propter crines passos et genas nondum lanugine flaventes vix ab illis distingui posset. „Tum quantumvis perspicaces, si iis significasset convivator puerum latere inter puellas, mirum in modum deciperentur vixque eum agnoscerent." — *Mire* iunge cum v. *falleret*, non cum v. *sagaces*. *Sagaces* autem propterea, quod curiose hospitis iocum detegere cuperent.

23. *Discrimen obscurum - - ambiguoque voltu*] Similiter Statius Achill. 1, 336. de Achille adolescentulo inter Deïdamiam et soro-

Discrimen obscurum solutis
Crinibus ambiguoque voltu.

CARMEN VI.

Septimi, Gadis aditure mecum et
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra et
Barbaras Syrtis, ubi Maura semper
Aestuat unda,
Tibur Argeo positum colono 5

VI. 5. *Argeo* codices plerique, *Argivi* Bland. ant. cum paucis.

res versante: *fallitque tuentes Ambiguus tenuique latens discrimine sexus.*

24. *Crinibus*] Alebant comam pueri, non solum delicati, sed, ut videtur, etiam ingenui ac pudici, usque dum togam puram sumerent. Iuven. 15, 136: pupillus ingenuus, *cuius manantia fletu Ora puellares faciunt incerta capilli.* Epod. 11, 28. de delicato: *teretis pueri, longam renodantis comam.* — Iungendum: *Discrimen obscurum falleret hospites solutis crinibus*, non cum aliis: *Discrimen obscurum solutis crinibus* (propter crines solutos aegre dumtaxat perspiciendum) *falleret hospites.*

VI. Septimius, eques Romanus, idem videtur, de quo Augustus in Epistula ad Horatium apud Suet. Vit. Hor. (vide supra p. 1.): *Tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio quoque nostro audire.* Quo tempore hoc carmen compositum sit dictu difficile est; videtur tamen ex primis carminum Sapphicorum esse: etiam tum Horatius Archilochi sudio unice deditus erat, vide ad v. 13.

1. *Gadis*] Cfr. Od. 2, 2, 11. — *aditure*] „Si opus fuerit, etiam ad extremas ac vel maxime feras regiones tu me comitabere; tanta est tua in me amicitia.“ Proverbium erat: *τὸ ἐπέκεινα Γαδείρων οὐ περατέον.* Gregor. Naz. Or. 43, 24.

2. *Cantabri*, quibus Romani iam a. u. 725. bellum intulerant, rebelles facti, ab Augusto a. 729. et iterum a. 730. victi, in fide non permanserant, sed *pertinax* eorum *in rebellando fuit animus.* Flor. 4, 12, 47. Devicti demum sunt a M. Agrippa a. 735.: nondum igitur *iugum Romanum* ferre didicerant, cum hoc carmen composuit poëta. Cfr. etiam Od. 3, 8, 22: *Cantaber sera domitus catena.* Od. 4, 14, 41: *Cantaber non ante domabilis.* Iustin. 44, 5: *Nec prius perdomita provincia iugum Hispani accipere potuerunt, quam Caesar Augustus perdomito orbe victricia ad eos arma transtulit populumque barbarum ac ferum legibus ad cultiorem vitae usum traductum in formam provinciae redegit.*

3. 4. *Barbaras Syrtes*] Sic iam Val. Cat. Dir. 53: *Barbara dicatur Libyce, soror altera Syrtis.* Similiter Verg. Aen. 4, 41: *inhospita Syrtis.* Pomp. Mela 2, 7, 1: *Syrtis sinus impetuosus et atrox.* Plin. H. N. 5, 4: *sinus geminos duarum Syrtium, vadoso ac reciproco mari diros;* hodie *les golfes de Sydra et de Gabis.* — *Aestuat*] h. l. non de calore, sed de turbido fluctuum motu, quem describit Sallustius Iug. 78.

5. „Probe quidem novi te tam intima mecum amicitia coniunctum esse, ut, unquam si opus foret,

Sit meae sedes utinam senectae,
Sit modus lasso maris et viarum
Militiaeque!
Unde si Parcae prohibent iniquae,
Dulce pellitis ovibus Galaesi 10
Flumen et regnata petam Laconi
Rura Phalantho.

7. *modus* codices, *domus* Peerlkamp coniecit eumque secuti sunt Meineke, Haupt, Munro alii. — 12. *Phalantho* BMT aliique boni codices cum Strabone et Pausania: alii *Phalanto.*

vel maxime barbaras orbis terrarum regiones mecum aditurus esses; verum opto ut potius in amoeno aliquo Italiae tractu, cuiusmodi Tibur est ac Tarentum, nobis aliquando una degere et consenescere liceat, usque dum tu mihi superstes me sepeliendum cures." — *Argeo*] Graeca forma *Ἀργείῳ*. Conf. Priscian. 2, 8, 45. De re cfr. Od. 1, 18, 2. Martial. 4, 57, 3: *Tu colis Argei regnum, Faustine, coloni, Quo te bis decimus ducit ab Urbe lapis.* (Ibi codices habent Argoi, Argivi. Horatius certe Graecas formas in melicis praetulit, ut supra Od. 1, 1, 34. *Lesboum*, Od. 1, 15, 2. *Helenen* (ubi Bland. *Helenam*). — *positum*] conditum, ut Verg. Aen. 4, 412: *urbem--posuit.* Ovid. Met. 12, 587: *Irrita qui mecum posuisti moenia Troiae.* Tacitus eadem vi dixit *situm.*

6. *senectae*] „Senectuti meae ibi sit paratum refugium." V. *senectae* accipere casu tertio praestat. Similiter Martialis de Baianis villis aliisque regionibus Italiae dixit 4, 25, 7: *Vos eritis nostrae requies portusque senectae, si iuris fuerint otia nostra sui.*

7. *viarum*] „itinerum militarium olim M. Bruto duce factorum." Ep. 1, 11, 6: *odio maris atque viarum.* Tacit. Ann. 2, 14: *si taedio viarum ac maris finem cupiant.* '*modum* nunc pro fine dixit' PORPHYRION. Construe: *sit modus maris et viarum lasso*, scilicet harum molestiarum *maris et viarum;* itaque hic quoque locus ex iis est, ubi per attractionem duplex locum habet constructio.

9. *Unde*] „Si Tiburis refugium mihi a fato adverso negatum erit, petam Tarentum." Ep. 1, 7, 44: *mihi iam non regia Roma, Sed vacuum Tibur placet aut imbelle Tarentum.*

10. *pellitis*] Solebant oves maxime Tarentinae operiri pellibus, ne lana, quae pretiosissima erat, aëris iniuria corrumperetur aut rubis spinisque obnoxia esset. Plin. N. H. 8, 47 sq: *Ovium summa genera duo, tectum et colonicum; illud mollius . . . circa Tarentum summam nobilitatem habent.* Priscis temporibus: *Ibat ovis lana corpus amicta sua.* Ovid. Fast. 2, 298. — *Galaesi*] fluviolus non longe a Galaeso in mare influens, hodie *Galaso.* Conf. Martial. 2, 43, 3 *te Lacedaemonio velat toga lota Galaeso*, id. 5, 37, 2 *agna Galaesi mollior Phalanthini.*

11. *regnata Laconi*] Prorsus sic Verg. Aen. 6, 794: *regnata per arva Saturno.* Ovid. Her. 10, 69: *tellus iusto regnata parenti*; ulterius etiam procedens Tacit. Hist. 1, 13: *gentibus, quae regnantur.*

12. *Phalantho*] „Phalanthus Lacedaemonius fuit eiectus patria

Ille terrarum mihi praeter omnis
Angulus ridet, ubi non Hymetto
Mella decedunt viridique certat 15
Baca Venafro;
Ver ubi longum tepidasque praebet
Iuppiter brumas, et amicus Aulon
Fertili Baccho minimum Falernis
Invidet uvis. 20

18. *amicus* cod. omnes, *amictus* N. Heinsius, *apricus* Bentl. coni., „levissima," inquit, „mutatione." — 19. *Fertili* cod. plerique, *Fertilis* Bern. b Paris. 7971. 7972. 7974. Leidensis, Servius ad Aen. 3, 553 (pg. 437. ed. Thilo), Bentley.

hac culpa, quod absentibus Lacedaemoniis [bello Messeniaco] eorum filiae a servis gravidatae ediderant, postea reversi patres tali culpa genitos expulerunt, quorum dux Phalanthus fuit, qui Tarentinam condidit civitatem, ut fertur, octavus ab Hercule." ACRON.

13. 14. Necessario iungendum non *omnes terrarum*, sed *angulus terrarum*, ut Propert. 4, 9, 65: *Angulus hic mundi nunc me mea fata trahentem Accipit: haec fesso vix mihi terra patet.* Vellei. 2, 102: *in ultimo ac remotissimo terrarum orbis angulo.* Ceterum de regionis Tarentinae amoenitate idem iam censuit Archilochus poeta apud Athenaeum 12, 25 (523 d): *Ἀρχίλοχος ὁ ποιητὴς ὑπερτεθαύμακε τὴν χώραν τῶν Σιριτῶν διὰ τὴν εὐδαιμονίαν. περὶ γοῦν τῆς Θάσου λέγων ὡς ἥσσονος φησίν*

οὐ γάρ τι καλὸς χῶρος οὐδ' ἐπίμερος,
οὐδ' ἐρατός, οἷος ἀμφὶ Σίριος ῥοάς.

— *ridet*] Ultima syllaba caesura et arsi producitur. Conf. ad Od. 1, 13, 6. — *Hymetto*] melli Hymettio in Attica, quod etiamnunc celebratur propter colorem album et summam dulcedinem. Macrob. Saturn. 3, 16, 12 (pg. 208 Eyss.): *M. Varro enumerans quae in quibus Italiae partibus optima ad victum gignantur, pisci Tiberino palmam tribuit his verbis in libro Rerum Humanarum: optima fert ager Campanus frumentum, Falernus vinum, Cassinas oleum, Tusculanus ficum, mel Tarentinus, piscem Tiberis.*

15. *decedunt*] Decedit proprie is, qui viro ampliori in via honoris causa locum dat. — *viridique certat*] de dativo confer ad Od. 2, 2, 18.

16. *Baca*] „Eius olivae certant cum illis, quas producit Venafrum (*viride* propter ipsa oliveta), extremum in septentrionem Campaniae oppidum prope Minturnas." Oleum autem Venafranum teste etiam Varrone (R. R. 1, 2: *Quod vinum conferam Falerno? quod oleum Venafro?*) et Plinio H. N. 15, 2. optimum erat inter omnia.

18-20. *Aulon*] recessus depressior regionis Tarentinae prope Saturum, hodie *Melone* (Romanelli *Topografia* I. p. 294: *„sito delizioso, celebre ancora pe' suoi vini."*), qui propter vineas suas dicitur *amicus esse Baccho*, a Baccho, fertilitatis datore, amari. Longus 3, 21: *Κοῖλος τῷ πεδίῳ αὐλῶν ὑποκείμενος* (al. *ὑπεροκεί-*

Ille te mecum locus et beatae
Postulant arces: ibi tu calentem
Debita sparges lacrima favillam
Vatis amici.

CARMEN VII.

O saepe mecum tempus in ultimum
Deducte Bruto militiae duce,
Quis te redonavit Quiritem

μενος) *καὶ τὸν ἦχον εἰς αὐτὸν ὡς ὄργανον δεχόμενος.* — *minimum F. Invidet uvis*] „Vina Tarentina aequant Falerna in Campania."

21. *locus*] Aulon ille prope Tarentum. — *beatae-arces*] „loca excelsa, colles amoeni" potius quam proprie *arces*, *ἀκρόπολις*, Tarenti. Verg. Ge. 4, 461: *flerunt Rhodopeïae arces.*

23. *Debita*] „amicitiae data ideoque iusta et pia." Anthol. Pal. II. 855: *Μέμνεο κήν ζωοῖς ἐμέθεν καὶ πολλάκι τύμβῳ Σπεῖσον ἀπὸ βλεφάρων δάκρυ' ἀποιχομένῃ.*

VII. 'Hac *ὠδῇ* ad Pompeium sodalem scribit, qua gratulatur ei, quod restitutus sit in patriam et testatur commilitonem sibi fuisse in castris M. Bruti'. PORPHYRION. Alterum nomen Varum addunt in inscriptione codex Paris. 7900ª, Bernensis vetustissimus, Turicensis paucique Acronis, omittit Porphyrion. Quis fuerit quas res gesserit non magis constat quam quando restitutus sit. Scribit ad v. 15 Porphyr. '*ἀλληγορικῶς* significat Pompeium post fugam illam impetu quodam mentis petisse rursum partes Bruti.' Inde patet Pompeium ad S. Pompeium se contulisse diuque bellum gessisse. Carmen non ante proelium Actiacum compositum est.

1. 2. *saepe - - Bruto*] „Per biennium prope (a. 711. 712.) in proeliis a Bruto ante Philippensem aciem commissis una saepe experti sumus summa pericula;" id quod non magis fortitudinis esse potest quam casus. (Moneo propter v. 10.) — *tempus in ultimum*] „in summum vitae discrimen." Sic Catull. 64, 151: *supremo in tempore*, et v. 169: *extremo tempore saeva Fors.* Cic. pro Cornel. fr. 45 ed. Müller, pg. 936, n. 22 ed. Halm.: *extremum et difficillimum tempus.*

3. *Quis*] Est mirantis de insperato eius reditu interrogatio poëtica, neque vero certum aliquem hominem, quo interveniente redierit, intelligit. „Quomodo, quaeso, factum est, ut redire potueris?" — *redonavit*] Verbum, quod nunc apud solum Horatium reperitur. H. l. est „reddidit, restituit", non eodem sensu positum atque Od. 3, 3, 33: *nepotem Marti redonabo*, id est, „condonabo." — *Quiritem*] id est, capite non iam deminutum, sed integro civitatis Romanae iure rursus donatum"; nam exules minorem capitis deminutionem patiebantur et ad peregrinitatem redigebantur. Singularis *Quiritem* valde memorabilis visus est Grammaticis (Cledonio 43 K.) et in Libello de gen. nom. Ed. Hauptii pag. 96: „*Quiritis* singularem numerum non habet. Nam Maecenas dixit *Quiritem*, sed non recipitur." Certe a poëtis solis usurpatur, veluti ab Ovid. Am. 1, 7, 29: *mini-*

Dis patriis Italoque caelo,
Pompei, meorum prime sodalium? 5
Cum quo morantem saepe diem mero
Fregi coronatus nitentis
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi relicta non bene parmula, 10

mum de plebe Quiritem. Hor. Ep. 1, 6, 7. Lucan. 2, 386: *Romani more Quiritis;* et in antiqua formula praeconis in funeribus indictivis apud Festum pag. 217. ed. Lind.: *Ollus Quiris leto datus.*

4. *Dis patriis*] imperii Romani Penatibus, qui tamen simul singulos cives tuentur. Verg. Ge. 1, 498: *Di patrii, Indigetes et Romule Vestaque mater.* — *Italoque*] Nota litteram *i* h. l. brevem ut Ep. 2, 1, 2, alibi (2, 13, 18. 3, 30, 13. 4, 4, 42. 4, 15, 13.) longam.

5. *prime*] Poëtica ratio suadet, ut *primum* interpretemur „primarium, praecipuum"; non: „quo diutissime usus sum inde a pueritia."

6-8. *morantem*] „diem, qui nisi una genio indulsissemus, nimis longus nobis visus esset, *fregi*, breviorem reddidi, corona redimitus circum capillos unctos *malobathro*, oleo expresso ex foliis Laurus cassiae." *Syrium* dici videtur, quod omnino Indiae et Arabiae merces a mercatoribus Romanis ex Antiochia, totius Orientis emporio, Romam advehebantur. Od. 1, 31, 12. *merx Syra.* — Ad v. *nitentis* cfr. Eurip. Cycl. 501: *μυρόχριστος λιπαρὸν βόστρυχον.*

i.e. caroused till day-break.

9. *Philippos*] Redit ad sententiam v. 1., neque vero haec, ut nonnulli rati sunt, opponuntur gratae consuetudini in praecedd. vv. significatae. Cum sub finem anni 712. debellatum esset ad Philippos, ineunte a. 713. Horatius in patriam rediit. — *Philippos et celerem fugam*] in pedestri orat. „fugam Philippensem", sed illud ex usu poëtarum atque etiam Taciti, Hist. 1, 18: *tonitrua et fulgura et caelestes minae.* Ibid. 20: *ubique hasta et sector et inquieta Urbs auctionibus.*

10. *Sensi*] *Sentire* saepe de rebus molestis, aerumnosis ac detrimentum afferentibus dicitur. Ovid. Heroid. 9, 46: *Arbiter Eurystheus irae Iunonis iniquae Sentitur nobis iraque longa deae.* Tac. Agr. 6. extr. — *non bene*] „non honeste." — *parmula* proprie gladiatorum parvum scutum. Hoc quoque voc., quod totam rem extenuat, de industria delectum videtur. Iam ex communi quidem antiquorum opinione scuti abiectio summae erat ignominiae eamque inter sui seculi mores corruptos memorat etiam Plautus Trin. 1034 R.: *Scuta iacere fugereque hostis more habent licentiam.* Verum cum inter primarios Graecorum poëtas tres, Archilochus, Alcaeus, Anacreon, idem de se vel confessi essent vel etiam praedicassent, idem Horatius reprehensionis prorsus securus de se dicere poterat, et quidem non sine festivissima in semet ipsum *εἰρωνείᾳ*, quae grata accidere debebat imprimis Pompeio, qui diutius in partibus Pompeianis perseverarat, sive re vera poëta parmam proiecit, sive, ut potius reor cum Iacobsio Lectt. Venus. 15. p. 326., imago dumtaxat poëtica celeris illius fugae est aeque ac Mercurii auxilium. Exempla, quae secutus est, haec sunt: Archilochus Eleg. Fr. 6. Bergk.: *Ἀσπίδι μὲν Σαΐων*

Cum fracta virtus et minaces
Turpe solum tetigere mento.
Sed me per hostis Mercurius celer
Denso paventem sustulit aere;
Te rursus in bellum resorbens 15
Unda fretis tulit aestuosis.

(Thraciae populus est) *τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνῳ Ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων, Αὐτὸς δ' ἐξέφυγον θανάτου τέλος· ἀσπὶς ἐκείνη Ἐρρέτω· ἐξαῦτις κτήσομαι οὐ κακίω.* Anacreon de se Fragm. 26. Bergk.: *Ἀσπίδα ὀίψας ἐς ποταμοῦ καλλιρόου παρ' ὄχθας.* Alcaeus Fr. 32. Bergk.: *λέγει δὲ πρός τινα κήρυκα κελεύσας ἀγγεῖλαι τοῖς ἐν οἴκῳ· Ἀλκαῖος σόος Ἄρει ἐνθάδ' οὐκυτὸν ἀληκτορίν ἐς γλαυκωπὸν ἱερον ὃν ἐκρέμασαν Ἀττικοί.* (Strabo 13, 38. Cf. Herod. 5, 95.)

11. *fracta virtus*] Cic. ad Fam. 7, 3, 3: *nec putavi, cum integri pares non fuissemus, fractos superiores fore.* — *minaces*] quia nimis certi fuerant victoriae.

12. *Turpe solum*] Nec pro exclamatione v. *turpe* nec pro adverbio *turpiter*, ut volt Porphyrion, haberi potest. Iam volgaris interpretatio haec est: solum cruore foedatum *tetigere mento*, id est, cum interficerentur, humum ore momorderunt." Comparant Hom. Il. *B* 418: *Πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν.* Verg. Aen. 10, 349: *at ille Fronte ferit terram et crassum vomit ore cruorem.* Ibid. 11, 418: *Procubuit moriens et humum semel ore momordit.* Sed nec *turpe* per se significare potest „cruore pollutum", nec *mentum* poni pro *ore*. Idcirco cum H. Peerlkampio ad alteram explicationem redeo propositam iam ab Acrone: „*Turpe solum* - - quo turpiter prostrati precarentur." Nam ut antea post aciem Pharsalicam teste Caesare B. C. 3, 98. Pompeiani *passis palmis proiecti ad terram flentes ab eo salutem petierunt*, sic etiam post Philippensem multi victoris clementiam supplices implorarunt. Appianus B. C. 5, 7: *Περιιόντι δ' Ἀντωνίῳ τὰ ἔθνη Λεύκιός τε ὁ Κασσίου ἀδελφὸς καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν δεδιότων, ἐπεὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συγγνώμης ἐπύθοντο, ἱκέται προσῄεσαν κτλ.* Sic *turpe solum* suum locum tuetur: „turpe, ignominiosum fuit supplicibus ita vitam dono accipere; me contra fuga (prope honestior) servavit."

13. 14. *Mercurius*] „Me trepidantem propter cladem, qua undique circumdatum me videbam, Mercurius servavit involutumque densa nube (hoc enim est *aere*, *ἠέρι τολλῇ*, ut Verg. Aen. 1, 411: *At Venus obscuro gradientes aere saepsit.*) per medios hostem me sursum tollens eripuit discrimini." In Mercurii, lyrae inventoris, autem tutela sunt *Mercuriales viri* (Od. 2, 17, 29), poëtae. — *celer*] Eurip. Hel. 243: *τὸν ὠκύπουν Μαιάδος γόνον.* — *paventem*] Post cladem illam Horatius, multique alii, in Italiam redierunt. Aliis victores ignovere; alii semet ipsi interfecere; alii, ut Pompeius Varus, *τότε ἐπὶ τὴν θάλασσαν διέφυγον, καὶ μετὰ τοῦτο τῷ Σέξτῳ προσέθεντο.* Dio Cass. 47, 49 extr.

15. 16. *in bellum*] iunge et cum v. *resorbens* et cum v. *tulit*. — *resorbens Unda*] Imago ducta a naufrago qui, cum inibi est ut litus attingat, ab aliquo fluctu decumano rursus corripitur atque in turbidum mare reicitur. — *fretis*

Ergo obligatam redde Iovi dapem
Longaque fessum militia latus
Depone sub lauru mea nec
Parce cadis tibi destinatis. 20
Oblivioso levia Massico
Ciboria exple; funde capacibus
Unguenta de conchis. Quis udo
Deproperare apio coronas
Curatve myrto? quem Venus arbitrum 25
Dicet bibendi? Non ego sanius

VII. 19. *lauru* codices plerique, pauci *lauro*.

aestuosis] sexto casu, ut Quintil. 6, 2, 6: *aestu fertur*. Alii minus recte casu tertio, ut sit: in freta aestuosa", quod locum non habet propter vv. *in bellum*.

17. *Ergo*] „quoniam dis patriis redonatus es." — *obligatam*] „Sacrum fac cum epulis, quod vovisti, obligatus ideo ad votum hoc *reddendum*, solvendum, veluti debitum." — *dapem*] de epulis rem divinam excipientibus. Livius Andronicus in primo Ulixeae apud Prisc. 7, 41. pg. 321 H.: *Quae haec daps est, qui festus dies?* Livius 1, 7: *evenit, - - ut Pinarii extis adesis ad ceteram venirent dapem*. Conf. Od. 4, 4, 12.

19. *lauru mea*] in domo urbana — ut apud Vergil. Aen. 2, 312 sq. *aedibus in mediis nudoque sub aetheris axe ingens ara fuit iuxtaque veterrima laurus*. Ceterum Latini *lauro* et *lauru* dixerunt; Horatius autem *lauru* arborem, *lauro* folia vel coronam significari voluit Od. 3, 4, 19. 30, 16.

21. *Oblivioso*] „sollicitudinum oblivionem afferente." Alcaeus fr. 41 Bgk.: *Οἶνον γὰρ Σεμέλας καὶ Διός υἷος λαθικαδέα Ἀνθρώποισιν ἔδωκ'· ἔγχεε κίρναις ἕνα καὶ δύο Πλέαις κὰκ κεφάλας, ἁ δ' ἑτέρα τὰν ἑτέραν κύλιξ Ὠθήτω*. — *levia*] „(λεῖα), in tuum honorem detersa ac polita." — *Massico*] cf. ad Od. 1, 1, 19.

22. 23. *Ciboria*] 'proprie sunt folia colocasiorum, in quorum similitudinem pocula facta eodem nomine appellantur. PORPHYRION. — *exple*] „imple", ut e gloss. habebat Cod. Faërni. Qui „ebibe, exhauri", explicarunt, consuetudinis aetatis Horatianae minus gnari erant. — *funde*] Non de libatione accipiendum, quae vino fiebat, sed: „defunde in crines tuos." — *Conchae* autem vasa unguentaria concharum formam referentia. Martialis 3, 82, 27. *muricem aureum* usurpat de vase unguentario.

23. 24. *udo - - apio*] „*ὑγρῷ*, flexibili." Theocr. 7, 68: *πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ*. Videtur significari *ἐλεοσέλινον*, *Sumpfeppich*, quo coronabantur victores in ludis Isthmiacis, contra *ὀρεοσελίνῳ* Nemeae. Ob gratum autem odorem coronis nectendis adhibebatur. Theocr. 3, 23: *εὐόδμοισι σελίνοις*. Conf. ad Od. 1, 36, 16. 4, 11, 3. — *Deproperare*] „propere contexere", ut Verg. Ge. 4, 170: *Cyclopes fulmina massis Cum properant*, cet.

25. *Venus*] id est, iactus Venereus, ubi tali quattuor, quibus ludere solebant, diversos numeros (1, 3, 4, 6.) ostenderent. Lucian. Amor. T. 2. p. 301. Iacob.: *καὶ*

Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere est amico.

CARMEN VIII.

Ulla si iuris tibi peierati
Poena, Barine, nocuisset unquam,
Dente si nigro fieres vel uno
Turpior ungui,
Crederem. Sed tu, simul obligasti 5
Perfidum votis caput, enitescis

VIII. 2. *Barine* BOT alii; AM multique alii *Varine* vel *Varinae*. — 3. *uno* codices, *albo* Usener loco infra l.

βαλὼν μὲν ἐπίσκοπα, μάλιστα δ' εἴ ποτε τὴν θεὸν αὐτὴν εὐβολήσειε, μηδενὸς ἀστραγάλου πεσόντος ἴσῳ σχήματι. Opponitur *canis*. Pollux 9, 7: *καὶ τὸ μὲν μονάδα δηλοῦν* (in omnibus talis) *καλεῖται κύων.* Propert 4, 8, 45: *Me quoque per talos Venerem quaerente secundos, Semper damnosi subsiluere canes.* — *Dicet*] „designabit *συμποσίαρχον.*"

27. *Edoni*, Thraciae populus, Bacchiacis orgiis deditus. Nonnulli explicant de *Βάκχαις* et terminatio feminina tam est *Ἠδωνή* quam *Ἠδωνίς*. Verum poëtae Latini hac significatione semper dicunt *Edonis*. — *idis recepto*] quem amissum putaverat.

28. *furere*] Od. 3, 19, 18: *Insanire iuvat.* Similiter Pseudanacreon 31: *Θέλω. θέλω μανῆναι.*

VIII. Festiva cum Barine, perfida puella, expostulatio, quam e Graeco exemplari ductam quidam sine ulla causa rati sunt. Temporis nulla inest significatio.

1. „Saenicum principium; intellegendum enim aliquos sermones praecessisse, quibus Barine haec noctem sui iure iurando interposito repromiserit; dein, postquam fefellerit, tunc in haec verba hunc erupisse." PORPHYR. — *iuris peierati*] Ex analogia v. *ius iurandum* nove, ut videtur, dixit *ius peieratum* pro *periurio*.

2. *Barine*] Valde haeserunt interpretes in hoc nomine, quod ipsis neque Graecum nec Latinum videbatur. Recte Usener (Mus. Rh. 24, 341.) explicat: *Βαρίνη* i. e. Bario ex oppido Apuliae oriunda. — *nocuisset*] Credebant veteres, eos, qui deos peierando laedere veriti non essent, aliqua corporis parte mutilari debilitarique. TORR. Cfr. Ovid. Amor. 3, 3, 1: *Esse deos, i, crede. Fidem iurata fefellit: Et facies illi, quae fuit ante, manet.*

3. 4. *uno*] refer etiam ad v. *dente*. Usener l. l. *albo* coniecit, maculas unguium albas mendacii testes esse demonstrans.

5. *Crederem*] „Fidem tribuerem iuri iurando tuo, quia tum sperarem te promissa tua exsecuturam; caveres enim tibi a mendacio, semel poena admonita." — *simul*] „simulatque per caput tuum fidem alicui iurasti, eam mox, ut soles, violatura." *Obligamus caput votis*, id est, eis malis, quae, si fefellerimus fidem, nobis ipsi imprecamur.

Pulchrior multo iuvenumque prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere et toto taciturna noctis
Signa cum caelo gelidaque divos 10
Morte carentis.
Ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
Simplices Nymphae, ferus et Cupido
Semper ardentis acuens sagittas 15
Cote cruenta.
Adde, quod pubes tibi crescit omnis,

7. 8. *iuvenumque p. P. cura*] „Ubi per plateas incedis, omnes iuvenes in te cupidos oculos conicunt.“ — *prodis*] „foras in publicum.“ Cfr. Od. 3, 14, 6. Absolute etiam Lucian. Dial. mer. 6, 2: *ὁρᾷς, οἷα πρόεισι*, Tibull. 1, 9, 70: (femina) *Tyrio prodeat apta sinu.* — *cura*] Propert. 2, 25, 1: *Unica nata meo pulcherrima cura dolori.*

9. *Expedit*] „Itaque, cum ipso periurio formosior semper fias, prodest scilicet tibi fallere fidem cum iure iurando per matris tuae cinerem, per omnia sidera, testes amoris, datam, securaque violas infera, supera, deos immortales ipsos.“ Iurare autem solebant per cineres suorum. Cic. pro Quinct. 97: *obsecravit per fratris sui mortui cinerem.* — *Fallere*] ut Verg. Aen. 6, 324: *(Styx) Di cuius iurare timent et fallere numen.*

10. *taciturna*] Aen. 2, 255: *tacitae per amica silentia lunae.*

13. *Venus ipsa*] Sic haud raro de dis, quos quasi testes suarum vel cogitationum vel actionum homines appellant. Ovid. Her. 19. 159: *Quod timeas non est: auso Venus ipsa favebit.* Pseudotibull. 4, 6, 49: *periuria ridet amantum Iuppiter et ventos irrita ferre iubet.* Sed iam Hesiodus apud Schol. Plat. ad Sympos. p. 45. Ruhnk.: *Ἐκ τοῦδ' ὅρκον ἔθηκεν ἀποίνιμον ἀνθρώποισι Νοσφιδίων ἔργων περὶ Κύπριδος [Ἀφροδισίων]*, quod v. ex gloss. additum est. Callim. Ep. 26, 3: *Ὤμοσεν. ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.*

14. *Simplices*] ab omni fraude alienae, quippe quae *colant amnes solaque rura deae.* Ovid. Fast. 1, 398. Nymphae autem, ut saepe, Veneris comites.

15. *acuens sagittas*] imago et a poëtis et ab artificibus saepe expressa. Philodemus in Anthol. Pal. I. p. 118: *Ἀλλ' ἤδη θοὰ τόξα νέοι θήγουσιν Ἔρωτες.* — Ad v. *ardentis* cfr. Tac. Ann. 15, 54: *pugionem - - vetustate obstusum asperari saxo et in mucronem a r d e s c e r e iussit.* Amori *πυρίπνοα τόξα* Anth. Pal. I. p. 134.

16. *cruenta*] propter volnera amoris; id quod proprie sagittarum est, tribuit coti eas acuenti, et ab Amoris *αἱματοφύρτοις βέλεσι* (Meleager Epigr. 50, 8. in Brunckii Anal. I. p. 16.) quasi cruentatae.

17. *pubes tibi crescit*] „Idcirco tantummodo iuventus succrescere videtur, ut tibi uni serviat: „quam sententiam in duo membra *παράλληλα* dividit, quo diutius in ea immoremur.

Servitus crescit nova, nec priores
Impiae tectum dominae relinquunt
Saepe minati. 20
Te suis matres metuunt iuvencis,
Te senes parci miseraeque nuper
Virgines nuptae, tua ne retardet
Aura maritos.

CARMEN IX.

Non semper imbres nubibus hispidos

18. *Servitus*] „Catervae amatorum semper novorum te circumsistunt, nec priores, quos misere decepisti, te missam faciunt.“ (*Servitus* est quasi appositio v. *pubes*. „Pubes, quae tibi crescit, eadem tibi est servitus nova.“)

20. 21. *Saepe minati*] Tibull. 2, 6, 13: *Iuravi quotiens rediturum ad limina nunquam! Cum bene iuravi, pes tamen ipse redit.* — *iuvencis*] poëtis Latinis honestum nomen et de adolescentulis et de puellis nubilibus. Sic Rhesus in cognomine fabula v. 387. ὁ Στρυμόνιος πῶλος ἀοιδοῦ Μούσης vocatur.

22. *miserae*] „maestae propter coniugum infidelitatem;“ *puellae* autem et *virgines* haud raro etiam *nuptae* dicuntur, ut Od. 3, 14, 11: *puellae iam virum expertae.* Verg. Ecl. 6, 47. de Pasiphaë post venerem cum tauro iunctam: *virgo infelix.* Ceterum nota sic construendum esse: *Virgines miserae nuper nuptae.*

24. *Aura*] Est „odor ille a iuvenca emissus, quo captato taurus in venerem ruit.“ Talia non ad nostrum sensum diiudicanda; siquidem ab huiusmodi imaginibus ex ipsa rerum natura petitis minus abhorrebant Graeci et Romani. Verg. Ge. 3, 250: *Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum Corpora, si tantum notas odor attulit auras?* Usener l. l. proposuit *retardent Oram.*

IX. De C. (non T.) Valgio Rufo, cousule suffecto a. u. c. 742., rhetore, grammatico, poëta docte disputarunt Weichert Poët. Lat. p. 208. seqq. Dissen ad Tib. 4. 1, 180. Unger de C. Valgii Rufi poëmatis Comment. Halis 1848. Aliquot eius vv. afferuntur in Vergilii Interprett. Maii ad Ecl. 7, 22. (Val. Probus ed. Keil. p. 74.), sed locus misere mutilus est. Consolari conatur amicum de pueri delicati immatura morte, ut Statius Silv. 2, 1 et 6. Similis affectus Ciceronis ad Att. 1, 12: *Mehercule eram - - conturbatior; nam puer festivus, anagnostes noster, Sositheus, decesserat meque plus, quam servi mors debere videbatur, commoverat.* De tempore, quo carmen compositum sit, ambigitur; propter *nova Augusti tropaea* (v. 19) licet de anno 731 cogitare. Conf. Dio Cass. 53, 33. Exitum utique mutuatus esse videtur a Vergilio suo Ge. 3, 30: *Addam urbes Asiae domitas pulsumque Niphaten Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis, Et duo rapta manu diverso ex hoste tropaea Bisque triumphatas utroque ab litore gentis.*

1. *hispidos*] Voc. *hispidus*, quod proprie de pilis densis squamis-

Manant in agros aut mare Caspium
Vexant inaequales procellae
Usque, nec Armeniis in oris,
Amice Valgi, stat glacies iners 5
Mensis per omnis, aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant
Et foliis viduantur orni.
Tu semper urges flebilibus modis
Mysten ademptum, nec tibi Vespero 10
Surgente decedunt amores
Nec rapidum fugiente Solem.
At non ter aevo functus amabilem
Ploravit omnis Antilochum senex

que horrentibus usurpatur, transfert ad agros stipulis et omnis generis plantis arboribusque foliis et frondibus spoliatis horridos atque asperos. Est autem dictum per prolepsin, nam ipsos per imbres *hispidi* sive squalidi fiunt agri. Plin. H. N. 22, 6: *herbas aspectu hispidas tactu truces.*

2. *mare Caspium*] Pomponius Mela 3, 5: *Mare Caspium omne atrox, saevum, sine portubus, procellis undique expositum.*

3. *Vexant*] „turbant, quietum esse non sinunt.“ Longe efficacius hoc, quam *versant*, sive glossema est sive solitus in his vv. librariorum error. — *inaequalis*] „modo maiore, modo minore cum impetu flantes; non: „quae mare inaequale reddunt.“

4. *Armeniis*] De Tauri iugis loquitur perpetua nive opertis, ubi magnum frigus iam Xenophon (Anab. 4, 4.), postea Lucullus (Plut. Luc. 22.) cum copiis suis senserunt.

5—8. *stat*] „riget, horret,“ ut Od. 1, 9, 1. — *iners*] Verg. Ge. 1, 94: *rastris glebas qui frangit inertes (die säumigen, sonst nichts hervorbringenden Schollen).* — *Garganus*, mons Apuliae Dauniae prope Sipontum. — *viduantur*] in prosa orat. „spoliantur.“

9. 10. *urges*] „Tu contra perpetuo insequeris maestis elegiis Mysten, non filium, ut olim multi opinabantur, sed puerum amatum, tibi praecipitata morte ereptum.“ Propert. 4, 11, 1: *Desine, Paulle, meum lacrimis urgere sepulcrum.* — *Mysten*] Docuit Weichert p. 232. *Mystae* nomen servorum et libertorum fuisse.

11. *Surgente*] Burmannus ad Verg. Aen. 4, 352: „Astra crebro dicuntur *surgere*, cum oriuntur, *cadere*, cum occidunt.“ — *decedunt amores*] „A te sese removent, ita ut per aliquod saltem tempus maestitia vaces, quam tibi Mystae memoria excitat.“

12. *rapidum*] solitum apud poëtas solis ἐπίθετον (Verg. Ge. 1, 92 et 424. Ibid. 2, 321.), ei inditum propter celerrimum cursum ex opinione veterum quotidie rursus et inceptum et finitum. Sic Hyperiona *celerem deum* appellat Ovid. Fast. 1, 386.

13. 14. *ter aevo*] Hom. Il. *A* 250: *(Νέστορι) ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων Ἐφθίατο -- μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν.* Cic. Cat. mai. 31: Nestor *tertiam iam aeta-*

Annos, nec impubem parentes 15
Troïlon aut Phrygiae sorores
Flevere semper. Desine mollium
Tandem querellarum, et potius nova
Cantemus Augusti tropaea
Caesaris et rigidum Niphaten 20
Medumque flumen gentibus additum
Victis minores volvere vertices,

IX. 22. *volvere vertices* cod. paene omnes.

tem hominum videbat. Varie quidem interpretabantur vel de XC. vel de CCC. annis; sic Ovid. Met. 12, 188. — *amabilem*] propter pulchritudinem. Philostr. Imag. 2, 7: *τὸν Ἀχιλλέα ἐρᾶν τοῦ Ἀντιλόχου πεφώρακας, οἶμαι, παρ' Ὁμήρῳ, νεώτατον τοῦ Ἑλληνικοῦ ὁρῶν τὸν Ἀντίλοχον κτλ. Antilochus*, a Memnone interfectus, bis memoratur Hom. Od. γ 112. et δ 187. Pindar. Pyth. 6, 28. Xenoph. Cyneg, 1, 14: *Ἀντίλοχος τοῦ πατρὸς ὑπεραποθανὼν τοσαύτης ἔτυχεν εὐκλείας, ὥστε μόνος φιλοπάτωρ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀναγορευθῆναι.*

16. *Troilus*, Priami filius. Verg. Aen. 1, 475: *Infelix puer atque impar congressus Achilli.* Schol. ad Hom. Il. Ω 257: *Σοφοκλῆς ἐν Τρωΐλῳ φησὶν λογχευθῆναι ὑπὸ Ἀχιλλέως ἵππους γυμνάζοντα παρὰ τὸ Θυμβραῖον, καὶ ἀποθανεῖν.* — *Phrygiae sorores*] Polixena, Cassandra, Iliona cet.

17. *Desine mollium*] Graeca constructione. Eurip. Phoeniss. 1071: *Λήξασ' ὀδυρμῶν πενθίμων τε δακρύων.* Sic Od. 3, 27, 69: *Abstineto-irarum. querellarum* dupl. *l* apud Hor. semper (Od. 2, 17, 1. 3, 11, 52. 21, 2. Ep. 1, 12, 3; A. P. 98) et apud ceteros scribendum esse cum codicibus et inscriptionibus docuit Lachmannus ad Lucret. pg. 204.

19. *Cantemus* cet.] Quo a nimio luctu amicum avertat, eum hortatur, ut secum quasi certaturus carmine tropaea illa celebret, duplex sic propositum assequens, ut et Augustum propter res prospere gestas oblique laudet, et poëticam Valgii facultatem praedicet, etsi probe sciebat nec sibi propositum esse Augusti praeconium perpetuis panegyrici generis carminibus facere neque id ausurum Valgium, qui sese continuisse intra elegias videtur.

19. 20. *tropaea - et - Niphaten*] „tropaea in Niphate ab Augusto parta.“ *Niphates*, Armeniae mons. Strabo 11. p. 522: *ἔπειτα (ἡ Ἀρμενία) ἐξαίρεται πλέον καὶ καλεῖται Νεφάτης.* p. 523: *ἡ δὲ προσάρκτιος ὀρεινὴ καὶ τραχεῖα καὶ ψυχρά.* Dio 49, 31: *κρυσταλλώδης ἀεί ποτέ ἐστι.* Quibus e locis satis colligitur, quomodo v. *rigidus* interpretandum sit, ut vere proprium Niphatis sit *ἐπίθετον*, scilicet „frigidus“, vel quibus *ἐπιθέτοις* de huiusmodi tractibus alibi utuntur, *glacialis, nivalis.*

21. 22. *Medumque flumen*] Sane est Euphrates, proprius atque celebratissimus Medorum sive Parthorum fluvius. De eadem re, id est, de signis Romanorum a Phraate a. u. 734. receptis Verg. Aen. 8, 726: *Euphrates ibat iam mollior undis.* Alii interpretantur de fluvio *Medo* in Araxen influente prope Persepolin. Strabo 15. p. 729. Hoc dictum esse ut Od. 4, 4, 38: *Me-*

Intraque praescriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

CARMEN X.

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urgendo neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Litus iniquum.

taurum flumen. Art. poët. 18: *flumen Rhenum; mare Oceanum* et similia. At parum credibile est ab Horatio memorari flumen obscurum, cuius ne Vibius quidem Sequester mentionem fecit. — *minores*] „quia debellatum se sentit, fastum, quo prius tumebat, abiecit"; cuius demissi animi signum nobis proponit eius vertices minus aestuosos quam antea, cum nunc, ut καθ' ὑπερβολὴν dicit, *gentibus additum Victis*, id est, imperio Romano subiectum sit. Tacit. Ann. 1, 79: *quin ipsum Tiberim nolle prorsus accolis fluviis orbatum minore gloria fluere.* — *vertices*] Ita scribendum, non *vortices.* De Vergilio cf. Ribb. Vol. IV. ind. gram. pg. 436 sq.

23. *Gelonos*] Verg. Aen. 8, 725: *Hic Lelegas Carasque sagittiferosque Gelonos finxerat* (victos). „Geloni, primum memorati ab Herodoto 4, 108., Sarmatiae sive Scythiae Europaeae populi, in posterum iam intra suos dumtaxat fines, ut solent Nomades, *equitabunt*, neque ut antea in Romanam dicionem, qua eis nunc interdictum est ab Augusto, incursiones facient." Florus 4, 12, 20: *Sarmatae patentibus campis inequitant.* — *Exiguis* autem, si comparaveris cum priore eorum licentia, qua fines patrios arbitratu suo excedebant, Romanosque agros depopulabantur. Cfr. Mon. Ancyr. 5, 52 pg. 90 ed. Mommsen: *Nostram amicitiam petierunt per legatos Bastarnae Scythaeque et Sarmatarum qui sunt cis Tanaim fluvium Tanaimque ultra.* (Cfr. Flor. 4, 12, 18. Suet. Oct. 21. et 42. Iustin. 42, 5.)

X. L. Licinius Murena proprio nomine, filius Murenae illius, quem Cicero defendit, postea per adoptionem A. Terentius Varro Murena (Fast. Cap.) appellatus, frater C. Proculei illius, qui propter insignem in fratres liberalitatem praedicatur Od. 2, 2, 5., et Terentiae Maecenatis, ἀκράτῳ (inquit Dio 54, 3.) καὶ καταχορεῖ παῤῥησίᾳ πρὸς πάντας ὁμοίως ἐχρῆτο. Homo igitur turbulentus atque ambitiosus Augusti dominationem acerbe exagitare solebat novasque res semper moliri. Initis denique cum Fannio Caepione Augusti occidendi consiliis iisque detectis, ambo a Tiberio rei facti et, cum die dicta in iudicio non comparuissent, absentes exsilio damnati sunt et paullo post necati a. u. c. 731., quo ipso anno consul erat. Licinium poëta exhortari studet ad moderationem atque universae vitae aequabilitatem, ipso quoque dicendi genere ad argumentum attemperato.

1—4. *Rectius*] „et honestius (ἠθικῶς) et felicius." Ex frequente allegoria vitam humanam comparat cum navigatione, in qua non expedit cursum *urgere*, pertinaci studio semper dirigere in altum

Auream quisquis mediocritatem 5
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret invidenda
Sobrius aula.
Saepius ventis agitatur ingens
Pinus et celsae graviore casu 10
Decidunt turres feriuntque summos
Fulgura montis.

mare, neque *premere* (radere, legere) litus *iniquum*, *male fidum* (Verg. Aen. 2, 23.) propter vada et scopulos.

5. *Auream*] „omnibus rebus anteferendam.“ — *mediocritatem*] *μεσότητα, τὸ μέτριον*, ex Graeco illo dogmate *περὶ μεσότητος* in cupiditatibus ac praesertim in opum quaerendarum studio; vitam, quam semper temperat *σωφροσύνη*. Aristot. Polit. 4, 11: *ὁ μέσος βίος βέλτιστος*. Cicero de Off. 1, 25: *Nunquam iratus qui accedet ad poenam, mediocritatem illam tenebit, quae est inter nimium et parum.* H. l. *mediocritas* et ad animum mediocri fortuna contentum et ad hanc ipsam vitae condicionem refertur. De Democriti similibus praeceptis egit R. Hirzel in Hermae vol. 14 pg. 368 sq., de Epicuro Ed. Zeller Phil. Graec. 3, 1³, 458 sqq.

6-8. *tutus*] Totius clausulae constructio ea est, ut v. *tutus* referamus ad primorem dumtaxat partem, quemadmodum *sobrius* ad alteram pertinet; *carere* vero, id est, „remotum manere“, recte et de sordida casa et de regia aula summis opibus referta dicitur. — *Obsoletum* dicitur quidquid vetustate et sordibus corruptum est, veluti vestis *obsoleta*, detrita et squalida; sic domus, cuius trabes putrescunt, parietes rimas agunt, situs omnia occupat, *obsoleta*. Simili verborum compositione Cic. pro Sestio 60: *virtus - - neque alienis unquam sordibus obsolescit.* — *invidenda*] ut Od. 3, 1, 45: *invidendis postibus.* Eadem significatione Martial. Spectac. 2, 3: *invidiosa - - atria.*

9. *Saepius*] *Saevius* menda Ed. Rotomag. 1701., itemque Burmanni coniectura, quae multis placuit, firmatur a suspectissimo illo Valarti Cod. Sorbon. Sed in eo ipso, quod *saepius* a procellis concutitur procera pinus quam humile arbustum, satis significatur illam multo magis expositam esse periculo, ne frangatur atque eradicetur. Herodot. 7, 10 ε: *Ὁρᾷς τὰ ὑπερέχοντα ζῷα ὡς κεραυνοῖ ὁ θεὸς οὐδὲ ἐᾷ φαντάζεσθαι, τὰ δὲ σμικρὰ οὐδέν μιν κνίζει· ὁρᾷς δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα αἰεὶ καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτ' ἀποσκήπτει τὰ βέλεα· φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν.* Lucilius in Anthol. Pal. II. p. 315: *Οὐ θρύον, οὐ μαλάχην ἄνεμός ποτε, τὰς δὲ μεγίστας Ἢ δρύας ἢ πλατάνους οἶδε χαμαὶ κατάγειν.* Conf. Babrii fab. 36. Sententia est: „Et frequentius et periculosius praecipitat in adversam fortunam homo excelsiore loco constitutus quam humilis.“

10—12. *Pinus*] hic quoque pulcherima illa Italica *ἀμφιλαφής*. — *turres*] Sic omnia aedificia alta et ampla vocantur, *οἰκήματα τὰ μέγιστα* Herodot. l. l. Iuvenalis 10, 105: *numerosa parabat Excelsae turris tabulata, unde altior esset Casus et impulsae praeceps im-*

Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem bene praeparatum
Pectus. Informis hiemes reducit 15
Iuppiter, idem
Summovet. Non, si male nunc, et olim
Sic erit: quondam cithara tacentem
Suscitat musam neque semper arcum
Tendit Apollo. 20

X. 18. *cithara* AOBMRTbd, *citharae* Sc Lipsiensis, Graevianus, Vossianus, Parisini 7971. 7974, probantibus Bentleio Meinekio, Hauptio.

mane ruinae. — *summos-montis*] „montium cacumina.“ — „*Fulgur* proprie est splendor fulminis. Sed ex auctoritate Codd. et Hieronymi quater sic afferentis v. *fulgura* retinendum; nam *fulgur* idem saepe notare ac *fulmen* apud Vergilium, Plinium, Tacitum cet. adeo notum est, ut exemplis id probare minime hic necesse sit.“ BENTL.

13. 14. *Sperat*] Theocr. Id. 4, 41: *Θαρσεῖν χρὴ φίλε Βάττε· τάχ' ἄριον ἔσσετ' ἄμεινον. ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες. χὠ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.* — *Alteram sortem*] „contrariam ei, in qua nunc versatur.“ Similiter apud Graecos *ἄτερος δαίμων.* Pind. Pyth. 3, 34: *δαίμων δ' ἕτερος Ἐς κακὸν τρέψαις ἐδαμάσσετό νιν.* Callim. Fr. 91: *Οὐ πάντες, ἀλλ' οὗς ἔσχεν ἄτερος δαίμων.* — *bene praeparatum*] „sapientia instructum ac munitum ad tolerandam qualemcunque fortunam.“ Seneca Ep. 18: *In ipsa securitate animus ad difficilia se praeparet, et contra iniurias fortunae inter beneficia firmetur.* Idem de Vita beata 8: *Sapiens in utrumque paratus artifex vitae.*

15. *Informis*] „quae deformant gratum terrarum aspectum.“ Verg. Ge. 3, 354: *Sed iacet aggeribus niveis informis et alto Terra gelu late.* — *reducit*] Wagner ad Verg. Ge. 1, 249. *(Aurora diemque reducit)*: „Usurpantur vv. *redire, reducere, recurrere, referre,* alia similiter composita, ubi de rebus, imprimis naturae, statis vicibus redeuntibus agitur.“

17. *olim*] i. e. illis (ollis) temporibus, apud Horatium, ut plerumque fit, ad tempora remota et antiqua pertinet: Od. 1, 10, 9: *te boves olim nisi reddidisses.* — Od. 4, 9, 9: *si quid olim lusit Anacreon;* deinde ad futurum tempus refertur, ut nostro loco et illo Vergiliano *'forsan et haec olim meminisse iuvabit'* (Aen. 1, 203). Denique idem est quod *nonnumquam, quondam*: Sat. 1, 1, 25: *ut pueris olim dant crustula blandi.* — Sat. 2, 5, 27: *si res certabitur olim.*

18. *quondam*] „interdum.“ Verg. Aen. 2, 367: *Quondam etiam victis redit in praecordia virtus.* — *tacentem*] „Arcum cum tendit infensus Apollo, pestem atque interitum hominibus minitatur, ut facit in Iliadis initio: idem tamen interdum mitis ac propitius mortalibus denuo lyra pulsata semet ipse ad cantum excitat, *Condito mitis placidusque telo*“, ut est in Carm. saec. 33. — Ad v. *suscitat* cfr. Pind. Olymp. 9, 47: *Ἔγειρ' ἐπέων σφιν ὅλμον λιγύν.* Isthm. 7, 1: *Κλεάνδρῳ τις-ἀνεγειρέτω Κῶμον.* Lucret. 2, 412: *Ac musaea mele per chordas*

Rebus angustis animosus atque
Fortis appare; sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

CARMEN XI.

Quid bellicosus Cantaber et Scythes,
Hirpine Quinti, cogitet Hadria
Divisus obiecto, remittas
Quaerere nec trepides in usum

organici quae Mobilibus digitis expergefacta figurant.

21. 22. *Rebus angustis*] in prosa oratione „dubiis.“ Alibi res *angustae* sive *artae* (Silius 2, 103.) pauperiem significant. — *animosus atque Fortis*] Iungit haec vv. etiam Cicero Cat. mai. 72: *quo fit, ut animosior etiam senectus sit et fortior.* — *appare*] „monstra te ceteris hominibus.“ Rutilius Lupus 1, 1, 17: *Alexander Magnus, cum aliqua res dubia accidisset, apparebat sapientissimus.*

23. *Contrahes vento*] Desinit carmen in eadem allegoria, qua in exordio poëta usu erat. *Vela* (passa) *contrahere* (vel *subtrahere.* Propert. 3, 9, 30: *Ventorum plenos subtrahis ipse sinus.*), ὑποστέλλειν τὰ ἱστία, dicunt de modo sapienter tenendo, ubi nimia fortuna ad fastum ac superbiam nos allicit. Ovid. Trist. 3, 4, 32: *formida nimium sublimia semper Propositique, precor, contrahe vela tui.* — Iunge autem *vento nimiam secundo*, „qui initio quidem videtur secundus, semper autem crescens atque in navem vehementius praecipitans eam tandem submergit;“ neutiquam vero cum recentioribus nonnullis: *nimium turgida vela*, quae ratio pedestrem redolet orationem.

XI. Quintium Hirpinum, sodalem suum, ad sapientem vitae usum comiter adhortatur. Non prorsus quidem certum, verum probabile, est, eundem Quintium esse, ad quem misit Ep. 1, 16. Aeque incertum est compositionis tempus; fortasse 728. aut initium 729: „cum Cantabri rebellarent et Scythae instigante Phraate contra Tiridatem expeditionem pararent. Od. 3, 8 et 1, 19.“ FRANKE.

1. *Cantaber*] diu rebellis. Cfr. Od. 2, 6, 2. Od. 3, 8, 22. Ep. 1, 12, 26. — *Scythes*] Sic vocat populos in septentrionali Danuvii ripa habitantes, Sarmatas et Gelonos. Od. 2, 9, 23.

2. 3. *Hirpine Quinti*] Hirpini adhuc ignoti in gente Quintia. *Hirpinus* sane pro mero cognomine, non populi nomine, habendum, ut usitata erant etiam *Antias*, *Sabinus*, *Soranus*. De ordine nominum vide ad Od. 2, 2, 3: *Crispe Sallusti.* — *cogitet*] „machinetur, moliatur.“ — *Hadria divisus*] „ac propterea nobis minime formidolosus.“ — *remittas*] Rariore usu pro „omittas.“ Terent. Andr. 827: *Nam si cogites, remittas iam me onerare iniuriis.* Sallust. Iug. 52: *aciem exornat neque remittit quid ubique hostis ageret explorare.*

4. *trepides*] „Noli sollicitus et anxius esse in quaerendis rebus ad vitae usum atque conservationem necessariis.“ Od. 3, 29, 31:

Poscentis aevi pauca. Fugit retro 5
Levis iuventas et decor, arida
Pellente lascivos amores
Canitie facilemque somnum.

Non semper idem floribus est honor
Vernis neque uno Luna rubens nitet 10
Voltu: quid aeternis minorem
Consiliis animum fatigas?

Cur non sub alta vel platano vel hac
Pinu iacentes sic temere et rosa
Canos odorati capillos, 15

Ridetque, si mortalis ultra Fas trepidat. Trepidare in usum est „anxie providere usui.“ *Usum* autem, ut Liv. 6, 25: *qua quemque suorum usuum causae ferrent.*

5. *Poscentis aevi pauca*] Nam etiam quae infra memorantur, Falernum, nardus atque ea, *quibus dolet natura negatis*, pauca sunt atque exigua ex hominum tunc viventium opinione.

6. *Levis*] „λεία, imberbis ac tenera.“ Tibull. 1, 8, 31: *Carior est auro iuvenis, cui levia fulgent Ora.* — *arida*] „quae ex siccitate nascitur.“

8. *Facilem* somnum dixit etiam Od. 3, 21, 4. (et *leves somnos* Od. 2, 16, 15.) „qui facile obrepit nec vigiliis interrumpitur.“

9. *honor*] pulchritudo; brevi enim marcescunt.

10. *Luna rubens*] *Rubere* etiam Propertius dixit de lunae splendore 1, 10, 8: *Et mediis caelo Luna ruberet equis.* Pudoris contra significatio inest in *luna rubente* Sat. 1, 8, 35. — „Variat luna semper crescendo et decrescendo.“

11. *quid aeternis*] „Quid tu animum conficis cogitationibus infinitis, ad longissimi temporis curam pertinentibus, quibus par esse nequeat? tamquam si immortalitas tibi concessa sit.“ Recte Dillenburger duplicem hic constructionem statuere videtur: *aeternis consiliis fatigas* et: *minorem aeternis consiliis.* — *minorem*] ut ἥττων τινός, „impar.“

13. *Cur non*] Sententiarum iunctura haec est: „Tametsi iam restinctus in nobis est adolescentiae fervor, tamen etiamnunc et potando et amando nos oblectare possumus. Ergo, dum licet, sapienter vita fruamur.“ — *platano*] *genialem* platanum dixit Ovidius Metam, 10, 95., quia sub eius umbra libenter genio indulgebant Romani.

14. *sic temere*] Homeri illud Il. *B* 120: μὰψ οὕτω. Plato Gorg. 506 D.: οὕτως εἰκῇ. Donatus ad Ter. Andr. 1, 2, 4: „*sic* pro leviter et negligenter, quod Graeci οὕτως dicunt.“ Cic. Arat. 230. de planetis: *Sic malunt errare vagae per nubila caeli.* Et prorsus ut Horatius, Seneca Hippol. 394: *Sic temere iactae colla perfundant comae.*

15. *Canos*] Horatius erat *praecanus.* Ep. 1, 20, 24. Od. 3, 14, 25. — *odorati*] „rosis bene olentibus coronati;“ nam de oleo rosaceo cum Schol. explicari non potest, cum sequatur *nardo uncti.* Unctos capillos contra significat Od. 3, 20, 14: *Sparsum odoratis umerum capillis.*

Dum licet, Assyriaque nardo
Potamus uncti? Dissipat Euius
Curas edacis. Quis puer ocius
Restinguet ardentis Falerni
Pocula praetereunte lympha? 20
Quis devium scortum eliciet domo
Lyden? Eburna dic age cum lyra
Maturet in comptum Lacaenae
More comas religata nodum.

XI. 23. *in comptum* AB Parisini 7972.: *incomptum* plerique cod., *incomptam* ex uno Torrentii Codice Bentl., Meineke, Haupt, L. Müller, Keller. — 24. *comas* maior pars cod. (STMOR, Lipsiensis, Parisinus 7975, Oberlinianus, Dessauiensis), *comae* AB Leidensis Parisinus 7972, *comam* Bern. c-d cor. b. Parisini 7971. 7973. 7974. 8213. 10310, Graevianus, Vossianus; probantibus Meinekio, Hauptio, L. Müller. *nodum* cod. omnes, *nodo* coni. Bentl. assent. Meineke, Haupt, L. Müller.

16. *Assyria* pro „advecta ex Syria“ apud poëtas frequenter. Tibull. 1, 3, 7: *Assyrios odores.*

17. 18. *Euius*] *Εὔιος*, Liber pater, ab acclamatione *εὐοὶ εὐάν.* Ovid. A. A. 1, 563: *pars clamant Euie euoe.* — *Dissipat-Curas*] In Cypriis apud Müllerum p. 90, 8. Nestor ad Menelaum: *Οἶνόν τοι, Μενέλαε, θεοὶ ποίησαν ἄριστον Θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἀποσκεδάσαι μελεδῶνας.* Theognis 883: *Τοῦ πίνων ἀπὸ μὲν χαλεπὰς σκεδάσεις μελεδῶνας.* — *edaces*] Od. 1, 18, 4: *Mordaces--sollicitudines.* Hesiod. O. et D. 6: *γυιοκόρους* (al. *γυιοβόρους*) *μελεδῶνας.* — *Quis puer*] in pedestri or.: „Quis inter vos nostrae compotationis ministros primus refrigerabit temperabitque aqua ex praetereunte rivo hausta vinum nostrum Falernum?“

19. *ardentis*] Iuven. 10, 27: *lato Selinum ardebit in aura,* de vino vehementi.

21. *devium scortum*] „non volgare nec nimis prostitutum, in recessu aliquo, non in lupanari habitans, remotum a Subura, celeberrima illa Romae regione secunda, ubi erant lupanaria; quod cum *κατάκλειστον* delicias faciat, nec statim, etiam quo tamquam fidicina invitatur, se confert, promissis *eliciendum* est.“ Liv. 3, 13: *devium tugurium*, „a via publica remotum.“ Ovid. Her. 2, 118: *Et cecinit maestum devia carmen avis,* „bubo solitarius.“ V. *scortum* minime disconvenit sermonis cum sodali habiti hilaritati.

23. *Maturet*] „venire ad nos properet.“ Asclepiades Anth. P. I. p. 137. erus ad servum: *Καὶ Τρυφέραν ταχέως ἐν παρόδῳ κάλεσον* ad convivium. Graecum igitur hunc morem tunc imitari etiam Romani solebant. — *in comptum*] „in compositum; festinantes enim mulieres pexum tantum capillum in nodum colligere consueverunt.“ CRUQ. Od. 3, 14, 21: *Dic et argutae properet Neaerae Myrrheum nodo cohibere crinem.* Utrobique non tam ad comandi moram respicit quam ad simplicem elegantiam nodi, qui opponitur artificiosis comas nectendi generibus. Tres enim modi praecipui capillos ornandi erant. Manil. 5, 146: *Illis cura sui*

CARMEN XII.

Nolis longa ferae bella Numantiae
Nec durum Hannibalem nec Siculum mare
Poeno purpureum sanguine mollibus
Aptari citharae modis,
Nec saevos Lapithas et nimium mero 5
Hylaeum domitosque Herculea manu

XII. 2. *durum* cod. plerique, in his quattuor Blandinii; pauci *dirum*.

cultus frontisque decorae Semper erit: tortos in fluctum ponere crines Aut vinclis revocare comas et vertice denso Fingere et appositis caput emutare capillis. — *Lacaenae*] Sic in Laconum choro apud Aristoph. Lysistr. 1316: *Ἀλλ' ἄγε κόμαν Παραμπύκιδδε*, unde crinis ligamen *παραμπύκιον*. Mos hic Laconicus propter simplicitatem saepe artificibus quoque placuit. Sic picta est Atalanta in tabula Pompeiana *Mus. Borb.* VII. T. 2. prorsus ut de eadem Ovid. Met. 8, 319: *Crinis erat simplex, nodum collectus in unum.* — Significat autem tam simplicem cultum et sibi et amico, quippe cum uterque provectioris iam sit aetatis, sufficere nec requiri ab amica ornatum illum, qua adolescentulos allicere alias soleat.

XII. Argumentum hoc esse videtur: „Nolis a me lyrice celebrari res gestas maiorum nostrorum neque antiquas illas heroum pugnas: pariterque et tu et quivis alius scriptor melius pedestri oratione enarrabit fortia Caesaris facta; verum, cum res istae bellicae meo quidem ingenio minus aptae sint, praedicabo Licymniam tuam.“ Dum autem Caesaris laudes praedicare se posse negat, easdem urbanissimo quodam modo usus egregie extollit, ut neque Caesar ipse illi repugnantiae stomachari posset. Compositum videtur carmen a. u. c. 725. vel 726.

1. *longa-bella*] ab a. u. c. 613. usque ad a. 621. — *ferae-Numantiae*] Florus 2, 18, 15: *Deplorato exitu in ultimam rabiem furoremque conversi postremo mori hoc genere destinarunt: duces suos seque patriamque ferro et veneno subiectoque undique igne peremerunt.*

3. *Poeno-sanguine*] primum cum C. Duilius a. u. c. 494. classem Hannibalis maioris ad Mylas superavit. Rursus L. Lutatius Catulus cos. a. u. c. 512. ad Aegates insulas Poenos proelio navali devicit cet. — *mollibus*] De se tantum loquitur, non de omni Poësi melica; ut Od. 1, 6, 10: *Imbellisque lyrae.*

4. *Aptantur* citharae *modis (ῥυθμοῖς καὶ μέλεσι)* verba ex metri legibus ordinata, quibus modi concinere debent.

5. *Lapithas*] Vide Od. 1, 18, 8. Verg. Cul. 26: *Triste Iovis Phorcique canit non pagina bellum, Phlegra Giganteo sparsa est quo sanguine tellus, Nec Centaureos Lapithas compellit in enses.* — *nimium mero*] „vino ardentem, temulentum.“ Eadem constructione Tacit. Hist. 1, 35: *nimii verbis.*

6. *Hylaeum*] unum e Centauris, de quo diversae ferebantur fabulae, cum alii eum ab Atalanta, pudicitiam suam defendente, alii a Theseo, alii ab Hercule occisum narrarent. Verg. Ge. 2, 456: *Rhoe-*

Telluris iuvenes, unde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris; tuque pedestribus
Dices historiis proelia Caesaris, 10
Maecenas, melius ductaque per vias
Regum colla minacium.
Me dulcis dominae Musa Licymniae

12. *minacium* codices plerique cum quattuor Blandiniis, pauci *minatium, minantium.*

tumque Pholumque Et magno Hylaeum Lapithis cratere minantem.

7. *Telluris iuvenes*] Terrae filios, Gigantes, quos commemorat quidem Hesiodus Theog. 185., nec tamen novit post Titanomachiam alteram Gigantum pugnam cum diis pugnatam. Herculis quae partes in hac fuerint, docet Apollodorus 1, 6, 1: *τοῖς θεοῖς λόγιον ἦν ὑπὸ θεῶν μὲν μηδένα τῶν Γιγάντων ἀπολέσθαι δύνασθαι, συμμαχοῦντος δὲ θνητῶν τινὸς τελευτήσειν. — Ἡρακλέα δὲ σύμμαχον (Ζεὺς) δι' Ἀθηνᾶς ἐπεκαλέσατο·* itaque sagittis suis deorum hostes interemit. — *unde periculum*] „a quibus motum periculum“ cet. Terent. Eun. 115: *Dicebat-e praedonibus, Unde emerat, se audisse* cet. Conf. Od. 1, 12, 17. 1, 28, 28.

8. *Fulgens*] quia aethere cincta. Od. 1, 3, 29: *aetheria domus.* Od. 3, 3, 33: *sedes lucidae* deorum. — *contremuit*] cum accusativo, ut Verg. Aen. 4, 648: *sonitumque pedum vocemque tremisco.* Seneca Ep. 65. extr.: *non contremiscamus iniurias.*

9. *Saturni veteris*] Verg. Aen. 7, 180: *Saturnusque senex.* — *pedestribus*] Inter scriptores, qui supersunt, Horatius primus hoc v. usus est ad Graecorum imitationem, *πεζὸς λόγος*, Plat. Sophist. p. 237. A.: *πεζῇ τε ὧδε ἑκάστοτε λέγων καὶ μετὰ μέτρων.* — *tuque* haud dubie ad ipsum Maecenatem pertinet; sed tamen Maecenatem de rebus Augusti historias scripsisse non magis ex hoc loco colligendum est, quam ex Plin. H. N. 7, 45: Caesaris *Philippensi proelio morbidi fuga et triduo in palude aegroti et, ut fatentur Agrippa et Maecenas, aqua subter cutem fusa turgidi latebra.*

11. *ductaque*] Nota *que - - que* non sibi respondere, ut alibi, sed sententiarum nexum hunc esse: „Et certe melius dicentur - - proelia triumphique cet.“ — *per vias*] a porta triumphali per sacram viam ad Capitolium. Manifesto autem haec referuntur ad triplicem illum triumphum, Dalmaticum, Actiacum Alexandrinum mense Sextili a. 725. a Caesare ex Oriente reduce actum.

12. *minacium*] „antequam devicti essent.“ *Minantium* prorsus absurdum est de regibus in collo catenatis atque sic in triumpho ductis.

13. „Me vero (id quod fortasse tibi non minus gratum erit) iubet Musa celebrare laudibus illam, quam tu tenerrimo amore amplexaris.“ — *dulcis*] ita scribendum est, non *dulces;* est autem accusat. plur. iungendus cum v. *cantus*, non *dulcis dominae.* Unice enim vera constructio est: *Musa voluit me dicere dulcis cantus dominae Licymniae.* — *Licymniae*] Apulei Apolog. 10 (pg. 106 b.) *Accusant Catullum, quod Lesbiam pro Clodia*

Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentis oculos et bene mutuis 15
Fidum pectus amoribus;
Quam nec ferre pedem dedecuit choris
Nec certare ioco nec dare bracchia
Ludentem nitidis virginibus sacro
Dianae celebris die. 20
Num tu, quae tenuit dives Achaemenes,
Aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes

nominarit, et Ticidam similiter, quod quae Metella erat, Perillam scripserit, et Propertium, qui Cynthiam dicat, Hostiam dissimulet, et Tibullum, quod ei sit Plania in animo, Delia in versu. Eadem ratione Horatius Licymniam dixit pro Terentia. Nec vero, si de Maecenatis coniuge interpretamur, *dominae* nomen obstat, nam hoc non minus uxores quam amicas stabiles appellare tunc solebant. Sic de coniuge Ovid. Trist. 3, 3, 23: *Nuntiet huc aliquis dominam venisse, resurgam.* Licymnia igitur est nova nupta, admodum adolescens ac pulcherrima; et re vera formosissima mulier erat Terentia, cuius amore captus erat Octavianus. (Suet. Oct. 69.)

14. *lucidum Fulgentis*] ut Od. 1, 22, 23: *Dulce ridentem.* Od. 2, 19. 6: *turbidum Laetatur.* Od. 3, 27, 67: *Perfidum ridens.* Etiam in Satiris. (1, 8, 41: *resonarent triste et acutum.*) Repeti hic usus adiectivorum potest inde ab Homero Il. B 269: *ἀχρεῖον ἰδών.*

15. *bene mutuis*] ut Cic. ad Att. 14, 7: *litterae bene longae.* Tusc. 2, 44: *dolor bene plane magnus. Bene mutuis* igitur est „plene, prorsus, eodem amoris ardore mutuis.

17. *ferre pedem*] „Cuius summus est decor ac venustas in saltatione", quae iamdudum saltem intra privatos parietes in usu erat matronis (ut Sempronia apud Sallustium Cat. 25.), cum antiquioribus temporibus indecora haberetur. Distinguenda a Dianae choris v. 18. haec etiam saltatio domestica, quae a poëtis *chori* nomine insignitur, ut Propert. 2, 34, 42: *ad molles membra resolve choros.* Ceterum similiter Verg. Ge. 1, 11: *Ferte simul Faunique pedem* cet.

18. *certare ioco*] Nihil impedit quo minus interpretemur de conviviis, in quibus iis, qui iocorum salibus, certis convivis iudicibus, ceteros superarent, praemia proposita essent. — *dare bracchia*] Haec maxime demonstrant matronam Romanam hic significari, quibus solis ducere licebat sacros Dianae choros, una cum virginibus ingenuis. A. P. v. 232: *Ut festis matrona moveri iussa diebus.*

19. *Ludentem*] *Ludum* choreas illas vocat propter gestus ac motus varietatem. Sic *παίζειν* Hom. Hymn. Apoll. 201. et Verg. Ecl. 6, 27: *Tum vero in numerum Faunosque ferasque videres Ludere.* — *nitidis*] *„festo ornatu decoris."*

20. *Dianae celebris*] „cuius dies festus magna populi frequentia celebratur." Tibull. 4, 4, 23: *Phoebe, - - Iam celeber, iam laetus eris.*

21. *Achaemenes*] heros, mythicus conditor stirpis Achaemenidarum inter Persas. Cfr. Herod. 7, 11., cui est Cyri proavus. Plato Alcibiad. I. p. 120. E.

22. *Mygdonias*] A Mygdone, pri-

Permutare velis crine Licymniae,
Plenas aut Arabum domos?
Cum flagrantia detorquet ad oscula 25
Cervicem aut facili saevitia negat,
Quae poscente magis gaudeat eripi,
Interdum rapere occupet.

CARMEN XIII.

Ille et nefasto te posuit die

25. *Cum* codices plerique, *Dum* Parisini 7971. 7974. 8213. 10310. Graevianus, Vossianus. — 28. *occupet* cod. fere omnes, *occupat* Bern. b corr., Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, Parisinus 10310.

XIII. 1. *Illum, et nefasto* N. Heinsius, *Illum; o, nefasto* Bentl. coni., *Illum nefasto* Buttmannus.

sco rege, pars Phrygiae magnae appellabatur Mygdonia. Hom. Il. Γ 185: *Ἔνθα ἴδον πλείστους Φρύγας, ἀνέρας αἰολοπώλους Λαοὺς Ὀτρῆος καὶ Μύγδονος ἀντιθέοιο.* Pausan. 10, 27: *(Ἀπὸ Μύγδονος) ποιηταῖς Μύγδονας ὄνομα ἐπὶ τοῖς Φρυξὶ τίθεσθαι καθέστηκεν.*

23. *crine*] Bentleius atque interpretes nonnulli Germanici acceperunt, ac si esset *uno crine*, cum tamen nihil frequentius sit quam *crinis* sing. collect. pro *crinibus*. Illa certe nimia exaggeratio videtur. — Anthol. Pal. I. 205: *Ἀντὶ βοὸς χρυσέου τ' ἀναθήματος Ἴσιδι τούσδε Θήκατο τοὺς λιπαροὺς Παμφίλιον πλοκάμους.*

24. *Arabum*] Od. 1, 29, 1: *beatis-Arabum-gazis.* Verg. Ge. 2, 115: *Eoasque domos Arabum.* Propert. 2, 10, 10: *Et domus intactae te tremit Arabiae.* Attamen h. l. cum Frankio de expeditione in Arabiam a Caesare suscipienda cogitare noli. Memorat tres populos orientales propter opes „barbaricas" a poëtis saepe celebratos.

25. *flagrantia*] „ardentia", a Codd. satis munitur contra aliorum *fragrantia*, „bene olentia", id quod de Maecenatis osculis dictum prope ridiculum foret. — *detorquet*] hic quoque suam servat significationem: „a solita colli positura recta ita se deflectit, ut mariti amantis osculis occurrat." Ceterum diaeresis neglecta est in vocabulo composito, ut 1, 18, 16 *arcanique fides prodiga perlucidior vitro.*

26. 27. *facili*] „simulata et propterea haud aegre exoranda." — *Quae poscente magis*] Cum propter caesurae vim *magis* a *poscente* separari et ad *gaudeat* pertrahi nequeat, simpliciter sic exponendum iudico: „magis quam poscens." Nimirum hoc dicit: „Cupide tu eam poscis oscula; cupidius etiam ea sibi gaudet eripi Licymnia, propter quem ardorem ipsum semper carior tibi fit." Alii, *magis gaudeat* iungentes, *poscente* explicarunt *a poscente.*

XIII. Non sine festiva quadam hyperbola arborem exsecratur, cuius casu paene oppressus est in agro suo Sabino; deinde incertos vitae casus describit poetarumque, ut Alcaei et Sapphus, quorum vel apud inferos maxima est auctori-

Quicunque primum, et sacrilega manu
Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem opprobriumque pagi;
Illum et parentis crediderim sui 5
Fregisse cervicem et penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis; ille venena Colcha
Et quidquid usquam concipitur nefas
Tractavit, agro qui statuit meo 10
Te triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.
Quid quisque vitet, nunquam homini satis
Cautum est in horas: navita Bosporum

tas est dignitas, praedicat felicem securitatem. Ter autem praeterea illius periculi mentionem facit: Od. 2, 17, 27. Od. 3, 4. 27. et Od. 3, 8, 8. Quo tempore hoc carmen ortum sit, inde elucet, quod anno post Maecenatem invitavit; illud autem carmen (Od. 3, 8) anno 725, itaque hoc nostrum anno 724 compositum est.

1. *Ille et*] Constructio est: *Ille et nefasto primum te posuit die*, quicumque (fuit) *et* (postea) *produxit sacrilega manu.* — *nefasto*] Cfr. Od. 1, 35, 35. H. l. est ἀποφράς, dies ater, funestus, usu, qui per poëtas maxime invaluisse videtur. Gell. N. A. 4, 9: *Religiosi dies dicuntur tristi omine infames impeditique; - - quos multitudo imperitorum prave et perperam nefastos appellant.* Attamen iam Liv. 6, 28: *terra-nefasta victoriae suae.*

4. *pagi*] Mandelae, quo pertinebat Horatii Sabinum.

6. *Fregisse cervicem*] „strangulasse patrem"; ut Sall. Catil. 55. *frangere gulam laqueo;* Cic. Verr. Accus. 5, 110: *Praetorem tu accusas? Frange cervices.* Cfr. Epod. 3, 1. — *penetralia*] pr. adiectivum, unde Vergil. Ge. 1, 379. dixit: *tectis penetralibus*, Aen. 2, 297: *adytis-penetralibus.* „Intimam aedium partem (ubi erant Penates, qua re augetur scelus) noctu sparso hospitis cruore polluit." Proximum autem parricidio est laedere Iovem Hospitalem.

8. *venena Colcha*] forma poëtica, ut Ovid. Met. 13, 24: *Colcha carina.* (Adde Plat. Euthyd. 285. C.: *τῇ Μηδείᾳ τῇ Κόλχῳ.*) Sunt venena, qualia fuerant Medeae Colchidis, praesentissima. Epod. 17, 35: *Cales venenis officina Colchicis.*

10. *Tractavit*] Venena *tractare* idem quod praeparare, miscere. Zeugma facillimum est, ut ex v. *tractavit* ad vv. *Et quidquid usquam concipitur nefas* eliciamus v. *patravit.*

11. *triste*] Non infelix ea significatione, qua ruscum, rubus, pirus silvatica (v. Macrob. Sat. 2, 16. p. 478), sed „noxium ac sceleratum", ut Verg. Ecl. 3, 80: *Triste lupus stabulis.* — *caducum*] „quod aliquando casurum erat." Sic Aen. 10, 622: *caduco-iuveni* „mox casuro." Ovid. Met. 9, 651: *frondes-caducas.* Alibi significat „instabilis, fluxus, vanus", ut Ovid. Met. 9, 597. *spes-caducas*, Fast. 1, 181. *caducas-preces* dixit.

14. *Cautum*] Iunge: „nunquam

Poenus perhorrescit neque ultra 15
Caeca timetve aliunde fata;
Miles sagittas et celerem fugam
Parthi, catenas Parthus et Italum
Robur; sed improvisa leti
Vis rapuit rapietque gentis. 20
Quam paene furvae regna Proserpinae

16. *timetve* Lachmannus comment. Lucret. pg. 77 prob. Hauptio, L. Müller. *timet* codices. — 17. *celerem*] *reducem* Bentleii suspicio.

ab homine satis *cautum est*, caveri potest, singulas *in horas;*" Pindarus Olymp. 7, 94: *ἐν δὲ μιᾷ μοίρᾳ χρόνου Ἄλλοτ' ἀλλοῖαι διαιθύσσοισιν αὔραι.* — *navita-Poenus*] Sidonius vel Tyrius. Sophocl. Fragm. 756. Dind.: *Φοίνιξ ἀνήρ, Σιδώνιος κάπηλος.* - *Bosporum*] Thracium Ponti fretum *τὸ Βυζαντιακὸν στόμα*, rapido aquarum cursu et procellis infame. Od. 3, 4, 30: *Insanientem navita Bosporum Temptabo.*

15. 16. *ultra--aliunde*] relicto videlicet Bosporo, in Ponto vel, ubi revertitur, in mari Aegaeo vel ex alia aliqua parte. *Ταυτολογία* non est. — *Caeca*] „quorum causae ignorantur." Cic. Agr. 2, 36: *cur hoc est tam obscurum et caecum?* — *timetve*] Lachmanni coniectura non solum propter metrum necessaria est, sed etiam propter sententiam; est enim haec: neque ultra timet timetve aliunde fata caeca. Vide quae adnotavimus ad Od. 1, 30, 6.

17. *sagittas*] Vere sublimi imagine eundem Israëlitarum timorem a *pharetratis* Assyriis (Od. 3, 4, 35.) expressit Ieremias 5, 14: *Ἡ φαρέτρα αὐτῶν ὡς τάφος ἀνεῳγμένος.* — *celerem*] Bentleius coniectans *reducem fugam* poëtam correxit, non librarios; neque tamen *ἐπίθετον* illud est otiosum ideoque reprehendendum. „Tum, cum minime exspectant Romani, fugam simulatam capessunt Parthi, ut incaute sequantur hostes, ipsi autem denuo tenso arcu, statim versis equis redeuntes maiore cum impetu in eos incursent." Quod cum scirent Romani, ipsa illius fugae celeritas iis erat formidolosa: etenim quo celerior erat, eo etiam insidiosior. Verg. Ge. 3, 31: *Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis.* Seneca Oedip. 118: *Vidit et versas equitis sagittas, Terga fallacis metuenda Parthi.*

18—20. *Italum Robur*] „carcerem roboreum, Tullianum," quem describit Sallust. Catil. 55, in quem nudus detrusus est etiam Iugurtha. Liv. 38, 59: *Ut in carcerem inter fures nocturnos et latrones vir clarissimus* Scipio *includatur et in robore et tenebris exspiret.* Tacit. Ann. 4, 29: *robur et saxum aut parricidarum poenas minitari.* — *rapuit rapietque*] Aliquoties hac compositione utitur Horatius. Ep. 1, 2, 43: *Labitur et labetur.* Ep. 1, 7, 22: *tulit et feret.*

21. *furvae*] Iam Festus notavit similem sonum vv. *furvus, fuscus, fuligo, fumus, funus.* Vetus est vocabulum (Gell. 1, 18.) vel pontificium in hoc usu: *hostiae furvae*, nigrae, quas dis inferis immolabant, unde *mysticum nomen* vocat Acronis scholion; apud poëtas de rebus ad inferos spectantibus usurpatur. Conferatur Martialis 6, 58, 3: *O quam paene tibi Stygias ego raptus ad undas Elysiae vidi nubila fusca plagae.* Senec. Hercul. fur. 549: *vidisti Siculae regna*

Et iudicantem vidimus Aeacum
Sedesque discretas piorum et
Aeoliis fidibus querentem
Sappho puellis de popularibus, 25
Et te sonantem plenius aureo,
Alcaee, plectro dura navis,
Dura fugae mala, dura belli!
Utrumque sacro digna silentio
Mirantur umbrae dicere; sed magis 30

23. *discretas* Scd, Parisini 7971. 7972. 7974. 8213. Leid., Lips., Vossianus. ceteri *discriptas* vel *descriptas*.

Proserpinae. — *Prŏserpinae*] prima syll. ut hoc loco corripitur etiam a Seneca l. l.; apud ceteros semper longa est, ut apud ipsum Hor. Od. 1, 28, 20. Sat. 2, 5, 110.

22. *Aeacum*] Achillis avum. Plat. Gorg. p. 524. A.: *καὶ τοὺς μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας Ῥαδάμανθυς κρινεῖ, τοὺς δὲ ἐκ τῆς Εὐρώπης Αἰακός· Μίνῳ δὲ προεσβεῖα δώσω ἐπιδιακρίνειν, ἐὰν ἀπορῆτόν τι τὼ ἑτέρω.*

23. *discretas*] a Tartaro. Orcus enim apud posteriores ex Elysio (diverso ab Hom. Od. δ 563.) et Tartaro constat. Stat. Theb. 4, 524: *Et Styx discretis interflua Manibus obstat.* Verg. Aen. 8, 670: *Secretosque pios.*

24. 25. *Aeoliis*] Poëtae Lesbii Alcaeus et Sappho Aeolica dialecto utebantur. Iam Pindarus *περὶ τῶν εὐσεβέων ἐν ᾠδον·* (Fr. 106, 107 Bgk.): *Καὶ τοὶ μὲν ἵπποις γυμνασίοις τε, τοὶ δὲ πεσσοῖς, Τοὶ δὲ φορμίγγεσσι τέρπονται.* — *querentem Sappho*] quod sibi in amore non responderent. Fragm. 40. Bergk: *Ἔρος δ'αὖτέ μ' ὁ λυσιμέλης δόνει Γλυκύπικρον ἀμάχανον ὄρπετον. Ἀτθί, σοὶ δ' ἔμεθεν μὲν ἀπήχθετο Φροντίσδην, ἐπὶ δ' Ἀνδρομέδαν πότη.*

26. *sonantem*] Similiter de Anacreonte (Simonides) 184, 9, 10. Bergk: *Μολπῆς δ' οὐ λήθη μελιτερπέος, ἀλλ' ἔτ' ἐκεῖνον Βάρβιτον οὐδὲ θανὼν εὕνασεν εἰν Ἀΐδῃ.* — *aureo*] Sic Pind. Nem. 5, 24: *φόρμιγγ' Ἀπόλλων ἑπτάγλωσσον χρυσέῳ πλάκτρῳ διώκων.* Eurip. Herc. fur. 351: *Φοῖβος--τὰν καλλίφθογγον κιθάραν ἐλαύνων πλήκτρῳ χρυσέῳ.*

28. *fugae*] „exsilii.“ — *belli*] Cfr. ad Od. 2, 7, 10. locum Herodoti 5, 95. Alcaeus floruit circa Olymp. XLII. a. Chr. 611., aequalis Sapphus. Praecipue eius virtus enituit in impugnandis tyrannis, qui deinceps Mytilenes potiti erant, Myrsilo, Megalagyro, aliis. Nam cum fratre Antimenide exsulibus Mytilenaeis praefuit et ita cives vexavit, ut hi Pittacum ducem contra illos crearent. Ita Pittacum quoque et armis et conviciis aggressus est; a quo eum aliquando captum, sed incolumem dimissum, narraverat Heraclitus. Cfr. Od. 1, 32, 5.

29. *Utrumque*] Exstant etiamnunc aliquot carminum reliquiae in quibus Alcaeus Sappho, alloquitur. Alcaei Fr. 55. Bergk: *Ἰόπλοκ' ἄγνα μελλιχόμειδε Σάπφοι, Θέλω τι Fείπην, ἀλλά με κωλύει αἴδως.* — *sacro digna silentio*] „talia, quae digna essent, ut, ubicunque audiebantur, *sacro silentio* excipèrentur, quasi res divina ageretur.“

30. 31. *magis Pugnas*] „Multitudinem magis allicere et delectare

Pugnas et exactos tyrannos
Densum umeris bibit aure volgus.
Quid mirum, ubi illis carminibus stupens
Demittit atras belua centiceps
Auris et intorti capillis 35
Eumenidum recreantur angues?
Quin et Prometheus et Pelopis parens

solent *τὰ στασιωτικὰ καλούμενα τοῦ Ἀλκαίου ποιήματα* (Strab. 13, 617.) quam tenerae amoris querimoniae ac tenues illae Sapphus *χάριτες μετὰ σωφροσύνης*. Ovid. in Sapphus Epist. Her. 15, 27: *Pegasides blandissima carmina dictant, - - Nec plus Alcaeus, consors patriaeque lyraeque, Laudis habet, quamvis grandius ille sonet.* — *tyrannos*] Sic in Pittacum invehitur. Fr. 37. Bergk: *Τὸν κακοπάτριδα Πίττακον πόλεως τᾶς ἀχόλω καὶ βαρυδαίμονος Ἐστάσαντο τύραννον μέγ' ἐπαινέοντες ἀόλλεες.*

32. *Densum umeris*] „ita constipatum, confertum, ut humeri humeros tangant.“ Verg. Aen. 10, 361: *Concurrunt; haeret pede pes densusque viro vir.* — *bibit aure*] „Audit cupidissime.“ Propert. 3, 6, 8: *suspensis auribus ista bibam.* Ovid. Trist. 3, 5, 14: *auribus illa* (verba) *bibi.*

33. *ubi*] id est, „siquidem ibi.“ Iunge *stupens illis carminibus*, ut Sat. 1, 4, 28: *stupet Albius aere.* Sat. 2, 2, 5: *stupet insanis acies fulgoribus.*

34. *Demittit aures*] adulaturus, ut apud Homerum Argos Ulixis ρ 302 *οὔατα κάββαλεν ἄμφω*. Poëtica autem licentia usus fingit etiam damnatos poëtarum in piorum sedibus collocatorum cantus exaudire. — *belua centiceps*] Hesiodus Theogon. v. 312. Cerberum ex Typhaone et Echidna natum vocat *Ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον Πεντηκοντακάρηνον*. Sophocl. Trachin. 1098: *Ἅιδου τρίκρανον σκύλακα*, id quod fere Latini poëtae adoptaverunt. *Οἶδεν (Ὅμηρος) τὸν κύνα καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ. Πίνδαρος γοῦν ἑκατὸν, Ἡσίοδος δὲ πεντήκοντα ἔχειν αὐτὸν κεφαλάς φησιν* (Schol. Hom. ad Il. Θ 368, Vol. I p. 287 Dindorf.) „Horatii sensum recte perceperat Seneca sive alius scriptor in eo libro, qui Apocolocyntosis inscribi solet, ubi *belua centiceps* describitur *villos horrendos*, id est, serpentes in cervice et tergo natos *excutiens;* quippe tenendum est in tergo plerumque Cerberi, non in capite, ut Horatius Od. 3, 11, 17. facit, serpentes poni.“ NAEKIUS.

35. *intorti*] H. Peerlkamp, quod plerique poetae *anguem* feminino genere efferrent, Horatium scripsisse credidit '*intortae*'; sed Horatius in hac re et aliis usitatiora sequitur. Cf. Neue gram. lat. I² 612.

36. *Eumenidum-angues*] Aeschyl. Choëph. v. 1048: *αἵδε Γοργόνων δίκην Φαιοχίτωνες καὶ πεπλεκτανημέναι Πυκνοῖς δράκουσιν*. Orpheo Hymn. 69. sunt *ὀφιοπλόκαμοι*. — *recreantur*] „levantur, cessant a perpetuo motu, quo circum Eumenidum capita vibrantur.“

37. *Prometheus*] Apud Aeschylum Prom. 1016. propter ignis furtum fulmine deicitur subter saxi, cui affixus est, ruinam, post longum tempus ad aquilae morsus perpetiendos in lucem retrahendus, tandem tamen ab Hercule liberandus. Horatius vero de eo ita loquitur, ac si in Tartarum praecipitatus ibi mansisset, ut Od. 2, 18,

Dulci laborum decipitur sono,
Nec curat Orion leones
Aut timidos agitare lyncas. 40

CARMEN XIV.

Eheu fugaces, Postume Postume,
Labuntur anni, nec pietas moram
Rugis et instanti senectae
Afferet indomitaeque morti.

38. *laborum* SMb, cd correct., omnes Cruquii, in his Blandin. antiquissimus, Lipsiensis, Leidensis, Parisini 7972. 7975. ed. Haupt, L. Müller, Munro. *laborem* AOBR aliique multi; ed. Bentley, Keller, Eckstein.

35. — *Pelopis parens*] Tantalus, Hom. Od. λ 582 sq.

38. *laborum decipitur*] Ex Graeca constructione, κλέπτεσθαι τῶν πόνων, et Plautina *fallebar sermonis* Epid. 240, id est, „obliviscuntur poenarum."

39. *curat*] Alioquin, ut ait Verg. Aen. 6, 654: *cura - - eadem sequitur tellure repostos.* — *Orion*] Od. 3, 4, 71: *Tentator Orion Dianae.* Hom. Od. λ 572: Ὠρίωνα πελώριον εἰσενόησα, Θῆρας ὁμοῦ εἰλεῦντα κτλ.

40. *timidos - - lyncas Fugacis* vocat Od. 4, 6, 33. Feminino genere usurpant Vergilius, Plinius, Statius, sed Priscianus VI. 5. diserte affert ex h. l. masculinum. Contra cfr. Verg. Ge. 1, 183: *oculis capti - - talpae.*

XIV. Postumum, hominem nobis ignotum (nisi quod ad *Postumum* aliquem est etiam Propertii Elegia 3, 12.), ad abigendas nimias sollicitudines atque ad sapientem vitae usum adhortatur. Similis argumenti sunt Od. 2, 3 et 11. Od. 4, 7, cet. Verum a similibus eo potissimum differre carmen hoc videtur, quod tristiore cum aegrimonia et nescio quo maerore hic immoratur in recogitanda nimia vitae brevitate, et μύθων imaginumque cumulo atque congestu quasi delectatur. Demonstrat autem nec pietate in deos et sacrificiis, nec divitiis, neque ulla cautione adversus morbos pestiferos (v. 15.) devitari posse mortem, *ultimam* illam lineam rerum. — Compositionis tempus definiri nequit; referunt nonnulli ad a. 729. vel 730.

1. *Postume, Postume*] In appellatione iterata haec inest vis: „Probe, quaeso, expende ac recogita, quae dicam!" Ἀναδιπλώσεως istius iam Graecis usitatae insigne exemplum praebet Sapphus: *Παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῖσ' οἴχῃ;* Frg. 109 Bgk.

2. *Labuntur*] „sensim, nobis eorum decursum vix animadvertentibus." Ovid. Fast. 6, 771: *Tempora labuntur tacitisque senescimus annis.* — *pietas*] εὐσέβεια, θρησκεία θεῶν. Cfr. Od. 4, 7, 24.

3. *instanti senectae*] Seneca Praef. ad Quaestt. nat. L. 3: *Premit a tergo senectus.*

4. *indomitaeque morti*] „inevitabili, cui nemo resistit nec sese sub-

Non si trecenis quotquot eunt dies, 5
Amice, places illacrimabilem
Plutona tauris, qui ter amplum
Geryonen Tityonque tristi
Compescit unda, scilicet omnibus,
Quicunque terrae munere vescimur, 10
Enaviganda, sive reges
Sive inopes erimus coloni.
Frustra cruento Marte carebimus

trahit." Hom. Il. *I* 158: *Ἀΐδης τοι ἀμείλιχος ἠδ' ἀδάμαστος.*

5. *trecenis*] „Non, si quotidie tres hecatombas Plutoni immoles." Liv. 22, 10: *bubus Iovi trecentis* fieri votum est. — *eunt*] „procedunt atque nobis abeunt." Epp. 2, 2, 55: *Singula de nobis anni praedantur euntes.*

6. *Amice*] Postposita solita anacrusi longa (brevem tamen habet in huius generis versibus quaterdecies), hac allocutione utitur post eas, quae sunt v. 1., quia ea omissa totum carmen merae reprehensionis speciem haberet. Ceterum cfr. Od. 2, 9, 5: *Amice Valgi.* — *illacrimabilem*] Formavit v. ad Graecum *ἀδάκρυτος, ἄκλαυστος*, „qui tam durus est atque implacabilis, ut ad lacrimas et misericordiam nullo pacto commoveri queat." Alia significatione usurpavit Od. 4, 9, 26.

7. *ter amplum*] *„τρισώματον*, triplici eodemque ingenti corpore praeditum."

8. *Geryonen*] Chrysaoris et Callirrhoës filium, *βασιλέα Ἐρυθείας τῆς νήσου τῆς νῦν Γάδειρα καλουμένης.* Schol. Plat. Eurip. Herc. fur. 421: *ὕδραν-βέλεσιν ἀμφέβαλλε, τὸν τρισώματον οἶσιν ἔκτα βοτῆρ' Ἐρυθείας* Lucret. 5, 28: *tripectora tergemini vis Geryonaï.* — *Tityonque* Hom. Od. *λ* 576: *Καὶ Τιτυὸν εἶδον, Γαίης ἐρικυδέος υἱόν-Λητὼ γὰρ ἤλκησε, Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν.* Iuppiter Elara, Orchomeni filia, potitus, Iunonis suspicionem veritus, eam in Terra defodit. Terra ingenti statura filium edidit, qui Tityos nominatus est. Hunc Latonae amore captum eique vim afferre conatum vel Apollo vel Diana (Pind. Pyth. 4, 160.) vel ambo sagittis transfixere. In Tartaro ei per tota novem iugera corpus porrigitur. Verg. An. 6, 596. — *tristi*] Verg. Ge. 4, 478: *Quos circum limus niger et deformis arundo Cocyti tardaque palus inamabilis unda Alligat et novies Styx interfusa coërcet*, Horatii *compescit, „inclusos tenet."*

9. *omnibus*] Charonis cymbam *θεωρίδα-πάνδοκον* vocat Aeschylus S. adv. Th. 860.

10. *munere vescimur*] Hom. Il. Z 142: *οἳ ἀρούρης καρπὸν ἔδουσι.* Simonides Fr. 5 Bergk: *εὐρυεδοῦς ὅσοι καρπὸν αἰνύμεθα χθονός.* — Memor usus Homerici poëta singulari *munere* usus est, quo ante omnia frumentum significatur, nec debebat Wakefield proponere *munera.*

11. *Enaviganda*] in prosa orat. „traicienda." *Enavigare* nove dictum videtur pro „navigare usque ad alteram ripam, sine reversione ac reditu."

12. *coloni*] „qui agrum alienum colunt, vel mercede (Sat. 2, 2, 115.) vel pensionem domino solventes, Italorum *massaj.*"

13. *Marte carebimus*] „bellorum pericula devitabimus". *Carere* h. l.

Fractisque rauci fluctibus Hadriae,
Frustra per autumnos nocentem 15
Corporibus metuemus Austrum:
Visendus ater flumine languido
Cocytos errans et Danai genus
Infame damnatusque longi
Sisyphus Aeolides laboris. 20
Linquenda tellus et domus et placens
Uxor, neque harum, quas colis, arborum
Te praeter invisas cupressos
Ulla brevem dominum sequetur.

sich ferne halten von etwas, ut Od. 2, 10, 7: *caret invidenda Sobrius aula.*

14. *rauci fluctibus*] „Frustra etiam a navigatione abstinebimus.“ Obtusum ac remurmurantem illum fragorem undarum ad scopulos allidentium *raucum* vocat. — *Hadriae*] Hanc scripturam legitimam esse demonstrat Monumentum Ancyranum, in quo bis legitur *Hadrianum mare*, 5, 12. 32.

15. 16. *per autumnos nocentem--Austrum*] Sat. 2, 6, 18: *Nec mala me ambitio perdit nec plumbeus Auster Autumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae.* Caes. b. c. 3, 2: *gravis autumnus in Apulia.* Liv. 25, 26 *tempore autumni et locis natura gravibus intoleranda vis aestus omnium fere corpora movit.* Plin. H. N. 2, 47: *Noxius Auster et magis siccus, fortassis, quia humidus frigidior est.*

17. 18. *ater - - Cocytos*] Acheronta et *Κωκυτόν*, *ὕδωρ ἀτερπέστατον*, proprie flumina Thesprotidis fuisse narrat Pausan. 1, 17, 5. Verg. Ge. 4, 478: *limus niger et deformis arundo Cocyti.* Aen. 6, 131: *Tenent media omnia silvae Cocytosque sinu labens circumvenit atro.* — *languido*] „tardis flexibus labente.“ — *Danai genus*] Ovid. Met. 4, 462: *Molirique suis letum patruelibus ausae Assiduae repetunt, quas perdant, Belides undas.*

19. 20. *damnatus--laboris*] Eadem constructione usus est, quae tralaticia est in formulis *damnatus capitis, furti, iniuriarum*, etsi in prosa orat. insolitum esset *damnatus poenae alicuius* pro dativo *(d. morti)* vel *ad poenam.* — *Sisyphus*] Hom. Od. λ 593. Axiochus p. 371. E.: *ἔνθα χῶρος ἀσεβῶν καὶ Δαναΐδων ὑδρεῖαι ἀτελεῖς καὶ Ταντάλου δίψος καὶ Τιτυοῦ σπλάγχνα καὶ Σισύφου πέτρος ἀνήνυτος.*

21. *placens*] Non tam „amabilis“ quam „cara, grata.“

23. *Te*] Non unum Postumum hic appellat et alloquitur, quasi ei soli de generali hac sententia persuadendem sit, sed quemque lectorem. — *cupressus*] Arbor est Diti sacra atque propterea funebri signo ad domos et circa rogos ditiorum poni solita. Lucan. 3, 442: *Et non plebeios luctus testata cupressus.* Plantabantur etiam circa tumulos, unde *ἐπίθετα funebris* Epod. 5, 18., *feralis* Verg. Aen. 6, 216., *atra* Aen. 3, 64. Ovid. Trist. 3, 14 (al. 13), 21: *Funeris ara mihi ferali cincta cupressu Convenit.*

24. *brevem dominum*] „*δεσπότην ὀλιγοχρόνιον*, per breve tempus latifundia possidentem.

Absumet heres Caecuba dignior 25
Servata centum clavibus et mero
Tinget pavimentum superbo,
Pontificum potiore cenis.

CARMEN XV.

Iam pauca aratro iugera regiae
Moles relinquent, undique latius
Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu platanusque caelebs

25. 25. *Caecuba*] in Latio prope Fundos. — *dignior*] „te, quoniam iis fruetur, cum tu parcas ut sacris.“ — *centum clavibus*] Hyperbole pro „diligentissime.“

27. *Tinget*] „colore vini rubro pavimentum triclinii marmoreum inficiet.“ — *mero--superbo*] *Mero* ipsi superbia attribuitur eo, quod praestantiae suae conscium quasi insultat pavimento. Etenim loquitur de profusione propter *παροινίαν* solita in heluonum epulis, fortasse etiam de pytismatis. Cic. Philipp. 2, 105 de Antonio: *natabant pavimenta vino, madebant parietes.* Petron. 38: *plus vini sub mensam effundebatur, quam aliquis in cella habet.* Vitruv. 7, 4, 5: *In conviviis Graecorum hibernaculorum et quod poculis et pytismatis effunditur, simul cadit siccescitque.*

28. *Pontificum potiore*] „potiore eo vino, quod potant pontifices in epulis illis sollemnibus, quae in proverbium abierant.“ Martial. 12, 48, 12: *Non Albana mihi sit comissatio tanti, Nec Capitolinae Pontificumque dapes.*

XV. Dehortatur aequales ab insano magnificas atque amplissimas aedes exstruendi morbo eosque ad antiquam simplicitatem revocare conatur. Veri simile est hoc et alia carmina (Od. 3, 2. 6. 24.), quibus in saeculi sui luxum invehitur, eodem fere tempore composita esse.

1. 2. *regiae Moles*] „*Regium*, quod regis, *regale*, quod rege dignum est.“ ARUSIANUS. Sane hic est „regibus dignae.“ Sunt ampla et magnifica aedificia, uti turrem Maecenatianam Od. 3, 39, 10. vocat *Molem propinquam nubibus.* Cfr. Sal. Catil. 13. et 20. Talia autem paullatim coartabant arva fertilia non tam per se ipsa quam propter silvas, porticus, gestationes, ambulationes, leporaria, piscinas, euripos, lacus adiectos. Ac re vera hic villarum luxus, cum domini per maiorum anni partem Romae degerent, in causa fuit, cur sensim desereretur antiqua illa et strenua agri cultura semperque desertior fieret Italia. Martial. 3, 47. 58. Confer Tiberii orat. apud Tac. ann. 3, 53.

3. *visentur*] „cum admiratione conspicientur ex omni parte, ubi spectator constiterit.“ — *Lucrino*] prope Baias iuxta lacum Avernum, lacu piscoso ostreisque abundante. — In hoc genere incredibilem in modum insanierunt L. Lucullus, Q. Hortensius, C. Hirtius.

4. *Stagna*] Seneca Controv. 4, 5: *navigabilia piscinarum freta.* De piscinis consule Varr. R. R. 3, 17. Harum amatores, Lucullos, Cras-

Evincet ulmos; tum violaria et 5
Myrtus et omnis copia narium
Spargent olivetis odorem
Fertilibus domino priori;
Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli 10
Praescriptum et intonsi Catonis
Auspiciis veterumque norma.
Privatus illis census erat brevis,

sum, Hortensium *piscinarios* vocat Cic. ad Att. 1, 19, 6. — *platanusque caelebs*] Martialis 3, 58, 3: *vidua*, „quae vitibus maritari non potest propter ramos densos lateque extentos.“ Iuvenal. 8, 78: *viduas ulmos.* Noti sunt Romanorum platanones opaci. Plin. Ep. 1, 3. Adeo autem in *geniali* hac arbore (Ovid. Met. 10, 95.) colenda insaniebant, ut Q. Hortensius orator vinum platano, quam in Tusculano posuerat, ipse suffunderet. Macrob. Sat. 2, 9. p. 353.

5. *Evincet*] „cedere coget agris,“ ut Plin. H. N. 18, 11: *Faba - - evincit herbas*, summovet. Ulmi et populi diligenter putatae *maritabantur* vitibus. Plin. 16, 17: *Inter has* (arbores steriles) *atque frugiferas materie vitiumque amicitia accipitur ulmus.* — *tum - - Tum*] quae a divitibus illis porro perfici soleant, enumerat: *dann - - dann, - - poi - - poi*, potius quam, „modo - - modo,“ ut alii explicant. — *violaria*] Varro R. R. 1, 35: *violaria in fundo facere non est utile.*

6. *Myrtus*] numero multitudinis ut Verg. Ge. 2, 64: *Paphiae-myrtus;* quocirca minime cum Glareano leg. *myrtusque.* — *copia narium*] „Omnes flores omniaque virgulta, ex quibus suavis odor naribus afflatur.“ Schol.: „luxus odorum.“

7. *olivetis*] „Ex utilibus antea olivetis iam sterilia fient violaria, myrteta, rosaria, laureta sive daphnones.“ Seneca de Vita b. 17: *Cur arbores praeter umbram nihil daturae conseruntur?*

9. *laurea*] pro lauro dixit etiam Liv. 32, 1. Ovid. Met. 10, 92: *innuba laurus.* Talia arboreta et *silvas* et *viridaria* sive *viridia* vocabant.

10. *ictus*] Eadem metaphorà, qua poëtae, imprimis Lucretius, *luminis ictus, verbera solis, tela diei.* Lucan. 7, 215: *Miles ut adverso Phoebi radiatus ab ictu* cet. Eurip. Phoeniss. 169: *φλεγέθων βολαῖς ἡλίου.* Anonymus in Stob. Flor. Grot. 393: *θέρμ' ἡλίου τοξεύματα*, nisi quod Horatius omisit v. *solis*, cuius tamen notio inest in v. *fervidos* Propterea nonnulli substituerunt gloss. *aestus* — *Romuli*] „quo regnante bina iugera populo Romano satis erant.“ Plin. H. N. 18, 2.

11. *intonsi*] prisci illius Censorii. Anno demum u. c. 454. tonsores e Sicilia Romam venerunt. Plin. H. N. 7, 59.

12. *Auspiciis*] „exemplis, quae nobis quoque vitae regulas suppeditare debent.“ Primam suam significationem retinet, quatenus prisci illi duces rem publicam gesserant auspiciis suis, ex quibus summae virtutis exempla ediderant, „quae etiamnunc, inquit, nos sequi par erat.“

13. 14. *brevis*] in prosa orat. „tenuis, exiguus.“ — *Commune*] *τὸ κοινόν*, aerarium, ager publicus, vectigalia *(Gemeingut).*

Commune magnum: nulla decempedis
Metata privatis opacam 15
Porticus excipiebat Arcton,
Nec fortuitum spernere caespitem
Leges sinebant, oppida publico
Sumptu iubentes et deorum
Templa novo decorare saxo. 20

CARMEN XVI.

Otium divos rogat in patenti

15. *privatis*] *ἐπίθετον* v. *decempedis*, perticis X. pedum „quibus in magnificis porticibus extruendis *privati* nunc utuntur.“ Porticus significat adeo longas et latas, ut ad eas commetiendas decempedis opus sit: porticus *publicae* circa theatra ac templa si tam amplae essent, non indignaretur.

16. *excipiebat Arcton*] „patebat versus Septentrionem, qui loca ad se versa *opaca* ac propterea frigidiora reddit.“ In huiusmodi porticibus per aestum frigore fruebantur. Sidonius Apollinaris 22, 179: *Porticus ad gelidos patet hinc aestiva triones.*

17. 18. *fortuitum*] „ubique facile reperiundum, vilem.“ Petronius Carm. min. 4, 8: *At paries circa palea satiatus inani Fortuitoque luto.* „*Fortuitus i* et producit et corripit.“ Serv. ad Aen. 6, 169. vel potius per synaeresin fit trisyllabum, ut Manil. 1, 180: *Nam neque fortuitos ortus surgentibus astris* cet. Idem valet de vv. *gratuitus*, *pituita*. Ut hic, Phaedrus 2, 4, 4: *Post fortuitum feles contubernium* cet. — Ex hoc igitur caespite ubivis obvio faciebant antiqui partim parietes et culmina tectorum (Verg. Ecl. 1, 68: *tuguri congestum caespite culmen.* Sic Romuli casa stramentis tecta; Verg. Aen. 8, 654: *Romuleoque recens horrebat regia culmo.*); partim alios ad usus adhibebant, veluti ad aras temporarias. Stat. Th. 2, 246: pauperes litant *caespite nudo.* — *oppida*] muros praesertim atque aedificia publica.

20. *Templa*] „Caesar Octavianus, *veterum legum tenax*, a. 726. censuram agens aedes sacras vetustate collapsas aut incendio absumptas refecit, easque et ceteras opulentissimis donis adornavit, referente Suetonio Octav. 30.“ FRANKE, qui hinc recte colligit, eodem illo tempore hoc carmen compositum esse. — *novo decorare saxo*] „recens e lapicidinis exciso ad templa construenda.“ Ceterum cfr. Cic. pro Flacco 28: *Haec ratio ac magnitudo animorum in maioribus nostris fuit, ut, cum in privatis rebus suisque sumptibus minimo contenti tenuissimo cultu viverent, in imperio atque in publica dignitate omnia ad gloriam splendoremque revocarent.* Idem pro Murena 76: *odit populus R. privatam luxuriem, publicam diligit.* Demosthenes Olynth. 3, 25 sq.

XVI. Pompeius Grosphus, eques Romanus Siciliensis, de quo Ep. 1, 12, 22., fortasse ex eadem gente fuit, qua Eubulidas Grosphus Centuripinus. (Cic. Verr. Acc. 3, 26.) Hunc Horatii amicum vel patrem eius civitatem Romanam per Cn.

Prensus Aegaeo, simul atra nubes
Condidit lunam neque certa fulgent
Sidera nautis;
Otium bello furiosa Thrace, 5
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis neque purpura venale neque auro.
Non enim gazae neque consularis
Summovet lictor miseros tumultus 10
Mentis et curas laqueata circum
Tecta volantis.

aut Sex. Pompeium adeptum esse arbitror. — Sententias duas primarias habes v. 13. et v. 25. — Compositionis tempus definiri nequit; fluctuant inter a. 726. et 731.

1. *Otium*] „quietum vitae statum coniunctum cum sufficientibus fortunis semperque remotum a periculis, curis, vehementioribus animi motibus, negotiis item ac muneribus publicis, imprimis a militia.“ — *in patenti*] „in alto mari procelloso.“

2. *Prensus*] Ovid. Met. 11, 664: *Nubilus Aegaeo deprendit in aequore navim Auster.* Verg. Ge. 4, 421: *Deprensis olim statio fidissima nautis;* ubi Servius; „*deprensus* nauticum verbum est, cum tempestate occupantur.“ Sic Plato Phaed. pag. 58. B.: *ὅταν τύχωσιν ἄνεμοι ἀπολαβόντες αὐτούς.* Apollon. Rhod. 2, 1087: *οὔ σφε κατέλλαβε χείματος ὥρη Ἀπροφάτως.* *Prensus* igitur subitum procellae impetum significat; *pressus* naufragii periculum. Illud sane *ποιητικώτερον.* Hoc dicit: „In huiusmodi extremo vitae discrimine deos precatur nauta, ut hoc etiam superato otium tandem illud diu quaesitum sibi obtingat.“

3. *certa*] „quibus alias, cum eorum claritudo pernox est, secure fidere potest mercator navigans“, nominatim Helice et Cynosura.

5. 6. *bello furiosa*] „asperis bellis semper implicata.“ *Τὴν ἀρειμανῆ* vel *δοριμανῆ* significare videtur intellectu activo Lobeckio ad Aiac. 143. Eurip. Hec. 1088: *Θρήκης Λογχοφόρον, ἔνοπλον, εὔϊππον, Ἄρει κάτοχον γένος.* Manil. 4, 686: *Thrace Martem sortita colonum.* — *Medi*] Parthi, ut saepe.

9. *Non enim gazae*] Varro in Anthol. Lat. Burm. I. pag. 512: *Non fit thesauris, non auro pectu' solutum; Non animis demunt curas ac religiones Persarum montes, non atria diviti' Crassi.*

10. *Summovet*] verbum proprium de lictoribus. Festus: *Matronae non summovebantur a magistratibus.* Sine imagine: „nec divitiae neque summi honores curis nos liberant.“ — *tumultus*] saepe de animi perturbationibus ex cogitationibus in diversa trahentibus. Sat. 2, 3, 208.

11, *laqueata-Tecta*] „tecta triclinorum laquearibus sive lacunaribus plerumque auro atque ebore vel opere musivo picturisve ornatis magnifice variegatorum.“ Proprium autem est vocabulum. Cic. de Legg. 2, 1: *pavimenta marmorea et laqueata tecta contemno.* — *Curas* cum alitibus funestis ita

Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum,
Nec levis somnos timor aut cupido 15
Sordidus aufert.
Quid brevi fortes iaculamur aevo
Multa? Quid terras alio calentis
Sole mutamus? Patriae quis exsul
Se quoque fugit? 20

Why do we battle for a thousand things when life is short?

XVI. 19. *mutamus patria? Quis exsul* Nescio cuius coni. apud Bentleium.

comparat, ut volatus imaginem leviter, quemadmodum par erat, significet. Cfr. statim v. 21. Theognis 729. B.: *Φροντίδες ἀνθρώπων ἔλαχον πτερὰ ποικίλ' ἔχουσαι κτλ.*

13. *Vivitur parvo bene*] ea vita beata est, cui (i. e. si cui) salinum splendet. — *paternum - salinum*] „ex patria hereditate acceptum", quo significatur patris iam modica fortuna a filio neque aucta neque imminuta. Hoc autem aureae mediocritatis erat apud Romanos, habere salinum ex argento veluti vas sacrum. Pers. 3, 25: *rure paterno Est tibi far modicum, purum et sine labe salinum. Quid metuas?* Arnob. 2, 67: *Sacras facitis mensas salinorum appositu et simulacris deorum.*

14. *Splendet*] quia a servis quotidie tergetur, ut in munda domo. — *tenui*] ubi cum ditiorum mensis comparetur; „modica", non „inopi."

15. *levis*] Od. 2, 11, 8: *facilis*, Od. 3, 1, 21: *lenis*, Verg. Ge. 2, 470: *mollis*, Stat. Theb. 10, 116: *teneros*. Contraria sunt partim *somnus gravis* (Seneca Herc. fur. 1051.) „molestus", partim *tenues somni* (Stat. Theb. 1, 389.), „ex quibus facile excitere." — *cupido*] Apud Horatium semper genere masculino, ut apud Plautum Amphitr. 840: *sedatum cupidinem.* Seneca Hippol. 533: *auri - Caecus cupido.*

17. *fortes*] „constantes in audacia, quasi humanae naturae magni aliquid assequi liceat." Patrocles tragicus apud Stob. 111, 3: *Τί δῆτα θνητοὶ πόλλ' ἀπειλοῦμεν μάτην, Δεινοὺς ἐπ' ἀλλήλοισι πέμποντες λόγους, Καὶ πάντα συννοοῦμεν ἐκπράξειν χερὶ Πρόσω βλέποντες, τὴν δὲ πλησίον τύχην Οὐκ ἴσμεν οὐδ' ὁρῶμεν ἀθλίου μόρου;* — *iaculamur*] „acerrimo studio petimus." Usitata imago etiam Graecis. Soph. Oed. Tyr. 1196: *Ὅστις καθ' ὑπερβολὰν Τοξεύσας ἐκράτησε τοῦ Πάντ' εὐδαίμονος ὄλβου.* Eurip. Hec. 603: *Καὶ ταῦτα μὲν δὴ νοῦς ἐτόξευσεν μάτην.* Iunge *iaculamur brevi aevo*, non, ut fecerunt alii: *brevi aevo fortes.*

18. 19. *alio calentes Sole*] Verg. Ge. 2, 512: *alio patriam quaerunt sub sole iacentem.* — *mutamus? Patriae* cet.] „Quis *πατρίδος φυγάς*, patriam sua sponte relinquens ea spe, fore, ut alibi meliore vita fruatur, propterea liberat se sollicitudinibus, quae antea eum angebant?" Seneca Ep. 28: *Quaeris, quare te fuga ista non adiuvet? Tecum fugis.* — Bentleius de *ἀντιστρόφῳ* usu v. *mutare:* „Eodem plane sensu poteris dicere: *mutavit patriam exilio* et: *mutavit - exilium patria;* in priore constructione locus praesens sive terminus a quo ponitur casu accusativo, in posteriore locus absens sive terminus ad quem;

Scandit aeratas vitiosa navis
Cura nec turmas equitum relinquit,
Ocior cervis et agente nimbos
Ocior Euro.
Laetus in praesens animus quod ultra est 25
Oderit curare et amara lento
Temperet risu; nihil est ab omni
Parte beatum.
Abstulit clarum cita mors Achillem,
Longa Tithonum minuit senectus, 30
Et mihi forsan, tibi quod negarit,

conferantur quae demonstravimus ad Od. 1, 17, 1: *Velox amoenum saepe Lucretilem Mutat Lycaeo Faunus.* Sat. 2, 7, 109: *qui puer uvam Furtiva mutat strigili*, hoc est, ut communius loquuntur, *Lycaeum Lucretili*, et *strigilem uva.*" — *Exsul* autem cum genitivo, ut Ovid. Met. 6, 189: *Exsul erat mundi.* 9, 409: *exsul mentisque domusque.* Graeco modo; Eurip. Hippol. 281: ἔκδημος-χθονός. Theor. 24, 127: φυγὰς Ἄργεος.

21. *Scandit - - Cura*] Od. 3, 1, 40: *Post equitem sedet atra Cura.* — *vitiosa*] morbosa, ex mentis vitio orta."

22. 23. *turmas equitum*] proprie accipiendum de equitibus in bellum proficiscentibus; hos angit vel suorum desiderium vel praedae cupido vel mortis timor. — *agente*] „prae se pellente."

25. 26. *Laetus in praesens*] „Sapiens eo pervenit, ut in praesenti tempore et quotidiana vitae conditione comparata tranquillus sit atque etiam hilaris futurum minime curet, quia prorsus incertum est, et si quid ipsi amarum (ingratum) primo conspectu videatur, id tamen veluti subridens despiciat moxque obliviscatur." — *quod ultra est*] „τὰ πόῤῥω „*futura.*" — *Oderit*] *odisse, fugere* apud poëtas pro „nolle". — *lento*] „quieto, moderato" (*gelassen*); nam risus est etiam contumeliae, est interdum desperationis, violentus. Sic apud Cic. de Or. 2, 190. *irae* opponitur *aliquid lente ferre.* Verg. Ecl. 1, 4: *Tu, Tityre, lentus in umbra* cet., ubi Wagner: „*lentus* est tranquillus, non commotus." Qui non intelligebant, scripserunt *laeto*, quod intolerabile est post v. *Laetus.* Bentleii *leni* apta est interpretatio, non emendatio.

27. *nihil est*] in rebus humanis; idem de singulis mortalibus affirmat Bacchylides Frgm. 1. Bergk: Ὄλβιος, ὥτινι θεὸς μοῖράν τε καλῶν ἔπορεν Σύν τ' ἐπιζάλῳ τύχα ἀφνειὸν βιοτὰν διάγειν· Οὐ γάρ τις ἐπιχθονίων πάντα γ' εὐδαίμων ἔφυ.

29. 30. *clarum*] „sempiterna quidem gloria excellentem, sed item μιννυθάδιον, ὠκύμορον." — *Tithonum*, Laomedontis filium, consumpsit senium, quia Aurora, cum a Iove immortalitatem ei impetrasset, ἀγηρασίας, aeternae iuventutis, efflagitandae oblita erat, adeo ut, quemadmodum narrat Servius ad Ge. 1, 447., tandem in cicadam converteretur, quod tamen nondum narrat Hymn. Hom. in Ven. 220., neque de hac μεταμορφώσει cogitavit Horatius.

31. 32. *Et mihi*] Tertium, ut ita dicam, exemplum proponit sententiae illius v. 27., petitum a semet

Porriget hora.
Te greges centum Siculaeque circum
Mugiunt vaccae, tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa, te bis Afro 35
Murice tinctae
Vestiunt lanae: mihi parva rura et
Spiritum Graiae tenuem Camenae
Parca non mendax dedit et malignum
Spernere volgus.

ipso et a Grospho, ἀπὸ τοῦ δυνατοῦ. — „Fieri potest, ut bonum aliquod frustra a te optatum mihi insperanti obtingat.“ In tota carminis clausula lenis inest εἰρωνεία, quae tamen Grosphum, si tanti faciebat Horatium, quantum sane merebatur, offendere non poterat. — *hora*] „singulae occasiones, prout tempore procedente sese per vices offerunt.“ Pro προσωποποιΐα, ut sit vel Hora dea vel latius etiam, Fortuna, equidem habere nolim. Est ut apud Senecam Thyest. 598: *Ima permutat levis hora summis.*

33. 34. *greges*] „Te circumbalant greges ovium“; id quod assumendum ex seqq. Nolim enim explicare „greges Sicularum vaccarum.“ — *hinnitum*] Nota elisionem in fine v. *hinnit' Apta.* Conf. Od. 2, 2, 18.

35. *Apta*] non „iuncta“, sed „idonea“. — *equa*] Equabus in primis, non equis, utebantur in certaminibus. Verg. Ge. 1, 59: *Eliadum palmas Epiros equarum.*

36. *Murice*] Epod. 12, 21: *Muricibus Tyriis iteratae vellera lanae.* Ep. 2, 2, 181: *vestes Gaetulo murice tinctae,* δίβαφα; purpura nigricante. Murex e genere testaceorum, qui ad Phoenices, Africae, Laconicae litora ab urinatoribus extrahebatur.

37. *parva rura*] „agellum Sabinum.“ Bacchylides Fragm. 28. Bergk: *Οὐ βοῶν πάρεστι σώματ' οὔτε χρυσός, οὔτε πορφύρεοι τάπητες, ἀλλὰ θυμὸς εὐμενὴς Μοῦσά τε γλυκεῖα καὶ Βοιωτίοισιν ἐν σκύφοισιν οἶνος ἡδύς.*

38. *Spiritum*] ἐνθουσιασμόν. Cfr. Od. 4, 6, 29. Sine *Camenae* imagine: „facultatem poëticam. Graecis illis veteribus haud indignam, ingenium promptum atque animosum.“ Sic Graeci πνεῦμα. Philostr. Vit. Soph. pag. 492 θ': *Γοργίας-ὁρμῆς τε τοῖς σοφισταῖς ἦρξε -- καὶ πνεύματος.* — *tenuem*] Non significat „particulam aliquam exiguam spiritus, vividae illius facultatis poëticae“, sed „subtilem atque ingeniosum ut A. P. 46: *In verbis etiam tenuis cautusque serendis.* Cic. de Or. 3, 199: oratio -- *plena quaedam, sed tamen teres et tenuis, non sine nervis ac viribus.* Idem ad Att. 12, 6. *tenuem* θεωρίαν mox vocat *acutam et gravem.* Martialis 6, 64, 17: *tenues Athenae.*

39. *non mendax*] „cuius decreta in cuiusque hominis ortu pronunciata certum semper habent exitum.“ Carm. Saec. 25. Parcae sunt *veraces.* Persius 5, 48: *Parca tenax veri.* — *malignum*] „invidum atque iniquum plerumque in eos, qui in qualicunque genere excellunt.“

CARMEN XVII.

Cur me querellis exanimas tuis?
Nec dis amicum est nec mihi te prius
Obire, Maecenas, mearum
Grande decus columenque rerum.
A, te meae si partem animae rapit 5
Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus aeque nec superstes
Integer? Ille dies utramque
Ducet ruinam. Non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus, 10

XVII. Gratulatur amico, cum ex gravi morbo convaluisset, simulque eum consolari studet atque hortatur, ne querellis nimis indulgeat. Plinius H. N. 7, 51: *Quibusdam perpetua febris est, sicut C. Maecenati. Eidem triennio supremo nullo horae momento contigit somnus.* Seneca Ep. 101: *Inde illud Maecenatis turpissimum votum, quo et debilitatem non recusat et deformitatem et novissime acutam crucem, dummodo inter haec mala spiritus prorogetur: „Debilem facito manu, Debilem pede, coxa; Tuber adstrue gibberum, Lubricos quate dentes: Vita dum superest, bene est! Hanc mihi, vel acuta Si sedeam cruce, sustine.“* Maecenas autem, aeque atque Augustus astrologiae deditus erat, Horatius non erat. Dio Cass. 52, 36. Sueton. Aug. 94. Scriptum est carmen a. u. c. 728., censente Frankio, aliis auctoribus a. 733 vel 734. Cfr. Frandsen Maecenas p. 206—209.

1. *exanimas*] „conturbas et summo maerore afficis.“ Cic. pro Mil. 93: *Me--exanimant et interimunt hae voces Milonis, quas audio assidue.* Sic etiam *enicare* Terent. Andr. 660. — Primus versus satis indicat Horatium loqui de diuturno Maecenatis morbo, non de casu aliquo repentino, qui exitium ei minatus sit.

2-5. *amicum est*] pro „placet“, Graeco modo. Hom. Il. *I* 23: *Οὔτω που Διΐ μέλλει ὑπερμενέϊ φίλον εἶναι.* — *Grande decus*] Cfr. Od. 1, 1, 2. — *columenque*] Sic apud Lucian. Tim. 50. Timon vocatur *τὸ ἔρεισμα τῶν Ἀθηναίων.* Pind. Ol. 2, 6. *Θήρωνα--ἔρεισμ' Ἀκράγαντος.* — *partem animae*] Od. 1, 3, 8.

6. *Maturior vis*] „Si leti vis te citius quam me exstinguat, quid ego altera unius eiusdemque animae nostrum amborum pars in vita remaneo?“

7. *carus aeque*] „atque prius eram.“ Dictum est ut Ep. 1, 3, 29: *Si patriae volumus, si nobis vivere cari.* Significat „se amissurum omnem propriae vitae iucunditatem ac fructum.“ — *superstes*] „Nec sum vitam habiturus integram parte mei altera in te exstincta.“ SCHOL.

9. 10. *Ducet ruinam*] Sic Vergilius aliquoties (Aen. 2, 466. cet.) *trahere ruinam*, quia ea pars aedificii, quae prima cadit, secum *ducit*, *trahit* etiam ceteras. — Superstes fuit Horatius Maecenati perbreve tempus, siquidem uterque mortuus est a. u. c. 746. Maecenas Augusto paullo ante mortem scripsit: *Horatii Flacci ut mei esto memor.*

Utcumque praecedes, supremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimaerae spiritus igneae
Nec, si resurgat, centimanus Gyas
Divellet umquam: sic potenti 15
Iustitiae placitumque Parcis.
Seu libra seu me scorpius adspicit

XVII. 14. *Gyas* correxit Lambinus prob. Meinekio, Hauptio, L. Müller. cod. *Gigas*. — 17. *scorpius* cod. maior pars, codices Ovidii Met. 2, 196. Probus *scorpios* BR, Parisini 7971. 7974, ed. plerique omnes.

Horatius autem *humatus et conditus extremis Esquiliis iuxta Maecenatis tumulum*. Sueton. in Vita Horatii. — *perfidum Dixi sacramentum*] „peieravi.“ Proprie locutus est. Caesar B. C. 1, 23: *Milites Domitianos sacramentum apud se dicere iubet.*

11. *Utcumque*] „Quandocumque tu mortem obibis, eodem temporis puncto ego quoque hinc discedam.“ — *supremum-iter*] Sophocl. Antig. 807: *τὰν νεάταν ὁδόν.*

12. *Carpere iter*] Locutio poëtica (Sat. 1, 5, 95.), quia singulis passibus aliquam totius itineris particulam quasi auferimus.

13. *Chimaerae*] Talia monstra in aditu ad umbrarum loca a Vergilio collocantur Aen. 6, 285: *Multaque praeterea variarum monstra ferarum, Centauri in foribus stabulant Scyllaeque biformes Et centumgeminus Briareus ac belua Lernae Horrendum stridens flammisque armata Chimaera. Πνέουσαν ἀμαιμάκετον πῦρ* vocat Hesiod. Theog. 319. Cfr. Od. 1, 27, 24.

14. *resurgat*] nunc prostratus in Tartaro. Hoc dicit: „Maximi terrores et pericula numquam me a te segregabunt.“ — *Gyas*] Libri, ut Od. 3, 4, 69. *gigas*. *Gyas* praeferendum est, ut in Hesiodi Theog. 149. Goettling Schoemann aliique *Γύης* scribunt pro *Γύγης*. Item Loehrs ad Ovid. Trist. 4, 7, 18: *Centimanumque Gyan*. Hesiod. l. l. *Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἐξεγένοντο Τρεῖς παῖδες--Κόττος τ' Ὀβριάρεώς τε Γύης θ' ὑπερήφανα τέκνα· Τῶν ἑκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ' ὤμων αἴσσοντο κτλ.*

16. *Iustitiae*] *Δίκῃ*, Iovis et Themidis filiae, Parcarum sorori, quibuscum h. l. aptissime coniungitur tamquam *πάρεδρος*. Hesiod. Th. 902.

17. *Seu Libra*] Tres proponit horoscopos quam maxime diversos, inter quos unum fortasse suum esse dicit. „Quaecunque est genitura mea, certe incredibiliter cum tua consentit, adeo ut in vita eiusque vicissitudinibus atque in obitu ipso eisdem prorsus fati legibus obedituri simus.“ — *adspicit*] Apud mathematicos proprie sidera ipsa in singulorum hominum genitura sese adspiciunt. Manetho 1, 18: *Ἦν Κρόνος Ἠέλιός τ' ἄμφω κατίδωσι Κυθήρην.* Ibid. v. 109: *Ἄρεος εἰσβλέψαντος ὁμοῦ Μήνην Παφίην τε·* et sic saepissime, ut et apud Manil. 2, 290.: --*Libram, tortus Capricornus et illam Conspicit, hunc Aries.* Proxime tamen fortasse ad Horatii locum accedit Manetho 4, 116: *Ἦν δέ τ' ἀνοικείοισι τόποις ὡροσκόπον Ἄρης Φέγγος ἐπιτρέψῃ γονίμην ἐπὶ γαστέρα θνητῶν, Χωλόποδας τεύχει.* Sic paullatim invaluit usus, ut sidera ipsa nascentes adspicere

Formidolosus, pars violentior
Natalis horae, seu tyrannus
Hesperiae Capricornus undae,
Utrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum. Te Iovis impio
Tutela Saturno refulgens

dicerentur. Mamertin. Genethl. Maxim. 19: *nascentes vos - - bona sidera et amica viderunt;* prorsus ut ex antiquiore etiam doctrina di *placido numine* nascentes adspiciunt. (Od. 4, 3, 2.) Hesiod. Theog. 81: *Ὅντινα τιμήσωσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο Γεινόμενόν τ' ἐσίδωσι κτλ.* — In praesenti *adspicit*, id est, „adspexit nascentem et adhuc vim suam in me exercet"; noli cum H. Peerlkampio argutari. — De Libra autem et Scorpio Manil. 4, 548: *Felix aequato genitus sub pondere Librae! Iudex examen sistet vitaeque necisque Imponetque iugum terris legesque rogabit. Illum urbes et regna trement nutuque regentur Unius et caeli post terras iura manebunt. Scorpios extremae cum tollet lumina caudae, Si quis erit stellis tum suffragantibus ortus, Urbibus augebit terras iunctisque iuvencis Moenia succinctus curvo desoribet aratro, Aut sternet positas urbes, inque arva reducet Oppida et in domibus maturas reddet aristas.*

18. *Formidolosus*] Manil. 4, 217: *Scorpion armat uti violenta cuspide cauda* cet. — *pars*] „sidus quod una cum aliis, quae adspicit, hominis genituram format atque definit." — *violentior*] In omni genitura est unus semper *ἀστὴρ* auctore Manethone 1, 341 et 3, 413: *ὅς ῥά τε δεσπόζει γενέθλης μέγα τε κράτος ἔχει*, ideoque mathematico prae ceteris spectandus. Eadem stella Firmico (Lessing *zur Gesch. und Literatur* III. p. 254.) *fortior radiatio* et *fortiores stellae. Violentior* itaque, „quae maximam vim in genituram eius, qui in illius aspectu natus est, exercet;" non: „quae propter violentiam, qua grassatur, homini ei subiecto periculum minatur."

19. *tyrannus*] qui tempestates in mari occidentali, quod Hispaniam alluit, excitare solet." Manil. 4, 791 Iacob: *Tu, Capricorne, regis, quidquid sub sole cadente Est positum gelidamque Helicen quod tangit ab illo, Hispanas gentes et quod fert Gallia dives, Teque feris dignam tantum, Germania, matrem Adserit ambiguum sidus terraeque marisque.* Capricornus thema erat ipsius Augusti (Suet. Oct. 94.); unde frequenter in eius nummis conspicitur.

21. *Utrumque*] Persius 5, 45: *Non equidem hoc dubites. arborum foedere certo Consentire dies et ab uno sidere duci. Nostra vel aequali suspendit tempora Libra Parca tenax veri, seu nata fidelibus hora Dividit in Geminos concordia fata duorum Saturnumque gravem nostro Iove frangimus una.*

22. 23. *Te* cet.] Duplex est constructio v. *Saturno* et ad v. *refulgens* et ad v. *Eripuit.* — *Tutela*] Hoc quoque astrologorum vocabulum. Manil. 2, 434. 4, 698. — *impio - Saturno*] Manetho 1, 110: *Κρόνῳ βλαβερῷ*, 4, 309: *Κρόνου βλαβεραυγέος ἀστήρ*, et 6, 36: *Φαίνων - - Δαίμονα τόν τε κακὸν πρότεροι φῶτες καλέσαντο.* Iulius Firmicus I. l. p. 229. *nefarium* dicit *Saturnum* eidemque *minacem radiationem* aliquoties tribuit. Saturnus in horoscopo positus, auctore Firmico 3, 3., multorum

Eripuit volucrisque Fati
Tardavit alas, cum populus frequens 25
Laetum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum
Dextra levasset, Mercurialium
Custos virorum. Reddere victimas 30
Aedemque votivam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

CARMEN XVIII.

Non ebur neque aureum

malorum et periculorum adventum, aegritudines et languores significat: amicum vero mortalibus sidus, Iuppiter, illius vim coërcet et vincit. — *refulgens*] „ex adverso radians.“ Similis oppositio Ovid. Am. 1, 8, 29: *Stella tibi oppositi nocuit contraria Martis: Mars abiit; signo nunc Venus apta tuo.*

24. 25. *volucrisque Fati*] „Mortem impendentem et iamiam adventantem a capite tuo depulit.“ — *alas*] Est imago celeritatis, qua letum mortales rapere solet.

26. *ter crepuit*] „Ter laeto plausu te populus excepit, cum levatum a morbo in theatro conspexit.“ Propria hoc *ter*, haudquaquam nescio qua metaphorica significatione, ut volunt nonnulli, accipiendum est. Propert. 3, 10, 4: (Musae) *manibus faustos ter crepuere sonos.*

27. 28. *Me truncus*] Cfr. Od. 2, 13. — *sustulerat*] Saepe sic actio, quam dicunt hypotheticam *(sustulisset)* quasi re vera locum habuisset, exprimitur tempore plusquamperfecto modi indicativi. Tacit. Ann. 3, 14: *Effigies Pisonis traxerant in Gemonias ac divellebant, ni iussu principis protectae repositaeque forent.* — *Faunus*] Od. 3, 8, 7., ut poëtae licebat, Baccho suam conservationem tribuit. Hic *Faunus*, silvarum et agrorum deus, poëtam agri amantem atque solitudines libenter perambulantem protegit.

29. *levasset*] „deflexisset, avertisset.“ Proprie est „in altum tollere ictum, dum cadit, itaque eum debilitare et repellere atque impedire, quominus feriat elidatque hominem, quem prius petebat.“ — *Mercurialium*] festive ita vocat poëtas, quos in tutela habet *Ἑρμῆς λόγιος*. Philostr. Her. pag. 286. ed. Kayser: *τὶς τῶν παρ' Ἑρμοῦ σοφῶν.*

30. *Reddere*] Verbum proprium de votis, ut *solvere*. Prop. 2, 28, 59: *Tu quoniam es, mea lux, magno dimissa periclo, Munera Dianae debita redde choros.*

31. 32. *Aedemque votivam*] *SALUTI* deae. Venuste differentiam, quae intercedat inter immensas Maecenatis opes et suam paupertatem his versibus significat. Sic Ovid. Trist. 1, 10, 43: *Haec si contigerint, meritae cadet agna Minervae; Non facit ad nostras hostia maior opes.*

XVIII. „Ego mediocri meo sorte contentus despicio avaros, quos

Mea renidet in domo lacunar,
Non trabes Hymettiae
Premunt columnas ultima recisas
Africa, neque Attali 5
Ignotus heres regiam occupavi,
Nec Laconicas mihi
Trahunt honestae purpuras clientae.
At fides et ingeni
Benigna vena est, pauperemque dives 10

XVIII. 8. *clientae* AB, duo Blandinii, ceteri vel *clientiae* vel *clientes*.

aeque ac pauperes mors manet." — Ipsa autem metri, quo hoc solo loco usus est, volubilitas et celeritas mirifice confert ad affectum animi sua sorte prorsus contenti atque omnia, quae supervacanea sunt, cum honesta quadam laetitia spernentis exprimendum.

1. 2. *ebur*] „*pro dirivativo eburneum.*" Gloss. Codicis T. Bacchylidis Fr. 27. Bergk: *χρυσῷ δ' ἐλέφαντί τε μαρμαίροισιν οἶκοι.* — *aureum-lacunar*] „eburneis et aureis laminis ornatum lacunar s. laquear vel laqueare, laquearium." — *renidet*] Cfr. Od. 2, 5, 19. Lucret. 2, 27: *Nec domus argento fulget auroque renidet.*

3. *Trabes Hymettiae* sunt epistylia *(architravi)* ex marmore albicante montis Hymetti prope Athenas; et *columnae recisae ex ultima Africa* sunt columnae e marmore Numidico seu Libyco (Ep. 1, 10, 19.), quod volgo appellamus *giallo antico.* FEA. Amabant autem antiqui hanc marmorum varietatem, ut in Hippiae balneo primum erat Laconicum, tum Phrygium, denique *Νομὰς λίθος*, ut hic. Vide Lucian. Hipp. 5.

5. *neque Attali*] „Neque vero, ut aliquando (a. u. c. 621.) Romani veluti ex insperato heredes facti sunt Attali III. Philometoris, regis Pergameni, eiusque regiam thesaurosque occuparunt, qua occasione multa impune avertere poterant legati ad eam rem administrandam missi, ita ego necopinato aliquo casu dives sum factus." In proverbium abierant Attali opes. Vid. Od. 1, 1, 12. Livii Epit. 58.

6. *Ignotus heres*] Attalus enim eos, quos testamento suo divites redditurus erat, ne noverat quidem, cum illud scriberet. Inest amara *εἰρωνεία.*

7. *Laconicas*] „Neque lanam in Laconia purpura tinctam (quae purpura nobilioris generis erat atque lucidior) mihi nent clientae, ut solebant vel mercede conductae vel gratis, ut patronorum gratiam inirent: nullas enim clientas habeo." Est igitur sublata imagine: 1) „nec purpureis vestibus utor; 2) neque nobilitate conspicuus sum." Quod clientae ipsae *honestae* sunt, non infimae sortis, id auget patroni dignitatem.

10. *Benigna vena*] ut A. P. 409: *sine divite vena;* quam metaphoram a metalli venis plerique repetitam putant; aliter Ovid. Trist. 3, 15, 33: *Ingenium fregere meum mala, cuius et ante Fons infecundus parvaque vena fuit*, ubi est vena aquae.

Me petit; nihil supra
  Deos lacesso nec potentem amicum
Largiora flagito,
  Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die, 15
  Novaeque pergunt interire lunae.
Tu secanda marmora
  Locas sub ipsum funus et sepulcri
Immemor struis domos
  Marisque Bais obstrepentis urges 20
Summovere litora,
  Parum locuples continente ripa.

11. *Me petit*] „saepe ad se me vocat libenterque et comiter mecum versatur. Ultra haec autem nihil a dis impenso studio efflagito.“ Cic. ad Fam. 13, 1, 1: *eos non sequebatur, qui me petebant*; ubi *invidentibus* opponitur.

12. *Deos lacesso*] Ut *fatigare* et *obtundere precibus* dicunt, sic etiam *lacessere* significat „enixe precari deos, donec nos exaudiant.“ Imitatus est Martial. 4, 77, 1 *numquam divitias deos rogavi, contentus modicis meoque laetus.*

14. *Sabinis*] recte Porphyrio *hoc est, nec amplius a Maecenate opto, qui me satis beatum fecit donando me uno fundo Sabino.* nam fundi, qui a populis dicuntur ubi non additur fundi vel praedii vocabulum, non admittunt aliud nomen nisi ipsius populi pluratívum. Martial. 10, 44, 9: *tuis-Sabinis.* Plin. Ep. 4, 6: *Tusci grandine excussi.* Id. 6, 1: *Tuscos meos petiturum.* ipse Horat. Od. 3, 4, 21. Ovid. Am. 2, 17, 37: *non ego Paelignos videor celebrare salubres.*' Haupt opusc. 3, 578. Itaque non recte Madvig sata Sabina significari putat. Longe minoris aestimati sunt fundi Sabini quam Tiburtes, Tusculani cet. Catull. 44, 1: *O funde noster seu Sabine seu Tiburs: Nam te esse Tiburtem autumant, quibus non est Cordi Catullum laedere; at quibus cordi est, Quovis Sabinum pignore esse contendunt.*

15. 16. *Truditur* cet.] in prosa oratione: „dies diem celeriter excipit mensisque mensem. Lunae continua vicissitudine crescunt et decrescunt.“

17. *Tu*] Senem aliquem divitem, quem sibi obvium factum fingit, cum indignatione alloquitur, figura etiam oratoribus usitata. Cic. Philipp. 14, 18: *Tu, si ego de re publica optime sentiam, ut me vincas, ipse pessime senties?* — „Tu morti iam vicinus *locas*, id est, cum redemptore aliquo pactum inis, qui secanda marmora curet suo periculo.“ *Secabatur* autem marmor in tabulas ad pavimentorum usum et ad parietes crusta marmoris operiendos. Nimirum unam dumtaxat totius aedificationis partem verbo proprio denotavit, poëtarum more.

20-22. *Bais*] oppidum Campaniae litorale, celebre amoeno situ et aquis calidis. Ep. 1, 1, 83: *nullus in orbe sinus Bais praelucet amoenis.* — *urges*] „summo studio in id incumbis, ut longius promoveas litus molibus exstructis,

Quid, quod usque proximos
  Revellis agri terminos et ultra
Limites clientium 25
  Salis avarus? Pellitur paternos
In sinu ferens deos
  Et uxor et vir sordidosque natos.
Nulla certior tamen
  Rapacis Orci fine destinata 30
Aula divitem manet

30. *Capacis* Bentleii suspicio. — *fine* codices fere omnes, in his Blandinii *sede* ex tribus Cruquii (non Bland.) et Zulich. Bentley, Meineke, Haupt.

non satis habens loci in litore." — *Ripam* pro *litore* et *litus* pro *ripa* usurpant poëtae; quid, quod etiam Cic. de Inv. 2, 97. de *litore* Eurotae loquitur? Ceterum *continente ripa* est „terrae continentis litus", ut Liv. 44, 28: *continenti litore.*

23. 24. *Quid, quod*] „Neque vero hoc tibi sufficit, sed semper cet." — *Revellis*] Termini proprie dicuntur *moveri, exarari.* Festus in v. *Termino* p. 157. Lindem.: *Numa Pompilius statuit eum, qui terminum exarasset, et ipsum et boves sacros esse.*

25. 26. *clientium*] Lex XII. Tabb. (8, 21.): PATRONUS SI CLIENTI FRAUDEM FECERIT, SACER ESTO. — *Salis*] Inest in hoc v. audaciae significatio. Solonis lex apud Dirksen XII. Tabb. p. 731: *Ἐάν τις αἱμασιὰ παρ' ἀλλοτρίῳ χωρίῳ ὀρυγῇ, τὸν ὅρον μὴ παραβαίνειν.* — *Pellitur*] Haud infrequens illo tempore facinus, quia inopes clientes patronum iniustum, sed pecunia ac potentia vallatum, in ius arcessere non audebant. Sal. Iug. 41: *Interea parentes aut parvi liberi militum, ut quisque potentiori confinis erat, sedibus pellebantur.* Cic. pro Sulla 71: P. Autronius *exturbare homines e possessionibus, caedem facere vicinorum* solebat.

27. 28. *In sinu*] Tacit. Ann. 1, 40: *Incedebat profuga ducis uxor parvulum sinu filium gerens.* — *sordidosque natos*] ut Ovid. Am. 1, 8, 39: *immundae -- Sabinae.*

29—32. *Nulla certior*] „Quid migrare moliris naturae fines legesque mortalitatis? Pro certo tibi moriendum est. — *Rapacis*] Callimach. Ep. 2, 6: *Ἀΐδης ἁρπακτήρ.* Et cum Orcus h. l. (maxime propter v. 36.) personae vicem sustineat, melior utique est Codd. lectio quam Bentleii suspicio *capacis*, quod Orco convenit, quatenus locum significat, ut Tib. 1, 3, 65: *rapax mors*, contra Ovid. Met. 4, 439. et Sen. Herc. fur. 661: Ditis *regnum capax.* — *fine destinata*] Vocabulo explicatu difficiliori nonnulli substituerunt gloss. *sede.* Sed *finis* h. l. est extremum illud, ad quod omnibus hominibus perveniendum est. Feminino genero utitur Hor. Epod. 17, 36; praeterea multi scriptores, in eisque Livius haud raro ea vi, qua hoc loco Horatius. — *Aula*] „quaevis sedes ampla," apte etiam de inferorum sede. Eurip. Alc. 259: *Ἄγει μέ τις -- νεκύων ἐς αὐλάν.* *Erum*] „te, multorum mancipiorum dominum locupletissimum." — Iam

Erum. Quid ultra tendis? Aequa tellus
Pauperi recluditur
Regumque pueris, nec satelles Orci
Callidum Promethea 35
Revexit auro captus. Hic superbum
Tantalum atque Tantali
Genus coërcet, hic levare functum
Pauperem laboribus
Vocatus atque non vocatus audit. 40

CARMEN XIX.

Bacchum in remotis carmina rupibus

videamus constructionem: *Nulla aula certior manet erum divitem* aulâ *destinatâ* (quam aula destinata) *fine Orci rapacis.*

32. *Aequa tellus*] „Tellus, quae in omnes iisdem legibus utitur, aperit se ad recipiendas in Orcum mortuorum umbras.“ Est Menandri illud Mein. pag. 196: *Κοινὸν τὸν ᾅδην ἔσχον οἱ πάντες βροτοί.*

34. *satelles Orci*] Charon, propter v. 36. *Revexit*, non Mors, ut volebat Cruquius. Similiter Leonidas in Anthol. Pal. I. pag. 325: *Ἀΐδεω λυπηρὲ διήκονε, τοῦτ' Ἀχέροντος Ὕδωρ ὃς πλώεις πορθμίδι κυανέῃ κτλ.*

35. *Callidum Promethea*] *Ποικίλον, ποικιλομήτην, ἀγκυλομήτην* eum vocant Graeci. Cfr. Aesch. Prom. 308. — De Prometheo in Orcum detruso cfr. Od. 2, 13, 37. Hic poëta Graecam aliquam fabulam, ex qua Prometheus auro oblato frustra aliquando a Charonte petierit, ut ipsum ad superos reveheret, videtur respexisse. — *Revexit*] pauci cod. male *revinxit*, quod apud Vergil. et Propert. significat „arcte ligare“; „solvere“ demum apud Columellam 1, 8. 16.

36. *auro captus*] Cfr. Ep. 2, 2, 178: „*Orcus--non exorabilis auro.* — *Hic*] „Orcus“, non „satelles Orci“, Charon, ad quem ultimi certe versus nullo pacto referri queunt. Nam alia res est, si Eurip. Alcestis ita loquitur v. 252: *νεκύων δὲ πορθμεὺς - Χάρων μ' ἤδη καλεῖ.* Charonem autem nemo invocabat ut deum.

37-40. *Tantali Genus*] Pelopem, Atreum, Agamemnonem, Orestem. — Infinitivum *levare* melius construes cum participio *Vocatus* („vocatus, ut levet“) quam *levare--- audit.* (Lamb.) — *functum-laboribus*] Euripides in Cresphonte apud Cic. Tusc. 1, 118: *qui labores morte finisset gravis.* — *Vocatus atque non vocatus*] Apud Thucyd. 1, 118. *αὐτὸς* (Apollo) *ἔφη ξυλλήψεσθαι καὶ παρακαλούμενος καὶ ἄκλητος.* — *audit*] Proprie *exaudit* eum dumtaxat, qui vocavit; sed per bracchylogiam hanc contraxit sententiam: „pauperis, qui in hac vita multa mala perpessus est, miseretur sive ab eo invocatus, sive non invocatus, eumque levat.“

XIX. Videtur ex Graeco aliquo exemplari expressus hic in Bacchum hymnus prope ad dithyramborum genus accedens. Pulchre autem et gradatim a Bacchi lusibus usque ad res ab eo inter deos

Vidi docentem — credite posteri —
Nymphasque discentis et auris
Capripedum Satyrorum acutas.
Euoe, recenti mens trepidat metu 5
Plenoque Bacchi pectore turbidum
Laetatur. Euoe, parce Liber,
Parce, gravi metuende thyrso!
Fas pervicacis est mihi Thyiadas

atque ipso in Orco domito gestas progreditur, in qua mirabili imagine desinit carmen. — Compositionis tempus incertum.

1. *remotis*] Sic absolute etiam Cic. ad Fam. 7, 20, 2: *remoto, salubri, amoeno loco.* — *carmina*] „hymnos mysticos ad Bacchi cultum pertinentes.“ — *rupibus*] Bacchus *ὄρειος, ὀρειφοίτης* (Phanocl. Fr. 3.), recessus amans. Eur. Cycl. 74: *ὦ φίλε Βάκχιε, ποῖ οἰοπολεῖς ξανθὰν χαίταν σείων;* Soph. Oed. Tyr. 1105: *ὁ Βακχεῖος θεὸς ναίων ἐπ' ἄκρων ὀρέων.*

3. *Nymphasque*] Longus 3, 23: *αἱ Νύμφαι πᾶσαι μουσικαί.* Fuerant autem Bacchi olim *τιθῆναι*, nutrices. Anacreon Fr. 2. Bergk.: *Ὦναξ, ᾧ δαμάλης Ἔρως Καὶ Νύμφαι κυανώπιδες Πορφυρέη τ' Ἀφροδίτη Συμπαίζουσιν· ἐπιστρέφεαι δ' Ὑψηλῶν κορυφὰς ὀρέων, γουνοῦμαί σε.* Conf. Od. 1, 1, 31: *Nympharum leves cum Satyris chori.*

4. *Capripedum*] *τραγόπουν* Pana vocat iam Simonides Frgm. 133 Bgk. *Capripedes* autem *Satyros* hos cum Paniscis confundentes dixerunt Lucretius 4, 580. et h. l. Horatius. Duo tales Satyri nominantur *ΣΙΜΟΣ, ΚΩΜΟΣ*, Nympha *ΧΑΙΡΑΣ*, alibi duae Nymphae Bacchicae, *ΓΑΛΗΝΗ* altera, altera *ΕΥΔΙΑ*. Iam Hesiodus Fragm. 91. Ed. Didot.: *οὔρειαι Νύμφαι θεαί-- Καὶ γένος οὐτιδανῶν Σατύρων καὶ ἀμηχανοεργῶν.* — *acutas*] significatione propria accipiendum, non „arrectas, attentas,“ quae notio potius inest in ipsa v. *aures*. Fingebantur enim *ὀξεῖς τὰ ὦτα* et calvi. Lucian. Deor. Conc. 4.

5. *trepidat metu*] „acriter agitatur saevo illo horrore, qui *θεοφανείας* comitari solet.“ Verg. Aen. 4, 279: cum Mercurius apparuisset: *At vero Aeneas aspectu obmutuit amens Arrectaeque horrore comae et vox faucibus haesit.* Iliad. *Υ* 131: *χαλεποὶ δὲ θεοὶ φαίνεσθαι ἐναργεῖς.*

6. *Plenoque pectore*] Od. 3, 25, 1: *Quo me, Bacche, rapis tui Plenum?* Ovid. Fast. 6. 538: *Fitque sui toto pectore plena dei.* — *turbidum Laetatur*] Conf. Od. 1, 22, 23: *Dulce ridentem.*

7. *Euoe, parce*] Metuit primum se deo tradere, quia *θεολήπτων* saepe miser exitus; sed cum resistere iam non possit potenti eius afflatui, quem iam benignum esse sentit, exclamat *Fas-est* cet.

8. *gravi metuende thyrso*] Est *ἐπίθετον* generale, ut in Anthol. Pal. II. p. 682. de Baccho et Hercule: *(ὁ μὲν) θύρσῳ δεινός, ὁ δὲ ῥοπάλῳ.* Himer. Eclog. 19, 2: *τὰ τοῦ Διονύσου ὅπλα νεβρίδες καὶ θύρσοι.*

9. *Fas-est*] „Propter furorem *(ἐνθουσιασμόν)*, quo Bacchus me concitat, sentio fas esse mihi canere deum neque ideo illum iratum mihi fore.“ — *pervicacis*] „assidue violente cum motu tripudiantes, in furore perstantes, effrenes.“ Catull. 63, 23: *Ubi capita Maenades vi iaciunt hederigerae.*

Vinique fontem, lactis et uberes 10
Cantare rivos atque truncis
Lapsa cavis iterare mella;
Fas et beatae coniugis additum
Stellis honorem tectaque Penthei
Disiecta non leni ruina, 15
Thracis et exitium Lycurgi.

— *est mihi*] Haec Codd. lectio magis poëtica et efficacior est quam Bentleii *sit mihi*. — *Θυιάδες* s. *Θυΐάδες* a v. *θύειν*, furere. Soph. Antigon. 1152: *Θυιάσιν αἵ σε μαινόμεναι κτλ.*

10. *Vinique fontem*] Eurip. Bacch. 704: *Θύρσον δέ τις λαβοῦσ' ἔπαισεν ἐς πέτραν, Ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς· Ἄλλη δὲ νάρθηκ' ἐς πέδον καθῆκε γῆς, Καί τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἶνον θεός· Ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν, Ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα Γάλακτος ἑσμοὺς εἶχον· ἐκ δὲ κισσίνων Θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.* — *lactis* quoque auctor fuit Bacchus, de qua re O. Ribbeck in Trag. Rom. fragm. pg. LXIII.

11. *truncis*] Antiquissimum abundantiae symbolum, ubi e cavis truncis mel manat. Exod. 3, 8: *Κατέβην εἰσαγαγεῖν αὐτοὺς -- εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.* Hesiod. O. et D. 230: *Τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πολὺν βίον, οὔρεσι δὲ δρῦς Ἄκρη μὲν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας.* Verg. Ecl. 4, 30: *Et durae quercus sudabunt roscida mella.*

12. *iterare*] Nolim explicare cum aliis: „semel atque iterum narrare,“ nec: „post alios exponere.“ Nimirum *iterat* poëta, quae gesta decribit, quae *μιμεῖται*. Asellio apud Gell. 5, 18: *Quae eo in bello gesta sint,* (non explicatis causis et consiliis) *iterare, -- id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.*

13. 14. *beatae*] *ἀποθεωθείσης.* — *coniugis*] Ariadnae, Minois et Pasiphaës filiae, prius a Theseo in Naxo insula desertae, ex qua Ceramum Bacchus suscepit. Hesiod. Th. 947: *Χρυσοκόμης δὲ Διώνυσος ξανθὴν Ἀριάδνην -- ποιήσατ' ἄκοιτιν.* Varii de eius corona inter sidera relata *μῦθοι* erant; v. c. Theo ad Arati Phaen. 74: *τὸν κίσσινον στέφανον, ὃν ἐφόρει ὁ Διόνυσος, μετὰ θάνατον τῆς Ἀριάδνης ἰσχυροπαθῶν ἀπέθετο καὶ κατηστέρισε μνημόσυνον τῆς ἐπ' Ἀριάδνῃ συμφορᾶς.* Sed frequentior erat fabula auream fuisse coronam, opus Volcani, ab hoc Veneri, a Venere Baccho, ab hoc Ariadnae muneri datum. Cfr. egregium locum Ovidii Fast. 3, 459 sqq. — *honorem*] ornamentum, ut Verg. Aen. 7, 815. *regius honos* de chlamyde purpurea. — *Penthei*] regis Thebarum, qui Bacchi numen agnoscere cum nollet, ab eo exitio datus est. Cfr. Euripidis Bacchas, ubi v. 633: (*Βάκχιος*) *Δώματ' ἔῤῥηξεν χαμᾶζε· συντεθράνωται δ' ἅπαν.* Apud Euripidem, Theocritum Id. 26. aliosque ab Agave matre, Inone et Autonoa discerpitur vel in Cithaerone monte (Philostr. Imagg. 1, 18.) vel in Parnasso. (Aeschyl. Eumen. 24.)

16. *Lycurgus*, Edonorum rex, ob pulsas cum Libero Bacchas a Iove excaecatus. Hom. Il. *Z* 130.; ut alii ferunt, ob vites excisas a Baccho in furorem actus, quo et Dryantem filium interfecit et sibi ipse crura falce amputavit. Aliter Stat. Theb. 4, 385., ubi *regina chori* exclamat: *ferrato rapidus quatis Ismara thyrso Pampineumque iubes nemus irreptare Lycurgo.*

Tu flectis amnis, tu mare barbarum,
Tu separatis uvidus in iugis
Nodo coërces viperino
Bistonidum sine fraude crinis: 20
Tu, cum parentis regna per arduum
Cohors Gigantum scanderet impia,
Rhoetum retorsisti leonis
Unguibus horribilique mala;
Quamquam choreis aptior et iocis 25
Ludoque dictus non sat idoneus
Pugnae ferebaris: sed idem
Pacis eras mediusque belli.

17. *amnis*] Bacchum Hydaspen et Orontem thyrso suo tactos sicco pede transisse prisca narratio erat. Nonn. 13, 123. — *mare barbarum*] „Indicum." Seneca Herc. fur. 905: *Adsit Lycurgi domitor et rubri maris.* Ex v. *flectis* eliciendum: „sedas, tranquillum reddis."

18. 19. *separatis*] „remotis ac solitariis." — *uvidus*] Cfr. Stob. T. 5, 102: *ἡνίκα τοῖς πότοις ὑπὸ τοῦ οἴνου δροσισθῇ ἡ ψυχή.* Eurip. El. 326: *μέθῃ δὲ βρεθείς* — *coërces*] Ovid. Met. 1, 477: *Villa coërcebat positos sine lege capillos.* — „Ludens crinibus *Bistonidum*, Thraciarum Baccharum, implicas pro nodis viperas, quae tamen nec tibi nec illis quidquam nocent." Alibi Bacchae semet ipsae anguibus cingunt. Eurip. Bacch. 103: (*Ζεὺς*) *θεὸν Στεφάνωσέν τε δρακόντων στεφάνοις, ἔνθεν ἄγραν Θυρσοφόροι μαινάδες ἀμφιβάλλονται πλοκάμοις.* Catull. 64, 258: Bacchi comitum *Pars sese tortis serpentibus incingebant.*

21. 22. *Tu* cet.] Etenim cum in campis Phlegraeis di cum gigantibus ancipiti proelio diu decertassent, ferunt Terram Iovi dixisse non aliter deos Gigantibus superiores futuros, nisi duos semideos sibi belli socios et adiutores adiungerent. Ita Bacchus (unde *γιγαντολέτωρ* vocatur) et Hercules arcessiti sunt, quorum opera et virtute di victoria sunt potiti. De Hercule autem supra Od. 2, 12, 6. LAMB. — *per arduum*] „in sublime enisa." — *scanderet*] Pindarus apud Eustath. 133. fr. Bgk.: *πίτναντες θοὰν Κλίμακ' ἐς οὐρανὸν αἰπύν-- Ἀλλαλοφόνους δ' ἐπάξαντο λόγχας.*

23. *Rhoetum*] unum Gigantum. Od. 3, 4, 55. — *retorsisti*] „summo impetu reppulisti." – *leonis*] Qua forma assumpta perterrefecit etiam piratas Tyrrhenos. Hymn. Hom. 6, 44.

25—27. *iocis*] Apud Platonem Cratyl. 406. C. Bacchus et Venus *φιλοπαίσμονες θεοί.* — *ferebaris*] a dis: „primum tibi ut *φιλοπαίγμονι* (Anacr. 42, 2) tuoque auxilio haud nimis fidebant, sed viribus ac fortitudine tua cum deiecti statu sunt Gigantes, aliter iam de te iudicarunt."

28. *mediusque*] „idem ad utrumque aeque aptum te praebebas, et ad bellum, nam fortissimus eras ac terribilis, et ad pacem, es enim laetitiae plenus, *ἐγερσίγελως, χορευτής.*" Nemo adhuc prorsus simile exemplum attulit construct. *medius belli* cet. pro: „qui in bello atque in pace aeque insignis est,

Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum leniter atterens 30
Caudam et recedentis trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

CARMEN XX.

Non usitata nec tenui ferar

XX. 1. *usitata* codices omnes, *visitata* Bergk [ed. mon. Ancyr. pg. 110], recepit Eckstein.

et summus pacis amicus atque tutor, et fortissimus bellator." (Paullo aliter Dillenburger: „Bacchus medius est belli pacisque, inter bellum et pacem, neque per se alterutri deditus, sed, ut tempus fert, modo bellicosus, modo pacis amator.") Apposite ad h. l. Aristides in Dionyso pag. 49. Dind.: *ὥσπερ γὰρ δίδυμος πάντη αὐτὸς πρὸς ἑαυτόν ἐστι--πολεμικός τε δὴ καὶ εἰρηναῖος διαφερόντως θεῶν.* Comparare licet etiam Verg. Aen. 11, 658: *pacisque bonas bellique ministras.* — Summa autem arte usus tranquillo hoc carminis exitu, qui consulto opponitur impetuoso illi exordio, significat poëta turbidam suam laetitiam paullatim transisse pium in *ἐνθουσιασμόν*, qualis eorum est, quorum mens una cum diis versatur.

29. *insons*] „ita ut tibi nulla ex parte noceret." Adiit autem Bacchus inferos Semelen matrem inde reducturus. Apollod. 3, 5, 3.

30. *Cornu*] antiquam hoc impetus ac roboris, cui resisti non potest, symbolum, ut in Fluviis. Hinc poëtis *χρυσόκερως, κεραοφόρος. ταυρόκερως* Orph. Hymn. 52, 2. Tibull. 2, 1, 3: *Bacche, veni, dulcisque tuis e cornibus uva Pendeat.* — *atterens*] proprie: „adfricans caudam ventri," leni motu tibi *adulans* (prima significatione: *σαίνων*). — Duae autem sunt imagines, una in Orcum intrantis Liberi, ubi Cerberus caudam leniter movet, altera exeuntis, ubi illi pedes lambit; quibus imaginibus poëta potentissimi dei securitatem, qua inferorum loca perambulat, exprimit.

31. 32. *trilingui Ore*] „uno ore, in quo tres linguae sive lingua trifida, qualis solet in serpentibus fingi. „NAEKE in Prog. 1821. Malim explicare de Cerbero tricipite. Sic Valerius Flaccus 7, 184. triplici Hecatae *cantum trilinguem* tribuit. Atque omnino quaeri potest, num Cerberum aliter atque vel tricipitem vel centicipitem descripserint poëtae Latini. Cfr. Verg. Aen. 6, 417. Ovid. Met. 10, 21. Pseudotibullus 3, 4, 3., qui omnes Cerbero *tres linguas* tribuentes tria eius capita significant. Vide Od. 3, 11, 20.

XX. In cycnum se mutatum atque a terris mox discessurum fingens, nomen poëtae ab omnibus honorati immortalemque gloriam sibi pollicetur. Eichstadius ita de hoc carmine iudicavit: „Horatium non serio rem egisse, sed urbana quadam ad Maecenatem iocatione usum putamus, qua poëtam se quidem et propter lauream poëticam haud indignum Maecenatis amicitia profiteretur, sed per ipsam summae ostentationis simulationem, quantum ostentationis vani-

Penna biformis per liquidum aethera
Vates, neque in terris morabor
Longius, invidiaque maior
Urbis relinquam. Non ego pauperum 5
Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
Dilecte Maecenas, obibo

7. *vocas* cod. omnes, *vocant* Bentl., probant. Haupt et O. Keller ed. min.

tas distet a festivi hominis hilaritate declararet." — Illud ante omnia Horatio propositum erat, ut, multos cum haberet iniquos atque obtrectatores, partim malos poëtas, partim grammaticos antiquarios, ab aequalium optimis quibusque et sanissimis tandem agnosceretur *Romanae fidicen lyrae*; quod quidem propositum cum teneret, libri secundi ultimo carmine, in illustri loco posito et cui lector aliquantisper saltem immorari debebat, antequam ad tertium librum transiret, suam quasi *ἀποθέωσιν* celebrare atque illud, ut primi libri primum carmen summo suo fautori inscribere decrevit; carmine vero iocoso hunc librum concludere non poterat, nisi ineptus iure videri voluisset; neque vero metrum Alcaicum eiusmodi ioco satis convenit. Sed libere fateor strophen tertiam mihi quoque non magnopere placere, et alia est epica talium pictura, ut apud Ovidium, alia debebat esse lyrici. Nec facile quis neget totum carmen potius arte factum esse quam a vero *ἐνθουσιασμῷ* poëtico Horatio inspiratum. — Th. Bergk (Hist. litt. Graecarum I 181) Horatio Alcmanis carmen propositum esse censet. Ceterum iam apud Graecos hoc mutationis in cycnum *φάντασμα* reperire licet. Eurip. Fragm. incert. 102. D.: *Χρύσεαι δή μοι πτέρυγες περὶ νώτῳ Καὶ τὰ Σειρήνων ἐρόεντα πέδιλα Ἁρμόζεται· Βάσομαί τ' ἐς αἰθέρα πολὺν Ἀερθείς, Ζηνὶ προσμίξων.* — Tempus autem, quo hoc carmen compositum sit, nullo modo definiri potest.

1. *Non usitata*] „quia primus *Romanae fidicen lyrae*." — *nec tenui*] „sed densa ac valida."

2. *biformis*] Minime cogitandum de forma ex humana et cycnea prodigialiter commixta, eademque a pictore imitanda; sed et poëtae et lectoris eum recte intelligentis *φαντασίᾳ* obversabatur cycnus per caelum alis latus, qui tamen idem divinus manserit poëta. Sed confer O. Jahn, in altero Hermae volumine (pg. 243 sq.) de hoc loco disserentem. — *liquidum*] „clarum ac lucidum." Verg. Ge. 1, 404: *Apparet liquido sublimis in aëre Nisus.* Similiter apud Parthenium 21: *ὁ τὴν Λέσβου κτίσιν ποιήσας· „πολλὰ δ' ἐς ὑγρὴν Ἥρα χεῖρας ἔτεινεν."*

4. *invidiaque maior*] „Cuius gloria superat invidiam." SCHOL. Callimach. Ep. 22: *ὁ δ' ἤεισεν κρείσσονα βασκανίης.*

5. *Urbis*] H. l. *terrae* et *urbes* componuntur ut Od. 3, 4, 45. — *pauperum*] Inest in his *ἀντίθεσις*: „Ego, quem multi libertino patre natum carpunt, etsi non nego me libertino patre natum esse, quem tu tamen nihilominus tua amicitia dignaris, nunquam mortem obibo."

6. 7. *quem vocas, Dilecte Maecenas*] *quem* (quamvis pauperem) *vocas* simillimum illius est: *pau-*

Nec Stygia cohibebor unda.
Iam iam residunt cruribus asperae
Pelles, et album mutor in alitem 10
Superne, nascunturque leves
Per digitos umerosque plumae.
Iam Daedaleo ocior Icaro
Visam gementis litora Bospori
Syrtisque Gaetulas canorus 15

11. *Superna* F cum cod. aliq. — 13. *tutior* emendavit Bentley probantibus Lachmanno Meinekio Hauptio L. Müller Eckstein. *notior* ABR cum paucis, *ocior* M. Lips. Graev. Voss. Parisini 7971. 7974. 8213.

peremque dives me petit (Od. 2, 18, 10). Utrumque enim significat liberum sibi ad Maecenatem aditum patere, seque ab eo veri amici loco haberi et sincere diligi. — Vv. *Dilecte Maecenas* prorsus ut Od. 1, 20, 5: *Care Maecenas*, ac similiter Epod. 3, 20: *Iocose Maecenas*, Epod. 14, 5: *Candide Maecenas*, (quibus omnibus nemo nisi illius necessarius perfamiliaris uti poterat,) mutuum amicitiae sensum et vere et simpliciter exprimunt. *Petis* autem, ut l. l., hic nimis ambitiosum ac prope superbum fuisset, quare modestius dicit *vocas* ut Sat. 2, 3, 262: *Nec nunc, cum me vocat ultro, Accedam?*

8. *Stygia - unda*] quae *cohibet* animas, reditum vetans. Conf. Od. 3, 4, 80.

9. *residunt*] „Pellis aspera fit: dum enim crura humana extenuantur et cycneorum formam exilem induunt, necesse est, ut cutis, quae mollibus ante ac succulentis partibus inducta fuerat, his evanescentibus *subsidat*, ossibus propius admoveatur, quaeque antea pleniore corpore extensa erat, nunc contrahatur, adeoque *aspera*, id est, rugosa evadat.“ MITSCH.

11. *Superne*] A. P. 4: *Desinat in piscem mulier formosa superne* Adv. *superne* et *inferne* ultima utuntur ancipiti; itaque nihil erat h. l. mutandum. — *leves*] Male alii scribunt *laeves*. Est λεῖος.

13. *Daedaleo ocior*] Similis hiatus sunt Epod. 13, 3: *Threicio Aquilone sonant*. Verg. Ecl. 2, 24: *in Actaeo Aracyntho*. Ge. 2, 144: *tenent oleae armentaque laeta*, ubi, ut hic, interpolarunt vel *oleaeque* vel *sarmentaque*. Aen. 3, 74: *Nereidum matri et Neptuno Aegaeo*. Ibid. v. 211: *Insulae Ionio in magno*. Ovid. Her. 4, 99: *in Maenalia Atalanta*. Metam. 8, 310: *Cumque Pheretiade et Hyanteo Iolao*. Nostro loco hiatum, quem legitimum esse censet Lachmann ad Lucret. pg. 161, quo removerent, nonnulli vocabulum minime aptum substituerunt *notior;* alii coniecerunt *tutior*, *cautior*, *laetior*, *audacior*, *ornatior* alia.

14. *gementis*] Verg. Aen. 5, 806: *gemerentque repleti Amnes*. Od. 2, 14, 14: *rauci-Hadriae*. Soph. Antig. 592: *Στόνῳ βρέμουσι δ' ἀντιπλήγες ἀκταί.*

15. *Syrtisque*] Cf. Od. 1, 22, 5. 2, 6, 3. — *canorus*] Od. 4, 3, 20. Himer. Ecl. 21, 1: *λύει καὶ κύκνος σιγήν, λύραν ὅταν Ἀπόλλωνος ἀκούσῃ πλήττοντος.* — „Orphei animam Plato refert Lib. 10. de Rep. (p. 620 A.) cycni vitam elegisse, lusciniae Thamyrin. Cycnum ipse

Ales Hyperboreosque campos.
Me Colchus et qui dissimulat metum
Marsae cohortis Dacus et ultimi
Noscent Geloni, me peritus
Discet Hiber Rhodanique potor. 20
Absint inani funere neniae
Luctusque turpes et querimoniae;
Compesce clamorem et sepulcri
Mitte supervacuos honores.

Horatius Pindarum appellat Od. 4, 2, 25., et sic vocantur poëtae omnes apud Verg. Ecl. 9, 29." TORRENT. ex Turnebo.

16. *Hyperboreosque*] Pind. Ol. 3, 16: *δᾶμον Ὑπερβορέων — Ἀπόλλωνος θεράποντα.* Adde Pyth. 10, 31. insignem de Hyperboreorum felicitate locum et Aeschyl. Choëph. 373: *Μεγάλης δὲ τύχης καὶ ὑπερβορέου Μείζονα φωνεῖς.* „Visam campos illos felices supra Aquilonem et Rhipaeos montes sitos." (Plin. H. N. 4, 26.)

18. *Marsae cohortis*] Marsi pro fortissimis Italiae populis et peditatus Romani robore habebantur; „hoc igitur robur metuit Dacus rebellis, sed prae pudore fingit se timore vacare."

19. *Noscent*] „audient menum cantum." Statius Theb. 12, 814: *Iam te* (Thebaida) *magnanimus dignatur* NOSCERE *Caesar, Itala iam studio* DISCIT *memoratque iuventus.* — *Geloni*] Conf. Od. 2, 9, 23. — *peritus*] per prolepsin: ubi aliquando erit *peritus*, cultus"; absolute, ut Ep. 2, 2, 213: *decede peritis.* „Hispani et Galli Transalpini, qui nunc rudes sunt atque inculti, humanitate aliquando imbuti cupide meos quoque cantus audient."

20. *Rhodanique potor*] „accola"; ex antiquissima ratione populos designandi. Iliad. *B* 825: *πίνοντες ὕδωρ μέλαν Αἰσήποιο* Pindar. Olymp. 6, 85: *Θήβαν, - τᾶς ἐρατεινὸν ὕδωρ Πίομαι.* — Hoc ergo dixit: „Per totum orbem terrarum Romano imperio subiectum nomen meum propagabitur."

21. 22. *inani funere*] „quoniam quidem abest corpus, quod sepeliri possit." *neniae*] quas praeficae canere solebant; *querimoniae* sunt amicorum. *turpes*] quod viros fortes non decet. Ennius apud Ciceronem Tusc. 1, 34: *Nemo me lacrimis decoret nec funera fletu Faxit. Cur? volito vivos per ora virum.*

24. *supervacuos*] primus Horatius dixit, antea dicebatur supervacaneus. Ceterum Epicurus docuerat *τὸν σοφὸν οὐδὲ ταφῆς φροντιεῖν.* Plin. ep. 9, 19 *Impensa monumenti supervacua est; memoria nostri durabit, si vita meruimus.* Conferantur quae Tacitus de Germanis narravit c. 27.

Verlag von S. Calvary & Co. in Berlin:

M. Tullii Ciceronis

Opera quae supersunt omnia
ex recensione
J. G. Orellii.
Editio altera emendatior.
Curaverunt
J. Gasp. Orellius, J. Georg Baiterus, Carolus Halmius.
8 volumina Lex. 8°. (87 M. 10 Pf.) 60 M.

A. Textus. 4 Bände in 6 Theilen. 2. Aufl. 1845—61. (48 M. 20 Pf.) 24 M. — vol. I. Libri rhetorici. Editio II. 1845. (8 M.) 6 M. — vol. II. (2 Partes.) Orationes ad Codices ex magna parte aut primum aut iterum collatos emendarunt **J. G. Baiterus** et **C. Halmius.** 2 voll. 1854—1857. (18 M. 80 Pf.) 16 M. Einzeln à 9 M. — vol. III. Epistolae. Accedit Historia critica epistolarum Ciceronis. Editio II. 1845. (8 M.) 7 M. — vol. IV. Libri qui ad Philosophiam et ad Rem Publicam spectant. Ex Libris Manuscriptis partim primum partim iterum excussis emendaverunt **J. G. Baiterus** et **Car. Halmius.** Accedunt Fragmenta **J. C. Orellii** secundis curis recognita. 1861. (13 M. 40 Pf.) 12 M.

B. Scholia. M. Tullii Ciceronis Scholiastae. C. Marius Victorinus, Rufinus, C. Julius Victor, Boethius, Favonius Eulogius, Asconius Pedianus, Scholia Bobiensia, Scholiasta Gronovianus ediderunt **Io. Casp. Orellius** et **Io. Georgius Baiterus.** 2 voll.

C. Onomasticon. Onomasticon Tullianum continens M. Tullii Ciceronis Vitam, Historiam Literarum, Indicem Geographicum et Historicum, Indicem Graecolatinum, Fastos Consulares. Curaverunt **Io. Casp. Orellius** et **Io. Georgius Baiterus.** 3 voll. (27 M.) 24 M.

Inscriptionum latinarum selectarum

amplissima collectio
ad illustrandam Romanae antiquitatis disciplinam accommodata
ac magnarum collectionum supplementa complura
emendationesque exhibens.
Cum ineditis **Jo. Casp. Hagenbuchii** suisque adnotationibus
edidit
Jo. Casp. Orellius.
Insunt lapides Helvetiae omnes.
Accedunt praeter **Faginii** Kalendaria antiqua
Hagenbuchii, Maffei, Ernestii, Reiskii, Seguierii, Steinbuechelii
epistolae aliquot epigraphicae
nunc primum editae.
2 voll. accedit vol. III.:
Collectionis Orellianae supplementa emendationesque exhibens
edidit
Guilielmus Henzen.
Accedunt indices rerum ac notarum, quae in tribus voluminibus inveniuntur.
3 voll. Lex. 8°. (37 M. 50 Pf.) 24 M.

G. Crispi Salustii

Catilina Jugurtha Historiarum Reliquiae.
Incertorum auctorum epistolae ad Caesarem invectivae,
declamatio in Catilinam.
Recensuit adnotatione critica instruxit
F. D. Gerlach.
Accedunt Historicorum veterum Romanorum reliquiae
a
Car. Lud. Roth
collectae et dispositae.
Pracht-Ausgabe auf Schweizer Velinpapier. 15 M.

P. Cornelii Taciti.

Opera quae supersunt
ad fidem Codicum Mediceorum
ab **Jo. Georgio Baitero** denuo excussorum
ceterorumque optimorum librorum
recensuit atque interpretatus est
Jo. Casp. Orellius.

Vol. I. Annalium ab excessu divi Augusti quae supersunt ad fidem codicum Mediceorum. 10 M. — Vol. II. Germania. Dialogus de claris oratoribus. Agricola. Historiae. Editionem alteram curaverunt H. Schweizer-Sidler, G. Andresen, C. Meiser.

Fasciculus primus: De situ ac populis Germaniae liber. Ad fidem Codicum Vaticanorum, Perizoniani, Neapolitani ceterorumque optimorum librorum denuo recensuit atque interpretatus est H. Schweizer-Sidler. 1877. 4 M. 50 Pf. — Fasciculus secundus: Dialogus de oratoribus ad fidem Codicum optimorum denuo recensuit atque interpretatus est Georgius Andresen. 1877. 3 M. — Fasciculus tertius: De vita et moribus Julii Agricolae liber ad fidem codicum Vaticanorum recensuit atque interpretatus est Georgius Andresen. 1880. 4 M. 50 Pf.

G. Pätz'sche Buchdruckerei (Otto Hauthal) in Naumburg a/S.

Q. HORATIUS FLACCUS.

RECENSUIT

ATQUE INTERPRETATUS EST

IO. GASPAR ORELLIUS.

EDITIONEM MINOREM SEXTAM

POST

IO. GEORGIUM BAITERUM

CURAVIT

GUILELMUS HIRSCHFELDER.

VOLUMINIS PRIORIS

FASCICULUS POSTERIOR.

ODARUM LIBRI III. IV. CARMEN SAECULARE. EPODI.

BODL: LIBR.
FOREIGN
PROGRESS

BEROLINI

SUMPTUS FECIT S. CALVARY EIUSQUE SOCIUS.

MDCCCLXXXII.

Verlag von S. Calvary & Co. in Berlin.

Vorläufige Anzeige.

In oben genanntem Verlage erscheint:

Q. Horatius Flaccus.

Recensuit atque interpretatus est

IO. GASPAR ORELLIUS.

Editio major quarta emendata et aucta,

quam curavit

Guilelmus Hirschfelder.

Die gröſsere Orelli'sche Horaz-Ausgabe fehlt seit mehreren Jahren gänzlich im Buchhandel. Da nun von vielen Seiten Exemplare derselben verlangt werden, so hat der Unterzeichnete auf Wunsch der Verlagshandlung sich entschlossen, eine **editio quarta maior** zu bearbeiten. Voraussichtlich wird der Druck der kleineren Ausgabe **(editio sexta minor)** im Frühjahre des nächsten Jahres beendet sein; alsdann wird die Neubearbeitung der gröſseren, für die alle Vorarbeiten bereit liegen, in Angriff genommen werden. Die Grundsätze dieser Neubearbeitung sind dieselben, welche auch bei der editio minor maſsgebend gewesen sind. Es soll der Charakter des Kommentars nicht geändert, aber

möglichst alles verwertet werden, was in den drei letzten Decennien für Kritik und Erklärung des Dichters geleistet worden ist. Namentlich soll in zahlreicheren Exkursen als bisher eine Geschichte der Kritik und Erklärung der wichtigsten Stellen gegeben werden. Die durch die inschriftliche Forschung so aufserordentlich geförderte Kenntnis des Augusteischen Zeitalters soll dem historischen Teile des Kommentars zu Gute kommen; auch wird die archäologische Erklärung auf zahlreiche neuerdings entdeckte Monumente Rücksicht nehmen können. Besonderer Fleifs wird auf die grammatische Erklärung verwandt werden; in den einzelnen Fällen soll nicht nur auf die Eigentümlichkeit des Sprachgebrauchs hingewiesen, sondern derselbe für Horaz vollständig dargelegt und mit dem der Vorgänger und Nachfolger verglichen werden, wie dies an vielen Stellen der kleinen Ausgabe in der Neubearbeitung bereits geschehen ist. Den Schlufs macht ein Index historicus und ein vollständiger Index verborum. Trotz dieser Erweiterungen wird aber die Bogenzahl des Ganzen nur unwesentlich vermehrt werden.

Berlin, im Herbst 1882. **W. Hirschfelder.**

G. Pätz'sche Buchdr. (Otto Hauthal) in Naumburg a/S.

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM

LIBER TERTIUS.

CARMEN I.

Odi profanum volgus et arceo;
Favete linguis: carmina non prius

Primi alteriusque carminum libri volumine absoluto hunc tertium librum solemni quodam exordio Horatius inchoavit. Praemisit autem sex carmina alcaico metro composita, cum fere semper metrorum varietatem affectaverit: haec autem sex carmina vinculo quodam inter se iuncta esse ita significavit, ut praemitteret C. III 1, 1—4, conclusionem adderet C. III 6, 45—48. Etsi igitur suo quodque carmen tempore compositum esse suasque sententias peculiares explicare manifestum est, tamen in sex his carminibus non ad amicos aut ad patronos, sed ad universum populum Romanum scriptis progressum quendam rerum agnoscere nobis videmur: Primo carmine nimiam avaritiam refutat, nam *desiderantem quod satis est nihil sollicitat* v. 25; altero luxuriem ac mollitiem refutat, virtutem Romanorum antiquam commendat qua sola efficitur ut bene de patria mereamur; tertio rerum novarum cupiditatem refutat, veram constantiam revocat; quarto immanitatem ac feritatem ex bellis continuis coortam refutat, vim temperatam Musarumque cultum proponit; quinto oblivionem patriae castigat cum pro patria vel mortem alacri animo oppetere debeamus; sexto morum pravitatem solo cultu deorum emendandam esse censet.

C. I. V. 1-4. Exordium. Prima parte v. 5—24 stultissima esse demonstratur eorum studia, qui quamquam omnes Deo mortique subiecti sunt, tamen nimia appetant; altera parte v. 25—48 ei soli beati praedicantur, qui, ut ipse Horatius, suis in rebus acquiescunt.

1. *Odi*] „Volgus verae sapientiae, quam in vita sequi debemus, nequaquam capax despicio longeque a me recedere iubeo.“ *Profani* proprie sunt *ἀμύητοι*, sacris non initiati. Orpheus apud Iustinum Cohort. ad Graecos 15: *φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι Πάντες ὁμῶς* (scil. *τοῖς ὦσί*). Verg. Aen. 6, 258: *Procul, o procul este profani.*

2. 3. *Favete linguis*] „Vos autem digni, qui ad haec sacra accedatis, *εὐφημεῖτε* vel bona verba dicendo vel potius prorsus tacendo.“ Ari-

Audita Musarum sacerdos
Virginibus puerisque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iovis
Clari Giganteo triumpho,
Cuncta supercilio moventis.
Est ut viro vir latius ordinet

I. 9. *Esto, ut* malebat Bentleius.

stoph. Thesmoph. 39: *Εὔφημος πᾶς ἔστω λαός, Στόμα συγκλήσας.* Tibull. 2, 1, 1: *Quisquis adest, faveat.* 2, 2, 1: *Dicamus bona verba: - - Quisquis ades, lingua, vir mulierque, fave.* Solitam formulam Cicero explicavit de divinat. 1 102 'omina maiores nostri quia valere censebant, idcirco rebus divinis quae publice fierent, ut *faverent linguis* imperabatur'; amplificavit Ovid. Fast. 1, 71: *Linguisque animisque favete!* variavit Verg. Aen. 5, 71: *Ore favete! — non prius Audita*] Praeceptorum a communi hominum volgarium sensu abhorrentium gravitatem significat. — *Musarum sacerdos*] Ovid. Ibidis v. 98: *peragam rata vota sacerdos: Quisquis ades sacris, ore favete, meis.* Idem Am. 3, 8, 23: *Ille ego Musarum purus Phoebique sacerdos.*

4. 5. *Virginibus*] de puerorum virginumque choro, qui sacerdotem cingat laudesque deorum canat non cogitandum est; nam cum in toto hoc carmine *γνωμικῷ καὶ ἠθικῷ* nihil plane insit, quod a choris cani possit, cum Porphyrione explicamus: „Dicit se carmen proditurum, quod teneras aetates ad utilia instituat, quibus ad beatam vitam pervenire possint.“ — *greges*] quia reges *ποιμένες λαῶν.*

6. 7. *Reges in ipsos* cet.] Caesar apud Suet. Caes. 6: *Est - in genere* (meo) *et sanctitas regum, qui plurimum inter homines pollent, et caerimonia deorum, quorum ipsi in potestate sunt reges.* — *in ipsos imperium*] Nescio cur nonnemo dubitarit de huius constructionis Latinitate. Plaut. Men. 1013: *Si quid imperi est in te mihi.* Pers. 343: *Meum imperium in te, non in me tibi est.* — *Giganteo triumpho*] cf. Od. 2, 12, 7. 19, 22. 3, 4, 49 sq.

8. *supercilio*] Hom. Il. *A* 528: *Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων· Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπεῤῥώσαντο ἄνακτος Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.* Verg. Aen. 9, 106: *totum nutu tremefecit Olympum.* — Hoc dicit: „Vel ipsi reges, qui primi inter mortales ducuntur et popularibus suis timorem incutiunt, summo Iovis imperio subiecti sunt: pariter quoque locupletes, generosi, potentissimi quique inter ceteros homines Necessitati parent, cuius iussa severa eadem sane sunt atque Iovis supremi imperium.“

9. *Est, ut*] „*ἔστιν ὅπως κτλ.*, usu venit, ut alius alio“ cet. Cfr. Ep. 1, 12, 2. „Qualecunque est inter mortales discrimen, ut alius excellat latifundiorum possessione, generis nobilitate alius, alius probitate morum, alius rursus clientum multitudine, omnes tamen aeque parent supremae Necessitati.“ — *latius*] „Fieri potest, ut aliquis per ampliorem, quam alii habent, fundum serat vites et oleas.“ Colum. 3, 13: *aut scrobibus aut sulcis vineae plerumque conserun-*

Arbusta sulcis, hic generosior 10
Descendat in Campum petitor,
Moribus hic meliorque fama
Contendat, illi turba clientium
Sit maior: aequa lege Necessitas
Sortitur insignis et imos, 15
Omne capax movet urna nomen.
Destrictus ensis cui super impia
Cervice pendet, non Siculae dapes
Dulcem elaborabunt saporem,
Non avium citharaeque cantus 20
Somnum reducent. Somnus agrestium
Lenis virorum non humilis domos
Fastidit umbrosamque ripam,

ur. — *ordinet*] „in quincuncem serat.“ Varro R. R. 1, 7, 2.

10. 11. *Arbusta*] maxime vineas. Verg. Ecl. 3, 10: *cum me arbustum videre Miconis Atque mala vitis incidere falce novellas.* Ge. 2, 416: *Iam vinctae vites, iam falcem arbusta reponunt.* — *Campum*] etiam in pedestri oratione persaepe pro Campo Martio. Ceterum loquitur quasi vetere re publica etiamtunc manente.

12. 13. *meliorque fama*] „etsi homo novus, per se tamen spectatus praestet nobilibus ac potentibus.“ De collocatione partic. *que (moribus famaque)* vide quae adnot. ad Od. 1, 30, 6. — *Contendat*] „de honoribus cum competitoribus, nihilominus pari condicione Fatum ei mortem destinat.“

14. *Necessitas*] Necessitas tamquam dea etiam Od. 1, 35, 17; longe tamen rarius a Latinis memoratur quam a Graecis *Εἱμαρμένη* vel *Ἀνάγκη*.

16. *movet urna*] Od. 2, 3, 26. H. l. *Εἱμαρμένη* ipsa mortis sortes ducit. Sic Ammianus Marc. 14, 11: *Adrastea regina causarum et arbitra rerum ac disceptatrix urnam sortium temperat.*

17. *Destrictus* cet.] „Quid, quod qui externa tantum bona possident, ne beati quidem sunt, infelicissimi vero, si scelerum conscientia anguntur.“ Significat notam illam de Damocle et Dionysio maiore narratiunculam. Cic. Tusc. 5, 61.

18. *Cervice*] hoc loco et ceteris Horatianis (Od. 1, 13, 2. 2, 5, 2. 12, 26. 13, 6. 3, 9, 3. 23, 13. Sat. 1, 2, 89. Epist. 1, 2, 64. 3, 34. A P. 1) singulari numero utitur; apud Ciceronem semper plurali. Cf. Neue Formenl. I² 449. — *Siculae dapes*] „*conquisitissimae epulae*“, ut de Dionysii mensa Cic. Tusc. l. l. Plato de Rep. 3. p. 404. D.: *Συρακοσίαν δέ, ὦ φίλε, τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψου, ὡς ἔοικας, οὐκ αἰνεῖς.*

19. 20. *elaborabunt*] „operose parabunt“; sed ipsum hoc verbum demonstrat id fieri vix posse. — *saporem*] „Etiam exquisitissimae epulae ei videbuntur insuaves.“

21. 22. *reducent*] „somnum curis ac sollicitudinibus saepe interruptum denuo conciliabunt.“ — *Somnus* cet.] Hic quoque duplicem statuemus constructionem: *Somnus lenis agrestium virorum non fasti-*

Non Zephyris agitata Tempe.
Desiderantem quod satis est neque 25
Tumultuosum sollicitat mare,
Nec saevus Arcturi cadentis
Impetus aut orientis Haedi,
Non verberatae grandine vineae
Fundusque mendax, arbore nunc aquas 30
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.
Contracta pisces aequora sentiunt
Iactis in altum molibus; huc frequens
Caementa demittit redemptor 35
Cum famulis dominusque terrae

dit virorum agrestium (eorum) *humilis domos* (casas, tuguria).

24. *Tempe*] Vid. Od. 1, 7, 4. Hic pro qualibet convalle amoena.

25. 26. *quod satis est*] Ep. 1, 2, 46: *Quod satis est cui contingit, nil amplius optet.*

27. *Arcturi cadentis*] Arctophylax occidit IV. kal. Nov. Plaut. Rud. 70: *Arcturus signum sum omnium acerrimum: Vehemens sum exoriens; cum occido, vehementior.*

28. *Haedi*] Oriuntur Haedi pridie non. Octobr. Theocr. ζ 53: *Χἄταν ἐφ' ἑσπερίοις ἐρίφοις νότος ὑγρὰ διώκῃ Κύματα, χὠρίων ὅτ' ἐπ' Ὠκεανῷ πόδας ἴσχει*, ubi Schol.: *Ὅταν ἀνατέλλωσιν οἱ ἔριφοι, ἀγριαίνεται ἡ θάλασσα.*

30-32. *mendax*] Frequens figura, etiam apud Orientales. Osea 9, 2: *Area et torcular non pascet eos et vinum mentietur eis.* Horat. Epp. 1, 7, 87: *Spem mentita seges.* Tibull. 2, 3, 61: *At tibi dura seges-- Persolvat nulla semina terra fide.* Ovid. Fast. 4, 645: *Saepe Ceres primis dominum fallebat in herbis;* contra Od. 3, 16, 30: *segetis certa fides meae.* — Hic omnibus vitam tribuit: „Arbor (collective; oleam tamen praecipue intelligas licet, v. Epp. 1, 8, 5.) sterilis coram domino minaci culpam sterilitatis tribuit modo imbribus, modo nimio solis aestui agros per dies caniculares exurenti, modo frigori.“ — *Sidera*] *Siderationem, ἀστροβολισμόν*, vocabant, ubi plantae nimia siccitate post ortum Caniculae aut Cancri exarescebant.

33. *Contracta*] *καθ' ὑπερβολὴν* minime reprehendendam: „piscibus ipsis mare iam videtur coartatum.“ Conferatur de toto hoc loco Sallust. Cat. 13 *a privatis compluribus subvorsos montis, maria constrata esse.* Velleius 2, 33. Valer. Maximus 9, 1. 1. Ovid. Am. 3, 126 *caeruleae mole fugantur aquae.* Senec. epist. 89, 21. Petron. Bell. civ. 87: *Aedificant auro sedesque ad sidera mittunt; Expelluntur aquae saxis, mare nascitur arvis.* Vide Od. 2, 18, 20. 3, 24, 3. Ep. 1, 1, 84.

34. *Iactis*] „Verbo ipso usus est fabricantium.“ ACRON. Seneca Thyest. 459: *retro mare Iacta fugamus mole.* — *frequens*] „multis operis ac servis circumdatus.“

35, *Caementa*] unde Italorum *cimento* (*Kitt*), omnis generis lapides sunt parvi vel comminuti, plerumque pulvere Puteolano coagmentati et ad muros farciendos desti-

Fastidiosus. Sed Timor et Minae
Scandunt eodem, quo dominus, neque
Decedit aerata triremi et
Post equitem sedet atra Cura. 40
Quod si dolentem nec Phrygius lapis
Nec purpurarum sidere clarior
Delenit usus nec Falerna
Vitis Achaemeniumque costum,

nati, opponunturque saxis quadratis. Vitruv. 8, 7: *caementum de silice frangatur ne gravius quam librarium.* Plin. Epp. 10, 48: parietes *caemento medii farti.* Est igitur: „inter duos muros ex lapidibus quadratis constructos caementa cum sufficiente mortario demittit.“ — *redemptor*] „ἐργολάβος, alibi manceps, id est, architectus, qui opus hoc immensum faciendum a domino sive possessore illud locante conduxit.“ Cfr. Epp. 2, 2, 72.

37—40. *Sed* cet.] „Quocumque autem is vel ab hac aedificatione vel alio ab negotio sese convertit ad oblivionem curarum aut novam voluptatem quaerendam, nihilominus eum comitantur priores sollicitudines.“ Eandem sententiam iisdem fere verbis poëta expressit Od. 2, 16, 21: *Scandit aeratas vitiosa navis Cura nec turmas equitum relinquit.* — *Timor*] ne casu adverso vel immatura morte bonis suis excidat, unde perpetua anxietas et trepidatio eum vexat. — *Minae*] internae propter facinora commissa. — *aerata*] „quae habet rostrum aereum.“ — *triremi*] Intellige de qualibet magna nave hominis locupletis. Sic C. Verri Mamertini donarant *navem cybaeam maximam, triremis instar.* Cic. Verr. Accus. 5, 44. Epp. 1. 1, 93: *priva triremis.* — *Curae* personae sunt etiam Verg. Aen. 6, 274, et Horatio Od. 2, 16, vv. 11 et 22. *Atrae* autem, i. e. „tristes, funestae“, vocantur etiam Od. 3, 14, 13. 4, 11, 35, Sat. 2, 7, 115.

41. *Quodsi*] Cfr. Od. 1, 1, 35. — *dolentem*] „aegrum animi et sollicitum.“ — *Phrygius lapis*] „Est marmor Docimenum sive Synnadicum, volgo *paonazzetto*, inter pulchriora et pretiosiora, ex quo praesertim columnae fiebant, quales sunt peraltae illae in Pantheo M. Agrippae.“ FEA. Poëtice describitur a Statio Silv. 1, 5, 36. in balneis Etrusci: *Sola nitet flavis Nomadum decisa metallis Purpura, sola cavo Phrygiae quam Synnados antro Ipse cruentavit maculis lucentibus Attis.*

42. 43. *Delenit*] „permulcet, dum internos tumultus sedat.“ — *Clarior* autem *usus purpurarum* audacius dictum pro his: „purpureae, quibus utuntur, vestes clariores siderum splendore.“ Verg. Ge. 2, 466: *Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi*, id est, oleum, quo utuntur.

44. *Achaemeniumque*] ab Achaemene, auctore generis regii Persarum, dicitur costum, quia ex India (Ovid. Fast. 1, 341: *Tura nec Euphrates nec miserat India costum.*) et Arabia per Parthorum fines Romam advehi solebat. Conf. Epod. 13, 8: *Achaemenio-nardo.* — *costum*] Stat. Silv. 2, 1, 160: *munera graminis Indi.* Est unguentum e radice fruticis, qui a Linnaeo vocatus est *costus* (κόστος) *Arabicus*, et Plinio Hist. Nat. 12, 25, auctore in Patale, Indiae insula, provenit.

Cur invidendis postibus et novo 45
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Divitias operosiores?

CARMEN II.

Angustam amice pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat et Parthos ferocis
Vexet eques metuendus hasta
Vitamque sub divo et trepidis agat 5
In rebus. Illum ex moenibus hosticis

II. 4. *eques* codices, *equis* coniecit W. Paul.

45. 46. *invidendis postibus*] Od. 2, 10, 7: *caret invidenda Sobrius aula.* Invidendis autem, quia vel nitente marmore tecti erant vel *varii pulchra testudine.* (Verg. Ge. 2, 463.)- *novo ritu*] „ad novas architecturae regulas accommodato, qui invaluit ex quo domos sumptuosiores extruere coeperunt homines locupletes.“ — *atrium*] ubi consulebantur iure consulti, asservabantur maiorum imagines eratque etiam lectus genialis apud eos, qui uxores habebant.

47. *permutem*] Latini eadem sententia dicebant „muto locum illum cum hoc et hunc cum illo“ (cfr. ad Od. 1, 17, 2. 2, 16, 19). Similiter Graeci verbum *μεταβάλλειν* dixerunt: Plato Phaedr. 241 A, Polit. VII 535D, Eurip. Med. 123. Iph. Aul. 543. Hippol. 203.

II. Hoc quoque carmine *γνωμικῷ*, vere Romano, iuventutem ad imitandas maiorum virtutes exhortatur. Primo igitur loco commendat virtutem bellicam, qua hostes devincant, patriam custodiant spretaque volgari ambitione veram gloriam sibi parent; deinde, ut spreta luxurie fidem adversus homines colant, suadet, certas sceleri poenas destinatas esse monens. De tempore nihil constat.

1. *amice*] proprie „amico in eam animo, id est, „animo aequo, patienter, sine prava repugnantia“, usu accommodato ad Graecorum *ἀγαπητῶς φέρειν*, et ad Latinorum (Cic. ad Att. 6, 1, 3.) *clementer ferre aliquid.* A. P. 411: *coniurat amice.*

2. *acri militia*] „Acris militiae usu atque exercitatione hanc laboris tolerantiam, in qua saepenumero vitae commodis carendum est, condiscat puer robustus.“ —

3. 4. *Parthos*] Hic *γνώμας* proponens proprio utitur nomine, alibi saepe praeferens poëtica vel *Medorum* vel *Persarum* vocabula. — *Vexet*] „urgeat et conturbet acriterque persequatur.“

5. *sub divo et trepidis*] „et cum molestia et in periculis.“ Particula *et* carere non possumus, cum inepta sit sententia: „vitam degat in periculis sub divo.“ *Trepidis in rebus* dixit etiam Livius 4, 17. 34, 11.

6. *Illum*] Totam hanc pugnae scenam egregie ac maximopere *δεικτικῶς* ante oculos nobis posuit: „*illum* fortissimum ac formi-

Matrona bellantis tyranni
Prospiciens et adulta virgo
Suspiret, eheu, ne rudis agminum
Sponsus lacessat regius asperum 10
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira caedis.
Dulce et decorum est pro patria mori:
Mors et fugacem persequitur virum,
Nec parcit imbellis iuventae 15
Poplitibus timidove tergo.

14. *persequitur* codices paene omnes, *prosequitur* S. Graevianus, paucique alii, *consequitur* Bentl. coni. — 16. *timidove tergo* ABb, corr. T, aliique boni codices, Bentley, O. Keller, *timidoque* Rφψ Monac. alii.

dandum iuvenem Romanum" cet. — *hosticis*] poëtica forma pro *hostilibus*, ut adi. *genticus*, quo Tacitus utitur, et *civicus*, vide ad Od. 2, 1, 1. — Iam ad imaginem, quae mentis oculis obversetur, transire maturat.

7. *Matrona*] ut iam apud Homerum (Il. Γ 154.) et Hesiod. Scut. 242: *αἱ δὲ γυναῖκες ἐϋδμήτων ἐπὶ πύργων Χάλκεον ὀξὺ βόων, κατὰ δ' ἐδρύπτοντο παρειάς*· uxores pugnas heroum e turribus prospectant; item Antigone in muris Thebanis. (Eurip. Phoen. 88.) Verg. Aen. 11, 475: *Tum muros varia cinxere corona Matronae puerique.*

9. *Suspiret*] „tacita secum;" nam eius sollicitudines significat, non ipsius querellae verba refert. — *ne* cet.] „sollicita, ne" cet. Metuendi enim notio inest in verbo *suspiret*. — *agminum*] totius rei militaris, cuius haud minima pars est agmen ducere.

10. *Sponsus-regius*] Accipiendum de alius regis foederati filio, ut Coroebus propter Cassandram Troiam venerat. — *lacessat*] „superbe et tamen sine successu ad pugnam provocet." — *asperum Tactu leonem*] „quem si tangas, exasperatur, furit prosternitque propius accedentes." Contrarium est ap. Homerum Il. *X* 373: *ἦ μάλα δὴ μαλακώτερος ἀμφαφάασθαι Ἕκτωρ, ἢ ὅτε νῆας ἐνέπρησεν πυρὶ κηλέῳ.*

13. *Dulce*] „Hoc cogitet iuvenis Romanus: *Dulce* cet." Tyrtaeus fr. 10 Bgk.: *Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐνὶ προμάχοισι πεσόντα Ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον.* Eurip. Troad. 386: *Τρῶες δὲ πρῶτον μέν, τὸ κάλλιστον κλέος, Ὑπὲρ πάτρας ἔθνησκον.* Cic. Philipp. 14, 12: *O fortunata mors, quae naturae debita pro patria est potissimum reddita!*

14. *Mors* cet.] Simonides fr. 65 Bgk.: *Ὁ δ' αὖ θάνατος κίχε καὶ τὸν φυγόμαχον.* Curtius 4, 14: *Effugit mortem quisquis contempserit; timidissimum quemque consequitur.* — *persequitur*] Hoc versu duplicem exhibet imaginem, et celeriter insequendi et propter id ipsum, quod Mors inevitabilis insequitur, consequendi. „Persequitur, qui non desinit sequi." DONAT. ad Ter. Andr. 5, 4, 32.

16. *Poplitibus*] Fugam significat; poplites enim fugientium cernuntur quemadmodum terga. Atque poplites imprimis fugientium victores caedebant Liv. 22, 48:

Virtus repulsae nescia sordidae
Intaminatis fulget honoribus,
Nec sumit aut ponit securis
Arbitrio popularis aurae. 20
Virtus recludens immeritis mori
Caelum negata temptat iter via,
Coetusque volgaris et udam
Spernit humum fugiente penna.
Est et fideli tuta silentio 25

Numidae Romanorum *terga ferientes ac poplites caedentes.*

17. Stoice iam loquitur: „Virtus, maior casu, nunquam patitur repulsae contumeliam; nam etsi homini virtute praedito volgus honores negat, ille neque ignominiam sentit nec dolorem, ut in comitio pila lusit Cato, quo die repulsam tulit (Sen. Ep. 104.), atque (Plin. Praef. 9.) repulsis tamquam honoribus inemptis gaudebat. Cum fortitudine autem, quam primo commendarat, necessario coniuncta est virtus civilis, γενικῶς spectata. Hanc comitatur verus honos atque nominis immortalitas.“ — *nescia*] „quam nunquam attingit neque commovet aut deprimit repulsa.“ Cic. Tusc. 5, 54: *cum sapiens et bonus vir suffragiis praeteritur, populus a bono consule potius, quam ille a populo repulsam fert.* — *sordidae*] Credebat volgus Romanum *maxima Esse mala exiguum censum turpemque repulsam.* Ep. 1, 1, 42 sq.

18. *Intaminatis*] a v. obsoleto *taminare*, tangere; fortasse tamen ex aliqua auctoritate antiquiore hac forma usus est pro *incontaminatis.* „Nec eius dignitas pendet e favore populari, sed eadem semper manet.“ Od. 4, 9, 39. sapiens *Consul-non unius anni.*

19. 20. *securis*] pro fascibus, honorum insignibus; *ponit* autem, etiam quatenus gesto aliquo magistratu propter invidiam apud populum alios honores postea non obtinet. — *popularis aurae*] Seneca Herc. fur. 169: (Stultum) *populi furor attonitum Fluctuque magis mobile volgus Aura tumidum tollit inani.* Vergilius Aen. 6, 816. usus est numero plurali: *nimium gaudens popularibus auris.* Cic. pro Cluentio 47: *ventus popularis.* Harusp. respons. 43 *popularis aura.*

21—24. *immeritis mori*] „viris immortalitate dignis.“ — *recludens--Caelum*] Anthol. Pal. I. p. 379: eos qui Thermopylis ceciderunt, ἀρετὴ καθύπερθεν Κνδαίνουσ' ἀνάγει δώματος ἐξ Ἀΐδεω. — *negata*] „asperrima quaque.“ — *udam*] „crasso aëre obsitam ac propterea minime dignam, in qua Virtus moretur.“ — *fugiente*] Exprimit et contemptum rerum humanarum et celeritatem, qua in caelum sese tollat Virtus.

25. *Est et* cet.] „Socia Virtutis est Fides. Haec autem vel maxime spectatur in mysteriorum caerimoniis religiose tacendis, quoniam summam fidem dis immortalibus debemus. Quocirca laesae fidei nullum maius exemplum reperiri potest, quam si quis occultissima Cereris sacra prodat profanis. Talem hominem“‘ inquit, „omnes mecum aeque abominantur. Eiusmodi vero scelus gravissimae deum poenae consequantur necesse est.“ — *fideli-silentio*] Verg. Aen. 3, 112: *fida silentia sacris.* Horatius expressit Simonidis versum: Ἔστι

Merces: vetabo, qui Cereris sacrum
Volgarit arcanae, sub isdem
Sit trabibus fragilemque mecum
Solvat phaselon; saepe Diespiter
Neglectus incesto addidit integrum: ·30
Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede Poena claudo.

28. *fragilemque* codices omnes, etiam B., *fragilemve* ex Bentleii correctione Orelli, Haupt, L. Müller. — 29. *phaselon* cod. plerique; pauci *phaselum*.

καὶ σιγᾶς ἀκίνδυνον γέρας, quem in ore habebat saepe Augustus, ut refert Plutarchus in eius Apophthegm., quemque certatim repetierunt Sophistae posteriores.

26. 27. *Cereris-arcanae*] Ovid. Her. 12, 79: *arcanaque sacra Dianae.* Cic. in Verr. 5, 187: *teque, Ceres et Libera, quarum sacra, sicut opiniones hominum ac religiones ferunt, longe maximis atque occultissimis caerimoniis continentur; - - quarum sacra populus Romanus a Graecis adscita et accepta tanta religione et publice et privatim tuetur, non ut ab aliis huc allata, sed ut ceteris hinc tradita esse videantur.* Atque de his imprimis sacris, non de initiis Eleusiniis loqui videtur poëta. Qui Eleusinia volgarat, non solum ultimo supplicio afficiebatur, eiusque bona publicabantur, sed etiam columna in eius ignominiam posita scelus poenaque posteris tradebatur.

28. 29. *Sit trabibus*] „Nunquam concedam, ut incestus mecum sub eodem tecto versetur vel eandem navem conscendat.“ Aeschyl. S. adv. Th. 602: *Ἡ γὰρ ξυνεισβὰς πλοῖον εὐσεβὴς ἀνὴρ Ναύταισι θερμοῖς καὶ πανουργίᾳ τινὶ Ὅλωλεν ἀνδρῶν σὺν θεοπτύστῳ γένει.* Soph. Antig. 370: *Μήτ' ἐμοὶ παρέστιος Γένοιτο μήτ' ἴσον Φρονῶν ὃς τάδ' ἔρδει.* Eurip. frg. 848 Nauck: *Ὅστις δὲ τοὺς φύσαντας μὴ τιμᾷν θέλῃ, Μή μοι γένοιτο μήτε συνθύτης θεοῖς, Μήτ' ἐν θαλάσσῃ κοινόπλουν στέλλοι σκάφος.* — *phaselon*] proprie Aegyptiorum navigium.

29. 30. „Saepe Diespiter offensus una cum *incesto*, religionum violatore, punivit etiam innocentem, una cum illo fortuito versantem.“ — *Diespiter*] Vid. ad Od. 1, 34, 5.

31. 32. *Deseruit*] „Raro, cum assecuta tandem est etsi sero scelestum *antecedentem* ac propterea tutum se putantem, retrocedit atque vindictam omittit, immo semper fere illum ulciscitur.“ Eurip. frgm. incert. 2. D. *ἡ Δίκη - - σῖγα καὶ βραδεῖ ποδὶ Στείχουσα μάρψει τοὺς κακούς, ὅταν τύχῃ.* Tibull. 1, 9, 4: *Sera tamen tacitis Poena venit pedibus.* Hom. Od. θ 329: *κιγάνει τοι βραδὺς ὠκύν.* Soph. El. 479: *ἥξει καὶ πολύπους καὶ πολύχειρ ἃ δεινοῖς κρυπτομένα λόχοις χαλκόπους Ἐρινύς.* Suidas: *Ποιναὶ τιμωροὶ τοῖς κακοῖς ἀκολουθοῦσιν οὐχ ὡς σκιαὶ σώμασι πλησίον, ἀλλὰ καὶ ὀψὲ τοῦ χρόνου.*

CARMEN III.

Iustum et tenacem propositi virum
Non civium ardor prava iubentium,
Non voltus instantis tyranni
Mente quatit solida neque Auster,
Dux inquieti turbidus Hadriae, 5

III. Constantiam et fortitudinem Romanis tamquam praecipuas maiorum virtutes, nimis a suis aequalibus neglectas, commendaturus exempla Pollucis, Herculis, Liberi patris, propter illas ipsas virtutes inter deos receptorum, proponit; quibus admodum dextre paucis verbis, ne nimia evadat adulatio, inserit Augustum. Plurimum vero immoratur in Romuli laudibus, cuius, ut ita dicam, ἀντίστροφος erat Augustus, alter imperii Romani conditor, atque per quendam poëticae φαντασίας plenum impetum (a quo v. 69. se ipse revocat) exponit elatam ac sublimem Iunonis de Romulo ad ceteros deos orationem. Quod autem Iunonem tam severe Romanis interdicere fingit, ne unquam restituant antiquam illam Troiam (non quod tunc florebat Ilium), id equidem ex eo ductum puto, quod casu recordatus esset aliquando illius de Caesare rumoris, cuius meminit Suetonius Caes. 79., ubi inter causas caedis Caesaris hanc quoque refert: *Quin etiam varia fama percrebuit migraturum Alexandriam vel Ilium translatis simul opibus imperii exhaustaque Italia delectibus et procuratione Urbis amicis permissa.* Non quod Augustus, dominator nimis callidus ac prudens, hoc idem consilium unquam agitarit; nullum enim huius rei vestigium nobis servatum est, nec profecto, si hoc animo volvisset, Horatii erat ei tale propositum carmine in volgus edito dissuadere; sed, ni magnopere fallor, tactus aliquando cogitatione malorum, quae Romanis iam tunc infixisset translatio illa imperii, quam exsecutus est demum Constantinus, hanc φαντασίαν poëtice exornavit. — Franke hoc carmen ad a. u. c. 727 retulit.

1. *Iustum et* cet.] Cf. Cic. pro Ligar. 26: *Magni cuiusdam animi* (ista constantia) *atque eius viri est, quem de suscepta causa propositaque sententia nulla contumelia, nulla vis, nullum periculum posset depellere.* id. Off. 1, 81. — *tenacem propositi*] Similiter Caes. B. C. 1, 83. *tenere propositum* dixit. Hic per se intelligitur vir *tenax propositi*, quod ex iustitiae sensu ortum prorsus cum ea congruit.

2. 3. *ardor*] „furibundus tumultus in seditione prava postulantium.“ — *voltus*] „truculentus urguentis et minitantis tyranni.“

4. *quatit*] „eum conturbans de sententia certa ac firma demovet.“ Cic. Tusc. 4, 19: *Conturbationem metum excutientem cogitata* (dicunt). — *solida*] Seneca de Const. Sap. 3: *Quemadmodum proiecti in altum scopuli mare frangunt, ita sapientis animus solidus est,* id est, nunquam perturbatus, uti Tac. Ann. 11, 24: *solida domi quies,* „nunquam interrupta.“ Simon. ap. Plat. Prot. pg. 339 A.: Ἄνδρ' ἀγαθὸν μὲν ἀληθέως γενέσθαι χαλεπὸν Χερσίν τε καὶ ποσὶ καὶ νόῳ τετράγωνον, ἄνευ ψόγου τετυγμένον. — Sunt qui putent Horatium haec scripsisse Socratis memorem. Cf. Plat. Apol. cap. 20 pg. 32.

5. *Dux*] ut Od. 2, 17, 19: *tyrannus Hesperiae Capricornus undae.* — *turbidus*] „impetu suo turbas

Nec fulminantis magna manus Iovis:
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.
Hac arte Pollux et vagus Hercules
Enisus arcis attigit igneas, 10
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.

III. 10. *Enisus* AMRγλ, Bland. antiq. bc *Innisus* STφψ. — 12. *bibet* AORγbT. *bibit* MScφψ.

in mari suscitans." — *Hadriae*] Od. 1, 3, 15: *Quo non arbiter Hadriae maior.*

6. *magna manus*] „validissima."

7. *illabatur orbis*] „si caelum ruat." Theogn. 869: *Ἐν μοι ἔπειτα πέσοι μέγας οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν χάλκεος, ἀνθρώπων δεῖμα χαμαιγενέων.*

9. *Hac arte*] *ἀρετῇ.* „Eadem hac constantia usi, quam in sapiente praedicat, neque ullis laboribus defessi neque a proposito deterriti heroes generi humano summa commoda, sibi aeternam gloriam pararunt." Cfr. Od. 4, 8, 28 sqq. Ep. 2, 1, 5 sqq. Cic. de N. D. 2, 62. — *Pollux*] Aristoteles Hymn. in Hermiam fr. 7 Bgk.: *Ἀρετά, πολύμοχθε γένει βροτείῳ Θήραμα κάλλιστον βίῳ, -- Τοῖον ἐπὶ φρένα βάλλεις Καρπόν τ' ἀθάνατον χρυσοῦ τε κρείσσω - - Σεῦ δ' ἕνεχ' οὐκ Διὸς Ἡρακλέης Λήδας τε κοῦροι Πόλλ' ἀνέτλασαν ἔργοις Σὰν ἀγρεύοντες δύναμιν.* — *vagus*] Eurip. Herc. fur. 1196. Amphitryo de Hercule: *Οὐκ ἂν ἴδοις ἕτερον Πολυμοχθότερον πολυπλαγκτότερόν τε θνατῶν.* Diodor. 4, 39: *Ἀθηναῖοι πρῶτοι τῶν ἄλλων ὡς θεὸν ἐτίμησαν θυσίαις τὸν Ἡρακλέα.*

10. *Enisus*] „Multo cum labore in caelum escendit." Tacit. Ann. 1, 70: *in editiora enisus.* Recte Bentleius contra lect. *Innisus* vel *Innixus* disputat: „Qui pondus aliquod sustinet, is fulcro *innititur*, ne cadat: qui in altum ascendere conatur, *enititur*." Accedit quod apud scriptores Latinos sollemnis est praepos. *ex* usus in eis compositis, quae motum ex terra ad caelum significant: *evehit* Od. 1, 1, 6. *educit* Od. 4, 2, 23. Cic. Parad. 1, 11 recte nuper editum est: *quibus tandem gradibus Romulus escendit* in caelum? — *arces-igneas*] „caelum stellatum et aethere cinctum."

12. *Purpureo-ore*] Non de voltu, sed de labris purpureis intelligendum. Simonides 72 Bgk.: *πορφυρέον Ἀπὸ στόματος ἱεῖσα φωνὰν παρθένος.* Verg. Aen. 2, 593. de Venere: *roseoque haec insuper addidit ore.* — *bibit* cet.] „Iam nunc deorum vitam vivit," id est, remoto tropo, „pari atque illi et immortali propter sua merita ac res gestas gloria fruitur." Ep. 2, 1, 15: *Praesenti tibi maturos largimur honores Iurandasque tuum per nomen ponimus aras.* Teste Dione 51, 20. senatus a. u. c. 725. inter alia decrevit, *ἐς τοὺς ὕμνους αὐτὸν ἐξ ἴσου τοῖς θεοῖς ἐσγράφεσθαι.* Contra si legas *bibet*, mali prope ominis vox erit: „Augustum post mortem (cuius quidem mentio etiam sub hac immortalitatis pollicitatione minime grata ei futura erat) in deorum numerum adscriptum iri." Et cautissime quidem de futura Augusti *ἀποθεώσει* loqui solebant, ut Od. 1, 2, 45: *Serus in caelum redeas.* Ovid. Trist. 2, 57: *Optavi peteres caelestia sidera tarde.* Ibid.

Hac te merentem, Bacche pater, tuae
Vexere tigres indocili iugum
Collo trahentes; hac Quirinus 15
Martis equis Acheronta fugit,
Gratum elocuta consiliantibus
Iunone divis: 'Ilion, Ilion
Fatalis incestusque iudex
Et mulier peregrina vertit 20
In pulverem, ex quo destituit deos

21. *ex qua* Lachm., Haupt; sed Vahlen in ed. IV a. 1881 restituit *quo*.

5, 5, 61: *Caesar dis accessure, sed olim, Aequarint Pylios cum tua fata dies.* — *nectar*] beatitudinis atque immortalitatis imago. Sic in Etruscorum urnis cinerariis beatorum animis a pocillatore porrigitur nectaris cyathus.

13. *Hac te merentem*] „Bacchus quoque, Semeles, mortalis feminae, filius, deus factus est, ideo hunc honorem meritus, quod agrestem ac feram hominum vitam excoluerat victoriisque suis incruentis ad humanitatem traduxerat.“ — *pater*] solitum omnium deorum ἐπίθετον, sollemne autem Latinorum *Liberi patris.*

14. *Vexere*] ad deorum domicilium, Olympum. — *tigres*] imago feritatis ab eo perdomitae. Tigris autem vel potius panthera Libero patri sacra erat fera, eius quasi famula. — *indocili*] cum primum reniterentur.

15. 16. *hac Quirinus*] quippe qui Iulio Proculo haec mandata dederit: *Χαῖρε καὶ φράζε Ῥωμαίοις, ὅτι σωφροσύνην μετ' ἀνδρείας ἀσκοῦντες ἐπὶ πλεῖστον ἀνθρωπίνης ἀφίξονται δυνάμεως.* Plut. Rom. 28. — *Martis equis*] Ovid. Met. 14, 805 seqq. Fast. 2, 493: *Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus aether: Fit fuga; rex patriis astra petebat equis.* Etiam Dionys. Halic. 2, 57. tradit eum *ἀπὸ τοῦ πατρὸς Ἄρεως ἀνηρπάσθαι.* — *Acheronta*] Pindar. fr. 11, 4. Momms. de dis: *Κεῖνοι γάρ τ' ἄνοσοι καὶ ἀγήραοι Πόνων τ' ἄπειροι, βαρυβόαν Πορθμὸν πεφευγότες Ἀχέροντος.* Theocr. 17, 46: *Βερενίκα Εὐειδὴς Ἀχέροντα πολύστονον οὐκ ἐπέρασεν.* — *fugit*] ut Od. 3, 2, 24: *fugiente penna.*

17. 18. *Gratum*] Omnes enim Romulo favebant. — *consiliantibus*] „deliberantibus, utrum in caelum recipiendus esset necne.“ — *Iunone*] Simile est deorum consilium apud Eurip. Hel. 878: *Ἔρις γὰρ ἐν θεοῖς, σύλλογός τε σοῦ πέρι Ἔσται πάρεδρος Ζηνὶ τῷδ' ἐν ἤματι. Ἥρα μὲν, ᾗ σοι δυσμενὴς πάροιθεν ἦν, Νῦν ἐστιν εὔνους.* Sic etiam in Hercule inter deos recipiendo. *Ilion*] de genere cf. ad Od. 1, 10, 14. Itaque non scribendum *damnatam.*

19. *Fatalis incestusque*] „a fatis ad Troiae excidium destinatus (*Δύσπαρις, Αἰνόπαρις*) atque propter raptum Helenae (quam dea nominare non dignatur) impurus adulter, ob hoc scelus ipsum a fatis electus, qui patriam everteret.“ — *iudex*] Eridis cum malum aureum, pulchritudinis praemium, posthabita Iunone et Minerva, Veneri adiudicavit. Verg. Aen. 1, 26: *manet alta mente repostum Iudicium Paridis spretaeque iniuria formae.* Confer. Hom. Il. Ω 28—30.

21-23. *In pulverem*] Hom. Il. *I*

Mercede pacta Laomedon, mihi
Castaeque damnatum Minervae
Cum populo et duce fraudulento.
Iam nec Lacaenae splendet adulterae 25
Famosus hospes nec Priami domus
Periura pugnacis Achivos
Hectoreis opibus refringit,
Nostrisque ductum seditionibus
Bellum resedit. Protinus et gravis 30
Iras et invisum nepotem,

23. *damnatum* codices, *damnatam* Bentley, Haupt.

593: *πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει.* — *ex quo* cet.] „Iam inde ex eo tempore, quo primum fraus illa a Laomedonte commissa est, gravis ultio Troiae imminebat, quae calamitas tandem post ultimam Paridis culpam eam afflixit.“ Laomedon scilicet Neptunum et Apollinem, qui urbis moenia ei exstruxerant, debita mercede fraudavit eosque regno expulit. Hom. Il. Φ 442. Pind. Ol. 8, 31. Ovid. Met. 11, 199. — *destituit*] Cic. pro Rosc. Am. 117: *homines honestissimos - - decepit, destituit.* — *Castaeque*] „innuptae.“ (Verg. Aen. 2, 31.)

24. *duce fraudulento*] Nolim cum aliis explicare de Priamo, rege insonte; ita enim Iuno nimia iracundia atque odio abrepta fingeretur; sed per quandam *βραχυλογίαν* dictum puto pro his: „Ilion damnatum cuncto cum populo, ideo quod dux eius, Laomedon, tam fraudulentus fuit, in quem unum recidit excidii Troianae urbis culpa omnis atque ignominia.“

25. *Lacaenae*] Simplicissima ratio est, ut construamus: *hospes adulterae Lacaenae* (genit.), non vero: *splendet adulterae* (dativ.), quod explicant, „iactat se pulchrum ac nitidum Helenae;“ vel: „adulterae propter corporis formam placet.“ *Splendet* absolute est: „non iam superbit corporis forma Paris.“ *Τραγικώτατον* autem de Paridis interitu *μῦθον* sic enarrat Welcker *gr. Trag.* Suppl. II. III. p. 1146: Paris a Philocteta sauciatus ad Oenonen, quam prius amaverat quaeque ex fatorum decreto sola eum sanare poterat, confugit, sed ab ea superbe reiectus moritur; deinde illa, poenitentiâ tacta, sibi ipsa mortem consciscit.

28. *refringit*] pr. „ita frangit, ut fractus nunquam se colligat ac resurgat; reprimit, retundit.“ Prop. 3, 3, 44: *Teutonicas Roma refringat opes.* „Occiderunt iam formosus ille Paris, belli auctor, fortissimus Hector, strenuus patriae defensor; atque his e medio sublatis cecidit Troia.“

29—31. *ductum*] „productum;“ usu omnibus satis noto: sic etiam *trahere bellum* Sall. Iug. 64. Tac. hist. 2, 31. — *seditionibus*] Ovid. Trist. 1, 2, 5: *Mulciber in Troiam, pro Troia stabat Apollo; Aequa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.* — *resedit*] „ut maris aestus sedata tempestate, sic compositum, finitum est bellum eversa Troia.“ — *Protinus*] „ex hoc temporis puncto in futurum.“ Ut poëta, nullam habet rationem aetatum inter Troiae excidium et Romuli adscensum in caelum praeteritarum. — *nepotem*] „Romulum, Martis filium.“

Troica quem peperit sacerdos,
Marti redonabo; illum ego lucidas
Inire sedes, ducere nectaris
Sucos et adscribi quietis 35
Ordinibus patiar deorum.
Dum longus inter saevit Ilion
Romamque pontus, qualibet exsules
In parte regnanto beati;
Dum Priami Paridisque busto 40
Insultet armentum et catulos ferae

32. *Troica* codices, *Troïa* -auctore Heinsio Bentl. — 34. *ducere* AOλν, Leidensis paucique alii, ceteri *discere*.

32. *Troica sacerdos* est Ilia, Aeneae filia. Horatius enim hoc loco et Od. 3, 9, 8 sequitur veterem famam de qua Servius ad Vergil. Aen. 1, 273 *Naevius et Ennius Aeneae ex filia nepotem Romulum conditorem urbis tradunt.*

33. 34. *Marti*] „quippe filio meo.“ — *redonabo*] Hoc verbo inter scriptores nunc superstites unus Horatius usus videtur; alia significatione Od. 2, 7. 3, h. 1. pro *donare* (Cic. ad Fam. 5, 4: *inimicitias rei publicae donare*) et *condonare*, in alicuius gratiam alicui aliquid remittere vel ignoscere, ut ap. Caes. b. g. 1 20 *condonare et rei p. iniuriam et suum dolorem eius voluntati ac precibus.* — *lucidas sedes* praeclare describit Hom. Od. ζ 45 sq.:

Ὄλυμπος — οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
δεύεται οὔτε χιὼν ἐπιπίλναται,
ἀλλὰ μάλ' αἴθρη
πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ'
ἐπιδέδρομεν αἴγλη.

— *ducere*] ut Od. 1, 17, 22, Od. 4, 12, 14, est „cum quadam voluptate obducere, sorbillare“; ita *σπᾷν*, *ἕλκειν οἶνον*. Alii *discere*, quod explicant: assuescere saporibus nectaris.“ Verum haec lectio provenit ab iis, qui verbi *ducere* significationem huic loco unice aptam ignorarent.

35. 36. *adscribi*] ex formula militari pro vv. *admitti*, *addi*. — *quietis Ordinibus*] Philetas Bachii p. 36: (*Ἀθάνατοι*) *οἵ τ' ἐν Ὀλύμπῳ Ἕκτοσθεν χαλεπῶν ἀχέων οἴκους ἐκάμοντο*. Sat. 1, 5, 101: *deos didici securum agere aevum.*

37. *Dum*] „Dummodo mare tempestatibus semper concitatum omne inter utrumque populum commercium impediat atque rumpat.“

38. 39. *exsules*] „Romani, qui genus duxerunt a profugis Troianis.“ (Dictum sane videtur cum leni quadam despicientia, deam ceteroqui optime decente.) — *beati* „omnibus opibus affluentes.“

40. *Priami-busto*] Sane Priamus ex volgari fama a Neoptolemo ante aram Iovis Hercei obtruncatus auctoribus Vergilio Aen. 2. 557 et Quinto Smyrnaeo 13, 244 non habuit bustum, sed iacuit *ingens litore truncus Avolsumque umeris caput et sine nomine corpus*; nihilominus lyricus, hoc praesertim in sententiarum nexu, sine ulla culpa memorare poterat eius sepulcrum, id est, quo eius corpus proiectum remanserat.

41. *Insultet*] Ea sane summa erat

Celent inultae, stet Capitolium
Fulgens triumphatisque possit
Roma ferox dare iura Medis.
Horrenda late nomen in ultimas 45
Extendat oras, qua medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Qua tumidus rigat arva Nilus.
Aurum irrepertum et sic melius situm,
Cum terra celat, spernere fortior 50
Quam cogere humanos in usus
Omne sacrum rapiente dextra.

in mortuum contumelia, ubi tumulus ab omni custodia ita desertus manebat, ut impune hostes ei insultarent, armenta eum depascerentur, ferae in eo lustra haberent. Sophonias 2, 14 de Nino urbe: *Et accubabunt in medio eius greges, omnes bestiae gentium; -- quomodo facta est in desertum, cubile ferarum!* Hom. Il. Δ 176: *Καί κέ τις ὧδ' ἐρέει Τρώων ὑπερηνορεόντων Τύμβῳ ἐπιθρώσκων Μενελάου κυδαλίμοιο κτλ.*

42. *Capitolium*] *summum Iovis culmen* (Silius 3, 510), certum illud aeternitatis et signum et pignus Romanis. Od. 3, 30, 8.

43. 44. *dare iura*] „leges imponere.“ Liv. 1, 8: Romulus *vocata -- multitudine - - iura dedit.* Verg. Aen. 3, 137: *Iura domosque dabam.* — *Possit* autem *dare iura*, ut Tibull. 1, 7, 3: *Aquitanas qui posset fundere gentes.* Non est simplex verbi *περίφρασις*, sed significat: „valeat leges dare ac det re vera.“ — *Medis*] intelliguntur Parthi, ut semper apud Horat., quamquam etiam tunc Medi proprie dicti, Parthis tamen semper obnoxii, ab his distinguebantur. Augustus in Mon. Ancyr. 6, 9 pg 94 M.: *A me gentes Parthorum et Medorum per legatos principes earum gentium reges petitos acceperunt, Parthi Vononem - -, Medi Ariobarzanem.*

45. *Horrenda*] „Roma bellicosa et terribilis opibus suis vincat Parthos ceterosque populos orbis extremos.“ Iunge *horrenda late*, similiter atque Od. 3, 17, 8: *Late tyrannus.* Verg. Aen. 1, 21: *populum late regem;* non cum aliis *late extendat;* in quod respuit versus caesura et pedestris est orationis.

46. *qua medius liquor*] „medium inter terras continentes spatium occupans usque ad Gades, *Europam Libyamque rapax ubi dividit unda.* (Poëta apud Cic. N. D. 3, 24.)“ Aegyptum autem et Hispaniam Augustus pacavit.

49-52. „Hoc vero orbis terrarum imperium Roma ea dumtaxat condicione adipiscetur, ut fortior sit ad spernendum aurum quam cupidior eius *cogendi*, congerendi undique et quolibet modo etiam illicito, adeo ut rapiantur vel ex templis donaria aurea, ex iisque conflatis vasa ad usum profanum destinata conficiantur.“ — *Aurum irrepertum spernere* est „nulla prorsus cupiditate accendi ad auri venas investigandas.“ Frequentes autem tales sunt auri exsecrationes apud antiquos. Sophocl. Antig. 221. Timocreon fr. 8. Bgk.: *Ὤφελέν σ', ὦ τυφλὲ Πλοῦτε, μήτε γῇ μήτ' ἐν θαλάσσῃ μήτ' ἐν ἠπείρῳ φανῆμεν,*

Quicumque mundo terminus obstitit,
Hunc tangat armis, visere gestiens
Qua parte debacchentur ignes, 55
Qua nebulae pluviique rores.
Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimium pii
Rebusque fidentes avitae
Tecta velint reparare Troiae. 60
Troiae renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur,
Ducente victricis catervas
Coniuge me Iovis et sorore.
Ter si resurgat murus aëneus 65

53. *Quacumque* malebat Bentl. — 54. *tangat* Bentley cum paucis cod., plerique codices *tanget.*

Ἀλλὰ Τάρταρόν τε ναίειν κἀχέρροντα· διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἔστ' ἐν ἀνθρώποις κακά.

53. *Quicumque*] „ad ultimum quemvis terminum, qui, natura rerum sic iubente, mundo habitabili *obstitit*, eoque impedit, quo minus mundus ultra se extendat, cum claudit.“

54. *tanget*] „Huic arma inferat eumque in dicionem suam redigat, bellico cum impetu ac victoriae certa (*gestiens*) penetrans et in zonam gelidam et in torridam, ubi solis *ignes* vim suam quasi furibundam exercent.“

56. *rores*] ut *δρόσος*, de cuiusvis generis aqua apud poëtas; h. l. pro imbribus.

57—60. „Sed orbis terrarum imperium, ad quod fata Romanos vocant, ea tamen condicione eis vaticinor, ut abstineant a Troia reparanda.“ — *pii*] in *μητρόπολιν*, quam pietatem pulcherrime expressit poeta, apud quem Romani duce L. Cornelio Scipione (Asiatico, Troiam primum conspicientes in has voces prorumpunt: *O patria, o divom domus Ilium et incluta bello Pergama! Pietas* autem coloniarum in *μητροπόλεις* 'dirutas requirebat, ut, si fieri posset, eas repararent. — *fidentes*] „potentia sua nimis freti.“

61. *Troiae* cet.] „Troiae malis auspiciis renascentis fortuna rursus eadem erit, quae veteris fuit, funestumque excidium novam quoque urbem manebit.“ — Ad vv. *alite lugubri* (Od. 1, 15, 5: *malaavi*) memento auspicato condi solitas esse urbes.

63. 64. *victrices* „quarum victoria iterum certa est.“ — *Coniuge*] Hom. Il. *Π* 432: *Ἥρην δὲ προσέειπε κασιγνήτην ἄλοχόν τε.* Verg. Aen. 1, 46: *Ast ego, quae divom incedo regina Iovisque Et soror et coniux.*

65. *Ter*] numerus poëticus. „Quotiens resurget murus vel firmissimus, auspiciis ac ductu ipsius Phoebi, prioris etiam Troiae conditoris.“ Pind. Olymp. 8, 31. Verg. Ge. 3, 36: *Troiae Cynthius auctor.*

Auctore Phoebo, ter pereat meis
Excisus Argivis, ter uxor
Capta virum puerosque ploret.'
Non hoc iocosae conveniet lyrae.
Quo, Musa, tendis? Desine pervicax 70
Referre sermones deorum et
Magna modis tenuare parvis.

CARMEN IV.

Descende caelo et dic age tibia
Regina longum Calliope melos,

66. *Auctore* codices paene omnes. *Ductore* unus Achillis Statii, alter Cruquii, qui recepit, tertius Pulmanni; reicit Bentleius, dubitanter proponens *Structore*. — 67. *Excisus* cod. *Exscissus* Lambinus. Cf. Lahmeyer Philol. 38, 158.

67. *Argivis*] Argis celeberrimum illud Iunonis templum erat.

69. *Non hoc*] Simili modo, ut Od. 2, 1, 37, a cantu nimis audaci, et qui suae arti in amoribus vitaeque laeto usu plerumque versanti minus aptus sit, sese revocat.

70. *tendis*] „In eo es, ut fines tibi praescriptos migres.“ — *pervicax*] similiter ut l. l. *procax*, „minus verecunda atque nimio tuo studio ad temeritatem prope elata.“

72. *modis tenuare parvis*] „gravissimo argumento imparibus.“ *Tenuare* autem verbum fere poëticum est pro composito *extenuare*, elevare.

IV. „Musae, quibus ego quoque summa debeo beneficia, non solum nos delectant, sed emendant etiam mores nec sinunt esse feros, itaque mites modestiae sapientiaeque magistrae fiunt, quarum ipsarum virtutum Augustus, Romani imperii pacificator simulque Musarum sincerus amator, eximium nobis praebet specimen; contra Musae adeoque cuncta ingenia bonis artibus exculta quam longissime abhorrent a feroci virium abusu atque a superbia omnibusque facinoribus, ad quae mortales morum feritas impellere solet.“ Summa autem arte usus in Augusto ipso olim ad crudelitatem proclivi (notum illud Maecenatis: *Surge tandem, carnifex!*) moderationem atque clementiam cum ingenuo humanarum litterarum studio coniunctam ita laudat, ut in his virtutibus summas laudes veramque potentiam sitas esse demonstret.

1. *Descende caelo*] Hom. Il. *B* 491: *Ὀλυμπιάδες Μοῦσαι*, et alibi *Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι*. — Praestat cum melioribus libris retinere copulam *et*, cum praesertim *ἀσύνδετον* h. l. nihil grati habeat.

2. *Regina*] ut dea; praeterea Hesiod. Theog. 79: *Καλλιόπη θ'· ἡ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων*. Dionysius Hymn. 1, 6. Calliopen invocans: *Μουσῶν προκαθηγέτι τερπνῶν*. — *longum*] Multi iam in hoc v. haeserunt, quasi *longum* carmen se compositurum esse consulto quidem, sed parum oppor-

Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus citharave Phoebi.
Auditis, an me ludit amabilis
Insania? Audire et videor pios
Errare per lucos, amoenae
Quos et aquae subeunt et aurae.
Me fabulosae Volture in Apulo

IV. 4. *citharave* codices paene omnes, *citharaque* Bentlei Graevianus et Orellii Bern. d, probantibus Bentleio, Hauptio, L. Müllero.

tune, praedixerit poëta. Verum hoc volebat, ut persentisceret lector: „Opto, ut tua praesentia quam diutissime frui possim nec nimis cito restinguatur impetus poëticus, qui nunc me corripit.“ — *Calliope*] Auson. Idyll. 20, 7: *Carmina Calliope libris heroica mandat.* Sed haec singulorum inter Musas munerum distributio a poëtis, praesertim lyricis, non servatur. Iam Alcman fr. 45 Bgk.: *Μῶσ' ἄγε, Καλλιόπα, θύγατερ Διός, Ἀρχ' ἐρατῶν ἐπέων· ἐπὶ δ' ἵμερον Ὕμνω καὶ χαρίεντα τίθει χορόν.*

3. 4. *acuta*] Alcman fr. 7 Bgk.: *Ἁ Μῶσα κέκλαγ', ἁ λίγεια Σειρήν.* Catull. 64, 320: *clarisona--voce.* „Sonora, liquida.“ ACR. — *fidibus*] Opto, ut, quocunque modo tibi placet, carmen mihi fundas vel tibia vel assa voce vel denique lyra“; quam describit vv. *fidibus citharave Phoebi.* 'nam fides sunt chordae (*χορδαί*) ovium, quae in *lyra* a Mercurio inventa adhibitae et in testudine intentae sunt, unde lyra Mercurii vocatur (Od. 3, 11, 3) *septem callida nervis*, Hymn. in Mercur. 51: *ἑπτὰ δὲ συμφώνους ὀΐων' ἐτανύσσατο χορδάς.* Eadem fides Cyllenea vocatur Epod. 13, 9. Iam fidibus a Mercurio inventis et fratri Phoebo donatis componitur *cithara*, maior quam lyra et olim lineis chordis ornata, ipsius Phoebi inventum (cf. Pausanias 5, 14, 6 (8), 8, 17, 4). Recte igitur libri meliores et plurimi *citharave* scribunt.' RITTER.

5. *Auditis?*] „etiamne vos, sodales, an ego solus?“ Hoc longe significantius quam quod Fea coniecit *audiris?*

6-8. *Insania*] „gratus ille furor poëticus, *ἐνθουσιασμός.*“ Plato Phaedr. p. 245. A.: *ἀπὸ Μουσῶν κατοκωχή τε καὶ μανία.* — *pios-per lucos*] „sacros, quos perambulant Musae.“ Dionys. Hymn. 30. Calliopen alloquens: *Αὔρη δὲ σῶν ἀπ' ἀλσέων Ἐμὰς φρένας δονείτω.* — *aquae*] h. l. rivuli, ut Verg. Aen. 1, 167: *aquae dulces*, fontes. — Ex v. *subeunt*, quod proprie ad v. *aquae* refertur, ad v. *aurae* elice *perflant.*

9. *fabulosae*] Vid. ad v. 12. — *Volture in Apulo*] Duae res permirae hic nobis accidunt, quod aliquis *in Volture Apulo* tamen *extra Apuliam* sit, quodque in duobus versibus sese excipientibus prima eiusdem nominis syllaba et producta et correpta est. Hinc multae natae sunt coniecturae, quarum tamen nulla probabilis est. Qui defendunt, Ianus, Iahnius, Mannert *Italien* 2, p. 68, hoc fere dicunt: „Voltur mons Apuliae supra Venusiam, cuius iugum in Lucaniam porrigitur. Quare recte mons *Apulus* dicitur, in quo Horatius nimis progressus fines Apuliae exire potuit. Inde *extra limen.* Metrum autem poëtae Latini in nominibus propriis et

Nutricis extra limen Apuliae 10
Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes
Texere, mirum quod foret omnibus,
Quicunque celsae nidum Acherontiae
Saltusque Bantinos et arvum 15
Pingue tenent humilis Forenti,
Ut tuto ab atris corpore viperis

9. 10. *Apulo — Apuliae* codices omnes, nisi quod pro *limen Apuliae* ABOR habent *limina Pulliae*; inde alii alia coniectavere: *limina Lupiae* Unger, *limina Dauniae* Düntzer et Paldamus, *limen adoreae* Hitzig, *limina pergulae* Aem. Baehrens, *limina patriae* Braunhard, Usener, *limina villulae* Göttling (op. 3, p. 147) et Madvig Advers. crit. 2, p. 54. *limina sedulae* Bentley. Otto Keller proposuit et in ed. alt. scripsit *Volture in avio—Apuliae. Nutricis* ABOR duo Blandinii multique alii. *Altricis* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, Heinianus.

peregrinis haud raro variaverunt. Hanc libertatem apud Horatium notavimus in his: *Diana* ad Od. 1, 21, 1, *Proserpina* Od. 2, 13, 21. *Italus* Od. 2, 7, 4. *Orion* Od. 1, 28, 11. epod. 15, 7. Alia aliorum poetarum exempla sunt *Priamus, Sicania, Vaticanus, Palatinus, Eous, Catilus, Batavus* cet.

11. *ludo fatigatumque somno*] de collocat. part. *que* confer quae ad Od. 1, 30, 6 adnotavimus. Dicit Hor. 'ludo fatigatum posteaque somno oppressum'. Hom. Il. *K* 98: *καμάτῳ ἀδηκότες ἠδὲ καὶ ὕπνῳ.*

12. *palumbes*] Columbae Veneris sunt famulae; *maternae aves* Aeneae. (Verg. Aen. 6, 193.) *Fabulosae* igitur, ut Od. 1, 22, 7: *fabulosus-Hydaspes*, „de quibus multa fabulantur poëtae.“ Hom. Od. *μ* 62: *πέλειαι Τρήρωνες, ταίτ' ἀμβροσίην Διὶ πατρὶ φέρουσιν.*

13. *Texere*] Cum similia narrarentur de Stesichoro, Pindaro, Aeschylo (Pausan. 1, 21, 2.), Platone prodigia, ad se scite hoc traduxit, recentibus myrtorum ac lauri ramulis (quae quidem *novae frondis* imago totam rem et magis evidentem et gratiorem reddit) a palumbibus se infantem contectum esse in omen futurae gloriae poëticae. Et de Stesichoro quidem Christodorus Ecphras. 128: *Τοῦ γὰρ τικτομένοιο καὶ ἐς φάος ἄρτι μολοῦντος Ἔκποθεν ἠερόφοιτος ἐπὶ στομάτεσσιν ἀηδὼν Λάθρη ἐφεζομένη λιγυρὴν ἀνεβάλλετο μολπήν.* Pindarum modo natum in sacrae lauri myrtique frondibus collocatum apes melle nutriverunt. Pausan. 9, 23, 2, ubi prorsus quemadmodum hic: *κόπος καὶ ὕπνος (αὐτὸν) κατελάμβανεν.* De Platone Aelianus V. H. 10, 21. et 12, 45. *mirum quod foret* = quod eiusmodi erat, ut mirarentur. Cf. Cic. Tusc. 5, 113: *quod vix credibile esset.* Liv. 30, 15, 3: *arbitris remotis cum crebro suspiritu et gemitu, quod facile — exaudiri posset.*

14—16. *nidum*] Cic. de Orat. 1, 196: *Ithacam illam in asperrimis saxulis tamquam nidulum affixam.* — *Acherontia*, hodie *Acerenza; Bantia*, h. *Banzi* s. *Vanzi; Forentum*, hodie, ut videtur, vicus dictus *i Castellani* sive *i Castelli*, tria vel quattuor mill. pass. ab hodierna *Forenza.*

17. *Ut* non est finale, sed coniun-

Dormirem et ursis, ut premerer sacra
Lauroque collataque myrto,
Non sine dis animosus infans. 20
Vester, Camenae, vester in arduos
Tollor Sabinos, seu mihi frigidum
Praeneste seu Tibur supinum
Seu liquidae placuere Baiae.
Vestris amicum fontibus et choris 25
Non me Philippis versa acies retro,
Devota non exstinxit arbor,
Nec Sicula Palinurus unda.

27. *arbor* codices fere omnes, solus T habet *arbos* quod praeferebant Orelli et Haupt aliique.

gendum cum vv. *mirum quod foret.* Sic Tacit. Hist. 1, 79: *Mirum dictu, ut sit omnis Sarmatarum virtus velut extra ipsos.* Plin. Ep. 1, 6: *Mirum est, ut animus agitatione motuque corporis excitetur.* — *atris*] venenosis mortemque minitantibus, ut Verg. Ge. 1, 129: *Ille malum virus serpentibus addidit atris.*

18. *ursis*] Ovid. Halieut. 57: *Foedus Lucanis provolvitur ursus ab antris.* — *ut premerer*] „totus tegerer congesta lauro Apollini, myrto Veneri sacra.“

20. *Non sine dis*] ut Graeci *οὐ θεῶν ἄτερ, οὐκ ἀθεεί.* Hom. Od. σ 353. Il. E 185: *οὐχ ὅγ' ἄνευθε θεοῦ τάδε μαίνεται.* — *animosus* „Dis me tuentibus imperterritus somno tranquillo gaudebam.“

21. *Vester*] „In vestra etiamnunc sum tutela, quam iam infans miraculo illo servatus expertus eram.“

22. 23. *Tollor*] „montes illos adscendo.“ Ovid. Met. 7, 779: *Collis apex medii subiectis imminet arvis: Tollor eo.* — *Praeneste*] hodie *Palestrina*, Latii oppidum, in cuius villas aestate secedere solebant Romani, frigoris captandi gratia. Verg. Aen. 7, 682: *altum Praeneste.* — *supinum*] in declivi collis parte situm.

24. *liquidae-Baiae*] „Aut inter aquas constitutae, aut deliciosae, sive aëris puri.“ ACRON. Postrema interpretatio praestat. Stat. silv. 1, 3, 60: *liquidas emergis in auras.* Baiae erat portus Cumarum propter aquas calidas et gratam puri aëris temperiem vere potissimum frequentatum. Cf. Od. 2, 18, 20. Ep. 1, 1, 83: *Nullus in orbe sinus Bais praelucet amoenis.*

25. *Vestris-fontibus*] quorum celebratissimi erant Hippocrene, Castalia, Aganippe, Pirene; sed omnes fontes, apud quos carmina meditantur poëtae, in Musarum sunt tutela.

26. *Philippis*] Od. 2, 7, 9. Iunge: *acies retro versa Philippis*, non: *acies Philippis* pro: „apud Philippos commissa.“

27. 28. *Devota*] „dis inferis sacra, utpote quae mihi prope exitium attulerit.“ — *Palinurus*] promunturium ad extremum sinum Veliensem in Lucaniae ora, naufragiis infame, a Palinuro, Aeneae gubernatore ibi in mare demerso, ut fertur, sic nominatum. (Verg. Aen. 6, 373 seqq.) Nus-

Utcumque mecum vos eritis, libens
Insanientem navita Bosporum 30
Temptabo et urentis harenas
Litoris Assyrii viator;
Visam Britannos hospitibus feros
Et laetum equino sanguine Concanum
Visam pharetratos Gelonos 35
Et Scythicum inviolatus amnem.
Vos Caesarem altum, militia simul

31. *urentis* ABMORST alii, Bentl., Haupt, L. Müller. *arentis* Graevianus, Vossianus cum paucis.

quam alibi huius periculi meminit poëta. Vell. Paterc. 2, 79, 3 haec habet: (A. u. c. 718) *longe maiorem partem classis circa Veliam Palinurique promunturium adorta vis Africi laceravit.*

29. *Utcumque* nunc pro *ubicumque* accipe, *ut* enim veteres non numquam pro locali particula ponebant, ut Vergilius (Aen. 5, 329) *Caesis ut forte iuvencis* pro *ubi caesis* et Ovidius Metam. 1, 15 *utque aër, tellus illic et pontus et aether.* PORPHYRION. De hac locali significatione nuper nimis dubitanter egit Dahl UT part. pg. 145. — *Insanientem*] Vergil. Ecl. 9, 43: *insani feriant sine litora fluctus.* — Bosporum] Od. 2, 13, 14.

31. *urentis*] Dixerunt quidem *arentis harenas* Silius (6, 140.), Claudianus, Corippus (v. Bentl.), neque offendendum esset in sono, praesertim quantitate diversa (Ov. Met. 15, 268: *siccis humus aret harenis.*), sed tamen foret ἐπίθετον otiosum, omnes harenae cum areant, non omnes urant ut Assyrium litus. Sed litem dirimit optimorum codicum auctoritas. Incertum est, utrum intelligat Syriae Palmyrenas solitudines, quae auctore Plinio H. N. 5, 24 usque ad Petram, urbem et regionem Arabiae felicis, pertinebant, an ipsum Syriae litus.

33. *Britannos*] Tacit. Ann. 14, 30: Britanni *cruore captivo adolere aras et hominum fibris consulere deos fas habebant.* Hieronymus adv. Iovinian. 2, pag. 201. Bened.: *Quid loquar de ceteris nationibus, cum ipse adolescentulus in Gallia viderim Atticotos, gentem Britannicam, humanis vesci carnibus?*

34—36. *Concanum*] Cantabriae in Hispania Tarraconensi populum. Silius 3, 360: *Nec qui Massageten monstrans feritate parentem Cornipedis fusa satiaris, Concane, vena.* Nec solum de Massagetis (Claudian. in Ruf. 1, 312.), sed etiam de Gelonis hoc narrabant. Verg. Ge. 3, 461: *Bisaltae quo more solent acerque Gelonus, Cum fugit in Rhodopen atque in deserta Getarum, Et lac concretum cum sanguine potat equino.* — *pharetratos*] Verg. Aen. 8, 725: *sagittiferosque Gelonos.* — *Scythicus* autem *amnis* Tanais.

37. *Vos* cet.] Iunctura haec est: „Eaedem vos, quae tanta in me beneficia contulistis semperque confertis, *recreatis* etiam Caesarem, ita, ut per vos a laboribus requiescere ei sit concessum.“ — *altum*] Noli iungere *altum militia* a v. *alere*, „educatum, innutritum militia inde a prima adolescentia“, neque *altum* („elatum, ἐπαρθέντα“) *militia;* sed v. *militia* iungendum cum v.

Fessas cohortis reddidit oppidis,
Finire quaerentem labores
Pierio recreatis antro. 40
Vos lene consilium et datis et dato
Gaudetis, almae. Scimus, ut impios
Titanas immanemque turmam
Fulmine sustulerit caduco,
Qui terram inertem, qui mare temperat 45
Ventosum, et urbis regnaque tristia

38. *Fessus* primus Leid. s. Vossianus, ut volebat Lamb. probante Bentl. — *reddidit* unus cod. Blandin. cum Maldeg. Cruquii, cod. Lambini et Torrentii, Parisini 8213, 10310, praeterea *redditis* habent Graevianus, Vossianus, Lipsiensis; Bentlei Reginensis *redditas. abdidit* AMORTγ Leidensis alii. *addidit* Bbφψ, pauci alii prob. Orellio. Ut nos Torrentius Bentley Haupt Vahlen ediderunt. — 43. *turbam* AORTbγ alii; *turmam* Sφπψ Graevianus, Leidensis alii. — 44. *caduco*] *corusco* Bentl. coni. — 46. *urbis*] *umbras* Bentl. coni. rec. Haupt, Vahlen.

fessas et *altus* est „excelsus." Ovid. ex Ponto 2, 3, 63: *Quique dolor pectus tetigisset Caesaris alti.* Cic. Tusc. 2, 11: *Te natura excelsum quendam et altum et humana despicientem genuit.*

38. *reddidit*] Veram hanc esse lectionem domonstrat Tacit. Ann. 1, 30 *non aliud levamentum, quam si milites soluti piaculo hibernis redderentur* (i. e. untergebracht würden.) Augustus (Suet. Oct. 13.) *veteranos municipalibus agris collocavit*, et teste Dione Cassio 53, 25 anno 729. optimam agri Sallassorum partem quibusdam praetorianorum dedit, ubi condita est Augusta Praetoria (h. *Aosta*).

40. *Pierio-antro*] ubi Musarum recessus. Eloquentiam autem studiaque liberalia Augustum cupide ac laboriosissime exercuisse, poëticam quoque summatim attigisse, tradit Suetonius 84. 85.

41. *lene consilium*] „moderationem et clementiam", qua sane Octavianus usus est post Antonium oppressum. — *Consilium* autem h. l. trisyllabum per *συνεκφώνησιν*, ut Od. 3, 6, 6 *principium*. Conf. Sat. 1, 8, 43. 2, 2, 21. 2, 8, 1. Verg. Aen. 2, 442.

42. *Gaudetis*] „quia consilium ab Augusto sapienter acceptum bonos iam habet eventus." — Iam lyrica licentia varia monstrorum genera hic confunduntur, ac si Iovi disque ceteris bellum una intulissent Centimani, Titanes, Gigantes anguipedes, Typhoeus his posterior, Aloidae, Centauri. Cfr. Hesiod. Theog. 680. Apollod. 1, 1, 6.

43. 44. *immanemque turmam*] Titanum *ἐπεξηγητικῶς*. — *caduco*] „celerrime desuper irruente" ut Od. 2, 13, 11. *Cadere* haud raro etiam de iis fulminibus, quae feriunt; Bentleii *corusco* esset *ἐπίθετον* mere ornans, immo otiosum.

45. 46. *inertem*] „terrae molem immobilem", *brutam*, Od. 1, 34, 9. Verg. Ge. 1, 94: *rastris glebas qui frangit inertes*, „die (sonst) nichts hervorbringen." — *Terra* et *urbes* componuntur ut Od. 2, 20, 3 et 5. et Od. 1, 35, 10: *Urbesque gentesque*; *mortales* autem *turbae* opponuntur *divis* dumtaxat, ut in illis: *divom pater atque hominum*

Divosque mortalisque turmas
Imperio regit unus aequo.
Magnum illa terrorem intulerat Iovi
Fidens iuventus horrida bracchiis, 50
Fratresque tendentis opaco
Pelion imposuisse Olympo.
Sed quid Typhoeus et validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion statu,
Quid Rhoetus evolsisque truncis 55
Enceladus iaculator audax

47. *turmas* AOScd$\varphi\psi$ Graevianus, Leidensis, Blandinii, *turbas* BbtR$\gamma\lambda$, Cruq. cod. Martin.

rex; nec vero otiose his verbis repetitur notio *urbium*, quae *terrae* et *mari* opponuntur, non sine significatione civilis status legibus ordinati. — *temperat*] Cfr. Od. 1, 12, 15. 'Ordo est: Scimus ut sustulerit impios Titanas caduco fulmiue et immunem turbam, unus qui temperat inertem terram et ventosum mare et qui regit tristia regna et urbes et divos et mortales turbas.' ACRON. Recte, puto: *temperat* rerum naturam, *terram* et *mare; regit* inferos, viventes horumque civitates, atque deos. Volgo construunt *temperat terram, mare, urbis, inferos, regit Divos mortalisque.*

49. 50. *terrorem*] Confer Od. 2, 12, 7. Aristoph. Av. 1251: *καὶ δή ποτε εἰς Πορφυρίων αὐτῷ* (Iovi) *παρέσχε πράγματα.* — *Fidens*] Alii construunt: *Fidens iuventus, horrida* (horrens) *bracchiis*, alii: *Iuventus horrida, fidens bracchiis;* accedere videtur ad *σύλληψιν*, „tot bracchiis ad pugnandum erectis iuventus illa horrebat, ut exercitus hastis.“ Sic Silius 2, 154: *Sed fisus latus umeris et mole iuventae.* Quamquam v. *fidens* reperitur etiam sine dativo vel ablativo rei. Cic. Tusc. 3, 14: *Qui fortis est, idem est fidens.*

51. *Fratresque*] Otus et Ephialtes, Aloidae. Vergil. Ge. 1, 280: *Et coniuratos caelum rescindere fratres. Ter sunt conati imponere Pelio Ossam Scilicet atque Ossae frondosum involvere Olympum; Ter Pater exstructos disiecit fulmine montes.* Cfr. Ovid. Met. 1, 151. — *opaco*] „propter silvas umbroso;“ sic Verg. l. l. *frondosum* vocat Olympum.

52. *Typhoeus*] *Τυφωεύς.* Pind. Pyth. 1, 15: *θεῶν πολέμιος, Τυφὼς ἑκατοντακάρανος· τόν ποτε Κιλίκιον θρέψεν πολυώνυμον ἄντρον· νῦν γε μὰν --κίων- οὐρανία συνέχει Νιφόεσσ' Αἴτνα.* Vergil. Aen. 9, 715: *durumque cubile, Inarime Iovis imperiis imposta Typhoeo.* — *Mimas*] Apud Hesiod. Scut. H. 186. est Centaurus; Gigas apud Eurip. Ion. 214., ubi Pallas *τὸν δάϊον Μίμαντα πυρὶ καταιθαλοῖ.* Ei Prochyta iniecta. Silius 12, 147.

54-56. *Porphyrion*] Pindaro Pyth. 8, 17 est *βασιλεὺς Γιγάντων.* Apollod. 1, 6, 2: *Διὸς κεραυνώσαντος αὐτόν, Ἡρακλῆς τοξεύσας ἀπέκτεινεν.* — *statu*] non statura, sed est „*stabilis gradus*“ pugnantium, apud Tacitum Hist. 2, 35. Liv. 30, 18: *statu movere hostem.* — *Rhoetus*] qui alibi inter Centauros memoratur. — *Enceladus*] prostratus a Minerva; ei Aetna

Contra sonantem Palladis aegida
Possent ruentes? Hinc avidus stetit
Volcanus, hinc matrona Iuno et
Numquam umeris positurus arcum, 60
Qui rore puro Castaliae lavit
Crinis solutos, qui Lyciae tenet
Dumeta natalemque silvam,
Delius et Patareus Apollo.
Vis consili expers mole ruit sua: 65
Vim temperatam di quoque provehunt
In maius; idem odere viris
Omne nĕfas animo moventis.
Testis mearum centimanus Gyas

69. *Gyas* d (?) coniecit Lambinus, *gigas* omnes, Prisc. 6, 84., *Gyges* cum Bentleio Meineke.

imposita. Verg. Aen. 3, 578. — *iaculator*] „evolsos truncos audacter iaculatus."

57. *Palladis*] „caeca vis contra sapientiam." — *aegida*] Cfr. ad Od. 1, 15, 11.

58. 59. *avidus*] *λιλαιόμενος πολέμοιο*. Hom. *Υ* 36: *Ἥφαιστος - - σθένεϊ βλεμεαίνων*. Sic Tacitus Ann. 1, 51 *avidas legiones* item absolute dixit. — *matrona*] Ovid. Fast. 6, 33 Iuno: *dicor matrona Tonantis*.

60. *positurus arcum*] „qui eum nunquam ponere solet, semper ad sagittandum paratus." Apollo de arcu suo apud Eurip. Alc. 40: *Σύνηθες ἀεὶ ταῦτα βαστάζειν ἐμοί*. Pind. Pyth. 8, 17: (Gigantes) *δμᾶθεν δὲ κεραυνῷ* (*Διὸς*) *Τόξοισί τ' Ἀπόλλωνος*.

61. 62. *Castaliae*] Pind. Pyth. 1, 39: *Λύκιε καὶ Δάλου ἀνάσσων Φοῖβε, Παρνασοῦ τε κράναν Κασταλίαν φιλέων. Κασταλίας μαντικόν πόμα* memorat Gregorius Nazianz. edit. Paris. I. p. 679. — *lavit*] Hac forma antiquiore semper Horatius utitur in lyricis. Cfr. ad Od. 2, 3, 18. — *Lyciae*] quae vera sane erat patria sedesque cultus Apollinis, lucis dei.

63. 64. *natalemque silvam*] in Cyntho, Deli monte. — *Patareus*] Servius ad Aen. 4, 144: *Constat Apollinem sex mensibus hiemalibus apud Pataram, Lyciae civitatem, dare responsa, unde Παταρεὺς Apollo dicitur, et sex mensibus aestivis apud Delum.* Digressio haec de Apolline, cuius pulcherrimam formam cum admiratione contemplatur poëta, non sine arte opponitur terribilis illius pugnae Phlegraeae picturae. Praeterea autem Apollo deus maxime, ut ita dicam, adamatus atque cultus ab Augusto eiusque quasi tutela singularis ac propria erat.

65. *Vis consili* cet.] „Propter id ipsum, quod nimis magna ac violenta facinora patrare quis conatur, semet ipse perdit." Pind. Pyth. 8, 15: *Βία δὲ καὶ μεγάλαυχον ἔσφαλεν ἐν χρόνῳ*. Eurip. Temenid. fr. 732 N: *Ῥώμη δέ γ' ἀμαθὴς πολλάκις τίκτει βλάβην*.

67. *odere vires*] Eurip. Hel. 903: *μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὴν βίαν*. Ter consulto repetitur v. *vis;* quod optime respondet poëtae consilio a violentia ac superbia dehortantis.

69. *Gyas*] Vide ad Od. 2, 17, 14.

Sententiarum notus et integrae 70
Temptator Orion Dianae,
Virginea domitus sagitta.
Iniecta monstris Terra dolet suis
Maeretque partus fulmine luridum
Missos ad Orcum; nec peredit 75
Impositam celer ignis Aetnam,
Incontinentis nec Tityi iecur
Reliquit ales, nequitiae additus

76. *Aethnen* ABORT, unde recte fortasse *Aetnen* Cuning., Iani, O. Keller, Eckstein, Schütz. — 78. *Reliquit* ABORcγ alii, *Relliquit* T, *Relinquit* bSd Graevianus, Vossianus al.

70. 71. *Sententiarum*] „veracium monitorum." Locum hunc affert Priscianus VI 84 H. Multi cum propter repetitum ex Od. 2, 17, 14 *ἐπίθετον centimanus*, tum propter mentionem *Gyae* post Gigantum pugnam rursus iniectam tum propter v. *sententiarum* nimis, ut putant, pedestrem orationem redolens, totam stropham pro subditicia habuerunt. Verum *centimanus* perpetuum et aptissimum utrobique est Gyae *ἐπίθετον*, ut *dirus* semper *Hannibal;* duos autem Gigantum dedita opera denuo memoravit post digressionem illam in Apollinis laudem ac *γνώμας* sequentes, ut illico intelligeremus verba v. 73 *Iniecta monstris Terra* cet.; denique v. *sententiarum* vel ipso sono magnam habet dignitatem atque gravitatem. — *notus*] Orion propter id ipsum maxime *notus*, quod ausus est temptare Dianam *integram* ab eaque occisus est in insula Delo vel Chio. Cic. Arat. 420. — *integrae*] „intactae virginis." Terent. Hec. 145: *Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum siet.* — *Temptator*] nove fortasse dictum (certe alibi apud script. profanos non invenitur), factum ad Graecum v. *πειραστής, πειράζειν κόρην, γυναῖκα.*

73. *monstris*] „formis illis portentosis Gigantum cet. ex se natis." Apollod. 1, 1, 4: *ἀγανακτοῦσα Γῆ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν εἰς Τάρταρον ῥιφθέντων παίδων κτλ.*

74. *luridum*] „luripi, supra modum pallidi." FESTUS. Est tamen, ut monstrant Od. 4, 13, 10: *luridi Dentes* et Ovid. Met. 14, 747: *lurida membra* eius, qui laqueo fauces sibi elisit, *luror* pallor nigricans, livens.

75. *peredit*] „nec flammae ita exurere potuerunt Aetnae firmissimam molem Encelado impositam, ut is unquam liberaretur."

77. *Tityus*, filius Iovis et Elarae, Orchomeni filiae (Apollod. 1, 4, 1.), quam cum propter Iunonis *ζηλοτυπίαν* sub terra abscondisset, Tityum filium inde protraxit, unde vocatur *Γαιήϊος υἱός* Hom. Od. *η* 324, et *γηγενὴς* a Pherecyde apud Schol. Apoll. Rh. 1, 179. Od. *λ* 576. Quint. Smyrn. 3, 392: *Οἷος ὑπερφίαλος Τιτυὸς πέσεν, ὁππότε Λητὼ Ἐρχομένην Πυθῶδε βιάζετο καὶ ἐ χολωθεὶς Ἀκάματον περ ἐόντα θοῶς ὑπεδάμνατ' Ἀπόλλων Λαιψηροῖς βελέεσσιν· ὁ δ' ἀργαλέῳ ἐνὶ λύθρῳ Πουλυπέλεθρος ἔκειτο κατὰ χθονὸς εὐρυπέδοιο Μητρὸς ἑῆς· ἡ δ' νἷα περιστονάχησε πεσόντα.*

78-80. *Reliquit*] Sic habent optimi codices. Concinnius hoc videtur propter v. *peredit* item per-

Custos; amatorem trecentae
Pirithoum cohibent catenae. 80

CARMEN V.

Caelo tonantem credidimus Iovem
Regnare: praesens divus habebitur
Augustus adiectis Britannis
Imperio gravibusque Persis.

fecto tempore positum; supple cogitatione: „adhuc.“ Vera autem sunt perfecta, non aoristi *καταλέλοιπε*. Iam sequitur praesens: „etiamnunc *cohibent* cet.“ — *nequitiae*] „libidini atque intemperantiae.“ — *additus*] tamquam *ἔφεδρος*, qui eius nequitiam, id est, eum ipsum propter nequitiam urgeat atque vexet. Sic Socrates in Platon. Apol. p. 30. E. se vocat *προσκείμενον τῇ πόλει ὑπὸ τοῦ θεοῦ*, et paullo post *προσκαθίζοντα* item *δοκεῖ ὁ θεὸς ἐμὲ τῇ πόλει προστεθεικέναι*. Verg. Aen. 6, 90: *nec Teucris addita Iuno Usquam aberit.* — *Custos*] nunquam ab eo discedens, sed continenter rostro eum pulsans iecurque eius vorans. — *trecentae*] (ut in prosa or. *sescenti*) „innumerabiles, permultae.“ *trecenti* magnum numerum apud poetas significant Sat. 1, 5 12. 2, 3, 116. Epist. 2, 164. (De Od. 2, 14, 5 dubitandum est.) Catull. 9, 2. 11, 8. 48, 3. Martial. 2, 1, 1. 12, 70, 7. *ducentos* Horat. ita adhibuit Sat. 1, 3, 11. 6, 42. 10, 60. Martial. 8, 20. — *Pirithoum*] Lapitharum regem, qui Proserpinam ex Orco rapere voluerat, unde *amator* per *λιτότητα* pro scelesto raptore dicitur. Ovid. Met. 8, 614: *deorum Spretor erat mentisque ferox Ixione natus.* Apollod. 2, 5, 12: (*Ἡρακλῆς*) *πλησίον τῶν Ἅιδου πυλῶν γενόμενος Θησέα εὗρε καὶ Πειρίθουν τὸν Περσεφόνης μνηστευσάμενον γάμον καὶ διὰ τοῦτο τεθέντα. Θεασάμενοι δὲ Ἡρακλέα τὰς χεῖρας ὤρεγον, ὡς ἀναστησόμενοι διὰ τῆς ἐκείνου βίας· ὁ δὲ Θησέα μὲν λαβόμενος τῆς χειρὸς ἤγειρε, Πειρίθουν δὲ ἀναστῆσαι βουλόμενος τῆς γῆς κινουμένης ἀφῆκεν.* — Ceterum omnes has Gigantum devictorum imagines spectare putant interpretes ad M. Antonium a Caesare Octaviano oppressum, ad Orientis copias ab Occidente superatas. Similia fortasse Horatius aliquando Pergami in Iovis templo sculpta spectaverat.

V. Ignominiae Carrhensis memoria renovata et aucta est eis cladibus, quae M. Antonii temporibus acceptae sunt: quas ut delere possit Augustus populum Romanum poeta ad pristinam caritatem patriae revocat; quod carmen ad id tempus spectat, quo Augustus Britannis Parthisque bellum parabat, a. 727; cf. C. 1, 35, 30—32.

1. *Caelo*] Iunge *caelo regnare*, ut Lucan. 3, 218: *sortisque deorum Ignarum mortale genus per fulmina tantum Sciret adhuc caelo solum regnare Tonantem.* Vergilius de Caesare (Anthol. lat. 782 R.): *Iuppiter in caelis, Caesar regit omnia terris.* — *credidimus*] „semper, atque etiamnunc credimus.“

2-4. *praesens*] in nummis *di praesentes* et *praesentissimi.* Auson. Caes. 2: Augustum Roma *In terris positum credidit esse deum.* Veget. rei milit. ep. 2, 5: *iurant milites*

Milesne Crassi coniuge barbara 5
Turpis maritus vixit et hostium —
Pro curia inversique mores! —
Consenuit socerorum in armis
Sub rege Medo Marsus et Apulus
Anciliorum et nominis et togae 10
Oblitus aeternaeque Vestae,
Incolumi Iove et urbe Roma?

V. 8. *armis* cod. omnes, *arvis* coni. Tan. Faber, Heinsio et Bentl. probantibus. Excidit hic v. e cod. T.

per deum -- et per maiestatem imperatoris, quae secundum deum generi humano diligenda est et colenda. nam imperator cum Augusti nomen accepit tamquam praesenti et corporali Deo fidelis est praestanda devotio. Cfr. Od. 1, 12, 51. 4, 14, 43. — *Britannis*] Strabo 4. p. 200: *Νυνὶ μέντοι τῶν δυναστῶν τινες τῶν αὐτόθι πρεσβεύσεσι καὶ θεραπείαις κατασκευασάμενοι τὴν πρὸς Καίσαρα τὸν Σεβαστὸν φιλίαν, ἀναθήματά τε ἀνέθηκαν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ καὶ οἰκείαν σχεδόν τι παρεσκεύασαν τοῖς Ῥωμαίοις ὅλην τὴν νῆσον.* — *Graves* autem Persae, molestissimi Romanis ac feroces. *Persae* pro *Parthis*, ut Od. 1, 2, 22.

5. 6. *Milesne Crassi*] Cum indignatione: „Qui fieri potuit, ut miles -- viveret?“ — Iunge *maritus coniuge barbara*, id est, „habens coniugem barbaram.“ Cfr. Ovid. Her. 4, 134: *Et fas omne facit fratre marita soror.* „Uxores a victoribus acceperant, ut vitam mercarentur.“ SCHOL. — *Turpis*] propter violatam legem Romanam atque in matrimonium ductam non solum peregrinam, verum etiam hostis filiam. Verg. Aen. 8, 688: *sequiturque* (Antonium) *nefas! Aegyptia coniux.* Caes. b. c. 110 Achillae copiae constabant ex Gabinianis militibus, qui iam in consuetudinem Alexandrinae vitae ac licentiae venerant et nomen disciplinamque populi R. dedidicerant *uxoresque duxerant* [*Aegyptias*].

7. *Pro*] Est demirantis cum indignatione. — *curia*] Cic. pro Plancio 71: *stante urbe et curia. Curia* refertur ad laesam senatus dignitatem, qui tam ignominiosum casum tam diu patienter tulerit.

8. *Consenuit*] Quia iam plus triginta annos inter Parthos degerant. — *in armis*] Prorsus hoc ex Parthorum more. Iustin. 41, 2, 5: *Exercitum non, ut aliae gentes, liberorum, sed maiorum partem servitiorum habent;* captivi autem pro mancipiis erant.

9. *rege*] invidiosum apud Romanos nomen. — *Marsus et Apulus*] bellicosissimi Italiae populi. Libenter, ubicunque potest, suae Apuliae meminit poëta.

10. *Anciliorum*] de forma vide *Neue* Formenl. I ² 287, de re Mythol. Rom. Prelleri et Jordani I p. 354. Lege Ovid. Fast. 3, 373. *Nubigenas clipeos* vocat Stat. Silv. 5, 2, 131. — *togae*] Verg. Aen. 1, 282: *Romanos, rerum dominos gentemque togatam.* Florus 4, 11, 3: *(Antonius) patriae, nominis, togae, fascium oblitus.* — *Nominis* h. l. manifesto pro „nominis Romani“; quod ipsum inest in voc. *togae.*

11. 12. *Vestae*] cuius ignis pignus erat aeternitatis Romanae urbis. Cic. de Legg. 2, 20: *Virgines Vestales in urbe custodiunto ignem foci publici sempiternum.* Vestam

Hoc caverat mens provida Reguli
Dissentientis condicionibus
Foedis et exemplo trahentis 15
Perniciem veniens in aevum,
Si non perires immiserabilis
Captiva pubes. 'Signa ego Punicis
Adfixa delubris et arma
Militibus sine caede', dixit, 20
'Derepta vidi; vidi ego civium
Retorta tergo bracchia libero

15. *exemplo trahentis* codices ad unum omnes, Scholiastae, Orelli, Eckstein; *exemplo trahenti* coniecit Canter probantibus Lambino, Heinsio, Peerlkampio, L. Müllero; *exempli trahentis* proposuit Bentleius, receperunt Haupt, Vahlen; *exemplum trahentis* Gitlbauer. — 17. *periret* codices omnes; *perirent* Glareanus probantibus Bentleio, Lehrsio, L. Müllero aliis. Lachmann proposuit *perires* assentientibus Hauptio, Vahleno; *periret iam miserabilis* Düntzer. — 21. *Derepta* R et Pulmanni codex, *Direpta* ceteri, etiam Blandinii omnes.

Romani imperii pignus vocat Seneca Controv. 1, 3, 1. — *Incolumi Iove*] „Salvo Capitolio." SCHOL.

13. *caverat*] „Et tamen ne talis turpitudo atque ignominia unquam Romanos dehonestaret, providere voluerat iam Regulus, specimen illud summae constantiae cet." Captus est a Karthaginiensibus a. u. c. 499. Cfr. Cic. de Or. 3, 109. Val. Max. 1, 1, 14: *in iis, quae ad custodiam religionis attinent, nescio an omnes M. Atilius Regulus praecesserit* cet.; inter poëtas Silium 6, 342 sqq.

14. *condicionibus*] casu tertio, ut Quintil. 8, 6, 54: *si qua verbis dissentit.* Confer ad Od. 2, 2, 18.

15. 16. *trahentis*] „Ab exemplo perniciem in posteros trahebat, deducebat, id est, dictitabat tale exemplum nimiae facilitatis ad redimendos captivos vim et auctoritatem perniciosam in posteros habiturum esse." IAHN. — *veniens*] Sic Lucan. 7, 391: *populos aevi venientis.*

17. *perires*] Codicum *periret* Glareanus metri causa correxit *perirent*, cum haec una exceptio sit apud Horatium thesis brevis in priore versus Alcaici ordine; „data" enim „opera Noster a trochaeo in eo loco abstinuit tam in Sapphico versu, quam in illo Alcaico [inventorum exemplum non secutus]: idque optimo consilio factum, nempe ut versus illi *tardiores paullo gravioresque venirent ad aures;* nam sine spondeo celeres nimium volubilesque et sine pondere feruntur." BENTLEIUS ad Od. 2, 19, 15. — Sed multo melius Lachmanni emendatio vitium prosodiacum tollit. Regulus enim inducitur captivos Romanos quasi alloquens. *immiserabilis*] „sine ulla miseratione ac misericordia."

21. 22. *Derepta*] „violenter et contumeliose detracta." Tacit. Ann. 2, 45: *Spolia et tela Romanis derepta in manibus multorum ostentabat.* Verg. Aen. 11, 193: *spolia occisis derepta Latinis,* ubi item alii male *direpta.* — *Retorta*] Ep. 2, 1, 191: *Mox trahitur manibus regum for-*

Portasque non clausas et arva
Marte coli populata nostro.
Auro repensus scilicet acrior 25
Miles redibit; flagitio additis
Damnum: neque amissos colores
Lana refert medicata fuco,
Nec vera virtus, cum semel excidit,
Curat reponi deterioribus. 30
Si pugnat extricata densis
Cerva plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit hostibus,

33. *dedidit* Bentleius coni.

tuna retortis. Ovid. Am. 1, 2, 31 in Amoris triumpho: *Mens bona ducetur manibus post terga retortis.*

23. 24. *Portasque*] Karthaginis. — *non clausas*] id quod maxime securitatis signum erat. A. P. 199: *apertis otia portis.* — *Marte* cet.] „ab exercitu nostro devastata coli rursus a Poenis.“ (Sic *populare* Verg. Ge. 1, 185. Aen. 1, 527.)

27. 28. *Damnum*] „Longe maius, inquit, damnum partim inerit in turpi exemplo ad posteros prodito, partim in eo, quod redempti isti reliquis militibus permixti, iam ignaviores quam antea, foedam fugam capientes vel iterum sese dedentes cladem afferent populo Romano.“ — *neque amissos*] „Ut primum colorem naturalem numquam recipit lana semel alio colore infecta, ita cet.“ Quintil. 1, 1, 5: *nec lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt.* — *medicata*] de coloribus, ut φαρμάσσειν, „imbuta.“ Cicero in Hortensio frg. 23 ed. Müller: *Ut ii, qui combibi purpuram volunt, sufficiunt prius lanam medicamentis quibusdam* cet. — *fuco*] Plin. H. N. 26, 10. Fucus marinus, lactucae similis, conchyliis substernebatur, id est, lana herbae illius suco prius imbuebatur, quo facilius purpurae colorem imbiberet. Tum usurpatur pro quovis suco, qui tingendo inservit, in primis pro purpura.

29. 30. *Nec vera*] „Virtus, quae quidem vere hoc nomen mereatur, non potest *reponi*, restitui eis, qui propter ignaviam semel deteriores sunt facti.“ — *Curat*] „non volt, neque potest, quia pristinas suas vires amisit.“ Verg. Ge. 1, 39: *Nec repetita sequi curet Proserpina matrem.* — *Reponi* autem „renovari, pensari, restitui“, ut Silius 5, 533: *cessata, reponere avebant Tempora caede virûm ac multo pensare cruore.* — *deterioribus*] dativus. „*Deteriores* fiunt ex bonis, *peiores* ex malis.“ SCHOL.

31. 32. „Non magis cerva felici casu e retibus expedita fugaque servata postea aggreditur venatorem, quam fortis unquam erit ille, qui semel hostibus sese dedidit;“ vel inversis membris: „qui semel captus est, is non magis bellicosus erit quam cerva cet.“ — *plagis*] „Proprie *plagae* funes, quibus retia tenduntur.“ SCHOL.

33. *se credidit*] Egregie opponitur v. *perfidis*, ut Od. 3, 27, 25: *Europe niveum doloso Credidit tauro latus.* Cic. ad Fam. 4, 7, 3: *quemadmodum nos, victori se crediderunt*, id est, „nullam omnino

Et Marte Poenos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis 35
Sensit iners timuitque mortem.
Hic, unde vitam sumeret inscius,
Pacem duello miscuit. O pudor!
O magna Karthago, probrosis
Altior Italiae ruinis! 40
Fertur pudicae coniugis osculum
Parvosque natos ut capitis minor
Ab se removisse et virilem
Torvus humi posuisse voltum,

36. 37. *mortem Hinc, unde vitam sumeret aptius* Bentleius; *Hic* codices omnes. *inscius* ABORSTbcd *aptius* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, ex Parisinis 7973, 8213; *anxius* Jani, Kreussler coniecerunt probantibus Meinekio, Hauptio, Lehrsio, L. Müllero (Vahlen revocavit cod. *inscius*). — 38. *Pacem et duello* Bentl. coni.

condicionem pacti, arbitrio se victoris commiserunt." Bentleii *dedidit* pedestrem redolet orationem.

34-36. *Marte--altero*] „Et in alteram expeditionem profecti prosternent, debellabunt Poenos." — *lora*] Hom. Il. Φ 30: *Δῆσε δ' ὀπίσσω χεῖρας ἐϋτμήτοισιν ἱμᾶσιν.* — *iners*] Sallust. Iug. 44: *exercitus--iners, imbellis.*

37. 38. *Hic*] cum indignatione et contemptu de omnibus militibus, qui ita se hosti tradiderunt: „Ignavus idem iste nimis ignarus vitam tantum fortiter pugnando servari, ipse pro se in iusto bello a populo Romano suscepto pacem composuit, quae tamen lex fuit servitutis." Pacem autem cum hoste inire non unus aliquis poterat privatus, sed dumtaxat S. P. Q. R.; quapropter ille, quantum in ipso fuit, populi Romani maiestatem minuit ac perduellis nomen iure meretur. Conf. epod. 5, 85 *dubius unde rumperet silentium.* — *duello*] Antiquiorem formularum formam consulto delegit. — *miscuit*] Significat medio in bello illegitimum istud pactum initum esse.

40. *Altior*] Imago haec est: „Karthago inconcussa et victrix ex alta sua sede despicit Italiam ignominiosis caedibus aliisque probris in pulverem prostratam."

41. *coniugis*] „Amplecti noluit Marciam, indecorum existimans matronam Romanam servum osculo dignum putare." Cassii Dion. fr. 43 (1, pg. 76 Df.): *ὁ Ῥήγουλος τά τ' ἄλλα καθάπερ τις Καρχηδόνιος, ἀλλ' οὐ Ῥωμαῖος ὢν ἔπραττε καὶ οὔτε τὴν γυναῖκα ἐς λόγους ἐδέξατο οὔτε ἐς τὴν πόλιν καίπερ κληθεὶς ἐσῆλθεν ἀλλ' ἔξω τοῦ τείχους τῆς βουλῆς ἀθροισθείσης ὥσπερ τοῖς τῶν πολεμίων πρέσβεσιν ἔθος εἶχον χρηματίζειν.*

42. *capitis minor*] „Capite deminutus est, qui in hostium potestatem venit." FESTUS. Cfr. Liv. 22, 60. (Captivo nullum iam iuris vinculum cum coniuge ac liberis.

44. *Torvus*] Plato Phaedon. p. 117. B. de Socrate: *ταυρηδὸν ὑποβλέψας.* — *posuisse voltum*] „oculos defixisse, memor capitis deminutionis, quam perpessus erat, certus consilii plenusque severitatis."

Donec labantis consilio patres 45
Firmaret auctor numquam alias dato,
Interque maerentis amicos
Egregius properaret exsul.
Atqui sciebat quae sibi barbarus
Tortor pararet; non aliter tamen 50
Dimovit obstantis propinquos
Et populum reditus morantem,
Quam si clientum longa negotia
Diiudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros 55
Aut Lacedaemonium Tarentum.

51. *propinquos* codices meliores, *amicos* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, pauci Parisini.

45. *Donec* cet.] „Donec patres, quorum animus vacillabat ac prope iam inclinabat ad captivorum redemptionem decernendam, confirmasset; quod cum assecutus esset, voltus serenitas ac plenior fiducia ei rediit.“ — *consilio*] *Ut capitis minor* dumtaxat *consilium* dedit, non ut senator *sententiam* dixit.

49. 50. *Atqui sciebat*] Cicero de Offic. 3, 100. Reguli *cum valuisset auctoritas, captivi retenti sunt; ipse Karthaginem rediit; neque eum caritas patriae retinuit nec suorum. Neque vero tum ignorabat se ad crudelissimum hostem et ad exquisita supplicia proficisci, sed ius iurandum conservandum putabat.* — *Tortor*] Cfr. Cic. de Off. 1, 139 et 3, 100 Gellius 6, 4: *Regulum Tubero in historiis redisse Karthaginem novisque exemplorum modis excruciatum a Poenis dicit. In atras, inquit, et profundas tenebras eum claudebant, ac diu post, ubi erat visus sol ardentissimus, repente educebant et adversus ictus solis oppositum continebant atque intendere in caelum oculos cogebant. Palpebras quoque eius, ne connivere posset, sursum ac deorsum diductas insuebant. Tuditanus autem somno diu prohibitum atque ita vita privatum refert.* (Silius 2, 343 et 435. cruci affixum dicit.)

51. *Dimovit*] „cedere sibi iussit viamque aperire.“ — *reditus*] Numerum plur. praetulit, quia ingratissimi soni et ex parte ambiguus fuisset singularis.

53. *clientum*] Ut solebant patroni clientum inter se lites transigere ac decidere domi suae, tamquam arbitri, nullis aliis iudicibus adhibitis. — *longa*] ac propterea taedii plena.

55. 56. *Venafranos*] Venafrum extremum in septentrionem Campaniae oppidum. — *Lacedaemonium*] A Phalantho Lacedaemonio conditum ferebatur. Od. 2, 6, 11. Uterque autem tractus amoenissimus erat.

CARMEN VI.

Delicta maiorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris
Aedisque labentis deorum et
Foeda nigro simulacra fumo.
Dis te minorem quod geris, imperas: 5
Hinc omne principium, huc refer exitum.

VI. 6. *Hic omne* B, *hinc omne* ceteri.

VI. Corruptos aetatis suae mores conquestus deorum cultum pristinamque religionem restitui iubet: a deis solis auxilium petendum, salutem sperandam esse. Carmen videtur a. 726 compositum esse, v. ad v. 2. Momms. Mon. Anc. pg. 58. 85.

1. *Delicta* cet.] Ex antiquissima et Orientalium et Graecorum opinione. Eurip. Frgm. inc. 970. Nauck: *Τὰ τῶν τεκόντων σφάλματ' εἰς τοὺς ἐκγόνους Οἱ θεοὶ τρέπουσιν.* — *maiorum*] inde a temporibus Sullanis, duarum prope aetatum ante hoc carmen compositum. — *immeritus*] „etsi nulla propria culpa pollutus.“ Etenim loquitur de aetate, iamiam oriente, quae proxime praecedentis culpas, nisi ipsa ad morum innocentiam et pietatem reditura sit, luere debeat.

2. *Romane*] Saepe sic Livius pro numero plurali. Cfr. etiam Verg. Aen. 6, 852: *Tu regere imperio populos, Romane, memento.* — *templa*] *Templum* proprie omnis locus antea profanus, postea inauguratus; *aedes*, omnis deorum domus. H. l. homonyma sunt. Per bella autem civilia et propter clades hominum et propter pecuniae defectum in ipsa urbe magisque etiam in oppidis neglecta fuerant templa. — *refeceris*] Augusti ea laus. Cfr. Od. 2, 15, 20, unde eum sic alloquitur Ovid. Fast. 2, 63: *Templorum positor, templorum sancte repostor.* Suet. Oct. 30: *Aedes sacras vetustate collapas aut incendio absumptas refecit.* Ipse Augustus in Monum. Ancyr. 4, 17 (pg. 58 Momms.) haec scripsit: *duo et octoginta templa deum in urbe consul sextum* [a. u. 726] *ex decreto senatus refeci, nullo praetermisso, quod eo tempore refici oporteret.*

4. *fumo*] partim post incendia, quorum meminerunt Tacitus et Suetonius l. l., partim etiam incuria fumo deturpata atque offuscata. Solebant autem statis temporibus simulacra deorum sollemni ritu lavari.

5. *minorem*] „quod ut superiores veneraris deos eorumque potentiam ultro agnoscis.“ Cic. de Harusp. resp. 19: *Pietate ac religione atque hac una sapientia, qua deorum immortalium numine omnia regi gubernarique perspeximus, omnes gentes superavimus.* *minorem* adject. praedicativum posuit pro adverbio, quo Cicero utitur (*modeste* se gerere sim.), quem usum posteriores adoptaverunt: Senec. ep. 44, 3. de consol. 1, 2. 5, 3.

6. *Hinc* cet.] „*Hinc* est, oritur, *omne principium*“, casu nominativo. Sententia est: „Deorum auspiciis atque auxilio omne inceptum peragendum; felix exitus grato animo iisdem tribuendus est.“ Liv. 45, 39: *maiores vestri omnia magnarum rerum et principia exorsi ab dis sunt et finem statuerunt.* (*Principium* autem per *συνεκφώνησιν* trisyllabum, ut Od. 3, 4, 41: *consilium.*)

Di multa neglecti dederunt
Hesperiae mala luctuosae.
Iam bis Monaeses et Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus 10
Nostros et adiecisse praedam
Torquibus exiguis renidet.
Paene occupatam seditionibus
Delevit Urbem Dacus et Aethiops,

9. *Monaeses* codex Monac. Porphyrionis. *mones ses φ non esses ψ*, ceteri *Monaesis*, quod multi editores recipiendum esse arbitrati sunt, quamquam quintam syllabam versus Alcaici Hor. semper productam habet. — 11. *Nostris* cum optimis codicibus Prisciani X 25. H. praefert Bentleius, vel leg. suspicatur *Nostrorum*, cod. Horat. omnes *Nostros*.

8. *Hesperiae-luctuosae*] „Italiae in luctum effusae propter clades, quibus per tot annos afflicta est."

9. *Monaeses*] Haec lectio unice vera est nec caret auctoritate bonorum codicum. Quidni enim licuerit poëtae dicere: „Monaeses, clarus ille Parthorum dux, et exercitus, cui praefuit Pacorus" —?— *bis*] 'tangit poeta clades duas Antonianas alteram a. 714, quo L. Decidius Saxa, Syriae legatus a *Pacori* (Orodis regis filii) ducibus victus et interfectus est (Drumann Hist. Rom. 1, 436), alteram a. 718, quo in expeditione ipsius Antonii duae legiones cum legato Oppio Statiano a Parthis Medisque ad internecionem caesae sunt (Drumann l. l. 1, 454). Quarum signa tum capta quamvis Medi a. 721 ipsi Antonio reddidissent (Dio 49, 44), tamen quae Parthi ceperant non restituta sunt nisi cum signis Crassianis (a. 734). *Monaesen* accepimus propter dissensionem cum rege Phraate a. 717 a Parthis fugisse ad Antonium eique se obtulisse ducem belli futuri effecturumque se spopondisse ut plerique Parthi sponte sua Romanis se traderent; exceptum ita pro summa spe in eo posita maximis honoribus destinatumque ab Antonio, quem Parthorum regem faceret, mox a Phraate sibi metuente in patriam revocatum esse et incolumem dimissum ab Antonio (Dio 49, 23. 24; Plutarch. Anton. 37). Hunc ut in bello a. 718 Parthis praefuisse statuamus et praecipuum auctorem fuisse cladis Oppianae, requirit cum locus Horatianus tum quod narrat Plutarchus (Anton. 46) in reditu Antonium servatum esse Monaesis beneficio cum gratiam ei referret.' Mommsen Monum. Ancyr. pg. 85. De clade Carrhensi propterea h. l. non cogitandum est, quod totum carmen bella civilia spectat.

12. *Torquibus*] „Tenuibus illis torquibus aureis, qui unicus gregariorum militum apud Parthos ornatus fuerat, exsultat nunc accessisse divitem praedam Romanam." — *renidet*] „Non sine contumelia in Romanos ridente voltu spectat ornatum suum tantopere auctum."

13-16. *Paene*] "Per bellum Actiacum timuerunt Itali homines non magis classem Aegyptiacam [*Aethiops* poetice sign. Aegyptios], quam incursionem Dacorum, sicut apparet ex Vergilio in georgicis editis a. 723 (2, 497: *coniurato descendere Dacus ab Histro*), item

Hic classe formidatus, ille 15
Missilibus melior sagittis.
Fecunda culpae saecula nuptias
Primum inquinavere et genus et domos;
Hoc fonte derivata clades
In patriam populumque fluxit. 20
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo et fingitur artibus

22. *fingitur artibus* AORT ex Parisinis *γλ fingitur artubus* Lipsiensis, Leidensis, Vossianus, Graevianus, Sbc, ex Parisinis *φψπuv frangitur artubus* d cum paucis.

ex Hor. in satira scripta circa a. 723 (2, 6, 53: *num quid de Dacis audisti?*") Momms. Mon. Ancyr. pg. 88.

17. *Fecunda culpae*] Iam causas harum calamitatum exponit. „Degenerant familiae propter omnis generis libidines, quibus uterque sexus obnoxius est." Neque vero obliviscenda frequentissima illis temporibus divortia ac repudia et matrimonia omni modo violata. Silius 2, 498: *Fecundum in fraudes hominum genus.* Contra castitas quantum valeat praeclare describit Seneca fr. 78 (Haase): *doctissimi viri vox est pudicitiam imprimis esse retinendam, qua amissa omnis virtus ruit: in hac muliebrium virtutum principatus est. haec pauperem commendat, divitem extollit, deformem redimit, exornat pulchram cet.*

18. *genus*] sanguinem, stirpem. — *domos*] omnes rationes domesticas inter coniuges ac liberos, ad quos sensim a parentibus transit corruptela.

20. *In patriam populumque*] „in rem publicam et in singulos cives." Antiqua est formula. Liv. 5, 41: *sunt qui--devovisse eos* (seniores in clade Gallica a. u. c. 365.) *se pro patria Quiritibusque Romanis tradant.* Ovid. Met. 15, 572: *Patriae laetum populoque Quirini--sit.*

21. *Motus--Ionicos*] Auctore Athenaeo 1, p. 22 b. *ἡ Ἰωνικὴ ὄρχησις* in iis ab Aristoxeno memorabatur, quae *διὰ τὴν τῶν χειρῶν κίνησιν* ceteris praestarent. Aristoph. Thesmoph. 163: Ibycus, Anacreon, Alcaeus *ἐμιτροφόρουν τε καὶ διεκλῶντ' Ἰωνικῶς.* — *doceri*] et quidem a servis. Seneca Ep. 90. de servis verba faciens: *Itaque hinc textorum, hinc fabrorum officinae sunt; hinc odores coquentium, hinc molles corporis motus docentium mollesque cantus et infractos.*

22. *Matura*] „Cum nubili aetate castissima esse deberet." Sed cum proxima huic significationi adversentur, multi emendationes proposuerunt: Lehrs *Romana virgo*, Peerlkamp *a matre virgo*, Th. Fritzsche *motum — Ionicum haud Matura* v. M. Haupt (opusc. 3, 48) vetus vitium subesse arbitratur; quemlibet facile perspicere exspectandum esse: *vix matura virgo.* — *fingitur artibus*] ablativus instrum., ut cum dicimus *instrui, erudiri artibus*, non dativus, ut nonnulli voluerunt, „ad artes." Sic Colum. 11, 1, 13: villicus *complurium agrestium formatus artibus.* „Accurate artibus, praeter saltationem, etiam cantu, musicis, poësi amatoria instituitur, ut Sempronia illa apud Sallustium, Clodia, P. Clodii soror, Sulpicia Tibulli, Cynthia (Hostia) Propertii, quibus artibus amatores alliciat."

Iam nunc et incestos amores
De tenero meditatur ungui.
Mox iuniores quaerit adulteros 25
Inter mariti vina, neque eligit
Cui donet impermissa raptim
Gaudia luminibus remotis;
Sed iussa coram non sine conscio
Surgit marito, seu vocat institor 30
Seu navis Hispanae magister,

27. *impermissa* Leidensis, Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, Rλψbcd; *intermissa* AOSTγ.

23. *Iam nunc — mox*] progressio a virgine ad uxorem.

24. *De tenero-ungui*] Graecorum ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων. Iam solita est interpretatio: „Inde a puellari aetate, a prima adolescentia.“ Nonnulli ἐξ ὀνύχων et ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων esse putant „penitus“, ut nos diceremus, ex intimis nervis“, ut Latini alibi dixerunt, „ex imis medullis.“ Automedon Anth. Pal. I. p. 119: *Τὴν ἀπὸ τῆς Ἀσίης ὀρχηστρίδα, τὴν κακοτέχνοις Σχήμασιν ἐξ ἀπαλῶν κινυμένην ὀνύχων* („cuius motus lascivi velut ex teneris unguibus orti totum per corpus propagantur“,) *Αἰνέω*. Cic. ad Fam. 1, 6, 2: *Sed praesta te eum, qui mihi a teneris, ut Graeci dicunt, unguiculis es cognitus*, „intime“, non „inde a prima pueritia.“

25. 26. *Mox iuniores* cet.] „Dum maritus convivio delectatur, sibi circumspicit iuniores illo moechos.“ — *vina*] „symposium.“ Conf. Od. 4, 5, 31. Ep. 1, 7, 28. — *neque eligit*] primo quoque, τῷ τυχόντι contenta.

27. *impermissa*] nunc ἅπαξ λεγόμενον pro *inconcessa, illicita, interdicta.* — *raptim*] non est „furtim“; sed „celeriter“, ita ut statim post venerem in triclinium redeat, ne convivae illico turpe commissum animadvertant. Sequentia alia imagine adulterii turpitudinem augent.

28. *luminibus*] „taedis, faculis, lucernis.“ SCHOL. Conf. Sat. 2, 7, 33. Ep. 1, 2, 35.

29. *iussa coram*] „ante omnium, etiam mariti, oculos vocata.“ — *non sine conscio-marito*] Cum vi repetitur v. *maritus*, ad indignitatem corruptorum istorum quaestus cupiditate morum augendam.

30. *institor*] „Etiam βαναύσους homines minime aspernatur, dummodo largis donis petitis eos emungat.“ Institorem autem cogita illum Propertii 4, 2, 38: *Mundus demissis institor in tunicis.* „Institores, quibus vestiarii dant vestes linteaque circumferenda ac distrahenda.“ GLOSS. VET. Cum nautis coniunguntur etiam Epod. 17, 20: *O nautis multum amata et institoribus!* Seneca fr. 52. (Haase): *Si totam domum regendam ei (i. e. uxori) commiseris, serviendum est: si aliquid tuo arbitrio reservaveris, fidem sibi haberi non putabit sed in odium vertetur ac iurgia, et nisi cito consulueris, parabit venena. Anus et aruspices et hariolos et institores gemmarum sericarumque vestium si intromiseris, periculum pudicitiae est.*

31. *navis Hispanae magister*] Frequens commercium inter Hispaniam et Italiam. Plin. H. N. 3, 3: *Metallis plumbi, ferri, aeris, ar-*

Dedecorum pretiosus emptor.
Non his iuventus orta parentibus
Infecit aequor sanguine Punico,
Pyrrhumque et ingentem cecidit 35
Antiochum Hannibalemque dirum;
Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glaebas et severae
Matris ad arbitrium recisos 40
Portare fustis, sol ubi montium
Mutaret umbras et iuga demeret
Bobus fatigatis, amicum

36. *dirum* cidices plerique; *durum* d cum paucis Parisinis (7971, 7974, 8213). — 43. *Bobus* Priscian. 7, 81, 82 H. cum codicibus nonnullis; *bubus* AORST$\gamma\pi$.

genti, *auri tota ferme Hispania scatet, citerior et specularibus lapidibus, Baetica et minio. Sunt et marmorum lapicidinae.* Dives ergo significatur navicularius, *ναύκληρος* Hispanus, non *ναύαρχος* militaris.

32. *Dedecorum*] „turpium voluptatum, quae et adulteram et moechum ignominia afficiunt.“ — *pretiosus emptor*] „magno pretio emens.“ Hac significatione, ut ita dicam, activa vix alibi hoc adi. reperitur.

34-36. *sanguine Punico* cet.] Referuntur haec ad bellum Punicum primum (cfr. Od. 2, 12, 3.), Pyrrhum victum a M'. Curio (a. u. c. 479.), Hannibalem a. P. Scipione apud Zamam (a. 552.), Antiochum magnum a M'. Acilio Glabrione (a. 563.) et L. Cornelio Scipione Asiatico ad Magnesium. (a. 564.) — *ingentem*] poëtice pro *magnum*, quo *ἐπιθέτῳ* ab aliis Antiochis distinguebatur. *Maximus regum* vocatur a Floro 2, 8, 8. — *cecidit*] *καθ' ὑπερβολήν* pro: „profligavit, devicit.“ — *dirum*] stabile apud Horatium Hannibalis *ἐπίθετον* satis iam firmatur a codicibus. Cf. Od. 2, 12, 2.

38. *Sabellis*] id est Sabinis, maxime apud poëtas. De dura Sabinorum vita lege Vergil. Ge. 2, 531 sq. Aen. 9, 603—613. Cicero pro Ligario 11. Sabinos vocat *fortissimos, florem Italiae ac rei publicae robur.* Columella Praefat. § 17: *Vera illa Romuli proles assiduis venatibus nec minus agrestibus exercitata firmissimis praevaluit corporibus ac militiam belli, cum res postulavit, facile sustinuit, durata pacis laboribus.* — *docta*] pro „assueta.“

39-41. *severae*] *Rigidas Sabinas* vocat Ovid. Am. 2, 4, 15, *duras* Propertius 3, 30 (2, 32), 47. — In hoc vel maxime cernitur Sabinae disciplinae severitas, quod etiam iuvenes adulti matrum iussis oboedire et, cum per totum diem arva coluerunt, vesperi lassi iam ligna caedere domumque portare debent.

42. 43. *Mutaret*] Verg. Ecl. 2. 66: *Adspice, aratra iugo referunt suspensa iuvenci Et sol crescentes decedens duplicat umbras.* Inde

Tempus agens abeunte curru.
Damnosa quid non imminuit dies? 45
Aetas parentum peior avis tulit
Non nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

CARMEN VII.

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
Primo restituent vere Favonii
Thyna merce beatum,
Constantis iuvenem fide

Herwerden coniecit *Duplaret umbras.* — *iuga demeret*] *βούλυσις, βουλυτός* Homeri. Ut Aurora bobus iuga imponit (Hesiod. O. et D. 581: *Ἠὼς -- ἐπὶ ζυγὰ βουσὶ τίθησιν.*), sic sol occidens demit. — *amicum*] *φίλον*, gratum diuque exspectatum ad quietem capiendam.

45. *Damnosa*] Omnia paullatim detrimento afficiens ac dissolvens. Ovid. Met. 16, 234: *Tempus edax rerum tuque invidiosa vetustas, Omnia destruitis.* — *imminuit*] „sensim debilitat ac deterius reddit“.

46. *peior avis*] „vitiosior aetate avorum nos produxit longe etiam illis deteriores, e quibus, nisi hos pravos mores correxerimus, rursus nascetur nequior proles.“ Arat. Phaen. 123: *Οἴην χρυσείην πατέρες γενεὴν ἐλίποντο Χειροτέρην, ὑμεῖς δὲ κακώτερα τεξείεσθε.*

VII. Asterien consolatur de amici absentia: hunc fidelem manere etsi ab hospita temptatum; puellamque vicissim ad constantiam in amore hortatur, quae iam ad alium formosum adolescentem animum inclinarat. Asterie Gyges eiusque hospita Chloë, Enipeus, omnes sunt personae a poëta fictae.

1. *Asterie*] Elegit hoc nomen ut pulchritudinem puellae significaret (*sidere pulchrior ille est* Od. 3, 9, 21. Hom. Il. Z 401 *ἀλίγκιον ἀστέρι καλῷ*). Asteria (Hesiod. Theog. 409. Cic. N. D. 3, 42 (Hercules) *quartus est Iovis et Asteriae, Latonae sororis, qui Tyri maxime colitur, cuius Karthaginem filiam ferunt.* (Ad hunc locum Schoemann adnotavit Asteriam hanc esse Phoenicum Astarten. — *candidi*] „sereni, hibernas nubes abigentes.“ Plaut. Merc. 877 R. *Favonius serenus est; -facit tranquillitatem. Favonii* autem a die VII. vel IX. Februarii in Italia flare incipiunt. Conf. Od. 1, 4, 1.

3. *Thyna merce*] Eustath. ad Dionys. Perieg. 793: *Λέγεται ὅτι τὴν ἀπὸ Βοσπόρου γῆν ἕως ἐπὶ Ῥήβαντα Βιθυνοί ποτε κατέσχον. τὴν δὲ αὐτοῦ ἐπέκεινα ἐπὶ Πόντον ὀρεινὴν οἱ Θυνοὶ ἔσχον ἄχρι ποταμοῦ Κάλητος· ὡς εἶναι ὁμόρους τούς τε Θυνοὺς καὶ τοὺς Βιθυνούς.* — *Τοὺς δὲ Βιθυνοὺς καὶ ναυτικωτάτους ἱστοροῦσι γενέσθαι ποτέ, καὶ τὴν αὐτῶν γῆν παμφόρον τε καὶ εὐδενδρον εἶναί φασι καὶ λιθοτομίας ἔχουσαν πολλαχοῦ καὶ κρυστάλλους ἐν ὄρεσι φύουσαν καὶ ἄλλα πολλὰ ἔχουσαν ἀγαθά.* — *beatum*] „ditatum.“

4. *fide*] genitivus antiquus, ut Ovid. Met. 3, 341: *Prima fide vocisque ratae temptamina.* Sat. 1, 3,

Gygen? Ille Notis actus ad Oricum 5
Post insana Caprae sidera frigidas
Noctis non sine multis
Insomnis lacrimis agit.
Atqui sollicitae nuntius hospitae,
Suspirare Chloën' et miseram tuis 10
Dicens ignibus uri,
Temptat mille vafer modis.
Ut Proetum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus nimis
Casto Bellerophontae 15
Maturare necem refert.
Narrat paene datum Pelea Tartaro,

VII. 4. *fidei* codices paene omnes. Sed confer *Neue* Formenl. I² 377. — 15. *Bellerophonti* Graevianus, Vossianus; *Bellorophonti* Dessauiensis, Paris. γu: plerique et optimi praebent *Bellerophontae*. Vide comment. exegeticum.

95 *commissa fide* dativ. Verg. Ge. 1, 208: *Libra die somnique pares ubi fecerit horas.*

5. 6. *Oricum*] portum et oppidum Epiri in introitu sinus Hadriatici, hodie *Erikho*. — *insana*] „multos imbres ac procellas concitantia.“ — *Post-Caprae sidera*] id est, „post Caprae ortum.“ *Capra* autem (Arato 677: Ὠλενίη Αἴξ, Amalthea.), quae Iovem infantem lacte nutrierat, in sidera relata una cum *pluvialibus Haedis* (Verg. Aen. 9, 668.), oritur IV. kal. Octobr. occidit kal. Ian.

8. 9. *lacrimis*] „propter te effusis; etsi eum per callidum *nuntium* sive interpretem tentat hospita, apud cuius maritum devertitur.“

10. 11. *tuis-ignibus*] „Gyge, quem tu ardenter amas.“ Quando Delia apud Ovid. Am. 3, 9, 56 dicit: *vixisti, dum tuus ignis eram. tuus ignis* non est Tibullus, sed ipsa Delia. Conf. Od. 2, 8, 8 *publica cura.*

13-16. *Proetum*] regem Argivum. — *mulier perfida*] Ἄντεια Homero (Il. Z 155 sqq.), aliis Sthenoboea. *Bellerophontae*] Ter Horatius hoc nomine utitur. Od. 3, 12, 3 haud dubie scripsit *Bellerophonten;* nostro loco optimi codices Homericam formam praebent: itaque Horatio, quippe qui Homeri studiosissimus sit, haud scio an etiam tertio (Od. 4, 11, 28) restituenda sit. — *maturare*] „accelerare.“ *Impellere* et *perpellere* cum infinitivo etiam Tacit. Ann. 13, 54 et 14, 60.

17. *Pelea*] Hippolyte (aliis Astydamia), Acasti, regis Iolci, uxor, Pelei amore capta, cum hunc ad stuprum sollicitasset neque ei persuadere potuisset, dolore odioque incensa eum apud maritum criminata est, ut vim sibi inferre conatum. Ille autem his auditis eum in Pelii montis solitudines quasi aliud agens deduxit; quo dormiente inter Centauros relicto domum revertit. Di autem Pelei miserti Volcanum ad eum miserunt. Hic ei gladium donavit, quo Centauros in se irruentes interfecit, reversusque in Thessaliam

Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens;
Et peccare docentis
Fallax historias movet. 20
Frustra: nam scopulis surdior Icari
Voces audit adhuc integer. At tibi
Ne vicinus Enipeus
Plus iusto placeat, cave;
Quamvis non alius flectere equum sciens 25
Aeque conspicitur gramine Martio,
Nec quisquam citus aeque
Tusco denatat alveo.

20. *Pellax* malebat Bentl. — *movet* codex Leidensis (28) cum paucis Parisinis (φψν), ceteri *monet.*

Acasto bellum intulit et Iolcum expugnavit. Pindar. Nem. 4, 54 et 5, 26.

18-20. *Magnessam*] a Magnesia, Thessaliae regione. „Ad differentiam alterius Hippolytes, Amazonum reginae, uxoris Thesei.“ SCHOL. — His duabus fabulis nuntius Gygae spreti amoris pericula demonstrat: iam alias, tibi ante non cognitas, *movet,* profert, quae amantium felicitatem et gaudia ante oculos ponentes *peccare*, id est, alias praeter eam, cui fidem debet, amare doceant. *Movet* autem, ut dicimus *mentionem movere*, *actionem ad populum movere,* longe exquisitius est quam altera lect. *monet,* „eas significans illi in mentem revocat.“ Cfr. Verg. Aen. 7, 641: *cantusque movete.* — *Fallax*] „illum decipere cupiens.“ Bentlei *pellax* per auream aetatem non reperitur nisi apud Verg. Aen. 2, 90: *pellacis Ulixei*, quod ex antiquiore Tragico desumptum videtur. — *Historiae* autem, *μῦθοι*, narrationes poëticae, ut Quintil. 1, 2, 14: *Grammaticus historias exponat,* et saepe apud eundem.

21. *Frustra*] Sola haec particula integram exprimit sententiam, sicut Od. 3, 13, 6, ubi itidem sequitur *nam.* — *scopulis-Icari*] Cf. Od. 1, 1, 15: *Icariis fluctibus. Icari* genit. v. *Icarium*, non v. *Icarus.* Ovid. fast. 4, 281 sqq. eius navis, quae Magnae Matris imaginem ex Asia in Urbem transportabat, cursum sic describit: *Cycladas excipiunt, Lesbo post terga relicta, quaque Carysteis frangitur unda vadis. Transit et Icarium, lapsas ubi perdidit alas Icarus et vastae nomina fecit aquae.* — *surdior--audit*] Similiter Eurip. Med. 28: *ὡς δὲ πέτρος ἢ θαλάσσιος Κλύδων ἀκούει.* Apud Ovid. Met. 13, 801. 804 a Polyphemo Galatea vocatur *his immobilior scopulis; surdior aequoribus.* Conf. Epod. 17, 54.

22. 22. *adhuc integer*] „usque ad hunc diem incorruptus.“ Cfr. Od. 2, 4, 22. — *Enipeus* a nomine fluminis Thessaliae.

25-28. *flectere equum*] Equitandi in Campo Martio et per Tiberim natandi artibus adolescentes puellis ad amorem pronis sese commendabant; similiter Od. 1, 8, 6. Od. 3, 12, 7. — *Aeque*] Quo immoretur huic notioni lector, consulto bis ponitur, et quidem initio et fine versus. — *citus*] „qui proprio vigore impulsus *celeriter* denatat alveo.“ — *Tusco-alveo*] Od. 1, 2, 13: *Tiberim-Litore Etrusco.*

Prima nocte domum claude neque in vias
Sub cantu querulae despice tibiae, 30
Et te saepe vocanti
Duram difficilis mane.

CARMEN VIII.

Martiis caelebs quid agam Kalendis,
Quid velint flores et acerra turis

29. 30. *Prima nocte*] Ovid. Am. 2, 19, 38: *Incipe iam prima claudere nocte forem.* — *in vias* cet.] „Neve per fenestras in plateam deorsum oculos conice propter Enipeum suaves querimonias tibiae cantu exprimentem.“ *Παρακλαυσίθυρον* eiusmodi cantum vocabant Graeci. — *querulae-tibiae*] Flebilem tibiae cantum Pind. Pyth. 12, 7 *Γοργόναν οὔλιον θρῆνον* nominat.

32. *Duram* cet.] *Dura* est, quae omni amoris sensu caret“; *difficilis* h. l. „quae propter fidem alii promissam ab alio amatore corrumpi se non sinit.“ Est ergo: „Inexorabilis mane et introitum ei denegato.“

VIII. Maecenatem ad diem festum Kalendarum Martiarum secum celebrandum invitat Horatius, vel invitare se fingit. Scena carminis ita est comparata, quasi Maecenatem iamiam epulis excipiat, mirantem, cur caelebs amicus hoc modo Matronalia celebret. — Quo tempore hoc carmen scriptum sit, satis accurate demonstrari potest: nam primum Cotiso Dacus (v. 18) anno 724 a M. Crasso victus est (Cassius Dio 51, 23), tum Medi (vel Parthi) ita inter se dissidebant, ut Phraates rex a Tiridate pulsus Scytharum auxilio regnum paternum recuperare studeret (extremo anno 724, vide ad Od. 1, 26); Cantabri autem eodem tempore a Statilio Tauro victi sunt; denique Maecenati Urbis et Italiae cura tradita erat ab anno 723 usque ad annum 725, quo revertit Octavianus. Inde efficitur carmen hoc pertinere ad kal. Martias anni Urbis 725.

1. *Martiis - - Kalendis*] De Matronalibus in honorem Iunonis Lucinae celebratis cfr. Ovid. Fast. 3, 233 sq. Pseudotib. 3, 1, 1: *Martis Romani festae venere Kalendae (Exoriens nostris hic fuit annus avis), Et vaga nunc certa discurrunt undique pompa Perque vias urbis munera* (strenae) *perque domos.* Sueton. Vespas. 19: *Dabat Vespasianus sicut Saturnalibus viris apophoreta, ita per kalendas Martias feminis.* Celebrata sunt usque ad a. 553. sub Iustiniano, tunc interdicta cum aliis gentilium sollemnibus. — *caelebs*] „Cum tu, docte amice, prope calleas ritus atque caerimonias Romanas, fortasse miraberis, cur ego, caelibum cum nullae in Matronalibus sint partes, quippe quae ad matronas dumtaxat et maritos pertineant, ea nihilominus ita celebrem? Verum, etsi ego pro coniugis conservatione vota suscipere remque divinam facere nequeo, propter aliam tamen causam hoc sollemne obeo.“

2—4. *flores*] serta et coronae. Ovid. Fast. 3, 253. Mars de matre sua, Iunone Lucina, ita matronas alloquitur: *Ferte deae flores; gaudet florentibus herbis Haec dea: de tenero cingite flore caput.* —

Plena miraris positusque carbo in
Caespite vivo,
Docte sermones utriusque linguae? 5
Voveram dulcis epulas et album
Libero caprum prope funeratus
Arboris ictu.
Hic dies anno redeunte festus
Corticem adstrictum pice dimovebit 10
Amphorae fumum bibere institutae
Consule Tullo.

VIII. 3. *in* omiserunt ABO, Leidensis, Parisinus 7972 prob. Usenero. — 5. *sermones* pauci, sed boni codices (ORT, Parisinus 8213); maior pars *sermonis*. — 10. *dimovebit* codices paene omnes; *demovebit* R cum paucis.

acerra] θυμιατήριον, λιβανωτρίς, arca turaria, non turibulum. — *turis*] De scriptura vid. ad Od. 1, 19, 14. — *Caespite vivo*] quo aram temporariam exstruxerat. Cf. Od. 1, 19, 13. Calpurn. Ecl. 5, 25: *caespite vivo Pone focum.*

5. *Docte sermones*] Exigua sane laus foret, si hoc tantum diceret: „Tu, qui optime et Graece et Latine scis;“ quae tunc erat omnium hominum non prorsus rudium scientia. Verum hoc dicit non sine ioco et festiva quadem ironia: „Tu, qui optime calles litteras et Graecas et Latinas, ac propterea versatus es etiam in scientia cultus deorum et caerimoniarum cuique diei festo et hominum generi convenientium.“ *Doctum* animum appellat etiam Ep. 1, 19, 1. — *utriusque linguae*] Alias linguas cum tamquam barbaras aspernarentur Romani, saepe ita loquebantur, ac si duae dumtaxat hominum essent linguae. Cic. de Off. 1, 1, 1: *ut par sis in utriusque orationis facultate.* Etiam apud nostrates *in beiden Sprachen* idem significat quod „et Germanice et Gallice.“

6. 7. *album--caprum*] Deis superis albae hostiae immolabantur, inferis nigrae. Caper autem, quoniam vites depascitur, Baccho mactabatur. Verg. Ge. 2, 380. Euenus in Anthol. Pal. II. p. 27 vitis capro: *Κῆν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω, Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοί, τράγε, θυομένῳ.*

7. 8. *funeratus*] *funerare* Valerio Max. 1, 6, 6. 4, 4, 2. 4, 6, 3. Plinio 33, 10, Suetonio Domit. 17 est *sepelire*, Horatio *necare*, *exstinguere*. — *Arboris ictu*] Cfr. Od. 2, 13. Conservationem suam Od. 2, 17, 27 tribuit Fauno, hic, ut poëtae licebat, Libero, poëtarum custodi.

9. 10. *anno redeunte*] in se, περιπλομένου ἐνιαυτοῦ. Corn. Nep. Ages. 4: *anno vertente.* — *Corticem* Cato de R. R. 120: *In amphoram mustum indito et corticem* (suberis) *oppicato.* — *dimovebit*] Haec lectio non solum propter Codd. auctoritatem, sed etiam per se spectata propter vv. *adstrictum pice* aptior est altera *demovebit.*

11. 12. *fumum bibere*] Colum. 1, 6, 20: *Apothecae recte superponentur iis locis, unde plerumque fumus exoritur; quoniam vina celerius vetustescunt, quae fumi quodam tenore praecocem maturitatem trahunt.* Ovid. Fast. 5, 518: *Promit fumoso condita vina cado.* — *institutae*] „quae fumum bibere di-

Sume, Maecenas, cyathos amici
Sospitis centum et vigiles lucernas
Perfer in lucem: procul omnis esto 15
Clamor et ira.
Mitte civilis super urbe curas:
Occidit Daci Cotisonis agmen,

15. *Profer* Lipsiensis, Turicensis paucique alii, *Perfer* ceteri.

dicit." — *Tullo*] Duo huius nominis consules fuerunt: L. Volcatius Tullus cum M'. Aemilio Lepido a. u. c. 688. (anno ante natum Horatium) et L. Volcatius L. F. Tullus cum Caesare Octaviano II. a. u. c. 721. Plerique interpretes ad priorem referunt; tum fuisset vinum XLVI annorum; idque omnino probabilius, vinum tam vetustum destinatum esse amico. Cfr. Od. 3, 21, 1.

13. *Sume*] Non „domi tuae, me domi meae potaturo," ut volunt nonnulli: sed haec vv. non aliter nisi de invitatione seu vera sive ficta intelligi possunt. — *cyathos--centum*] Hic quoque, ut Od. 3, 19, 12. proprie mensurae (duodecimae sextarii partis) est nomen. Sed dicitur de poculis tantundem vini capientibus. „Verbo usus est convivarum: *Centum Cyathos!*" ACRON. *Cyathos* autem *amici Sospitis*, „qui propter amicum sospitem ebibantur", ut Od. 3, 19, 9. Theocr. 14, 18: *ἔδοξ' ἐπιχεῖσθαι ἄκρατον Ὠτινος ἤθελ' ἕκαστος· ἔδει μόνον ὠτινος εἰπεῖν.* — *Centum* autem numerus infinitus apud poëtas. Verg. Ge. 3, 18: *Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.* Cf. ad Od. 3, 4, 79.

15. *Perfer*] Ut dicimus, *vigilias perferre*, sic h. l. *lucernas*. „Sine, ut perducatur s. continuetur convivium usque ad primam lucem et nobiscum mane, donec finitum sit." Alii Codd. *profer;* sed hoc fere idem est, quod „differ in lucem." Sic Cic. de Fin. 3, 76: *beatam vitam usque ad--rogum pertulisset,* alii male *protulisset.*

16. *Clamor et ira*] „inter nos, utpote die festo, quem in honorem deorum celebratum talia profanant, quemque potantes per summam quietem transigemus." Horatius amico quasi spondet afore ab hac compotatione altercationes et iurgia, quae inter bene potos nasci solent.

17. *super urbe*] Tacit. Ann. 6, 11: *Augustus bellis civilibus* (etiam postea, ubi procul aberat ab urbe) *Cilnium Maecenatem, equestris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam praeposuit.* — Praep. *super* sic iam apud Plaut. Bacch. 162: *Quid factitasti mandatis super?* Cic. ad Att. 14, 22: *super legatione.* — *civiles* autem *curae* referuntur ad res intestinas, „domi" administrandas; militaribus providebat Augustus cum Agrippa.

18. *Occidit* cet.] „Nam omnia, quae ad rem publicam pertinent, iam lauta sunt et fausta Romanis." — *Daci*] Daci, qui fines Romanos continuis incursionibus populabantur duce rege ipsorum *Cotisone*, Antonio contra Octavianum operam suam polliciti, parum tamen auxilio fuerunt, post a M. Crasso a. u. 724. (Dio 51, 23. 25.) iterumque a Lentulo, incertum quo anno, repressi. Sueton. Oct. 21. Flor. 4, 12, 19. Getarum regem Cotisonem vocat Sueton. Oct. 63. Etenim: *alias Getae, Daci Romanis dicti.* Plin. H. N. 4, 25. Confer Mommsen Mon. Anc. pg. 88.

Medus infestus sibi luctuosis
Dissidet armis, 20
Servit Hispanae vetus hostis orae
Cantaber sera domitus catena,
Iam Scythae laxo meditantur arcu
Cedere campis.
Neglegens ne qua populus laboret 25
Parce privatus nimium cavere;

19. *infestis sibi luctuosis* (sic) T, *infestis sibi luctuosus* cum Cod. Galeano N. Heinsii coni. firmante Bentleius. — 26. *cavere* Bentley coniecit, *cavere et* codices omnes. — 27. *horae ac* AO, ceteri *horae*, *Linque.*

19. *Medus*] „Parthi, sempiterni imperii Romani hostes, inter Phraatis regis et Tiridatis exsulis partes intestinis nunc discordiis agitantur, adeo ut armis, quae contrariae factiones sumpserunt, sibimet ipsi clades illaturi sint.“ Vide exordium.

21. 22. *vetus hostis*] Liv. 28, 12: Hispania *prima Romanis inita provinciarum, quae quidem continentis sunt, postrema omnium, nostra demum aetate, ductu auspicioque Augusti Caesaris perdomita est.* — *Cantaber*] Cantabri in Hispania septentrionali quos diu Romani frustra conati sunt pacare, inde vocantur *juga ferre nostra indocti* (Od. 2, 6, 2); victi sunt a. 729, devicti et pacati anno 735 ab Agrippa. Od. 4, 14, 31: *Te* (Auguste) *Cantaber non ante domabilis -- Miratur.* Ep. 1, 12, 26: *Cantaber Agrippae - virtute - cecidit.*

23. 24. *Scythae*] eidem, quos *Gelonos* vocat Od. 2, 9, 23. Flor. 4, 12, 20: *Sarmatae patentibus campis inequitant; et hos per - Lentulum prohibere Danuvio satis fuit.* — *laxo*] „remisso, incursionibus in fines Romanos iam renuntiaturi.“ Verg. Aen. 11, 874: *Sed laxos referunt umeris languentibus arcus.* — *miditantur - Cedere*] in pr. orat.: iam in eo sunt, ut se recipiant inde, quo temere erant progressi.“ *Meditari* cum infinitivo etiam Sat. 2, 3, 263: *an - mediter finire labores?*

25. *Neglegens*] “nunc pro *securo* positum est, ut e contrario Vergil. (Aen. 1, 350) securum pro neglegenti dixit ‘*Securus amorum germanae.*” PORPHYRION. Securitatem tuam non solum externarum, verum etiam domesticarum rerum prosperitas admittit et suadet.

26. *Parce*] apud poëtas idem quod „noli“, Verg. Aen. 3, 42: *Parce pias scelerare manus.* Martial. 3, 68, 4. 7, 68, 2. Apud ipsum Hor. Od. 1, 28, 23. — *privatus*] „Cum sis privatus.“ Vellei. 2, 88: Maecenas *non minus Agrippa Caesari carus, sed minus honoratus, quippe vixit angusti clavi fine contentus.* Quamvis igitur a. u. c. 725. praepositus urbi fuerit vel potius huiusmodi officio functus sit, praefecti nomen non gerens, semper intra equestrem dignitatem constitit, ita ut magistratibus nunquam gestis iure *privatus* dici posset.

27. *Dona-cape*] „Codd. aliquot habent *rape*, atque hoc post Lambinum avide rapuerunt interpretes.“ Verum h. l. „ex adiuncto illo *dona* perspicue videmus retinendum hic esse *cape*. Quid enim opus est, ut ea quae *donata sunt*,

Dona praesentis cape laetus horae ac
Linque severa.

CARMEN IX.

Donec gratus eram tibi
Nec quisquam potior bracchia candidae
Cervici iuvenis dabat,
Persarum vigui rege beatior.
Donec non alia magis 5
Arsisti neque erat Lydia post Chloën,
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.
Me nunc Thressa Chloë regit,

IX. 5. *alia* maior pars cod. *aliam* Graevianus, Leidensis, Vossianus, cum paucis Parisinis probante Bentl.

rapere velimus? Rapiamus, si fas est, negata aut fugientia: quae ablata praesto sunt, capiamus et sumamus." BENTL.

28. *Linque severa*] „Remisso animo Genio indulge."

IX. Reconciliatio gratiae inter poëtam et amicam. *Amantium irae amoris integratiost*, Terent. Andr. 555. Semel hac dialogi forma usus est, bucolica illa carmina ἀμοιβαῖα (velut apud Theocr. 5, 80—137. 8, 33—60. 63—80) lyricae poësi adaptans. Differentia tamen haec est per se necessaria, ut hic nemo sedeat iudex praemium victori decreturus. — Continuas in Lydiae responsis αὐξήσεις facile quisque per se sentiet. Haec autem carminis amoebaei veluti lex erat, ut, qui responderet, similibus sententiis atque imaginibus, sed maiore cum vi atque arte expressis alterum vincere conaretur. (Quo tempore compositum sit, ignoramus.)

2. 3. *potior*] „rivalis meus, quem tu pluris faciebas." Epod. 15, 13: *Non feret* (Flaccus) *assiduas potiori te dare noctis.* — *dabat*] in pr. orat. *circumdabat.*

4. *Persarum rege*] Est veluti proverbium. Hybrias in Scolio 28 Bgk.: *Πάντες γόνυ πεπτηῶτες ἁμὸν--προσκυνεῦντί με δεσπόταν Καὶ μέγαν βασιλῆα φωνέοντες.*

5. 6. *alia-arsisti*] Dicitur *ardere* et *aliquo* et *aliquem.* Epod. 14, 9: *Samio dicunt arsisse Bathyllo Anacreonta.* Od. 4, 9, 13: *Non sola comptos arsit adulteri Crines.* Illud usitatius ac proinde huic simplicissimo carmini aptius. Firmant etiam potiores codices. *Aliam* ortum est ex geminatione sequentis litterae. — *erat-post Chloën*] „posthabebatur Chloae."

7. *multi nominis*] de hoc usu genetivi diximus ad Od. 1, 36, 13.

8. *Romana*] „Ego (libertina) clarior fui Ilia sive Rea Silvia, Romuli matre, *regina* illa *sacerdote* (Verg. Aen. 1, 273.) Romanarum nobilissima." *Romana* pro ea, quae proprie *Albana* erat; sic etiam Ovidio Fast. 3, 9. est *Romana sacerdos.* Vide ad Od. 3, 3, 33.

9. 10. *Thressa Chloë*] Alii: *Me*

Dulcis docta modos et citharae sciens, 10
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animae fata superstiti.
Me torret face mutua
Thurini Calaïs filius Ornyti,
Pro quo bis patiar mori, 15
Si parcent puero fata superstiti.
Quid, si prisca redit Venus
Diductosque iugo cogit aëneo,
Si flava excutitur Chloë
Reiectaeque patet ianua Lydiae? 20
Quamquam sidere pulchrior
Ille est, tu levior cortice et improbo
Iracundior Hadria,
Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

nunc Cressa Chloë, durissimo sono propter litt. *c*, *c*, *ch*. — *modos*] *μέλη*. — *citharae sciens*] Od. 1, 15, 24: *sciens Pugnae*.

12-14. *animae*] „vitae puellae amatissimae, quae mihi, precor, superstes sit.“ — *face mutua*] „Ego amore in Calain incensa feror eiusque mutuum amorem experior.“ — *Thurii*, oppidum Lucaniae, olim Sybaris, incolarum mollitie notum. *Thurinus* opponitur *Thressae* illi v. 9. — *Calais*] Delegit nomina poëtica et sonora: *Calais*, uti appellabatur Boreae filius, et *Ornytus*, Verg. Aen. 11, 677.

15—18. *bis patiar mori*] Eurip. Orest. 1116: *Καὶ μὴν τόδ' ἕξας δὶς θανεῖν οὐ χάζομαι.* Plato Apol. 30. C.: *οὐδ' εἰ μέλλω πολλάκις τεθνάναι.* — *prisca*] Raro usu pro *pristino*. — *iugo-aëneo*] Cf. Od. 1, 33, 11: *iuga aënea*.

19. *excutitur*] „oneris instar de mente mea pellitur, adeo ut eius prorsus obliviscar.“ Imago petita videtur ab equo vectorem excutiente, deiciente, nec de iugo accipiendum: qui enim uno iugo iuncti sunt tauri, alterum alter excutere nequit. Aliter interpretatur Bentleius ad Od. 3, 15, 9: „Si Chloë e domo eicitur; ut Terent. Eun. 358: *Homo quatietur certe cum dono foras.*“

20. *Reiectaeque*] „Si *Lydiae*, quam per aliquod tempus *reieci*, exclusi domo mea atque aspernatus sum, rursus patet ianua mea.“

21. *sidere pulchrior*] Cf. ad Od. 3, 7, 1.

22. 23. *levior cortice*] „subere“. Proverbii speciem habet, ut fere illud Cic. ad Att. 8, 15, 2: *consules-ipsi pluma aut folio facilius moventur*. — *improbo*] Improbum apud poëtas est quidquid modum excedit. Od. 3, 24, 62: *improbae-divitiae*. Verg. Ge. 1, 146: *labor--Improbus*. Ibid. 388: *cornix--improba*. Ovid. Trist. 1, 11, 41: *Improba-hiems*, id est, „vehementissima procella.“ H. l. „nimius fluctus volvente, ac turbido“ ut Od. 1, 33, 14: *Myrtale-fretis acrior Hadriae*. Cf. Od. 3, 27, 19. — *Iracundior*] Poëta de se Ep. 1, 20, 25: *Irasci celerem, tamen ut placabilis essem*.

CARMEN X.

Extremum Tanain si biberes, Lyce,
Saevo nupta viro, me tamen asperas
Porrectum ante foris obicere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis, quo strepitu ianua, quo nemus 5
Inter pulchra satum tecta remugiat
Ventis, et positas ut glaciet nivis
Puro numine Iuppiter?
Ingratam Veneri pone superbiam,
Ne currente retro funis eat rota. 10

X. 6. *satum* cod. plerique; *situm* Graev., Vossianus, Lips., Paris. *v.*

X. Est quodammodo *παρακλαυσίθυρον*, non tamen iustum, quale apud Aristoph. Eccles. 960 adolescentis illud: *Δεῦρο δὴ δεῦρο δή, Καὶ σύ μοι καταδραμοῦ· || σα τὴν θύραν ἄνοιξον Τήνδ'· εἰ δὲ μή, καταπεσὼν κείσομαι.*, nec sine ironia quadam iunctâ minis se neutiquam semper Lyces fastum toleraturum esse. (Tempus autem, quo compositum sit, prorsus incertum est.)

1. 2. *Tanain*] „amnem illum Scythiae a Roma longissime remotum si biberes"; ut Od. 2, 20, 20: *Rhodanique potor;* 4, 15, 21: *qui profundum Danuvium bibunt;* „si vel Scythissa esses." — *Saevo*] *ὑποθετικῶς* haec accipienda: si inter Scythas habitares ibique, ut sunt illi, feroci nupta esses viro." — *asperas*] „semper me excludentes." Epod. 11, 22: *Limina dura.*

3. 4. *Porrectum*] „longe extentum humique stratum." Cfr. Epod. 10, 22. Sat. 2, 3, 112. — *Plorares*] „Miserereris tamen me pati frigus Aquilonum, qui in Scythia veluti domicilium suum habent."

5. 6. *nemus*] viridarium (cuius genus nemus volgo *silvam* vocabant) in domus impluvio plantatum. Ep. 1, 10, 22: *Nempe inter varias nutritur silva columnas.* Pseudotib. 3, 3, 15: *Et nemora in domibus sacros imitantia lucos.* Est igitur: „Quo strepitu silva domus tuae resonet propter ventos?" — *satum*] „consitum", longe praestat volgari *situm.*

7. 8. *Ventis* ablat., non, ut nonnulli volunt, dativus. Cfr. Verg. Aen. 12, 722: *gemitu nemus omne remugit.* — Ad seqq. ex v. *audis* per zeugma elice: „sentis?" Huiusmodi zeugmatum illustre exemplum est Hom. Hymn. Apoll. 264: *εἰσορόασθαι Ἅρματά τ' εὐποίητα καὶ ὠκυπόδων κτύπον ἵππων.* — *positas ut glaciet nivis*] „ut nix, quae caelo lapsa est superioribus diebus atque humum contegit, nunc caelo sudo et sereno in glaciem convertatur." Serenis autem noctibus glacies facilius concrescere solet quam nubilosis. — *Puro numine Iuppiter*] Cum caelum ipsum *Iuppiter* dicatur (ut Od. 1, 1, 25: *manet sub Iove frigido.* Od. 1, 22, 20. Epod. 13, 2), dicere etiam poterat: „ut *puro* suo *numine* (nutu ac potentia) conglaciet nivis."

9. *Ingratam*] Agathias Anth. Pal. 1. p. 171: *Κύπρις γὰρ τὰ μὲν ἄλλα παλίγκοτος· ἓν δέ τι καλὸν Ἕλλαχεν, ἐχθαίρειν τὰς σοβαρευομένας.*

10. *Ne currente* cet.] Construe: „*ne retro currente rota* etiam *funis*

Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.
O quamvis neque te munera nec preces
Nec tinctus viola pallor amantium
Nec vir Pieria pelice saucius 15
Curvat, supplicibus tuis
Parcas, nec rigida mollior aesculo
Nec Mauris animum mitior anguibus.
Non hoc semper erit liminis aut aquae
Caelestis patiens latus. 20

eat retro"; ita ut *retro* ad utrumque verbum pertineat: nam simpliciter *funem ire*, pro *retro ire* vix dicere poterat. Cum pondus qualecunque fune super rotam apto in altum attollitur, interdum accidit, ut rupto fune vel ex opificis manibus elapso machinae manubrio, rota una cum fune retro agatur vi ponderis, quod in praeceps descendit; sic in puteum sitella aquae plena vel lapidis moles in solum decidit. Ita omnis labor frustra insumitur et saepe pondus illud, quod sursum tollebatur, comminuitur vel ipsa machina frangitur. Sententia igitur haec est: „ne et omnis opera a te insumpta in ludificandis amantibus in cassum suscipiatur et tu ipsa poenas superbiae tuae luas."

11. 12. *Penelopen* cet.] „quae iure suo *difficilis*, aspera, erat procis eosque non sine contemptu a se removebat. Tu vero tenui es orta loco, filia Etrusca alicuius advenae;" cuiusmodi homines inter alia quaesticuli genera exercebant haruspicinam clandestinam, hariolos agebant cet. Praeterea Etrusci propter vitae mollitiem ac luxuriam famosi erant. Cfr. Athen. 12, 14. Originem dumtaxat Lyces extenuat, neque aliud inest probrum. Ceterum ita de ea loquitur, tamquam si diviti libertino nupta esset, maxime propter *nemus* illud v. 5.

14. *tinctus viola*] „colore violae, λευκοΐου, lutei vel albi." Achilles Tat. 3, p. 64. Iacobs: οὔτε τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἄνθος ἐστὶν ἀμέριμνον, ἀλλ' ἔοικε τοῖς ἄρτι μαραινομένοις ἴοις. Egregie imitatus est Petrarca *Son.* 1, 187: *Un pallor di viola e d'amor tinto.* Tibull. 1, 8, 52: *Sed nimius luto corpora tingit amor.*

15. 16. *Pieria*] Macedonica. Dictum est ut *Thressa, Cressa* ac similia de talium libertinarum patria, neque ideo, quod Pieria sedes est Musarum, cum aliis interpretandum est de musica huius ἑταίρας arte. — *saucius*] amore, ut Verg. Aen. 4, 1. Ovid. Rem. 457 *Oebalia pellice laesa.* — *Curvat*] Sensu figurato h. l. fortasse unico: „ad misericordiam flectit, movet." Nexus autem sententiarum hic est: „Quamquam *humani* nihil te ad amorem flectit, tamen veluti *dea* miserere, precor, amatoris tui supplicis."

18-20. *Mauris - - anguibus*] ut Od. 1, 22, 2: *Mauris iaculis.* — *Non-semper*] „Itaque fiet, ut prae taedio aliquando te deseram." — *hoc* „meum". Vid. ad Sat. 1, 9, 47. — *liminis*] nimis duri. — *aquae Caelestis*] „pluviae." Ep. 2, 1, 135: *Caelestis implorat aquas.*

CARMEN XI.

Mercuri, — nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides canendo, —
Tuque testudo resonare septem
Callida nervis,
Nec loquax olim neque grata, nunc et 5
Divitum mensis et amica templis,

XI. 6. *Divitum* cod. *Caelitum* Aem. Baehrens.

XI. Argumentum hoc est: In Lyden, puellam timidam et adversus amorem obfirmatam, oculos coniciens precatur Mercurium, ut sibi dulcissimos quosque modos concedat, quibus virgo tandem flectatur, recordatusque potentiam lyrae, quam ille pulsans etiam Tartari monstra placat damnatorumque umbras laboribus levat, subsistit in Danaidum poenis, quibus una illa, quae marito fida remansit, exempta est. Iam sperat fore ut Lyde hac perfecti amoris imagine tacta amanti aures praebeat; sed lyrica *φαντασίᾳ* veluti absorptus in hac desinit neque ad puellam denuo se convertit. (Vid. ad v. 52.) Lyde persona aeque ficta atque altera illa eiusdem nominis Od. 2, 11, 22. Quando hoc carmen compositum sit, definiri nequit; quidam de eo anno (726 u. c.) cogitant, quo templum Apollinis dedicatum est, cuius in porticibus statuae Danaidum positae erant: *aurea Phoebi Porticus a magno Caesare aperta fuit. Tota erat in speciem Poenis digesta columnis, inter quas Danai femina turba senis.* Propert. 2, 31, 1-4.

1. 2. *Mercuri* cet.] „testudine tua cane modos, quibus Lyde amore tangatur. Nihil enim iis resistit.“ — *nam*] „nam potes praestare, quod te precor.“ Epod. 17, 45: *Et tu potes nam, solve me dementia* — *Movit*] Motus horum lapidum ad lyrae sonos expingit Philostr. Imagg. 1, 10: *πάντες ἐπὶ τὴν ᾠδὴν συνᾴδουσι καὶ ἀκούουσι καὶ γίγνονται τεῖχος κτλ.* — *Amphion*] Thebanae arcis conditor. Pausan. 9, 5, 8: *Ὁ τὰ ἔπη τὰ ἐς Εὐρώπην ποιήσας φησὶν Ἀμφίονα χρήσασθαι λύρᾳ πρῶτον Ἑρμοῦ διδάξαντος· πεποίηκε δὲ καὶ λίθων καὶ θηρίων ὅτι καὶ ταῦτα ᾄδων ἤγε. Μυρὼ δὲ Βυζαντία ποιήσασα ἔπη καὶ ἐλεγεῖα Ἑρμῇ βωμὸν φησιν ἱδρύσασθαι πρῶτον Ἀμφίονα καὶ ἐπὶ τούτῳ λύραν παρ' αὐτοῦ λαβεῖν.* Ars. poët. 394.

3. 4. *Tuque testudo*] Sappho fr. 45 Bgk.: *Ἄγε δὴ χέλυ δίᾳ μοι φωνάεσσα γένοιο.* — *resonare-Callida*] „quae scite resonas.“ — *septem*] Iam in Hom. Hymn. in Merc. 51: *Ἑπτὰ δέ συμφώνους ὀΐων ἐτανύσσατο χορδάς.* Verum hanc inventionem sibi tribuit Terpander fr. 5 Bgk.: *Σοὶ δ' ἡμεῖς τετράγηρυν ἀποστέρξαντες ἀοιδὰν Ἑπτατόνῳ φόρμιγγι νέους κελαδήσομεν ὕμνους.*

5. *loquax*] h. l. in bonam partem, „canora“, ut apud Graecos interdum *λάλος* et *λάλιος* idem quod *εὔλαλος*. — *olim*] „antequam chordis instructa esset.“

6. *mensis*] Hom. Od. *ρ* 270: *φόρμιγξ, - ἦν ἄρα δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἑταίραν.* Verg. Ge. 2, 101: *dis et mensis accepta secundis* -- *Rhodia.* — *templis*] Dionysius Hal. 7, p. 1487 narrat *λύρας ἑπταχόρδους παρὰ Ῥωμαίοις ἐν ἁπάσαις φυλάττεσθαι ταῖς ἀρχαίαις θυηπολίαις.*

Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet auris,
Quae velut latis equa trima campis
Ludit exsultim metuitque tangi, 10
Nuptiarum expers et adhuc protervo
Cruda marito.
Tu potes tigris comitesque silvas
Ducere et rivos celeres morari;
Cessit immanis tibi blandienti 15
Ianitor aulae.
Cerberus, quamvis furiale centum
Muniant angues caput eius atque

18. *caput exeatque* Bentleii dubia suspicio; *aestus atque* malebat Doering, *illi et usque* Io. von Gott Fröhlich. Ceterum vv. 17—20 subditicii videntur Eichstadio, Heinrichio, Buttmanno, Hermanno, Naekio, Webero, Hofmanno Peerlkampio, Meinekio, Regelio, Lübkero, Lehrsio, Hauptio, L. Müllero aliis. Horatio non abiudicabant Dillenburger, Eckstein, O. Keller, Vahlen paucique alii.

9. *latis*] „Ubi amplum fugae est spatium.“ — *equa trima*] Frequens imago. Theogn. 257 puella de semet ipsa: *Ἵππος ἐγὼ καλὴ καὶ ἀεθλίη κτλ.* Aristoph. Lysistr. 1308. Lacaenae: *ᾗ δὲ πῶλοι ταὶ κόραι Πὰρ τὸν Εὐρώταν Ἀμπάλλοντι πυκνὰ ποδοῖν Ἀγκονίωαι.*

10. *exsultim*] *ἅπαξ λεγόμενον* eadem analogia dictum atque *subsultim, strictim, carptim, punctim, caesim* cet. Sic *exsultare* de equis Cic. off. 1, 90. Nep. Eum. 5; de piscibus Cic. div. 2, 145. Lucret. 2, 631: *ludunt in numerumque exsultant sanguinolenti.*

11. 12. *Nuptiarum expers*] „Etiamnunc immatura cupido equo, tangi non volt.“ — *tangi*] de feminis, ut Graeci *ψαύειν, θιγγάνειν, ἄθικτος.* — *Cruda* autem ut de fructibus, „nondum matura.“

13-16. *tigris comitesque*] „Ducis tigres comites et silvas comites.“ H. l. zeugmate, ut alii volunt: *tu potes tigris* domare *comitesque silvas ducere*, opus non est. Cf. Od. 1, 12, 7. — *Cessit* cet.] Significat Orpheum Eurydicen suam ex Orco repetentem. — *immanis*] Cum Cerberus satis definiatur stropha sequente, v. *immanis* (vastae) refero ad v. *aulae*, quod v. necessario requirit *ἐπίθετον*; quae enim *aula* tandem erit, si iungas *immanis ianitor Cerberus?* ut est sane apud Verg. Aen. 6, 418: *Cerberus - - adverso recubans immanis in antro. Immanis* autem *aula* dicitur ut antrum, barathrum *immane*, praeda *immanis*. Cfr. Silius Ital. 2, 552: *insomnis lacrimosae ianitor aulae.* — *blandienti*] Cf. Od. 1, 24, 13.

17. 18. *furiale*] „simile capiti Furiarum, quae ipsae quoque pro capillis habent serpentes.“ „Sic *furialis incessus* de tali, quali Furiae se inferre solent, apud Liv. 7, 17.“ DOER. — *angues*] Cerberum *ἐχιδναῖον δακετόν* propterea vocat Callimach. fr. 161. De Cerbero cfr. Hesiod. Theog. 769.

Spiritus taeter saniesque manet
Ore trilingui. 20
Quin et Ixion Tityosque voltu
Risit invito; stetit urna paullum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde scelus atque notas 25
Virginum poenas et inane lymphae
Dolium fundo pereuntis imo,

19. 20. *Spiritus taeter*] „Quamvis foedus *spiritus* (halitus foetidus) et *sanies* ex eius ore exeat, ut heroas intraturos repellat, umbras effugium quaerentes intro agat.“ *Saniem* istam *tabum* vocat Seneca Herc. fur. 787: *sordidum tabo caput Lambunt colubrae.* — V. *manet* per solitum zeugma refertur etiam ad v. *spiritus taeter*, qui proprie „prorumpit, emittitur.“ — *Ore trilingui*] ut Od. 2, 19, 31, ubi vide. Est: „de tribus linguis triplicis oris.“ Cfr. Verg. Aen. 6, 417: *Cerberus haec ingens latratu regna trifauci Personat*, id est „latratu tribus ex capitibus prolato“; sicque Silius 2, 551: *formaque trifauci Personat insomnis lacrimosae ianitor aulae.* — Minus gratae nostro certe sensu imagines illae v. 19 et pron. *eius*, quo solent abstinere epici et melici (cfr. Od. 4, 8, 18), recentiorum complures permoverunt ut hanc stropham Horatio abiudicarent, quorum iudicia post Naekium op. 1, 74 sq. auxit Ad. Kiessling in Disquis. philol. 2, 108.

21. *Ixion Tityosque*] Pind. Pyth. 2, 21: *Ἰξίονα - - ἐν πτερόεντι τροχῷ Παντᾶ κυλινδόμενον.* Seneca Herc. fur. 752: *Rapitur volucri tortus Ixion rota* v. 758: *Praebet volucri Tityos aeternas dapes.* Cfr. Od. 2, 14, 8 et 3, 4, 77. Tibull. 1, 3, 73, ad totum locum Od. 2, 13, 37.

22. *urna*] id est, „urnae singularum“: nam qui de dolio interpretantur, falsi sunt.

23. *Danai puellas*] Danaum narrant filios Aegypti (fratris) metuentem cum quinquaginta filiabus Argos, quae antiqua patria erat, confugisse. Ibi regno potitum Aegyptiadis, qui ea causa Argos venerant, despondisse quidem filias, sed his clam mandavisse, ut prima nocte sponsos interimerent: quod fecisse omnes praeter Hypermnestram, quae, cum Lynceo sponso suo pepercisset, in vincula coniecta, sed postea tamen in matrimonium data est Lynceo.

25. *Audiat Lyde*] „Nimis una excepta saevae fuerunt in sponsos; tu potius imitare benignae Hypermnestrae nobile fidei ac veri amoris exemplum!“ — *notas*] partim a multis poëtis tractatas iam inde a Danaide cyclica memorata in Tabula Borgiana, partim saepe a statuariis expressas.

26—28. *inane lymphae*] eadem constructione, qua dicitur *plenum aquae.* (Cicero de Orat. 1, 37: *Omnia nonne plena consiliorum, inania verborum videmus?*) *Inane* autem, quia in imo fundo pertusum est ideoque aqua semper *perit*, ita perfluit, ut inutiliter pereat novaque semper aqua, etsi aeque incassum, infundenda sit. Lucret. 1, 250: *Postremo pereunt imbres.* — *Seraque fata* „poenas fatales, quae eis post mortem tandem impositae sunt.“

Seraque fata,
Quae manent culpas etiam sub Orco.
Impiae, — nam quid potuere maius? — 30
Impiae sponsos potuere duro
Perdere ferro!
Una de multis face nuptiali
Digna periurum fuit in parentem
Splendide mendax et in omne virgo 35
Nobilis aevum,
'Surge, quae dixit iuveni marito,
Surge, ne longus tibi somnus, unde
Non times, detur; socerum et scelestas
Falle sorores, 40
Quae velut nanctae vitulos leaenae
Singulos eheu lacerant: ego illis

29-31. *manent*] „expectant." — *Impiae*] Virgula post part. *nam* posita nonnulli construunt: *Nam impiae, (quid potuere maius?* id est: „nullum maius profecto scelus committere potuerunt") *impiae* cet. Mihi significantior simul atque simplicior videtur altera ratio: *Impiae (nam quid potuere maius?)* cet., id est: „et sane impietatis reae dici debent; quod enim maius scelus patrare potuerunt?" — *potuere*] „sustinuerunt, impetrarunt ab animo suo hoc facinus facere."

33. *Una de multis*] Aeschyl. Prom. 863: *Μίαν δὲ παίδων ἵμερος θέλξει τὸ μὴ Κτεῖναι σύνευνον, ἀλλ' ἀπαμβλυνθήσεται Γνώμην· δυοῖν δὲ θάτερον βουλήσεται, Κλύειν ἄναλκις μᾶλλον ἢ μιαιφόνος· Αὕτη κατ' Ἄργος βασιλικὸν τέξει γένος.* (Ad usum praepositionis *de* cfr. Cic. pro Mil. 65: *se gladio percussum esse ab uno de illis;* Sest 87 *de praetoribus unus.* Verr. 4, 18. Planc. 78.)

34. 35. *periurum*] quia filiabus in generorum perniciem desponsis decepit Aegyptiadas — *Splendide mendax*] „magna cum laude." Antigone de se ipsa (Sophocl. Antig. 74): *ὅσια πανουργήσασα.* Eurip. Helen. 1633: *καλὴν γε προδοσίαν δίκαια δρᾶν.* Sic Cic. pro Mil. 72 *mentiri gloriose*, Tacit. Hist. 4, 50 *egregium mendacium*, Sen. Ep. 95 *gloriosum scelus* dixit.

37. *Surge*] Ovid. Her. 14, 73: *Surge age, Belide, de tot modo fratribus unus: Nox tibi, ni properas, ista perennis erit.* — *marito*] Apollod. 2, 1, 5: *αὕτη Λυγκέα διέσωσε παρθένον αὐτὴν φυλάξαντα.* Contra Schol. Eurip. ad Hec. 869: *ἐφείσατο τοῦ Λυγκέως ἀπὸ τῆς μίξεως διάθεσιν ἐσχηκυῖα πρὸς αὐτόν.* Atque hoc potius inest in vv. Aeschyli l. l. et Horatii.

40-44. *Falle*] „*λάθε*, decipe fugiendo." SCHOL. — *Quae velut*] Loquitur Hypermnestra, quasi pereuntium gemitus audiret, ut scribit ipsa apud Ovid. Her. 14, 35: *Circum me gemitus morientum audire videbar.* — *vitulos*] Eurip. Iphig. Taur. 296 de Oreste: *ὁ δὲ χερὶ σπάσας ξίφος Μόσχους ὀρούσας ἐς μέσας λέων ὅπως.* — *Singulos*] „suum quaeque maritum thalamo inclusum." — *intra claustra*]

Mollior nec te feriam neque intra
Claustra tenebo.
Me pater saevis oneret catenis, 45
Quod viro clemens misero peperci;
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.
I, pedes quo te rapiunt et aurae,
Dum favet nox et Venus, i secundo 50
Omine et nostri memorem sepulcro
Scalpe querellam.'

CARMEN XII.

Miserarum est neque amori dare ludum neque dulci

52. *Scalpe* codices optimi, in his etiam Blandinii. *Sculpe* pauci.

thalami, „nec clausum tenebo ab alio aliquo necandum."

45. *Me pater*] Pausan. 2, 19, 6: (*τὴν Ὑπερμνήστραν*) *ὑπήγαγεν ὁ Δαναὸς εἰς δικαστήριον, τοῦ τε Λυγκέως οὐκ ἀκίνδυνον αὐτῷ τὴν σωτηρίαν ἡγούμενος, καί ὅτι τοῦ τολμήματος οὐ μετασχοῦσα ταῖς ἀδελφαῖς καὶ τῷ βουλεύσαντι τὸ ὄνειδος ηὔξησε. κριθεῖσα δὲ ἐν τοῖς Ἀργείοις ἀποφεύγει τε καὶ Ἀφροδίτην ἐπὶ τῷδε ἀνέθηκε νικηφόρον.* Veneris enim interventu apud Aeschylum in Danaidibus absoluta erat.

47—50. *extremos*] Occidentem versus. — *Numidarum*] utpote quam maxime ferorum. Eurip. Helen. 404: *Λιβύης τ' ἐρήμους ἀξένους τ' ἐπιδρομάς.* — *Classe* pro una navi. — *I, pedes*] „Sive terra sive mari iter facere voles, propera." Cfr. Epod. 16, 21.

51. *nostri*] Falso nonnulli interpretati sunt: „utriusque nostrum" cum sit: „mei", ut Od. 3, 27, 14: *Et memor nostri, Galatea, vivas.*

52. *Scalpe*] Gratior sonus optimis libris firmatur minus utique gratum est *ul-ul* illud in lect. *spulcro Sculpe;* quae quidem formae plerumque confunduntur. Ceterum comparant *γλάφω* et *γλύφω.* — *querellam*] „titulum sepulcralem in cenotaphio, mei amoris monumentum." Desinit autem in *φαντασίᾳ* poëtica, neque ad Lyden revertitur, ut alibi interdum sententiam in exordio propositam sub finem resumit. Cfr. Od. 1, 7 et 3, 27. Ceterum verba haec mentibus hominum inhaesisse inde intellegitur, quod aetate Traiani nobilis quaedam femina ad Gizen haec scripsit CIL vol. III 21:

vidi pyramidas sine te, dulcissime frater,
et tibi quod potui lacrimas hic maesta profudi
et nostri memorem luctus hanc sculpo querelam.

XII. Imitatio videtur carminis Alcaei, cuius primum v. servavit Hephaestio pag. 67. Gaisf. (Alc. fr. 59 Bgk.: *Ἔμε δείλαν, ἔμε πασᾶν κακοτάτων πεδέχοισαν.* Multa huius metri carmina ille compo-

mala vino lavere, aut exanimari metuentis
patruae verbera linguae.
Tibi qualum Cythereae puer ales, tibi telas
operosaeque Minervae studium aufert, Neobule, 5
Liparaei nitor Hebri,
simul unctos Tiberinis umeros lavit in undis,
eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno

suerat; in uno propter difficultatem talia lingua Latina rite elaborandi Horatius substitit. Ex versu illo Ἔμε κτλ. colligimus hanc quoque esse Neobules μονολογίαν, non ironicam Horatii ad puellam allocutionem, ut plerique interpretes volunt. Neque vero obstant vv. *Tibi qualum* cet., nam in μονολογίαις etiam Latini utuntur haud raro persona secunda. Plaut. Epidic. 63. ubi ad se ipsum Epidicus: *Epidice, vide, quid agas! ita res subito haec obiectast tibi.* Terent. Phorm. 465: *Enimvero, Antipho, multimodis cum istoc animo es vituperandus.* Apud. Eurip. El. 112. Electra semet ipsa alloquens: Σύντειν', ὥρα, ποδὸς ὁρμάν· Ὦ ἔμβα ἔμβα κατακλαίουσα. Conf. Od. 3, 27, 57. Tempus, quo hoc carmen compositum est, definiri nequit.

1. *Miserarum est*] „Miserrima est condicio puellarum, quibus concessum non est amori indulgere.“ — *amori dare ludum*] „amoribus suis liberum ludendi spatium concedere, libere iis frui.“ Cic. pro Caelio 28: *datur concessu omnium huic aliqui ludus aetati.*

2. 3. *Mala vino lavere*] „vino tristitiam eluere, abigere.“ — *aut exanimari*] „aut, si hoc vel illud temptemus, statim metu percelli, summo angore affici, ubi severior etiam patre patruus nos increpat.“ Sat. 2, 3, 88: *ne sis patruus mihi.* Manil. 5, 454: *Tutorisve supercilium patruive rigorem.* Cic. pro Caelio 25: *Qui in reliqua vita mitis esset,--fuit in hac causa pertristis quidem patruus, censor, magister.* — *verbera*] Q. Cicero ad Fam. 16, 26: *Verberavi te cogitationis tacito dumtaxat convicio. Sic* ἐπιπλήσσειν, ἐπικόκτειν, ἐπιῤῥαπίζειν, obiurgare.

4. *qualum*] „calathum, metonymice pro lanifico.“ PORPHYR. Γλύκεια μᾶτερ, οὔτοι δύναμαι κρέκην τὸν ἱστον, Πόθῳ δάμεισα παῖδος βραδίναν δι' Ἀφρόδιταν. Sappho fr. 90 Bgk. Lanificium autem apud Romanos semper laudi fuit virginibus ac matronis. — *puer ales*] Cupido. *Ales* pro „alatus“ est iam apud Tragicum (Cic. de Inv. 1, 27: *Angues ingentes alites.*

5. 6. *Operosae*] Ἐργάνης. — *Neobule*] nomen ex Archilochi carminibus desumptum fr. 71 Bgk.: *Εἰ γὰρ ὡς ἐμοὶ γένοιτο χεῖρα Νεοβούλης θιγεῖν.* — *Liparaei-Hebri*] Sicut Od. 3, 7, 23 *Enipeus*, fluminis noti nomen tribuitur huiusmodi personae amatoriae, superaddito patriae nomine, ut *Xanthias Phoceus, Thurinus Calais*, id quod confert ad certam aliquam personam lectoris menti demonstrandam. — *Lipara*, maxima insularum Aeoliarum inter Italiam et Siciliam. — *nitor*] „decor, pulcherrima forma.“ Nexus sententiarum hic est: „Hebrus mihi aufert omne aliud studium, simulatque eum video vel videre mihi videor natantem, equitantem, venantem.

7—9. *unctos*] Ante natationem et balnea oleo unguebantur. Ovid. Trist. 3, 12, 21: *Nunc, ubi perfusa est oleo labente iuventus, Defessos*

neque segni pede victus;
catus idem per apertum fugientis agitato 10
grege cervos iaculari et celer arto latitantem
fruticeto excipere aprum.

CARMEN XIII.

O fons Bandusiae, splendidior vitro,

XII. 11. *arto* Blandinius antiquissimus, Graevianus, Leidensis, RSc$\varphi\psi$; *alto* ceteri (ABOTbγ alii) Orelli.
XIII. 1. *Bandusiae* ABSTcd$\varphi\psi$ alii. *Blandusiae* Leidensis, Vossianus ORγ.

artus Virgine tinguit aqua. — *Tiberinis*] Cic. pro Caelio 36: *Habes* (Clodia) *hortos ad Tiberim ac diligenter eo loco parasti, quo omnis iuventus natandi causa venit,* — „Alio tempore equitat melius *Bellerophonte, cui caelum campus fuerat, terraeque fretumque Sub pedibus; non ulla tulit vestigia cursus.* Manil. 5, 99.“ — *neque pugno*] Pugilatio et cursus exercitationes fuisse videntur iuvenum Graecorum in Urbe degentium, qualis fingitur esse Hebrus, atque oppidanorum (Sueton. Octav. cap. 45.) magis quam adolescentium Romanorum nobilium. — *pugno neque segni pede victus*] *βραχυλογία* pro: „numquam ab alio victus propter pugnos minus robustos pedesve tardiores.“

10—12. *Catus*] „callens, peritus venandi.“ — *celer* -- *excipere*] Graeca constructione, ut Od. 1, 15, 18: *celerem sequi Aiacem* — *apertum*] neutr. substantive pro „apertum campum.“ — *agitato*] excitato a canibus.“ — *arto*] spisso, denso. Haec bonorum codicum lectio praestabilior videtur: Hom. Il. *Ψ* 122: *διὰ ῥωπήια πυκνά.* *Λ* 118: *καρπαλίμως δ' ἤιξε διὰ δρυμὰ πυκνὰ καὶ ὕλην.* Od. *τ* 439: *ἐν λόχμῃ πυκινῇ κατέκειτο μέγας σῦς.* Senec. Oedip. 277: *frondifera sanctae nemora Castaliae petens calcavit artis obsitum dumis iter.* Qui praeferunt *alto* comparant Hom. Il. *E* 555: *βαθείης ταρφέσιν ὕλης*, *Λ* 415: *βαθείης ἐκ ξυλόχοιο.* Lucret. 5, 41: *per nemora ac montes magnos silvasque profundas.* Verg. Georg. 2, 391: *complentur vallesque cavae saltusque profundi.* Aen. 6, 176: *itur in antiquam silvam, stabula alta ferarum*; 7, 95: *subito ex alto vox reddita lucost.* — *excipere*] Verbum venatorium, ut *δέχεσθαι*, ubi venabulo sistitur fera e lustro proruens atque conficitur. Seneca de Ira 1, 11: *An tu putas venatorem irasci feris, vel cum et fugientes persequitur et venientes excipit?* quam ad rem *celeritate* in primis opus est. Idem de Provid. 5: *Nobis* (ut hic puellae) *interdum voluptati est, si adolescens constantis animi feram venabulo excepit.*

XIII. 'Sacrificium hac ode fonti Bandusiae repromittit simulque laudes eius dicit. PORPHYRION. Idem ad epist. 1, 16, 12 (*fons etiam rivo dare nomen idoneus*) haec adnotat: 'fons Bandusiae rivo, qui Digentia dicitur. ergo magnus fons', et similiter Acron ad nostrum carmen: 'Hac ode Bandusiae fonti sacrificium promittit. Bandusia enim Sabinensis agri regio est, in qua Horatii ager fuit.' Inde veri simile fit Bandusiam ad villam

Dulci digne mero non sine floribus,
Cras donaberis haedo,
Cui frons turgida cornibus
Primis et venerem et proelia destinat; 5
Frustra: nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine rivos
Lascivi suboles gregis.
Te flagrantis atrox hora Caniculae
Nescit tangere, tu frigus amabile 10
Fessis vomere tauris
Praebes et pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem

Horatianam sitam fuisse. Atqui Paschalis II litterae extant a. p. Chr. 1103 scriptae: *de castello Bandusii et in Bandusino fonte apud Venusiam*; inde colligitur Horatium Sabinis acceptis fonti illi (ep. 1, 16, 12; Sat. 2, 6, 2.) Fontanalibus habitis nomen indidisse ex patria regione petitum.

1. 2. *Bandusiae*] Videtur hoc ex *Πανδοσία* corruptum esse, quod nomen urbis est in Iapygia sitae. *vitro*] Od. 4, 2, 3: *vitreo daturus nomina ponto.* Sapphus ep. (Ov. Ep. 15, 157.) *est nitidus vitroque magis perlucidus omni Fons sacer.* Verg. Aen. 7, 759: *Vitream Fucini undam.* — *digne mero*] „quod cras tibi libetur.“ Longus 4, 32: *ἐκέρασε δὲ καὶ τὴν πηγὴν οἴνῳ.* — *non sine floribus*] Varro LL. 6, 22: *Fontanalibus in fontes coronas iaciebant et puteos coronabant.* Duae igitur res sunt, „vini libatio et florum sparsio in fontem.“

3. *haedo*] Martial. 6, 42, 5: *exsolvet votis hac se tibi virgine porca Marcus.* Conf. Preller röm. Myth. 519.

4-7. *frons turgida*] „cuius cornua iam in eo sunt, ut per pellem penetrent et enascantur.“ — *destinat*] ut Od. 3, 22, 7 *meditari.* „Maturi et appetere venerem et propterea pugnare consueverunt.“ ACRON. Male alii iungunt *destinat frustra*, quo perit poëtica loci virtus, quam habet acerbum illud *ἐπιφώνημα.* Et sic prorsus Od. 3, 7, 21: *Fallax historias movet: Frustra.* Sat. 2, 4, 24: *miscebat mella Falerno: Mendose.* Lucret. 4, 1110: *inspirant pressantes dentibus ora: Nequiquam.* — *inficiet tibi--rivos*] Hom. Il. Ψ 144 seqq.: *Σπερχεί, ἄλλως σοί γε πατὴρ ἠρήσατο Πηλεὺς-- Πεντήκοντα δ' ἔνορχα παρ' αὐτόθι μῆλ' ἱερεύσειν Ἐς πηγὰς κτλ.*

9. 10. *atrox*] „ferventissima.“ *Hora* autem totum spatium dierum canicularium. Sic Ep. 1, 16, 16: *Septembribus horis.* — *Nescit tangere*] „quia Caniculae ictus a te excludunt ilices.“

13. 14. *Fies--fontium*] Graeca constructione. Strabo 8. pag. 573: *Ἑρμιόνη - ἐστὶ τῶν οὐκ ἀσήμων πόλεων.* — *tu quoque*] „ut alii fontes aliis a poëtis celebrati, Arethusa, Castalia, Dirce, Hippocrene, Pirene, ceteri.“ — *dicente*] „praedicante.“ — *ilicem*] collective pro plurali, ut plerique de silva interpretantur Propert. 3, 3, 13: *Cum*

Saxis, unde loquaces 15
Lymphae desiliunt tuae.

CARMEN XIV.

Herculis ritu modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiisse laurum
Caesar Hispana repetit penatis
Victor ab ora.
Unico gaudens mulier marito 5

me Castalia speculans ex arbore Phoebus Sic ait cet.

15. 16. *Saxis*] „antro, ex quo fons oritur, ilicibus tecto.“ — *unde*] „ex quibus.“ Cf. ad Od. 1. 12, 17. 1, 28, 28. 2, 12, 7. — *loquaces*] Recte Bentleius construxit: *unde lymphae tuae desiliunt, loquaces*, id est, „loquaciter, grato cum murmure“, ut Ovid. Fast. 2, 316: *Garrulus in primo limine rivus erat.* Minus apte alii: *loquaces tuae lymphae desiliunt.* Pauci cod. *Nymphae*, de qua lectione Bentleius: „Nymphae cum semel ex antro desiluerint, quid tum?“

XIV. „Quemadmodum Hercules summa cum fortitudine mortem spernens devictis monstris sempiternam gloriam sibi peperit, eodem animo usum Augustum non sine gravi periculo expeditionem in Cantabros suscepisse, libenter, o Romani, cognoveramus; nunc victor rediit“ (a. u. c. 730.) Vide tab. chronol.

1. V. *modo* relativa, quam dicunt, ratione accipiendum est, „cum susciperet expeditionem et dum ea occupatus erat, usquedum de proximo eius reditu certi essemus.“ Breve est id tempus, quoniam praeter exspectationem nunc transiit. — *dictus*] „Quem paullo ante omnes dicebant in difficillimam ac periculorum plenam profectum esse expeditionem, ut facere solebat Hercules.“ — *o plebs*] significatione, ut ita dicam, nobili, ut est formula apud Cic. pro Mur. 1: *populo plebique Romanae.* Eademque formula est Verr. 5, 36, in Augusti testamento Tacit. Ann. 1, 8, Plin. Paneg. 32. Hinc poëtae solo v. *plebs* pro populo uti poterant, ut hic Horatius et Verg. Ge. 2, 509: *Per cuneos - - plebisque patrumque.*

2. *Morte venalis* est *laurus* sive triumphus, quatenus, qui hunc appetit, mortis periculum forti animo facere debet. Contrario modo, significatione eadem, Verg. Aen. 9, 205: *Est hic, est animus lucis contemptor et istum Qui vita bene credat emi, quo tendis, honorem.* Quintil. 9, 5: *Emit morte immortalitatem.*

3. *Caesar Hispana* cet.] Comparatio sistenda intra limitem supra indicatum; neutiquam vero cum aliis sic extendenda: „ut Hercules Geryone interempto ex Hispania in Italiam venerat, ita Caesar quoque illinc nunc venit, Penatibus suis redditus.“

5. *Unico*] Fuere qui hoc interpretarentur de omnibus feminis pudicis, cum ad Liviam Augusti ad supplicationem celebrandam e Palatio prodeuntem unice referendum esse demonstret Octaviae sororis et postea omnium matronarum mentio. Deinde *unico gaudens*

Prodeat iustis operata sacris,
Et soror clari ducis et decorae
Supplice vitta
Virginum matres iuvenumque nuper
Sospitum. Vos, o pueri et puellae 10

XIV. 6. *iustis* codices, *castis* Bentl. — *sacris* ABO b c, duo Blandinii, *divis* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis STdγφψ. — 10. *puellae Iam virum expertae* cod. omnes. *non virum expertae* Bentl. *expertes* Cuningham *puellae ac Iam v. e.* Horkel, Madvig, Keller. *puellae, Iam virum spectate, male ominatis p. v.* Bücheler, (at in tertii libri carminibus omnibus Horatius legitimam caesuram post quintam syllabam observavit.) — 11. *male inominatis* coniecit Bentley, probaverunt Haupt, L. Müller alii. *male nominatis* cod. plerique (ABORT, Graevianus, Leidensis, Vossianus, Parisini nonnulli. *male ominatis* Blandinius antiquissimus paucique alii correcti; inde Düntzer, Keller, Eckstein ediderunt *maleominatis*.

mulier marito est (quae quidem virtus tunc singularis erat): „marito unice dilecto gaudens"; mulier igitur pudica ac propter ipsam castimoniam digna, quae votum pro reditu mariti solvat *sacris iustis*, legitimis, *rite initis et curatis*, ut ait Livius 1, 31. Suet. Octav. 62: Liviam *dilexit et probavit unice ac perseveranter*. Livia ipsa apud Dionem Cass. 58, 2 *ἀκριβῶς σωφρονοῦσαν* se dicit! — *operata*] significatione praesentis, „prodeat et operetur sacris." Sic Verg. Ge. 1, 339: *Sacra refer Cereri laetis operatus* (sacrificans) *in herbis*. Propert. 2, 33, 2: *Cynthia iam noctes est operata decem*, id est, „rebus divinis operam dedit", ut dicit Cic. de Legg. 2, 26.

8. *Supplice vitta*] quas in capite gestabant matronae omnes, quo a libertinis distinguerentur (Tib. 1, 6, 67: *Sit modo casta doce, quamvis non vitta ligatos Impediat crines nec stola longa pedes.*), partim in sacris faciendis. Verg. Aen. 4, 637: *tuque ipsa pia tege tempora vitta.*

9. 10. *matres*] Liviae igitur et Octaviae in re divina facienda assistent ceterae matronae nobiles Romanae, matres eorum iuvenum, qui e bello Cantabrico salvi redierant, mulieres igitur aetate iam fere quadragenariae. — *Sospitum*] Horatius suo iure tamquam poëta totum exercitum „Augusto victore" *sospitem* redisse dicit. — *Vos* cet.] „Tum cum prodibit Livia et Octavia, vos parcite cet." — *Pueri* iidem sunt atque *iuvenes*, *puellae* eaedem ac *virgines*. Hoc igitur dicit: „*Vos iuvenes* (ex Latina consuetudine vel usque ad aetatis annum XX. et amplius *pueri*) et *virgines* (vel *puellae*) ante Cantabricam expeditionem illis nuptae, *male inominatis parcite verbis*, quod quidem monitum apte dat iuniori aetati, de matronarum cautione securus. Notissimum est vocc. et *virginis* et *puellae* de recens nuptis haud raro usurpari. Od. 2, 8, 22: *nuper Virgines nuptae.* 3, 22, 2: *laborantes utero puellas.* Verg. Ge. 4, 458. Eurydice, Orphei coniux, *moritura puella.* Ovid. Fast. 2, 451: *parce, precor, gravidis, facilis Lucina, puellis*; ib. 356. 810. Martial. 7, 88, 4: *me legit omnis ibi senior iuvenisque puerque, et coram tetrico casta puella viro.* Similiter iam Homerus *νύμφας* dixit pro uxoribus Γ 130, I 560, δ 743, λ 447.

Iam virum expertae, male inominatis
Parcite verbis.
Hic dies vere mihi festus atras
Eximet curas; ego nec tumultum
Nec mori per vim metuam tenente 15
Caesare terras.
I, pete unguentum, puer, et coronas
Et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa. 20
Dic et argutae properet Neaerae

14. *Eximet* codicum maior pars, *exiget* B. — 22. *Murreum* codices, non recte editores nonnulli *Murrheum* vel *Myrrheum*. — *cohibere* cod., *cohibente* Muretus ad Tibull. 3, 4, 28 et Bentleius prob. Meinekio et L. Müllero.

11. *male inominatis P. v.*] „εὐφημεῖτε." Od. 3, 1, 2: *Favete linguis.* — Quid significet *male*, monstratum est ad Od. 1, 9, 24 et 1, 17, 25. Qui scripserunt *male ominatis*, artis metricae immemores fuerunt: conf. ad Od. 2, 20, 13.

13—16. *Hic dies*] Iam, ut decet lyricum poëtam, a publica laetitia ad suam transit, ut fecit Od. 1, 37. 4, 2, 45. Epod. 9, 1. — *atras*] Vid. ad Od. 3, 1, 40. — *tumultum*] quemadmodum nominabant bella Italica et Gallica. Cic. Philipp. 8, 1: *Quid est-aliud tumultus nisi perturbatio tanta, ut maior timor oriatur?* Hic poëtice pro bello intestino positum videtur. Horatius certe tunc ad externum profectus non esset. — *Vis* autem significat „tumultum, bellum" sive intestinum sive externum, a Gallis fortasse rebellibus motum. Hoc vero his vv. tecte significat: „Hic dies reditus Augusti sospitis, quem ego ex animi sententia et amo et veneror, vere mihi festus erit, quia omnes mihi curas eximet, ne intestinae contentiones rursus oriantur, ut factum est post C. Iulii Caesaris interitum." — *tenente*] Od. 4, 15, 17: *Custode rerum Caesare.*

18. *Marsi memorem duelli*] „conditum bello Marsico s. sociali a. u. c. 663—665, iam prope septuagenarium, si qua ratione eiusmodi *testa* (cadus) superstes fuit bello Spartacio sive servili a. 681—683 illasque catervos *fefellit*, latuit." De vini aetate iocans Martialis 3, 62, 2: *sub rege Numa condita vina bibis.*

19. *si qua*] Non recte iungunt nonnulli *si qua testa*, cum nominat. *qua* ubique corripiatur; sed est ablat. adverbialiter positus, „si qua via, sicubi", ut Verg. Aen. 1, 18: *Si qua fata sinant.* — *vagantem*] ex Campania usque ad Mutinam, inde rursus in Italiam inferiorem, donec in peninsula Rhegiorum a M. Crasso caesus est.

21. *Dic*] Hoc igitur die *vere festo*, ut laetitiam cumularet, solus cum sola esse volebat, quemadmodum Od. 2, 11, 21 alia psaltria simili consilio arcessitur ad convivium cum Quinctio celebrandum. Facete vero deinde significat etiam sine amica diem illum sibi fore laetissimum. — *argutae*] „canorae

Murreum nodo cohibere crinem;
Si per invisum mora ianitorem
Fiet, abito.
Lenit albescens animos capillus 25
Litium et rixae cupidos protervae;
Non ego hoc ferrem calidus iuventa
Consule Planco.

CARMEN XV.

Uxor pauperis Ibyci,
Tandem nequitiae fige modum tuae
Famosisque laboribus:
Maturo propior desine funeri

XV. 2. *fige* cod. plerique, *pone* RTby Cruquii cod. Martinius.

psaltriae." Ep. 2, 2, 90: *argutos--poëtas.* Verg. Ecl. 9, 36: *argutos inter strepere anser olores.*

22. *Murreum*] „per se aeque bene olentem ac si myrrhino unguento esset delibutus." De colore „inter flavum et nigrum" (id est, fusco) interpretantur Scholiastae. Qui hoc praeferunt, appellant Propertii 3, 10, 22: *Et crocino naris murreus ungat onyx.* — *cohibere*] Muretus, Bentl., Cuningh. *cohibente* ideo praetulerunt, quia v. *properet* acceperunt pro „propere veniat", ut Od. 2, 11, 23: *maturet*; verum in eo ipso, quod illa *properet cohibere*, inest sententia: „nodo simpliciter religato (Od. 2, 11, 23.) exeat domo statimque ad me veniat."

23-25. *Si per* cet.] „Si molestus ille ianitor, qui saepe, dum alii amatores apud eam sunt vel cum delicias ipsa facit, ut cupidinem meam excitet, me excludit, nunc quoque te non admittet, noli id nimium curare, sed ad me illico redi; nam et sine Neaera, ubi mecum esse recusarit, festum ac laetum diem celebrabo: capillus enim *praecanus* (Ep. 1, 7, 26.), aetas iam provectior (quadragenaria), mitigat animi affectiones nimis turbidas." — *Ianitor* autem est servus ipsius libertinae innuptae, qui huius iussa, pro talium feminarum quotidiano lubitu saepe volubilia atque sibi repugnantia, illico exsequi debet.

27. *Non ego hoc ferrem*] „Si eiusmodi ἑταίρα mecum potare aspernata esset *consule* L. Munatio *Planco* cum M. Aemilio Lepido II. a. u. c. 712., cum XXII. annos natus eram, non ferrem, sed eius fores expugnarem."

XV. Moecham vetulam etiam propter eius inopiam iocose traducit. Ut tempus compositionis sic ignoramus, utrum Chloris et Pholoë personae sint fictae, an re vera Chloris, antequam nuberet homini tenui, quem Ibycum nominat, poëtam, ultionis haud oblitum, aliquando acriter offenderit.

1. *pauperis*] Propter mariti quoque paupertatem, non solum propter aetatem modestior tandem fiat suadet.

2-4. *nequitiae*] „effusae libidini."

Inter ludere virgines 5
Et stellis nebulam spargere candidis.
Non, si quid Pholoën satis,
Et te, Chlori, decet: filia rectius
Expugnat iuvenum domos,
Pulso Thyias uti concita tympano. 10
Illam cogit amor Nothi
Lascivae similem ludere capreae:
Te lanae prope nobilem
Tonsae Luceriam, non citharae decent
Nec flos purpureus rosae 15
Nec poti vetulam faece tenus cadi.

11. *Nothi* cod., *Cothi* Meineke. — 16. *vetulam* Vossianus, Lipsiensis R, pauci Parisini, *vetula* maior pars cod.

— *Figere modum* pro „constituere, ponere“ dixit etiam Cic. Parad. 3. § 25. (*Pone* Codd. minor pars) — *laboribus*] „meretriciis artibus tibi ipsi paullatim senescenti molestis et ab omnibus iam mala fama notatis. — *Maturo*] „iamiam tibi instanti.“

5-7. *ludere* „lascivire.“ Publius Syrus 49: *Anus cum ludit, morti delicias facit.* — *Et stellis*] „Dum tu filiam comitata te immisces puellis aetate florentibus, earum nitorem ita obscurare soles, ut ne in illis quidem contemplandis libenter immoremur.“ — *Pholoën*] „Non, si quid filiam tuam decet, idem propterea in te quoque placere potest.“ Acerbe matri anui filiam formosam opponit. Eodem autem *Pholoës* nomine utitur Od. 1, 33, 7. Od. 2, 5, 17.

9. *Expugnat*] Proprie intellego de meretricum petulantium comissationibus ioci causa ad adolescentium fores ita ductis, ut alias hi solebant amicarum ianuas effringere. Alii figurate: „Mulieris forma telorum instar viros etiam fortissimos sauciat atque labefactat.“ Sed illud longe efficacius et ad illius temporis mores accommodatius. Seneca Praef. ad Nat. Quaest. 4: *Crispus Passienus saepe dicebat, adulationi nos opponere, non claudere ostium, et quidem sic quemadmodum opponi amicae solet, quae, si impulit, grata est, gratior, si effregit.*

10. *Thyias*] Hom. Hymn. Cer. 387: *Ἣιξ' ἠΰτε μαινὰς ὄρος κατὰ δάσκιον ὕλῃ.*

12. *capreae*] Dionys. Per. 843: *Παρθενικαὶ νεοθηλέες οἷάτε νεβροὶ σκαίρουσιν.*

13. 14. *Te lanae*] „Te iam unice lanificium decet.“ — Ad *Luceriam*, Apuliae oppidum, optimae lanae tondebantur. Plin. H. N. 8, 48.

15. *Nec flos*] Od. 4, 10, 4: *puniceae flore rosae.* Conviviorum duas partes memorat, coronas roseas et compotationem.

16. *faece tenus*] usque ad faecem propter aviditatem. Theocr. 7, 70: *Αὐταῖσιν κυλίκεσσι καὶ ἐς τρύγα χεῖλος ἐρείδων.* Od. 1, 35, 26: *cadis Cum faece siccatis.*

CARMEN XVI.

Inclusam Danaën turris aënea
Robustaeque fores et vigilum canum
Tristes excubiae munierant satis
Nocturnis ab adulteris,
Si non Acrisium virginis abditae 5
Custodem pavidum Iuppiter et Venus
Risissent: fore enim tutum iter et patens
Converso in pretium deo.
Aurum per medios ire satellites

XVI. Cum mirarentur fortasse nonnulli, cur Horatius ad consequendas opes haud melius uteretur favore, quo gaudebat apud Augustum et Maecenatem, his ita respondet, ut sua se sorte prorsus contentum esse demonstret, adeoque a maioribus divitiis tamquam onere animum suum abhorrere; quod si tamen unquam contingat, ut plura velit, se in Maecenatis nota liberalitate acquieturum esse. — „Constat post a. 722 compositum esse, quod poëta villam iam possedit. (v. 25, 39) Praeterea nil de aetate scimus.“ FRANKE.

1. *Inclusam*] Sententiarum nexus: „Summa quidem divitiarum vis est; at eaedem et calamitates afferunt et curas; quocirca paucis contentus ego cum Stoicis nihil cupientibus facio.“ — *Danaën*] Hom. Il. Ξ 319. Simonidis Danae, fr. 37 Bgk., Pseudeuripidis Danaës Prolog. Apollod. 2, 4, 1. Pausan. 2, 23, 7. Apud Latinos Naevius Danaen tragoed. composuit (vide O. Ribb. tragoed. Rom. pg. 53 sq.), ex qua Horatius nonnulla videtur sumpsisse. — *turris aënea*] Sophocl. Antig. 945 vocat χαλκοδέτους αὐλάς, et El. 381 κατηρεφῆ στέγην.

2. *Robustae*] ex robore, firmissimo ligno factae. Cf. Od. 1, 3, 9.

3. 4. *Tristes*] „severae.“ Ovid. A. A. 3, 601: *tristi custodia servi.* — *munierant*] ex opinione scilicet Acrisii. Eadem constructione Od. 2, 17, 28: *Sustulerat, nisi - - levasset,* — *adulteris*] etiam de iis dicitur, qui virginum castitati insidiantur.

6—8. *pavidum*] oraculi metu. Apollod. l. l.: χρηστηριαζομένῳ ὁ θεὸς ἔφη γενήσεσθαι παῖδα ἐκ τῆς θυγατρός, ὃς αὐτὸν ἀποκτείνῃ. — *fore enim*] „sc. sciebant.“ Gl. Cod. T. „probe enim sciebant dicebantque inter se facilem fore aditum ad virginem Iovi in aurum mutato.“ — *in pretium*] „in aurum, quo corrumperentur custodes.“ Asclepiades in Anth. Pal. I. p. 102: Ζεῦ, διὰ χαλκείων χρυσὸς ἔδυς θαλάμων. Cum levi εἰρωνείᾳ totam hanc fabulam tractat iam Horatius; minus urbane posteriores poëtae ipsam Danaën auro corruptam narrant, ut Ovid. Am. 3, 8, 33: *Sed postquam sapiens in munera venit adulter, Praebuit ipsa sinus et dare iussa dedit.*

9. *Aurum*] Fragm. Lyrici in Diodori l. 37, 30, 5, 165 D.: Ὦ χρυσέ, βλάστημα χθονός, Οἷον ἔρωτα βροτοῖσι φλέγεις, Πάντων κράτιστε, πάντων τύραννε· Πολεμεῖς δ' Ἄρεος Κρείσσον' ἔχων δύναμιν. Πάντα θέλγεις· ἐπὶ γὰρ Ὀρφείαις μὲν ᾠδαῖς Εἵπετο δένδρεα καὶ Θηρῶν ἀνόητα γένη, Σοὶ δὲ καὶ χθὼν πᾶσα καὶ πόντος καὶ ὁ παμμήστωρ Ἄρης. —

Et perrumpere amat saxa potentius 10
Ictu fulmineo: concidit auguris
Argivi domus ob lucrum
Demersa exitio; diffidit urbium
Portas vir Macedo et subruit aemulos
Reges muneribus; munera navium 15
Saevos illaqueant duces.
Crescentem sequitur cura pecuniam
Maiorumque fames. Iure perhorrui
Late conspicuum tollere verticem,
Maecenas, equitum decus. 20

Cf. illud Menandri: *χρυσὸς δ' ἀνοίγει πάντα καὶ ᾅδου πύλας.* *satellites*] „tyrannorum custodes, qui auro corrupti illorum interfectoribus favent."

10. *amat*] „*φιλεῖ*, solet." — *saxa*] In tropo haud nimis argutandum, utrum res durissimas quasque, an tantummodo castella in rupibus posita ante oculos habuerit.

11. 12. *ictu fulmineo*] Cic. de off. 3, 94: *Phaethon ictu fulmineo deflagravit. auguris Argivi*] Amphiarai, qui inductus ab uxore Eriphyla, quae a Polynice aureo monili corrumpi se passa erat, cum Adrasto expeditionem adversus Thebas suscepit, ubi terrae hiatu absumptus est; Eriphyla autem in patris ultionem ab Alcmaeone necata est. Hom. Od. λ 325, ο 244 sq. Cfr. Apollod. 3, 6. Ovid. Met. 9, 406. Stat. Theb. 2, 267. — *domus*] non „aedes", sed „genus, familia."

13. 14. *Demersa exitio*] Alii *excidio;* sed tum potius dicendum fuisset *eversa excidio.* — *diffidit*] velut fulmine; „perfregit." — *urbium*] Olynthi, Potidaeae, Amphipolis, Pydnae cet. Plutarch. in L. Paullo Aemilio cap. 12: *Ἐῤῥήθη γοῦν, ὅτι τὰς πόλεις αἱρεῖ τῶν Ἑλλήνων οὐ Φίλιππος, ἀλλὰ τὸ Φιλίππου χρυσίον.* Cic. ad Att. 1, 16: *Philippus omnia castella expugnari posse dicebat, in quae modo asellus onustus auro posset ascendere.* — *subruit*] „subvertit *reges aemulos*, Pausaniam, Argaeum II., ut et Arrhybam Molossorum, Chersoblepten Thracum regem, corruptis exercituum ducibus." Imago in v. *subruit* a cuniculis in urbes obsessas actis repetita est.

15. 16. *navium--duces*] Menas, Cn. Pompeii libertus, dux classis Sex. Pompeii, hoc deserto a. u. c. 716 ad Octavianum desciverat, mox eo relicto ad Pompeii rursus partes transierat indeque iterum cum Octaviano se coniunxerat. Poterat autem hunc hominem Horatius eo facilius notare, cum ab ipso Octaviano proditor, ut fit, contemneretur. Dio 48, 45 et 49, 1. Sueton. Oct. 74. — *illaqueant*] „alliciunt et corrumpunt." Multo frequentius est *irretire.*

17. 18. *Crescentem*] Iuvenal. 14, 139: *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.* — *Maiorumque*] „maiorum opum."

18. 19. *Iure perhorrui*] „Divitiis eminere inter ceteros ac propterea caput attollere, superbire merito semper aspernatus sum." — *tollere verticem*] Od. 1, 18, 15: *tollens vacuum plus nimio gloria verticem.* — *conspicuum*] per prolepsin: „ita tollere, ut propterea late conspicuus fiat."

20. *equitum decus*] Non sine causa in tali sententiarum serie hac ap-

Quanto quisque sibi plura negaverit,
Ab dis plura feret: nil cupientium
Nudus castra peto et transfuga divitum
Partis linquere gestio,
Contemptae dominus splendidior rei, 25
Quam si quidquid arat impiger Apulus
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Purae rivus aquae silvaque iugerum
Paucorum et segetis certa fides meae 30

pellatione usus est, qua quemvis equitem Romanum illustrem salutare poterat, significans Maecenatem huius ordinis fine semper contentum fuisse, nec, quod facillimum ei fuisset, voluisse transire in ordinem senatorium aut ullos gerere magistratus ordinarios.

21. *Quanto* cet.] „Quanto paucioribus vitae commodis homo contentus est, eo pluribus gaudiis fruitur, cum praesertim liber sit ab omni taedio ac fastidio, quae quidem gaudia tam pura tamque grata merito pro deorum donis habentur.“ Stoicis hic sententiis utitur.

23. *Nudus*] „omnibus ultro renuntians, quibus opus non est.“ — Iam fingit quasi bina castra; hinc partes *nihil cupientium*, illinc partes *divitum*, divitiis unice inhiantium, quibuscum nihil sibi commune esse affirmat. „Non sic accipienda verba, tamquam fuerit iam in partibus divitum, sed quatenus is, cui inter duas partes oppositas constituto altera utra eligenda est, dum unam praefert et amplectitur, ab altera longius illico refugit.“ IANI. Omnino alterum membrum maximeque v. *transfuga* continuandae prioris membri metaphorae inservit. Simili imagine usus est Cicero ad Fam. 9, 20: *In Epicuri nos adversarii nostri castra coniecimus.*

25. *Contemptae*] „ab aliis ditioribus parvi factae et despectae;“ nam qui multas villas cum magnificis aedibus, vivariis, piscinis Tusculi, in Campania et in Apulia possidebant, pro homine paupere habebant Horatium, unici Sabini dominum. — *splendidior*] „sed sic tamen, cum contentus sim bonis paratu facilibus et paucis, me locupletiorem ac beatiorem esse sentio eo, qui magnis opibus praeditus maiores captare nunquam desinit.“

26—28. *arat*] Utima syllaba producitur in caesura, id quod ignorantes nonnulli scripserunt *non piger*. Conf. Od. 3, 24, 5. — *Apuli* autem quorum ut popularium frequenter recordatur, rustici erant laboriosi ac strenui. — *Occultare*] „reconditum habere“, ut solebant latifundiorum possessores retento in horreis frumento annonam premere. — *meis-horreis*] „non conductis“; auget hoc hominis opulentiam. Od. 1, 1, 9: *Illum si proprio condidit horreo* cet. — *inter opes inops*] Claudian. in Rufin. 1, 199: *Numquam dives eris, numquam satiabere quaestu; Semper inops, quicunque cupit.*

29. 30. *rivus*] Digentia in Horatii Sabino. Ep. 1, 16, 12. 18, 104. — *silvaque*] Ep. 1, 16, 9: *quercus et ilex.* — *certa fides*] „ideo, quod eum proventum quotannis mihi effert, quem exspectare par erat.“ Opponitur *fundus mendax* Od. 3, 1, 30. Cic. ad Fam. 16, 17, 1: *Et doctrina et domus et ars et ager*

Fulgentem imperio fertilis Africae
Fallit sorte beatior.
Quamquam nec Calabrae mella ferunt apes
Nec Laestrygonia Bacchus in amphora
Languescit mihi nec pinguia Gallicis 35
Crescunt vellera pascuis,
Importuna tamen pauperis abest,
Nec, si plura velim, du dare deneges.

31. *Fulgente* Bentleius coni.

etiam fidelis *dici potest, ut sit, quomodo Theophrasto placet, verecunda tralatio.*

31. *Fulgentem*] Sententia haec est: „Homo locuples omnino intellegere nequit me, quia tenui mea condicione satis superque contentus sum, longe feliciorem esse, quam ipse est, multis semper curis districtus.“ Iam is *fulget imperio fertilis Africae*, id est, „latissimas in Africa possessiones habet“, ut recte iam Acro: neque vero interpretandum de Africae proconsule. Seneca Ep. 89: *Parum est, nisi trans Hadrianum et Ionium Aegaeumque vester vilicus regnet; - - quam voltis late possidete; sit fundus, quod aliquando imperium vocabatur.* Meum autem Sabinum *fallit*, latet eum *sorte*, possessione, *beatius* (ὄν); id est: „nescit ille praedium meum maiora mihi gaudia praebere, quam ipse haurit ex multis et amplissimis suis possessionibus.“ *Fallit*, nota significatione, pro „*τὸν πλούσιον λανθάνει πολὺ ὀλβιώτερον ὄν.* Ablativus autem est instrumentalis: „beatior per pretium suum, quod ad pretium attinet“; neutiquam vero comparativus: „quam sors est fulgentis imperio Africae.“

33. 34. *Calabrae*] Calabrum mel, ut Hymettium atque Hyblaeum, melioribus adnumerabatur. Od. 2, 6, 14. Od. 4, 2, 27. — *Laestrygonia*] Scilicet Formiani oppidum suum Homericam illam *τηλέπυλον Λαιστρυγονίην* (Hom. Od. κ 82.) esse ferebant. Cic. ad Attic. 2, 13. Ovid. Met. 14, 233: *Lami veterem Laestrygonis, inquit, in urbem Venimus.* Cf. Od. 3, 17, 6.

35. *Languescit*] „mitescit paullatim.“ Colum. 1, 6, 20: *vina celerius vetustescunt* fumo. — *pinguia*] „spissa et copiosa.“ Oves *ἐϋτρεφέες, δασύμαλλοι* (Od. ι 425.) erant *Gallicae* (in Gallia Cisalpina) praecipue Altinates. Colum. 7, 2, 3. Plin. H. N. 8, 48: *Alba (lana) Circumpadanis nulla praefertur.*

37. *pauperies*] Nolim hic et Od. 1, 12, 43 cum quibusdam pro persona pauperiem habere, ut est apud Platonem in Symp. p. 203. B. Amoris mater, et iam ante veluti dea molesta Theognidi v. 351: *Ἁ δειλὴ πενίη, τί μένεις προλιποῦσα παρ' ἄλλον Ἀνδρ' ἶέναι; μὴ δή μ' οὐκ ἐθέλοντα φίλει, Ἀλλ' ἴθι καὶ δόμον ἄλλον ἐποίχεο, μηδὲ μεθ' ἡμέων Αἰεὶ δυστήνου τοῦδε βίου μέτεχε. Importuna* autem *pauperies*, ut Hesiod. Theog. 593: *οὐλομένης πενίης.*

38. *Nec, si plura*] Sane nihil facilius ei fuisset quam obtinere vel a Maecenate vel ab ipso Augusto fructuosius aliquod et amoenius praedium praeter Sabinum, sed noluit *divitias operosiores* acquirere. Cfr. Epod. 1, 31: *Satis superque me benignitas tua Ditavit.*

Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam, 40
Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
Campis continuem. Multa petentibus
Desunt multa: bene est, cui deus obtulit
Parca, quod satis est, manu.

CARMEN XVII.

Aeli vetusto nobilis ab Lamo, —

39. *Contracto* cod. plerique. *Contracta* c cum Parisinis 1973, 8213.

39. 40. *Contracto - - cupidine*] *Cupido* pro cupiditate semper generis masculini est apud Horatium. Cfr. ad Od. 2, 16, 15. *Contracto* autem: „certis limitibus circumscripto et veluti coartato.“ — *vectigalia*] Voc. a reditibus publicis paullatim tralatum ad privatos. Cic. ad Att. 12, 19. *Non egeo vectigalibus et parvo contentus esse possum.* de Rep. 4, 7: *Optimum et in privatis familiis et in re publica vectigal duco esse parsimoniam.* Parad. 6, § 49: *Non intellegunt homines, quam magnum vectigal sit parsimonia.* et ib. § 51 *non esse cupidum pecunia est, non esse emacem vectigal est.* Sat. 2, 2, 100: *ego vectigalia magna Divitiasque habeo.* — *porrigam*] „extendam, augebo, extento ipso agello Sabino vel aliis emptis.“ Seneca Ep. 89: *Quousque fines possessionum propagabitis? - - quousque arationes vestras porrigetis?*

41-43. *si Mygdoniis* cet.] „Si Lydiam campis Phrygiis continuem.“ *Continuare agros* (ut est etiam apud Cic. l. agr. 3, 14: fundos *in agro Casinati optimos fructuosissimosque continuavit.* Liv. 34, 4. Tacit. Germ. 45.) significat „ita coëmere, ut nullus alienus fundus interiectus sit.“ — *Alyattei*] ut *Achillei, Ulixei,* ab *Alyatteus* pro *Alyattes.* Olim: *Alyattici,* quod de Croeso, Alyattis filio, interpretabantur. — Totius loci, inde a v. 39., sententia haec est: „Cupiditatibus domitis, quemadmodum sapientem decet, efficiam, ut vere dives beatusque fiam; id quod minime contingit iis., qui summis opibus praediti, adeo ut amplissimos fundos per totam Asiam coëmant, maiorum tamen semper cupidi maneant.“ — *bene est*] Supple „ei“; „beatus ille est, propter id ipsum, quod nimiis bonis, quibuscum semper curae et sollicitudines coniunctae sunt, eum deus non cumulavit.“ Ep. 1, 1, 89: *iurat bene solis esse maritis.* Catull. 23, 15: *Quare non tibi sit bene ac beate?*

XVII. Carmen scriptum videtur ad L. Aelium Lamiam (v. Od. 1, 26. Cfr. Ep. 1, 14, 6.), non ad eius fratrem Quintum, cuius exstat nummus cum inscriptione: Q. AELIUS. L. F. LAMIA, IIIVIR. A. A. A. F. F. (Quo tempore compositum sit, ignoramus; nonnulli referunt ad a. 731.) Lamiam autem *suum* (Od. 1, 26, 8.) hortatur, ut *cras* eo hilarius diem festum celebret quanto magis ex *διοσημείοις* procellosus sit futurus: quae quidem imago mere poëtica videtur ideo excogitata, ut ad laetiorem vitae usum amicum exhortaretur, neutiquam faceti ioci plena, quemadmodum nonnullis visum est; fictum

Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos et nepotum
Per memores genus omne fastos
Auctore ab illo ducit originem, 5

XVII. Vv. 2-5. *Quando--originem*] suspecti Sanadono, Ianio, Buttmanno, Webero, Meinekio, L. Müllero, aliis. Totum carmen Horatii esse negat Hofman Peerlkamp. — 4. *Fastos* cod. plerique, *fastus* Graevianus Vossianus Lipsiensis RS. Conf. Od. 4, 14, 4.

enim arbitror totius carminis statum, ut ex tempore inde ab uno die in alterum compositum videatur, cum tamen in ipsa illa *παρενθέσει* a multis nostrae aetatis criticis damnata quam maxime limatum sit. Ex solito autem Romanorum nobilium more stirpem suam Graeculi alicuius genealogi ope ad hunc illumve heroëm referendi, hic certe Lamia (utrum per fastum quendam, an ioci causa, nos ignoramus) auctorem suae familiae praedicabat Lamum, Neptuni, ut ait Eustathius, filium, Laestrygonum regem. Hom. Od. *κ* 81: *Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον, Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην.* (Cfr. ad v. 6.) Huic igitur opinioni gratificatus tam illustrem „prosapiam" octo versibus includit, digressione utens inde a v. 2. usque ad v. 9: *Late tyrannus*, qui vv. in *παρενθέσει* sunt. Simulata autem, ni fallor, huius digressionis gravitas admodum festive opponitur reliqui carminis hilaritati.

1—3. *nobilis*] Lamiarum familia nobilissimis adnumerabatur. Tac. Ann. 6, 27: Lamiae *genus-decorum*. Iuven. 6, 385: *Quaedam de numero Lamiarum ac nominis alti*. item 4, 154.

2. 3. *Quando*] „quoniam, siquidem." SCHOL. Raro quidem sic usurpat Horatius (Sat. 2, 5, 9.); hic nescio quid habet lepidae gravitatis, quasi magnum huic de Lamo *παραδόσει* pondus tribueret. — *hinc*] de persona vel etiam stirpe, ut Verg. Aen. 1, 21: *Hinc populum--Venturum*. Ibid 235: *Hinc fore ductores revocato a sanguine Teucri*. — *priores*] Eos intellegit, qui vixisse credebantur inter primum Aelium Lamiam in huius familiae commentariis vel laudationibus funebribus memoratum et Lamum regem, Troianorum temporum aequalem; nam certe ne Iulia quidem gens totam seriem maiorum suorum inter primum Iulium ex Annalibus Pontificum aut aliunde historica fide notum et Iulum Aeneae f. nominatim explere unquam conata erat. *Prioribus* autem opponuntur *nepotes*, ii, quorum de nominibus certa fide constabat. — *ferunt*] „vetusta et constans fama est."

4. *memores--fastos*] Od. 4, 14, 4: *Per titulos memoresque fastos*; „qui maiorum res gestas atque honores ad posteritatem propagant." Quaerunt grammatici *fastosne* an *fastus* rectior forma sit. Prior sane antiquior Horatii etiam aetate videtur usitata fuisse. Alterius certum est exemplum Lucan. 10, 187: *Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus*. *Fastus* edunt etiam apud Silium 2, 10. Priscianus 6, 72 H.: *Apud Horatium duplicem invenio scripturam et* FASTOS *et* FASTUS *in III. Carminum:* PER--FASTOS *et* FASTUS *in aliis codicibus*. H. l. intellege potissimum de stemmatis (genealogiis) huiusce familiae. Nam iu Fastis consularibus unus comparet hic ipse Lamia, consul a. u. c. 756. Conf. Tac. Ann. IV. 13 ibique Nipperdey et Jos. Klein Fast. consul.

5. 6. *ducit*] speciosa D. Heinsii

Qui Formiarum moenia dicitur
Princeps et innantem Maricae
Litoribus tenuisse Lirim
Late tyrannus: — cras foliis nemus
Multis et alga litus inutili 10
Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquae nisi fallit augur
Annosa cornix. Dum potes, aridum
Compone lignum: cras Genium mero

5. *ducit* auctore D. Heinsio Bentleius, probantibus Orellio in ed. pr. Haupt Eckstein Vahlen. *ducis* codices. — 13. *potes* codices optimi *potis* Graevianus Leidensis Vossianus probantibus Bentleio Meinekio Orellio.

coni. *ducit*, acriter et ingeniose a Bentleio defensa est. — *Formiarum*] Plin. H. N. 3, 5: *Oppidum* (Latii) *Formiae Hormiae dictum, ut existimavere, Laestrygonum sedes.* Cf. ad Od. 3, 16, 34.

7. *Maricae*] deae litoris Minturnensium, iuxta Lirim *(Garigliano)* fluvium. Serv. ad Aen. 7, 47. Circen ita appellatam fuisse post mortem, ut Romulum Quirinum, Ledam Nemesin, refert Lactant. Institt. 1, 21. Eius lucus erat in ipsa Minturnensi civitate. „Huius igitur Nymphae litoribus innatat, ea placide perfluit Liris, donec in mare exeat.“ Claudian. de Probini et Olybrii Cons. 259: *Eridanus flavaeque terens querceta Maricae Liris.*

9. *Late tyrannus*] dominator, εὐρυκρείων Sic Hesiod. Theog. 486: *Οὐρανίδῃ μέγ' ἄνακτι.* Verg. Aen. 1, 21: *populum late regem.* Plinius Ep. 3, 5: Drusus, *Germaniae latissime victor.* Haec potissimum ὑπερβολὴ iocosi nescio quid habet. — *nemus - - Sternet*] „nemoris solum consternet.“

10. 11. *alga — inutili*] „Cuius nullus est usus, nisi forte ad laetamen inde faciendum. (Pallad. Mart. 10, 13.)“ Hinc proverbium *vilior alga.* Sat. 2, 5, 8. et Verg. Ecl. 7, 42. De re cf. Hom. Il. *I* 6: *ἄμυδις δέ τε κῦμα κελαινὸν Κορθύεται, πολλὸν δὲ παρὲξ ἅλα φῦκος ἔχευαν* (*ἄνεμοι*). — *Demissa*] „desuper immissa.“

12. *aquae - - augur*] „praesaga, divina.“ PORPHYR. Od. 3, 27, 10: *Imbrium divina avis imminentum.* Arat. *Διοσ.* 1022: *Χειμῶνος μέγα σῆμα καὶ ἐννεάνειρα κορώνη Νύκτερον ἀείδουσα.* Ovid. Am. 2, 6, 34: *pluviae graculus auctor aquae,* ubi Heinsius volebat *augur.*

13. 14. *Annosa*] Novem enim aetates vivere credebantur cornices. Hesiod. fr. 222: *Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη Ἀνδρῶν ἡβώντων.* Arato loco l. est *ἐννεάνειρα κορώνη.* — *Dum potes*] *ἕως δυνατόν ἐστιν.* Dum serenitate permittitur. ACRON. — *Compone*] „exstrue super focum. Eo magis, quod cras imminet turbida tempestas, Genio indulgebis-“ — *cras*] Fortasse propter sollemne menstruum, quo Genium Laresque una colebant: si de nataliciis verba facere voluisset, sane hoc uno alterove verbo significasset. Meineke carmen ad Saturnalia refert, quibus porcus (v. Martial. XIV, 70) immolabatur.

Curabis et porco bimestri 15
Cum famulis operum solutis.

CARMEN XVIII.

Faune, Nympharum fugientum amator,
Per meos finis et aprica rura
Lenis incedas abeasque parvis
Aequus alumnis,

15. *porca* d, Porphyrion, Cuninghamio probante.

15. 16. *Curabis*] pro imperativo „venerare, cole.“ Plaut. Pers. 263 *nunc et amico prosperabo et genio meo multa bona faciam*; ac saepius Plautus et Terentius *genio suo indulgere*, opp. *genium suum defrudare*. Alibi *Genium placare, invocare, ut nobis propitius sit*. Hic autem, fortasse cum certo quodam ioco, ex formulis *Genium placare, Genio indulgere* et *curare corpus, cutem*, hanc novam effinxit *curare Genium*. — *porco bimestri*] Idem sacrificium in Carnae sollemni memorat Ovid. Fast. 6, 158: *Extaque de porca cruda bimestre tenet; --pro parvo victima parva cadit*. Difficultates nonnulli moverunt ex Censorin. 2: *Funde merum Genio*. (Persius Sat. 2, 3.) *Hic forsitan quis quaerat, quid causae sit, ut merum fundendum Genio, non hostia faciendum putaverit? quod scilicet, ut Varro testatur --, id moris institutique maiores nostri tenuerunt, ut cum die natali munus annale Genio solverent, manum a caede ac sanguine abstinerent, ne die, qua ipsi lucem accepissent, aliis demerent*. Ex hoc quoque colligitur Horatium non loqui de Lamiae die natali. — *operum solutis*] „cum vacantibus servis et ab opere feriatis.“ ACRON. Cic. de Legg. 2. 29: *Feriarum festorumque dierum ratio in liberis requietem habet litium et iurgiorum; in servis, operum et laborum*. Tibull. 2, 1, 5: *Luce sacra requiescat humus, requiescat arator: - - Omnia sint operata deo: non audeat ulla Lanificam pensis imposuisse manum*. Constructio autem v. *solvere* cum genitivo (ut *λύειν πόνου*) certe a iureconsultis Latinis etiam ante Horatium usurpabatur. Cic. de Legg. 2, 51: *is per aes et libram heredem testamenti solvat*, id est, obligatione testamenti.

XVIII. 'Nonis Decembribus Faunalia sunt, hoc est dies festus Fauni, in cuius honorem pecudes lasciviunt'. PORPHYR. Quae sacra, etsi publice non erant recepta (Preller Mythol. Rom. I³ pg. 380) tamen in Italia multi non solum annua verum etiam menstrua videntur celebravisse. De Fauno conf. ad Od. 1, 17.

1. *Nympharum fugientum amator*] Sic de Syringe a Pane, quocum Latini Faunum confundebant, captata Ovid. Met. 1, 701: *Et precibus spretis fugisse per avia Nympham*. Fast IV. 761: *nec Dryadas nec nos videamus labra Dianae nec Faunum medio cum premit arva die*.

3. 4. *Lenis*] πρᾶος, ἵλεως, propitius. Hi enim dii agrestes interdum iracundi sunt et acriter puniunt, qui iis displicuere. Theocr. 1, 16: *τὸν Πᾶνα δεδοίκαμες - - ἐντὶ δὲ πικρὸς Καί οἱ ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ δινὶ κάθηται.* — *incedas*] Faunus (*Πὰν ἀγρῶν ταμίας* Euri-

Si tener pleno cadit haedus anno, 5
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina craterae, vetus ara multo
Fumat odore.
Ludit herboso pecus omne campo,
Cum tibi Nonae redeunt Decembres; 10
Festus in pratis vacat otioso
Cum bove pagus;
Inter audacis lupus errat agnos;
Spargit agrestis tibi silva frondis;
Gaudet invisam pepulisse fossor 15
Ter pede terram.

XVIII. 12. *pagus* cod. plerique, *pardus* Graevianus Vossianus Rbcd$\varphi\psi$ alii.

pidi in El. 704.) pro lubitu modo hic modo illic rura perambulare fingebatur. — *parvis-alumnis*] Ex antiquo aliquo interprete petitum videtur Acronis illud: „ruris vernulis, quos maxime Fauni laedere dicuntur;“ sed de vitulis, haedis, agnis loquitur poëta, ut Od. 1, 17, 3.

5-8. *Si*] Preces saepe concipiebantur cum huiusmodi condicione. Vid. ad Od. 1, 32, 1. — *pleno - - anno*] ad finem vergente, prope exacto, Nonis Decembribus. — *Larga* cet.] „Si large repletur vino *cratera*, forma etiam a Cicerone Verr. Acc. 4. 131., sed imprimis a poëtis (Sat. 2, 4, 80. Pers. 2, 52.) usurpata pro *crater*, quae cratera est *Veneris sodalis*, perpetua comes, sine qua Venus friget.“ — *vetus ara*] „iam ab illis, qui diu ante me Sabinum meum possederunt, extructa ad Faunalia celebranda.“ — *odore*] „thuris odore, suffimentis.“

9. *Ludit*] Hinc incipiunt Fauni laudes Faunaliumque descriptio. — *herboso - - campo*] Sub caelo Italico virent herbae, cum apud nos iam diu prata vieta ac deformia aut nive cooperta sunt.

11. 12. *Festus-pagus*] „omnes Mandelae (hodie *Bandela*) pagani tibi operantur feriasque agunt.“ Ovid. Fast. 1, 669: *Pagus agat festum.*

13. *Inter* cet.] Perfectam totius ruris tranquillitatem ac pacem, qua paganis hoc sollemne gratum faciat, cummulat inserta inter veras imagines imagine etiam poëtica lupi innoxie iam errantis inter agnos propter dei praesentiam audaces subito factos.

14. *Spargit*] Cum mense Decembri decidunt folia, id in Fauni honorem fieri fingit. Cfr. Epod. 11, 5. Est igitur imago poëtica φυλλοβολίας, ut in Daphnidis tumulandi honorem Verg. Ecl. 5, 40: *Spargite humum foliis.* Chariton. p. 77. Lips.: οἱ μὲν ῥόδοις, οἱ δὲ αὐτοῖς στεφάνοις ἐφυλλοβόλησαν αὐτούς.

15. 16. *invisam*] propter labores, quos per totum annum in ea colenda exanclavit; *pellere, pulsare, quatere terram* pro *saltare*, ut Od. 1, 4, 7. 1, 37, 2. 4, 1, 28. — *fossor*] agricola, in primis vinitor, ut Verg. Ge. 2, 264: *labefacta movens robustus iugera fossor*, ubi de vitium cultura praecepta dat. — *Ter pede*] „Quod est *tripudiare.*

CARMEN XIX.

Quantum distet ab Inacho
  Codrus pro patria non timidus mori,
Narras et genus Aeaci
  Et pugnata sacro bella sub Ilio:
Quo Chium pretio cadum 5
  Mercemur, quis aquam temperet ignibus,
Quo praebente domum et quota

XIX. 4. *sacro* cod. et edit. paene omnes, *sacra* pr. m. cod. π (Paris. 10310), Haupt ed. 1. 2. 3; conf. ad Od. 1, 10, 14.

Ter ad rhythmum anapaesticum vel dactylicum retulit." SCHOL. Calpurn. Ecl. 4, 128: *Seu cantare iuvat seu ter pede laeta ferire Carmina.*

XIX. Veri simile, quamquam non prorsus certum est, hunc *Murenam augurem* eundem esse cum L. Licinio Varrone Murena, fratre Terentiae Maecenatis, Horatii amico (cfr. ad Od. 2, 10). Is igitur, quicumque fuit, cum in Augurum collegium cooptatus esset, eius honoris gratia nocturnam, et eam quidem hilarissimam, compotationem instituit. Totam eius picturam quo invidiorem reddat, primum se expostulare fingit cum Telepho, qui philologis quaestiunculis occupatus de convivio rite parando nunc, cum sit *συμποσίαρχος*, taceat. Quod Telephum „Graecum poëtam, sodalem Horatii" vocat Acron, id unice ex carminis exordio desumptum est; ignoramus enim, utrumne sit persona ficta, an ioci causa amico, cui una cum Murena hoc carmen miserit, mythicum illud nomen imposuerit, quo utitur etiam Od. 1, 13, 1. et Od. 4, 11, 21. Totum carmen est *μιμητικώτατον*. — „Manifestum est scriptum esse ante a. 732., quo Murena una cum Fannio Caepione in Augustum conspiravit. (Vellei. 2, 91. Suet. Oct. 19, 66. Tiber. 8. Senec. de Clem. 9. Dio Cass. 54, 3.) Ergo aliqua certe probabilitatis specie circa a. 729. vel 730. et quidem hieme (v. 8.) compositum dixeris." FRANKE.

1. *Quantum distet*] „Quantum temporis sit ab Inacho, primo Argivorum rege, usque ad Codrum, Atheniensium ultimum." Notant interesse annos circiter DCCC. (Inachum a. ante Chr. 1667. ponit Boeckh *Manetho* p. 193.) Ocellus Lucanus 3, 5. p. 37. Rud.: *Τοῖς λέγουσι τὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀρχὴν ἀπὸ Ἰνάχου εἶναι τοῦ Ἀργείου προσεκτέον κτλ.* De Codro cfr. Vell. Pat. 1, 2. Iustin. 2, 6.

3. 4. *Narras*] „Quaestionibus *φιλολόγοις* vacans alias narrare soles: sed nunc talibus locus non est." — *genus Aeaci*] „explicas Aeacidarum stemma." (Peleus, Achilles, Neoptolemus; Telamon, Aiax cum Teucro.) — *sacro*] *Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον, Ἴλιος ἱρή.*

5-7. *Quo Chium* cet.] „Ad summam: tu antiquitati studes; praesentium oblivisceris et hoc, quod nunc unice agendum est, taces: quanti emamus vini Chii cadum; quis convivator (*parochum* facete dicit Sat, 2, 8, 36.) balneum paraturus adeoque domum suam praebiturus sit nobis:" (duo haec membra arcte coniungenda diversa ratione idem significant:) „quota hora eo me conferam, subtrahens me tandem huic frigori, quale solet esse in Paelignis." De symbola loquitur, in qua unus praebet bal-

Paelignis caream frigoribus, taces.
Da lunae propere novae,
Da noctis mediae, da, puer, auguris 10
Murenae: tribus aut novem
Miscentur cyathis pocula commodis.

12. *Miscentur* codices omnes. *Miscentor* cum Rutgersio et N. Heinsio Bentleius, L. Müller, Eckstein, O. Keller.

neum, triclinium, lectos, vasa; ceteri vinum et cibos emunt ac per servos afferendos curant. — *Chium-cadum*] Sic prorsus Athen. 1. pag. 3. f: *ὁ Χῖος Ἴων τραγῳδίαν νικήσας Ἀθήνησιν ἑκάστῳ τῶν Ἀθηναίων ἔδωκε Χῖον κεράμιον.* Thasium vinum ceterorum optimum *μετ' ἀμύμονα Χῖον ἄλυπον* dicit Hermippus apud Athen. 1. pag. 29. e. — Una est interrogatio, *quis--quo--domum*, id est, „Quis praebeat domum atque aquam tepefaciat?" 'Nam tepefactis aquis solent Graeci vina temperare." ACRON. Confer Mart. 2, 1, 9 *ante incipiat positus quam tepuisse calix;* id. 1, 11, 3. Conviviorum apparatus describuntur etiam apud Plaut. Most. 296 sq. Pers. 769. Bacch. 70.

8. *Paelignis*] Minime hoc significat, se apud Paelignos, Corfinii vel Sulmone, versari indeque Romam venturum, sed „domi se frigus pati vere Paelignum, quo in convivio se liberaturus sit." — *Frigora* autem ut *calores* Od. 3, 24, 37.

9. Iam *φαντασίας* ope Telephum una secum in ipsum convivium abripit. „Da, pincerna, inquit festinans poëta, da poculum, quod in novae lunae honorem ebibatur." (Genitivi huius in potando usitati exempla habes ad vv. 10. 11.) Fingit ergo esse *νουμηνίαν* nocturnumque simul tempus convivii significat, „Lunae novae cyathum poscit, quod mensis Kalendis vesperi epuletur, quae festae semper erant." TURNEBUS. Antiquus enim annus Romanus ante Decemviros, quem Numae annum dicunt, lunaris erat, ita ut Luna nova mensis cuiusque initium faceret, unde mos hic Kalendis in honorem Lunae novae bibendi antiquitus usque ad Horatii tempora videtur esse servatus. Dionys. Halic. 10, 59. ad a. u. c. 304: *Ἤγον δὲ τοὺς μῆνας κατὰ σελήνην καὶ συνέπιπτεν εἰς τὰς Εἰδοὺς ἡ πανσέληνος.*

10. 11. *Da noctis mediae*] „da alterum poculum in honorem mediae noctis, in quam protrahetur compotatio" (ut Od. 3, 28, 16: *Dicetur merita nox quoque naenia.*), „tertium in honorem novi auguris Murenae." Tres, noli dubitare, hae sunt potationes distinctae, non una, ut volunt interpretes timentes, ne nimis vinolentum se monstret Horatius. Sine ellipsi Od. 3, 8, 13: *Sume, Maecenas, cyathos amici Sospitis centum.* Eadem genitivi constructione utuntur Graeci. Meleager in Anth. Pal. I. p. 122: *Ἔγχει τᾶς Πειθοῦς καὶ Κύπριδος Ἡλιοδώρας, Καὶ πάλι τᾶς αὐτᾶς ἀδυλόγου Χάριτος.* — *Murena*, non *Muraena*, scribitur hoc nomen in Fastis Capitolinis a. 731. cf. Jos. Klein l. l. pg. 8.

11. 12. *tribus aut novem*] Difficilis facta est huius loci interpretatio, quia alii cyathos pro certa mensura habent, et *poculis* opponunt, alii eosdem cum *poculis* confundunt. Nam ut Graecorum illud proverbium: *ἢ πέντε ἢ τρεῖ ἢ μὴ τέτταρα·* diverso modo explicarunt iam antiqui, Plautus in Sticho 706: „*Vide, quot cyathos bibimus? St.*

Qui Musas amat imparis,
  Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates; tris prohibet supra 15
  Rixarum metuens tangere Gratia
Nudis iuncta sororibus.
  Insanire iuvat: cur Berecyntiae
Cessant flamina tibiae?
  Cur pendet tacita fistula cum lyra? 20
Parcentis ego dexteras

Tot, quot digiti sunt, tibi in manu. Cantio Graecast: ἢ πέντ' ἢ τρία πῖν' ἢ μὴ τέτταρα, simpliciter, ni fallor, de poculorum numero, contra Athenaeus 10, 28. p. 426. et Eustathius pag. 1624. de mixtionis ratione, sic de hoc quoque loco ambigunt interpretes. Verum respicientes maxime v. *miscentur*, cyathos, mensuram, distinguimus a poculis, quorum de numero, ut h. l. in tam hilari cena consentaneum erat, nihil omnino praecipitur, atque explicamus: „Sextarius cum constet XII cyathis, miscentur aut tres meri cyathi cum novem aquae cyathis, eaque mixtio infirmioribus apta erit, aut inversa ratione novem meri cyathi cum tribus aquae, quae potio validioribus sit destinata.“ Pollux VI. 18: *ἐπήνουν δὲ οἶνον τὸν τρία φέροντα, τουτέστι τὸ τριπλοῦν τοῦ ὕδατος*. Aliam sane rationem postulabat vinum Ismaricum Homeri, Od. *ι* 209. — *Commodi* autem *cyathi* h. l. sunt „plenum modum habentes, integri, ut ne propter nescio quam nimiam temperantiam minus vini hauriatur, quam mensura ipsa continet.“ — Retinenda autem videtur librorum lectio *miscentur*, quia simpliciter narrat, ex more in conviviis solito hanc vel illam meri cum aqua mixtionem convivis pro eorum lubitu apponi.

12-15. *imparis*] Earum numerum novenarium significat. — *Ternos ter cyathos*] „Sane“, inquit, „poëta *attonitus*, *ἐνθουσιάζων*, spreta leviore illa mixtione, fortiorem petet novem vini cyathorum cum tribus aquae; verumtamen non petet *tres supra novem* vini cyathos, id est, duodecim, vel quod idem est, merum nulla prorsus aqua dilutum, providus, ne rixae oriantur.“ — *attonitus*] „*ἐμβρόντητος*, furore percitus. Similiter Anacreon de se fr. 81 Bgk.: *αἱ δέ μευ φρένες ἐκκεκωφέαται*.

16. 17. *Gratia* cet.] „Tres Gratiae iunctae.“ Od. 4, 7, 5: *Gratia cum Nymphis geminisque sororibus.* Od. 1, 30, 5: *solutis Gratiae zonis.*

18. 19. *Insanire*] „bacchari, amotis tamen rixis.“ Od. 4, 12, 28: *Dulce est desipere in loco.* — *cur Berecyntiae*] „Cur cessant tibicines *Φρυγιστὶ* canere?“ Berecyntus, Phrygiae mons, ubi praecipuus cultus Matris deum magnae Idaeae. Tib. 2, 1, 86: *Phrygio tibia curva sono*, et quidem graviore. Aristot. Polit. 1, 8, 6: *οὐκ ἔστιν ὁ αὐλὸς ἠθικόν, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργιαστικόν.* (Hinc *insanire.*) — *flamina tibiae*] Eurip. Phoen. 788: *λωτοῦ πνεύματα.* Bacch. 127: *ἡδυβόᾳ Φρυγίων Αὐλῶν πνεύματι.*

20. „*Cur pendet* in parietis clavo *fistula* (proprie pastorum, h. l. ut videtur, unius calami acutioris soni,) *cum lyra* nondum pulsa?“ Fistula cum tibia iungitur etiam Od. 4, 1, 24.

21. 22. *Parcentis*] „Servos res ad convivium necessarias, vinum,

Odi: sparge rosas; audiat invidus
Dementem strepitum Lycus
Et vicina seni non habilis Lyco.
Spissa te nitidum coma, 25
Puro te similem, Telephe, Vespero,
Tempestiva petit Rhode:
Me lentus Glycerae torret amor meae.

CARMEN XX.

Non vides, quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Gaetulae catulos leaenae?

27. *Rhode* cod. plerique, *Chloe* Graevianus Vossianus Lipsiensis Scd *φψ* alii.

flores, unguenta, parcius administrantes detestor." — *sparge rosas*] Propter *frigora* illa *Paeligna* intellige hibernas, quae in Italia facillime arte coli poterant, cum Karthagine Hispaniae hieme tota praecoces essent teste Plinio H. N. 21, 4, 10.

23. *Lycus*] Ut fit in compotationibus, ut sensim delabamur ad deridendos vel probris vexandos homines nobis invisos, h. l. illudit personae fictae, Lyco vicino, seni, propter avaritiam invido convivis in laetitiam effusis atque immanem strepitum excitantibus, qui (quod ridiculum erat) vel in matrimonio habebat vel amabat feminam adolescentem, cui par ipse non erat. Deinde revertitur ad Telephum, huius suosque amores praedicans.

24. *vicina*] „nobis hac in domo potantibus." — *non habilis*] „*οὐκ εὐμεταχείριστος*, ei minus ideo conveniens, quod inversa ratione ille amicae vel uxori propter senium minus aptus est in re venerea."

25. *Spissa*] Ut calvities pro turpissimo malo habebatur, ita densi capilli pulchritudinis magna pars, praesertim in adolescentulo. — *nitidum*] h. l. natura potius, quam „unguentis splendentem." Sic Pindarus Nem. 1, 68. Gigantibus tribuit *φαιδίμαν κόμαν*.

26. *Vespero*] „per purum caelum, per sudum micanti;" ut Od. 3, 9, 21: *sidere pulchrior*.

27. 28. *Tempestiva*] „Propter iuvenilem aetatem, qua te aequat, tibi apta." Od. 1, 23, 12: *Tempestiva-viro*, nubilis. — *Rhode*] Huic nomini, quamquam haud raro apud scriptores et in Inscriptt. obvio, multi librarii notius etiam *Chloës* nomen substituerunt. — *lentus*] Non est „iam frigidior factus", ut volunt nonnulli, nam prope ridiculum foret: „frigidus iam et languescens amor me torret", sed „longus, qui lente absumit." Od. 1, 13, 8: *Quam lentis penitus macerer ignibus*. Tib. 1, 4, 81: *Heu heu quam Marathus lento me torquet amore!*

XX. Acre certamen de Nearcho adolescentulo ortum inter Pyrrhum, eius amatorem, et puellam illius amore incensam eumque sibi uni servare ac retinere cupientem lepide narrat.

1. 2. „Non vides, quanto cum periculo tuo puellae fervide amanti formosum adulescentem adimere coneris? Profecto non minore peri-

Dura post paullo fugies inaudax
Proelia raptor,
Cum per obstantis iuvenum catervas 5
Ibit insignem repetens Nearchum,
Grande certamen, tibi praeda cedat,
Maior an illa.
Interim, dum tu celeres sagittas
Promis, haec dentis acuit timendos, 10
Arbiter pugnae posuisse nudo
Sub pede palmam
Fertur et leni recreare vento

XX. 8. *cedat, Maior an illa* Hofman Peerlkamp et Haupt ad Ovidii Halieut. p. 40; receperunt L. Müller, O. Keller, Vahlen alii. *cedat Maior an illi* codices et ed. superiores omnes.

culo venator leaenae *Gaetulae* (Od. 1, 23, 10.) catulos auferat." — *moveas*] „tangas, ut asportes ex lustro leaenae."

3. *post paullo*] Frequenter sic etiam Sallustius, Caesar, Livius pro *paullo post.* — *inaudax*] ἄτολμος. Hoc nunc quidem ἅπαξ λεγόμενον uno gradu distat a „timido, imbelli, ignavo", quae maiorem utique habent reprehensionem.

5. *per obstantis iuvenum catervas*] Singulari artificio retinet leaenae imaginem catulorum raptorem ultum euntis simulque puellae ob iniuriam, quam ei infert Pyrrhus, grate iracundae admiscet imaginem. Hae *catervae* autem sunt veluti venatorum Pyrrhum comitantium, id est, priorum Nearchi una cum Pyrrho, cui tamen ille maxime favebat, amatorum, antequam puer fervidae puellae maturus iam esset.

6—8. *insignem*] „inter omnes maxime conspicuum." H. l. absolute, quia unusquisque suppleturus erat: „forma inter aequales suos." — *Grande certamen - - illa*] „Tota haec sententia appositio est, non ad Nearchum quidem solum, sed ad praecedens enuntiatum totum." DILLENB. Est igitur: „(Atque) id quidem erit magnum certamen, cum ibit" cet. — Cum volgata *cedat maior, an illi* probabilem explicationem non admittat, recepi HP. et Hauptii (qui HP. non inspecto in idem incidit) sagacem ac facillimam emendationem *cedat, Maior an illa* („an illa victrix futura sit."), conf. Ep. 1, 10, 35: *minor in certamine longo.*

10. *dentis acuit*] Quod proprie valet de apro (Hom. Il. Λ 416: θήγων λευκὸν ὀδόντα. Hesiod. Scut. Herc. v. 388: Θήγει δέ τε λευκὸν ὀδόντα. Verg. Ge. 3, 255.), ad leonem transtulit, ut Scriptor ad Herenn. 4, 51: *sicut e cavea leo missus - -, acuens dentis.*

11-13. *Arbiter*] βραβευτής, iudex, quia penes ipsum est, cuius praeda esse velit, utrum Pyrrho palmam porrigat, an puellae amore percussae. — *fertur posuisse*] Signum hoc fastus ac superbiae, quo in suo arbitrio positum esse praemium ostendit atque de ipsius favore certantes prope deridet. — *nudo*] „Nudum pedem pro toto corpore nudo dici arbitror, ut pulchritudini confisus suae puer nudus adstare fingatur, tamquam alter

Sparsum odoratis umerum capillis,
Qualis aut Nireus fuit aut aquosa 15
Raptus ab Ida.

CARMEN XXI.

O nata mecum consule Manlio,

Cupido." BOTHE. Huc ducit etiam, quod umeros sane nudos refrigerat. — *palmam*] victoriae signum. Ita ut interpretemur, postulant vv. *Arbiter pugnae.* — *posuisse*--*Fertur et*-*recreare*] Ad coniunctionem infinitivi perf. et praes. cfr. Valer. Max. 2, 4, 2: *Senatus consulto cautum est, ne quis in urbe*--*subsellia posuisse sedensve ludos spectare vellet.* Videlicet praecedunt in utroque loco actiones *posuisse, posuisse* subsequuntur *recreare, spectare.*

14. *odoratis*] rosa et unguentis. „Quietus dum adstat, aurae comas suas per umeros effusas ventilare permittit." Chaeremon apud Athenaeum, p. 608 d: *Κόμαι δὲ κηροχρῶτες ὡς ἀγάλματος Αὐτοῖσι βοστρύχοισιν ἐκπεπλασμέναι Ξουθοῖσιν ἀνέμοις ἐνετρύφων φορούμεναι.*

15. 16. *Nireus*] Hom. Il. *B* 673: *Νιρεύς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.* Epod. 15, 22: *Formaque vincas Nirea.* — *aquosa*] Homerus *πιδήεσσαν* vocat Il. *Λ* 183. et aliquoties *πολυπίδακα*, maxime propter Simoentem et Scamandrum. — *Raptus*] Ganymedes, raptus primum a Tantalo (Oros. 1, 12.) rursusque a Iove. Il. *Υ* 232.

XXI. Dum amphoram promit, quam cum Messalla in convivio exsiccet, in magnificas vini laudes effunditur. (Carmen quando compositum sit, dici nequit. Alii referunt ad a. 723., alii ad a. 727.) — M. Valerius Messalla Corvinus (Messallae c. 693 f.) natus a. u. c. 690. posteaquam una cum M. Cicerone (Marci oratoris filio) et Horatio poeta Athenis litteris et philosophiae operam dedit, bello civili Brutum et Cassium secutus est. Post proelium Philippense partium reliquiae imperium ei detulerunt, quod renuit; proximis post annis ab Antonio stetit. Sed post Brundisinam pacem Octaviani partes amplexus est. Consul factus est a. u. c. 723: Aquitanis devictis et Oriente composito triumphum Aquitanicum egit a. u. c. 727. Postea quietus et in optimis studiis versatus domi consenuit; Augusto si non gratissimus (quippe liberi spiritus retinens), at honoratissimus. Mortuus est a. u. c. 762. Veterum oratorum quasi agmen cogit. Quintil. 10, 1, 113: *Messalla orator nitidus et candidus et quodam modo praeferens in dicendo nobilitatem suam, minor viribus* (Asinio Pollione). A. P. v. 371. Immortalem eum ad nostram aetatem reddidit imprimis amicitia, qua amplexus est Tibullum, qui hoc scripsit: *Hic iacet immiti consumptus morte Tibullus, Messallam terra dum sequiturque mari.*

1. *O nata*] „impleta". Refertur non ad amphoram ipsam, sed ad vinum in ea conditum. — *Manlio*] L. Manlio Torquato, L. Aurelio Cotta coss. a. u. c. 689. Cfr. Epod. 13, 6: *Tu vina Torquato move consule pressa meo.* Nomina consulum, quibus coss. vina condita erant, amphoris adscribebantur vel tabella separata vel in amphoris ipsis expressa, ut est certe in operibus doliaribus s. figlinis.

Seu tu querellas sive geris iocos
Seu rixam et insanos amores
Seu facilem, pia testa, somnum,
Quocumque lectum nomine Massicum 5
Servas, moveri digna bono die,
Descende Corvino iubente
Promere languidiora vina.
Non ille, quamquam Socraticis madet
Sermonibus, te neglegit horridus: 10

XXI. 10. *neglegit* Leidensis Lipsiensis A. *negligit* B; *necleget* vel *negleget* vel *negliget* plerique codices.

2. 3. *querellas*] spreti maxime amoris. — *geris*] „Cuiuscumque horum affectuum secundum diversos potorum animos veluti semen ac principium in te contines." — *rixam*] non amantium, sed ipsorum inter se convivarum. — *insanos amores*] „cum convivae prope ebrii gloriantur de amoribus suis vel cum puellis compotationi adhibitis licentius colloquuntur."

4. *facilem*] ut Od. 2, 11, 8. Alibi et *levis somnos* (Od. 2, 16, 15.) et *lenem s.* (Od. 3, 1, 23.) vocat. — *pia*] quatenus gratum somnum adducit: adeoque hoc v. ad proxima unice refertur: „benigna."

5. *Quocumque-nomine*] „Quodcumque tandem officium fato quodam tibi tributum est, ut excitares aliquando unum alterumve illorum affectuum, quos significavi, vel alios etiam" (progrediente sententia iam *querellas* et *rixas* missas facit, gratiora dumtaxat mente complexus); seu: „quemcunque ad effectum praestandum destinatum est Massicum (Campanum, Od. 1, 1, 19.), quod contines." — *Lectum* utique est „conditum", non „electum", ut volunt Sanadonus et Forcellinus. — Ceterum speciosa, non tamen vera, est lectio Codicis Bernensis antiquissimi aliorumque *numine*.

6-8. *moveri*] Tanta certe es bonitate, ut digna sis, quae hoc die fausto demovearis ex apotheca." Epod. 13, 6: *Tu vina-move*. — *Dignus* autem cum infinit. posteriore tempore etiam in prosa or. iungitur. Seneca de Benef. 1, 1, 10: *dignus est decipi*. — *Descende*] ex horrei sive apothecae sive fumarii parietе, cui tamdiu acclinata fuisti. Similiter Od. 3, 28, 7: *deripere horreo—amphoram*. — *iubente Promere*] Corvino poscente vina languidiora, quale est istuc, quod tu mihi servas antiquissimum." — *languidiora*] bona significatione, „mitiora". Cf. Od. 3, 16, 35.

9. 10. „*Socraticis-Sermonibus*, quales reperiuntur maxime apud Platonem et Xenophontem in Symposiis, adeo *madet*, penitus imbutus est, ut eorum ipsorum formam ac totum genus suis sermonibus referat, cum inter amicos versatur." Plinius Ep. 3, 12, 1: *sit expedita, sit parca* (cena); *Socraticis tantum sermonibus abundet*; etenim Horatii verba in proverbii prope consuetudinem venerant. *Madere* sine imagine est „abundare". — *neglegit*] „qua utitur vivendi et cogitandi ratione, qualem illum cognitum habeo". — *horridus*] „nimis tristis ac morosus." — Resolve: „Non, propterea quod fortasse horridus sit, te neglegit; ut Ep. 1,

Narratur et prisci Catonis
Saepe mero caluisse virtus.
Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro; tu sapientium
Curas et arcanum iocoso 15
Consilium retegis Lyaeo;

12. *mero caluisse* codices omnes, *mero incaluisse* Victorinus Bentleius. (Horatio non ausim adscribere' Lachmannus ad Lucret. pg. 199.)

7, 2: *mendax desideror.* Ep. 2, 2, 195: *spargas tua prodigus.*

11. 12. *prisci Catonis*] Censorius h. l. unice aptus est; nam is propter nescio quam festivam morositatem atque multa et lepida *ἀποφθέγματα* personam gerebat apud Romanos posteriores mediam inter severitatem et iocum. Firmat hanc explicationem Ep. 2, 2, 116: *vocabula--priscis memorata Catonibus.* (De Uticensi alii acceperunt, quia Plut. Cat. min. 6: *προιόντι τῷ χρόνῳ μάλιστα προσίετο πίνειν, ὥστε πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον.* Seneca de Tranquill. 1, 15: *Cato vino laxabat animum curis publicis fatigatum.--Catoni ebrietas obiecta est.* Tum *prisci* explicant „severi", ut Verg. Copae v. 34: *A pereat, cui sunt prisca supercilia!* Sed, ut verum fatear, ut apta duobus aliis locis Catonis Uticensis est mentio (Od. 1, 11, 35. 2, 1, 24.), ita inepta atque importuna esset h. l., ubi poëta leviter iocatur). Conferatur de hoc loco Lessing (Vademecum für H. Lange) III p. 426—433 ed. Lchm.-M., Niebuhr Röm. Gesch. 1[4] 394. — *Virtus* autem *Catonis*, ut Sat. 2, 1, 72: *Virtus Scipiadae et mitis sapientia Laeli.*

13. *tormentum*] H. l. non habet significationem explorandi, ut A. P. 434: *Reges dicuntur multis urgere culullis Et torquere mero, quem perspexisse laborant,* cet. et Ep. 1, 18, 38: *Commissumque teges et vino tortus et ira.* Sed hoc volt: „ut vera tormenta reos confiteri cogunt delicta, sic vinum, quasi *lene*, gratum, *tormentum* excitat *ingenium plerumque* (persaepe) *durum* efficitque, ut longe facilius carmina festivosque sermones fundat." Est nostrum *Reizmittel.* „*Ingenio duro* esse dicitur seu poëta sive orator, quia arida et difficili vena est, qui non *εὑρετικός*, non pollens inventione et copia." BENTLEI. Silius 11, 285: *Donec pulsa fames et Bacchi munera duram Laxarunt mentem.* Cfr. Od. 1, 18, 3: *Siccis omnia-dura deus proposuit.*

14-16. *sapientium*] „Vinum efficit, ut etiam ii, qui alioqui sapientes se gerunt et nescio quae secreta consilia semper agitare putantur, longe apertiores fiant atque ad iocandum ipsi quoque progressi multa patefaciant, quae extra convivium vix cum quoquam communicarent." Cogitandum de iis, qui in vita quotidiana seriis plerumque ac gravibus cogitationibus occupati videntur. Sic Diphilus apud Athen. 2, 2: (*Διόνυσε,*) *Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν.* (De genitivi forma cfr. Od. 3, 24, 21.) — *iocoso-Lyaeo*] Videtur dativus potius quam ablat. vel absol. (inter vina) vel instrum. (per vinum). — *Iocosus* autem vocatur, quia ad iocos provocat tum maxime, cum praeter exspectationem compotantium arcana illa consilia in lucem protrahuntur. — *retegis*] Aeschyl. fr. 288. Dind.: *Κάτοπτρον εἴδους χαλκός ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ.*

Tu spem reducis mentibus anxiis
Virisque et addis cornua pauperi,
Post te neque iratos trementi
Regum apices neque militum arma. 20
Te Liber et, si laeta aderit, Venus
Segnesque nodum solvere Gratiae
Vivaeque producent lucernae,
Dum rediens fugat astra Phoebus.

18-20. *cornua*] quae Fluviis et Libero patri ipsi tribuuntur, virium atque confidentiae *σύμβολον*. Apposite Ovid. A. A. 1, 239: (inter vina) *Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit*; et Am. 3, 11, 6: *Venerunt capiti cornua sera meo.* Iunge autem *Virisque et cornua addis;* metaphoram enim *τῷ κυρίῳ* iunxit. Languet volgaris interpretatio: „spem virisque reddis anxiis.“ — *Post te*] scil. epotam. — *apices*] Od. 1, 34, 14 de regis Parthorum insigni, tiara cum acumine. Curtius 3, 3, 19: *Cidarim Persae vocabant regium capitis insigne: hoc caerulae fascia albo distincta circumibat.* In prosa orat. „diademata“: sine figura: maiestatem et potentiam.“ — *Iratos*] autem *apices* pro „iratorum regum apicibus“, ut Propert. 2, 20, 8: *Niobe -- Sollicito lacrimas defluit a Sipylo.* — Similes loci de vini virtutibus: Od. 1, 18. Pind. fr. 203 Bgk.: *Ἀνίκ' ἀνθρώπων καματώδεες οἴχονται μερίμναι Στηθέων ἔξω, πελάγει δ' ἐν πολυχρύσοιο πλούτου Πάντες ἴσα πλέομεν ψευδῆ πρὸς ἀκτάν. Ὃς μὲν ἀχρήμων, ἀφνεὸς τότε, τοὶ δ' αὖ πλουτέοντες -- ἀέξονται φρένας ἀμπελίνοις τόξοις δαμέντες.* Bacchylides fr. 27 Bgk.: *Γλυκεῖ' ἀνάγκα Σευομένα κυλίκων θάλπησι θυμόν, Κύπριδος δ' ἐλπὶς διαιθύσσει φρένας Ἀμμιγνυμένα Διονυσίοισι δώροις, Ἀνδράσι δ' ὑψοτάτω πέμπει μερίμνας· Αὐτίχ' ὁ μὲν πόλεων κρήδεμνα λύει, Πᾶσι δ' ἀνθρώποις μοναρχήσειν δοκεῖ. Χρυσῷ δ' ἐλέφαντί τε μαρμαίροισιν οἶκοι, Πυροφόροι δὲ κατ' αἰγλάεντα [καρπὸν] Νᾶες ἄγουσιν ἀπ' Αἰγύπτου μέγιστον Πλοῦτον· ὡς πίνοντος δρμαίνει κέαρ.* Ovid. A. A. 1, 237: *Vina parant animos faciuntque caloribus aptos: Cura fugit multo diluiturque mero. Tunc veniunt risus: tunc pauper cornua sumit: Tunc dolor et curae rugaque frontis abit. Tunc aperit mentes aevo rarissima nostro Simplicitas, artes excutiente deo.*

21. 22. *si laeta*] atque ideo propitia. — *Venus*] Talibus enim conviviis inter amicos intimos celebratis faciles amicae adhibebantur, ut est aliquoties apud Horatium. — *Segnesque nodum solvere*] „nunquam solventes.“ Eurip. Hippol. 1147: *συζυγίαι Χάριτες.* Seneca de Benefic. 1, 3: *Num dicam, quare tres Gratiae et quare sorores sint et quare manibus implexis? -- Quid ille consertis manibus in se redeuntium chorus?* Alii nodo ad zonam relato explicant „decentes.“ (Od. 1, 4, 6.) At vid. Od. 1, 30, 5. 3, 19, 17. (Eadem constructione Verg. Aen. 11, 736: *At non -- segnes -- Exspectare dapes.*) — *Gratiae*] sine imagine: „iucundi ac lepidi sermones a quavis altercatione remoti, ut decet homines omni vita atque victu excultos atque expolitos.“

23. *Vivae*] „ardentes, ut alio tropo Od. 3, 8, 14. *vigiles lucernas* dixit. — *Te -- producent*] proprie convivium, „cui tu, amphora, vinum ministras.“ Sat. 1, 5, 70: *cenam produximus illam*, hic *vinum*,

CARMEN XXII.

Montium custos nemorumque, Virgo,
Quae laborantis utero puellas
Ter vocata audis adimisque leto,
Diva triformis,
Imminens villae tua pinus esto, 5
Quam per exactos ego laetus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

cuius ope illud maxime perficitur. Iam vero conviviorum numina, Liber, Venus, Gratiae, hoc cum Messalla celebrandum protendent usque ad primam lucem, nec unquam exstinguentur lucernae, quae ipsae admodum poëtice numinibus illis hilarem compotationem producentibus sociantur. Propert. 4, 6, 85: *Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec Iniciat radios in mea vina dies.*

XXII. Inscriptio tabulae, qua Dianae consecratur pinus (Italica pulcherrima,) imminens Sabino, arbor poëtae cara, anniversariumque sacrificium vovetur. Quam ab causam vel ob quod deae beneficium reticet, probabiliter, quia aliam nullam habebat nisi eam, ut componeret inscriptionem sub illa ipsa pinu tabulae marmoreae incidendam, qua locus amoenus ornaretur.

1. 2. *Montium custos*] Od. 1, 21, 5. Callim. Cer. 18. Diana Iovem precatur: *Δὸς δέ μοι οὔρεα πάντα· -- Οὔρεσιν οἰκήσω.* Catullus 34, 9: *Montium domina.* — *laborantis utero*] „parturientes"; Garve: *in Wehn arbeitende.* — *puellas*] ut Od. 3, 14, 40 de nuptis.

3. *Ter vocata*] „Ex sacrorum ritu ter (Od. 1, 28, 36. Ep. 1, 1, 37.), ut adsis partui eumque leves, advocata." Cfr. Carm. saec. 13. Diana hic eadem cum *Εἰλειθυία*, ut in Leonidae Tar. Ep. 3. (Anth. Pal. I. p. 249.) Atthis votum ei solvit: *Ἐκ τόκου, ὦ Λητωί, βαρυνομένης ὅτι νηδὺν Ζωὸν ἀπ' ὠδίνων λύσαο τῆσδε βρέφος.* Sic in Orphicis *Ἄρτεμις Εἰλείθυια.* Romanis tamen frequentius Iuno Lucina. Dionys. Halic. 4, 12: *Εἰλείθυιαν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν Ἥραν φωσφόρον.* Catull. 34, 13: *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis Tu potens Trivia et notho es Dicta lumine Luna.* Cfr. Carm. saec. 15.

4. *Diva triformis*] in caelo Luna, in terra Diana, apud inferos Hecate. Verg. Aen. 4, 511: *Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianae.* Hesiod. Theog. 411—522.

5. 6. *villae*] meae in Sabinis. — *pinus*] alibi Cybelae sacra (Ovid. Met. 10, 104.), h. l. Dianae, ut Prop. 2, 19, 19. — *per exactos -- annos*] „confectos; quotannis." Od. 3, 18, 5: *pleno -- anno.* — *laetus*] ut est in formulis Inscriptionum votivarum: *V. S. L. M.* (*Votum solvit libens merito.*)

7. *obliquum*] ex huius animalis natura. Hom. Il. *M* 148: apri duo *δοχμώ τ' ἀΐσσοντε.* Od. *τ* 450: aper *πολλὸν δὲ διήφυσε σαρκὸς ὀδόντι Λικριφὶς ἀΐξας.* Ovid. Met. 8, 243: (aper) *obliquo latrantes dissipat ictu.* Her. 4, 104: *obliquo dente timendus aper.* — *meditantis*] Verrem anniculum significat, qui eiusmodi ictus iamiam *meditatur*, destinat, nondum tamen infigit. Cfr. Od. 3, 13, 4. Od. 4, 2, 54.

CARMEN XXIII.

Caelo supinas si tuleris manus
Nascente Luna, rustica Phidyle,
Si ture placaris et horna
Fruge Laris avidaque porca,
Nec pestilentem sentiet Africum 5
Fecunda vitis nec sterilem seges
Robiginem aut dulces alumni

XXIII. 2. *Phidyli* malebat Bentleius.

XXIII. Fingit virginem rusticam, Sabinam, puto, *miram decore pio* (Stat. Theb. 1, 572.), atque ex intima animi sententia Lares veneraturam fertilitatemque agro a se culto precaturam nihilominus queri, quod exigua dumtaxat dona illis offerre sibi concessum sit. Hanc consolatur affirmans, omnia in puro sacrificantis animo sita esse, nequaquam in victimarum pretio ac numero. De Horatii villica quo minus explicemus, obstat imprimis, quod Phidyle arbitrio suo, non domini iussu, rem divinam factura est. Contra Cato R. R. 143: Villica *rem divinam ne faciat neve mandet, qui pro ea faciat, iniussu domini aut dominae. Scito dominum pro tota familia rem divinam facere.*

1. *supinas*] Solitus adorantium gestus iam apud Homerum. Il. *H* 177: *Λαοὶ δ' ἠρήσαντο, θεοῖσι δὲ χεῖρας ἀνέσχον.* Aesch. S. adv. Th. 172: *χειροτόνους λιτάς.* Lucret. 5, 1200: *omnis accedere ad aras, nec procumbere humi postratum et pandere palmas.* Verg. Aen. 4, 205: *Multa Iovem manibus supplex orasse supinis.* Pseudotib. 3, 4, 64: *Tu modo cum multa bracchia tende prece.* Sic etiam supplices. Aeschyl. Prom. 1005: *Γυναικομίμοις ὑπτιάσμασιν χερῶν.* Petron. 17: *Protendo ad genua vestra supinas manus.*

2. *Nascente Luna*] „Solent enim rusticae mulieres in initio primae Lunae ad caelum effundere preces.“ SCHOL. Cfr. ad Od. 3, 19, 9. — *Phidyle*] Hanc formam a *Φειδύλος, η,* (*φείδεσθαι,*) parem adiectivo *ἡδύλος, η,* defendit contra Bentlei suspicionem *Phidyli* Bastius Epist. crit. p. 245. Graecum autem nomen poëticum atque aptissimum rusticae suo iure tribuit virgini Italicae.

3. 4. *ture*] (De scriptura huius nominis vide ad Od. 1, 19, 14.) Cato R. R. 134: *Priusquam messim facies, porcam praecidaneam hoc modo fieri oportet: Cereri porco femina, priusquam fruges condas, --ture, vino Iano, Iovi, Iunoni praefato.* Tib. 1, 3, 34: *menstrua tura Lari.* Plaut. Aulul. Prol. 23: *Huic* (Euclioni) *filia una est: ea mihi* (Lari) *cottidie Aut ture aut vino aut aliqui semper supplicat, Dat mihi coronas. — horna Fruge*] „spicis hornotinis, huius anni.“ Forma *hornus* poëtarum est. Spicae autem hic potius significantur quam mola salsa. — *porca*] Porcam enim feminam mactare solebant. Cic. de Inv. 2, 30: *cum, qui* (in sacrificio) *porcam tenuerit.*

5. 6. *pestilentem - Africum*] *Scirocco.* Cfr. Od. 1, 3, 12. *Noxium* Austrum dicit Plin. H. N. 2, 47. — *Fecunda*] Raro reperitur de arboribus pro „fertilis, ferax.“ Cic. Orat. 15: *Segetes. fecundae atque uberes.* — *sterilem*] „quae efficit

Pomifero grave tempus anno.
Nam quae nivali pascitur Algido
Devota quercus inter et ilices 10
Aut crescit Albanis in herbis
Victima pontificum securim
Cervice tinget: te nihil attinet
Temptare multa caede bidentium
Parvos coronantem marino 15
Rore deos fragilique myrto.
Immunis aram si tetigit manus,

7. *Robiginem* Blandinii Monacensis AR *Rubiginem* ceteri. — 12. *securim* Graevianus, Vossianus S, pauci Parisini prob. Bentleio, Hauptio, Vahleno, *secures* vel *securis* plerique codices et editiones, etiam Orellianae superiores omnes.

sterilitatem." Verg. Ge. 1, 150: *ut mala culmos Esset robigo.*

7. *Robiginem*] Probus pg. 199, 5 *K*: „*robigo* non *rubigo*." Sic optimi codices Vergilii et aliorum. Est etiam dea Robigo. Ovid. Fast. 4, 911: *Aspera Robigo, parcas Cerealibus herbis.* 923: *Nec teneras segetes, sed durum amplectere ferrum;* ex quo versu simul apparet vanam esse distinctionem inter *robiginem* frumenti et *rubiginem* ferri. — *dulces alumni*] vituli, haedi, agni tenelli; ut Od. 3, 18, 4.

8. *Pomifero - - anno*] autumno. Sic Epod. 2, 29: *annus hibernus Iovis;* Verg. Aen. 6, 311: *frigidus annus;* Stat. Theb. 4, 1: *horrens annus*, hiems. — *grave tempus*] Etiam in prosa orat. pro pestilenti. Liv. 3, 6: *grave tempus, et forte annus pestilens.* Sat. 2, 6, 18: *plumbeus Auster Autumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae.*

9-12. *nivali - Algido*] monte Latii; *gelidum* vocat Od. 1, 21, 6, *nigrae feracem frondis* Od. 4, 4, 58. In eo ac prope Albam Longam erant pascua victimarum, quae collegii pontificum propria erant ac magnam partem reditus eorum efficiebant. — *Devota*] „iamiam aris destinata."

13. 14. *Cervice*] „sanguine ex cervice ebulliente;" de singul. cf. ad Od. 3, 1, 18. — *te nihil attinet*] „minime opus est, *οὐδὲν προσήκει.*" — *Temptare*] ut alibi *fatigare, lacessere deos.* (Od. 2, 18, 12.) „Nihil", inquit, „opus est, ut multis victimis deorum pacem ac favorem tibi conciliare studeas, dummodo, ut facis, parvos tuos Lares corones rore marino, frutice bene olente." Duplex autem et implicata est *constructio temptare deos* et *coronantem deos.* — *bidentium*] in sermone pontificum et apud poëtas „oves bimae." Festus: „*Ambidens* sive bidens ovis appellabatur, quae superioribus et inferioribus est dentibus." Cfr. Gell. 16, 6.

15-16. *Parvos coronantem - - deos*] Iuven. 9, 137: *O parvi nostrique Lares, quos ture minuto Aut farre et tenui soleo exorare corona.* Cato R. R. 143: Villica *Kalendis, Idibus, Nonis, festus dies cum erit, coronam in focum indat; per eosdemque dies Lari familiari pro copia supplicet.* Hic eadem facit virgo rustica ingenua. — *fragili*] non „flexili", sed „cuius ramuli facile franguntur." Conf. Eurip. El. 778: *τερείνης μυρσίνης - πλόκους.*

17. *Immunis* est liber a *munere*,

Non sumptuosa blandior hostia
Mollivit aversos Penates
Farre pio et saliente mica. 20

19. *Mollivit* Cruquii unus Blandin. Maldeg. et Mart., Lipsiensis, Monacensis RTγ; *mollibit* Graevianus, Leidensis, Vossianus AOφψ.

tributo cet.: qui nihil praestare debet. H. l. *immunis manus* est eius, qui sacrificat, non ideo quod noxam aliquam expiare debeat deorumque iram placare, sed quia grato pioque animo deorum maiestatem veneratur, vel, ut h. l. significari videtur, immeritas calamitates a se suisque deprecari conatur. Ad idem ergo redit ac si dixisset *sceleris pura*, ἁγνή. Soph. O. C. 498: ἀρκεῖν-ἦν εὔνους παρῇ. Eurip. fr. 940 N: εὖ ἴσθ', ὅταν τις εὐσεβῶν θύῃ θεοῖς, κἂν μικρὰ θύῃ, τυγχάνει σωτηρίας. Anaxim. Rhetor. c. 2 pg. 180, 20: οὐκ εἰκὸς τοὺς θεοὺς χαίρειν ταῖς δαπάναις τῶν θυομένων, ἀλλὰ τῇ εὐσεβείᾳ τῶν θυόντων. Dio Chrysost. 13. (I pg. 251 Dind.): ὅσῳ ἂν εὐσεβέστεροι καὶ ὁσιώτεροι γένησθε, τοσούτῳ ἐλάττων ἔσται παρ' ἡμῖν ὁ λιβανωτὸς καὶ τὰ θυμιάματα, καὶ θύσετε ἐλάττους θυσίας καὶ ἀπ' ἐλάττονος δαπάνης. Minucius Felix 32: *est litabilis hostia bonus animus et pura mens et sincera sententia.* Ovid. Her. 14, 8: *Non piget immunes caedis habere manus.* Vell. 2, 7: *immunis delictorum paternorum.* Nimirum ut talia vocabula relativa interdum ponuntur omisso τῷ πρὸς τί, velut *plenus* (Sat. 2, 2, 43.), *avidus* (Od. 1, 28, 18.), et ipsum v. *immunis* omisso „a laboribus ac certaminibus" apud Sen. Herc. fur. 216: *numquid immunis fuit Infantis* (Herculis) *aetas?*: sic hoc quoque loco genitivum vel ablativum omisit Horatius, certus lectorum neminem dubitaturum de significatione, quae alia esse nequit nisi „innocens, insons." — *si tetigit*] tus et molam salsam offerens; perfectum ut apud Graecos aoristus gnomicus consuetudinem significat, cf. A. P. 143: *multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit.* Od. 3, 29, 16: *mundae pauperum cenae Sollicitam explicuere frontem.* Cf. Ep. 1, 2, 48. 19, 48. *mollivit* mutarunt in *mollirit*, alii peius etiam in *mollibit.*

18. *Non sumptuosa*] Veram constructionem hanc existimo: „*Immunis manus mollivit aversos Penates farre pio et mica salis, non blandior* (futura oblatâ) *sumptuosa hostia* (ablat.)"; et recte iam Lambinus explanavit: „nihilo gratior iis futura per sumptuosam hostiam."

19. *aversos*] „Dii implorati, ut opem ferant, vel audiunt, voltum ad vota vertentes (Propert. 3, 3, 10: *versos ad pia vota deos.*), vel non audiunt, voltum auresque avertentes (Epod. 10, 18: *Preces aversum ad Iovem.*); hactenus etiam *adversi*, irati, non propitii, alibi recte dicuntur." HUSCHKE ad Tib. pag. 457.

20. *Farre* cet.] Est περίφρασις molae salsae, quae placuit imitatoribus. Pseudotib. 3, 4, 10: *omina noctis Farre pio placant et saliente sale.* Plinius in Praefat. H. N.: *Mola salsa litant, qui non habent tura.* — *pio*] ad immolantis sensum spectat. — *saliente mica*] „dissiliente atque crepitante, cum in ignem conicitur." Ovid. Fast. 2, 536: *Et sparsae fruges parcaque mica salis.* 4, 409: *Farra deae micaeque licet salientis honorem Detis.*

CARMEN XXIV.

Intactis opulentior
Thesauris Arabum et divitis Indiae
Caementis licet occupes
Terrenum omne tuis et mare publicum;
Si figit adamantinos 5
Summis verticibus dira Necessitas
Clavos, non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.

XXIV. 4. *Terrenum omne tuis et mare publicum* Lachm. ad Lucret. pg. 38 prob. L. Müllero, Hauptio, Vahleno. *Tyrrhenum* codices omnes. *publicum* Blandinianus antiquissimus cum paucis. *ponticum* Leidensis, ABObc, *Apulicum* Graevianus, Vossianus, Monacensis, ex Parisinis φψ alii. Conf. ad Od. 3, 4, 10.

XXIV. Exspectans fore, ut Caesar finitis bellis civilibus in morum emendationem ante omnia incumbat, poëta, quam corrupti sint, demonstrat et remediis etiam violentis pristinam integritatem restituendam esse censet. Ut huius libri Od. 1, 2, 3, est ex iis carminibus, quibus cives suos ad avitam morum innocentim atque sanctitatem revocare studet. Totius carminis summa inest in his v. 35 q: *quid leges sine moribus vanae proficiunt?* ut Tacitus Germ. 19 patriam suam respiciens de Germanis praedicat: *plus ibi boni mores valent, quam alibi bonae leges;* ita Horatius Scytharum vitam cultumque suis civibus imitanda proponit.

1. *Intactis*] „integris, nondum in Romanorum potestatem redactis.“ Od. 1, 29, 1: *beatis-Arabum-gazis.* Prop. 2, 10, 15: *India quin, Auguste, tuo dat colla triumpho, Et domus intactae te tremit Arabiae.*

3. 4. *Caementis*] Cfr. Od. 3, 1, 35. — *terrenum — publicum*] ingeniosam hanc Lachmanni emendationem recipiendam esse censuimus. Nam quod volgo legitur (Orelli, Baiter, Eckstein, O. Keller al.), ferendum non est, non quo metrum violetur (cf. ad Od. 3, 4, 10), sed quod ad Apuliae oram vel ad Hadriam vix quisquam caementis demissis (Od. 3, 1, 35) villas aedificare voluit; accedit quod optimus codex, quem plurimi aestimandum putamus, praebet *publicum; mari* opponitur recte *terrenum.*

5-8. *Si* cet.] „Ubi tamen, ut fert rerum natura, „Necessitas aliquando modum ponit inceptis tuis superbis, tuque id sentis, et metu dolorum mortisque propinquae torquebere frustraque mortem effugere studebis cet.“ — *figit*] Ultima syllaba producitur arsi. Conf. Od. 1, 3, 36. Vide quae ad Od. 1, 13, 6 adnotavimus. Ceterum dictatoris fuisse notum est *clavum figere*, ut rem publicam pestilentiae tanquam laqueis expediret, et in sepulcris clavi trabales fixi inventi sunt. Plin. n. h. 28, 63: *clavum ferreum defigere, in quo loco primum caput fixerit corruens morbo comitiali absolutorium eius mali dicitur.* — *adamantinos - - Clavos*] Semper cogitandum de prima notione v. ἀδάμας, „ferrum indomitum, durissimum.“ Pind. Pyth. 4, 71: *Τίς δὲ κίνδυνος κρατεροῖς*

Campestres melius Scythae,
Quorum plaustra vagas rite trahunt domos, 10
Vivunt et rigidi Getae,
Immetata quibus iugera liberas
Fruges et Cererem ferunt,
Nec cultura placet longior annua,
Defunctumque laboribus 15
Aequali recreat sorte vicarius.

ἀδάμαντος δῆσεν ἅλοις; — *dira*] Sic *dirum omen* item Val. Max. 2, 6, 10; *saeva* vocatur *Necessitas* Od. 1, 35, 17. — Totam imaginem egregie illustrat speculum Oddianum apud Vermigliolium (*Iscriz. Perugine* T. I. pag. 43. Ed. pr.; unde rite colligitur simile aliquod artis opus vel etiam locum poëtae Graeci eandem imaginem praebentem Horatii animo obversatum esse. Illud tamen probabilius; nam vel speculum illud horribilis nescio quid habet sublimitatis. — *Summis verticibus* explica de verticibus, fastigiis, *ἀετώμασιν* aedium (ut apud Martial. 8, 36, 7. Caesaris domus *vertice sidera pulsat.*), non cum aliis de capitibus humanis, quorum mirum *ἐπίθετον* esset *summus* atque tota imago foedissima. — Tota autem imago sic informanda: „Dum homo ille locuples assidue moles iacit aedesque exstruit, necopinato supervenit *Εἱμαρμένη*, *Ἀνάγκη*, clavosque suos, quibus nihil resistere potest, in aedium culmine figit, domino veluti acclamans: Hucusque nec ultra; adest iam tibi terminus fatalis!“ — *mortis laqueis*] Imago est etiam poësis orientalis. Psalm. 18, 5: *Circumcinxerant me funes inferorum, laquei mortis anteverterant me.*

9. 10. *Campestres*] Iam corruptae suorum popularium vitae poëtice opponit innocentissimos Scytharum Getarumque mores, qui locus erat communis etiam apud sophistas. Horum Scytharum mores probos atque simplices optime describit Scymnus Chius v. 853, ubi inter alia eos vocat *ἔθνη εὐσεβῆ πάνυ, Ὡς οὐδὲ εἷς ἔμψυχον ἀδικήσαι ποτ' ἄν.* *campestres*, „semper in campis degentes, *νομάδες*.“ — *melius*] Hom. Il. *N* 5 de eisdem populis: *ἀγαυῶν Ἱππημολγῶν Γλακτοφάγων, Ἀβίων τε, δικαιοτάτων ἀνθρώπων* — *plaustra*] *ἁμαξόβιοι, ἁμάξοικοι.* Aeschyl. Prom. 709: *Σκύθας δ' ἀφίξει νομάδας, οἳ πλεκτὰς στέγας Πεδάρσιοι ναίουσ' ἐπ' εὐκύκλοις ὄχοις.* Pindarus fr. 82 Bgk.: *Νομάδεσσι γὰρ ἐν Σκύθαις ἁλᾶται Στράτων, ὃς ἁμαξοφόρητον οἶκον οὐ πέπαται.* Sallust. h. 51 D., 47 K. *Scythae Nomades tenent, quibus plaustra sedes sunt.* Eosdem *profugos* appellat Od. 1, 35, 9. et Od. 4, 14, 42. — *rite*] „ex vetere huius gentis more.“

11-16. *rigidi*] „simplices ac severi“, ut Sabini *rigidi* Ep. 2, 1, 25. — *Getae*] Thraciae populus, Dacis (quibuscum cognatio quaedam eis fuisse videtur) vicini et ultra hos Orientem versus habitantes ad Danuvium et Pontum Euxinum. — *Immetata*] nunc *ἄπαξ λεγόμενον*, „non metata, nulla decempeda dimensa et inter singulos divisa.“ Cfr. Verg. Ge. 1, 126. — *liberas Fruges et Cererem*] „Cereris fruges libere maturescentes; non certi alicuius domini, sed totius populi communes.“ — *Nec cultura*] Caesar B. G. 4, 1: *Suebi centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis singula milia armatorum bellandi causa ex finibus educunt.*

Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens,
Nec dotata regit virum
Coniux nec nitido fidit adultero. 20
Dos est magna parentium
Virtus et metuens alterius viri
Certo foedere castitas;
Et peccare nefas aut pretium est mori.

24. *pretium est mori* cod. paene omnes, *pretium emori* Pulmanni optimus, *pretium mori* Bersmanni unus Bentleii, Battelianus, e Parisinis 8213.

Reliqui, qui domi manserint, se atque illos alunt. Hi rursus invicem anno post in armis sunt; illi domi remanent. Sic neque agricultura nec ratio atque usus belli intermittitur. Sed privati ac separati agri apud eos nihil est; neque longius anno remanere uno in loco incolendi causa licet. Cfr. Taciti Germ. 26. *arva per annos mutant.* — *recreat*] „otium huic praebet *aequali sorte* laboris ille, qui in eius vicem succedit.“ Artius iungenda vv. *vicarius aequali sorte*, „aequalem sortem suscipiens.“

18. *Privignis temperat*] „noverca parcit privignis, abstinet ab iis manus; non, ut apud nos, insidias eis struit.“ Cic. Verr. Acc. 2, 2, 4: *non solum sociis in eo bello consulit, verum etiam superatis hostibus temperavit.*

19. 20. *dotata*] „dote freta, adeoque superba atque imperiosa.“ Plaut. Men. 759: *Ita istaec solent, quae viros subservire sibi postulant dote fretae, feroces.* Aul. 526: *Nam quae indotata est, ea in potestate est viri; Dotatae mactant et malo et damno viros.* — *virum*] „maritum, qui ipse domum suam regere debet.“ — *nitido*] „formoso et compto.“ Cfr. Od. 2, 12, 19: *nitidis virginibus* — *nec-fidit adultero*] „non tantam, ut fit apud nos, fiduciam reponit in adultero potente, ut eius auxilio impudenter freta, superba atque imperiosa sit in ipsum maritum, hunc spernat eique renitatur, ubi eam coërcere conetur.“

21. 22. *Dos est*] „Apud illas nationes naturae convenienter etiamnunc viventes maxima mulierum dos est insignis virtus, castitas, quae certum coniugii pactum servans ab aliorum virorum consuetudine abhorret.“ Plaut. Amphitr. 2, 2, 207: *Non ego illam dotem mi esse duco, quae dos dicitur; Sed pudicitiam et pudorem et sedatum cupidinem, Deum metum, parentum amorem et cognatum concordiam.* — *parentium*] Conf. Od. 3, 1, 13: *clientium.* Od. 3, 21, 14: *sapientium.* Epod. 1, 20: *Serpentium.* Volgo distinguebant *parentum* a v. *parens*, genitor, et *parentium* a. v. *parens*, obediens. Sed vide *Neue* Formenlehre I² 265 — *metuens*] „φυλασσομένη, abstinens.“

23. 24. *Certo foedere*] Artissime iunge: „castitas, quae fidelissimo cum marito foederi innititur ac servatur.“ — *Et peccare nefas*] „Inhaeret in eorum animis nefas esse adulterium committere noveruntque certam eius poenam fore ultimum supplicium.“ — *pretium*] ut τιμή, μισθός, vocabulum medium; h. l. de poena. Iuven. 13, 105: *Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema.* — *est mori*] Quod in Cod. Pulm. repertum et a Baxte-

O quisquis volet impias 25
Caedes et rabiem tollere civicam,
Si quaeret PATER URBIUM
Subscribi statuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam,
Clarus postgenitis: quatenus — heu nefas! — 30
Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quaerimus invidi.
Quid tristes querimoniae,
Si non supplicio culpa reciditur,
Quid leges sine moribus 35
Vanae proficiunt, si neque fervidis

ro, Sanadono, Gesnero receptum est *emori*, ex solito compendio v. *est* ortum videtur. *Emori* autem potius de naturali morte quam de violenta usurpatur, atque, ut docuit Dillenburger, nostrum est „*absterben*, animam reddere", ut sane est apud Celsum 5, 26: *membrum, quod paullatim emoritur.* Hoc dicit: „omnis adultera a marito cognatisque necatur."

25-27. *O quisquis* cet.] „Quicumque amovere conabitur scelera bellorum civilium et stabilire perpetuam pacem, is si volet, ut singularum urbium cives grato animo statuas cum inscriptione PATRI vel PARENTI (huius) VRBIS ei ponant, ante omnia refrenare debebit licentiam, quae nunc in omnibus rebus dominatur." — *quaeret*] *quaerere* h. l. ut Od. 1, 16, 26. 3, 4. 39. Epod. 16, 16. cum infinitivo pro „cupere", quemadmodum gr. ζητῶ. Plato Prot. 322. B.: ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι. — Iungo *pater urbium* (non tamen ut συνώνυμον sit vv. *pater patriae*); primo quia *pater* absolute vix dici posse videtur, deinde habemus similiter *parentem Asiae* (Cic. ad Q. Fr. 1, 1, 31.), *parentem* militum Pisonem (Tac. Ann. 2, 80.), *patrem exercituum* Caligulam (Sueton. Calig. 22.), Claudium *patrem senatus* (Tac. Ann. 11, 25.), Domitianum *patrem inclytum urbis* (Sat. Silv. 3, 4, 48.), Iuliam Dominam *matrem castrorum* (Inscr. Lat. N. 923.), et quod maius est hanc Augusto dicatam Inscriptionem IMP.CAESAR.DIVI-F.AVG. PARENS. COLONIAE (Iaderae). MVRVM. ET. TVRRIS. DEDIT. (*Patris patriae* nomen in nummis Augustus assumpsit demum a. u. c. 752, in inscriptionibus postea saepe. Cf. Wilmanns Exempla II. pg. 500.

29. 30. *Refrenare licentiam*] Od. 4, 15, 9: *ordinem. Rectum evaganti frena licentiae Iniecit.* — *postgenitis*] ὀψιγόνοις, μεταγενεστέροις. Videtur autem nunc ἅπαξ λεγόμενον, — *quatenus*] in prosa or. „quandoquidem"; hac tamen significatione illud post Horatium complures usurparunt. Plin. Ep. 3, 7, 14: *Quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur.*

31. *Virtutem incolumem*] „Homini virtute praedito, dum in terris versatur, invidemus: ubi morte abreptus est, eundem desideramus." Martial. 5, 10, 5: *Sic veterem ingrati Pompeii quaerimus umbram.* Conf. ad Ep. 2, 1, 12.

34—41. *culpa reciditur*] veluti ulcus insanabile. — *Quid leges*] „Leges irritae manent, nisi earum severitati civium mores respondent."

Pars inclusa caloribus
  Mundi nec Boreae finitimum latus
Durataeque solo nives
  Mercatorem abigunt, horrida callidi 40
Vincunt aequora navitae,
  Magnum pauperies opprobrium iubet
Quidvis et facere et pati
  Virtutisque viam deserit arduae?
Vel nos in Capitolium, 45
  Quo clamor vocat et turba faventium,

39. *solo*] *gelu* Bentleius coni. — 44. *deserere* Bentleius coni.

— *si neque*] Hanc sententiam: „si insatiabilis lucri cupido omnes transversos agit;“ variis imaginibus exornat: „mercatorem non absterret a quaestu persequendo nec torrida neque gelida zona cet.“ Cfr. Ep. 1, 1, 45. — *Boreae finitimum*] Ovid. Met. 1, 64: *Scythiam septemque trionem Horrifer invasit Boreas*, ubi perpetuae nives sunt, in solo congelatae. — *Durataeque solo*] Tatian. adv. Gentes 20: *οἱ τὰς γεωγραφίας ἐκπονήσαντες ᾐτιάσαντο - - τόπων μὲν τὸ ἔκπυρον, τῶν δὲ τὸ ψυχρὸν καὶ διαπεπηγός*. „Nives, quae primum putres erant, gelu adstrictae firmiter illic solo adhaerent.“ *Solo* pro „in solo, ad solum.“ Significat eas numquam solvi, ut fit in Helvetiae Alpibus glacialibus. Prae hac imagine Bentleii illud *gelu* otiosum manet. — *callidi - - navitae*] „navigationis adeo periti, ut discrimina rerum ac naufragia plerumque devitent.“

42-44. *Magnum* cet.] Repete ex praecedd. *si*. Eurip. El. 375: *ἔχει νόσον Πενία, διδάσκει δ' ἄνδρα τῇ χρείᾳ κακόν*. Lucian. de merc. cond. p. 717: *Πενία πάντα ποιεῖν καὶ πάσχειν ἀναπείθουσα, ὡς ἐκφύγοι τις αὐτήν*. Cfr. Sat. 2, 3, 91. — *Virtutis - - arduae*] „quam colere res est difficilis.“ Sat. Theb. 10, 845: *Hac ait, in Thebas, hac me iubet ardua virtus Ire. — deserit*] Resumpto verbo finito multo efficacior fit sententia gratiusque variatur eius forma quam si ex volgari ratione continuasset infinitivos, *iubet - - deserere*. Praeterea prudens devitavit ingratum concursum litterae caninae *deserere arduae*.

45. 46. *Vel nos*] Iam ut in Epodo XVI. unicum adversus imminentem perniciem remedium in eo ponit, ut relicta Italia meliores cives fuga petant Beatorum insulas, ita hic simili impetu poëtico abreptus suadet, ut generoso consilio capto divitiae omnes illico atque in perpetuum aboleantur. Et id quidem duobus modis, inter quos popularibus suis optionem dat: „Vel eas in Iovis Capitolini cellam, dis immortalibus sacrandas, humanis usibus eximendas comportemus“, (quod v. eliciendum e seq. *mittamus*,) „quam divitum pompam ultro opes suas Iovi dedicantium sequetur totius populi Romani multitudo fausto clamore tam magnanimo consilio applausura, quemadmodum solet triumphantibus.“ — *faventium*] de laetis acclamationibus, ut Liv. 1, 12: *et ille quidem, adnuentibus ac vocantibus suis, favore multorum addito animo evadit.*

Vel nos in mare proximum
Gemmas et lapides, aurum et inutile,
Summi materiem mali,
Mittamus, scelerum si bene paenitet. 50
Eradenda cupidinis
Pravi sunt elementa et tenerae nimis
Mentes asperioribus
Formandae studiis. Nescit equo rudis

54. *Firmandae* Bentleius coni.

47. 48. *Vel nos*] „Vel summum divitiarum contemptum testaturi causam et materiem malorum nostrorum in mare demergamus et quidem *in proximum mare*, quo citius eam in sempiternum amoveamus.“ Romanorum autem divitias ita exaggerat Philo in Leg. ad Gaium p. 96. Lips.: *οἱ ἐν Ῥώμῃ καὶ οἱ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ, παρ' οἷς ἄργυρος καὶ χρυσὸς ἐτεθησαύριστο τοσοῦτος, ὥστε εἰ σύμπας ὁ ἐξ ἁπάσης τῆς ἄλλης οἰκουμένης ἀπὸ περάτων αὐτῶν συνενεχθείη, πολλῷ καταδεέστερος ἂν εὑρεθῆναι.* — *Gemmas et lapides*] Ubi haec vv. iunguntur a poëtis, plerumque *gemmae* significant lapides pretiosos (*intagli e camei*,) *lapides* vero uniones margaritasque. Sic certe Ovid. de medicam. faciei v. 20: *Conspicuam gemmis voltis habere manum: Indutis collo lapides Oriente paratos.* Item *lapis* manifesto de margarita Senec. Hippol. 392: *nec niveus lapis Deducat aures, Indici donum maris.* Silius 12, 203: *miro candoris honore Lucet in aure lapis rubris advectus ab oris.* Alibi *gemmae* uniones significare videntur, nisi forte antiqui re vera crediderint etiam *sardonychas, smaragdos, adamantas, iaspidas* (Mart. 5, 11.) a mari exspui, ut colligitur ex Curtio 8, 9, 19: *Gemmas margaritasque mare litoribus infundit.* Propert. 3, 4, 2: *gemmiferi-maris.* Claudian. L. Serenae reginae v. 74: *Cantaber Oceanus vicino litore gemmas Exspuit.* — *aurum-inutile*] per *λιτότητα*, „exitiabile.“

49. 50. *Summi-mali*] dictum ut *summa res publica, summa salus.* „Illud, a quo omne malum oritur ac pendet.“ Rutilius 1, 357: *Materies vitiis aurum letale parandis.* — *scelerum si bene* (vere atque ex animi nostri sententia) *paenitet*] Haec iungo cum praecedd.: „quippe illud demum certissimum signum erit paenitentiae, ubi rebus, quarum summa cupiditate incensi eramus, sponte renuntiaverimus, nam magni aliquid atque inusitati patrandi firmum nostrum propositum patefaciendum est.“

51—53. *Eradenda*] „Penitus abolenda sunt ex animis semina et principia pravae cupiditatis atque avaritiae, et quidem eo ipso, quod ante omnia exsequamur consilium illud *nunquam alias datum.*“ Sen. Ep. 11: *eradere vitia*, exstirpare. — *elementa*] Huius voc. prima significatio cum sit „litterae suo ordine collocatae“, apposite dixit etiam *eradere*, oblitterare. — *asperioribus*] „Illud ubi perfectum erit, instituitor sapientior severiorque puerorum educatio, quam paullatim effeminarunt Graeculi imprimis magistri!“

54. 55. *Formandae*] In hoc v. plus inest quam in Bentleii *firmandae*, cum illud totam educationem significet ad bonas artes etiam postmodo exercendas pertinentem;

Haerere ingenuus puer 55
Venarique timet, ludere doctior,
Seu Graeco iubeas trocho
Seu malis vetita legibus alea,
Cum periura patris fides
Consortem socium fallat et hospites 60
Indignoque pecuniam
Heredi properet. Scilicet improbae
Crescunt divitiae; tamen
Curtae nescio quid semper abest rei.

60. *Consortem et socium* malebat Bentleius. — *hospites* Blandinii omnes, AORTγ, cod. Graevianus, Leidensis, Vossianus, Monacensis; *hospitem* pauci.

firmandae esset tantummodo: „durandae, corroborandae etiam sine actione sunt mentes nimis enervatae.“ — *Nescit*] „Iamiam eo perventum est, ut pueri ingenui equitare ac venari nesciant, propterea quod rudes atque inexercitati sunt et ab omni labore abhorrent.“ — *Haerere*] Simpliciter est „sedere“, non ut plerique explicant, „firmiter insidere equo eumque regere.“ Cic. pro Deiot. 28: *Itaque Deiotarum cum plures in equum sustulissent, quod haerere in eo senex posset, admirari solebamus.*

57. 58. *Seu--trocho*] „Contra optime versatus est in Graeco illo trochi ludo.“ *Trochus*, rota ferrea cum anulis crepitantibus, quam radio s. virga ferrea circumagebant. — *Graeco* autem contemptim de more peregrino. *Κρικηλασίαν* vocabant Graeci. — *vetita legibus alea*] Licinium Denticulam lege, quae est de alea, condemnatum memorat Cic. Philipp. 2, 56. V. *aleator* inter maxima erat opprobria. Cic. Catil. 2, 23: *In his gregibus omnes aleatores, omnes adulteri, omnes impuri impudicique versantur.*

59. *Cum periura*] „Nec mirum cum patres ipsi bonarum artium expertes mercaturae unice vacent et quaestus causa peierent omnique fraudis genere utantur etiam adversus proprios socios.“ — *periura fides*] „periura facta, crebro periurio violata“, ut Od. 1, 18, 16: *Arcanique fides prodiga.* (Dictum est autem *κατὰ πρόληψιν* „cum fides prius sincera periura postea facta est.“)

60. *Consortem socium*] id est sortis socium. Alibi sane *consors* distinguitur a *socio.* Cic. Brut. 2: *socium et consortem gloriosi laboris amiseram.*

61. 62. *Indignoque*] utpote aleatori. — *pecuniam-properet*] „quam citissime corrodat, coacervet.“ — *improbae*] „nimiae atque studio *improbo*, insatiabili et avidissimo, partae crescunt in immensum.“ Conf. quae de hoc adi. adnotavimus ad Od. 3, 9, 22.

64. *Curtae*] „mancae atque exiguae, ex possessoris certe opinione, qui eo, quod habet, numquam est contentus.“ Sic Pers. 4, 52: *curta supellex.* — *semper abest*] Od. 3, 16, 42: *Multa petentibus Desunt multa.* — *rei*] bisyllabum, ut Od. 3, 16, 25. Lucret. 6, 918.

CARMEN XXV.

Quo me, Bacche, rapis tui
  Plenum? quae nemora aut quos agor in specus
Velox mente nova? quibus
  Antris egregii Caesaris audiar
Aeternum meditans decus 5
  Stellis inserere et consilio Iovis?
Dicam insigne recens adhuc
  Indictum ore alio. Non secus in iugis

XXV. 2. *quae nemora* cod. omnes, male edit. nonnulli *quae in nemora*. — 6. *consilio* ABOTγ, Leidensis, Lipsiensis, *concilio* Graevianus, Vossianus, Rφψ alii.

XXV. Bacchi numine afflatus vaticinatur se aliquando eximiis laudibus celebraturum esse Caesarem, quo ipso vaticinio eum ad caelum attollit. — Propius autem quam ullum aliud Horatii carmen ad dithyrambicum genus accedit; cuius imitatio magis pressa Latinis negata erat, ni putidi ac turgidi fieri vellent. — Compositum videtur paulo postquam poëta victoriae Actiacae nuntium accepit.

2. *Plenum*] Od. 2, 19, 6: *Plenoque Bacchi pectore turbidum Laetatur*. Lucan. 9, 563: *Ille deo plenus*. — Praepositio *in* ad utrumque nomen pertinet, ut Verg. Aen. 6, 692: *Quas ego te terras et quanta per aequora vectum Accipio!* Eurip. Heraclid. 755: *Μέλλω τᾶς πατριώτιδος γᾶς, Μέλλω περὶ τῶν δόμων - - κίνδυνον - τεμεῖν*. Et cum casibus diversis Leonidas Anthol. Pal. I. p. 278: *σοὶ καὶ πολλὰ προνήϊα, καὶ παρὰ βωμῷ - ἐτίναξα - - κόμην*. Rarior autem quam praepositionum talis aliarum particularum est transpositio, veluti Iuven. 3, 309: *Qua* (non) *fornace graves, qua non incude catenae?*

3. 4. *Velox mente nova*] „incitatus mente (*ἐνθουσιασμῷ*), quam novam Bacchus mihi infudit.“ Talem *ἐνθουσιασμὸν* Bacchicum spirant vv. Pratinae apud Athen. 14, 8: *Ἐμός, ἐμὸς ὁ Βρόμιος· Ἐμὲ δεῖ κελαδεῖν, ἐμὲ δεῖ παταγεῖν Ἀν' ὄρεα θύμενον μετὰ Ναϊάδων*. — *quibus*] „in quibus.“ — *egregii*] ut Od. 1, 6, 11: *Laudes egregii Caesaris*. *Egregii* autem *Caesaris decus stellis inserere* manifesto significat „Caesarem, gloriosum principem, in caelum efferre.“

5-7. *meditans*] „audiar, dum meditor, dum carmine conor stellis inserere“ cet. Imago petita est a *καταστερίσεσιν* heroum. — *consilio*] Cfr. Od. 3, 3, 17. Imago sumpta e *consilio* ducum Romanorum. Rectissime sane dicitur *concilium deorum* (Verg. Ge. 1, 24: *deorum Concilia*, Calpurn. Ecl. 8, 51: *Concilioque deum*, Val. Max. 1, 6, 13: Caesarem *deorum concilio adiecerunt*); sed *concilium Iovis* mire dictum esset pro „concilio deorum, cui Iuppiter praesidet.“ Est *βουλὴ δωδεκάθεος· concilium* vero omnium deorum conventus — *Dicam* cet.] „Tunc ubi deus me iubebit Caesaris laudes praedicare, dicam, ut decet *ἔνθεον*, *insigne* aliquid, illud, quod nemini adhuc proferre contigit.“ Ep. 1, 19, 32: *non alio dictum prius ore*. — *recens* autem, quod praesentem dei afflatum spiret.

8. 9. *in iugis*] Verg. Aen. 3, 125: *Bacchatamque iugis Naxon*. Silius 4, 776: *Edonis ut Pangaea super*

Exsomnis stupet Euias
Hebrum prospiciens et nive candidam 10
Thracen ac pede barbaro
Lustratam Rhodopen, ut mihi devio
Ripas et vacuum nemus
Mirari libet. O Naïadum potens

9. *Exsomnis* codices omnes, Bentleius coniecit *Edonis* propter Ov. Trist. 4, 2, 42 eumque secuti sunt Meineke, L. Müller, Lehrs, Haupt. *ex somnis* Vahlen in ed. Hauptiana quarta. — 12. *ac mihi* e tribus Cruquii (non Bland.) Bentl. Ceteri codices *ut mihi*. — 13. *ripas* codices omnes, *rupes* em. Muretus, *rivos* Bentleius.

trieteride mota It iuga et inclusum suspirat pectore Bacchum. — *Exsomnis*] „ἄυπνος, insomnis, pervigil", ut alibi. Sic Soph. Antig. 1152: *Θυιάσιν, αἵ σε μαινόμεναι πάννυχοι Χορεύουσι.* Bacchae *νυκτιπόλοι* sunt in Euripidis Ione 718. Ibid. 1075: Bacchus, *εἰ -- Λαμπάδα θεωρὸν εἰκάδων Ὄψεται ἐννύχιος ἄυπνος ὤν.* Verg. Aen. 6, 556: *Vestibulum exsomnis servat noctesque diesque* (Tisiphone). Est igitur „Baccha, quae pervigilium celebrat;" neutiquam vero: „audito tympani sonitu e somno experrecta illoque ad novos furores recreata." — *stupet*] „furore sacro abrepta suique vix compos miratur (v. 14.) locos sacri horroris plenos." Ovid. Trist. 4, 1, 42: *Utque suum Bacchis non sentit saucia volnus, Dum stupet Edonis exululata iugis.* Omnino in his vv. poëta exprimit summum *ἐνθουσιασμοῦ* Bacchici gradum, minime, ut alii volunt, „remissum furorem atque paullatim abeuntem," de quo Ovid. Amor. 1, 14, 21: *Tum quoque erat neglecta decens, ut Thracia Bacche, Cum temere in viridi gramine lassa iacet.*

10. *Hebrum*] amnem illum, ut ita dicam, poëticum (Od. 1, 25, 20), qui iam Graecis frigoris immanis ac perpetuae nivis imaginem praebebat. Theocr. 7, 111: *Εἴης δ' Ἠδωνῶν μὲν ἐν ὤρεσι χείματι μέσσῳ Ἕβρον πὰρ ποταμὸν τετραμμένος ἐγγύθεν ἄρκτου.* — *prospiciens*] „Hoc", inquit, „nisi die claro facere non potuit." Quidni plenilunio, quidni nocte sublustri vel paullo ante diluculum? In regionibus Alpinis certe nocturni Alpium, lacuum, catarrhactarum cum iride lunari prospectus non minus amoeni sunt quam diurni, atque animos secreto horrore perfundunt.

11. 12. *pede barbaro*] a thiaso Maenadum Thressarum orgia celebrantium. Thraces enim ac Phryges iis *κατ' ἐξοχὴν* sunt *barbari*, sine ulla tamen contumelia. — *Lustratam*] *durchschwärmt*, ut Verg. Ge. 2, 487: *et virginibus bacchata Lacaenis Taygeta* — *Non secus -- ut*] Soloecum hoc nonnullis visum est, unde e Codd. interpolatis substituerunt *ac*. At confer Od. 1, 16, 7—9: *aeque - - ut.* Plaut. Aul. Prol. 22: *pariter - ut.* Prop. 1, 15, 7: *Nec minus* (item) *-- ut.* Plin. Ep. 1, 20, 1: *aeque - - ut.* Cic. Brut. 188. de or. 3, 231. Terent. Heaut. 195: *perinde sunt ut.* — *devio*] „longius a consueto itinere evaganti, quo deus impellit."

13. 14. *Ripas*] Vid. ad Od. 4, 2, 31. Verum non est, quod ait Bentleius: „Nusquam, ubi sanus locus est, repereris absolute sic positum, nulla mentione fluminis vel aquarum habita." Cfr. Od. 3, 1, 21: *Sommus -- non humilis domos Fastidit umbrosamque ripam, Non zephyris agitata Tempe.* Quo-

Baccharumque valentium 15
Proceras manibus vertere fraxinos,
Nil parvum aut humili modo,
Nil mortale loquar. Dulce periculum est,
O Lenaee, sequi deum
Cingentem viridi tempora pampino. 20

CARMEN XXVI.

Vixi puellis nuper idoneus
Et militavi non sine gloria;

19. *Te, Lenaee, sequi ducem* malebat Bentleius.
XXVI. 1. *puellis* cod. omnes, *duellis* C. Franke, O. Keller. *puellis-Adoneus* cl. Catull. 29, 9. coniecit Baehrens.

circa reicienda est et illius conniect. *rivos* et Codicum aliquot lectio *rupes*, quae fortasse ducta est ex Od. 2, 19, 1: *Bacchum in remotis carmina rupibus* cet. — *libet*] efficacius est quam „iuvat", gaudeo.

14-18, *Naïadum potens*] „dominus ac dux," ut Od. 1, 3, 1: *diva potens Cypri*. Nymphae autem primum Bacchi nutrices, deinde comites fuerunt. Cfr. Od. 2, 19, 3. — *valentium--fraxinos*] Eurip. Bacch. 119: *αἱ δὲ μυρίαν χέρα Προσέθεσαν ἐλάτῃ κἀξανέσπασαν χθονός*. — *humili modo*] „Pollicetur se nihil nisi grave et sublime dicturum, et has ipsas sublimes sententias non humili, sed sublimi modo dicturum; atque hoc addi oportuit, quia non insolitum est res graves orationis tenuitate dehonestare." CUNINGHAM. — *Nil mortale*] Non est: „immortale, in perpetuum duraturum, ut Pind. Isthm. 3, 58: *Τοῦτο γὰρ ἀθάνατον φωνᾶεν ἕρπει, Εἴ τις εὖ εἴπῃ τι*· sed: „nihil, quale mortalium volgus proferre solet."

18. 19. *Dulce periculum*] Non sine periculo deo praesente mortalem appropinquare illumque cerni posse credebant. Praeterea talis *ἐνθουσιασμός* graviter torquebat vexabatque mortale corpus. — *Lenaee*] Apud Orph. Hymn. 50 vocatur *ληναῖε* et *ἐπιλήνιε* a *ληνός*, quod ei sacrum est torcular. Hinc Verg. Ge. 3, 509: *latices--Lenaeos*. — *sequi deum*] Ovid. Met. 15, 143: *Et quoniam deus ora movet, sequar ora moventem Rite deum*. Bentleii *ducem* nimis redolet pedestrem orationem.

20. *Cingentem*] Supple „sibi, cinctum„, referque ad Bacchum ipsum, ne *ἐπιθέτῳ* destituatur. Sic est Od. 4, 8, 33: *Ornatus viridi tempora pampino Liber*. Alii minus probabiliter de eo explicant, „qui cum corona pampinea est in Bacchi comitatu;" vel „Bacchus, qui ipse suos comites coronat."

XXVI. Per iocum simulans se iamiam amoribus renuntiaturum lyram ac reliqua instrumenta amatoria Veneri dedicat, simul precatus, ut Chloës amorem sibi conciliet, in quo ipso lepida totius odarii vertitur *εἰρωνεία*.

1. 2. *idoneus*] „cum essem aetate integra et ad amores accommodata." — *militavi*] Frequens in amoribus describendis imago. Od.

Nunc arma defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit,
Laevum marinae qui Veneris latus 5
Custodit. Hic, hic ponite lucida
Funalia et vectis et arcus
Oppositis foribus minacis.
O quae beatam diva tenes Cyprum et
Memphin carentem Sithonia nive, 10
Regina, sublimi flagello
Tange Chloën semel arrogantem.

7. *et arcus* libri omnes. *et uncos* malebat Biscionius, *securesque* Bentl. *et harpas* Cuningham, *et ascias* O. Keller. — 9. *tenes* cod. plerique, *regis* Graevianus, Voss., Lipsiensis, Sd.

4, 1, 16. Ovid. Am. 1, 9, 1: *Militat omnis amans et habet sua castra Cupido.*

3. 4. *arma*] ea ipsa, quae paullo post enumerat. — *Barbiton*, quo amores cecinerat, iam *defunctum* est *bello*, eo iam opus non est „ad excantandas puellas", ut ait Propert. 3, 3, 49.

5. 6. *Laevum*] paries sacelli sinistro Veneris lateri proximus, dexter iis, qui eius simulacrum ore adverso intuentur. Orientalis ergo pars intelligitur, Etruscis et Romanis in omni re divina fausta. — *marinae - Veneris*] ut Od. 4, 11, 15., ποντίας, πελαγίας. λιμενίας. Paus. 2, 34, 11. Eurip. Hippol. 415: ὦ δέσποινα ποντία Κύπρι. Cfr. Od. 1, 3, 1. — *latus Custodit*] ut alibi dicunt *tegere latus*. — *ponite*] „o pueri!" Verbum proprium de ἀναθήμασιν. Ovid. Am. 1, 11, 25: *Non ego victrices lauro redimire tabellas, Nec Veneris media ponere in aede morer.*

7. *Funalia*] faces ex funibus, pice, resina, cera illitis, quibus utebantur in nocturnis comissationibus; *lucida* autem, „quae olim, cum comissabamur, lucem praebebant." — *vectis*] Lucilius 751 Lchm., 29, 34 L. M.: *Vecte atque ancipiti ferro* (bipenni) *effringam cardines.* — *arcus*] „quibus ianitores terrerent." GLOSS. Cod. Regin. *Arcus* magis ioci causa, quam eo fine, ut sagittis figerent ianitores aut aemulos, interdum gestasse comissatores consentaneum est. — *minacis*] „destinatos ad effringendas ianuas, quae amatoribus se opponunt."

9. 10. *beatam*] Eustath. ad Dionys. Perieg. 508: Ὀλβιώτατοι δὲ νησιωτῶν οἱ Κύπριοι διὰ τὸ θαλαττοκρατῆσαι. — *tenes Cyprum*] Od. 1, 3, 1. *regis* codicum nonnullorum manifestum est gloss. — *Memphin*] Strabo 17, 32: πόλις ἐστὶ μεγάλη τε καὶ εὔανδρος, δευτέρα μετὰ Ἀλεξάνδρειαν. — *carentem Sithonia nive*] „semper liberam a nive Thracia." Eurip. Androm. 215: Θρῄκην χιόνι τὴν κατάῤῥυτον. Verg. Ecl. 10, 66: *Sithoniasque nives hiemis subeamus aquosae.* Ovid. Am. 3, 7, 5: *Bracchia Sithonia candidiora nive.* Cfr. Od. 3, 19, 8.

11. 12. *sublimi*] „flagello in altum sublato, ut vehementiora sint verbera, tange semel saltem Chloën, ut mitigetur tandem eius superbia." Iam Pindarus Pyth. 4, 219: Ἑλλὰς αὐτὰν Ἐν φρασὶ καιομέναν δονέοι μάστιγι Πειθοῦς. Oppian. Hal. 2, 14. ubi sapiens dis obtemperare dicitur, Πρὶν χαλεπῇ

CARMEN XXVII.

Impios parrae recinentis omen
Ducat et praegnans canis aut ab agro
Rava decurrens lupa Lanuvino,
Fetaque volpes.

XXVII. 2. *praegnans* codices fere omnes, *praegnas* B.

μάστιγι καὶ οὐκ ἐθέλων ἐλάηται. Paulus Sil. in Anthol. I. p. 161, ad amicam: *μὴ δέ με μάστιξ, Πότιν, κατασμύξῃ καὶ σέο καὶ μακάρων.* Tibull. 1, 8. 6: *ipsa Venus* (me)--*Perdocuit multis non sine verberibus.* — Exitus carminis *παρὰ προσδοκίαν*, prorsus ut Od. 4, 1, 33: *Sed cur heu, Ligurine* cet.

XXVII. „Non malis equidem ominibus te, Galatea, quam tam invitus dimitto, ab itinere, quod meditaris, deterrebo, immo deos venerabor, ut bonis avibus te proficisci iubeant; sed licet aves itineri tuo addicant, cogita, quaeso quam graves hoc ipso, quod instat, anni tempore tempestates in mari oriri soleant. Cave igitur, ne tibi fraudi sit ea, quam nunc caelum ostendit, serenitas. Sic Europe quoque olim per externam tauri ei adblandientis speciem in fraudem inducta et summo animi angore oppressa est, donec Venus eam consolata est. Ita tu quoque, etsi fortasse prosper erit profectionis tuae exitus (id quod tibi ex animo opto), tamen si perstiteris in itinere isto suscipiendo, multis timoribus agitabere.“ Hanc simplicissimam rationem ubi sequimur, nihil habet inconcinni carminis exitus neque exordio repugnat. Uberior autem fabulae de Europa expositio eiusdem prorsus generis est atque Od. 3, 11, 33. de Hypermnestra narratio, quarum neutra ad carminis initium et primarium consilium regreditur, sed in liberam *φαντασίαν* a *μύθῳ* aliquo excitatam, alibi etiam ab historia aliqua, ut Reguli Od. 3, 5, 13., cuius simillima est compositio, evagatur. Bene hoc carmen a criticorum vituperatione vindicaverunt Th. *Plüss* in *Studiis Horatianis* et *Ad. Kiessling* in *Quaest. philol.*

1. 2. *Impios*] „Impiis (qualis tu certe non es) tristissima omnia in profectione obveniant, nec tamen eos revocent ab incepto adeo ut in perniciem ruant.“ — *parrae*] Vanderburgio eadem videtur avis, quae in dialecto Veneta *parruzza*, in lingua Italica communi *civetta* vocatur, ulula flammeata, *l'effraie* vel *l'effrosaie*, cuius cantum nocturnum pro mortis augurio habere solent superstitiosi. Alii de aliis avibus cogitant. — *recinentis*] „assidue atque arguta voce canentis.“ „Cantu adversa portendere“, ut nonnemo voluit, per se v. *recinere* significare non potest.

3. 4. *Rava*] Epod. 16, 33: *ravos --leones.* „*Ravus* (*χαροπός*) ad oculos fere refertur et mixtum indicat colorem ex nigro et fulvo. (Festus s. v. Acron ad h. l.) Hanc speciem versicolorem oculorum iris in multis animalibus ita praebet, ut ex nigro colore iridis igniculi quidam auri instar refulgeant.“ LUCAS. — *decurrens*] ex silva aliquanto altius sita in viam Appiam. Sic Hermias ad Phaedr. pag. 94. Ast. inter omina infausta meminit *γαλῆς δραμούσης.* — *Lanuvino* sive *Lanivino* (utroque modo scribitur etiam in Inscriptt.) a Lanuvio, Latii oppido, haud longe a via Appia. — *Fetaque*] „recens (fetum) enixa, adeoque catulis lac praebens; qua significatione etiam

Rumpat et serpens iter institutum 5
Si per obliquum similis sagittae
Terruit mannos: ego cui timebo
Providus auspex,
Antequam stantis repetat paludes
Imbrium divina avis imminentum, 10
Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.

5. *Rumpat* ABSTbcγ multique alii; *rumpit* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, Rφψ, probantibus Bentleio, Meinekio, Hauptio, Vahleno, L. Müller. — 7. *cui timebo* cod. maior pars, in his Bland. antiq. AB. *cur timebo* T, *quid timebo* Graevianus, Leidensis, Vossianus, bS.

Verg. Ecl. 1, 50. *fetas* dixit et Ovid. Fast. 5, 177: *latebras fetae catulosque leaenae.* Alibi sane est „praegnans", ut Verg. Ecl. 3, 82: *Dulce-Lenta salix feto pecori.* Conf. Festus pg. 244: *pedestria auspicia* nominabantur quae dabantur a vulpe, lupo, serpente, equo ceterisque animalibus quadrupedibus. Vide Mommsen Röm. St. R. I² 76.

5. *Rumpat*] „interrumpat, incidat impiis iter institutum, mala iis minitetur etiam serpens transversa ex parte celerrime allabens mannosque perterrefaciens, ut huic omini scelerati non magis pareant quam prioribus illis aeque infaustis ideoque pereant;" quae quidem sententia deducitur ex v. *ducat;* praeterea partic. *et* necessario nos reducit ad *impios.* Quapropter locum non habet *rumpit,* quae satis frigida sit commemoratio alius ominis infausti, cui utrum quis paruerit necne non dicatur. Ad usum v. *rumpat* cfr. Lucilii iun. Aetn. 374: *Causa latet, quae rumpat iter cogatque morari.*

6. *similis sagittae*] Cum fulgure stellionem comparavit Dantes Inferno 25: *Come il ramarro sotto la gran fersa De' dì canicular cangiando siepe Folgore par, se la via attraversa.*

7. *mannos*] „hinnos, burdones"; vox Gallica, ut *raeda, cisium, essedum.* Alii habent pro equorum genere, *Zelter, haquenée.* — *cui timebo*] „cuius saluti timebo." Eadem constructione Ovidus Am. 2, 11, 9: *Quid tibi, me miserum! Zephyros Eurosque timebo?* „Ego amico, pro quo timebo, providum sollicitumque avium volatus et cantus observatorem agens, ab oriente precibus meis suscitabo, id est, ad faustum cantum advocabo, corvum oscinem voce sua laeta auspicia praebiturum, antequam infaustum illud omen fortasse incidat, ut cornix, quae imbres divinat (praesagit), ex locis editioribus ad paludes stagnantes revertatur. Sic ego tibi optima quaeque omina ex animi sententia opto."

10. *divina avis*] Verg. Ge. 1, 388: *Tum cornix plena pluviam vocat improba voce Et sola in sicca secum spatiatur arena.*

11. 12. *Oscines* aves dicuntur, quae augurium voce, *praepetes,* quae volatu faciunt. — *Solis ab ortu*] „Ab ortu solis corvi omina prospera sunt, ab occasu adversa." SCHOL. Liv. 10, 40: *Ante consulem* (Papirium) *haec dicentem corvus voce clara occinuit, quo laetus augurio consul affirmans numquam humanis rebus magis praesentes interfuisse deos, signa canere et clamorem tolli iussit.* „Qui augurium

Sis licet felix, ubicumque mavis,
Et memor nostri, Galatea, vivas,
Teque nec laevus vetet ire picus 15
Nec vaga cornix.
Sed vides, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion? Ego quid sit ater
Hadriae novi sinus et quid albus
Peccet Iapyx. 20
Hostium uxores puerique caecos

15. *laevos* antiqua scriptura B. — *vetet* cod. fere omnes, in his omnia scripta Cruquii. *vetat* e Cod. Vaticano Lambinus prob. Bentleio, Meinekio, Hauptio, L. Müllero, Vahleno. — 17. *trepidat* BS.

agebant apud Romanos, ad meridiem spectabant, ita ut sinistra pars esset ab oriente, dextra ab occasu. Graeci contra; inde laeva Romanis felicia, Graecis dextra." BOTHE.

13. *Sis licet*] Tenerrimis versibus, dolorem de amicae discessu premens, huic, dummodo amantis memoriam retineat, liberam proficiscendi optionem dat, denuoque optat, ne ullum omen adversum abeunti eveniat, sed maris periculorum anxie eam admonet. — *Licet* h. l. non „quamquam, etsi", sed in precando usurpatur, ut fere idem sit atque in prosa orat. „per me". Ovid. Met. 3, 405: *Sic amet iste licet, sic non potiatur amato.*

15. 16. *laevus--picus*] Apud Plautum (Asin. 260.) faustum est augurium. Sed in his ominibus doctrinam auguralem uter poëta accuratius servarit, dubitari potest — *vetet*] Tenerior hic sensus videtur, ut rursus infausta signa deprecetur, quam si cum uno Cod. Vatic. legas *vetat.* — *cornix*] Verg. Ecl. 9, 14: *Quod nisi me--Ante sinistra cava monuisset ab ilice cornix.* — Novem ista omina partim laeta, partim adversa, nimia nonnullis visa sunt; sed hanc superstitionem popularem semel poëticis coloribus ornare suo iure voluit poëta.

17. 18. *trepidet tumultu*] pr. „quanto Orion agitetur tumultu", id est, „quantas tempestates inquieta sua vi concitans *pronus* ad occasum festinet, ruat." — *Pronus*, ut *devexus* Od. 1, 28, 21. A. d. V. Idus Novembr., teste Plinio H. N. 18, 31., Orionis gladius occidere incipit. — *ater*] „funestus, periculosus."

19. *Hadriae-sinus*] Simpliciter est „mare Hadriaticum, quod sinum maris efficit inter Italiam et Epirum Illyricumque"; non: „mare Hadriaticum, cum in *atros sinus* curvetur, fluctibus intumescat." — Tota autem sententia in prosa or. hoc significat: „Ego, quam periculosum semper sit iter per mare Hadriaticum, experientia doctus novi;" propter cautes enim et saxa naufragia frequentiora fere sunt in sinu maris quam in ipso alto mari. — *novi*] „ipse aliquando expertus sum", ex pugna Philippensi redux, ut opinor. — *albus*] Od. 1, 7, 15: *Albus--Notus*, Od. 3, 7, 1: *candidi--Favonii*; „caelum fallaciter quidem serenans, cum simul asperos fluctus in mari concitet." — *Peccet*] cum naufragiorum causa fit. — De *Iapyge* vid. Od. 1, 3, 4.

21. 22. *Hostium*] Solita exsecratio. Verg. Ge. 3, 513: *Di meliora piis erroremque hostibus illum!* — *caecos*] „fortuitos surgentis Austri

Sentiant motus orientis Austri et
Aequoris nigri fremitum et trementis
Verbere ripas.
Sic et Europe niveum doloso 25
Credidit tauro latus et scatentem
Beluis pontum mediasque fraudes
Palluit audax.
Nuper in pratis studiosa florum et
Debitae Nymphis opifex coronae 30
Nocte sublustri nihil astra praeter
Vidit et undas.

22. - *Haedi* auctore Mureto Lambinus. — 23. *trementis* codices, *gementis* malebat Bentl. (*trementis verbera ripae* Cod. Regiae Soc.)

impetus." Verg. Aen. 3, 200: *Excutimur cursu et caecis erramus in undis*, ubi tamen Forbiger de tenebris explicat; mihi vero significare videtur: „incertis, caeco impetu nos iactantibus." — *Sentiant*] ut Od. 2, 7, 9: *celerem fugam Sensi*, „cum malo suo experiantur!" — *orientis*] Rarius de ventis pro „surgentis, venientis." Verg. Ecl. 5, 82: *venientes-austri*. Aen. 3, 481: *surgentes-austros*.

23. 24. *trementis*] „quae tremere videntur undarum pulsu conquassatae." Seneca Hippol. 1014: *Saxa cum fluctu tremunt*. Longe minus vividum est Bentleii *gementes*. — *Verbere*] Lucret. 5, 954: *Verbera ventorum*. Seneca de Const. Sap. 3: *Scopuli verberati*. — „Tales autem *ripas*, id est, fractos ad eas fluctus summo cum vitae discrimine *sentiunt*, qui ad eas undarum impetu alliduntur", vel etiam simplicius: „quatenus litus radunt."

25. *Europe*] Fundus fabulae Hom. Il. Ξ 321. Cfr. Moschi Idyll. 2. Ovid. Met. 2, 836. Fast. 5, 605. Lucian. Dial. Deor. mar. 15. Achilles Tatius pag. 4. Iacobs. Lyrice eam tractarat Bacchylides, quem fortasse ante oculos habuit Horatius. Schol. Ven. ad Il. *M* 292 (III 506 D.): *Εὐρώπην τὴν Φοίνικος Ζεὺς θεασάμενος ἔν τινι λειμῶνι μετὰ Νυμφῶν ἄνθη ἀναλέγουσαν ἠράσθη αὐτῆς καὶ κατελθὼν ἤλλαξεν ἑαυτὸν εἰς ταῦρον καὶ ἀπὸ τοῦ στόματος κρόκον ἔπνει· ὥστε τὴν Εὐρώπην ἀπατήσας ἐβάστασε, καὶ διαπορθμεύσας εἰς Κρήτην ἐμίγη αὐτῇ. Εἶθ' οὕτω συνῴκισεν αὐτὴν Ἀστερίωνι τῷ Κρητῶν βασιλεῖ. Γενομένη δὲ ἔγκυος ἐκείνη τρεῖς ἐγέννησε παῖδας Μίνωα, Σαρπηδόνα καὶ Ῥαδάμανθυν. ἱστορεῖ Ἡσίοδος.* Res etiam artificiis expressa est, velut in nummo Musei Berolinensis n. 114.

26-28. *et* cet.] in prosa or. „mox tamen cet." — *scatentem Beluis*] Hom. Od. γ 158: *μεγακήτεα πόντον*. Od. 4, 14, 47: *beluosus-- Oceanus*. — *mediasque fraudes*] „insidias, occulta, quibus undique circumdata erat, pericula a monstris marinis, a procellis, ab undis ipsis." — *Palluit*] Eadem constr. Ep. 1, 3, 10: *Pindarici fontis qui non expalluit haustus*. — *audax*] „eadem illa, quae paullo ante tam audax fuerat, ut tauri tergo insideret."

29-32. *studiosa florum*] „cupide, *puellari studio* (Ovid. Met. 5, 393) flores legens." — *Debitae*] „Coronam nectebat Nymphis ex voto

Quae simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten: Pater, o relictum
Filiae nomen pietasque, dixit, 35
Victa furore!
Unde quo veni? Levis una mors est
Virginum culpae. Vigilansne ploro
Turpe commissum, an vitiis carentem
Ludit imago 40
Vana, quae porta fugiens eburna
Somnium ducit? Meliusne fluctus

promissam." — *sublustri*] „aliquantulum nec tamen satis a stellis illustrata.

33. *Quae simul*] Totam rem sic proponit, ut tauri quidem forma dolosa evanuerit, Europe tamen iamiam praesagiat animo, quid mox sibi instet, Venus autem velut pronuba eam soletur, antequam vera forma rursus assumpta Iuppiter ad amatam puellam redeat. — *centum - - Oppidis*] Hom. Il. *B* 649: *Κρήτην ἑκατόμπολιν*. Epod. 9, 29: *centum nobilem Cretam urbibus*.

34-36. *Pater*] Ab Ovidio et Luciano Agenor, a Schol. Hom. supra allato et ab Hellanico (Schol. min. ad Iliad. *B* 495.) Phoenix appellatur, ut ab ipso Homero Il. *Ξ* 321: *Οὐδ' ὅτε Φοίνικος κούρης τηλεκλειτοῖο, Ἣ τέκε μοι Μίνων τε καὶ ἀντίθεον Ῥαδάμανθυν*. Apud Schol. Plat. pag. 948. ed. Or.: *ἢ Ἀγήνορος ἢ Φοίνικος ἢ Τιτυοῦ*. — *o relictum*] Construe: „o pater, nomen (necessitudinis carissimum) relictum filiae (dativ.), id est, desertum ac proditum a filia, et pietas victa furore, temerario meo auso turpiter neglecta!" — *Filiae*] „a filia", ut Od. 2, 6, 11: *regnata - - Rura Phalantho*. Od. 3, 29, 27: *regnata Cyro Bactra*. — *nomen pietasque* vocativi sunt. Voc. *nomen* saepe ad necessitudinis et cognationis notionem accedit. Cfr. Ovid. Her. 10, 69: *Nam pater et tellus iusto regnata parenti Prodita sunt facto nomina cara meo*. — *Victa*] Ovid. Met. 1, 149: *Victa iacet Pietas*. Id. 13, 662: *Victa metu pietas*. — *furore*] „caeco illo impetu, quo tauro fallaci me commisi."

37. *Unde quo veni?*] Duplici interrogatione implicata Graeco modo: *πόθεν ποῖ ἐλήλυθα*; non: *Unde? quo veni?* Aeschyl. Prom. 542 *K*: *εἰπέ, ποῦ τίς ἀλκά*; Eurip. Helen. 1543: *Πῶς ἐκ τίνος νεῶς ποτε - ἥκετε*; Plato Tim. p. 22. B: *πῶς τί τοῦτο λέγεις*; (Turnus apud Verg. Aen. 10, 670: *Quo feror, unde abii, quae me fuga quemve reducet?*) — *Levis*] „nimis mitis." Soph. Antig. 308: *Οὐχ ὑμιν Ἅιδης μοῦνος ἀρκέσει*.

38. *Virginum*] „laeso pudori, quam summam committere possunt culpam virgines." Multo exquisitior in hoc v. et in v. *vitiis* est num. plur. quam Marklandi *virginis* et Bentleii *vitio*. Illud enim per communicationem cum omnibus virginibus nescio quomodo magis verecundam habet speciem in puellae ore; hoc autem plural. *vitiis* vitatur nimis aperta stupri significatio, quam notionem singularis habet aliquotiens apud Terentium. (Adelph. 296, 308. Hecyr. 383.)

41. 42. *porta - eburna*] Hom. Od. *τ* 562: *Δοιαὶ γάρ τε πύλαι ἀμενηνῶν εἰσὶν ὀνείρων· Αἱ μὲν γὰρ κεράεσσι τετεύχαται, αἱ δ' ἐλέφαντι. Τῶν οἳ μέν κ' ἔλθωσι διὰ πριστοῦ ἐλέφαντος, Οἳ ῥ' ἐλεφαίρονται,*

Ire per longos fuit, an recentis
Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc iuvencum 45
Dedat iratae, lacerare ferro et
Frangere enitar modo multum amati
Cornua monstri.
Impudens liqui patrios Penates,
Impudens Orcum moror. O deorum 50
Si quis haec audis, utinam inter errem
Nuda leones!
Antequam turpis macies decentis
Occupet malas teneraeque sucus
Defluat praedae, speciosa quaero 55
Pascere tigris.

48. *monstri* ABOSc, Graevianus, Leidensis, Vossianus. *tauri* RTbγφψ. — 54. *sucus* optimi codices tam Horatii, quam ceterorum scriptorum.

ἔπε' ἀκράαντα φέροντες· Οἱ δὲ διὰ ξεστῶν κεράων ἔλθωσι θύραζε, Οἱ δ' ἔτυμα κραίνουσι, βροτῶν ὅτε κέν τις ἴδηται. Verg. Aen. 6, 894. — „*Φάντασμα* autem, *imago*, quae rapide (*fugiens*) exit ex altera utra porta, secum *ducit* illud *somnium*, quod cum maxime videre nobis videmur."

42. 43. *Meliusne*] „Quomodo tandem factum est, ut *melius* (iucundius) dementi mihi videretur nare per fluctus quam ex vernis floribus corollas nectere, in quo grato opere occupata eram." — *longos*] ex Phoenice in Cretam. Mosch. 2, 153: τόσην ἅλα μετρήσασθαι.

45. *infamem*] „detestandum propter hoc ipsum, quod pudorem mihi erepturus est."

47. 48. *enitar*] „omnibus viribus conabor." — *multum amati*] „Cuius ori flores virgo admoverat, cuius cornua sertis cinxerat, cuius pectora manibus plauserat; sic enim Ovidius." TORRENTIUS. — *monstri*] Altera lectio *tauri* est ex gloss. et ex v. 72.

50-52. *Orcum moratur* is, qui cum mori debet, non moritur. „Quid cesso emori?" Stat. Theb. 7, 364: *seras tibi demoror improbus umbras.* — *Nuda*] non „auxilio privata," ut volunt Schol. et Bosscha, sed sensu proprio.

53-55. *macies - Occupet*] Tibull. 4, 4, 5: *Effice, ne macies pallentes occupet artus.* — *malas*] pro genis. — *teneraeque*] „antequam puellae *tenerae*, florentis, feris destinatae corpus contabescat." Diuturnos igitur dolores perhorrescit et integra ad Orcum descendere cupit, ex prisco humanitatis sensu. Soph. Antig. 817: Οὐκοῦν κλεινὴ καὶ ἔπαινον ἔχουσ' Ἐς τόδ' ἀπέρχει κεῦθος νεκύων, Οὔτε φθινάσιν πληγεῖσα νόσοις, Οὔτε ξιφέων ἐπίχειρα λαχοῦσ', Ἀλλ' αὐτόνομος, ζῶσα, μόνη δὴ Θνατῶν, Ἅιδαν καταβήσει. Atque omnino haec videtur Graecorum antiqua opinio et mos. Certe Chariton pag. 13. Lips.: μηδὲ ἄμορφον τῇ παρολκῇ ποιήσωμεν τὸ σῶμα. θάψωμεν Καλλιῤῥόην ἔτι καλήν. Stat. Silv. 2, 1, 154: *Gratum est, Fata, tamen, quod non mors lenta iacentis Exedit puerile*

Vilis Europe, pater urget absens:
Quid mori cessas? Potes hac ab orno
Pendulum zona bene te secuta
Laedere collum. 60
Sive te rupes et acuta leto
Saxa delectant, age te procellae
Crede veloci, nisi erile mavis
Carpere pensum,
Regius sanguis, dominaeque tradi 65
Barbarae paelex. Aderat querenti

59. 60. *laedere* codices paene omnes. *nectere* Unger coniecit, recepit Eckstein. *secuta e* ‖ *lidere* cum „quibusdam" Codd. Lambini et Mureto Bentleius prob. Lachmanno, L. Müller, Haupt, Vahlen.

decus, Manesque subivit Integer et nullo temeratus corpora damno. — *sucus*] „vitalis; corporis vigor." — *speciosa*] „pulchritudine nondum deformata, integra et florens;" puellarem formae etiam propinqua morte curam exprimit. — *quaero Pascere*] De constructione vid. ad Od. 3, 24, 27.

57. *Vilis*] „Iam nunc digna, quae ab omnibus contemnaris." — *pater*] „Pater ipse, quamquam absens, mihi instare videtur atque imperare, ut mortem propere mihi consciscam." Patris saevum iussum, quod sibi fingit, per ἀποστροφὴν ad semet ipsam effert. Sic etiam Neobule Od. 3, 12. secum ipsa loquitur per secundam personam.

58-60. *ab orno*] Construe: *pendulum ab orno*, non, ut alii, a *zona*. — *bene te secuta*] „qua opportune, haud frustra, cincta huc devenisti." — *Laedere*] Codicum scripturam nolui mutare, etsi non recte defenditur loco Lucretii V 1001. ibi enim codices habent *lidebant*, corrector *ledebant*, unde perverse editores quidam fecerunt *laedebant*. sed bene Lachmann Comment. Lucr.: '*laedi* naves virique *ad saxa* ridicule dicuntur; nisi quod plerique Horatio idem ioculare dicendi genus adscribunt, *pendulum - laedere*. *lidere* autem sine praepositione Latinum vocabulum esse non facile doceri poterit. itaque mihi non dubitandum videtur, quin Lucretius scripserit *fligebant*.' Sed recte O. Keller, *vertere* (Od. III 25, 16) idem esse docuit quod *evertere*, *teritur* (epod. 16, 1) id quod *atteritur*, *ducit* supra v. 42 idem quod *adducit*, Od. 3, 29, 48 *vexit* id quod *avexit*. et ita in codicibus nonnullis scriptum esse. Et qui *elidere* scribendum esse censent, male laudant Od. 1, 2, 20 *uxorius amnis*, Od. 1, 25, 11 *interlunia vento*, Od. 2, 16, 7 *venale nec auro*. nam in tertii libri carminibus Horatius eius modi licentiam vitavit. — Ceterum hoc genus mortis commune in heroinis, velut in Iocasta, Antigona, Phaedra, Amata, saepeque apud Parthenium.

61-66. *Sive te* cet.] „Sive magis te alliciunt rupes et saxa (ex rupibus exstantia), ut quae acuta sint ad letum dandum (quae acuminibus suis celeriter mortem afferant', procellae impetu adiuta in praeceps te deice; nisi tu, regia virgo, serva fieri praefers, cui quotidie ab hera assignetur pensum (certum pondus lanae *carpendae*, trahendae, nendae), quae domina

Perfidum ridens Venus et remisso
Filius arcu.
Mox, ubi lusit satis: Abstineto,
Dixit, irarum calidaeque rixae, 70
Cum tibi invisus laceranda reddet
Cornua taurus.
Uxor invicti Iovis esse nescis:
Mitte singultus, bene ferre magnam
Disce fortunam; tua sectus orbis 75
Nomina ducet.

barbara te simul ut exosam mariti paelicem perpetuo cruciatu afficiet. — *rupes--Saxa*] Seneca Controv. 1, 3, 3 *stat: moles abscisa in profundum, frequentibus exasperata saxis, quae aut elidant corpus aut gravius impellant.*

67. *Perfidum*] „maligne ac dolose", sed iuncta ironia; non enim irata advenit Venus, ut apud Theocr. 1, 96 Daphnidi: *Λάθρια μὲν γελάοισα, βαρὺν δ' ἀνὰ θυμὸν ἔχοισα*, sed suis artibus delusam esse gaudet Europen eamque simul consolatur. — *remisso*] „laxato, quippe qui opus suum iamiam perfecisset."

69. 70. *ubi lusit satis*] „ubi Venus satis irriserat puellam splendidae suae sortis ignaram." — *Abstineto-irarum*] *ἀπέχου τῆς ὀργῆς*, ut Od. 4, 9, 37: *abstinens--pecuniae.* — *calidaeque rixae*] „acris huiusmodi contentionis."

71. *Cum tibi*] „tunc, cum tibi cet."; minime explicandum „donec tibi." Consulto cum levi variatione repetit irridens ipsas Europae minas v. 45. — *laceranda*] pro v. proprio *frangenda.* „Tunc (hoc enim significat), ubi ad te amplexandam revertetur, probe scio, facile in gratiam cum illo redibis, qui nunc tibi tam invisus est." — *reddet*] „denuo praebebit; primum enim, cum ex improviso evanuisset, eum sane lacerare non potuisti." Omnia ironice; non enim *tauriformis* ad eam reversurus erat Iuppiter.

73. *Uxor*] Iam ex ironia ad veram consulationem transit, quocirca aliorum interrogationi praefero tranquillam hanc et blandam affirmationem: „Nescis adhuc, cara puella, Iovis te coniugem esse", id est, „scito te mox illum coniugem habituram esse." Sed cum nominativi cum infinitivo usus post verba sentiendi et declarandi vel apud poëtas Latinos rarissimus sit, praestat fortasse haec interpretatio: „*Nescis* (non vales, non audes) *esse Iovis uxor* (te gerere Iovis uxorem);" cum qua leni reprehensione optime quadrat qui sequitur imperativus: *bene ferre magnam Disce fortunam.*

74-76. *bene ferre*] „constanter ac dignum in modum, pro coniugis tui maiestate." — *sectus orbis*] „dimidia pars orbis nomen tuum accipiet." Duas enim dumtaxat orbis terrarum partes agnoscit h. l., Europam et Asiam, ut Sall. Iug. 17. et Varro LL. 5, 31: *Divisa est caeli regionibus terra in Asiam et Europam.* Soph. Trachin. 100: *δισσαῖσιν ἀπείροις κλιθείς.* Iosocr. Panegyr. 179: *τῆς γῆς ἁπάσης-δίχα τετμημένης καὶ τῆς μὲν Ἀσίας, τῆς δὲ Εὐρώπης καλουμένης κτλ.* Plin. n. h. III 1, 5 *Europam plerique merito non tertiam portionem fecere verum aequam, in duas partis ab amne*

CARMEN XXVIII.

Festo quid potius die
Neptuni faciam? Prome reconditum
Lyde, strenua Caecubum
Munitaeque adhibe vim sapientiae.
Inclinare meridiem 5
Sentis ac, veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Cessantem Bibuli consulis amphoram.

Tanai ad Gaditanum fretum universo orbe diviso. Contra Pindarus iam Pyth. 9, 8: *παρθένον θῆκε δέσποιναν χθονὸς ῥίζαν ἀπείρου τρίταν εὐήρατον οἰκεῖν.* Cic. d. n. 2, 165: *partes orbis terrae - Europam Asiam Africam.* Ovid. Fast. 5, 617: *te, Sidoni, Iuppiter implet, Parsque tuum terrae tertia nomen habet.* — *Nomina*] Ex usu poëtico numerus plur. de una persona ponitur. Od. 4, 2, 3: *daturus Nomina ponto.* Ovid. Trist. 1, 1, 90: *Icarus Icariis nomina fecit aquis,* unum maris Icarii nomen.

XXVIII. Arcessita ad se amica solus cum sola Neptunalia compotatione et cantu celebrat. Neptunalia alia a. d. X. Kal. Aug. fuerunt, quibus ludi agebantur, ad Tiberim, ad mare, sub coelo libero. Cf. Varr. LL. VI, 19. Paul. Diac. 377 M. Umbrae *vocantur Neptunalibus casae frondeae pro tabernaculis.* De eis ludis, qui in honorem victoriae Actiacae instituti sunt, h. l. non cogitandum est.

2. *faciam*] *„Ὑστερον πρότερον.* Erat enim hic ordo: „Prome Caecubum, ut (tecum) bibam. Quid enim potius festo Neptuni die facere possum?“ LAMB. Hoc si satis perpendisset Bentleius, vix scripsisset: *facias.* Sed in errorem inductus est eo quoque, quod cum plerisque Interprett. credidit compotationem hanc in Lydae domo, non in Flacci habitam fingi, quod contra est. — *Prome*] *Ἑταίρᾳ* libertinae ad solitarium convivium vocatae talia nullius laboris officia per iocum mandari poterant ab amico commodiore et, quo liberior foret, servum nullum mensae adhibente. — *reconditum*] „interioris notae (Od. 2, 3, 8.), satis igitur vetus ac generosum.“

3. *strenua*] pro adverbio prosae orat. Est igitur: „Noli defatigari in promendo Caecubo ex *horreo* sive apotheca vinaria atque expugna, pelle liberaliore potu tristiorem tuam ac sic satis munitam adversus voluptates gravitatem mecumque Genio indulge.“ — *Caecubum*] de quo Athenaeus 1, 27 a: *παλαιοῦται μετα ἱκανὰ ἔτη.*

5. 6. *Inclinare*] „Vides solem a meridie iam ad occasum vergere.“ Admodum tempestivum igitur describit *συμπόσιον.* In prosa orat. *se inclinare*, ut Liv. 9, 32: *sol meridie se inclinavit.* — *ac - parcis*] id quod: et tamen, quamvis vides, tamen cessas. non rara haec partic. *ac* significatio, itaque non scribendum cum nonnullis codicibus *et - parcis.* — *stet*] „consistat, moretur.“ Tibull. 1, 4, 28: *non segnis stat remeatque dies.*

7. 8. *Parcis*] „cunctaris, veluti nondum adsit potandi hora.“ — *deripere*] „celeriter de apothecae pariete demere et in triclinium afferre.“ — *Cessantem*] „quae tu dum segnis es, mihi impatienti ipsa videtur cessare.“ — *Bibuli*] M. Calpurnius Bibulus cos. cum C.

Nos cantabimus invicem
Neptunum et viridis Nereidum comas; 10
Tu curva recines lyra
Latonam et celeris spicula Cynthiae;
Summo carmine, quae Cnidon
Fulgentisque tenet Cycladas et Paphum
Iunctis visit oloribus; 15
Dicetur merita Nox quoque nenia.

XXVIII. 14. *Paphum* plerique codices, *Paphon* Graevianus, Vossianus Scφψ.

Iulio Caesare a. u. c. 695.; vinum igitur circiter XXXV. annorum bibiturum se fingit.

9. 10. *invicem*] „alternatim, carmine amoebaeo celebrabimus deos immortales; ego Neptunum, cuius est dies festus, eiusque comites Nymphas.“ — *viridis*] Deorum marinorum omnia sunt caerulea, glauca, viridia; interdum etiam vitrea, ὑάλινα. Sic *caeruleos crines* Cyanae nymphae tribuit Ovid. Met. 5, 432. Pictores vero, ut par erat, flavas comas iis tribuebant, vestes virides.

11. 12. *curva-lyra*] Od. 1, 10, 6: *curvaeque lyrae parentem.* — *recines*] „tu respondebis canendo Latonam et Dianam iaculatricem.“ — *celeris*] Ovidio Her. 4, 169 est *agilis dea.* — *Cynthiae*] a Cyntho, Deli monte, ubi Diana nata est cum Apolline.

13. 14. *Summo*] „extremo“, ut Ep. 1, 1, 1. „Nam in Veneris laudibus ut amantes inter nos desinamus consentaneum est.“ — *quae* cet.] Pendent haec ex superioribus: „Recines eam deam, quae cet.“ — *Cnidon-tenet*] Cfr. Od. 1, 30, 1: *O Venus, regina Cnidi Paphique.* — *Fulgentis*] *nitentis* dixit Od. 1, 14, 19. Apud Verg. Aen. 3, 126 *Paros* vocatur *nivea* propter marmoris, cui innititur eius solum, splendorem navigantibus longe conspicuum.

15. 16. *visit*] „ex alio quo loco sibi placito illuc revertens,“ quae deorum vocantur ἐπιδημίαι. — *oloribus*] Od. 4, 1, 40. Stat. Silv. 1, 2, 141: (Venus) *thalamique egressa superbum Limen, Amyclaeos ad frena citavit olores.* — „*Nox* ipsa quoque cantilena celebrabitur, et quidem debita ob gaudia, quae nobis praebebit.“ *Nox* h. l. veluti dea, quae amorum fructum et donat et tuetur. Ovid. Fast. 1, 455: *Nocte deae Nocti cristatus caeditur ales.* (Conf. etiam Od. 3, 19, 10.) — *Nenia* h. l. certe non de lugubri carmine, sed ut Ep. 1, 1, 63: *puerorum-Nenia*, de cantilena simplici quae ludo festoque finem imponat somnumque invitet. Cf. epod. 17, 29. Atque ceteris etiam locis Hor. *nenias* cum contemptu videtur dixisse, ut res perpetuo iteratas significaret Od. 2, 1, 38 bella civilia respiciens, Od. 2, 20, 21. Phaed. 3 prol. 10: *legesne quaeso potius viles nenias?* unde verbum *nenior* idem quod εἰκαιολογῶ Dositheus gramm. 7, 24. *K.*

CARMEN XXIX.

Tyrrhena regum progenies, tibi
Non ante verso lene merum cado
Cum flore, Maecenas, rosarum et
Pressa tuis balanus capillis
Iamdudum apud me est. Eripe te morae, 5
Ne semper udum Tibur et Aefulae
Declive contempleris arvum et
Telegoni iuga parricidae.

XXIX. 6. *Aefulae* codices Horatii omnes, Porphyrio, cetera scholia, *Aesulae* editiones ante annum 1866 omnes.

XXIX. Maecenatem invitat poëta, ut relictis urbanis negotiis aliquantulum temporis ad se in villam concedat Genioque ibi indulgeat, argumentis, quibus ei hoc suadere conatur, partim ab Urbis fastidio, quod eius luxus gignere soleat, partim a ferventissimo anni tempore desumptis. Cum autem Maecenatem curis administrandae Urbis, quibus tum districtus erat maxime, quo minus copiam sui faceret, impediri intelligeret, poëta a nimia ista sollicitudine eum dehortaturus graviter ostendit certis curas istas circumscribi oportere finibus, ne bona, quae praesens hora largiatur, celeriter elabantur, futurarumque rerum anxiam sollicitudinem vanam esse atque inutilem. Scriptumne sit hoc carmen eodem tempore quo Maecenati Italiae tutela delata erat (confer ad Od. 3, 8) valde dubium est.

1. 2. *Tyrrhena regum*] Cfr. Od. 1, 1, 1. Silius 7, 29: *Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris.* — *Non ante verso*] „intacto adhuc“, id quod convivae honori tribuitur. Vertebatur, cum inde in crateres effundebatur vinum. — *lene*] „vetustate domitum.“ SCHOL. — *Cadus* ex opere figlino XII congios capiebat; quadraginta eiusmodi mensuras, quas *pintes* vocant Francogalli.

4. *balanus*] s. myrobalanus, glans myrepsica, unguentaria Arabiae et Aethiopiae; h. l. oleum ex eius nucleo pressum. Oleo autem inde expresso „*εἰς τὰ πολυτελῆ μύρα ἀντ' ἐλαίου ἐχρῶντο.*“ Dioscor. 4, 160. — *Pressa tuis-capillis*] „tibi destinata.“

5—7. *Iamdudum*] Impatientiam, qua Maecenatem exspectet, amice declarat. *Eripe te morae, ne*] i. e. noli impediri quin —; dicitur igitur: 'nulla mora aut cunctatione interposita huc propera, ut hic Tibur semper udum — contempleris.' - - *udum Tibur*] Cfr. Od. 1, 7, 13. Ovid. Fast. 4, 71: *Et iam Telegoni, iam moenia Tiburis udi Stabant.* — *Aefula*, colonia Romana in Latio, in declivi sita inter Praeneste et Tibur. Mirum profecto hoc nomen tamdiu depravatum fuisse, donec Aem. Hübner Hermae vol. 1, pg. 426 demonstravit Horatii et Livii (26, 9, 9. 32, 29, 2) codices et inscriptiones praebere *Aefulam.* — *contempleris*] „e longinquo sane cum desiderio gratissimis hic tractibus ipsis fruendi, cui desiderio cur non illico satisfacis?“ Verbum *contemplari* usurpatur praesertim de caelo, stellis, *μετεώροις*, item de regionibus amoenis, quibus oculi libenter immorantur.

8. *Telegoni iuga*] Ovid. Fast. 3, 92: *Factaque Telegoni moenia celsa*

Fastidiosam desere copiam et
Molem propinquam nubibus arduis; 10
Omitte mirari beatae
Fumum et opes strepitumque Romae.
Plerumque gratae divitibus vices
Mundaeque parvo sub lare pauperum
Cenae sine aulaeis et ostro 15
Sollicitam explicuere frontem.

manu. Tusculum significat, conditum a Telegono, qui inscius Ulixem patrem radio trygonis sagittae praefixo interfecit. Primum memoratur ab Hesiodo in Theogoniae v. 1013 sqq., una cum fratribus Agrio et Latino: *Οἱ δ' ἤτοι μάλα τῆλε μυχῷ νήσων ἱεράων Πᾶσιν Τυρσηνοῖσιν ἀγακλειτοῖσιν ἄνασσον.* Hygin. Fab. 127: *Telegonus, Ulixis et Circes filius, missus a matre, ut genitorem quaereret, tempestate in Ithacam est delatus ibique fame coactus agros depopulari coepit. Cum quo Ulixes et Telemachus ignari arma contulerunt: Ulixes a Telegono filio est interfectus, quod ei reponsum fuerat, ut a filio caveret mortem. Quem postquam cognovit qui esset, iussu Minervae cum Telemacho et Penelope in patriam redierunt; in insulam Aeaeam ad Circen Ulixem mortuum deportarunt ibique sepulturae tradiderunt. Eiusdem Minervae monitu Telegonus Penelopen, Telemachus Circen duxerunt uxores. Ex Circe et Telemacho natus est Latinus: ex Penelope et Telegono natus est Italus, qui Italiam suo nomine denominavit.* Proclo apud Phot. Bibl. C. 239. teste haec Ulixis mors mythici cycli finis erat. Propert. 2, 32, 3: *Nam quid Praenestis dubias, o Cynthia, sortes, Quid petis Aeaei moenia Telegoni?*

9. 10. *Fastidiosam*] „quae nauseam ac taedium parit.“ — *Molem*] turrim Maecenatianam in colle Esquilino, e qua Nero Romae incendium inspexit. (Suet. Ner. 38.) In eius vicinia ipse Horatius humatus est. Cf. ad Sat. 1, 8, 14: Moles autem propter amplitudinem, ut postea *m. Hadriana;* 'turrim Maecenas dicitur in hortis suis exstruxisse, unde haec omnia prospectabat.' PORPHYRION.

11. 12. *Omitte*] Anacrusis brevis in hoc tertio strophae alcaicae versu reperitur etiam Od. 1, 16, 19. 17, 7. 29, 7. 37, 15. Od. 2, 3, 3. 20, 11. nusquam admissa est in quarto libro. — *beatae*] „Opulentae ac splendidae.“ — *mirari-fumum*] *παρὰ προσδοκίαν.* Nam *mirari* proprie refertur ad *opes* dumtaxat; verum has comitantur omnis generis molestiae; ex quibus memorantur, quae maxime in sensus incurrunt, *fumus* et *strepitus.* Seneca Ep. 104: *ut primum gravitatem urbis excessi et illum odorem culinarum* cet. — *Strepitus* non est „strepitus tumultusque conviviorum lautiorum“, ut nonnulli volunt, sed „strepitus ille Urbis nocturnus ac diurnus“, de quo lamentatur Ep. 2, 2, 72—80.

13. 14. *vices*] „Vicissitudines inter summam copiam, qua divites cotidie veluti obruuntur, et vitam simpliciorem ipsis persaepe placent. — *Mundae*] „tersae, sed frugales.“ Sat. 2, 2, 65: *Mundus erit, qui non offendet sordibus atque In neutram partem cultus miser.* — *pauperum*] ubi cum locupletibus illis comparentur.“ Omnino tres gradus statuit Seneca de Tranquill. an. 8: *paupertatem, inopiam, egestatem.*

15. 16. *sine aulaeis*] Cfr. Sat. 2,

Iam clarus occultum Andromedae pater
Ostendit ignem, iam Procyon furit
Et stella vesani Leonis,
Sole dies referente siccos: 20
Iam pastor umbras cum grege languido
Rivumque fessus quaerit et horridi
Dumeta Silvani, caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu, civitatem quis deceat status, 25
Curas et Urbi sollicitus times,

8, 54, ubi POBPH.: „Consuetudo apud antiquos fuit, ut aulaea sub cameras tenderent, ut si quid pulveris caderet ab ipsis exciperetur.“ — *Ostrum* significat stragulam vestem, peristromata purpurea. Verg. Aen. 5, 111: *ostro Perfusae vestes*, a v. ὄστρειον, pr. sucus muricis eiusque color purpureus. — *explicuere*] ἀορίστως, „explicare solent.“ Sat. 2, 2, 125: (Ceres) *Explicuit vino contractae seria frontis.* Confer supra ad Od. 3, 23, 19.

17—19. *Iam clarus*] *Clarus*, ut patet ex ἀντιθέτῳ *occultum*, non ad regiam Cephei dignitatem, sed unice ad sideris splendorem refertur. „Tempus venit aestatis; proinde te rure mecum recrees.“ Alcaeus fragm. 39 Bgk.: *Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ· τὸ γὰρ ἄστρον* (Canicula) *περιτέλλεται· Ἁ δ' ὥρα χαλέπα, πάντα δὲ δίψαισ' ὑπὸ καύματος.* — „Cepheus, Aethiopum rex, *Andromedae pater* ex Cassiopea, antea occultum lumen ostendit, septimo idus Iulias vespere exoritur.“ Columella 11, 2, 51. — *Procyon* (quem Latini *Ante Canem* vocant), unus ex Orionis canibus venaticis, oritur Id. Iuliis, quem XI. diebus post sequitur Canicula s. Sirius, oriturque etiam *Leonis stella*, sidus *vesanum* (*rabidum* Lucano 6, 334), summos calores afferens. Sol Leonem ingreditur XIII. Kal. Aug. Colum. ibid.

20. *referente*] „annuo suo cursu rursus afferente.“ — *siccos*] Od. 4, 12, 13: *Adduxere sitim tempora, Vergili.*

22. *Rivumque*] In pascuis Italicis greges per aestatem rivos intrant, ut melius se defendant et a calore et ab asilis. Rivos igitur quaerit pastor et *dumeta*, quae perambulare solet *horridus*, hirsutus, incultus, ut deus rusticus, φριξοκόμης, Silvanus. Hoc ἐπιθέτῳ utitur propter ipsius dei silvestris horridam formam, ut Mart. 10, 92, 5: *semidocta villici manu structas tonantis* (i. e. magno sonitu per silvam clamantis) *aras horridique Silvani* non propter dumeta horrida. Ad Capistrano reperta est haec inscriptio (n. 5951 Henzen): is, qui eam posuit, sic Silvanum alloquitur: *Magne deus Silvane potens, sanctissime pastor.*

24. *Ripa*] rivi illius. — *taciturna*] „deum ventis cessantibus nullum usquam murmur auditur.“

25. *Tu, civitatem*] Tibi quidem, Urbis cura cum tibi commissa sit, cordi ante omnia est optimus civitatis status otiumque publicum; simul intentus es, quae pericula exteri hostes, imprimis Orientis populi, Romano imperio minitentur.“

26. 27. *Urbi*] „capiti rerum.“ (Tac. Hist. 2, 32.) *Civitas* autem et *urbs* recte coniunguntur, ut apud Cic. Acad. 2, 137: *nec haec* tibi

Quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent Tanaisque discors.
Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit deus 30
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adest memento
Componere aequus; cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruscum 35

34. *alveo* ABORγ Leidensis, Monacensis, Bentl., Haupt, O. Keller al. *aequore* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis φψ alii Paris. Orelli.

videtur *urbs nec in ea civitas.* V. *Urbi* iunge cum v. *times.* — *sollicitus*] Vell. 2, 88. de Maecenate: *ubi res vigiliam exigeret, sane exsomnis, providens atque agendi sciens.*

27. 28. *Seres*] extremi Orientis populi Romanis noti, „*lanicio silvarum nobiles.*“ Plin. H. N. 6, 20. Cum *Indis* coniunguntur Od. 1, 12, 56.; cum Persis, sicut hic, Od. 4, 15, 23. — *regnata Cyro Bactra*] „quibus olim Cyrus imperitavit.“ Xen. Cyr. 1, 1, 4: ἦρξε δὲ Βακτρίων καὶ Ἰνδῶν. Plin. H. N. 6, 16: *Gens haec obtinet aversa montis Paropamisi et adversus fontes Indi, includitur flumine Ocho.* — Gens nobilis postea inde ab anno circiter 250. usque ad 125. ante Chr. regno Graeco Bactriano, Augusti vero temporibus pars Bactrianae Parthis, pars Tocharis, Scythicae genti, subiecta erat; quocirca h. l. de Parthis intelleges. (De constructione cfr. Od. 2, 6, 11.) — *discors*] „Scythae, Tanais accolae, intestinis discordiis agitati“, ut Parthi Od. 3, 8, 19: *Medus infestus sibi luctuosis Dissidet armis.* — Inest in his innocens neque amicum laesura ironia; etenim et ille et omnes Romani optime noverant nihil periculi iam impendere Romano imperio ab Orientis atque Septentrionis nationibus.

29. 30. *Prudens*] „Sapienter et consulto deus res futuras mortalibus velut obscura nocte *pressit*, abscondit.“ Theognis 1075: Πρήγματος ἀπρήκτου χαλεπώτατόν ἐστι τελευτὴν Γνῶναι, ὅπως μελλει τοῦτο θεὸς τελέσαι· Ὄρφνη γὰρ τέταται· πρὸ δὲ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι Οὔ ξυνετὰ θνητοῖς πείρατ' ἀμηχανίης.

31. 32. *Ridetque*] „suae potentiae conscius.“ — *trepidat*] „futuros eventus anxie explorare laborat, *ultra* hac in cura progressus, quam sors generis humani concedit.“ Sophocl. fragm. 515 D: θνητὰ φρονεῖν χρὴ θνητὴν φύσιν, Τοῦτο κατειδότας, ὡς οὐκ ἔστιν Πλὴν Διὸς οὐδεὶς τῶν μελλόντων Ταμίας, ὅ τι χρὴ τετελέσθαι. Id. fragm. 659: Ἀλλ' οὐ γὰρ ἂν τὰ θεῖα κρυπτόντων θεῶν Μάθοις ἄν, οὐδ' εἰ πάντ' ἐπεξέλθοις σκοπῶν. — *Quod adest*] „Aequo animo praesentia ordina, quippe quae in tua potestate sita sint; cetera omnia fluxa sunt atque incerta.“

33. 34. *fluminis Ritu*] Ars Poët. 62: *iuvenum ritu.* Ovid. Am. 1, 7, 43: *tumidi ritu torrentis agebar.* — *medio alveo* coercitus, non super alterutram ripam effusus; itaque idem significat, quod Od. 4, 7, 3 *decrescentia ripas flumina praetereunt.* Orelli praeferebat *aequore*, quod propter additum *medio* displicuit.

35. 36. *Cum pace*] „ἠρέμα, placide, tranquille“, significatione sa-

In mare, nunc lapides adesos
Stirpisque raptas et pecus et domus
Volventis una non sine montium
Clamore vicinaeque silvae,
Cum fera diluvies quietos 40
Irritat amnis. Ille potens sui
Laetusque deget, cui licet in diem
Dixisse 'Vixi: cras vel atra
Nube polum Pater occupato,
Vel sole puro: non tamen irritum, 45
Quodcunque retro est, efficiet neque
Diffinget infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.'

tis elucente ex *ἀντιθέσει nunc lapides* cet. Etiam in prosa or. Cic. Tusc. 5, 83: *Nos quidem illud cum pace agemus.* — *Etruscum*] Ultima syllaba eliditur ante sequentem vocalem. — *adesos*] „vi aquarum adrasos."

37. 38. *Stirpisque raptas*] Servius ad Aen. 12, 208: „*Imo de stirpe*] ideo genere masculino usus est, quia de arboribus loquitur. Nam de hominibus genere feminino dicimus, ut (7, 293) *Heu stirpem invisam!* Dixit tamen, sed usurpative, Horatius etiam de arboribus: *Stirpisque raptas.*" — *una*] „omnia haec inter se permixta."

39. 40. *Clamore*] „fragore ac sonitu immani." Hom. Il. *P* 265: *ἠϊόνες βοόωσιν.* — *diluvies*] ut *eluvies, illuvies, proluvies* est etiam apud Lucret. 5, 255. 6, 292 et Od. 4, 14, 28; frequentius *diluvium.*

41. *Irritat*] „Illos fluvios, qui alioquin exundare non solent, Tiniam, Narem, Anienem reprimens, haud minus saevire cogit." Plin. Ep. 8, 17: *Tiberis alveum excessit et demissioribus ripis alte superfunditur.--Inde quae solet flumina accipere et permixta devehere velut obvius sistere cogit atque ita alienis aquis operit agros, quos ipse non tangit.* — *Amnis* autem hic de minoribus etiam fluviis, ut Verg. Aen. 7, 465 ausus est dicere vel de aqua in lebete bulliente. — *potens sui*] *ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ, αὐτάρκης.*

42. 43. *in diem*] „singulis diebus." Hand Turs. III. p. 343: „Bentleius acute perspexit in his vv. intelligi „quocunque transacto die, quotidie. — *Vixi*] Seneca Ep. 12: *In somnum ituri laeti hilaresque dicamus:* Vixi et quem dederat cursum Fortuna peregi. (Aen. 4, 653.) *Crastinum si adiecerit deus, laeti recipiamus. Ille beatissimus est et securus sui possessor, qui crastinum sine sollicitudine exspectat. Quisquis dixit:* Vixi, *quotidie ad lucrum surgit.*

44. *polum*] Apud poëtas frequenter pro caelo, ut *axis.* — *Pater*] Od. 1, 34, 5: *Diespiter.*

45. *sole puro*] Ex v. *occupato* ad haec vv. elice: „illustrato." — *irritum*] „Non ita abolere poterit, ut omni effectu id careat, quod iam praeteriit."

47. 48. *Diffinget*] „Diversam formam ei praebebit, prorsus illud immutabit." — *Infectum* gradu aliquanto maius est quam *irritum.*

Fortuna saevo laeta negotio et
Ludum insolentem ludere pertinax 50
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi nunc alii benigna.
Laudo manentem; si celeres quatit
Pennas, resigno quae dedit et mea
Virtute me involvo probamque 55
Pauperiem sine dote quaero.
Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere et votis pacisci,
Ne Cypriae Tyriaeque merces 60

Frequens sententia. Theognis 583: *Ἀλλὰ τὰ μὲν προβέβηκεν, ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι Ἀργά.* Agathon apud Aristot. Eth. 6, 2: *Μόνον γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, Ἀγένητα ποιεῖν, ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα.* Plin. H. N. 2, 7: Deus *nullum* habet *in praeterita ius praeterquam oblivionis.* — *hora vexit*] „avexit, abstulit, velut in praeteriti temporis voraginem demersit.“ Vide ad Od. 3, 27, 60.

49. 50. *saevo-negotio*] „munere, quo fungitur, omnia sine ulla clementia ac saepe crudeliter administrandi, formandi rursusque immutandi.“ — *laeta*] De fortuna Boëth. Cons. Phil. 2, 1: *gemitus dura quos fecit, ridet; Sic illa ludit, sic suas probat vires.* — *ludere pertinax*] in prosa or. „pertinaciter ludens.“ *Ludum ludere* dixerat iam Terentius Eunuch. 586. Iuvenal. 6, 608: *Secretumque sibi mimum parat* (Fortuna).

53. 54. *manentem*] Exstat nummus Commodi rarior, in quo figura muliebris sedet, dextra equum capistro retinens, sinistra cornu copiae cum epigraphe: *FORTVNAE MANENTI.* — *Pennas*] Fronto orat. pg. 125 ed. Niebuhr: *omnes Fortunas, Antiates, Praenestinas, Respicientes, Balnearum etiam Fortunas omnes cum pennis, cum rotis, cum gubernaculo reperias.* — *resigno*] Ep. 1, 7, 34: *Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno.* „*Resignare* antiqui pro *rescribere* ponebant, ut adhuc *subsignare* dicimus pro *subscribere.*“ FESTUS. *Rescribere* autem est scriptum debiti liberare, debitum solvere per scripturam.

55. *Virtute me involvo*] „veluti pallio; certum praesidium eam mihi paro.“ Plato de Rep. 5, p. 457. A: *ταῖς τῶν φυλάκων γυναιξίν, ἐπείπερ ἀρετὴν ἀντὶ ἱματίων ἀμφιέσονται κτλ.* Cic. ad Fam. 9, 20: *litteris me involvo.*

56. *sine dote*] Opes significat, quibus Fortuna veluti dotat eum, cui favet. Imago autem ab eo ducitur, quod virginem indotatam sibi fingit honestam paupertatem.

57. 58. *Non est meum*] „non est meae indolis meique moris; a mea dignitate abhorret.“ Plato Alcib. I. p. 106. B.: *οὐ γάρ ἐστι τοιοῦτον τὸ ἐμόν.* Tac. Ann. 6, 8: *non est nostrum--aestimare.* — *mugiat*] „strideat, fragorem edat ab Africo fractus.“ Od. 1, 14, 5: *malus--Antennaeque gemant.* — *miseras*] „humiles, quae dedecori sunt illi, qui eis utitur.“

59. 60. *Decurrere*] Verg. Aen. 5, 782: *preces descendere in omnes,* quod frequentius est. — *votis pa-*

Addant avaro divitias mari:
Tunc me biremis praesidio scaphae
Tutum per Aegaeos tumultus
Aura feret geminusque Pollux.

CARMEN XXX.

Exegi monumentum aere perennius

62. *Tunc* ABORγ Leidensis, *Tum* Graevianus Lipsiensis Scφψ.

cisci] „mercatorum more votis transigere cum dis, ne naufragio facto pretiosae merces in mari pereant"; id quod poëtice exprimit revocatis in mentem thesauris in perpetuum demersis. Seneca Quaestt. nat. 4, 7: *Negant posse fieri, ut cum grandine aliquis paciscatur et tempestates munusculis redimat.*

61. 62. *avaro-mari*] Od. 1, 28, 18: *avidum mare.* — *Tunc* scribendum partim propter gravissimam codicum auctoritatem, partim propter ingratum sonum *Tum-tutum;* „tunc igitur, id est, tali in periculo, dum alii ad vota descendunt." — „Adeo tutus sum, ut vel in summis vitae discriminibus tranquillo atque aequo animo adspecturus sim fortunarum mearum interitum." Iam hoc per imaginem cum priore illa mercatoris arcte connexam ita exprimit: „Conscensa exigua cymba, qualis navi onerariae annecti solet, me cet." — *biremis*] h. l. proprie, „quae duos habet remos, uno a remige propulsos, Ciceronis de Or. 1, 174: *duorum scalmorum navicula, σκάφος δίκωπον*", non, ut frequentius, de duplici remorum ordine. — *scaphae*] *pirogue.* Cic. ad Att. 10, 10, 5: *Ego vero vel lintriculo, si navis non erit, eripiam me ex istorum parricidio.* — Frequens autem vitae cum navigatione comparatio. Plato Phaedon. 85. D.: *ἐπὶ τούτου (τοῦ λόγου) ὀχούμενον, ὥσπερ ἐπὶ σχεδίας κινδυνεύοντα διαπλεῦσαι τὸν βίον.*

63. *Aegaeos*] Himerius Ecl. 13. p. 210. W. de tabula picta: *Γέγραπται δὲ οὐκ ἀπηνής τε καὶ ἄγριος οὐδὲ εἰς αὐτὰς ἐγείρων νεφέλας τὰ κύματα, οἷα τὰ πολλὰ Αἰγαῖος κατὰ τῶν ἐκεῖ πλωτήρων θρασύνεται, ἀλλ' ἐστόρεστο εἰς γαλήνην.*

64. *Aura*] „Lenis aura et secunda, quam Castores propitii mihi mittent, cursui meo favebit eo ipso tempore, quo ceterum mare Aegaeum saevis procellis exagitatur." — *geminusque Pollux*] „Pollux cum fratre Castore"; Castores, ut Latini dicebant, *Διόσκουροι* navigantibus propitii.

XXX. Ut trium librorum carminibus prologum ad Maecenatem scriptum praemisit, ita adiunxit quasi epilogum eodem metro compositum: utroque de studiis suis poeticis agit speratque fore ut aliquam laudem adipiscatur: Od. 1, 1, 36 *sublimi feriam sidera vertica*, 3, 30, 14 *sume superbiam quaesitam meritis.* utrumque carmen eodem fere tempore i. e. a. 730 vel 731 videtur scriptum esse. Totius carminis sententia explicatur Sapph. fr. 32 Bgk.: *Μνάσασθαί τινά φαμι καὶ ὕστερον ἁμμέων.* Antiquissima fortasse huiuscemodi de propria immortalitate vaticiniorum exempla exstant apud Theogn. v. 19 sq. et 237. Prop. 3, 1, 35: *Meque inter seros laudabit Roma*

Regalique situ pyramidum altius,
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere aut innumerabilis
Annorum series et fuga temporum. 5
Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit Libitinam: usque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium

nepotes. Ovid. Am. 1, 15, 41: *Ergo etiam cum me supremus adederit ignis, Vivam parsque mei multa superstes erit.* Phaedr. libr. 4 epil.: *chartis nomen victurum meis Latinis dum manebit pretium litteris.*

1. *Exegi*] „absolvi, perfeci", ut patet ex Ovid. Met. 15, 871: *Iamque opus exegi, quod nec Iovis ira nec ignis Nec poterit ferrum nec edax abolere vetustas.* Non est, ut alii volunt: „in altum eduxi." — *aere*] „aereis statuis titulisque aeri incisis." Martial. 7, 84, 7 *casibus hic* (Martialis liber) *nullis, nullis delebitur annis; vivet Apelleum cum morietur opus.*

2. *regali*] quo modo differat a *regio* docet Cic. Verr. 5, 184 *te, Iuppiter O. M., cuius iste donum regale, dignum Capitolio atque ista arce omnium nationum, dignum regio munere - imploro.* — *situ*] „constructione, mole; pyramidibus maximo sumptu ab Aegypti regibus exaedificatis." Tacit. hist. 1, 48 *situs castrorum.* — *altius*] quatenus gloriosius est ingenii quam opum monumentum. (Pyramidum maxima alta esse dicitur pedes CCCCLIV.)

3. *imber edax*] „compagem saxeam paullatim solvens, aes arrodens, inducta aerugine." Pindar. Pyth. 6, 7: *Ἑτοῖμος ὕμνων Θησαυρὸς ἐν πολυχρύσῳ Ἀπολλωνίᾳ τετείχισται νάπᾳ· Τὸν οὔτε χειμέριος ὄμβρος ἐπακτὸς ἐλθών, Ἐριβρόμου νεφέλας Στρατὸς ἀμείλιχος, οὔτ' ἄνεμοι ἐς μυχοὺς Ἁλὸς ἄξοισι παμφόρῳ χεράδι Τυπτόμενον.* — *impotens*] „sui; sibi non temperans", id est, „vehementer saeviens." Epod. 16, 61: *nullius astri - aestuosa - impotentia.*

5. 6. *fuga temporum*] Od. 2, 14, 1: *fugaces - - anni.* — *Non omnis*] Seneca Troad. 382: *An toti morimur, nullaque pars manet Nostri?* — *multaque pars mei*] „ingenii mei monumenta."

7. 8. *Libitinam*] Venus Libitina, dea funerum (vid. Dionys. Hal. 4, 15. confer ad Sat. 2, 6, 19); metonymice pro morte. — Adv. *usque* iunge cum v. *crescam*, „semper crescam". — *postera - laude*] in prosa or. „posterorum, posteritatis." — *Crescam*] „magis magisque agnoscent futurae aetates laudes meas poëticas meque honore prosequentur." — *recens*] „nunquam neglectus, quia memoria mea semper *recens* atque indelebilis manebit." — *dum Capitolium* cet.] „Quamdiu pontifex maximus cum pontificum collegio et virginibus Vestalibus religiosum silentium tenentibus diebus festis in aedem Iovis Capitolini sollemni pompa ascendet; hoc est, „in sempiternum"; cum enim Roma *Urbs aeterna* civibus suis esset, sacra publica numquam exstinctum iri iis persuasum erat. Cassius Dio Excerpt. Vatic. p. 154: *Σιβύλλης χρησμὸς ἐφάσκετο Καπιτώλιον κεφάλαιον ἔσεσθαι τῆς οἰκουμένης μέχρι τῆς τοῦ κόσμου καταλύσεως.* (Ceterum illa *Urbis aeternae* pro *Roma* denominatio dumtaxat apud poëtas reperiri videtur (Tibull. 2, 5, 23.), tum exstat in posterioris

Scandet cum tacita virgine pontifex.
Dicar, qua violens obstrepit Aufidus 10
Et qua pauper aquae Daunus agrestium
Regnavit populorum, ex humili potens
Princeps Aeolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiam

XXX. 12. *Regnavit* codices plerique in his Blandinii; *regnator* Graevianus, Lipsiensis Sbc al.

temporis nummis atque inscriptionibus: VRBI. ROMAE. AETERNAE.

9. *Scandet*] Varro L. L. 5, 47. p. 19. Müll.: *caput Sacrae viae, quae pertinet in Arcem, qua sacra quotquot mensibus* (Idibus) *feruntur in Arcem.* — *tacita Virgine*] „Vestalibus venerabunde ac tacite incedentibus.“ Ipsae enim silentium servabant, cum hymnos cantarent chori puerorum puellarumque patrimorum et matrimorum. — *pontifex*] Pontificem maximum Vestae *sacerdotem* vocat Ovid. Fast. 3, 699.

10. *Dicar*] „Grato animo memorabunt posteri, me, hominem Venusinum, primum Sapphus et Alcaei poësin lyricam Latine aemulatum esse.“ Sic enim ordinanda verba, ut recte iam Acron: *Dicar princeps Aeolium carmen ad Italos modos deduxisse*, (ibi natus) *qua* (ubi) *Aufidus obstrepit;* non vero: „ibi, ubi Aufidus fluit, dicar,“ id est, „Venusini, municipes mei, me laudibus celebrabunt ut primum poëtam lyricum Latinum.“ Natale enim solum Horatio nimis angustus gloriae finis esse videatur. — *violens*] Rarior forma pro *violentus. Acrem* eum vocat Sat. 1, 1, 58. Od. 4, 9, 2: *Longe sonantem natus ad Aufidum*, qui locus egregie firmat nostram interpretationem. Cfr. de Aufido, hodie *Ofanto*, etiam Od. 4, 14, 25. — *obstrepit*] accolis; „magno cum sonitu undas suas volvit,“ ut etiamnunc facit.

11. *pauper aquae*] Daunum, fabulosum Apuliae regem, ipsum vocat *pauperem aquae*, pro regione eius imperio subiecta. Ovid. Met. 14, 510: *Iapygis arida Dauni Arva.*

12. *Regnavit populorum*] „incolarum eius tractus rex fuit, ἦρξε λαῶν,“ constructione graeca. *Regnator* est glossema. — *ex humili potens*] „Ego humili loco natus ingenii mei ope ad eam vitae condicionem perveni, qua satis nobilis ac felix mihi esse videor.“ *Potens* audacius pro eo, quod est apud Sallustium (Cat. 53) de Catone: *clarus atque magnus habetur*, quamvis sine externa potentia. Et prorsus sic *potentes vates* dixit Od. 4, 8, 26. Gloriatur ergo se, *libertino natum patre et in tenui re* (Ep. 1, 20, 20), ad tantam studiorum claritatem pervenisse. Cfr. etiam Od. 2, 20, 5: *Non ego pauperum Sanguis parentum* cet. Bentleius contra de Dauno interpretatur, „qui (Illyricae gentis clarus vir, auctore Festo; cfr. Od. 1, 22, 14) primus apud Apulos regnum capessit, et proinde ex homine privato princeps, ex exsule tyrannus, *ex humili potens* est factus.“

14. *Deduxisse*] „transtulisse, primum ausum esse in poësi Latina uti lyricis Graecorum metris.“ Paucissimis enim ei veluti praeluserat Catullus. — *Sume*] „Assume, o Musa mea (*Melpomene*, ut Od. 4, 3, 1) spiritus iustos, quippe ingenio meo convenientes, *et Delphica* cet.“, id est, dempta imagine: „fac, ut omnes facultatem poëti-

Quaesitam meritis et mihi Delphica 15
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

cam, cuius mihi conscius sum, ultro agnoscant."

15. 16. *Delphica Lauro*] *Apollinarem* dicit Od. 4, 2, 9. — *volens*] Verbum sollemne in precibus. Servius ad Aen. 1, 731: *Sic enim dicunt:* „Volens propitiusque sis." Cato R. R. 142: *Mars pater, te precor quaesoque, uti sies volens propitius mihi, domo, familiae* cet. Liv. 7, 26: *Precatus deinde, si divus, si diva esset, qui sibi praepetem misisset, volens propitius adesset.*

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM

LIBER QUARTUS.

CARMEN I.

Intermissa, Venus, diu
Rursus bella moves? Parce, precor, precor.

Tribus carminum libris a. fere 731 editis Horatius philosophiae studiis deditus epistulis scribundis vacavit. ad genus lyricum non ante videtur rediisse, quam Augustus, ut ait Suetonius, *non modo saeculare carmen* (a. 737) *componendum ei iniunxit, sed et Videlicam victoriam Tiberii Drusique privignorum suorum* ab eo celebrari voluit. Quid quod postea *propter hoc tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere* eum coegit. Inde elucet quarti libri carmina ab anno 737 usque ad annum fere 744 composita esse. Differunt autem haec omnia non nullis in rebus a ceteris. Longa vocalis nusquam eliditur; anacruses strophae Alcaicae tam in decasyllabis quam in hendecasyllabis ad unam omnes longae sunt, neque diaeresis umquam neglegitur, praeter illum versum (14, 7) *spectandus in certamine Martio.* Inter strophae sapphicae versus nullo loco hiatus admittitur, qui in ceteris libris haud raro invenitur, omninoque hiatus in his carminibus non est neque brevis syllaba umquam producitur. Contra haec novavit: *faustitas* (5, 18), *beluosus* (14, 47), *tauriformis* (14, 25), *domabilis* (14, 41), *illacrimabilis* (i. e. lacrimis non desiderati) (9, 26), *inimicare* (15, 20), *adprecari* (15, 28), *obarmare* (4, 20), *progenerare* (4, 32), *remiscere* (15, 30); antiquam formam *spargier* (11, 8) reposuit; ausus est *surpuerat* 13, 20, *ni* 6, 21.

I. Respondet, ut ita dicam, Libri 3. carmini 26. „Cum diu liber fuissem ab amoribus, rursus tu, Venus, me impugnas novumque amorem mihi inspiras, et quidem Ligurini.“

1. 2. *Intermissa*] V. *intermissa* post Stephanum Bentleius rursus recte rettulit ad v. *bella*, cum plerique iunxissent *intermissa Venus.* „Post *moves* non punctum sed interrogandi signum ponendum est. Etenim poëta narrat rem, quae certa quidem et in facto posita est, sed praeter exspectationem tamen accidit. Miratur igitur tale quid fieri potuisse, cum aetate iam provectior sit. Eadem ratio est Od. 1, 28, 6. 29, 5. Ep. 1, 1, 3. 2, 3, 382.“ IAHN. — *bella* autem ex fre-

Non sum qualis eram bonae
Sub regno Cinarae. Desine, dulcium
Mater saeva Cupidinum, 5
Circa lustra decem flectere mollibus
Iam durum imperiis: abi,
Quo blandae iuvenum te revocant preces.
Tempestivius in domum
Paulli, purpureis ales oloribus, 10

I. 9. *domum* Graevianus, Lipsiensis Rφψ al. *domo* ABOγ Leidens., Monacensis. L. Müller coni. *domu.*

quenti similitudine in amoribus; unde etiam Agathias Anth. Pal. I. p. 177: *Κύπρι τροπαιοφόρε.* — *Parce*] Conf. Od. 2, 19, 7.

3. 4. *Non sum qualis*] Ep. 1, 1, 4: *Non eadem est mens, non aetas.* Cfr. Od. 3, 14, 27. — *bonae Sub regno*] „quae tam mite amoris imperium in me exercebat.“ *bonae*, i. e. „probae, in me minime avarae, neque munera captantis. Tib. 2, 4, 45: *At bona, quae nec avara fuit* cet. Cfr. imprimis Ep. 1, 14, 33: *Quem scis immunem Cinarae placuisse rapaci* (adversus alios amatores, erga me *bonae*) — *Cinarae*] Hoc inter tot amicarum ficta nomina (Lyde, Lydia, Lalage, Pholoë, Glycera, cet.) verum est nomen libertinae ab Horatio aliquando ex animo amatae, cuius gratam mentionem fecit etiam Od. 4, 13, 21 sqq. Ep. 1, 7, 28. 1, 14, 33, nec tamen umquam singulari carmine eius laudes celebravit.

5. 6. *Mater*] Versiculus Od. 1, 19, 1. hic consulto repetitur. — *Circa*] „Propinquitatis notio transferri ad tempus coepit saeculo Augusti. Notatur vero hoc modo tempus proximum.“ HAND Turs. II. 64. — *lustra decem*] Quinquagenarius iam erat Horatius a. u. c. 739.

7. *durum*] „tenerorum sensuum iam minus capacem.“ Tota imago repetita est ab equitatione; equis enim os aut *durum* aut *molle* tribuitur, prout vel aegre vel facile freno *flectuntur*, reguntur. — *revocant*] „a me ad se (retrorsum) vocant, ubi tibi aptior locus quam apud me.“ Non est, ut alii volunt, „iterum vocant“, neque, ut rursus alii, simpliciter pro *vocant* positum.

9. 10. *Tempestivius*] „opportunius ac decentius.“ — *in domum*] Sic legendum, non *domo*, vel propter illud *ales oloribus*, quod motum in locum significat. Theocr. 3, 1: *Κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα.* Plaut. Mostell. 335: *neque domum eo comissatum.* D. *Immo huc.* — *Paulli*] Cum vocetur *puer*, fieri non potest, ut sit Paullus Fabius Maximus, apud Augustum valde gratiosus (Seneca Controv. 2, 12.) is enim consul a. u. c. 743., fuit. Itaque de Paullo filio illius cogitandum est, quem ut fidelissimum sibi etiam in exilio amicum crebro laudat Ovidius. — *purpureis*] *purpureum* nonnumquam appellatur quod candet splendore, ut cum Pedo Albinovanus 2, 62. *nivem purpuream* vocat; et figurate Verg. Aen. 1, 590: *lumenque iuventae Purpureum.* Sic etiam Graeci de quovis nitore usurpant. Pind. Nem. 11, 28: *ἐν πορφυρέοις ἔρνεσιν* (*ἐλαίας*). — *ales*] Alae non ipsi quidem Veneri tribuuntur, sed quadriga alitum (olorum) per aërem dea vehitur. Cfr. Od. 3, 28, 15.

Comissabere Maximi,
Si torrere iecur quaeris idoneum.
Namque et nobilis et decens
Et pro sollicitis non tacitus reis
Et centum puer artium 15
Late signa feret militiae tuae,
Et, quandoque potentior
Largi muneribus riserit aemuli,
Albanos prope te lacus

18. *Largi* ABOγ, Monacensis. *Largis* Graevianus, Leidensis, Lipsiensis Rφψ.

11. 12. *Comissabere*] cum Cupidinum comitatu. Quod faciunt iuvenes amore incitati, hic deae tribuitur. — *iecur*] sedes amoris ex antiquorum opinione. Cfr. Od. 1, 13, 4: *Fervens--iecur*. (Aeschyl. Choëph. 272: ἧπαρ θερμόν.) Od. 1, 25, 15. Ep. 1, 18, 72. — *torrere-quaeris*] Vid. ad Od. 3, 24, 27. „Si tibi libet animum adolescentis alicuius, qui amori aptus sit ac facile tibi obsequatur amore accendere."

13. 14. *decens*] „formosus." — *non tacitus*] „eloquens causarum patronus", ut Pollio Od. 2, 1, 13: *Insigne maestis praesidium reis.*

15. *centum puer artium*] „quam plurimus bonis artibus instructus iuvenis, πάντεχνος." Cic. pro Rosc. Am. 41 κατ' εἰρωνείαν: *inter suos omnium deliciarum atque omnium artium puerulos.* Catull. 12, 8 de Asinio Pollione: *leporum Disertus puer et facetiarum.* Ceterum pueritia vecesimum aetatis annum ne apud poëtas quidem videtur superare: Pollio certe Catulli fere septemdecim annorum fuit adulescentulus.

16. *Late signa*] „Sub te militans (ex solita illa imagine Od. 3, 26, 2) efficiet, ut victricia tua arma ubique celebrentur proferaturque imperium tuum." Meinekio scribendum videbatur *late militiae signa feret tuae* vel *late signa tuae militiae feret.* Nam 'in hoc metri genere adiectivum et substantivum sic ponuntur, ut finem utriusque ordinis occupent.' Cf. Od. 1, 1, 6. 7. 8. 9. 10. 19. 20. 21. 22. 6, 7. 13. Atque 'hoc quoque fieri solet, ut prior ordo in adiectivo desinat, alter a substantivo oriatur, velut Od. 1, 1, 15. 26. 35. Sequuntur igitur versus Asclepiadei easdem leges, quas in pentametro dactylico poëtas secutos esse dudum intellectum est.'

17. 18. *Et quandoque*] „Et simulac rivalem etsi largiora munera amicae offerentem proprio et decore et ingenio vicerit apud eam adeoque illum deriserit" cet. Iunge *potentior muneribus*, „quam munera", non cum aliis *riserit muneribus.* — *Largi--aemuli*] Sententia haec est: „Nihil habet aemulus, cur praeferatur, praeter divitias tantummodo, quas identidem large profundit, sed frustra; Paullus enim eum vincit et forma et nobilitate et facundia." (v. 13 sq.)

19. *Albanos--lacus*] Ubi contuleris delineationem illius tractus apud Nibbyum *Viaggio* II. p. 33, videbis quattuor lacus ibi antiquitus sibi proximos fuisse, ita, ut quasi quadrangulum efficerent. Sunt 1) lacus Albanus proprie dictus; 2) lacus Nemorensis; 3) *La-*

Ponet marmoream sub trabe citrea. 20
Illic plurima naribus
Duces tura, lyraque et Berecyntia
Delectabere tibia
Mixtis carminibus non sine fistula;
Illic bis pueri die 25
Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes pede candido
In morem Salium ter quatient humum.
Me nec femina nec puer
Iam nec spes animi credula mutui 30

20. *citrea* Bland. antiquiss., AB Lipsiensis, Monacensis. *Cypria* Graevianus, Leidensis Rφψ al. — 22. 23. *lyraque et Berecyntia-tibia* Codex Cruquii Blandinius omnium vetustissimus cum Lambini quibusdam, Bersmanni uno, Gothano (g) paucisque aliis, Bentleius, Haupt, Vahlen; ceteri *lyrae-Berecyntiae-tibiae* probantibus Orellio, L. Müller, O. Keller.

ghetto, sine nomine proprio; 4) *Lago, oggi Valle Aricina.* In ea igitur regione videtur Maximus villam habuisse.

20. *trabe*] „trabibus, contignatione, tholo.“ — *citrea*] Hanc lect. optimorum codicum praeferendam censuimus. *Cypria*, quod deteriores habent, videtur ortum esse ex illa longe diversa *trabe Cypria* Od. 1, 1, 13, nec magnopere placet *deam Cypri* locari *sub trabe Cypria*. Verum appellare licet etiam Plinii locum H. N. 13, 16, ubi de citro inter alia haec leguntur: *Theophrastus - - magnum iam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum veterum contignationes quandamque immortalitatem materiae in tectis contra vitia omnia incorruptae.* — Omnino cogitandum (ut in Verg. Catal. 6, 5. Georg. 3, 13) de templo ex libera poëtae φαντασίᾳ exstruendo, in quo quaelibet vel pretiosissima materia poëtico luxu large profundi potest.

21-24. *Illic*] „Illic assidue coleris; plurimi tibi adolebuntur odores; semperque lyra, tibia Berecyntia (quae proprie est Matris deûm magnae, a Berecynto, Phrygiae monte, Od. 1, 18, 13), fistula (ut Od. 3, 19, 20) carminibusque delectabere.“

23. *lyraque-tibia* scripsimus cod. antiquissimi Blandinii auctoritatem secuti; *mixtis carminibus* sunt ablativi absoluti, ut Sat. 2, 4, 19: *doctus eris vivam mixto mersare Falerno.*

25. *Illic*] „Illic bis tibi singulis diebus ducentur chori, hymnos tibi canentes.“ — *bis*] Tibull. 1, 3, 31: *Bisque die resoluta comas tibi dicere laudes Insignis turba debeat in Pharia*, mane prima hora et vespere hora octava.

28. *In morem Salium*] ut Od. 1, 36, 12 adiectivum potius quam gen. plur. pro *Saliorum*. Cfr. Varr. LL. 7, 1: *Salia carmina interpretatus est C. Aelius Stilo.* — *ter*] ut Od. 3, 18, 16. — *quatere terram* de saltatione, ut *pulsare*, *pellere* terram. (Od. 1, 4, 7.)

30-32. *nec spes*] „Nec spes me iuvat cum persuasione coniuncta fore, ut mutuo amer ab ea, cuius

Nec certare iuvat mero
  Nec vincire novis tempora floribus.
Sed cur heu, Ligurine, cur
  Manat rara meas lacrima per genas?
Cur facunda parum decoro 35
  Inter verba cadit lingua silentio?
Nocturnis ego somniis
  Iam captum teneo, iam volucrem sequor
Te per gramina Martii
  Campi, te per aquas, dure, volubilis. 40

CARMEN II.

Pindarum quisquis studet aemulari,

amore captus sum." — *animi-mutui*] Od. 2, 12, 15: *bene mutuis Fidum pectus amoribus.* — *certare-mero*] Ep. 1, 19, 11: *Nocturno certare mero.* — *vincire*] „in conviviis redimire caput corollis recentibus."

33. 34. *Sed cur heu*] Vi tandem amoris victus fatetur se Ligurini amore incensum esse. Cfr. Od. 4, 10. — *rara*] „guttatim ac furtim decidit", ut fit in molliore animi affectu. Od. 1, 13, 6: *umor et in genas Furtim labitur.*

35. 36. *decoro*] Versus hypermeter est. Conf. Od. 2, 2, 18. 3, 29, 35. — *Inter verba* cet.] Sic Dido apud Verg. Aen. 4, 76: *Incipit effari mediaque in voce resistit.* Epod. 11, 9: *amantem languor et silentium Arguit.*

39. 40. *per gramina*] „per caespitem." (Ovid. Trist. 5, 1, 32: *Mollia quot Martis gramina campus habet.)* Iam solitas adolescentium exercitationes ludosque campestres memorat, cursum per Campum Martium et natationem in Tiberi. Cfr. Od. 3, 12, 7 sqq. — *dure*] Eundem *crudelem* vocat Od. 4, 10, 1. — *volubilis*] „a natante huc illuc facile pulsas." Sic quidem explicant plerique; vide tamen ne sit potius aquarum generale ἐπίθετον, ut Ep. 1, 2, 42: *amnis-volubilis.*

II. C. Iulius Antonius, alter M. Antonii triumviri ex Fulvia filius, natus circiter a. u. c. 710., educatus ab Octavia maiore, benigna noverca, huius filiam Marcellam maiorem in matrimonium duxit. Tam gratiosus fuit apud Augustum, ut cum primum locum Agrippa, Liviae filii secundum tenerent, tertius esset ac numeraretur Iulius circiter a. u. c. 742, quo Agrippa mortem obiit. (Plut. Anton. 87.) Ornatus est a patris victore sacerdotio, praetura anno u. c. 741. (Dio Cass. 54, 26. Vellei. 2, 100.), consulatu, quem cum Q. Fabio Maximo Africano gessit anno u. c. 744. Nihilo tamen secius violavit domum Augusti, affinis sui, commisso cum Iulia adulterio a. u. c. 752. Insimulabatur id fecisse spe imperii occupandi. (Dio 55, 10.) Iulia in Pandatariam insulam relegata est, Antonius Romae interfectus (Tac. ann. 1 10. Vell. l. l.). 'Heroico metro Διομηδείας duodecim libros scripsit egregios, praeterea et prosa aliquanta.' Anno

Iule, ceratis ope Daedalea
Nititur pennis vitreo daturus
Nomina ponto.

II. 2. *Iule* cod. plerique; *Iulle* Graevianus Rφψ. *Ille* coniecit Peerlkamp., prob. Meineke, L. Müller, Eckstein. O. Keller. — 3. *pennis* cod. maior pars, *pinnis* Blandinii BR.

autem a. u. c. 738 Sugambri Rheno traiecto M. Lollium vicerant (v. tabul. chronol.), quo nuntio accepto Augustus in Galliam profectus est et per triennium ibi mansit." Rebus omnibus cum Galliae tum Germaniae compositis cum anno 741 inde in urbem rediturus esset (revertit autem a. d. IV non. Iul.), Antonius Horatio scripserat, ut Pindarico carmine victoriam Augusti celebraret; quod quibus causis permotus recusaret, hoc carmine ita exposuit, ut tamen et Augusti res bellicas et Antonii indolem poeticam praedicaret. Patet igitur hoc carmen compositum esse anno 740 exeunte vel 741 ineunte.

1. *Pindarum*] Tametsi Horatius Pindari carmina diligenter legerat multaque inde sumpserat (v. ad Od. 1, 12. 4, 4 al.), tamen sapientissime abstinuit ab imitandis carminum Pindaricorum formis ac metris, imaginibus audacioribus, liberiore verborum compositione, rationem habens et suarum virium et indolis totius Latinae poësis. Minus utique prudens fuit eius iunior amicus Titius, *Pindarici fontis qui non expalluit haustus.* Ep. 1, 3, 10 et Rufus ille Ovidii ex Ponto 4, 16, 28: *Pindaricae fidicen tu quoque, Rufe, lyrae.* — *aemulari*] Probe distinguenda ab imitatione aemulatio. Plin. Ep. 7, 30: *Libellos meos de ultione Helvidii orationi Demosthenis κατὰ Μειδίου confers; quam sane, cum componorem illos, habui in manibus, non ut aemularer (improbum enim ac paene furiosum), sed tamen imitarer et sequerer.*

2. *Iule*] ita habent codices plerique: quod qui receperunt, hoc praenomen insolitum a Marco patre inditum esse arbitrati sunt, ut filius ostenderet se per Iuliam aviam attingere gentem illam demissam ab Ascanio, *cui nunc cognomen Iulo* (Vergil. Aen. 1, 267, 288). Sed primum offendit, quod id nomen semper trisyllabum apud Vergilium, praeterea his locis Ovidii Met. 14, 583. 15, 767. Fast. 4, 39. Pont. 2, 11, 15. Her. 7, 77. 83, hoc loco bisyllabum esse debet. Nec probandum quod Nipperdey ad Tac. ann. 1, 10 primam nominis syllabam priori versui adiungendam esse censet *aemulari I—ule*, cuius licentiae nullum apud Horatium nedum in quarto libro exstat exemplum. deinde soli codices Horatiani hanc formam nominis praebent, neque omnes, nonnulli legunt *Iulle.* at Porphyrionis cod. Monac., Acronis codices Parisini 799A, 7975, praeterea Taciti codices omnes omnibus locis (Ann. 1, 10. 3, 18. 4, 44), Vellei, Suetonii libri habent Iulius. Cf. I. Klein, Fastos cons. a. 744: is nomen ita scripsit: C. Iulius Antonius. Accedit, quod recte L. Müller monuit, eundem hominem eodem carmine non facile modo *Iulum* modo *Antonium* nominari potuisse. His rationibus permoveor ut cum Peerlkampio scribendum esse censeam *Ille ceratis* cet. — *ceratis*] cera coniunctis affixisque corpori. — *ope Daedalea*] „velut arte illa, qua Daedalus usus est."

3. 4. *Nititur*] „sustinet, librat se in aëre." Verg. Aen. 4, 252: *paribus nitens Cyllenius alis.* — *vitreo*]

Monte decurrens velut amnis, imbres 5
Quem super notas aluere ripas,
Fervet immensusque ruit profundo
Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audacis nova dithyrambos 10
Verba devolvit numerisque fertur

7. *Fervet* plerique codices, *Fervit* ABO, quos secutus est O. Keller. At vide *Neue* Formenl. II² pg. 422.

„*ὑαλίνῳ*, pellucido, splendido (*krystallen*).“ Cfr. Od. 3, 13, 1. — *Nomina ponto*] ut ex volgari opinione Icarus mari Icario. Ovid. Trist. 3, 4, 22: (ut) *Icarus immensas nomine signet aquas.* (De plurali *nomina* cfr. Od. 3, 27, 76.) Dempta imagine: „Summum periculum adit, ne, dum audacior esse volt atque sublimis, adeo vitiosus turgidusque fiat, ut omnes ei experimentum male cessisse iudicent.“

5. *amnis*] Comparatio poëtae cum amni ex eo quoque explicanda, quod solito *τρόπῳ* dicebant *flumen ingenii, orationis.* Cic. Acad. 2, 38: *Flumen orationis aureum fundens Aristoteles;* sicque etiam *fons.* Iuven. 10, 118: *utrumque Largus et exundans leto dedit ingenii fons.*

6-8. *notas*] „consuetas.“ — *Fervet*] „*ζεῖ*, aestuat.“ Dionys. Long. 48, 5: *ὁ Πίνδαρος καὶ ὁ Σοφοκλῆς ὁτὲ μὲν οἷον πάντα ἐπιφλέγουσι τῇ φορᾷ κτλ.* — *immensus*] „fines illos audaciae lyricae, intra quos se continuerunt ceteri, migrans.“ — *profundo-ore*] Os rotundum, magnum (Ovid. A. A. 1, 206: *Et magno nobis ore sonandus eris.*), *magna sonaturum* (Sat. 1, 1, 44), poëtis tribuitur ad significandam elocutionis vim atque ubertatem. Hic assumpta amnis imagine copia illa infinita mixtâ metaphorâ refertur ad amnis ostium, per quod in mare immensa aquarum vis exit. *Profundum* pertinet imprimis ad imaginum sublimitatem et magnificentiam miramque sententiarum gravitatem, qua singula argumenta, per se interdum sterilia, Pindarus exornavit. Quintilianus 10, 1, 61 Pindaro *beatissimam rerum verborumque copiam* tribuit.

6. *Laurea-Apollinari*] Poëtae Horatio posteriores praeferunt formam *Apollineus;* illa usitatior est de ludis sacrisque *Apollinaribus.* Cfr. Od. 3, 30, 15: *Delphica Lauro.* Od. 4, 3, 6: *Deliis-foliis.* „In singulis generibus, in quibus elaboravit, quaeque postea significantur, ille primas fert.“

10. *per audacis dithyrambos*] Aristot. problem. 19, 15: *οἱ διθύραμβοι, ἐπειδὴ μιμητικοὶ ἐγένοντο, οὐκέτι ἔχουσιν ἀντιστρόφους, πρότερον δὲ εἶχον:* nominabantur *ποιήματα ἀπολελυμένα, lege soluta.* nomen autem inde acceperunt, quod in honorem Bacchi *Διθύραμβος* cognominati compositi erant. Archiloch. fr. 77 Bgk.: *Ὡς Διωνύσοι' ἄνακτος καλὸν ἐξάρξαι μέλος Οἶδα διθύραμβον, οἴνῳ συγκεραννωθεὶς φρένας. Nova verba* vocat dithyrambicum dicendi genus maxime propter audaciorem verborum compositionem. Dionys. Halic. de comp. verb. c. 22, post allatum locum ex Pindari Dithyrambis (fr. 55 Bgk.): *ταῦτ' ἔστιν ἰσχυρὰ καὶ στιβαρὰ καὶ ἀξιωματικὰ καὶ πολὺ τὸ αὐστηρὸν ἔχει κτλ.* Philodemus de Musica Vol. Hercul. I. pag. 95: *Πίνδαρος ἔφη θύσων ποιήσεσθαι διθύραμβον.*

11. 12. *devolvit--fertur*] Permanet in proxime praecedente flu-

Lege solutis;
Seu deos regesve canit, deorum
Sanguinem, per quos cecidere iusta
Morte Centauri, cecidit tremendae 15
Flamma Chimaerae;
Sive quos Elea domum reducit
Palma caelestis pugilemve equumve
Dicit et centum potiore signis
Munere donat, 20

13. *regesue* Graevianus, cum Parisinis 7973, 8213, 10310. ceteri *regesque*.

minis similitudine. — *numerisque*] Quintil. 9, 4, 45: *Omnis structura ac dimensio et copulatio vocum constat aut numeris (numeros ῥυθμοὺς accipi volo) aut μέτροις.* — *Lege solutis*] ut certe iudicabant Horatii aequales inter Graecos et Romanos de dithyramborum Pindaricorum metris; quod genus propter vehementiorem animi motum repetitionem numerorum aspernabatur.

13—16. *Seu deos*] Paeanes dicit et hymnos, ut in Iovem, *Ἄμμων Ὀλύμπου δέσποτα* et *Δωδωναῖε μεγάσθενες, ἀριστότεχνα πάτερ.* (fragm. 6 sq. ed. Bgk.) Iam transit ad *ἐγκώμια*. — *regesve*] heroas, *ἡμιθέους*, deorum filios, quorum ex numero potissimum Pirithoum, Theseum, Peleum *Κενταυροκτόνους* (Od. 1, 18, 8. Ovid. Met. 12, 210 sq.) et Bellerophontem, Chimaerae *πῦρ πνεούσης* (Od. 2, 17, 13) interfectorem, memorat. — *iusta Morte*] propter raptatam Hippodamiam, Pirithoi novam nuptam. Ovid. Met. 12, 223. Referuntur huc fr. 143 Bgk.: *Ἀνδροδάμαντα δ' ἐπεὶ Φῆρες δάεν ῥιπὰν μελιαδέος οἴνου, Ἐσσυμένως ἀπὸ μὲν λευκὸν γάλα χερσὶ τραπεζᾶν Ὤθεον, αὐτόματοι δ' ἐξ ἀργυρέων κεράτων Πίνοντες ἐπλάζοντο.*

17. *Elea - - Palma*] Victoriam Olympicam ut inter omnes gloriosissimam praecipue memorat. — *domum reducit*] Vitruv. 9, 1: *Nobilibus athletis qui Olympia Pythia Isthmia Nemea vicissent, Graecorum maiores ita magnos honores constituerunt, uti non modo in conventu stantes cum palma et corona ferant laudes, sed etiam, cum revertantur in suas civitates cum victoria, triumphantes quadrigis in moenia et in patrias invehantur, e reque publica perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur.*

18. *caelestis*] „quos eius *ἐπινίκια terrarum dominos evehunt ad deos* (Od. 1, 1, 6), diis aequant. — *pugilemve equumve*] Ars P. 84: *Et pugilem victorem et equum certamine primum.* Cfr. Od. 4, 3, 3 sqq. Sic *Φερενίκου*, Hieronis equi, mentionem facit Olymp. 1, 18 et Pyth. 3, 74. Nihilominus *equum* cum dicit, eius dominum victoria potitum intelligit.

19. 20. *signis*] „statuis, quae hieronicis ponebantur.“ Pausan. 6, 1, 1: *Ἕπεται δέ μοι τῷ λόγῳ τῷ ἐς τὰ ἀναθήματα τὸ μετὰ τοῦτο ποιήσασθαι καὶ ἵππων ἀγωνιστῶν μνήμην καὶ ἀνδρῶν ἀθλητῶν τε καὶ ἰδιωτῶν ὁμοίως· τῶν δὲ νικησάντων Ὀλυμπίασιν οὐχ ἁπάντων εἰσὶν ἑστηκότες ἀνδριάντες κτλ.* — *Munere*] „*ἐπινικίῳ*, cuius, utpote aeterni, maius pretium est, quam vel centum statuarum.“ Pind. Nem. 5, 1: *Οὐκ ἀνδριαντοποιός εἰμ', ὥστ'*

Flebili sponsae iuvenemve raptum
Plorat et viris animumque moresque
Aureos educit in astra nigroque
Invidet Orco.
Multa Dircaeum levat aura cycnum, 25
Tendit, Antoni, quotiens in altos
Nubium tractus. Ego apis Matinae
More modoque,

ἐλινύσοντά μ' ἐργάζεσθαι ἀγάλματ' ἐπ' αὐτᾶς βαθμίδος Ἑσταότα.

21. *Flebili sponsae iuvenemve*] Ad particulam *ve* e superioribus supplenda coniunctio *si*. „Sive iuvenem maestae sponsae acerba morte ereptum deplorat.“ Significat *θρήνους*, quorum pulcherrimae aliquot supersunt reliquiae. — *flebili* h. l. „lacrimas fundenti“, ut A. P. 123: *flebilis Ino*, non „deplorandae“, ut Od. 1, 24, 9. 10. Conf. Od. 2, 9, 9: *flebilibus modis*.

22. 23. *moresque--nigroque*] Versus hypermetri. Utrumque *que* colliquescit cum vv. seqq. Cfr. Carm. saec. 47. — *Aureos*] „purissimos omnique laude dignos.“ Antiphanes in Mein. Fr. Com. III. p. 124 de *ἑταίρᾳ*: *Ἠθός τι χρυσοῦν πρὸς ἀρετὴν κεκτημένης.* — *educit in astra*] solita *ὑπερβολῇ* etiam in prosa orat. Cic. ad Att. 2, 25: *nostras laudes in astra sustulit.* De praepos. *e* usu confer ad Od. 3, 3, 10. Sententia est: „sponsum illum immortalem reddit“; quo sane ducit *Θρήνων* fr. 110 Bgk.: *βασιλῆες ἀγαυοί--· ἐς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ἥρωες ἀγνοὶ πρὸς ἀνθρώπων καλεῦνται.*

24. *Invidet Orco*] „a morte vindicat; eripit oblivioni.“ Hoc ipsum egit Pind. Olymp. 8, 77: *Ἔστι δὲ καί τι θανόντεσσιν μέρος Κὰν νόμον ἐρδόμενον· Κατακρύπτει δ' οὐ κόνις Συγγόνων κεδνὰν χάριν.*

25. *Multa--aura*] „magna aurae vis, qua nituntur cycni latae alae.“ — *Dircaeum*] a Dirce, fonte Thebano. Vide ad Od. 3, 4, 61. — *levat*] Oloris volatum altum simul atque ita quietum, ut ab aëre ipso sine alarum verberibus sursum ferri videatur, significat. — *cycnum*] Sic Leon. Tar. Anth. Pal. I, p. 311 Alcmanem vocat: *τὸν ὑμνητῆρ' ὑμεναίων Κύκνον.*

26—28. *Antoni*] Vide quae in prooemio disseruimus. — *tractus*] „regiones.“ Similiter Tac. Ann. 2, 23: Auster *immenso nubium tractu validus.* — *apis*] Frequens haec comparatio. Plato in Ione pag. 534 A.: *λέγουσι-γὰρ πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταί, ὅτι ἀπὸ κρηνῶν μελιῤῥύτων, ἐκ Μουσῶν κήπων τινῶν καὶ ναπῶν δρεπόμενοι τὰ μέλη ἡμῖν φέρουσιν ὥσπερ αἱ μέλιτται, καὶ αὐτοὶ οὕτω πετόμενοι.* Leon. Tar. Anth. Pal. I. p. 309. Erinnam vocat *μέλισσαν--Μουσῶν ἄνθεα δρεπτομέναν*, et Sophocles dictus est *Ἀιδὶς μέλισσα.* Senec. epist. 84, 5: *apes, ut aiunt, debemus imitari et quaecumque ex diversa lectione congessimus, separare, deinde adhibitâ ingenii nostri cura et facultate in unum saporem varia illa libamenta confundere.* — *Matinae*] Matinus mons prope Garganum in Apulia, ubi mel optimum. Od. 1, 28, 3. 3, 18, 33. Epod. 16, 28. Lucan. 9, 184. — *More modoque*] Formula est Latina. Cic. Tim. 1: *multa sunt a nobis--Carneadeo more et modo disputata.* *Mos* naturam et ingenium, *modus* usum et consuetudinem significat.

Grata carpentis thyma per laborem,
Plurimum circa nemus uvidique 30
Tiburis ripas operosa parvus
Carmina fingo.
Concines maiore poëta plectro
Caesarem, quandoque trahet ferocis
Per sacrum clivum merita decorus 35

33. 41. *Concines* cod. omnes. *Concinet* Lachmann, probaverunt Meineke, Haupt, Vahlen.

29. 30. *carpentis*] „δρεπτομένης, sucum sugentis ex thymo.“ — *thyma*] Columella 9, 4, 6: *Saporis praecipui mella reddit thymus.* Metaphorice item Ep. 1, 3, 20: *Ipse quid audes? Quae circum volitas agilis thyma?* — Male multi (etiam Orelli) iungebant *per laborem plurimum;* rectam viam monstravit Bentleius; *per laborem* ut Sall. Cat. 7: *iuventus in castris per laborem usu militiam discebat.* Gellius 16, 1 [ex Catonis oratione, quam dixit Numantiae apud equites] *Cogitate si quid vos per laborem recte feceritis, labor ille cito recedet; sed si qua per voluptatem nequiter feceritis* cet. Itaque *plurimum circa nemus* i. e. spissum, ut Ovid. Met. 14, 361: *plurima qua silva est.* — Manifesto loquitur de *nemore* circa Tibur (Martial. 1, 13: *Tiburis arces--Rura nemusque sacrum dilectaque iugera Musis.*), adeo ut haec ad Horatium referenda sint, qui in secessu Sabino prope Tibur carmina componere solebat. — *uvidique*] Od. 1, 7, 14. 3, 29, 6: *udum Tibur.*

31. 32. *ripas*] absolute, ut Od. 3, 25, 13, ubi non minus facile *Hebri* cuique in mentem venit quam hic *Anienis.* — *operosa*] opponuntur iis, quae poëtis, inspirantibus Musis, veluti sponte proveniunt. — *parvus*] „ut apis comparata cum cycno, ita ego cum Pindaro commissus, tenuis sum atque humilis poëta.“ — *fingo*] πλάττω, verbo Graecis de mellificio proprio.

33. *Concines* cet.] „Dignius tu canes ad lyram, maius argumentum tractaturus, Augusti laudes, quas operosa mea carmina non assequuntur.“ — *maiore plectro*] „pleniore sono, grandioris spiritus carmine.“ Sic Ovid. Met. 10, 150: *cecini plectro graviore Gigantas--Nunc opus est leviore lyra.* — *poëta*] quippe qui Diomedeam composueris.

34. *quandoque*] simulac, quo tempore. Vide Od. 4, 1, 17. A. P. 359: *indignor quandoque bonus dormitat Homerus* — nusquam igitur *quandoque* idem est quod *quandocumque*, et hoc loco id certum tempus significatur, quo cives omnes Augustum revertentem exspectabant. Dio Cass. 54, 25: ὁ οὖν Αὔγουστος, ἐπειδὴ πάντα τά τε ἐν ταῖς Γαλατίαις καὶ τὰ ἐν ταῖς Γερμανίαις ταῖς τ' Ἰβηρίαις διῳκήσατο, ἐς τὴν Ῥώμην ἀνεκομίσθη· οὐ μέντοι ἐδέξατο οὐδέτερον (honores a senatu decretos), νυκτὸς ἐς τὴν πόλιν ἐσεκομίσθη. Est igitur: „cum ipsi aliquando placebit triumphare.“ — *trahet*] Ep. 2, 1, 191: *Mox trahitur manibus regum Fortuna retortis.*

35. *sacrum clivum*] Sacer clivus a nullo scriptore memoratur praeterquam ab Horatio et a Martiale 1, 70, 5. Partem fuisse Sacrae viae leniter ascendentem, diversam a clivo Capitolino, contendit

Fronde Sygambros;
Quo nihil maius meliusve terris
Fata donavere bonique divi
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priscum. 40
Concines laetosque dies et urbis
Publicum ludum super impetrato
Fortis Augusti reditu forumque
Litibus orbum.
Tum meae, si quid loquor audiendum, 45
Vocis accedet bona pars, et, 'o sol

45. *loquor* Graevianus, Lipsiensis, Parisini 7973. 8213., Bentl., Meineke, Haupt, L. Müller, Vahlen; *loquar* ceteri cod., Orelli.

Fea ad Epod. 7, 8. sed videtur eravisse.

36. *Sygambros*] Apud Tac. Ann. 2, 26. scribitur *Sugambros;* ut *Suria* cet. Straboni 4. p. 194 sunt *Σούγαμβροι*, Dioni 54, 20 *Σύγαμβροι*, populus Germaniae tractum inter Rhenum, Sigiam et Luppiam fl. primum inhabitans, qui cum Usipetis et Tencteris M. Lollium magna clade affecerunt a. u. c. 737. Sed, cum Lollium rursus arma parare vel Augustum cum exercitu appropinquare cognossent, in fines suos recesserunt et obsidibus datis pacem pacti sunt a. 738. Postea autem in sinistram Rheni ripam transductos esse constat. Suet. Oct. 21. *Caede gaudentes* vocantur iidem Od. 4, 15, 51, h. l. *feroces*, „antequam caperentur, centuriones Romanos, qui ad stipendia ab iis exigenda missi erant, circumventos crucibus affixerant."

37-40. *Quo nihil maius*] Cfr. Ep. 2, 1, 17: *Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes* (qualis est Augustus). Ovid. ex Ponto 1, 2, 98: *Alma nihil maius Caesare terra ferat.* — *bonique divi*] „benigni, propitii", ut Od. 4, 5, 1: *Divis orte bonis.* Verg. Ecl. 5, 65: *Sis bonus o felixque tuis! — in aurum*] „quamvis aureum saeculum redeat."

41. 42. *laetos*] „festos," cuiusmodi erant Augustalia primum a. u. c. 735 celebrata (Dio 54, 10), postea a. u. c. 743 *πρῶτον ἐκ δόγματος ἐτελέσθη.* (Id. ibid. 34.) Talia igitur mox celebratum iri putabat poëta. — *Publicum ludum*] editis etiam muneribus gladiatoriis cet. — *impetrato*] votis nostris.

43. 44. *reditu*] Supersunt nummi a. u. c. 738 apud Eckhel D. N. VI. pag. 163 cum inscriptione: *S. P. Q. R. V. S. (vota suscepta)* PRO. *S. (salute)* ET RED. AVG. Dio 44. 19: *εὐχὰς ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου τοῦ Αὐγούστου ἐποιήσαντο.* Ludi autem votivi illi, quos poëta editum iri dicit, editi sunt a. 741. (Dio 54, 27) et nummi cusi cum inscriptione FORTVNAE. REDVCI. — *orbum*] „vacuum, propter iustitium indictum."

45. 46. *si quid loquor*] Supple: plerumque; quo nomine praestat praesens; nam futurum tempus nimis demissi animi esset: „Si omnino is sum, cuius carmina legi mereantur." Neque vero dicit: „Si meae laetitiae vox digna erit, quae illo die festo audiatur." — *Vocis accedet bona pars*] „Omnibus viribus enitar, ut carmine laetissimos meos sensus de Caesaris reditu digne exprimam, dum tu, amice,

Pulcher, o laudande' canam recepto
Caesare felix.
Teque, dum procedis, io Triumphe!
Non semel dicemus, io Triumphe! 50
Civitas omnis dabimusque divis
Tura benignis.
Te decem tauri totidemque vaccae,
Me tener solvet vitulus, relicta
Matre qui largis iuvenescit herbis 55
In mea vota,

49. *Teque* Blandinius antiquissimus ceterique paucis exceptis, Bentl., Haupt, Vahlen, *Tuque* cum paucis cod. Peerlkamp, Fr. Ritter, O. Keller. *Atque* Meineke, L. Müller. — *procedis* cod. plerique, *procedit* Bernensis vetust. et Monacensis, Orelli, Meineke, L. Müller. — 55. *iuveniscit* B.

illius res gestas atque virtutes celebras": quae carminum argumenta prorsus sunt diversa. — „*Solem* pro die posuit, quo victor Caesar urbem ingressus est." ACRON.

48. *Caesare felix*] „Ego felicissimum me reputans propter Augustum reducem."

49. *Teque, dum procedis*] 'ad ipsum triumphum conversus haec dixit.' PORPHYR. Triumphus h. l. velut numinis divini formam induit, quod invocent Romani (prorsus ut Epod. 9, 21: *Io Triumphe, tu moraris aureos Currus* cet.), et quidem ex eadem illa antiquissima formula, quae ter continuo repetita reperitur in Carmine Fratrum Arvalium: Io TRIVMPE. Ita in nummis gentis Papiae caput iuvenile laureatum conspicitur, prominente pone tropaeo cum inscriptione: TRIVMPVS (sic). Eckhel D. N. V. p. 267. Interpretare igitur: „Dum procedit Augustus triumphans a porta triumphali usque ad Capitolium, nos te, Triumphe, non semel, sed continuo dicemus sacra et laeta acclamatione nomen tuum ita identidem repetentes: *Io Triumphe, Io Triumphe.*" Inde autem a. v. 49 manifesto non iam loquitur de carminibus vel a semet ipso vel ab Antonio vel ab utroque in Augusti honorem pangendis, sed de ipso principis gloriosissimo triumpho ab utroque eius admiratore summa cum laetitia spectando. Conf. Liv. 21, 62.

52. *Tura*] Adoleri solebant tura in aris temporariis per plateas et areas, quas pompa triumphalis attingeret, exstructis. Sic Verg. Aen. 8, 105: *omnes -- Tura dabant*, ubi Servius: „Verbo sacrorum usus est. Nam dici solebat in sacris: DA, QUOD DEBES, DE MANU DEXTRA ARIS."

54-56. *solvet*] „voto a me concepto." — *vitulus*] Modeste paupertatem suam Antonii opibus opponit, prorsus ut Od. 2, 17, 32: *Nos humilem feriemus agnam.* — *relicta matre*] „delactatus". GLOSS. — *largis*] „abundantibus, *laetis*", quod ipsum v. nonnemo substituere voluit ei, quo Horatius usus est. — *iuvenescit*] „paullatim fit iuvencus, ut a me immolatus mea vota solvat." Cfr. Od. 3, 23, 11: *Aut crescit Albanis in herbis.*

Fronte curvatos imitatus ignis
Tertium lunae referentis ortum,
Qua notam duxit, niveus videri,
Cetera fulvus. 60

CARMEN III.

Quem tu, Melpomene, semel
Nascentem placido lumine videris,

58. *ortum* ABMORSbγφψ, *orbem* c, sed superscr. praeterea habent *orbem* decem Bentleii. — 59. *traxit* Cod. Regiae Soc., *duxit* ceteri.

57. *Fronte*] „qui cornibus imitatur Lunae tertiae, id est, tertio post interlunium die, figuram.“ Significat eius cornua admodum esse parva ipsumque tenellum. Claudian. de Raptu Pros. 1, 128 de vitula: *pedibus quae nondum proterit arva Nec nova lunatae curvavit germina frontis.* — *Tertium--ortum*] Vergil. Ge. 1, 432: *ortu quarto*, item de luna. Alii *orbem*, ad quod v. compararunt Ovid. Met. 7, 179 de luna: *Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent Efficerentque orbem;* sed frustra; nam clare hic significat plenilunium, ut Heroid. 2, 3: *Cornua cum Lunae pleno semel orbe coissent.*

59. 60. *Qua notam duxit*] „qua parte notam contraxit in fronte.“ Propert. 1, 5, 16: *Et timor informem ducet in ore notam;* sicque *colorem ducere* pro *sumere* tralatitium est. Alii ex gloss. *traxit.* — *niveus videri*] Theocr. 11, 20: *λευκοτέρα πακτᾶς ποτιδεῖν.* Conf. Od. 1, 19, 8. — *Cetera*] ut Ep. 1, 10, 3 et 50. — *fulvus*] eiusdem originis voc. ac nostrum *falb*, Ital. *falbo*, Gall. *fauve.* Mosch. Id. 2, 84: *Τοῦ δ' ἤτοι τὸ μὲν ἄλλο δέμας ξανδόχροον ἔσκεν, Κύκλος δ' ἀργύρεος μέσσῳ μάρμαιρε μετώπῳ.* Conf. Hom. Il. Ψ 454. — Victimae formam similiter refert Od. 3, 13, 4. Fuerunt qui reprehenderent huius carminis exitum, poëtae artificio parum intellecto. Videlicet summus *ἐνθουσιασμός* in placidissima ac religiosa futuri sacrificii cogitatione tandem adquiescit.

III. Post multas illas ac diuturnas obstrectatorum et iniquorum suorum cavillationes se tandem verum atque unicum *Romanae fidicinem lyrae* a suis popularibus agnitum esse laetatur. Manifestum est Horatium hoc scripsisse posteaquam Carmen saeculare componere iussus est idque Augusto et civibus suis probavit.

1-5. *Melpomene*] Cfr. Od. 1, 24, 3. 3, 30, 16. — *semel--videris*] „primum atque propterea ita, ut nulla alia vis malefica ei obstare et nocere postea possit.“ — *placido lumine*] „Quem tu oculis benevolis primo temporis puncto, quo natus est, (ipso in horoscopo) aspexeris, is profecto numquam in eo elaborabit, ut in Graecorum ludis publicis victor evadat (quem honorem illi Romanorum triumpho aequiparare solebant), neque ut rebus bellicis clarus fiat ac de hostibus devictis triumphet.“ — De aspectu deorum opinio est antiquissima. Hesiod. Theog. 81: *Ὅντινα τιμήσουσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο, Τῷ μὲν ἐπὶ γλώσσῃ γλυκερὴν χείουσιν ἀοι-*

Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaico 5
Victorem, neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quod regum tumidas contuderit minas,
Ostendet Capitolio:
Sed quae Tibur aquae fertile praefluunt 10
Et spissae nemorum comae
Fingent Aeolio carmine nobilem.
Romae principis urbium

δήν. Pind. Olymp. 7, 11: *Ἄλλοτε δ' ἄλλον ἐποπτεύει Χάρις ζωθάλμιος*. Theocr. 9, 35: *οὓς γὰρ ὁρῆτε (Μῶσαι) Γαθεῦσαι, τὼς δ' οὔτι ποτῷ δαλήσατο Κίρκα*. — *labor Isthmius*] Sic saepe apud Pindarum de his ludis *κάματος, πόνος*. Stat. Silv. 4, 4, 41: *Elei labores*. — *Clarabit*] „clarum reddet, illustrabit"; „nobilitabit". SCHOL. Verbum est antiquius ac poëticum. — *ducet*] verbum proprium de vehiculis, cf. Caes. b. g. 1, 6, 1: *iter angustum, vix qua singuli carri ducerentur;* ipsa igitur *ἁρματηλασία* affertur, de qua vide Soph. El. 680—763. Non recte Orelli *ducet* idem esse volt quod *reducet*, ut supra Od. 4, 2, 17. — *Achaico*] Tunc tota Graecia a Romanis Achaia solebat appellari. Non est cur ad victoriam dumtaxat Olympicam hoc referamus, sed generatim loquitur de ludis Graecae publicis.

6-8. *Deliis-foliis*] „lauro Apollinis in Delo insula nati." — *contuderit*] „profligarit atque ultus sit." Sic Od. 3, 6, 10: *contudit impetus*. — *regum--minas*] Od. 2, 12, 11: *ductaque per vias Regum colla minacium*.

10. 11. *Sed quae* cet.] „Sed cum, spreta caducae gloriae specie, id unice spectet, quod per se pulchrum est cuiusque perfectam imaginem praebet ipsa rerum natura atque ante omnia amoenissimus quisque tractus, ut Tibur cum aquis suis, Aniene et Albunea, ut nemora solitaria, poëta ille evadit." — *Tibur*] „proprie hoc ad secessum suum referens dicit Hor. Tiburi enim fere otium suum conterebat ibique carmina sua conscribebat." PORPHYR. Certe in eius vicinia, in Sabino suo; Tiburtinum, ut nonnulli volunt, commemorat vita Sueton. Cf. supra pg. 2 extr. — *aquae*] Ovid. Am. 3, 6, 45: *Nec te praetereo, qui per cava saxa volutans Tiburis Argei pomifer arva rigas*. — *praefluunt*] pro volgari *praeterfluunt*, „prope oppidum Tibur fluunt", ut Od. 4, 14, 26 et apud Liv. 1, 45: *infima valle praefluit Tiberis*. — *nemorum*] Cfr. Ep. 2, 2, 77. Tacit. Dial. 9: *poëtis--, ut-ipsi dicunt, in nemora et lucos, id est, in solitudinem recedendum est*. — *comae*] Conf. ad Od. 1, 21, 5.

12. *Fingent*] „reddent, efficient." Verg. Aen. 2, 79: *nec si miserum Fortuna Sinonem Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget*. — *Aeolio carmine*] Alcaei et Sapphus, pro toto genere lyrico. Cfr. Od. 2, 13, 24. 3, 30, 13.

13. 14. *principis urbium*] Od. 4, 14, 44: *dominae Romae*. Ep. 1, 7, 44: *regia Roma*. Martialis 12, 8: *Terrarum dea gentiumque Roma, Cui par est nihil et nihil secundum*.

Dignatur suboles inter amabilis
Vatum ponere me choros, 15
Et iam dente minus mordeor invido.
O, testudinis aureae
Dulcem quae strepitum, Pieri, temperas,
O mutis quoque piscibus
Donatura cycni, si libeat, sonum, 20
Totum muneris hoc tuist,
Quod monstror digito praetereuntium
Romanae fidicen lyrae:
Quod spiro et placeo, si placeo, tuum est.

— *suboles*] ut Verg. Aen. 4, 236: *prolem Ausoniam*, imprimis de iuventute significatione Romana usque ad quadragesimum circiter annum.

15. 16. *Vatum*] „hoc nomine vere dignorum, cuiusmodi sunt novem illi Graecorum Lyrici"; *amabilis* autem, quatenus poëtae omnibus cari acceptique sunt. — *mordeor*] „rodor", ut est apud Ovid. Trist. 4, 10, 123: *Nec, qui detrectat praesentia, Livor iniquo Ullum de nostris dente momordit opus.* Martial. 5, 28: (Invidus) *Rubiginosis cuncta dentibus rodit.* „Gloria", inquit, „invidiam vici." Od. 2, 20, 4: *invidiaque maior Urbis relinquam.*

17. 18. *testudinis aureae*] Pind. Pyth. 1, 1: *Χρυσέα φόρμιγξ.* — *strepitum*] Sic vocat lyrae sonum etiam Ep. 1, 2, 31. Ep. 1, 14, 26, ut Pind. Isthm. 4, 27: *κλέονται δ' ἔν τε φορμίγγεσσιν ἐν αὐλῶν τε παμφώνοις ὁμοκλαῖς.* — *Pieri*] Rarior hic usus num. sing. Ovid. Fast. 4, 222: *Pieris orsa loqui.* — *temperas*] „*stimmest.*" Propert. 2, 34, 79: *Tale facis carmen, docta testudine quale Cynthius impositis temperat articulis.*

19. 20. *mutis-piscibus*] Sic etiam Graeci. Sophocl. in Phrygibus frgm. 700. D.: *Χορὸς δὲ μύνδων* (ex gloss. alii *δ' ἀνάνδων*) *ἰχθύων ἐπεῤῥόθει.* Oppian. Hal. 1, 134: *Καὶ σκάρον, ὃς δὴ μοῦνος ἐν ἰχθύσιν πᾶσιν ἀνάνδοις Φθέγγεται ἱκμαλέαν λαλαγήν.* — *cycni*] prima syllaba h. l. correpta.

21. *muneris*] „Nullum meum proprium meritum, totum tuum donum ac beneficium est." Ad usum confer Tib. 1, 9, 43: *Saepe insperanti venit tibi munere nostro.* Ita temperat laudes, quas suo iure sibi tribuit, ut Musae gratiam se debere dicat: Ov. Trist. 1, 6, 6: *si quid adhuc ego sum, muneris omne tuist.* id. 4, 10, 115: *ergo quod vivo Gratia, Musa, tibi.*

22-24. *monstror digito*] in bonam partem contra nostrae linguae rationem. Lucian. Herod. 2: *εἴ πού γε φανείη μόνον, ἐδείκνυτο τῷ δακτύλῳ· οὗτος ἐκεῖνος Ἡρόδοτός ἐστιν ὁ τὰς μάχας τὰς Περσικὰς συγγεγραφώς.* Pers. 1, 28: *At pulchrum est digito monstrari et dicier Hic est.* Martial. 5, 13, 3: *sed toto legor orbe frequens et dicitur HIC EST.* Sed et in deteriorem partem apud Ovidium Amor. 3, 6, 77: *en digitis designor adultera volgi.* — *Romanae fidicen lyrae*] Cfr. Od. 3, 30, 13. Ep. 1, 19, 24 et 32, ubi *Latinum* se *fidicinem* nominat. Ovid. Trist. 4, 10, 49: *Et tenuit nostras numerosus Horatius aures, Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.* Pont. 4, 16, 28: *et una Pindaricae fidicen tu quoque, Rufe, lyrae.*

CARMEN IV.

Qualem ministrum fulminis alitem,
Cui rex deorum regnum in avis vagas
Permisit expertus fidelem
Iuppiter in Ganymede flavo,

— *spiro*] Non significat, „quod vivo", ut quidam volunt, sed: „quod inspiratus sum a Musa, quod verus me movet *ἐνθουσιασμός*." Dioscorides in Anth. Pal. I. p. 426. Sappho dicit *ἴσα πνείουσαν ἐκείναις (Πιερίσιν)*. Cfr. Od. 4, 6, 29.

IV. Drusi res gestas egregiis laudibus ita celebrat, ut eius virtutes educationi, qua eum formarat vitricus Augustus, imprimis deberi significet. Nero Claudius Drusus, minor frater Tiberii, natus a. u. c. 716, XXIII. annorum adolescens a. u. c. 739 una cum illo Raetos Vindelicosque superavit, postea consul a. u. c. 745 in expeditione Germanica mortem obiit. Ex Antonia, triumviri filia, genuit Germanicum Caesarem, Claudium imperatorem, Livillam. Tacit. Ann. 1, 33: *Drusi magna apud populum Romanum memoria, credebaturque, si rerum potitus foret* (Augustus enim una cum populo eum Tiberio longe anteferebat), *libertatem redditurus*. Consolat. ad Liviam de morte Drusi 13: *Occidit exemplum iuvenis venerabile morum; Maximus ille armis, maximus ille toga.* Suetonius in Horatii vita: (Augustus) *scripta quidem eius usque adeo probavit mansuraque perpetuo opinatus est, ut non modo saeculare carmen componendum iniunxerit, sed et Vindelicam victoriam Tiberii Drusique privignorum, eumque coëgerit propter hoc tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere.*

1. *Qualem*] Protasis procedit usque ad v. 16: „Qualem novellam aquilam -- qualemve leonem, talem videre Vindelici Drusum adolescentem." — *ministrum fulminis alitem*] Non raro poëtae et qui illos sequuntur duo substantiva ita coniungunt, ut alterum attributi vicem obtineat: *atavis-regibus* Od. 1, 1, 1. Fabulae manes Od. 1, 4, 16 *di custodes* Od. 1, 36, 2; *equus bellator* Vergil. Georg. 2, 145, Tacit. Germ. 14. — *Ales* saepius ab Horatio adiectivi loco ponitur Od. 3, 12, 4: *puer ales, ales Pegasus* Od. 4, 11, 26. Aquila Iovis fulmina custodit atque ei iacienda porrigit. Hinc Ciceroni in Marii fragm. 2: *Iovis altisoni -- pinnata satelles.* Verg. Aen. 5, 255: *Iovis armiger.* Ovid. Met. 12, 555: *volucris quae fulmina curvis Ferre solet pedibus.* Plin. H. N. 10, 3, 4: *Negant unquam solam hanc alitem exanimatam fulmine; ideo* armigeram Iovis *consuetudo iudicavit.*

2. *regnum*] Sic Pindaro aquila est *ἀρχὸς οἰωνῶν* (Pyth. 1. 7), *οἰωνῶν βασιλεύς.* (Ol. 13, 21.) — *avis vagas*] „*ἠεροφοίτους*." Sic Od. 3, 27, 16: *vaga cornix.* Verg. Cir. 197: *vagae-volucres.*

4. *in Ganymede*] Horatius eandem fabulam sequitur, de qua Apollodorus, 3, 12, 2, 3: *Τρὼς γήμας Καλλιρρόην τὴν Σκαμάνδρου γεννᾷ Ἶλον καὶ Ἀσσάρακον καὶ Γανυμήδην. τοῦτον μὲν οὖν διὰ κάλλος ἀναρπάσας Ζεὺς δι' ἀετοῦ θεῶν οἰνοχόον κατέστησεν.* Posteriores, ut videtur, Iovem ipsum eo consilio sese in aquilam mutasse narrant. Lucian. Dial. D. 4. Huius fabulae origo repetenda est ab Hom. Il. *Υ* 232: *ἀντίθεος Γανυμήδης, Ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων· Τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεύειν Κάλλεος εἵνεκα οἷο, ἵν' ἀθανάτοισι μετείη.* — *flavo*]

Olim iuventas et patrius vigor 5
Nido laborum propulit inscium
Vernique iam nimbis remotis
Insolitos docuere nisus
Venti paventem, mox in ovilia
Demisit hostem vividus impetus, 10
Nunc in reluctantis dracones
Egit amor dapis atque pugnae;
Qualemve laetis caprea pascuis
Intenta fulvae matris ab ubere
Iam lacte depulsum leonem 15
Dente novo peritura vidit:

IV. 6. *propulit* duo Blandinii, Graevianus, Vossianus, Leidensis, Lipsiensis, Sangallensis, ex Parisinis 7972, 7973, 7975, 10310; *protulit* ABMORφψ. — 7. *Vernique* ABMOγSTcd. *Vernisque* Graevianus, Vossianus, Leidensis, Lipsiensis alii, non improbante Bentleio. — 15. *iam lacte* cod. omnes, *iam* (*macte*) Lachmann.

Hom. Hymn. in Ven. 203: *Ἤτοι μὲν ξανθὸν Γανυμήδεα μητίετα Ζεὺς ἥρπασεν.*

5. *Olim*] Frequenter hoc adverbium usurpatur in fabellis et exemplis de tempore infinito, quo aliquid factum est aut fieri solet, ut Epod. 3, 1. Sat. 1, 1, 25. Ep. 1, 10, 42. Verg. Aen. 8, 391. Confer ad Od. 2, 10, 17. — *patrius*] „ingenitus."

6. *laborum-inscium*] „et volatus et certaminum, quae eum manent, etiamtunc insuetum." — *propulit*] „impulsu quodam naturali nido foras expulit." (Altera lectio *protulit* vi, quae hic requiritur, caret.) Frequens autem perfectum aoristi significatione in similitudinibus et comparationibus. Cfr. Vergil. Aen. 11, 809 sqq.

7. 8. *Vernique*] „iam nimbis hibernis desinentibus, cum sudum est caelum." Primo enim vere, ineunte mense Aprili, interdum iam exeunte m. Martio, aquila per dies XXI. ovis incubat. (Lectio *vernisque* non est nisi accommodatio ad v. *nimbis;* nec placent *venti* sine *ἐπιθέτῳ*, et ingrate sibilat versus *Vernisque iam nimbis remotis.*) — *nisus*] „alarum verbera, remigium." Sic Od. 4, 2, 3: *nititur* pennis. Lucret. 6, 834: *pinnarum nisus inanis.*

9. 10. *paventem*] „primo conatu pavidum; sed mox audacter cum acri impetu defertur in praedam." — *vividus*] Poëticum esse vocabulum tradit Festus; est tamen etiam apud Liv. 6, 22: *in vivido pectore*, et alibi.

11. 12. *reluctantis*] Plin. H. N. 10, 4: *Ille* (draco) *multiplici nexu alas* (aquilae) *ligat, ita se implicans, ut simul decidant.* Luctam inter aquilam et serpentem pingit Hom. Il. *M* 200. — *amor dapis*] „cibi cupiditas." Admirabili arte tres describit veluti gradus aquilae vires suas paullatim explicantis.

13-16. *Iam* id quod *modo.* — *lacte depulsum*] *ἀπογαλακτισθέντα.* Unam notionem exprimit, quam posteriore aetate, ut e Glossariis constat, uno verbo *ablactatus* signarunt. Hinc recte adiungi poterat *ab ubere*, „a mamma." *Depellere a*

Videre Raetis bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici; — quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi 20

17. *Raetis* emend. N. Heinsius, Bentleius, manuscriptum exemplar Rottendorphii, Orellii Sangallensis pr., Haupt, L. Müller, Eckstein, Vahlen. *Raeti* ABMOγ, ceteri *Reti* vel *Retii*. — 18. *Vindelici* codices paene omnes, *et Vindelici* pauci deteriores; rec. L. Müller.

lacte dixit Verg. Ecl. 7, 15, *ab ubere matris* Ge. 3, 187, *depellere* absolute Ecl. 3, 82. — *Dente novo*] „novelli leonis, tunc primum praedam rapturi." — *peritura*] „certo exitio destinata."

17. *Raetis*] pro Raeticis. Haec, ut docent Inscriptt., rectior scriptura est quam *Rhaetis*. Vera autem lectio corrupta est partim errore *Raeti*, partim interpolatione Codd. aliquorum: *et Vindelici*. — Quamquam *Raeti* miro acumine Vanderburgius habuit pro genitivo sing., ut *Alpes Raeti* sint Alpes veteris illius herois mythici, de quo Plin. H. N. 3, 20: *Raetos Tuscorum prolem arbitrantur, a Gallis pulsos, duce Raeto.* — *bella*] De universo bello Raetico vide Excursum in fine huius Carminis.

18-20. *Drusum - Vindelici - - - securi*] Ipsius *Drusi* gladius honorarius, saltem vagina eius argentea, *Vindeliciae* hasta et *bipenni* armatae effigie aliisque caelaturis conspicua, Magontiaci repertus est. — *quibus* cet.] „quorum mos in proeliis semper securibus utendi (quemadmodum solebant, ut tradunt poëtae, Amazones, *securigerae puellae* Ovid. Her. 4, 117. Curtius 6, 19), *unde* sit *deductus*, quam ob causam apud eos inde ab antiquissimis temporibus invaluerit, equidem investigare adhuc intermisi, neque vero id curo; inane enim hoc foret studium, cum multa eiusmodi semper nos lateant necesse sit." — *per omne Tempus*] „ex quo eos novimus. — *Amazonia securi*] Xenoph. Anab. 4, 4, 16: *ἄνδρα συλλαβὼν ἦκεν ἄγων ἔχοντα τόξον Περσικὸν καὶ φαρέτραν καὶ σάγαριν οἷανπερ καὶ Ἀμαζόνες ἔχουσιν.* In hoc loco interpretando, ut ait M. Haupt (Opusc. 3, 332) 'immerito veteres grammatici a recentissimis vituperantur. Porphyrionis hoc est scholion: *hi Vindelici sedibus ab Amazonibus eiecti et ex Thracia in exilium se contulisse Alpiumque loco insedisse dicuntur et quod potentissima in se tela secures Amazonum experti fuissent, ipsos quoque usum earum in bello accepisse.* aliter Servius in Aen. 1, 243, *ideo tutus quia Raeti Vindelici ipsi sunt Liburni, saevissimi admodum populi, contra quos missus est Drusus. hi autem ab Amazonibus originem ducunt, ut etiam Hor. dicit* 'quibus cet. Serviana cum Illyricis Amazonibus facili opera consociantur. nescio sane utrum Servius an Porphyrio veriora protulerit, sed illud scio, Horatium illic de Amazonibus nihil dicturum fuisse nisi Vindelicos cum Amazonibus aliqua fabula aliquodve carmen coniunxisset. puto autem egregium hominem I. M. Gesnerum egregie intellexisse quid Horatium ut illa carmini suo admisceret permoverit: cuius sententiam Godofredo Hermanno probatam esse memini. intellexit Gesner morderi ab Horatio Amazonidem Domitii Marsi. quam recte lyrico carmini cuius grandior est spiritus alius poëtae insectationem inseruerit non quaero, sed fecit illud Graecorum poëtarum exemplo: de

Dextras obarmet, quaerere distuli,
Nec scire fas est omnia; — sed diu
Lateque victrices catervae
Consiliis iuvenis revictae
Sensere, quid mens rite, qui indoles 25
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus et bonis;
Est in iuvencis, est in equis patrum 30

24. *revictae* cod. paene omnes. *repressae* cod. Graev., Porphyr., Bentleius, *reiectae* Wadius. — 26. *faustis*] *sanctis* Bentl. coni.

qua re satis est commemorare Pindaricum illud *ἄκραντα γαρύετον*. Non magni autem Marsi Amazonidem habitam esse docet Martialis ep. 4, 29, qui ut rara doceat gratiora esse hoc utitur exemplo *saepius in libro numeratur Persius uno Quam levis in tota Marsus Amazonide.* Haec omnia qui reputaverit non recte versus 18-22 Horatio a multis nuper abiudicatos esse concedet, praesertim cum Pindarum quoque eius modi digressione saepius usum esse constet.

21. 22. *quaerere distuli - omnia*] Pindar. Isthm. 1, 55: *ἢ μὰν πολλάκι καὶ τὸ σεσιγαμένον εὐθυμίαν μείζω φέρει.* Nem. 5, 16: *στάσομαι. οὔ τοι ἅπασα κερδίων φαίνοισα πρόςωπον ἀλάθει' ἀτρεκής. καὶ τὸ σιγᾶν πολλάκις ἐστὶ σοφώτατον ἀνθρώπῳ νοῆσαι. sed* post digressionem vel parenthesim, ut saepe apud scriptores: Cic. de off. 1, 105: *si quis est paulo ad voluptates propensior, modo ne sit ex pecudum genere (sunt enim quidam homines non re, sed nomine) sed si quis* cet.

23. 24. *catervae*] utpote de barbaris. — *Consiliis*] „*Consilium* significat *imperatorum, quod Graeci στρατήγημα appellant,* ut ait Cicero de N. D. 3, 15. Sic Liv. 9, 17, 14. Tac. Ann. 2, 18.“ HALM. — *revictae*] Graviter et cum vi *victrices - - revictae,* „prorsus victae, perditis omnibus quae victoriis suis ante partis sibi conciliaverant.“ Cic. pro Sulla 1. non minus singulariter: *perditi cives, redomiti atque victi.* Lucret. 5, 409: *Inde cadunt v i r e s aliqua ratione revictae.*

25—28. *Sensere*] „cum magno malo suo intellexere.“ — *mens* ad virtutes intelligentiae, sagacitatem, prudentiam, *indoles* ad animi virtutes, fortitudinem, clementiam fidem pertinet. — *rite*] „bene ac recte.“ Verba tria sunt religiosa, *rite, faustus,* „cui dii favent“, *penetralia,* „veluti dei domicilium“, significantque castam omnino et sanctam fuisse hanc educationem. — *penetralibus*] Velleius 2, 94: Tiberius *innutritus caelestium praeceptorum disciplinis.* — *paterno*] Cic. Rosc. Am. 46: *si tibi fortuna non dedit, ut certo patre nascerere, ex quo intellegere posses qui animus p a t r i u s in liberos esset* cet. — *In pueros Nerones*] „in privignos Tiberium et Drusum.“

29. *Fortes* cet.] Pind. Pyth. 8, 44: *Φυᾷ τὸ γενναῖον ἐπιπρέπει Ἐκ πατέρων παισὶν λῆμα.* Eurip. Alcm. fr. 76: *ὡς ἀληθὲς ἦν ἄρα Ἐσθλῶν ἀπ' ἀνδρῶν ἐσθλὰ γίγνεσθαι τέκνα, Κακῶν δ' ὅμοια τῇ φύσει τῇ τοῦ πατρός.* Platon. Menex. pg. 237 A:

Virtus, neque imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam;
Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant;
Utcumque defecere mores, 35
Dedecorant bene nata culpae.
Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen et Hasdrubal
Devictus et pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris, 40

36. *Dedecorant* ABMO Leidensis, Lipsiensis, Bentl., Meineke, Haupt, L. Müller. *Indecorant* Graevianus, Vossianus R*φψ* aliique Parisini. Orelli, O. Keller.

ἀγαθοὶ ἐγένοντο διὰ τὸ φῦναι ἐξ ἀγαθῶν. — *fortibus et bonis*] ablativi sunt, non dativi. Est formulae instar; Ep. 1, 9, 13: *et fortem crede bonumque.* Cic. ad Fam. 3, 11: *in summa bonorum ac fortium civium copia.* Ibid. 5, 19: *id quod omnes fortes ac boni viri facere debent.* Verr. 3, 162: *quem ego quamvis bonum fortemque facile paterer evadere.* — Sententia haec est: „Tiberius et Drusus utique genus ducunt ab antiquis illis Claudiis, viris fortibus et bonis; sed educatio eorum, cuius curam sapientissime gessit Augustus, bonam iuvenum indolem excoluit.“ Hinc illa *Doctrina sed vim promovet insitam* cet. — *neque imbellem feroces*] Theognis 537: *Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται οὐδ' ὑάκινθος, Οὔτε ποτ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλευθέριον.*

32. *doctrina*] Cic. Arch. 15: *cum ad naturam eximiam accesserit ratio quaedam conformatioque doctrinae, tum illud nescio quid praeclarum ac singulare solet existere.*

34. 35. *Rectique cultus*] „Recta educatio animum fortem reddit et exemplo et exercitationibus.“ — *Utcumque*] ex Horatii consuetudine (Od. 2, 17, 11. 3, 4, 29) pro „quandocunque“. „Verum simulac recta morum disciplina patribus deest, prava educatione etiam bona liberorum indoles corrumpi solet.“ — *defecere*] Sic absolute apud Rutil. Lupum 1, 3: *quarum quaevis una res per se satis est gravis ad deficiendum*, id est, ut explicat Iacob, „ut vires deficiant.“

38. *Testis*] Catull. 64, 357: *Testis erit magnis virtutibus unda Scamandri.* Propert. 2, 9, 41: *sidera sunt testes.* — *Metaurum flumen*] ut Od. 2, 9, 21: *Medum-flumen.* A. P. 18: *flumen Rhenum.* Metaurus ex Piceni finibus oritur. — *Hasdrubal*] A. u. c. 547. C. Claudius Nero cos. cum Hasdrubalem, Hannibalis fratrem, cum nova belli mole Italiae faucibus imminere intellexisset, relictis clam cum delecto milite, quae in Lucania adversus Hannibalem tenebat, castris, in Umbriam profectus, Hasdrubalis exercitum praevalidum collatis cum M. Livio Salinatore signis ad Metaurum flumen adgressus, maxima clade penitus contrivit. Liv. 27, 43 seqq.

39. 40. *pulcher*] ut Od. 4, 2, 46: *o Sol Pulcher.* „Similiter Aeschyl. Pers. 300: *Ἐμοῖς μὲν εἶπας δώμασιν φάος μέγα Καὶ λευκὸν ἦμαρ νυκτὸς ἐκ μελαγχίμου.*“ HALM. Cic. fam. 4, 4, 3: *ita mihi pulcher hic*

Qui primus alma risit adorea,
Dirus per urbis Afer ut Italas
Ceu flamma per taedas vel Eurus
Per Siculas equitavit undas.
Post hoc secundis usque laboribus 45
Romana pubes crevit, et impio
Vastata Poenorum tumultu
Fana deos habuere rectos,

dies visus est. — *fugatis - - tenebris*] „perpetuarum calamitatum tristi metu.“ Imago etiam rhetorica. Cic. pro S. Roscio Amer. 91: *tamquam si offusa rei publicae sempiterna nox esset, ita ruebant in tenebris.* Cic. fam. 4, 3, 2: *in tantis tenebris et quasi parietinis rei publicae.* — *Ille dies*] *ἰσοστάσιον* (*τῇ ἐπὶ Κάνναις ἀτυχίᾳ*) eum vocat Appianus Annib. 53.

41. *risit*] „laetus atque hilaritatis plenus fuit remoto tandem terrore hostili.“ Heliodor. 1, init.: *Ἡμέρας ἄρτι διαγελώσης.* — *alma*] aptissimum est *ἐπίθετον* propter primam voc. *adorea* significationem. — *adorea*] donatio, a v. *ador.* Iam cum de re publica bene meriti antiquis temporibus farre donarentur, hinc factum est, ut v. *adorea* pro praemio atque adeo pro laude, gloria, honore usurpari coeptum sit. Glossar.: *adorea, δόξα ἢ ἀπὸ τοῦ πολέμου.* Plin. H. N. 18, 3: *Gloriam - - a farris honore adoream appellabant.* Plaut. Amph. 43: *praeda atque agro adoreaque affecit popularis suos.*

42—44. *Dirus*] Vid. ad Od. 2, 12, 2. — *ut*] „ex quo“. — *taedas*] silvam pinniferam. — *equitavit*] Eurip. Phoeniss. 209: *περιῤῥύτων Ὑπὲρ ἀκαρπίστων πεδίων Σικελίας Ζεφύρου πνοαῖς Ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ Κάλλιστον κελάδημα.* Cum per Zeugma v. *equitavit* referatur simul ad Poenum et ad flammam, pro „furit, pervagatur“, cogitare non debemus de Euri equis (Verg. Aen. 2, 417: *laetus Eois Eurus equis.*), sed de summa celeritate, qua Hannibal Italiam pervagatus omnia devastavit.

45. 46. *secundis*] „Exinde exercitus Romani feliciores in dies superioresque hostibus fieri coeperunt, auctaque est res Romana.“ — *laboribus*] Polyb. 11, 3 de victoria illa ad Metaurum fl.: *καθόλου δ' εἰς τοιαύτην εὐελπιστίαν παρεγένοντο καὶ θάρσος, ὥστε πάντας τὸν Ἀννίβαν, ὃν μάλιστα πρότερον ἐφοβήθησαν, τότε μηδ' ἐν Ἰταλίᾳ νομίζειν παρεῖναι.* — *Romana pubes*] ut pro Dardanis dixit Verg. Aen. 7, 219: *Iove Dardana pubes Gaudet avo.* — *crevit*] „laetiores in dies spes concepit.“ Liv. 5, 46: *Veiis interim non animi tantum in dies, sed etiam vires crescebant.* — *impio*] propter deorum delubra violata. Vide de Feroniae templo spoliato Liv. 26, 11.

47. 48. *Vastata*] Sic inter alia multa Liv. 22, 9: Hannibal *Praetutianum Hadrianumque agrum, Marsos inde Marrucinosque et Paelignos devastat circaque Arpos et Luceriam proximam Apuliae regionem.* — *tumultu*] h. l. de bello internecino, ut dicebant *tumultum Italicum, Gallicum.* Cic. Phil. 8, 1 *gravius tumultum esse quam bellum* demonstrat. — *rectos*] „Simulacra, quae deiecerat Hannibal, reposita in bases suas in perpetuumque restituta sunt.“

Dixitque tandem perfidus Hannibal:
'Cervi, luporum praeda rapacium, 50
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere et effugere est triumphus.
Gens, quae cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuscis aequoribus sacra
Natosque maturosque patres 55
Pertulit Ausonias ad urbis,
Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigrae feraci frondis in Algido,
Per damna, per caedis, ab ipso
Ducit opes animumque ferro. 60
Non hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem crevit in Herculem,

49. *Dixitque tandem*] Liv. 27, 51: *C. Claudius consul cum in castra redisset, caput Hasdrabulis, quod servatum cum cura attulerat, proici ante hostium stationes captivosque Afros, vincti ut erant, ostendi, duos etiam ex iis solutos ire ad Hannibalem et expromere, quae acta essent, iussit. Hannibal tanto simul publico familiarique ictus luctu, agnoscere se fortunam Karthaginis fertur dixisse.* — *perfidus*] Livius 21, 4 *perfidiam plus quam Punicam* ei tribuit. Et omnino *perfidus, periurus*, Hannibalis *ἐπίθετα* sunt prope stabilia. Statius Silv. 4, 6, 77: *periuroque ense se superbus Hannibal.*

50-52. *Cervi*] Theognis 56: *Ἔξω δ' ὥστ' ἔλαφοι τῆσδ' ἐνέμοντο πόλεος.* — *Sectamur ultro*] „Caeco impetu abrepti eos aggredimur.“ — *opimus*] Memor, ut videtur, formulae illius, *opima spolia*, opimum triumphum nove dixit pro magnifico et amplissimo.

53-56. *Gens*] Verg. Aen. 1, 67: *Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat aequor, Ilium in Italium portans victosque Penates.* — *fortis*] „haudquaquam perterrita patriae excidio.“ Iunge cum v. *pertulit*, pro „summa fortitudine advexit.“ — *sacra*] Vestam et Penates. Verg. Aen. 1, 68 Cfr. ibid. 2, 393: *Sacra suosque tibi commendat Troia Penates* cet. — *maturosque*] A. P. 115: *Maturusque senex.* Verg. Aen. 5, 73: *aevi maturus Acestes.*

57. 58. *tonsa*] „Ilex ramis amputatis laetius pullulat.“ Verg. Ge. 2, 368: (vitibus) *tum stringe comas, tum bracchia tonde.* — *Nigrae*] Cfr. Od. 1, 21, 7. Od. 4, 12, 11 h. l. de silvis densis et opacis. Pind. Pyth. 1, 28: *Οἷον Αἴτνας ἐν μελαμφύλλοις δέδεται κορυφαῖς.* Etenim e longinquo virides montes nigri videntur. — *Algido*] monte Latii, Dianae sacro.

59. 60. *Per damna*] Cfr. Karthaginiensium lamenta apud Liv. 29, 3: *Illis* (Romanis) *Romanam plebem, illis Latium iuventutem praebuisse maiorem semper frequentioremque pro tot caesis exercitibus subolescentem.* — *Ducit*] „acquirit, sumit; laetior revirescit.“

61-64. *hydra*] Eurip. Herc. fur. 1274: *Τήν τ' ἀμφίκρανον καὶ παλιμβλαστῆ κύνα Ὕδραν φονεύσας.* Ovid. Met. 9, 69. Idem dictum Pyrrho tribuitur a Cassio Dione Exc. Vat. I. pg. 63 D.: *ὡς τὸ*

Monstrumve submisere Colchi
Maius Echioniaeve Thebae.
Merses profundo: pulchrior evenit; 65
Luctere: multa proruet integrum
Cum laude victorem geretque
Proelia coniugibus loquenda.
Karthagini iam non ego nuntios
Mittam superbos: occidit, occidit 70

65. *Merses* Graevianus, Lipsiensis Ry. *Mersus* ABMScd Leidensis alii. *evenit* cod. plerique, *exiet* cum paucis cod. Orelli. — 66. *proruet* cod. plerique, *proruit* Tdpr. Graevianus, Vossianus, Leidensis, Bentl. — 67. *geretque* cod. plerique, *geritque* Bentl. cum paucis cod.

στράτευμα τοῦ Λαιουίνου πολλῷ πλεῖον τοῦ πρόσθεν εἶδεν, Ὕδρας ἔφη δίκην τὰ στρατόπεδα τῶν Ῥωμαίων κοπτόμενα ἀναφύεσθαι. Item a Floro 1, 18, 19: *„Video me plane Herculis sidere procreatum, cui quasi ab angue Lernaeo tot caesa hostium capita de sanguine suo renascantur.“* — *Vinci dolentem*] „prae dolore atque indignatione frementem, quod se a tali monstro prope vinci videret.“ — *crevit*] „Pluribus capitibus aucta captisque inde semper virium incrementis adversus Herculem sese extulit.“ — *submisere*] „unum post alterum protulere“; ut *ἀναπέμπειν*. Lucret. 1, 8: *tellus Submittit flores.* — *Colchi*] satis ab Iasone dentibus draconis a Cadmo interempti, quos Minerva Aeetae donaverat. Apollod. 1, 9, 23. — *Echioniae*] Echion, unus terrigenarum (*τῶν σπαρτῶν*) ex draconis illius dentibus ortorum cum quattuor aliis post pugnam inter fratres superstes, gener Cadmi, quem in Thebis condendis adiuvit, Agaves maritus, Penthei pater. Apollod. 3, 4, 1. Ovid. Met. 3, 126.

65-68. *Merses*] „Si tu merses, licet merses in alto mari, pulchrior ac fortior evenit.“ Lectio *mersus* „nullo modo ferri potest. Oportuit enim *mersa*, non *mersus*, cum referatur ad *Gens* cet.“ BENTL. Contra iu vv. *Merses* et *Luctere* aptus est parallelismus. — *pulchrior*] Adi. *pulcher* saepe de heroibus usurpatur, quorum forma in pugnis enitet atque conspicua est. Verg. Aen. 7, 656 *satus Hercule pulchro* (al. ex gloss. *forti*) *Pulcher Aventinus.* Ibid. v. 761: *Hippolyti proles pulcherrima bello, Virbius.* — *evenit*] cum codicibus scripsimus. Confer Od. 3, 11, 27: *pereunte lympha.*

66. *multa cum laude*] Catull. 64, 112 *inde pedem sospes multa cum laude reflexit.* — *proruet integrum*] „prosternet hostem illaesum, qui paullo ante iamiam victoriae certus erat.“ — *coniugibus loquenda*] „de quibus coniuges Romanorum et cum filiis et inter se cum voluptate iustaque gloriatione verba faciant.“ Sallust. Hist. 2, 14: *Hispanis mos fuit, ut in bella euntibus iuvenibus parentum facta memorarentur a matribus.* — Iam similes Hannibalis orationes habes apud Liv. 27, 14: *„Cum eo nimirum,“ inquit, „hoste res est, qui nec bonam nec malam ferre fortunam potest. Seu vicit, ferociter instat victis; seu victus est, instaurat cum victoribus certamen.“* et Iustinum 31, 5: *„Cum Romano, seu occupaveris prior aliqua seu viceris, tamen etiam cum victo et iacente luctandum esse.“*

69. 70. *nuntios-superbos*] Liv. 23,

Spes omnis et fortuna nostri
Nominis Hasdrubale interempto.
Nil Claudiae non perficiunt manus,
Quas et benigno numine Iuppiter
Defendit et curae sagaces 75
Expediunt per acuta belli.'

73. *perficiunt* T, „Blandin. vetustiss., alter Pulm. optimus et quidam Lambini", Bentleius, *perficient* ceteri.

12. post cladem Cannensem Mago Karthaginem missus, illa enarrata: *ad fidem-tam laetarum rerum effundi in vestibulo curiae iussit anulos aureos* (equitum Romanorum in illa acie caesorum), *qui tantus acervus fuit, ut metientibus dimidium super tres modios explesse sint quidam auctores.*

72. *Hasdrubale interempto*] Liv. 28, 12: *Post Hasdrubalis exercitum cum duce, in quibus spes omnis reposita victoriae fuerat, deletum, cedendoque in angulum Bruttium cetera Italia concessum* cet.

73. 74. *Nil Claudiae*] Non, ut alii volunt, haec ex poëtae persona dicta sunt, sed Hannibali tribuenda; quae ratio et honorificentior est Neronibus, quibus prosperam fortunam vaticinatus sit etiam hostis, iustus virtutis eorum aestimator et profecto magis poëtica, quippe cum sic carmen exeat in Hannibalis vaticinium. — *perficiunt*] Praesens rem fortius explicat. — *benigno numine*] Tacit. Ann. 4, 64: *sanctos acceptosque numinibus Claudios.*

75. 76. *curae sagaces*] ἀγχίνοια, ipsorum diligentia cum ingenio ac prudenti consilio coniuncta"; neutiquam, ut volt Schol., „optima Augusti consilia." — *Expediunt*] „felicem susceptorum periculorum exitum praebent." Verg. Aen. 2, 632: *ducente deo flammam inter et hostes Expedior.* — *per acuta belli*] „per graves belli molestias atque omnis generis discrimina." Liv. 6, 32: *subita belli.* 33, 11: *aspera belli.* Tacit. Hist. 2, 77: *proeliorum incerta.* 4, 23: *fortuita belli.* H. l. fere dictum, ut *morbi acuti*, vehementes celeremque mortem minantes. Cfr. Hom. Il. Δ 352: ὀξὺν Ἄρηα.

EXCURSUS

Ad vv. 17—24.

Vindelici habitabant inter Danuvium, Oenum, lacum Brigantinum; Raeti inde a Vindelicis meridiem versus usque ad Italiam supra Comum et Veronam pertinebant, hinc Rheno et Ticino, illinc Plavi, fluviis terminati. Attingebant utrique ab occasu Helvetios, ab ortu Noricos, Raeti etiam Carnos. Constat de eo situ e Strab. 4. pag. 206. 7. pag. 292. Plin. 3, 20. Erant autem populi cum numerosissimi, tum locis munitissimi ob Alpes in iisque castella posita (Od. 4, 14, 12.), denique fortissimi, bellicosissimi, saevissimi. Vellei. 2, 95. Flor. 4, 12, 4. Illi igitur, inde ab aliquo tempore vicinam Galliam Cisalpinam populati,

etiam in Italiam crebras incursiones fecerant neque solum multam inde praedam egerant, sed etiam magna in captivos saevitia erant usi. Quare Augustus a. u. c. 739 primum Drusum Neronem (tunc quaestorem) contra eos cum exercitu misit, qui ad Alpes Tridentinas obviam sibi factos ingenti proelio vicit, eiusque victoriae causa praetoris honores adeptus est. Verum ab Italia reiecti barbari mox Galliam denuo premunt, itaque Augustus Tiberium quoque Neronem, Druso adiutorem datum, adversus illos mittit. Ergo Drusus ac Tiberius multis simul locis [et Tiberius quidem ex Helvetia per lacum Venetum vel Brigantinum] in eorum fines irruptione facta, divisos dissipatosque multis aggressi proeliis expugnatisque eorum castellis, exiguo cum damno Romani exercitus unica aestate perdomuerunt. Dio 54, 22. Strab. et Vellei. locis l. Quo facto Raetia provincia Romano imperio adiuncta, quae et Raetiam propriam et Vindeliciam complexa uni pareret praesidi: unde saepe uterque populus uno Raetorum nomine appellati, licet semper finibus suis et separati manserint. Seriore aetate, cum nova provinciarum divisio institueretur, Raetia propria vocata fuit Raetia prima, Vindelicia Raetia secunda; hinc frequenter Raetiae plurali numero dictae, imprimis apud Ammianum. — Illam igitur Drusi Tiberiique victoriam celebrare ab Augusto iussus Horatius huius libri carmen hoc et quartum decimum post Augusti reditum composuit. Nostrum hoc proprie ad Drusum, quemadmodum alterum illud maxime ad Tiberium pertinet.--- In universo autem bello Raetico primas partes Druso ceteri scriptores praeter Tiberii adulatorem, Velleium, tribuunt. Vide etiam Sueton. Claud. 1. Unde facile intelligitur, quomodo factum sit, ut hoc carmine Drusus imprimis Raetorum Vindelicorumque victor praedicaretur. Raetorum inquam et Vindelicorum; quod enim Bentleius affirmat, Drusum cum Vindelicis tantum, cum Raetis Tiberium pugnasse, id cum in Velleii verbis *uterque divisis partibus Raetos Vindelicosque aggressi* neutiquam insit, tum et eiusdem Velleii loco alio (2, 122.), ubi Tiberium *Vindelicorum Raetorumque victorem* appellat, et vero re ipsa refellitur, si quidem Raetos et Vindelicos foedere artissimo inter se iuntos fuisse, neque separatos, sed sociatos commixtosque exercitus habuisse plane apparet. Et quid? in prima expeditione, cui solus Drusus praefuit, ad Alpes Tridentinas, in Raetorum finibus, Vindelici tantum illi obviam facti sunt? Raeti (quorum in finibus res gerebatur) exspectarunt, dum veniret Tiberius? Sed ea ipsa de causa, quod socii erant eo in bello Raeti et Vindelici, poëtae erat pro utroque populo alterutum nominare hic v. 18. et Od. 4, 14, 9 et 15., ubi post generale *Vindelici* memorantur Genauni et Breuni, quos sane proprie ad Raetos potius quam ad Vindelicos referendos esse manifestum fit vel ex Plin. 3, 20.“ IANI. Accuratissime de origine rebusque Raetorum egit P. C. Planta *das alte Raetien*. Drakenborch ad Liv. Epit. 136: „Adsentiri nequeo Bentleio statuenti, Drusum non cum Raetis et Vindelicis bellum gessisse, sed Drusum Vindelicos tantum, Raetos Tiberium adgressum esse. Ad quod probandum imprimis urguet vv. Vellei l. l.: *Quippe uterque* (Tiberius et Drusus) *divisis partibus Raetos Vindelicosque adgressi*. Verum eius hunc sensum puto, Tiberium et Drusum utramque gentem non iunctis, sed divisis copiis, neque iisdem, sed diversis locis adgressos esse. Similis locutio est apud Livium 44, 11: *Divisis partibus* (Cassandream) *oppugnare adorsi* praetor et Eumenes.“ — Addit FEA: Drusus Alpibus superatis per eas etiam viam militarem aperuit, quam postea munivit eius filius Tiberius Claudius, ut discimus ex lapide reperto anno 1786. prope Feltriam. (CIL V 8002 pag. 938):

TI. CLAVDIVS. DRUSI. F
CAESAR. AVG. GERMA
NICVS. PONTIFEX. MAXV
MVS. TRIBVNICIA. POTESTA
TE. VI. COS. IV. IMP. XI. P. P.
CENSOR. VIAM. CLAVDIAM
AVGVSTAM. QVAM. DRVSVS
PATER. ALPIBVS. BELLO PATE
PACTIS. DEREXeRAT. MUNIT. AB
ALTINO. VSQVE. AD. FLVMEN
DANVVIVM. M. P. CCCL.

CARMEN V.

Divis orte bonis, optime Romulae
Custos gentis, abes iam nimium diu;
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio redi.
Lucem redde tuae, dux bone, patriae: 5

V. 4. *concilio* cod. et edit. paene omnes, *consilio* Parisini 7972, 8216, Victorinus, Fea e cod., L. Müller.

V. Augustus rebus Gallicis, Germanicis Hispanicisque omnibus confectis, Druso in Germania relicto, Romam revertit a. u. c. 741. (Dio Cass. 54. 25.) Paullo ante eius reditum (probabiliter a. 740.) Horatius hoc carmen composuit, Drusi laudes hic Augusti laudibus excipiens, eadem ratione, qua Tiberii praeconium Od. 4, 14 subsequitur laus Augusti, quem hic venustissimis blanditiis ambiens ad maturandum reditum exhortatur. Totum autem carmen miram quandam tranquillitatem et felicitatis sensum certum ac fiduciae plenum spirat. Cum eo qui conferatur dignus est locus Vellei 2, 89.

1-4. *Divis orte bonis*] Od. 4, 2, 38: *bonique divi.* Sententia est, non: „qui ex deorum stirpe ortus es", neque enim hoc loco Augustus „ortus D. Iulio vel omnino gente Iulia a Venere et Anchisa stirpem ducente" dici poterat; sed: „diis propitiis nate; quem deorum benevolentia nobis principem dedit." — *Romulae*] Romuleae. Sic C. S. 47. Verg. Aen. 877: *Romula - - tellus.* — *Custos*] Od. 4, 15, 17: *Custode rerum Caesare.* — *nimium diu*] inde a mense Sept. a. u. c. 738. — *Sancto concilio*] Vergil. Aen. I, 426: *Iura magistratusque legunt sanctumque senatum.* Antea iam Ennius dixit: *sanctoque senatu.* Ceterum conferantur quae ad Od. 3, 25, 6 diximus. Hoc loco codicum auctoritatem neglegere non ausus tamen cum Gustavo Linkero Horatium scripsisse puto *consilio*, quod vocabulum de senatu proprium est, ut Cic. Catil. 1, 4 senatum Romanum vocat *orbis terrae sanctissimum gravissimumque consilium.*

5-8. *Lucem*] „Felicem redde patriam reditu tuo." Aeschyl. Pers. 300 de Xerxis reditu: *Ἐμοῖς μὲν εἶπας δώμασιν φάος μέγα Καὶ λευκὸν ἦμαρ νυκτὸς ἐκ μελαγχίμου.* Eurip. Orest. 243: *ἥκει φῶς ἐμοῖς καὶ σοῖς κακοῖς.* Verg. Aen.

Instar veris enim voltus ubi tuus
Affulsit populo, gratior it dies
  Et soles melius nitent.
Ut mater iuvenem, quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris aequora 10
Cunctantem spatio longius annuo
  Dulci distinet a domo,
Votis ominibusque et precibus vocat,
Curvo nec faciem litore dimovet:
Sic desideriis icta fidelibus 15
  Quaerit patria Caesarem.
Tutus bos etenim rura perambulat,

14. *dimovet* tres codices Blandinii (in quibus antiquissimus), ABMObcdy aliique perboni cod. *demovet* Graevianus, Leidensis RScorr. Tφψ. — 17. *rura* cod., *prata* Tanaquil Faber coniecit.

2, 281: *O lux Dardaniae, spes o fidissima Teucrum! — Affulsit*] in prosa or. „arrisit". Sed occupat metaphoram de solis radiis v. 8. Silius 7, 466: *nitenti Affulsit voltu ridens Venus.* — *it*] „procedit", ut Od. 2, 14, 5: *quotquot eunt dies.* — *melius*] „splendidius ac gratius, quasi omnibus sollicitudinis ac metus nubibus iam dissipatis."

9. 10. *invido*] „qui matri amanti reditum filii invidet; adversus cum sit, reditum eius impedit." — *Carpathii*] Vid. Od. 1, 35, 8.

11. 12. *spatio--annuo*] intra quod mercatores ex Italia in Asiam navigare atque redire solebant. Ceterum iunge *cunctantem trans mare*, non, ut alii volunt: *distinet trans mare.*

13. *Votis*] Liv. in praefat. extr.: *cum bonis ominibus votisque ac precationibus.* Uti *votis vocare* hic et Verg. Ge. 1, 42, sic etiam *divos in vota vocare* Aen. 5, 234, *per vota vocare* Silius 2, 115. — *ominibusque*] „omina captans", ut Delia Tibulli 1, 3, 11: *illi Rettulit e triviis omina certa puer.*

14. *Curvo--litore*] ut Epod. 10, 21. *Ἐπίθετον* perpetuum. Iam Accius 569 R.: *Hac ubi curvo litore latratu Unda sub undis labunda sonit.* Verg. Aen. 3, 223: *litore curvo Exstruimusque toros.* Lucan. 8, 177: *Scythiae curvantem litora pontum.* — *dimovet*] Oppian. Halieut. 4, 335: *Ὡς δ' ὅτε τηλύγετον μήτηρ γόνον ἢ καί ἀκοίτην Εὐνέτις ἀλλοδαπὴν τηλέχθονα γαῖαν ἱόντα Ἀχνυμένη στέλλῃσι, νόος δέ οἱ ἔνδον ἀλύει, Ὅσσῃ οἱ μεσσηγὺ ἁλός χύσις, ὅσσα τε κύκλα Μηνῶν ἀκροτάτοισι δ' ἐπεμβαίνουσα θαλάσσης Κύμασι δακρυόεσσαν ἐπὶ στόμα γῆρυν ἵησι Σπεύδειν λισσομένη, καί μιν πόδες οὐκ ἔτ' ὀπίσσω Ἱεμένην φορέουσιν, ἔχει δ' ἐπὶ πόντον ὀπωπάς.*

15. *icta*] „percussa, affecta." Frequentius de doloribus, metu, luctu; tamen etiam Lucret. 2, 360: *desiderio perfixa.* Aeschyl. Agam. 544: *ἱμέρῳ πεπληγμένος.*

17. *rura perambulat*] Consulto immoratur in *ruris* et imagine et nomine; nam ope rei rusticae et strenuae agriculturae, per bella civilia et intermissae et varie perturbatae, ex mente Augusti ante omnia firmanda erat rei publicae salus. Hinc grata illa repetitio,

Nutrit rura Ceres almaque Faustitas,
Pacatum volitant per mare navitae,
Culpari metuit Fides, 20
Nullis polluitur casta domus stupris,
Mos et lex maculosum edomuit nefas,
Laudantur simili prole puerperae,
Culpam poena premit comes.
Quis Parthum paveat, quis gelidum Scythen, 25
Quis Germania quos horrida parturit
Fetus incolumi Caesare? quis ferae

18. *Nutrit rura* cod. plerique, *Nutritura* pauci, *Nutrit farra* Bentleius coni., *Nutrit culta* Cuningham. V. 25-28 uncis inclusit L. Müller.

quam variis modis, sed infeliciter, amoliri conati sunt Critici.

18-20. *Nutrit rura*] „fertilia reddit.“ Silius 12, 375: *arva -- Cereris nutrita favore.* — *Faustitas*] Nobis nunc ἅπαξ λεγόμενον. Porphyr. "adnotandum nomen Faustitas sic dictum quasi felicitas aut iucunditas," omnium rerum abundantia. Carm. Saec. 59: *beata pleno Copia cornu.* — Novitas autem videtur, quod *Faustitatem* dixit pro *Fausta Felicitate*, cuius sollemne memoratur in Kalend. Amiternino CIL I. pag. 323. — *Pacatum*] a piratis. Suet. Oct. 98: „Vectores nautaeque de navi Alexandrina Augusto acclamarunt, *per illum se vivere, per illum navigare, libertate atque fortunis per illum frui.* — *volitant*] ut iam Ennius dixit *velivolas naves.* Verg. Aen. 3, 124: *pelagoque volamus*, de celeri ac tuto cursu, non de lascivia et audacia nautarum, ut alii volunt. — *Culpari metuit*] „Non culpatur cuiusquam fides, quia nemo est, qui eam violet, sed sancte servatur ab omnibus.“ Cfr. Od. 2, 2, 7: *penna metuente solvi.*

21-24. *Mos et lex*] Od. 3, 24, 35: *Quid leges sine moribus Vanae proficiunt?* — *stupris* ad adulteria et virgines vitiatas, *maculosum* autem *nefas* ad legis Scantiniae (v. Baiteri Ind. Legg. Cic. p. 259.) indicem videtur pertinere. Tacit. Hist. 1, 7: *avaritia et libidine foedus ac maculosus.* — *edomuit*] „suis legibus, institutis, exemplo prorsus domuit atque emovit.“ — *simili prole*] Iam Hesiodus O. et D. 235 in ceteris hominum iustorum praemiis hoc quoque enumerat: *Τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσιν.* — *Culpam*] „Culpam ita celeriter insequitur poena, ut pede pedem premat.“

25-28. *Scythen*] Od. 3, 8, 23: *Iam Scythae laxo meditantur arcu Cedere campis.* Carm. saec. 55: *Iam Scythae responsa petunt.* — *horrida*] et propter caelum, Romanis sane insolitum ac molestum, ut Tacitus Germ. 2. *informem terris, asperam caelo, tristem cultu adspectuque*, atque Cap. 5. *silvis horridam, paludibus foedam* eam vocat; et propter proceros formidolososque eius incolas, ut Epod. 16, 7: *fera caerulea Germania pube.* — *parturit*] rariore usu pro: „parere, edere solet.“ Cfr. Od. 1, 7. 16. — *Fetus*] grandes, truces atque deformes, contemptim, veluti monstra. Manil. 4, 710: *Flava per ingentes surgit Germania partus.* Flor. 3, 10, 12: Germanorum *immania corpora.* — *ferae*] Feros vocat Cantabros, quod tamdiu tam saepe

Bellum curet Hiberiae?
Condit quisque diem collibus in suis
Et vitem viduas ducit ad arbores; 30
Hinc ad vina redit laetus et alteris
Te mensis adhibet deum;
Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris et Laribus tuum
Miscet numen, uti Graecia Castoris 35
Et magni memor Herculis.
'Longas o utinam, dux bone, ferias

31. *redit* plerique codices, *venit* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, Scorr. T. Bentleius. — 34. *Defuso* Bland. antiquissimus R Graev., Voss., Lips., Tbcd*γφψ*, *diffuso* ABMO alii.

rebellarant adversus Romanos ac vix tandem domari potuerant a. u. c. 734. *Duram* vocat Hiberiam Od. 4, 14, 50.

29-32. *Condit*] non tam „condi cernit", quam: „diem totum usque ad vesperam tranquillo animo traducit in vineis suis neque incursionum hostilium metu ab opere rustico deterretur." Verg. Ecl. 9, 51: *saepe ego longos Cantando puerum memini me condere soles.* — *collibus in suis*] Consulto addit *suis*, ut significet laetitiam, qua agricola sua possessione fruitur, ut Vellei. 2, 89 de Augusti aetate: *certa cuique rerum suarum possessio.* — *viduas*] Viduae dicuntur ulmi, populi, similesque arbores, antequam iungantur vitibus, iunctae autem maritae vocantur. Epod. 2, 9: *adulta vitium propagine Altas maritat populos.* Ep. 1, 16, 3: *amicta vitibus ulmo.* Inversa imagine Catullus 62, 49: *vitem viduam* appellat. — *redit*] „domum suam ab opere rustico, ut solet quotidie, et secundis mensis tibi ut deo libationem offert." — Verba *Te mensis adhibet deum* explicantur sequentibus. Verg. Aen. 5, 62: *adhibete Penates Et patrios epulis et quos colit hospes Acestes.*

33-36. *prosequitur mero*] Ut dicimus „laudibus, veneratione, votis aliquem *prosequi*, sic h. l. mero et libationis honore. Est ergo: „una cum Laribus suis te veneratur ac pacem tuam invocat." Dio 51, 19 post pugnam Actiacam: *ἐν τοῖς συσσιτίοις, οὐχ ὅτι τοῖς κοινοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἰδίοις, πάντας αὐτῷ σπένδειν ἐκέλευσαν, ἕς τε τοὺς ὕμνους αὐτὸν ἐξ ἴσου τοῖς θεοῖς ἐγγράφεσθαι.* Non est igitur vana adulatio. — *Defuso*] v. proprium de libationibus. Valer. Max 2, 6, 8: *Tum defusis Mercurio libamentis.* In multis Codd. substitutum est notius verbum *diffuso*, quod est „ex dolio s. cupa vinum in amphoras vel lagenas transfundere." — *uti Graecia*] „ut Graecia memor Castoris et Herculis eos inter deos honorat": non, ut alii volunt: „ut Graecia memor miscet dis numen Castoris et Herculis."

37-40. *dux bone*] Gratissimam hanc repetitionem allocutionis v. 5. pessumdederunt, qui substituerunt: *rex bone*, vocabulum invidiosum, a quo Augustus publice prorsus abstinebat. Atque omnino saepius *ducem* dixerunt Augustum pro *principe.* Ovid. Trist. 1, 2, 103: *Hoc* (Augusto) *duce si dixi felicia saecula* cet. — *ferias*] „dies festos, securitatis ac laetitiae plenos;"

Praestes Hesperiae!' dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi,
Cum sol Oceano subest. 40

CARMEN VI.

Dive, quem proles Niobea magnae
Vindicem linguae Tityosque raptor
Sensit et Troiae prope victor altae
Phthius Achilles,

longas autem, id est, „diu, precamur, vivas;" ut Od. 1, 2, 45: *diuque Laetus intersis populo Quirini.* („Omnes igitur dies, quos sub te vivemus, feriarum instar nobis erunt.") — *Integrum diem* vocat cum maxime incipientem adeoque intactum, cui nulla iam pars dempta est. Diversus est *solidus dies* Od. 1, 1, 20. — *Sicci*] „sobrii, nondum poti", ut Od. 1, 18, 3. Ep. 1, 19, 9. — *uvidi*] βεβρεγμένοι, „vino madidi, poti."

VI. Est veluti προοίμιον carminis saecularis (a. u. c. 737.), quo Apollinis pacem ac favorem, ex vetere hymnorum consuetudine admirandis eius factis celebratis, implorat, ut et ipse poëta et puerorum virginumque chori mox munere suo rite fungi possint. Praecipue autem immoratur in Achille a deo interfecto, propterea quod Troia ob illius interitum non funditus deleta Aeneaque servato condi potuit Urbs aeterna. Deinde ad choros se convertens etiam atque etiam eos exhortatur, ut, quantum in ipsis sit, officio imposito satis faciant, cuius recte persoluti memoria aliquando gratissima iis sit futura. Ceterum quod v. 1 Apollinem poeta alloquitur, inde a. v. 28 ad pueros puellasque se convertit, erant qui duo carmina statuenda esse censerent.

1. 2. *Dive*] Post longam parenthesin repetitur allocutio v. 25. *Doctor.* — *proles Niobea*] Cum Niobe, Amphionis, regis Thebarum, uxor, cui septem filios totidemque filias pepererat, se prolemque suam Latonae eiusque liberis antetulisset et matronas Thebanas ab illius deae cultu absterruisset, Apollo et Diana matris iratae iussu Niobidas omnes sagittis confixerunt. Hom. Il. Ω 602. Ovid. Met. 6, 155. — *magnae-linguae*] „immodicae iactantiae"; unde Callimacho H. Del. 96 est κακόγλωσσος, Theodoridae Anthol. Pal. II. p. 665 ἀθυρόγλωσσος. Sic etiam Graeci. Sophocl. Antig. 127: Ζεὺς γὰρ μεγάλης γλώσσης κόμπους Ὑπερεχθαίρει. — *Tityos*] Cfr. Od. 3, 4, 77. Pindar. Pyth. 4, 90: καὶ μὰν Τιτυὸν βέλος Ἀρτέμιδος θήρευσε κραιπνόν. Ab Apolline et Diana sagittis confixum eum tradit Pausanias 3, 18, 9. — *raptor*] Latonae, auctore vero Euphorione apud Schol. Apoll. Rh. 1, 181., Dianae. *Raptor* autem, qui ei vim facere conatus erat, ut ἕλκειν, ὑβρίζειν.

3. 4. *Sensit*] grave verbum de eo, qui alicuius vim iramque experitur. — *prope victor*] interempto Hectore. — *altae*] Hom. Il. N 773: Ἴλιος αἰπεινή. Od. γ 130: Πριάμοιο πόλιν διεπέρσαμεν αἰπήν. — *Phthius*] Myrmidones, quorum dux erat Achilles, Phthiotidis regionis in Thessalia erant incolae.

Ceteris maior, tibi miles impar, 5
Filius quamvis Thetidis marinae
Dardanas turris quateret tremenda
Cuspide pugnax.
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus aut impulsa cupressus Euro, 10
Procidit late posuitque collum in
Pulvere Teucro.
Ille non inclusus equo Minervae
Sacra mentito male feriatos
Troas et laetam Priami choreis 15
Falleret aulam;
Sed palam captis gravis, heu nefas, heu,

VI. 17. *captis* codices plerique, *victor* d, Hispaniensis vel Heinianus, omiserunt T, Graev., Voss., Lips., ex Parisinis 7971, 7974, 10310.

5. 6. *Ceteris maior*] Il. *A* 412 ἄριστος Ἀχαιῶν appellatur. — *tibi miles impar*] Il. *X* 358. Hector Achilli: *Φράζεο νῦν, μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι Ἥματι τῷ, ὅτε κέν σε Πάρις καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων Ἐσθλὸν ἐόντ' ὀλέσωσιν ἐνὶ Σκαιῇσι πύλῃσιν.*

7. 8. *turris*] *πύργους*. — *quateret*] „labefactaret, vel sine imagine, ruinam iis minitaretur, *pugnax cuspide*“, de qua Hom. Il. *T* 387: *Ἐκ δ' ἄρα σύριγγος πατρώϊον ἐσπάσατ' ἔγχος, Βριθύ, μέγα, στιβαρόν· τὸ μὲν οὐ δύνατ' ἄλλος Ἀχαιῶν Πάλλειν, ἀλλά μιν οἶος ἐπίσταο πῆλαι Ἀχιλλεύς.* Florus 2, 9, 1: Fulvius *Ambraciam--machinis quatit.* — *pugnax*] est is qui pugnare cupit, h. l. is qui pugnat adhibito telo, ut Liv. 22, 37: *pugnaces missili telo gentes.* Quintil. instit. 9, 3, 8: *gladio pugnacissima gens Romana.*

9-12. *mordaci*] „vi fortiter impacto.“ (Eurip. Cycl. 404. *πελέκεων γνάθοις.*) — *velut--Pinus*] Est comparatio Homerica. Il. *E* 560: *Καππεσέτην ἐλάτῃσιν ἐοικότες ὑψηλῇσιν. Π* 482: (*Πάτροκλος*) *Ἤριπε δ', ὡς ὅτε τις δρῦς ἤριπεν ἢ ἀχερωΐς κτλ.* — *impulsa*] „deiecta in terram.“ — *Procidit late*] Od. *ω* 39: *σὺ δ' ἐν στροφάλιγγι κονίης Κεῖσο μέγας μεγαλωστί, λελασμένος ἱπποσυνάων.* Schol. ad Eurip. Troad. v. 14: *Ἀχιλλέα ἐλθόντα ἐπὶ τὸν γάμον τῆς Πολυξένης οἱ περὶ Ἀλέξανδρον ἐν τῷ τοῦ Θυμβραίου Ἀπόλλωνος ἱερῷ λόγχαις ἀνεῖλον.* Occisum Livius Andronicus cum eodem puero comparat: *Haud ut quem Chiro in Pelio docuit ocri.* — *Teucro*] Troiano.

13-16. *equo*] Od. *δ* 272: *Ἵππῳ ἔνι ξεστῷ, ἵν' ἐνήμεθα πάντες ἄριστοι Ἀργείων Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες.* Eurip. Troad. 14: *Δούρειος ἵππος, κρυπτὸν ἀμπισχὼν δόρυ.* Hygin. fab. 108. — *Minervae*] Quem simularant Graeci a se constructum esse, ut Minervam propter Palladii raptum iratam placarent. Verg. Aen. 2, 17: *Votum pro reditu simulant* cet. — *male feriatos*] „intempestive et magno suo malo diem festum celebrantes.“ Cfr. Eurip. Troad. 517 sqq. — *Falleret aulam*] „clam irrupisset in regiam.“

17—20. *palam captis*] aperto

Nescios fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentem
Matris in alvo, 20
Ni tuis flexus Venerisque gratae
Vocibus divum pater adnuisset
Rebus Aeneae potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutae fidicen Thaliae,

21. *flexus* Blandin. antiquissimus, Bentley, Meineke, Haupt, Vahlen, L. Müller, Lehrs, Eckstein. *victus* cum codicibus ceteris Orelli et editorum magna pars. — 25. *argutae* codices plerique, *argivae* S, Graevianus, Vossianus cum paucis aliis.

Marte, non insidiis devictis perniciosus; videtur Horatius illud significare, quod Achilles captis in Scamandro iuvenibus affecisse narratur Hom. Il. Φ 27: *ζώους ἐκ ποταμοῖο δυώδεκα λέξατο κούρους ποινὴν Πατρόκλοιο* — cl. Ψ 175: *ἐν δ' ἐτίθει (πυρῇ) δώδεκα Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλούς*. Non recte igitur Orelli de lectione dubitabat, neque aliorum coniecturae (*victor*, *raptor*, *captor*), admittendae. Conferatur Senec. Troad. 984:

quis tam sinister dividit captas deus?
quis arbiter crudelis et miseris gravis
eligere dominos nescit et matrem Hectoris
armis Achillis miscet?

— *gravis*] Sic Alexander *βαρὺς Πέρσαις* Theocr. 17, 19. — *Nescios fari*] Il. X 63: *καὶ νήπια τέκνα βαλλόμενα προτὶ γαίῃ ἐν αἰνῇ δηϊοτῆτι*. Z 57: *μήτις ὑπεκφύγοι αἰπὺν ὄλεθρον Χειρὰς θ' ἡμετέρας· μηδ' ὅντινα γαστέρι μήτηρ Κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ὃς φύγοι*. — *latentem*] Num. singul. h. l. poëta dignior, quam aliorum pluralis. Est enim: latentem quemque."

21-24. *ni*] in lyricis Horatius semper habet *nisi*: Od. 1, 10, 9. 14, 15. 2, 2, 3. 14. 17, 28. 3, 17, 12. 27, 63; semel in iambis epod. 7, 12. *ni* usitatum in satiris hoc solo lyricorum loco reperitur, et in iambis epod. 1, 8. *flexus*] recte Bentleius codicis praestantissimi auctoritate permotus scripsit, quod nuper demum plerisque probatur. — *Rebus Aeneae*] „toti eius fortunae ac statui." — *adnuisset*] Verg. Aen. 257. Iuppiter Veneri pro Aenea deprecanti: *Parce metu, Cytherea, manent immota tuorum Fata tibi; cernes urbem et promissa Lavini Moenia* cet. — *potiore-alite*] „melioribus auspiciis." Contra Od. 1, 15, 5: *Mala-avi*. — *ductos*] „exstructos," idem atque Graecorum *ἐλαύνειν*. Hom. Od. η 86: *Χάλκεοι μὲν γὰρ τοῖχοι ἐληλέδατ' ἔνθα καὶ ἔνθα*. Verg. Aen. 1, 423: *pars ducere muros Molirique arcem*.

25. „Ab hoc igitur divino principio ortum est imperium Romanum, cuius ferias saeculares, omnium maxime sollemnes, brevi sumus celebraturi." — *Doctor*] Apollo est veluti *χοροδιδάσκαλος* Musarum. Idem apud Euripidem Med. 426 vocatur *ἀγήτωρ μελέων*. — *argutae*] „canorae, sonorae, *λιγείας*", quod *ἐπίθετον* Musis tribuit iam Alcman frg. 1 Bgk.: *Μῶς ἄγε, Μῶσα λίγεια*, ductum ex Homerico illo Od. ω 62: *τοῖον γὰρ ὑπώρορε μοῦσα (ἀοιδὴ) λίγεια*. Altera lectio *Argivae* inventa videtur ab iis, qui cum *argutae* ad vocem re-

Phoebe, qui Xantho lavis amne crinis,
Dauniae defende decus Camenae,
  Levis Agyieu.
Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
Carminis nomenque dedit poëtae. 30
Virginum primae puerique claris
  Patribus orti,
Deliae tutela deae fugacis
Lyncas et cervos cohibentis arcu,
Lesbium servate pedem meique 35
  Pollicis ictum,

ferri ignorantes hoc voc. significatione sibi nota „subtilis“ vel „vafrae“ minus quadrare viderent, aptam oppositionem fore rebantur ad v. *Dauniae Camenae*. Sed haec ipsa *ἀντίθεσις* in Horatio h. l. minus placet, etsi Od. 2, 16, 38 *Spiritum Graiae tenuem Camenae* sibi tribuit.

26. *Xantho-amne*] Non de Scamandro, Troadis fluvio, sed de eiusdem nominis fluvio Lyciae accipiendum propter Pataram, huius regionis urbem. Memoratur ille Lyciae fl. Il. *B* 877. — *lavis-crinis*] Od. 3, 4, 61: *Qui rore puro Castaliae lavit Crinis solutos.*

27. 28. *Dauniae*] „Latinae“, ab antiquo Apuliae nomine. „Fac, ut Carmen meum saeculare honori atque ornamento sit poësi Latinae.“ — *Levis*] „imberbis, perpetuo iuvenis.“ Callim. Hymn. Apoll. 36: *Καί κεν ἀεὶ καλὸς καὶ ἀεὶ νέος οὔ ποτε Φοίβου Θηλείαις οὐδ' ὅσσον ἐπὶ χνόος ἦλθε παρειαῖς.* — *Agyieu*] Macrob. Sat. 1, 9: *Apud Graecos Apollo colitur, qui θυραῖος vocatur, eiusque aras ante fores suas celebrant, ipsum exitus et introitus demonstrantes potentem; idem Apollo apud illos et ἀγυιεὺς nuncupatur, quasi viis praepositus urbanis.* Itaque Eurip. Phoen. 631: *καὶ σὺ Φοῖβ' ἄναξ Ἀγυιεῦ καὶ μέλαθρα χαίρετε.*

28. 29. Nexus harum stropharum hic est: preces meas exaudivisse arbitror Apollinem, cui gratiam ego debeo, vos (ad pueros puellasque conversus) mihi obsequimini. Hoc non perspicientes nonnulli inde a v. 29 novum carmen inchoare voluerunt. — *Spiritum*] *ἐνθουσιασμόν*, qui *arti* opponitur. Cfr. Od. 2, 16, 38. Od. 4, 3, 24. Tria autem haec perficiunt poëtam tali nomine dignum, ingenium, studium, fama utrique respondens.

31. *Virginum primae*] „nobiles.“ Erant autem virgines et pueri patrimi et matrimi, ex gentibus patriciis, parentibus confarreatis geniti.

33-36. *tutela*] „qui estis in tutela Dianae.“ Catull. 34, 1: *Dianae sumus in fide Puellae et pueri integri.* — *cohibentis*] „sistentis in fuga dum eos sagittis transfigit.“ — *Lesbium-pedem*] metrum Sapphicum. — *Pollicis ictum*] *χειρονομοῦντά με.* Non de ipsa citharae pulsatione, sed de carminis *ῥυθμῷ*, qui pollicis motu indicabatur, loquitur. Terentian. Maur. 2253: *adsuetam moram, Quam pollicis sonore vel plausu pedis Discriminare, qui docent artem, solent.* Hoc dicit: „Docebo choros (*dociles* meorum *modorum*) *ῥυθμὸν* Sapphicum carminis saecularis.“

Rite Latonae puerum canentes,
Rite crescentem face Noctilucam,
Prosperam fugum celeremque pronos
Volvere mensis. 40
Nupta iam dices: 'ego dis amicum,
Saeculo festas referente luces,
Reddidi carmen docilis modorum
Vatis Horati.'

37. 38. *Rite*] „ex ritu in his caerimoniis antiquitus nobis tradito." — *face*] „lumine." Diana Lucifera in antiquis monumentis aut lunam crescentem s. falcatam in capite habet aut facem dextra tenet aut utroque symbolo ornata conspicitur. Hinc Soph. Trachin. 214 vocat *Ἄρτεμιν Ὀρτυγίαν, ἐλαφαβόλον, ἀμφίπυρον.* Diotimus in Anthol. Pal. I, pag. 274: *Φωσφόρος, ὦ σώτειρ' -- Ἄρτεμι.* — *Noctiluca*] *νυκτιφαής, νυκτιλαμπής.* Item *σελασφόρος* Pausan. 1, 31, 2 et *φωσφόρος* Id. 4, 31, 8. Varro L. L. 5, 68: *Luna -- dicta Noctiluca in Palatio; nam ibi noctu lucet templum.*

39. *Prosperam frugum*] Graeca constructione, prosperantem fruges celeriterque cursu suo singulos menses ad finem perducentem." — *pronos*] „celeriter praetereuntes." Catull. 34, 17: *Tu cursu, dea, menstruo Metiens iter annuum, Rustica agricolae bonis Tecta frugibus exples.*

41-44. *Nupta* cet.] „Aliquando gratissima tibi erit festorum horum dierum recordatio." Quae quidem cogitatio iam nunc alacre carminis recte discendi studium excitatura erat. Tenerior autem eo fit sensus, quod de virginibus tantummodo verba facit. — *luces*] Per triduum et trinoctium celebrabantur ludi saeculares. — *Reddidi*] „Cantu, gestu, saltatione expressi ego, quos studiose et facili opera didiceram, Horatii versus." In ipsum Carmen saeculare cum nomen suum inserere non posset, Graecorum Lyricorum exempla secutus iusta cum gloria in hoc prooemio se ad illud componendum delectum esse ab Augusto commemorat. — *Vatis Horati*] *Vates* plerumquam idem quod *poeta*, ut Od. 1, 1, 35. 2, 6, 24. 20, 3. 3, 19, 15; rarius apud Horatium eum significat, qui futura providet: Epod. 16, 65 *vate me datur fuga.* Serm. 2, 5, 6 *te vate.* — *Horatii* nomen 'gravi cum vi in fine positum est. In ipso autem nomine *Horatii* dignitatis aliquid invenisse videtur poeta, quoniam ubi sine laudatione nomen suum simpliciter inferre voluit, *Flaccum* se appellavit (Epod. 15, 12; Sat. 2, 1, 18), ubi blandientes scribas designat, blando etiam praenomine *Quinte* (Sat. 2, 6, 37) salutatur. Cf. Epist. 1, 14, 5.' DILLENBURGER. Ceterum errabant, qui Horatii patrem a tribu Horatia, cui adscripti essent Venusini, nomen accepisse putabant: nam libertus publicus si ille fuisset, appellatus esset aut *Venusinius* aut *Publicius.*

CARMEN VII.

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis
Arboribusque comae;
Mutat terra vices et decrescentia ripas
Flumina praetereunt;
Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet 5
Ducere nuda choros.

VII. Hunc Torquatum, ad quem est etiam Epist. 1, 5, suo iure plerique esse arbitrantur nepotem L. Manlii Torquati, quo consule a. u. c. 689 natus est Horatius: nonnulli male de consulis filio cogitaverunt, nam is iam a. u. c. 707 (Cic. Brut. 266) in Africa interiit. (Bell. Afric. 96.) Verum cum de L. Manlii Torquati nepote nihil omnino constet, alii amplexi sunt Marcilii et Weicherti coniecturam, intelligendum esse C. (in Fastis L.) Nonium Asprenatem, consulem postea suffectum a. u. c. 759, de quo Sueton. Octav. 43: *In* Troiae *ludicro C. Nonium Asprenatem lapsu debilitatum aureo torque donavit passusque est ipsum posterosque Torquati ferre cognomen.* Estré Hor. Pr. p. 497 hunc Aulum illum Torquatum esse putat, de quo Corn. Nep. Att. 11: *Qui etiam post proelium Philippense--A. Torquatum ceterosque pari fortuna perculsos instituerit tueri, atque ex Epiro his omnia Samothraciam supportari iusserit.* Nisi forte obstat aetas; nam, si vel maxime in vivis fuit A. hic Torquatus post a. 730, si non admodum grandis natu, tamen iam aetate ita provectus esse debebat, ut inter sodales Horatii vix locum haberet.

Valde memorabile est quod ad hoc carmen adnotatum habet codex Bernensis antiquissimus (B): *ad Manlium Torquatum de mortalitate. refert enim omnia mutari momento temporis. paraenetice, tetracolos. metrum heroicum. primus versus hexameter, secundus tripodia.* quibus lex illa vel Meinekiana vel Lachmanniana, quae est de quaternorum versuum strophis, quodam modo confirmatur.

1-4. *Diffugere nives*] Od. 4, 12, 3: *nec fluvii strepunt Hiberna nive turgidi.* — *comae*] Cf. Od. 1, 21, 5. 4, 3, 11. — *Mutat terra vices*] dictum est fere ut ὄψιν ἰδεῖν et similia; in prosa orat.: „patitur, subit vices annuas; mutantur terrae vices, cum ex hiemali vernam speciem assumit.“ Panegyr. in Pison. 133: *Ipsa vices natura subit variataque cursus Ordinat, inversis et frondibus explicat annum.* Imitatus est hunc locum poeta Anthol. lat. 1 pg. 96 (ed. Riese): *mutat terra vices et verni temporis auras laeta vocat; spisso revirescit gramine campus et vitreas ligat herba comas.* Ceterum *vices mutat* i. e. *movitat* (vide ad Od. 1, 17, 2), ut apud Cic. Philipp. 1, 17 *sed ea non muto, non moveo*; de nat. deor. 3, 92 *numine deorum omnia fingi moveri mutarique posse.* — *decrescentia*] Alpium et Apennini nivibus cito liquefactis primo vere intumescunt Italiae flumina; mox adulto vere decrescunt et se continent intra ripas suas; itaque eas *praetereunt*, id est iuxta ripas labuntur neque eas evagantur. Liv. 38, 18: *praeter ripam euntibus Romanis.*

5. 6. *Gratia cum-geminis-sororibus*] id est „Gratiae tergeminae“, ex opinione volgari ab Hesiodo

Immortalia ne speres, monet annus et almum
Quae rapit hora diem.
Frigora mitescunt Zephyris, ver proterit aestas
Interitura, simul 10
Pomifer autumnus fruges effuderit, et mox
Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant caelestia lunae:
Nos, ubi decidimus
Quo pater Aeneas, quo Tullus dives et Ancus, 15

profecta, Euphrosyne, Aglaia, Thalia; ex antiqua Atheniensium duae, *Αὐξὼ καὶ Ἡγεμόνη*. Pausan. 9, 35, 2. — *cum Nymphis*] ut Od. 1, 4, 6. Hom. Hymn. in Ven. 262: (*Νύμφαι*) *Καί τε μετ' ἀθανάτοις καλὸν χορὸν ἐῤῥώσαντο*. — *nuda*] Od. 3, 19, 16 sq. Pausan. 9, 35, 6 narrat antiquiores et pictores et sculptores, Bupalum, Apellem, Pythagoram Parium, Socratem, Sophronisci filium, Gratias vestibus indutas expressisse: *οἱ δὲ ὕστερον, οὐκ οἶδα ἐφ' ὅτῳ, μεταβεβλήκασι τὸ σχῆμα αὐταῖς. Χάριτας γοῦν οἱ κατ' ἐμὲ ἔπλασσόν τε καὶ ἔγραφον γυμνάς*.

7-12. *Immortalia ne speres*] „Ut nobis vix conscii interdum facimus, dum viget aetas morsque immane quantum procul abesse felicibus videtur.“ — *almum* diem vocat, quod sol, qui diei praeest, omnia alit. Et *ἐπίθετον* perpetuum, ut *ἱερὸν ἦμαρ*. Verg. Aen. 5, 64: *si nona diem mortalibus almum Aurora extulerit*. — *hora*] Hic non dea vicissitudinis, nec temporum universe, sed proprie horae singulae, ut patet ex vv. *annus* et. *diem*. — *proterit*] „pellit, fugat“ Aptissimum sane est verbum de rapido veris in aestatem transitu in Italia. Martialis 2, 46, 2: *Cum breve Sicaniae ver populantur apes*. — *Pomifer Autumnus*] Cfr. epod. 2, 17 sq. — *fruges*] de arborum fructibus etiam Calpurnius Ecl. 8, 67: *omnique ex arbore fruges*. — *effuderit*] e sinu suo vel ex Amaltheae cornu. — *iners*] „nihil producens.“ Od. 2, 9, 5: *glacies iners*. Verg. Ge. 1, 299: *hiems ignava colono*.

13. 14. *Damna*] „Luna quoque decrescendo quasi *damna* accipit, quae *tamen* semper reparantur.“ — Lunae cum *damna* tribuit, proprie locutus est de illa, ut ait Plin. H. N. 2, 9, 6, *senescente semper aut crescente*. Manil. 2, 94: *Ad Lunae motum variant animalia corpus, Et tua damna, tuas imitantur, Delia, vices*. Sed Iacob cum libris: *Et cum damna tuas imitantur, Delia, vires*. Rutilius 1, 122 ad urbem Romam: *Exemplo caeli ditia damna subis*. Opponuntur *lunaria incrementa* apud Lucan. 10, 215. Gellius N. A. 20, 8 *contra lunae augmenta atque damna vices minuendi et augendi habent contrarias*. Claudiani de VI. cons. Honor. XXVIII. 499 *nudataque littora fluctu deserit Oceani lunaribus aemula damnis*. Dum autem Horatius, ut poëtam decebat, de luna dumtaxat loqui videtur, totam mundi vitam ac formam identidem renovari significat: „nos vero mortales vitae non restituimur.“ — *decidimus*] Similiter Ep. 2, 1, 36: *Scriptor abhinc annos centum qui decidit*.

15. 16. *Quo pater Aeneas*] Solitum *ἐπίθετον* Vergilianum *pius* multis librariis magis placuit, quamquam etiam Aen. 1, 699 ac sae-

Pulvis et umbra sumus.
Quis scit an adiciant hodiernae crastina summae
Tempora di superi?
Cuncta manus avidas fugient heredis, amico
Quae dederis animo. 20
Cum semel occideris et de te splendida Minos
Fecerit arbitria,

VII. 15. *pater* Bland. antiquissimus, Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, ex Parisinis 7973, 8213, 10310; Bentley, Meineke, L. Müller, Haupt, Vahlen, Eckstein. *pius* ceteri, quibus obsecutus est O. Keller. — *dives Tullus* eidem qui habent *pater* codices, pleraeque etiam editiones, nisi quod Bentley malebat *quo Tullus pauper et Ancus* et L. Müller *dives* haud dubie falsum esse putat et ab interpolatore additum. — 17. *Quis scit* AORγφψ aliique *Qui scit* Graevianus, Vossianus, Porphyrionis cod. Monac. in lemmate, non in scholio. *Qui scis* BM. — *summae* ABORγφψ, *vitae* Bland. antiquiss., Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, ex Parisinis 7973, 8213, 10310, Td. — 19. *avidi* dubitanter susp. Bentl.

pius est *pater Aeneas*. Praeterea vv. *pius* et *dives* nescio quam oppositionem efficerent, quasi vero Aeneas non *dives*, Tullus et Ancus non *pii* fuissent. — *Dives* autem ex volgi opinione de opibus ac potentia veterum regum, quorum statuas in Capitolio collocatas quotidie videbant. Sic Livius 1, 31 *in magna gloria magnisque opibus regnum Tulli ac totam rem Romanam* fuisse dicit. Anci autem memoria imprimis cara Romanis. Lucretius Ennium imitatus 3, 1037: *Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit*. Ep. 1, 6, 27: *Ire tamen restat, Numa quo devenit et Ancus*. — *Pulvis*] Soph. Electr. 1158: *ἀντὶ φιλτάτης Μορφῆς σποδόν τε καὶ σκιὰν ἀνωφελῆ*. Auson. epit. Her. 17, 2 *Ductores quondam, pulvis et ubra sumus*.

17-20. *Quis scit, an*] i. e. sintne adiecturi. Vide ad Od. 2, 4, 13. Non recte igitur L. Müller: 'latet aliquid; nam pro *an* requiritur *num*.' Eurip. Alc. 783: *Οὐκ ἔστι θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται Τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται*. Senec. Thyest. 619 sq.:

nemo tam divos habuit faventes,
crastinum ut posset sibi polliceri:
res deus nostras celeri citatas
turbine versat.

Martial IV 54, 9. 10 *nil adicit penso Lachesis fusosque sororum explicat et semper de tribus una negat*. Similes Horatii loci sunt 1, 9, 13. 2, 16, 25. Ep. 1, 4, 12. 1, 11, 22. — *hodiernae-summae*] temporum, dierum nostrorum, *οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες*. Pro *summae* multi bonique codices *vitae* e gloss. — *avidas* Sat. 2, 3, 151: *avidus iam haec auferet heres*. Sed h. l. elegantius atque efficacius est *manus avidas* quam, quod volebat Bentleius, *avidi-heredis*. Epod. 3, 1: *Parentis-Senile guttur*, id est, „senis". BOSIUS. — *amico-animo*] In Latina lingua aliquanto significantius quam *φίλῃ ψυχῇ χαριζόμενος*, maxime cum v. *animus* h. l. significet non mentem, sed facultatem appetendi ea, quae delectabilia videntur, unde, ut *Genio indulgere, Genio bona facere* (Plaut.

Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Restituet pietas;
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum 25
Liberat Hippolytum,
Nec Lethaea valet Theseus abrumpere caro
Vincula Pirithoo.

Pers. 263) ita etiam dicunt *animo morem gerere, animo obsequi.*

21-24. *splendida--arbitria*] „iudicium sollemne atque augustum", pro tribunalis, cui praeest Minos, severa dignitate. Recordare illud de Cornelia iudicium in Orco factum apud Propertium 4, 11, 19. Hom. Od. λ 568: *Μίνωα ἴδον--Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσιν.* Lucian. Necyom. 11. Alii interpretantur: „cum Minos sententiam de te tulerit splendidam, id est, tibi honorificam, quae exactae laudabiliter a te vitae testimonium tibi praebeat"; sed imago maiestatis ipsius tribunalis apud Inferos constituti magis poëtica videtur. — *Fecerit*] Frequentius est *arbitria agere*, Liv. 24, 45. Tac. Hist. 4, 21. Curtius 6, 1. — *genus*] Cum. C. Nonius Asprenas Troiae ludicro adhibitus fuerit ab Augusto, iam hoc indicio est *clarae stirpis* eum fuisse. Cfr. Suet. Oct. 43. Quodsi *Manliae* gentis fuit, patricia haec et nobilissima erat. — *facundia*] quam praedicat etiam Ep. 1, 5.

25. 26. *Diana*] quae apud Eurip. Hippol. 1437 ita Hippolyto valedicit: *Καὶ χαῖρ'· ἐμοὶ γὰρ οὐ θέμις φθιτοὺς ὁρᾶν.* Hygin. Fab. 47 Graecam igitur secutus est fabulam; nam apud Ovid. Met. 15, 543 sq. ab Aesculapio in vitam revocatum Diana collocat in nemore Aricino: *quique fuisti Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius esto:--de disque minoribus unus:* similiterque Vergil. Aen. 7, 765. — *pudicum*] „Phaedrae novercae amori caste resistentem."

27. 28. *Pirithoo*] Pirithous, Iovis filius, ex gente Lapitharum, artissimo amicitiae vinculo cum Theseo iunctus, Hippodamia uxore praematura morte exstincta nullius in posterum nisi Iovis filiae petere coniugium sibi proposuerat. Itaque *Taenaria porta* (ut Ovidius ait Pont. 2, 3, 43) *Pirithoum Theseus Stygias comitavit ad undas*, ut Proserpinam Pirithoo conciliaret, quemadmodum antea una rapuerant Antiopam Amazona, ut Thesei fieret uxor. Pausan. 1, 2, 1. Quam quidem audaciam Pluto tam graviter tulit, ut ambos Furiis lacerandos traderet atque saxo alligandos curaret. Cum deinde Hercules ad inferos descendisset, ut Cerberum educeret, Theseum quidem, quippe qui non sua sponte, sed amicitiae obsecutus decendisset, auxilium implorantem liberavit, sed amatorem insanum *trecentae cohibent catenae* (Od. 3, 4, 79), neque Theseus amicum secum abducere potuit. Sophocl. Oedip. Col. 1593: *οὗ τὰ Θησέως Πειρίθου τε κεῖται πίστ' ἀεὶ ξυνθήματα.* Plut. Thes. 20. Verg. Aen. 6, 617: *sedet aeternumque sedebit Infelix Theseus.*

CARMEN VIII.

Donarem pateras grataque commodus,
Censorine, meis aera sodalibus,

VIII. 1. *commodus* ABORγ, *commodis* Leidensis, Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, φψ, aliique boni Parisini.

VIII. Pro rebus cuiusvis generis pretiosis, quas poëta non habet, quibus amicus non eget, carmen Censorino mittit; artem poeticam enim multum valere ac ceteris artibus facile praestare praedicat ad laudes hominum propagandas: cf. Od. 2, 13. 4, 9. Eius modi dona (*strenae*) quod Romae kalendis Ianuarius offerri solebant multi hoc carmen ad novum annum pertinere arbitrati sunt; Lachmannus (opusc. 2, 100) die natali amico missum esse conicit. Marcius Censorinus quem *virum* Vellei. Paterc. 2, 102 *demerendis hominibus genitum* appellat, consul fuit a. 746. Monum. Ancyr. 2, 6: *Iterum consulari cum imperio lustrum solus feci C. Censorino et C. Asinio cos.* Confer ad proximum carmen. — Metrum est asclepiadeum minus, quo praeter hunc medium quarti libri locum non usus est Horatius nisi primo et extremo Odarum Lib. I—III carminibus. huius autem metri lex haec est ut post syllabam sextam (vel post choriambum priorem) sit caesura (vel diaeresis), id quod numquam neglectum est nisi in vocabulo composito (Od. 2, 12, 25 *dum flagrantia detorquet ad oscula*, cf. Od. 1, 18, 16). accedit quod ad Scipionem Africanum maiorem res ab Africano minore gestae transferri videntur (v. excursum), denique lex Meinekiana (v. ad Od. 4, 7, 1 pag. 342[b]) violata est, quod hoc solum carmen est triginta quattuor versuum, qui numerus quaternione non dividitur. Has ob causas iam Bentleius scripserat: 'ego vero cum prisco Catone *Carthaginem esse delendam* censeo et spurio illo versu abolito sic ceteros continuandos esse, *non celeres fugae Reiectaeque — Africa.* Agnosco enim versum Monachalis plane genii et coloris'. Hunc secuti proximi certatim damnaverunt versum 17 eique adiciendum esse censuerunt v. 33 *ornatus viridi tempora pampino*, quippe qui male repetitus sit ex Od. 3, 25, 20 *cingentem viridi tempora pampino.* Anno 1846 C. Lachmannus (in Philol. vol. I pag. 164 sqq. = opusc. 2, 96 sqq.) verba *non celeres fugae — rediit*], praeterea v. 28. 33 delenda censuit, ut esset carmen duodetriginta versuum; hunc secuti sunt Meineke, L. Müller, Haupt, Vahlen. C. Lehrs paucique alii totum carmen Horatio abiudicaverunt. Acerrime contra et constanter post C. Ritterum (Philol. I 581 sq.) totum hoc carmen omnesque partes eius defendit O. Keller cum aliis locis tum in Epilegomenis Horat. pg. 326 sqq. Nos v. 17. 33 eiciendos, cetera Horatio haud indigna et extremis aetatis annis (743—746) totum carmen compositum esse arbitramur.

1. 2. *Donarem*] Saturnalibus (et kalendis Ianuariis) homines locupletes suis sodalibus dona mittebant, qualia significat Pseudotibull. 3, 1, 1: *Martis Romani festae venere kalendae -- Et vaga nunc certa discurrunt undique pompa Perque vias urbis munera perque domos.* Ov. Fast. 1, 183 sqq. — *grataque*] „quae plerisque accepta atque magnopere expetenda videntur.“ — *commodus*] Construe: *commodus* (largus et liberalis, pro adverbio) *donarem pateras meis sodalibus;* non vero: *commodus meis sodalibus.* Ep. 2,

Donarem tripodas, praemia fortium
Graiorum, neque tu pessima munerum
Ferres, divite me scilicet artium, 5
Quas aut Parrhasius protulit aut Scopas,
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
Sed non haec mihi vis, non tibi talium
Res est aut animus deliciarum egens. 10
Gaudes carminibus; carmina possumus
Donare et pretium dicere muneri.

12. *muneri* Blandinii, in his antiquissimus, ABOR ceterique codices boni omnes, *muneris* pauci codices deteriores.

1, 226: *speramus eo rem venturam, ut - - commodus ultra Arcessas.* Opponitur Ep. 1, 18, 74: *Ne* (munere negato amicus te) *incommodus angat.* — *aera*] vasa in primis Corinthia.

3-5. *tripodas*] Hom. Od. *ν*. 13: *Ἀλλ' ἄγε, οἱ δῶμεν τρίποδα μέγαν ἠδὲ λέβητα* Hesiod. O. et D. 656: *ἔνθα μέ φημι Ἅμνῳ νικήσαντα φέρειν τρίποδ' ὠτώεντα.* — *Ferres*] „auferres, acciperes.“ — *artium*] „operum affabre factorum.“ Verg. Aen. 5, 359: *clypeum - -, Didymaonis artes* Ep. 1, 6, 17: *marmor vetus aeraque et artes Suspice.* Cic. de Leg. 2, 4: *exquisitis-antiquorum artibus.*

6-8. *Parrhasius*] Ephesius, Olymp. 95. (ante Chr. 400.) Certamine cum Zeuxi nobilitatus est, cum hic pinxisset uvas, quo aves deceptae sunt, ille linteum, quo Zeuxin ipsum decepit. — *protulit*] „ut inventor finxit“, non cum aliis: „spectandas exposuit.“ Tibull. 1, 10, 1: *Quis fuit horrendos qui primus protulit enses?* — *Scopas*] Parius, Olymp. 87. Plin. 36, 5: *fecit Venerem et Pothon et Phaëthontem, qui Samothrace sanctissimis caerimoniis coluntur, item Apollinem Palatinum,* citharoedum, propter quem artifex notus Romanis omnibus esse debebat. — *liquidis-coloribus*] Opponuntur marmori liquidi colores, ita ut splendoris quoque insit notio. — *Sollers - - ponere* „peritus artifex in fingendo.“ Ars P. 34: *ponere totum Nesciet* Ovid. A. A. 3, 401: *Si Venerem Cous nunquam posuisset Apelles.* Similiter nos *darstellen.*

9. 10. *vis*] „facultas et copia.“ — *Res*] familiaris. „Cum tu satis locuples sis, opus non habes, ut quis talia tibi donet, neque vero nimis cupidus es eiusmodi *deliciarum*“, quemadmodum Romani severiores artificum Graecorum praeclara opera nominabant. Cic. Verr. Accus. 4, 52: *Sic Haluntini excussis deliciis* (vasorum ornamentis) *cum argento puro domum reverterunt.*

11. 12. *Gaudes carminibus*] „Tu, quod generosum animum longe magis decet, sensu vere poëtico praeditus es.“ — *pretium dicere*] „de iusto pretio carminum, quae omni alio honore certius immortalem viris bene meritis gloriam conciliant, recte statuere.“ — *muneri*] omnino vera lectio, in qua v. *dicere* statuendi habet significationem; neque intelligi potest, cur librarii faciliorem lectionem *muneris* in difficiliorem mutarint. Cfr. etiam Sat. 2, 3, 23: *Callidus huic signo ponebam milia centum.* Terent.

Non incisa notis marmora publicis,
Per quae spiritus et vita redit bonis
Post mortem ducibus, non celeres fugae 15
Reiectaeque retrorsum Hannibalis minae,
[Non incendia Karthaginis impiae]

V. 15. *celeres fugae* maior pars codicum; *celeris fuga* pauci sed boni codices habent, ABO, Leidensis, ex Paris. 7972; inde Madvig (Advers. crit. II pg. 52) coniecit *celeris fugae*. — 17. *incendia* codices, *impendia* Cuningh., *stipendia* Doering, *dispendia* Godofr. Hermannus.

Hec. prol. 2, 41: *numquam avare statui pretium arti meae.*

13. 14. *notis-publicis*] „Non tituli insignibus ducibus in statuarum (triumphalium) basi publice incisi eo utique fine, ut talium laudes etiam a posteris celebrentur, aequiparari possunt carminibus *bonorum*, fortium ac strenuorum, imperatorum laudes praedicantibus.“ Liv. 6, 29: *tabula litteris incisa.* Ceterum probabiliter hic de virorum clarorum statuis locus refertur ad eas, de quibus Suetonius Oct. 31: Augustus *proximum a dis immortalibus honorem memoriae ducum praestitit, qui imperium populi Romani ex minimo maximum reddidissent. Itaque et opera cuiusque manentibus titulis restituit et statuas omnium triumphali effigie in utraque fori sui porticu dedicavit.* Gell. N. A. 9, 11. Lamprid. Alex. 28: *Augustus summorum statuas virorum in foro suo e marmore collocavit additis gestis.* Statuae illae autem haud dubie eae significantur quas in templo Martis Ultoris Augustus collocaturus erat et collocavit. Vell. Paterc. 2, 100: *Augustus dedicato Martis templo animos oculosque populi Romani repleverat.* Sueton. August. 29: *aedem Martis bello Philippensi pro ultione paterna suscepto voverat; sanxit ergo ut-huc insignia triumphorum conferrent.* Quod templum etsi anno demum 756 dedicatum, tamen multis iam annis ante exstrui coeptum est; forum Augustum autem, in quo aedificatum erat, iam antea statuis ornari omnes mirabundi conspiciebant. — *spiritus et vita*] Ut hic nomina, sic verba respondentia iunguntur Od. 4, 9, 10: *spirat adhuc amor Vivuntque commissi calores* cet. Verg. Aen. 6, 848: *Excudent alii spirantia mollius aera, Credo equidem, vivos ducent de marmore voltus* cet.

15 seqq. Multis difficultatibus laborat hic locus, ut exstat in codicibus. Vide Excursum in fine huius carminis. — *celeres fugae*] pluralis adhibitus ad unam fugam significandam; non rarus est is pluralis usus ut ap. Ciceronem pro Milone 69, Off. 2, 20; confer *reditus* Od. 3, 5, 52. Madvig eiectis v. 16, 17 scribit: *per quae spiritus et vita redit bonis post mortem ducibus non celeris fugae, eius qui rediit* et explicat: vitam non celeris fugae, hoc est, non fugacem et brevem, ducibus per marmora notis incisa redire Horatius concedit. — *minae*] „quas iactarat, a se Romanum imperium tandem eversum iri.“ — *reiectae retrorsum*] „repulsae“. Plin. H. N. 9, 31 *retrorsum redire*, et satis frequenter *retro redire, retro regredi, retro referre corpus* (Seneca Thyest. 419), *retro respicere.* Plin. Paneg. 39: *retro recurrere.* Verg. Aen. 2, 378: *Obstupuit retroque pedem cum voce repressit.*

17-19. *impiae*] Cic. de Off. 1, 38: *Poeni foedifragi, crudelis Hannibal.* — *nomen ab Africa*] Sat. 2, 1, 65: *Laelius aut qui Duxit ab*

Eius, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes quam Calabrae Pierides; neque, 20
Si chartae sileant quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliae
Mavortisque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Aeacum 25
Virtus et favor et lingua potentium
Vatum divitibus consecrat insulis.
Dignum laude virum Musa vetat mori:
Caelo Musa beat. Sic Iovis interest
Optatis epulis impiger Hercules, 30

oppressa meritum Karthagine nomen. Liv. 30, 45: *Primus-hic imperator nomine victae ab se gentis est nobilitatus,* — *Lucratus*] „Scipio apud Valer. Max. 3, 7, 1: *Cum Africam totam potestati vestrae subiecerim, nihil ex ea, quod meum diceretur, praeter cognomen rettuli.* Hoc unicum erat Scipionis lucrum; alii alia lucra spectabant.“ PEERLKAMP.

20. *Calabrae Pierides*] „Ennii Musae s. carmina.“ Ovid. A. A. 3, 409: *Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus, Contiguus poni, Scipio magne, tibi.* Rudiis, Calabriae oppido, natus erat (a. u. c. 515-584), unde ipse de se: *Nos sumus Romani, qui fuvimus ante Rudini.* (Cic. de Or. 3, 168) — In Scipione autem suo haec scripsit Ennius: *Quantam statuam faciet populus Romanus, Quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?*

21. *chartae*] poëmata, ut Od. 4, 9, 31. Ovid. ex Ponto 4, 12, 27: *Maeoniis--chartis.* — *sileant*] „Si nullus poëta memorarit tua bene facta, tua merita, debita mercede in perpetuum carebis.“

22-24. *Mercedem*] Pind. Nem. 7, 14: *Ἔργοις δὲ καλοῖς ἔσοπτρον ἴσαμεν ἐνὶ σὺν τρόπῳ, Εἰ Μναμοσύνας ἕκατι λιπαράμπυκος Εὕρηται ἄποινα μόχθων κλυταῖς ἐπέων ἀοιδαῖς.* — *Quid foret*] „Obscurus maneret etiam Romulus, nisi celebratus esset a poëtis,“ praesertim ab Ennio apud Cic. de Rep. 1, 64: *O Romule, Romule die, Qualem te patriae custodem di genuerunt! O pater, o genitor! o sanguen dis oriundum! — Tu produxisti nos intra luminis oras.* — *si taciturnitas Obstaret-invida*] „Si posteri invidi de eo tacuissent.“ Cfr. Od. 4, 9, 33: *lividas Obliviones.*

25-27. *Aeacum*] qui immortalitati consecratus saepe laudibus celebratur a Pindaro, loco imprimis notabili Isthm. 7 (al. 8), 23, ubi de eo dicit: *ὃ καὶ Δαιμόνεσσι δίκας ἐπείραινε.* — *Virtus*] „vis ingenii, facultas poëtica.“ — *potentium*] ut Od. 3, 30, 12: *ex humili potens. Potentes* sunt poëtae, quatenus immortalitatem donare possunt. — *divitibus-insulis*] „fortunatis“. Sic iam Epod. 16, 42 *τὰς μακάρων νήσους*, vocarat. — *consecrat*] Sanctae enim sunt omnes Elysii umbrae. Cic. Phil. 14, 33: *fortissimi, dum vixistis, nunc vero etiam sanctissimi milites.*

28-34. *vetat mori*] „Eius nomen interire nunquam sinit.“ — *Caelo*

Clarum Tyndaridae sidus ab infimis
Quassas eripiunt aequoribus ratis,
[Ornatus viridi tempora pampino]
Liber vota bonos ducit ad exitus.

34. *ducit* maior pars codicum, *duxit* ABO Leidensis, Parisinus 7972.

beat] „in caelo collocatum reddit beatum.“ Ep. 1, 18, 75: *Munere te parvo beet.* — *Sic*] per poëtarum carmina. — *Optatis*] „ab omnibus viris generosis, qui rebus suis gestis ad immortalitatem aspirant.“ — *Tyndaridae*] Castor et Pollux, *fratres Helenae, lucida sidera*, Od. 1, 3, 2. — *ab infimis*] Eadem constructio etiam in prosa oratione. Rutilius Lup. 2, 4: *ut se a calumniatoribus eripiatis.* Idem 2, 16: *socios nostros de servitute eripuimus.* — *eripiunt*] Theocr. 22, 17: *Ἀλλ' ἔμπας ὑμεῖς γε καὶ ἐκ βυθοῦ ἕλκετε νᾶας Αὐτοῖσιν ναύτῃσιν οἰομένοις θανέεσθαι.* — *pampino*] Similiter Od. 3, 25, 20: *Cingentem viridi tempora pampino.* — *Liber*] „ipse quoque ex mortali deus factus, ut poëtae cecinerunt (Od. 3, 3, 13), *votis* homines *damnat* (Verg. Ecl. 5, 80), votorum eos compotes reddit.“

EXCURSUS

ORELLII.

V. 17. *Non incendia Karthaginis impiae*] Duplici excusatione eget hic versiculus, primum a caesura, quam pessumdatam dicunt necessitate nominis proprii, quod aliter versus non recepisset; deinde ut *incendia* „generaliter“, ut aiunt, „et poëtice“ accipiantur pro cladibus (ut Aen. 1, 566: *tanti incendia belli*, atque opinatus est Böttiger, Ennium fortasse alicubi Karthaginis clades calamitatesque vocasse eius *incendia*) vel etiam de binis castris Syphacis et Hasdrubalis a Scipione incensis (Liv. 30, 5) crematisque Karthaginiensium D navibus (Liv. 30, 43), minime vero (qui ridiculus foret error, poëtae nunquam imputandus) de Karthagine a Scipione Africano minore incensa atque excisa. Neque vero clanculum, ut ita dicam, intrudi potest Scipio minor, ut post Glareanum et Gesnerum factum video etiam a nupero interprete: „Poterat“, inquit, „poëta in his nomen Scipionis urgere et silentio praeterire, quod iunior demum Scipio Karthaginem incendio deleverit.“ Haud magis, quae est Gerberi sententia ab eo ter prolata*), *Eius, qui--rediit* pro alicuius domitoris Africae ficta noscio qua persona haberi potest, cum hoc vetet et indicativus *rediit* et ipsa Ennii mentio, neque, ut voluit Io. Deodatus Fröhlich**), *Calabrae Pierides* universe significare possunt nescio quae carmina panegyrica a nescio quo in Scipionis minoris laudem composita. Nam nihil magis ἄκυρον inconcinnumque fuisset atque ambiguum, quam si Calabris Pieridibus, quae unice Ennium significare possunt, totum genus panegyricum denotare

*) Zeitschr. f. Alterthw. 1839 p. 47. Progr. Sondersh. 1843 et 1846.

**) Prog. Gymn. antiq. Monac. 1837 p. 9 sqq.

voluisset. Ita non peccavit Horatius. Nec tandem tolerabiles sunt coniecturae Cuninghamii *impendia* (quam firmare conatus est Stat. Silv. 3, 3, 87: *partaeque per omnes Divitiae populos magnique impendia mundi.*), Doeringii *stipendia*, „tributa ei imposita," Fröhlichii *Namque incisa--non celeres fugas Reiectasque retrorsum* cet. — Verum ecce nova exoritur difficultas ex sententiis ipsis. Quid, quaeso, dicit? „Non fugatus Hannibal, non Karthago devicta ac paene deleta" (ut faciles simus in interpretando) „clarius indicant laudes Scipionis maioris quam Ennii carmina." Sed haec ipsa quid aliud tandem praedicabant quam easdem illas Scipionis res gestas? Nulla est ergo ἀντίθεσις, quam tamen manifesto quaesivit poëta. Quam ut qualicunque saltem modo eliciant (nonnulli etiam parenthesi inclusis vv. *Per quae spiritus---ducibus*, quo scilicet artius, sed tamen mira compositione, cohaereant *celeres fugae* cum *incisis marmoribus*), ita fere interpretantur: „non incisae notis, id est, inscriptione statuae Scipionis memoratae, Hannibalis fugae, minae repulsae, clades Karthaginis clarius indicant imperatoris illius laudes quam Ennii *Annales* et *Scipio.*" Verum haec precario sumi apparet. Aequo enim iure ac fortasse minus contorte suppleas: Scipionis facta aut marmoribus anaglyptis picturisve expressa, aut ab annalium scriptoribus litteris tradita, aut fama dumtaxat ad posteritatem propagata, minus clara sunt eius virtutum monumenta quam Ennii poëmata." (Dignissima etiam est quae perpendatur Fr. Ritteri de hoc loco sententia in Philologi Schneidewiniani Vol. I. p. 581 sq. contra Peerlkampii et Lachmanni*) opiniones proposita. *„Drei Mittel"*, inquit, *„die thaten des Scipio im andenken der menschen zu erhalten, werden von dem dichter so neben einander gestellt, dass an der letzten stelle dasjenige namhaft gemacht wird, was er für das wirksamste hielt und darum den beiden andern entgegensetzte. Diese Mittel waren erstens anerkennung der thaten des Scipio durch Standbilder und inschriften* (incisa notis marmora publicis), *welche ihm nach seinem Tode gesetzt wurden* (per quae spiritus et vita redit bonis post mortem ducibus). *Solche sah man zur zeit des Horaz bei Rom vor dem Capenischen thore und zu Liternum.* Liv. 38, 56: alii Romae, alii Literni et mortuum et sepultum. Utrobique monumenta ostenduntur et statuae: nam et Literni monumentum monumentoque statua superimposita fuit, quam tempestate deiectam nuper vidimus ipsi, et Romae extra portam Capenam in Scipionum monumento tres statuae sunt, quarum duae Publii et Lucii Scipionum dicuntur esse, tertia poëtae Quinti Ennii. *Ein zweites mittel, den Scipio zu verherrlichen, waren die wirkungen und folgen seiner thaten. Die erste dieser wirkungen bestand darin, dass Hannibal durch Scipios siege in Spanien und Africa genöthigt wurde Italien eiligst zu verlassen, um seiner bedrängten vaterstadt zu hülfe zu kommen. Indem Rom auf diese weise von einem dränger befreit wurde, der es lange genug auf das entsetzlichste heimgesucht hatte, musste seinen bürgern recht fühlbar werden, was Scipio, obgleich entfernt, für sie gethan habe, und dieser eindruck war geeignet, das andenken an einen solchen wohlthäter auf lange zeit zu erhalten. Da Hannibal mit brechendem herzen Italien verliess und mit wehmuth die frucht langjähriger anstrengung auf einmal vernichtet sehen musste, so stand es*

*) Zeitschr, f. Alterthw. 1845 p. 481 sqq. Philolog. Schneidew. I. p. 164 sqq.

dem dichter zu, diese räumung als eilige flucht zu bezeichnen: denn ohne dringende noth hätte Hannibal Italien nie aufgegeben. Wiederum erglänzte Scipios ruhm in den flammen Carthagos, als dieses durch den jüngern Scipio zerstört wurde: denn die möglichkeit dazu war durch den älteren angebahnt worden. Als drittes mittel, die grossen thaten des Scipio im andenken der Menschen zu bewahren, wird die verherrlichung derselben durch Ennius bezeichnet, und diesem mittel wird vor den beiden andern der vorzug eingeräumt." Atque similiter Dillenburger (ed. alt.) ad v. 13: „Quid hoc et insequentibus versibus poëta dicere voluerit, satis manifestum est, nimirum *pretium dicere muneri.* „„Non monumenta, inquit, titulis publice inscripta, ne ipsae quidem magnae res gestae hominum manent; temporis perpetuo motu quidquid bene factum est oblivionis caligine paullatim obducitur. Quare nihil ad posteros pervenit nisi quod fixum firmatumque est poëtarum aeternis carminibus."" Sed ut poëtae solent, exemplis usus est. *Celeres fugae* (ex Italia) et *reiectae minae Hannibalis* Scipionem Africanum maiorem, deinde *incendia Karthaginis* minorem Africanum indicant, tum *Calabrae Pierides* iterum ad maiorem referendae sunt, quoniam Ennius Rudiis Calabriae oppido natus maiorem Scipionem carmine celebravit. Quae ab altero ad alterum Scipionem transitio quibus displicet, iis *incendia* non sunt intelligenda de urbe a Scipione minore combusta, sed de navibus et portu a maiora Scipione incendio deletis, quam calamitatem Karthaginienses non minus aegre tulerunt, quam si ipsa urbs esset deleta." Paullo minus placent atque ingeniosius quam probabilius disputata videntur, quae nuper Steinerus*) de nostro loco scripsit: „Horatio Romanisque haec legentibus quaedam artificum monumenta ante oculos fuisse mihi quidem persuasum est. Sententiarum enim nexus (v. 13 sqq.) ostendit, verbis illis *celeres fugae* cet. non fugam ipsam sed fugam marmore expressam declarari. Itaque illa aetate Scipionis *maioris* monumentum Romae fuisse statuo, in quo cives et ipsum spectabant ducem egregium marmore effictum (vs. 14) et res illius praeclaras sive marmore sive aereis columnis (cf. Lamprid. Alex. Sev. c. 28) repraesentatas: celeres Poenorum ex Italia fugas Hannibalisque nequidquam minitabundi atque Scipionis ultoris in Africam traiectionem (v. 16): incendia castrorum Hasdrubalis et Syphacis (Liv. 30, 5 et 6; Flor. 2, 6), incendia navium Carthaginiensium (Liv. 30, 43): Scipionem domita apud Zamam Africa in Italiam redeuntem. — Tali vero honore quis dignior Scipione? quem Ennius sic affatur: *Quantam statuam faciet populus Romanus, quantam columnam, quae res tuas gestas loquatur?* Horatii igitur aequales, qui illa castrorum naviumque incendia marmore expressa vidissent, profecto cum hos versus legebant non poterant, ut nonnulli interpretes nostri, de incensa a Scipione minore Carthagine cogitare." Denique commemoranda est etiam Iahnii**) speciosa explicatio, qua genitivum *eius* non ab obiecto *laudes* sed a subiecto *incendia* pendere volt, ut sententia sit: „non ipsa Karthago incendio deleta ab eo qui nomen accepit a domita Africa." Quam interpretationem quo minus probemus, facit et constructio durissima et quod *laudes* genitivo, ad quem referantur, carere vix possunt.

---

*) Comment. Horat. Specim. sec. p. 9 sq.
**) Jahrb. f. Philol. u. Paedagog. Vol. 42 p. 286.

CARMEN IX.

Ne forte credas interitura, quae
Longe sonantem natus ad Aufidum
Non ante volgatas per artis
Verba loquor socianda chordis:
Non, si priores Maeonius tenet 5
Sedes Homerus, Pindaricae latent
Ceaeque et Alcaei minaces
Stesichorique graves Camenae;
Nec si quid olim lusit Anacreon,

IX. De argumento cfr. Excursum.

1-4. *Ne forte credas*] Apodosis, quam plerique puncto post v. *chordis* posito a prioribus divellerunt, inest in v. 5 seqq.: „Scito non oblitterata esse Pindari cet. carmina nec multo minorem lyricae poësis dignitatem quam epicae.“ — *ad Aufidum*] Cfr. Od. 3, 30, 10. *tauriformis* Od. 4, 14, 25. Cum studio patrium tractum semper commemorat gloriaturque, inde potissimum, unde fortasse minime exspectaretur, Romanis exstitisse, qui Graecorum lyricam poësin tandem ad eos transduceret; id quod inest in seqq. *Non ante* cet. — *socianda chordis*] „lyrae aptanda, ad lyram decantanda'“ SCHOL. Ovid. Met. 11, 5: *Orphea percussis sociantem carmina nervis.* Non sine generosa confidentia, ut supra dixi, semet ipsum immiscet Graecis.

5-7. *Maeonius*] proprie Lydus; h. l. idem quod *Maeonides*, filius Maeonis, mythici patris Homeri. Lucret. 3, 1037: *Adde Heliconiadum comites; quorum unus Homerus Sceptra potitus.* — *Pindaricae* cet.] Ad hanc poetarum Graecorum lyricorum (vid. Od. 1, 1, 35) recensionem confer poetam graecum Anthologiae (Delect. Epigr. ed Iacobs IV 19):

Ἔκλαγεν ἐκ Θηβῶν μέγα Πίνδαρος· ἔπνεε τερπνά
ἡδυμελιφθόγγου μοῦσα Σιμωνίδεω.
λάμπει Στησίχορός τε καὶ Ἴβυκος. ἦν γλυκὺς Ἀλκμάν.
λαρὰ δ' ἀπὸ στομάτων φθέγξατο Βακχυλίδης.
Πειθὼ Ἀνακρείοντι συνέσπετο· ποικίλα δ' αὐδᾷ
Ἀλκαῖος κύκνος Λέσβιος Αἰολίδι.
ἀνδρῶν δ' οὐκ ἐνάτη Σαπφὼ πέλεν, ἀλλ' ἐρατειναῖς
ἐν Μούσαις δεκάτη Μοῦσα καταγράφεται.

Ceaeque] Non est Bacchylides Ceus, sed Simonides. Od. 2, 1, 38. Theocr. 16, 44: *κεῖνος ἀοιδὸς ὁ Κήϊος αἰόλα φωνέων Βάρβιτον ἐς πολύχορδον.* — *Alcaei minaces*] *στασιωτικά*, quibus Pittacum Myrsilumque, Lesbi tyrannos, insectatur. Od. 2, 13, 31. Cfr. etiam *Σκόλια* fr. 37ᵃ Bgk.: *τὸν κακοπάτριδα Πίττακον πόλεως τᾶς ἀχόλω καὶ βαρυδαίμονος Ἐστάσαντο· τύραννον μέγ' ἐπαινέντες ἀόλλεες.*

8. *Stesichorique*] Stat. Silv. 5, 3, 154: *Stesichorusque ferox.* Quintil. 10, 1, 62: *maxima bella et clarissimos* cecinit *duces et epici carminis onera lyra* sustinuit. *Reddit enim personis in agendo simul loquendoque debitam dignitatem*: quo refertur v. *graves.*

9-12. *si quid-lusit*] „si quid levioris imprimis amatorii argumenti tractavit.“ — *spirat*] Poeta Graecus (fragm. Simonidi falso

Delevit aetas; spirat adhuc amor 10
Vivuntque commissi calores
Aeoliae fidibus puellae.
Non sola comptos arsit adulteri
Crinis et aurum vestibus illitum
Mirata regalisque cultus 15
Et comites Helene Lacaena,
Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu, non semel Ilios
Vexata, non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus 20

IX. 17. *Primusve* ABOγ Leidensis, Lipsiensis. *Primusque* Vossianus, Suecovaticanus cum Parisinis perbonis: 7971, 7973, 7974, 8213, 10310.

trib. 184 Bgk.: *Ὅς Χαρίτων πνείοντα μέλη, πνείοντα δ' Ἐρώτων Τὸν γλυκὺν ἐς παίδων ἵμερον ἡρμόσατο.* Cic. Brut. 93: *Videtur Laelii mens spirare etiam in scriptis, Galbae autem vis occidisse.* — *Vivuntque*] Sappho de se ipsa fr. 69 Bgk.: *Οὐδ' ἴαν δοκίμοιμι προσίδοισαν φάος ἀλίω Ἔσσεσθαι σοφίαν πάρθενον εἰς οὐδένα πω χρόνον Τοιαύταν.* Pind. Nem. 4, 6: *Ῥῆμα δ' ἐργμάτων χρονιώτερον βιοτεύει.* Hoc igitur dicit: „Gratissimo sensu etiamnunc nos afficiunt amores, quos Sappho suis carminibus tamquam arcanas pectoris curas concredidit (Sat. 2, 1, 30 sq.) iisdemque admirabiliter expressit.“ — Iunge: *commissi fidibus Aeoliae* (Lesbiae) *puellae* (genit.).

13-15. *arsit*] „amore capta est eleganter compti ornatique adulteri.“ Construe: *arsit crinis, eos mirata,* non cum aliis: *arsit, mirata crinis.* — *aurum vestibus illitum*] veluti inspersum, de vestibus pictis vel aureis filis intextis. Significat Orientalium *χρυσεοπήνητα φάρεα.* (Eurip. Orest. 840.) Verg. Aen. 3, 483: *picturatas auri subtemine vestes.* De Paride Eurip. Iphig. Aul. 73: *ἀνθηρὸς μὲν εἱμάτων στολῇ, Χρυσῷ τε λαμπρός, βαρβάρῳ χλιδήματι.* Ovid. Her. 13, 57: *Venerat (ut fama est) multo spectabilis auro, Quique suo Phrygias corpore ferret opes.*

16. *Helene Lacaena*] Sic saepe additur patria ornatus, ut aiunt, causa, vel potius, ut accuratius definiatur persona, in quam poëta mentis nostrae oculos convertere volt. Od. 2, 4, 2: *Xanthia Phoceu.* Od. 3, 9, 9: *Thressa Chloë.* Ibid. 14: *Thurini Calais filius Ornyti.* Od. 3, 12, 6: *Liparaei nitor Hebri.* Epod. 12, 18: *Cous-Amyntas.* Propert. 1, 4, 6: *Spartanae--Hermionae* cet.

17-20. *Teucer*] Cfr. Od. 1, 7, 21. Hom. Il. *N* 313: *ὃς ἄριστος Ἀχαιῶν Τοξοσύνῃ.* — *Cydon,* Cretae urbs; Cretes autem sagittandi arte excellebant. Od. 1, 15, 17: *calami spicula Cnosii.* Verg. Ecl. 10, 59: *torquere Cydonia cornu Spicula.* — *Ilios Vexata*] „Non semel urbs aliqua aeque magna et opulenta ac Troia excisa est, neque tamen poëta ullus eius interitum narravit.“ Alii referunt ad Troiam prius ab Hercule expugnatam; minus recte, ut videtur. — *Idomeneus*] Creten-

Dicenda Musis proelia, non ferox
Hector vel acer Deiphobus gravis
Excepit ictus pro pudicis
Coniugibus puerisque primus.
Vixere fortes ante Agamemnona 25
Multi; sed omnes illacrimabiles
Urgentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.
Paullum sepultae distat inertiae
Celata virtus. Non ego te meis 30
Chartis inornatum silebo,
Totve tuos patiar labores
Impune, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Est animus tibi
Rerumque prudens et secundis 35

29. *inertiâ* malebat Bentleius. — 31. *silebo* ABOS Leidensis, *sileri* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis RTbcγφψ Parisini 7973, 8213, 10310.

sium dux. Hom. Il. Γ 230: *Ἰδομενεὺς δ' ἑτέρωθεν ἑνὶ Κρήτεσσι θεὸς ὡς Ἕστηκε.* — *Sthenelus*] Capanei et Euadnes f., Diomedis auriga.

21—24. *Dicenda*] Od. 4, 4, 68: *Proelia coniugibus loquenda. Pugnavit* autem *proelia*, pro eo, quod tralaticium est, „pugnavit pugnas." Verba neutra admittunt accusativos non solum suae originis, sed etiam cognatae significationis. Sic Od. 3, 19, 4: *pugnata-bella.* — *Deiphobus*] Helenae post Paridis interitum coniux, unus post Hectorem Troianorum fortissimus. Il. N 258: *Δηϊφόβοιο-ὑπερηνορέοντος*, optimo sensu. — *Coniugibus*] Ω 730. de Hectore: (*πόλιν*) *Ῥύσκεν, ἔχες δ' ἀλόχους κεδνὰς καὶ νήπια τέκνα.*

26-28. *illacrimabiles*] *ἄκλαυστοι, indefleti.* Ovid. Met. 7, 611. Aliter Od. 2, 14, 6. *illacrimabilem* Plutonem dicit. — *Urgentur*] „obruuntur, premuntur"; ut saepe de spissis tenebris et de morte. Od. 1, 24, 5: *Ergo Quintilium perpetuus sopor Urget.* — *sacro*] Sacros vocat poëtas, quatenus sunt in Apollinis, Mercurii, Bacchi tutela, interpretes deorum, Musarum sacerdotes. (Od. 3, 1, 3.)

29-34. *Paullum* cet.] „Virtus incognita ac silentio transmissa parum differt ab inertia (merito) latente." Commentator Franequeranus: „Nihil interest", inquit, „inter celatam virtutem et inertiam; nam virtus carens litterarum monumentis procedente tempore perdit famam et similis fit ignaviae, de qua nemo loquitur." Pind. Nem. 7, 12: *αἱ μεγάλαι γὰρ ἀλκαὶ Σκότον πολὺν ὕμνων ἔχοντι δεόμεναι.* — *inertiae*] dativus, ut Sat. 1, 4, 48: *Differt sermoni* (comoedia). Bentl. volebat: *Virtus inertia* poëtarum *celata paullum distat* virtuti *sepultae.* Conferantur, quae ad Od. 2, 2, 18 adnotavimus. — *silebo*] Alii *sileri* ex accommodatione ad v. *patiar.* — „Non concedam, ut malevolorum livor et oblivione obscuret et *carpat*, obtrectando extenuet, praeclara tua facta."

35. 36. *Rerumque prudens*] „re-

Temporibus dubiisque rectus,
Vindex avarae fraudis et abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniae,
Consulque non unius anni,
Sed quotiens bonus atque fidus 40
Iudex honestum praetulit utili,
Reiecit alto dona nocentium
Voltu, per obstantis catervas

41. *utili* codices plerique, *utili et* cum paucis Bentley. — 43. *per* codices paene omnes: *et per* cum perpaucis Bentley.

rum civilium bellicarumque peritus." — *dubiis*] saepe idem fere ac „rebus adversis." Tac. Ann. 1, 64: Caecina *secundarum ambiguarumque rerum sciens eoque interritus.* Refertur hoc ad cladem, quam Lollius in Germania accepit. — *Rectus* opponitur ei, qui ad omnem casum flectitur atque deprimitur. Est igitur: „firmus, constans sibique semper aequalis."

37. 38. *Vindex*] „qui vel iudex vel provinciae praeses severe punit fraudes et avaritiam, ipse quoque a rapinis abhorrebit." — *Ducentis ad se*] „cuius illecebris plerique ducuntur transversique aguntur, cum paucissimi iis resistant."

39. *Consulque*] „Optimi quique scriptores non aliter interdum de animo quam de persona quapiam loquuntur." BENTL. Atque exempla larga manu ab eo collecta demonstrant Latinos dixisse: *Animus aestimator*, *carnifex*, *censor*, *contemptor*, *corruptor*, *dominus*, *liberator*, *proscriptor*, *rector*, *rex*, *speculator*, quibus adde ex Seneca Phoeniss. 45: *desertor anime;* ex Plinii Paneg. 55: *contemptor ambitionis et infinitae potestatis domitor ac frenator animus ipsa vetustate florescit*; ex Iuvenale 13, 195: *animus tortor.* Mitigatur autem durior haec metaphora *animus consul* vel eo, quod quattuor versiculi interponuntur, ita ut lector illius nominis prope oblitus facillime suppleat: „tu, Lolli, *consul* es et *iudex* et *victor* cet. Nam haec quoque vocc. pendent a v. *animus,* cui itidem *altus voltus* tribuitur. Similis est sententia Od. 3, 2, 17: *Virtus--Nec sumit aut ponit securis Arbitrio popularis aurae.* „Vero nomine consul, et perpetuus quidem, tu es, fungeris dignitate vere consulari, quotiescumque iudicem te praebes probum atque incorruptum."

41. 42. *Iudex*] h. l. proprie: „unus de iudicibus selectis" (Sat. 1, 4, 123.); non vero: „qui honestum ac probabile fert iudicium de quolibet bono vel malo externo, de divitiis, de paupertate cet. — *alto--Voltu*] „non ad pecuniam oblatam deflexo, sed cuius liberrima indignatio aperte monstret te ex animi sententia sontium dona aspernari." — Codd. paene omnes praebent ἀσύνδετα *utili*, *Reiecit* pro *utili et Reiecit*, *Voltu*, *per*, pro *Voltu et per*: non magis h. l. quam postea 10, 6 *te speculo* (alii *te in speculo*) credimus Horatium longarum vocalium elisionem quarto libro admisisse. Cf. Od. 3, 18, 7. 24, 40. 4, 8, 28; *quoties* ad secundum tertiumque membrum repetendum est, ut *si* Od. 3, 24, 40 seqq., *sic* Od. 4, 8, 31. Consulto duriore hoc modo auxit severitatem sententiae Stoicae.

43. 44. *catervas*] Eos, qui virtuti atque integritati iudicis donis in-

Explicuit sua victor arma.
Non possidentem multa vocaveris 45
Recte beatum; rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus sapienter uti
Duramque callet pauperiem pati
Peiusque leto flagitium timet, 50
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

52. *perire* Blandinius antiquissimus, Graevianus, Vossianus, Lipsiensis Rγφψ aliique boni codices *peribit* ABO Leidensis, duo Blandinii alii.

sidiantur eiusque cupiditates excitare conantur, adeoque pravas cupiditates ipsas, nulla addita comparationis particula, confert cum hostium catervis, per quas destricto gladio aperienda sit via; sine imagine: „quoties removet a se corruptores summa in eos austeritate usus fortiterque suas quoque domans cupiditates.“ Virtutes autem victoriam de vitiis atque corruptione ferentes *armis* comparat. — *Explicuit*] in prosa or. „expedivit,“ ut Od. 4, 4, 76.

46-50. *occupat*] „sibi vindicat.“ — *deorum muneribus*] „sorte divinitus data, etiam minus commoda.“ — *Peiusque - - timet*] Ep. 1, 17, 30: *Mileti textam cane peius et angui Vitabit chlamydem.* Est e consuetudine populari. Cic. ad Fam. 7, 2: *oderam multo peius hunc quam illum.*

51. 52. „Stoicorum ille sapiens perfectus (cuius speciem inde a v. 34. Lollio exhibet) turpitudinem quidem timebit, nequaquam dubitabit mortem pro amicis et pro patria oppetere.“

EXCURSUS

ORELLII.

M. Lollius consul a. u. c. 733. Vellei. 2, 97: (a. u. c. 738.) *Accepta est in Germania clades sub legato M. Lollio, homine in omnia pecuniae quam recte faciendi cupidiore et inter summam vitiorum dissimulationem vitiosissimo.* Postea tamen moderator iuventae C. Caesari, Agrippae filio, Augusti nepoti ac filio adoptivo in Orientem misso a. u. c. 751. ab Augusto additus fidem datam cum minus praestitisset (Tacit. Ann. 3, 48.), *perfida et plena subdoli ac versuti animi consilia per Parthum indicata Caesari fama volgavit. Cuius mors intra paucos dies secuta fortuita, an voluntaria fuerit, ignoro*, ut ait Vellei. 2, 102. Plin. H. N. 9, 35, 58: *Lolliam Paullinam, quae fuit Gai principis matrona, ne serio quidem aut sollemni caerimoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsalium cena, vidi smaragdis margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spira, auribus, collo, monilibus digitisque, quae summa quadringenties H. S.*

(6,000,000 Mark Germ. 7,500,000 Franc.) *colligebat, ipsa confestim parata mancupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed avitae opes, provinciarum scilicet spoliis partae. Hic est rapinarum exitus, hoc fuit, quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriente, interdicta amicitia a Gaio Caesare, Augusti filio, venenum biberet* (a. u. c. 753.), *ut neptis eius quadringenties H. S. operta spectaretur ad lucernas.* (De Lollia Paullina cfr. Suet. Calig. 25. Tac. Ann. 12, 1. 22. Dio 59, 12. 60, 32.) — Lollius hic ex iis est, quibus unum dumtaxat carmen inscripsit Horatius, sicut Agrippae, Asinio Pollioni, Sallustio Crispo, Iulio Antonio, Censorino, utpote principibus civitatis viris, qui ipsi quoque Augusto haud negligendi erant, quibusque gratum acceptumque esse debebat, ubi *Romanae fidicen lyrae* honorificam ipsorum mentionem fecisset. Atque si, ut ait Velleius, summa arte ille vitia sua dissimulabat, eadem latuisse Horatium minime mirum est. Quocirca hic quoque adulationis crimen a poëta longe remotum maneat necesse est: quam enim ob caussam minus honestam Lollium esset adulatus? — Incertum est M. Lollii cognomen; nam in Inscriptione (apud Sigon. et Pigh. ad. a. 732.) vocatur simpliciter *M. Lollius M. F.* et Fasti Capitolini eius anni desunt. *Palikanum* nominat Torrentius sine certa auctoritate, sed eius aequalis *L. Lollii Palikani* exstant nummi; cfr. Eckhel D. N. V. pag. 235. Ryckius ad Tac. Ann. 12, 1. et Obbarius ad Epp. 1, 2. pag. 11. *Paullinum* vocant, quia neptis eius *Lollia Paullina* et *M. Lollius Paullinus* consul suffectus a. u. c. 846. fuit. Sed hoc quoque incertum, cum per duas tresve aetates tum cognomina permultum variare solerent. Piranesius in Fastis Capit. ad. a. 732. eum appellat *M. Lollium Paedium Verum* ex Inscriptione Ursiniana apud Grut. 1031, 4. manifesto conficta ex Horat. Epp. 1, 20, 28. et alio turpi errore *Q. Iunio Lepido* pro *Aemilio* inquinata. *Lollius*, ad quem est Epp. 1, 2., huius M. Lollii filius videtur fuisse. — „Poëtarum Graecorum Lyricorum (quibuscum fidenter ego, *Romanae fidicen lyrae*, me consocio) carmina, tametsi primas ultro deferimus Homero, tamen etiamnunc exstant ac summa admiratione ab omnibus leguntur; sic mea quoque aetatem durabunt. Sed permulti priscorum illorum heroum, qui antecesserunt Troiana tempora, a nullo poëta collaudati nunc misera oblivione premuntur; quae iniqua fortuna ne te quoque maneat, Lolli, hoc carmine eximias tuas virtutes praedicante satis, ut spero, cautum erit.“ Scriptum videtur carmen post Lollii consulatum, fortasse post cladem, quam in Germania passus est, circa a. u. c. 738. vel 739. maxime propter v. 35: *secundis Temporibus dubiisque* cet. Quodsi post hanc compositum est, consolationis vice fungitur existimationemque Lollii illa imminutam, quatenus civilibus eius virtutibus extollendis fieri poterat, redintegrare studet.

CARMEN X.

O crudelis adhuc et Veneris muneribus potens,

X. Idem argumentum ita tractavit Theognis v. 1299: *Ὦ παῖ, μέχρι τίνος με προφεύξεαι; ὥς σε διώκων Δίζημι. ἀλλὰ τί μοι τέρμα γένοιτο κιχεῖν Σῆς ὀργῆς; Σὺ δὲ μάργον ἔχων καὶ ἀγήνορα θυμὸν Φεύγεις, ἰκτίνου σχέτλιον ἦθος ἔχων. Ἀλλ' ἐπίμεινον, ἐμοὶ δὲ δίδου χάριν· Οὐκέτι δηρὸν Ἕξεις Κυπρογενοῦς δῶρον ἰοστεφάνου.*

Insperata tuae cum veniet pluma superbiae
Et, quae nunc umeris involitant, deciderint comae,
Nunc et qui color est puniceae flore prior rosae,
Mutatus, Ligurine, in faciem verterit hispidam, 5
Dices 'heu' quotiens te speculo videris alterum,
'Quae mens est hodie, cur eadem non puero fuit,
Vel cur his animis incolumes non redeunt genae?'

X. 2. *bruma* malebat Bentleius, *ruga* Markland, Hofman Peerlkamp, Mönch. — 5. *Ligurine* cod. Bernensis quartus, duo Torrentii, Bentl., Haupt, L. Müller, Lehrs, Eckstein, Vahlen. *Ligurinum* codices paene omnes, Orelli, Dillenburger, Munro. — 6. *te speculo* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis RSbcdγφψ, *te in speculo* ABO Leidensis, duo Blandinii.

1. *crudelis*] *Durum* eundem vocat Od. 4, 1, 40. — *Veneris muneribus*] Iam Hom. Il. Γ 54: *τά τε, δῶρ Ἀφροδίτης Ἥ τε κόμη τό τε εἶδος*. — *potens*] „forma, venustate, lepore praevalens." Propert. 3, 20, 7: *Est tibi forma potens, sunt castae Palladis artes.*

2. *Insperata*] „Cum necopinato tibi supervenerit adultior aetas, a qua nunc quantum potes refugis." Construe: *veniet* iamiam *tuae superbiae. Insperata* autem est pro antiquo adverbio *insperato*, „antequam exspectes"; *veniet* pro: „superveniet." — *pluma*] „lanugo, quae tibi cum genas vestierit, ex ephebis excedes." Nonnulli confuderunt *pennas* et *plumam*; cuius metaphorae tametsi vix aliud exstat exemplum, cum frequentior sit *flos genae*, non tamen propterea alius *bruma*, alius *poena*, *ruga* alius denique proponere debebant, cum v. *pluma* egregie lanuginis mollitiem exprimat mireque consonet cum nostro *Flaum*, Gallorum *duvet*, Italorum *piuma*, de prima barba usurpato.

3. 4. *umeris involitant*] Eiusmodi enim pueri puellarem in morem comam alebant. Od. 2, 5, 21 sqq. Od. 3, 20, 14. Epod. 11, 28. — *deciderint*] Adulta autem aetate tondebantur, et, qui servilis condicionis erant, in ceterorum conservorum gregem iamiam transibant; libertini alium quaesticulum circumspiciebant. — *puniceae*] purpureae. Idem rosarum Aurorae *ἐπίθετον* est apud Vergil. Aen. 12, 77. Usurpatur autem de vivido colore rubro.

5. *Ligurine*] Ita legendum, etsi plerique codices accusativum praebent: *cum color rosae mutatus verterit* (se) *in faciem hispidam*; male multi explicant: *cum color mutatus* atque evanidus *Ligurinum verterit in faciem hispidam*, id est, ei induxerit faciem hispidam. — *hispidam*] „hirsutam atque asperam"; non cum aliis: „rugis contractam et horridam."

6. *heu*] Pueri est exclamatio, non poëtae, ut alii voluerunt distinctione mutata. — *te speculo*] Antiquissimum glossema *te in speculo* comparet iam in Codice B. Sed praestat, ne elidatur *te*, ablativus instrumenti sine praepositione. Calpurn. Ecl. 9, 74: *Quin etiam fontis speculo me mane notavi;-- Quod vidi, nulla tegimur lanugine malas: Pascimus et crinem.* — *alterum*] „alium factum, prorsus diversum ab hoc, qui nunc es."

7. 8. *mens*] „iam ad amorem prompta et facilis, sed frustra, quia omnes nunc me aspernan-

CARMEN XI.

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus; est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis;
Est hederae vis
Multa, qua crinis religata fulges; 5
Ridet argento domus; ara castis
Vincta verbenis avet immolato
Spargier agno;

tur." — *incolumes*] „barba non deformatae, leves ac nitidae." Comparant iam Scholiastae Terent. Hecyr. 74: *Eheu me miseram, cur non aut istaec mihi Aetas et formast, aut tibi haec sententia?*

XI. Ad Maecenatis diem natalem id. April. secum celebrandum invitat Phyllida, amabilem psaltriam, cui consilium dat, ut nimis dispari Telephi amori tandem renuntiet, atque perpetuum, qui priorum iam finis sit, amorem pollicetur. Similis argumenti sunt Neptunalia cum Lyde celebrata Od. 3, 28.

2-4. *Albani*] Vinum Albanum soli Falerno cedens, Dionys. Halic. 1, 12.; tertia saltem palma inter Italica dignum, auctore Plinio H. N. 14, 6. Cfr. Sat. 2, 8, 16. — *apium*] Frequens eius usus in corollis convivalibus. Cfr. Od. 1, 36, 15. Od. 2, 7, 24. „Alcaeus frequenter se dicit apio coronari." ACRON. — *hederae vis*] „copia." Atque in omnibus his imaginibus beatam quandam copiam ac munditiem, dignam illam festo hoc die, sibi praesto esse demonstrat.

5. 6. *qua crinis religata*] Optima videtur interpretatio huius βραχυλογίας, ut significet: „comâ in nodum religatâ (ut Od. 1, 5, 4: *cui flavam religas comam?*) coronâque hederaceâ capiti impositâ." — *fulges*] „in quo simplici ornatu fulgere soles." „Non enim iam coronatam esse dicit, sed invitat eam, uti coronetur." PORPHYR. — *Ridet*] Hesiod. Theog. 40 γελᾷ δέ τε δώματα πατρὸς Ζηνὸς —; Catull. 64, 284: *quo permulsa domus iocundo risit odore.* — *ara*] ex caespitibus in terrae solo exstructa. Ovid. Trist. 5, 5, 9: *Araque gramineo viridis de caespite fiat.*

7. 8. *verbenis*] Plin. H. N. 22, 2: *Auctores imperii Romani conditoresque-quiddam (et ex surdis, hoc est, ignobilibus herbis) sumpsere, quoniam non aliunde* sagmina *in remediis publicis fuere et in sacris legationibusque* verbenae. *Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra evolsum.* Conf. ad Od. 1, 19, 14. — *Spargier*] Hoc uno loco in lyricis utitur infinitivi forma antiquiore. — Iam, quod nonnemo cavillatus est ex Varronis testimonio apud Censorinum C. 2: *Id moris institutique maiores nostri tenuerunt, ut cum die natali munus annale Genio solverent, manum a caede ac sanguine abstinerent, ne die, qua ipsi lucem accepissent, aliis demerent*: assensum fortasse moveret, si de Horatii ipsius die natali h. l. ageretur; nihil autem obstabat, quominus Maecenatis natali una pro amici salute et pro semet ipso rem divinam domi suae faceret. Confer etiam Od. 3, 17, 15, ubi contra idem Varronis

Cuncta festinat manus, huc et illuc
Cursitant mixtae pueris puellae; 10
Sordidum flammae trepidant rotantes
Vertice fumum.
Ut tamen noris quibus advoceris
Gaudiis, idus tibi sunt agendae,
Qui dies mensem Veneris marinae 15
Findit Aprilem,
Iure sollemnis mihi sanctiorque
Paene natali proprio, quod ex hac
Luce Maecenas meus adfluentis
Ordinat annos. 20
Telephum, quem tu petis, occupavit
Non tuae sortis iuvenem puella
Dives et lasciva tenetque grata
Compede vinctum.
Terret ambustus Phaëthon avaras 25

testimonium *Genius curatur porco bimestri.* Sed v. not. l. l.

9-12. *manus*] „familia mea tota diligenter ministrat convivium a me paratum.“ — *pueris puellae*] ministri et ancillae. V. *puellae* de ancillis rarissimum; cogita de vernulis. — *trepidant rotantes*] „fumum celerrime torquentes ac glomerantes, ita ut eius verticem efficiant.“

13-16. *quibus advoceris*] Eadem constructione Quintil. 11, 1, 39: *causae, quibus advocamur.* — *marinae*] Od. 3, 26, 5. *Ἀναδυομένης*, quae mense Aprili, ipsi sacro, e mari emersisse ferebatur. — *Findit*] „dividit“; ut ipsum v. *Idus* deducebant ab antiquo verbo *iduare*, id est, *dividere.* Macrob. Sat. 1, 15.

17-20. *sanctiorque*] Tibull. 4, 5, 1: *Qui mihi te, Cerinthe, dies dedit, hic mihi sanctus Atque inter festos semper habendus erit.* — *Paene*] „Pro adulatione vitanda posuit.“ ACRON. — *Ordinat*] „A primo die suo natali exorsus Maecenas annos suos *affluentis*, sensim sibi succedentes et quorum numero quam plurimi velim accedant, ordine numerat.“

21-24. *Telephum*] Idem nomen poëticae personae Od. 1, 13. et 3, 19. Ceterum acerbioribus sententiolis pungere Phyllidem conatur, quo Telephi tandem oblitam ad se solum amandum inducat. — *occupavit*] „te praeveniens sibi conciliavit.“ — *Non tuae sortis iuvenem*] „condicionis longe nobilioris, ac te ditiorem; huius igitur amorem tibi polliceri numquam debebas.“ Sic enim iungo, non cum Lambino: *non tuae sortis puella*, „tibi valde dissimilis loco, re, genere, quippe *dives*.“

25-27. *Terret* cet.] „Atque copia adest exemplorum, quae graviter nos moneant, ut ea tantummodo sectemur, quibus vires fortunaeque nostrae pares sint; veluti Phaëthon ille, qui *ambustus* incendio, quod per caelum excitavit, et Iovis ful-

Spes, et exemplum grave praebet ales
Pegasus terrenum equitem gravatus
Bellerophontem,
Semper ut te digna sequare et ultra
Quam licet sperare nefas putando 30
Disparem vites. Age iam, meorum
Finis amorum —
Non enim posthac alia calebo
Femina — condisce modos, amanda
Voce quos reddas: minuentur atrae 35
Carmine curae.

CARMEN XII.

Iam veris comites, quae mare temperant,

XI. 35. *minuentur* cod. plerique, *minuuntur* unus Parisinus corr., unus Bersmanni.

mine ictus nos deterret, ne spes nimis *avaras*, id est, avidas atque immodicas rerum nobis negatarum concipiamus." — *ales*] ut Od. 3, 12, 4: *puer ales*. Epod. 3, 14: *Serpente--alite*. — *Pegasus*] divinae originis equus, ut qui a Neptuno et Medusa procreatus sit. — *gravatus*] „indignatus ferre *equitem* mortalem." Cfr. Schol. ad Aristoph. Ran. 75: *ὁ Βελλεροφόντης διὰ τοῦ Πηγάσου τοῦ πτερωτοῦ ἐπεθύμει καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθεῖν*. — Ceterum grata et, ut ita dicam, comica inest hyperbole in exemplis hisce mythicis eiusmodi puellae, qualis Phyllis vel fuit vel fuisse fingitur, tam graviter propositis.

29-32. *Disparem vites*] „ideoque semper amicum condicione tibi parem deligas." — *Finis*] Propert. 1, 12, 20: *Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.*

33-36. *calebo*] Cfr. Od. 1, 4, 19. — *amanda*] in prosa or. „amabili, grata." — *condisce*] „accurate ac diligenter disce domi tuae." — *reddas*] „mihi". Cantu quasi reddunt numeri (*ὀνθμοί*) et modi (*μέλη*), quos quis a modulatore didicit. Sic Od. 4, 6, 43: *Reddidi carmen*, „cantavi." — *minuentur*] „Statim ubi tu cantu me delectabis, tristes curae mitigabuntur." Consulto futurum posuit; nam praesens *minuuntur*, quod nonnullis placuit, locum communem eumque admodum tenuem praebuisset. — *atrae*] Vid. ad Od. 3, 1, 40.

XII. Ad se Vergilium iocose invitat ea condicione, ut unguenti onychem quasi cadi mercedem afferat; quae condicio si placeat, statim missis omnibus, quae convivium moratura sint, advolet, adiectis, quae ad hoc impellant, argumentis, a sicciore anni tempestate vitaeque brevitate desumptis. Iam cum probabilis sit eorum opinio, qui pleraque omnia huius libri carmina inde ab a. u. c. 737. composita esse censent, hoc vel propterea non ad Vergilium Maronem poëtam scriptum esse potest, quippe

Impellunt animae lintea Thraciae;
Iam nec prata rigent nec fluvii strepunt
Hiberna nive turgidi.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens, 5
Infelix avis et Cecropiae domus

qui mortem obierit a. u. c. 735. Praeterea poëta quomodo sub vitae finem dici potuerit *iuvenum nobilium cliens*, difficile est profecto intellectu, cum Augusti ipsius et Liviae amicitia uteretur, non Augusti privignorum vel nepotum nescio cui tutelae sese applicasset. Deinde quomodo vel ludibundus *studium lucri* poëtae tribuere poterat? qui quidem iocus, ut iocum esse largiamur, in talem virum iactus sensu prorsus caruisset neque cuiquam risum movisset. „Nihil denique hic est“ (recte inquit Gesnerus), „quod talem spiret amicitiam, quali coniunctus cum Marone Flaccus fuit, quodve magis ad poëtam quam ad quemvis alium Horatii sodalem pertineat.“ — Cod. et Schol. habent inscriptiones: *ad Vergilium unguentarium* vel *mercatorem* vel *negotiatorem*, petitae partim ex *nardi* illo *onyche*, partim ex *studio lucri*. Speciosior alia et fortasse ex antiquis Interpretibus desumpta: *ad Vergilium medicum Neronum*. Poterat autem esse Vergilii Maronis cognatus aliquis vel cliens, poterat esse nepos fortasse C. Virgilii s. Vergilii praetoris, Ciceronis amici. Quod quidem nos latet; hoc unum certum est, poëtam sic ad compotationem invitari numquam potuisse ab Horatio suo. (Qui vero de Vergilio poëta exponunt, hoc carmen fortasse iam a. 714. vel 715. compositum nescio quo aut consilio aut casu demum post a. 737. editum esse contendunt, quod quidem parum est veri simile.)

1-4. *veris comites*] Non zephyri, ut quidam voluerunt, sed aquilones. Colum. 11, 2, 21: *venti septentrionales, - - Ornithiae per dies XXX. esse solent; tum et hirundo advenit. — temperant*] „tranquillant.“ ACRON. „faciunt, ut placidius sit mare quam per tempus hibernum.“ — *Impellunt*] „dum vela intendunt, eo propellunt naves.“ — *animae Thraciae*] Graeciae ab Aquilone, qui venti ver antecedunt. Soph. Antig. 586: *ὥστε ποντίαις Οἶδμα δυσπνόοις ὅταν Θρῴσσαισιν ἔρεβος ὕφαλον ἐπιδράμῃ πνοαῖς.* (*Animae*, omnis aër motus, ut Verg. Aen. 8, 403: *ignes animaeque.*)

5-8. *Nidum ponit*] „Hirundo, veris nuntia, iam nidificat.“ Pandionis filia Procne, Philomelae soror, Tereo marito, Thraciae rege, gladio eam persequente, in hirundinem est mutata, postquam sororem, cui ille vim intulerat linguamque exsecuerat, ultura Ityn filium ei epulandum apposuerat. Ovid. Met. 6, 412 sq. ibique M. Haupt, et Pausan. 1, 5, 4. Contra Schol. Vatic. ad Rhesum 547: *Λέγεται ἡ Πρόκνη μετὰ τὸ κρεανομηθῆναι Ἴτυν τὸν υἱὸν διὰ τὴν λύπην μεταβληθῆναι εἰς ὄρνιν καὶ ἡ μὲν Πρόκνη εἰς ἀηδόνα μετεβλήθη, ὡς καὶ ἡ Φιλομήλα εἰς χελιδόνα.* Iam quia alii Procnen in lusciniam, Philomelam in hirundinem mutatam narrant, fuerunt, qui h. l. de luscinia interpretarentur cum Sappho fr. Bgk. 39: id. 88: *Ἧρος ἄγγελος, ἱμερόφωνος ἀηδών.* Ibyc. 7. Simon. 73; minus recte ad popularem certe opinionem, quae inde ab *Εἰρεσιώνῃ* Homerica longe saepius hirundinem habet pro veris nuntia, v. 11: *Νεῦμαί τοι, νεῦμαι ἐνιαύσιος ὥστε χελιδών. Ἔστηκ' ἐν προθύροις,*

Aeternum opprobrium, quod male barbaras
Regum est ulta libidines.
Dicunt in tenero gramine pinguium
Custodes ovium carmina fistula 10
Delectantque deum, cui pecus et nigri
Colles Arcadiae placent.
Adduxere sitim tempora, Vergili;
Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, iuvenum nobilium cliens, 15
Nardo vina mereberis.
Nardi parvus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpiciis accubat horreis,

XII. 11. *Delectantque* ABO Leidensis, Lipsiensis alii; ceteri vel *Delectante* vel *Delectantem* — 13 *Vergili* AB.

ψιλὴ πόδας. Hesiod. *Ἔ. καὶ Ἠ.* 568: *Τὸν δὲ μετ' ὀρθρογόη Παν-διονὶς ὤρτο χελιδὼν Ἐς φάος ἀν-θρώποις ἔαρος νέον ἱσταμένοιο.* Horat. Ep. 1, 7, 13: *Cum Zephyris - - et hirundine prima.* — Tertia denique est fabulae forma Hom. Od. *τ* 518: *Ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη, χλωρηῒς Ἀηδών, Καλὸν ἀείδησιν, ἔαρος νέον ἱσταμένοιο, - - Ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνήν, Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.* — *Cecropiae domus*] regum Atheniensium, quorum primus fuit Cecrops. Apoll. 3, 14, 1. — *quod*] „propterea, quod" cet. — *male*] „nimis atrociter." SCHOL. — *Regum*] quales solent esse barbarorum regum libidines, tales fuerunt etiam Terei, quas ultae sunt Procne et Philomela.

9-12. *Dicunt*] „modulantur." SCHOL. Od. 3, 4, 1: *dic age tibia.* Ep. 1, 19, 7: *ad arma - dicenda*, id est, canenda, ut saepe, etiam apud Graecos. Theocr. 20, 29: *Κὴν αὐλῷ λαλέω κὴν δώνακι.* — *fistulâ*] „quam Pan invenerat, hunc deum delectant." — *Delectantque*] Altera lectio *delectante deum* prosae orationis indolem refert. — *nigri Colles Arcadiae*] piniferi, opaci. Cfr. Od. 1, 21, 7: *Nigris aut Erymanthi Silvis*, item de Arcadia. Od. 4, 4, 58: *Nigrae feraci frondis in Algido.* Pind. Pyth. 1, 28: *Αἴτνας ἐν μελαμφύλλοις-κορυφαῖς. Colles* autem Maenalus, Lycaeus, Cyllene. — *Arcadiae*] Simonides frg. 133 Bgk.: *Τὸν τραγόπουν ἐμὲ Πᾶνα, τὸν Ἀρκάδα κτλ.* Ovid. Fast. 2, 271.

13-16. *Adduxere sitim*] Cogita de veris Italici calore German. aestatem prope aequante. — *pressum Calibus*] Calenum vinum e Campania. Cfr. Od. 1, 20, 9. — *iuvenum*] Utrum haec ad Tiberium et Drusum, Augusti privignos, an, ut mavolt Bentleius, ad quoscunque tandem nobiles iuvenes pertineant, nos ignoramus. — *mereberis*] „redimes;" hoc utique iocose.

17-20. *Nardi*] Cuius pretium aequasse fere videtur cadi illius pretium, unde augetur loci festivitas. Locos Plinii de nardi pretiis (XL. LX. LXXV. denariorum pro singulis libris) Lib. 12, 12. L. 13, 3 collegit Dillenburger, addens memorabilem locum Ioannis Ev. 12, 3: *Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν* (uncias XII.) *μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου - - τριακοσίων δη-*

Spes donare novas largus amaraque
Curarum eluere efficax. 20
Ad quae si properas gaudia, cum tua
Velox merce veni: non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena dives ut in domo.
Verum pone moras et studium lucri, 25
Nigrorumque memor, dum licet, ignium

ναρίων - ἤλειφε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ. — *onyx*] Non de huiusce nominis gemma (Plin. H. N. 37, 24) loquitur, sed de concha ex alabastrite, de quo Plin. H. N. 36, 12: *Hunc aliqui lapidem alabastriten vocant, quem cavant ad vasa unguentaria, quoniam optime servare incorrupta dicitur.* Poëtae enim v. *onyx* pro quolibet vase unguentario usurparunt, materiam non respicientes, unde Propertius 3, 10, 22 dicere potuit: *Et crocino nares murrheus unguat onyx.* — *eliciet*] „efficiet, ut ex horreis Sulpiciis (ubi vina generosiora venibant) cadum emam tibique apponam.“ Etenim domi Od. 1, 20, 1, *vile* dumtaxat *Sabinum* se habere dicit. — „Sulpicii Galbae horrea dicit; hodieque Galbae horrea vino et oleo similibusque aliis referta sunt.“ PORPHYR. *Sulpicia* autem *horrea* (non *Sulpiciana*) ex consuetudine Latina, ut *atria Licinia* (auctionaria) apud Cic. pro Quinctio 12, atque in legum indicibus *leges Corneliae, Iuliae.* In Inscriptt. Lat. Or. N. 4092 habes *horrea Galbana* (eadem cum Sulpiciis), N. 5004, *horrea Agrippiniana*, sic nominata vel a primis conditoribus vel a posterioribus possessoribus, qui ibi per servos vinum et oleum cet. in fundis suis nata vel aliunde coëmpta cum lucro vendebant. — *accubat*] „acclinatus, repositus est“; ex usu enim iam Homerico (Od. β 342: *πίθοι -- Ἐξείης ποτὶ τοῖχον ἀρηρότες.*) apothecarum parietibus acclinabant cados. Hinc Od. 3, 28, 7: *deripere horreo -- amphoram.* — *amara Curarum*] *τὰ πικρὰ τῶν μεριμνῶν.* Sic Sophocl. Antig. 1265: *ἄνολβα βουλευμάτων.* Sat. 2, 2, 25: *vanis rerum.* A. P. 49: *abdita rerum.* — *eluere*] Od. 3, 12, 2: *Mala vino lavere.* Iam in Cypricis fragm. 8. Muell. Nestor ad Menelaum: *Οἶνόν τοι, Μενέλαε, θεοὶ ποίησαν ἄριστον Θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἀποσκεδάσαι μελεδῶνας.* Conf. Od. 3, 21, 13 sqq.

22-24. *merce*] „unguento illo nardino, e Syria Romam misso.“ — *Immunem*] „*ἀσύμβολον*, nihil afferentem.“ Terent. Phorm. 339: *Ten asymbolum venire unctum atque lautum e balineis! — non ego -- meditor*] „probe scito non hunc mihi animum esse.“ — *tingere*] ut *τέγγειν, βρέχειν*, „madefacere, irrigare.“ — *Plena - domo*] „locuplete“, ut Od. 2, 12, 24: *Plenas Arabum domus.*

25-28. *Verum*] „Sed quidquid te nunc occupat, venies; ego enim te pro certo exspecto.“ — *pone moras*] Od. 3, 29, 5: *eripe te morae.* — *et studium lucri*] Hoc quoque, ut facile est intellectu, per iocum dicit pro: „negotiis omissis per horas aliquot subsecivas genio indulge.“ *Mitte leves spes et certamina divitiarum* item scripsit Torquato Ep. 1, 5, 8. — *Nigrorum -- ignium*] „lugubris rogi“; ut omnia, quae ad mortem pertinent, nigra, atra. Sic Verg. Aen. 11, 186 et Ovid. Fast. 2, 559 busti *ignes atros* dixerunt. — *dum licet*] Quod ad sen-

Misce stultitiam consiliis brevem:
Dulce est desipere in loco.

CARMEN XIII.

Audivere, Lyce, di mea vota, di
Audivere, Lyce: fis anus, et tamen
Vis formosa videri
Ludisque et bibis impudens
Et cantu tremulo pota Cupidinem 5
Lentum sollicitas. Ille virentis et
Doctae psallere Chiae
Pulchris excubat in genis.
Importunus enim transvolat aridas
Quercus et refugit te, quia luridi 10

tentiam attinet, referendum ad v. *misce*, non ad v. *memor*. — *consiliis*] „severiori sapientiae.“ — *desipere*] „effusa cum laetitia genio indulgere.“ — *in loco*] „suo loco, opportuno tempore, *ἐν καιρῷ*.“ Ep. 1, 7, 57: *properare loco et cessare*. Seneca de Tranq. an. 15: *Sive Graeco poëtae credimus, aliquando et insanire iucundum est.* Theognis 313: *Ἐν μὲν μαινομένοις μάλα μαίνομαι.*

XIII. Referri videtur ad Od. 3, 10., ubi de Lyces ferocia ac superbia conqueritur sive fictus est is amor seu verus. Hic vetulae interea factae et tamen lascive iuveniles amores captanti magno cum contemptu insultat, grato simul animo *bonae* Cinarae, nimis mature exstinctae, memor. Similis plane argumenti sunt Od. 1, 25 et 3, 15.

1-4. *mea vota*] „ut puniretur aliquando fastus tuus importunus.“ — *Ludisque*] „ut adolescentula ludos iocosque amatorios temptas in comissationibus.“

5-8. *tremulo*] ut solet esse anus bene potae. Sic de vetula amica Agathias Anth. Pal. I. pag. 168: *Χείλεα βαμβαίνει φθέγματι γηραλέῳ.* — *Lentum*] „tranquillum, non commotum ac propterea tuas preces non exaudientem, *ἀδιάφορον*.“ — *sollicitas*] „canticis amatoriis iuvenes pellicere frustra conaris.“ — *virentis - - Chiae*] „in genis Chiae aetate florentis et psallendi peritae vigil cubat, cum in te sopitus sit, nullamque tu iam excites cupiditatem te fruendi.“ — *Chia* autem nomen proprium apud Grut. 15, 9. 642, 9., ut *Lesbia*, *Delia*. — *psallere*] i. e. digito, non plectro, chordam impellere, ut Herod. 1, 155. *κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν*; sed apud Latinos hoc discrimen non semper servatur. — *in genis*] Athen. 13. pag. 564, et 604: *Φρύνιχος- ἐπὶ τοῦ Τρωίλου ἔφη Λάμπειν ἐπὶ πορφυρέαις παρῇσι φῶς ἔρωτος.* Soph. Antig. 782: *Ἔρως, - - Ὃς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς Νεάνιδος ἐννυχεύεις.*

9-12. *Importunus*] „superbus et saevus“, ut saepe apud Cic. de tyrannis atque hominibus iracundis et crudelibus. Pro Rab. perd. r. 5: *ex illa crudeli*, *importuna*,

Dentes te, quia rugae
Turpant et capitis nives.
Nec Coae referunt iam tibi purpurae
Nec cari lapides tempora, quae semel
Notis condita fastis 15
Inclusit volucris dies.
Quo fugit venus, heu, quove color? decens
Quo motus? quid habes illius, illius,
Quae spirabat amores,
Quae me surpuerat mihi 20
Felix post Cinaram notaque et artium
Gratarum facies? Sed Cinarae brevis

XIII. 14. *cari* Bland. antiquissimus, Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, RSTbγφψ, Bentl., Haupt, L. Müller, Vahlen. *clari* ABO Leidensis, Parisini 7972, 8213, Orelli.

non tribunicia actione, sed regia. — *aridas Quercus*] Sic Od. 1, 25, 19. Lydiam cum *aridis frondibus* comparat. Et Pers. 5, 59: *veteris ramalia fagi.* — *luridi*] „illuvie squalidi et crocei coloris.“ — *capitis nives*] Antipater Thess. Anth. Pal. I. pag. 248. senem vocat πολιῷ γήραϊ νιφόμενον. Quintil. 8, 6, 17: *sunt et durae, id est, a longinqua similitudine ductae translationes, ut* capitis nives.

13-16. *Coae - purpurae*] sericae ex subtili bombycino filo contextae in Coo insula, in quam bombyces ex Oriente apportabantur, ac paene pellucidae, quibus tunc huius generis libertinae utebantur. Sat. 1, 2, 101: *Cois tibi paene videre est Ut nudam.* Tibull. 2, 3, 56: *Illa* (Nemesis) *gerat vestes tenues, quas femina Coa Texuit, auratas disposuitque vias,* — *cari lapides*] sic optimi codices et recte. Alii *clari* i. e. „uniones pellucidi ac resplendentes.“ Sic *raram vestem* et *pelluciduli delicias lapidis* iungit Catull. 69, 3. Tibull. 1, 8, 39: *Non lapis* (unio) *hanc gemmaeque iuvent* cet. Cic. Acc. in V. 4, 62: *pocula gemmis distincta clarissimis.* „Frustra iam“, inquit, „te ornas Cois vestibus atque unionibus, quo iunior videaris. Neque enim propositum tuum attingis, cum *dies*, id est, tempus fugax condiderit semel et incluserit, id est, consignarit, in fastis, qui omnibus nimis noti sunt, annos tuos; siquidem omnes, quorum hoc scire interest, probe norunt, quibus consulibus nata sis quotque annos numeres.“

17-20. *venus*] „pristina tua venustas et gratia.“ — *decens*] Male olim cum v. *color* coniungebant. Quintil. 1, 10, 26: *Corporis aptus et decens motus, qui dicitur* εὐρυθμία, *est necessarius.* — *illius, illius*] Ex sermone poëtico quasi confunduntur *illius Lyces* et *illius faciei.* — *surperat*] surripuerat, ut Sat. 2, 3, 283: *surpite*, Lucret. 2, 314: *surpuere*, ex usu sermonis quotidiani: „quae optimam mei partem furtim mihi ademerat.“

21-24. *Felix post Cinaram*] „Felix, maxime propter laudes sinceras, quas post Cinaram (Od. 4, 1, 3 sq.) vita defunctam tibi impertiebam, et propterea omnibus nota atque accepta.“ — *facies*] Donatus

Annos fata dederunt,
Servatura diu parem
Cornicis vetulae temporibus Lycen, 25
Possent ut iuvenes visere fervidi
Multo non sine risu
Dilapsam in cineres facem.

CARMEN XIV.

Quae cura patrum quaeve Quiritium
Plenis honorum muneribus tuas,

28. *Dilapsam* Graevianus pr. Vossianus, Lipsiensis *φψ* aliique Parisini *Delapsam* ABORSbd — *cineres* cod. paene omnes, *cinerem* Graevianus cum scholio cod. *γ*.

ad Terent. Eun. 2, 3, 5: *O faciem pulchram*] „faciem modo non partem corporis dicit, sed totam speciem, quae apparet et cernitur.“ — *artium Gratarum*] Quae oculis, nutu superciliorum, cervicis volubilitate, capitis gratia, totius denique corporis motu placet. Nec solum *εὐρυθμίαν* corporis, verum etiam artem psallendi canendique amplectitur. Cfr. v. 7. — *Servatura-parem*] „donec effecta sit par.“

25-28. *temporibus*] „aetati“ *cornicis vetulae*. Hic indignabundus plebeio vocabulo consulto usus est poëta, nobili Od. 3, 17, 13: *Annosa cornix*. Hesiod. fr. 222. Goettl.: *Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη Ἀνδρῶν ἡβώντων*. - *iuvenes*] qui te formosam numquam viderunt, nunc ita consumptam, aridam, exsanguem vident, ut solet in cineres tandem dissolvi fax primum lucida.“ — *Dilapsam in cineres*] „*Cineres facis*, dum paullatim ea consumitur, dilabuntur dispergunturque.“ GESNER. „Nonnulli h. l. minus recte defendunt alteram lectionem *delapsam*. *Labi*, *collabi* et *dilabi* in cineres de aliis rebus dicitur, faces tantum *dilabuntur*. - - Pro *in cineres* quidam codices hic habent *in cinerem* et Burmannus ad Anthol. T. I. p. 89. putat singularem esse magis poëticum. Equidem hic nihil poëtici cerno, sive dicas *cinerem* sive *cineres*, nam utrumque Latinum est neque alterum utrum poëtis proprium. Hic quidem sonus omnino postulat *cineres*. Quare et Bentleius servavit.“ HOFMAN PEERLKAMP.

XIV. Cum huius libri carmine IV. Drusi res in Alpibus gestas praedicasset, similiter alterum Augusti privignum, Ti. Claudium Neronem, propter victorias de Raetis a. u. c. 739. partas extollit; ita tamen et in carminis exordio et sub exitum in Augusti laudibus immoratur, ut, nisi omnia nos fallunt, ab indole ac moribus Drusum magis quam Tiberium huiuscemodi praeconia mereri ipse sensisse videatur, ideoque bellica dumtaxat huius virtute celebrata libentius ad Augustum se convertat.

2-6. *Plenis*] „quae tuis meritis prorsus respondeant.“ Etenim construe: *plenis muneribus honorum*, non vero cum aliis: *muneribus plenis honorum*, honorificentissimis, ut alii voluerunt. Dio 54, 25. (a. u. c. 741.): *ἥ τε γὰρ βουλὴ ἡ-*

Auguste, virtutes in aevum
Per titulos memoresque fastus
Aeternet, o, qua sol habitabilis 5
Illustrat oras, maxime principum?
Quem legis expertes Latinae

XIV. 4. *fastus* ABORTb*γφψ* Leidensis, Vossianus aliique. *Fastos* Graevianus, Lipsiensis, Parisini 7972 pr. m., 7973, 8213, Orellii Scd.

θροίσθη καὶ ἔδοξε σφίσιν ἄλλα τε καὶ βωμον ἐν αὐτῷ τῷ βουλευτηρίῳ ὑπὲρ τῆς τοῦ Αὐγούστου ἐπανόδου ποιήσασθαι, τοῖς δὲ ἱκετεύσασιν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ πωμηρίου ὄντα ἄδειαν εἶναι· οὐ μέντοι καὶ ἐδέξατο οὐδέτερον. Sententia autem interrogationis haec est: „Nulla profecto cura senatus populique Romani iustos tibi honores conferre poterit.“ — *Per titulos*] „inscriptiones arcuum aliorumque monumentorum publicorum.“ 'Augustus *summorum virorum statuas* (vide ad Od. 4, 8, 14) *in foro suo e marmore collocavit additis gestis.* Sibi etsi locum non dedit ipse in hoc ordine, tamen ex senatus consulto in foro Augusto quadrigae ei positae sunt (Mon. Ancyr. 6, 26) cum inscripto patris patriae nomine eodem quo forum dicatum est anno ei delato; quibus sub quadrigis ad exemplum statuarum in porticibus collectarum res ab Augusto in bello gestas inscriptas fuisse arguit Vellei locus 2, 39 *divus Augustus praeter Hispanias aliasque gentis, quarum titulis forum eius praenitet, paene idem facta Aegypto stipendiaria quantum pater eius Galliis in aerarium reditus contulit.*' Mommsen CIL I pg. 281. — *memoresque fastus*] „qui rerum gestarum memoriam continent et propagant: „ut est in Fastis Praenest. ad nonas Febr. CIL I pg. 314. *CONCORDIAE IN ARCE FERIAE EX S. C. QVOD EO DIE IMPERATOR CAESAR AVGVSTVS PONTIFEX MAXIMUS TRIB. POTEST. XXI. COS. XIII. A S. P. Q. ROMANO PATER PATRIAE APPELLATUS.* Quod quamquam ad annum urbis 752 refertur, tamen senatus consulta ad eam rem pertinentia annis iam 739 vel 740 videntur facta esse. Sed veri similius est hoc loco fastos triumphales significari in marmore incisos et anno fere 742 collocatos. Priscianus 6, 72 H.: Apud Horatium duplicem invenio scripturam et fastos et fastus cet. Vide ad Od. 3, 17, 4. — *in aevum--Aeternet*] pro simplici *aeternet* vel pro: *in aevum--Extendat.* V. *aeternare* autem usurpavit iam Varro ap. Non. p. 75, 20. Similia vv. antiquiora in vitam revocavit Horatius; sic Od. 4, 3, 4: *clarare*, Od. 4, 4, 36: *indecorare*, Od. 4, 15, 20: *inimicare*, Od. 3, 2, 18: *intaminatus.* — *qua sol*] Similiter Cic. pro Mil. 35: *qua fines imperii populi Romani sunt.* Verg. Aen. 7, 99: *nepotes* (Aeneae, id est, Augustus) *Omnia sub pedibus, qua Sol utrumque recurrens Aspicit Oceanum vertique regique videbunt.* — *habitabilis-oras*] ut ἡ οἰκουμένη pro orbe terrarum. — *maxime*] „qui summus, immo unus es princeps per totum orbem terrarum, potentissimus inter homines.“ Utitur nomine honoris, quem per consuetudinem quotidianam sibi impertiri a Romanis voluerat Augustus. Tac. Ann. 1, 9: *non regno-neque dictatura, sed* principis *nomine constitutam rem publicam.*

7. 8. *legis expertes Latinae*] „an-

Vindelici didicere nuper
Quid Marte posses. Milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus, 10
Breunosque velocis et arcis
Alpibus impositas temendis
Deiecit acer plus vice simplici.

tea imperio Romano non subiecti." Od. 4, 15, 22: *Edicta-Iulia.* — *Vindelici*] Cfr. Excurs. ad huius libri Od. 4, 17 sqq. — *didicere*] „novere, sensere (Od. 4, 4, 25) cum damno et clade sua." Sic Soph. Antig. 960 de Lycurgo punito: *κεῖνος ἐπέγνω μανίαις Ψαύων τὸν θεόν.* Ad constructionem *Quem - - didicere Quid* cet. cfr. Terent. Eun. 566: *me noris quam elegans formarum spectator siem.* Ibid. 656: *ego illum nescio qui fuerit.*

9-12. *Milite nam tuo*] Idem repetit v. 33: *Te copias* cet., ut summa victoriae gloria ad Augustum redundet. — *Drusus*] Dio 54, 22: *ὁ Αὔγουστος πρῶτον τὸν Δροῦσον ἐπὶ τοὺς Ῥαιτοὺς ἔπεμψεν.* — *Genaunos-Breunosque*] De his gentibus praeclare disseruit Planta de Raetia antiqua, Berol. 1872 pg. 46: 'Breunos vel Breones Oeni vallem Tyroliensem, occupavisse docet Venantius Fortunatus qui cum Sancti Martini sepulcrum peteret, id iter anno p. Chr. 564 factum ita describit: per Alpes Iulias Dravum e Norico, Oenum e Breonio, Licum e Boiaria, Danuvium ex Allemannia, Rhenum e Germania transiens in Galliam. Neque procul ab his Genaunos habitasse docet Strabo IV 6 *μετὰ Βρεόνων καὶ Γεναύνων.*' Cf. ibid. 231. — Plinius h. n. 3, 20 (136): *non alienum videtur hoc loco subicere inscriptionem e tropaeo Alpium, quae talis est*: Imperatori Caesari divi F. Aug. pontifici maxumo, imp. XIV. tribunicia potestatis XVII, S. P. Q. R., quod eius ductu auspiciisque gentes Alpinae omnes quae a mari supero ad inferum pertinebant sub imperium pop. Rom. sunt redactae. Gentes Alpinae devictae Triumpilini, Camuni, Venostas, Vennonetes, Isarci, Breuni, Genaunes, Focunates, Vindelicorum gentes quattuor cet. (Augusti autem tropaeum statutum erat in oppido *Torbia* nunc appellato, X. M. P. a Nicaea (*Nizza*) distante.) Strabo 4, 6, 8: *Οἱ δὲ Οὐινδολικοὶ* (sic) *καὶ Νωρικοὶ τὴν ἐκτὸς παρώρειαν κατέχουσι τὸ πλέον μετὰ Βρεύνων καὶ Γεναύνων, ἤδη τούτων Ἰλλυριῶν.* — *implacidum genus*] Strabo ibid.: *τῆς δὲ πρὸς τοὺς Ἰταλιώτας τῶν ληστῶν τούτων χαλεπότητος λέγεταί τι τοιοῦτον, ὡς, ἐπειδὰν ἕλωσι κώμην ἢ πόλιν, οὐ μόνον ἡβηδὸν ἀνδροφονοῦντας, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῶν νηπίων προϊόντας τῶν ἀῤῥένων, καὶ μηδ' ἐνταῦθα παυομένους, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐγκύους γυναῖκας κτείνοντας, ὅσας φαῖεν οἱ μάντεις ἀῤῥενοκυεῖν.* Vell. Paterc. 2, 95. Dio 54, 2. — *velocis*] „pernices, ut montani, et pugnam statariam detrectantes." Sic apud Liv. 22, 18: *Hispanorum cohors - - assuetior montibus - - velocitate corporum - - campestrem hostem* (Romanos) *- - facile elusit.* — *arcis*] „castella ab iis in Alpibus exstructa," ut Ep. 2, 1, 252: *arces Montibus impositas.* Verg. Ge. 3, 474: *aërias Alpes et Norica - - Castella in tumulis.* — *tremendis*] propter altitudinem glaciemque perpetuam. Liv. 21, 32.

13. *Deiecit*] „velut e montium verticibus deturbavit;" refertur et

Maior Neronum mox grave proelium
Commisit immanisque Raetos 15
Auspiciis pepulit secundis,
Spectandus in certamine Martio
Devota morti pectora liberae
Quantis fatigaret ruinis,
Indomitas prope qualis undas 20
Exercet Auster, Pleïadum choro
Scindente nubes, impiger hostium

19. *fatigaret* libri plerique, *fatigarat* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, S pr. bφψ. *fatigavit* S corr. d, N. Heinsius. — 20. *indomitas* cod. paene omnes, *indomitus* T, Bentl. coniecit.

ad populos debellatos et ad eorum castella: „Genaunos fudit fugavitque; castella capta excidit.“ Stat. Theb. 1, 20: *coniurato deiectos vertice Dacos.* Tacit. Ann. 2, 17: *Cherusci collibus detrudebantur.* — *plus vicę simplici*] Male olim explicabant: „plus quam semel, semel atque iterum;“ quae significatio ultimae est Latinitatis. Opponitur *pari vice, mutua vice, pariter*; recte Porphyrion: „Volt intelligi in vastandis his non tantam illis cladem intulisse, quantam ipsi dederant, sed duplam, hoc est enim, non simplicem vicem reddentem.“

14. *grave proelium*] Dio 54, 22. haec tradit de Neronibus: *Ἐσβαλόντες οὖν ἐς τὴν χώραν (τῶν Ῥαιτῶν) πολλαχόθεν ἅμα ἀμφότεροι, αὐτοί τε καὶ διὰ τῶν ὑποστρατήγων, καὶ ὅ γε Τιβέριος καὶ διὰ τῆς λίμνης πλοίοις κομισθείς, ἀπό τε τούτου κατέπληξαν αὐτούς, ὡς ἑκάστοις σφίσι συμμιγνύντες, τούς τε ἀεὶ ἐς χεῖρας ἀφικνουμένους οὐ χαλεπῶς, ἅτε διεσπασμέναις ταῖς δυνάμεσι χρωμένους, κατειργάσαντο κτλ.*

17-20. *Spectandus*] „dignus, qui spectaretur tunc, cum *fatigaret* eos, magnis cladibus frangeret atque ad desperationem redigeret.“ — *morti-liberae*] „exitio sese devoventes, ut saltem liberi atque animis invicti morerentur.“ Quo Tiberii victoria maior difficiliorque appareat, egregias hostibus tribuit laudes. — *Indomitas*] Furentes. „Quae, dum eas *exercet*, violenter agitat, cum iis luctatur Auster, (Od. 1, 1, 15), saeviunt. *Indomitus* etsi potest dici etiam ventus, ut quaecunque furore feruntur, nihilominus h. l. potius v. *undas* requirit *ἐπίθετον* quam *Auster* per se violentus. — *prope qualis*] „Non memini me apud bonum poëtam legere *prope* vel *fere* in comparatione. Hoc minuit gravitatem, adeo ut imagine minus afficiamur, moniti rem comparatam non plane tamen esse similem, sed prope accedere. Itaque prosae scriptores, non amantes hyperbolas, sic loquuntur. Liv. 2, 23: *Turba prope in contionis modum circumfusa.* HOFMAN PEERLKAMP. Inest veri aliquid in hac reprehensione. Cfr. tamen Sat. 2, 3, 268: *tempestatis prope ritu.* Videlicet *prope* ut Graecorum *σχεδὸν* in talibus significat crebro id fieri, quo de agitur; in prosa oratione: „qualis undas solet excitare Auster.“

21-24. *Pleïadum*] *Ἀτλαγενέων* Hesiod. *Ἔ. κ. Ἡ.* 381. *αἳ* (Pleiades) *δή τοι θέρεος καὶ χείματος ἄγγελοί εἰσιν*, Moero apud Athen. 11. pag. 491.; Latine *Vergiliae* (Gell.

Vexare turmas et frementem
Mittere equum medios per ignis.
Sic tauriformis volvitur Aufidus, 25
Qui regna Dauni praefluit Apuli,
Cum saevit horrendamque cultis
Diluviem minitatur agris,
Ut barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu 30

24. *per enses* malebat Bentleius. — 26. *Qua* Bentleius coni. — *praefluit* cod. Bland. antiq. cum plerisque, *perfluit* pauci. — 28. *minitatur* Blandinius antiquissimus, Graevianus, Vossianus, Leidensis, Lipsiensis, AST, Parisini φψ 7972, 7973, 8213, 10310. Nonii codex, Bentl., Haupt ed. 1, L. Müller ed. 2. *meditatur* Ambrosianus, Sueco-Vaticanus, Sangallensis in margine eadem manu, bcdγ, Porphyrio, Servius, Orelli, Meineke, L. Müller ed. 1, Haupt ed. 2, 3, Vahlen.

13, 9); *Quae septem dici, sex tamen esse solent*, Ovid. Fast. 4, 170. „Quando Vergiliae vel *exoriuntur VI. Id. Octobr.*, ubi *Favonius et interdum Africus cum pluvia* (Colum. 11, 2, 74) vel *celantur* VIII. *Id. April.*, in sequens triduum *Austri et Africi tempestatem significantes.* (Id. ibid. §. 34.)“ Est igitur: „Pleiadum choro imbres effundente e nubibus a vento scissis, ruptis,“ sive ut Schol. „vento tempestuosu faciente pluviam.“ Verg. Aen. 11, 548: *tantus se nubibus imber Ruperat*, his discissis. — *impiger-Vexare*] „acer et strenuus in hostibus urgendis ac persequendis.“ Od. 3, 2, 3: *Parthos ferocis Vexet eques metuendus hasta.* — *medios per ignis*] „per medium fervorem, ardorem, tumultum proelii;“ „qua pugna est ferventissima, audacter equum per hostium catervas immisit.“ Recte explicavit Silius 14, 175: *per medios ignes mediosque per enses*, et 15, 41: *Per medias volitare acies mediosque per ignes.* Ovid. Met. 8, 76: *ire per ignes, Per gladios ausim.*

25-28. *tauriformis*] „taurino, cornuto capite,“ ut solebant fingi fluvii, imagine petita ab undarum mugitu atque impetu. Hom. Il. Φ 237 de Xantho: *μεμυκώς, ἠΰτε ταῦρος.* Verg. Ge. 4, 371: *Et gemina auratus taurino cornua voltu Eridanus.* Aen. 8, 77: *Corniger Hesperidum fluvius regnator aquarum.* — Ceterum hac comparatione usus est iam Hom. Il. E 87: *(Τυδείδης) Θῦνε γὰρ ἂμ πεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς Χειμάρρῳ, ὅστ' ὦκα ῥέων ἐκέδασσε γεφύρας.* Od. 4, 9, 2. *longe sonantem* vocat patrium fluvium. — *Dauni*] regis Apuliae mythici. Od. 3, 30, 11. — *praefluit*] ut Od. 4, 3, 10. et Plin. H. N. 3, 11: *Aufidus ex Hirpinis montibus Canusium praefluens.* — *minitatur*] „iamiam paratus est ad inundandos agros.“ Hanc lectionem propter codicum auctoritatem praetuli. Videtur antiquitus iam in exemplis Horatianis altera lectio fuisse *meditatur*, ad hunc locum non minus apta.

30-32. *Ferrata*] „loricis ferreis tecta.“ — *diruit*] nove dictum de *agminibus*, ordinibus hostium, ut alibi de aedificiis, pro „disiecit, dispersit.“ In prosa oratione: *obstantes cuneos gladiis diducere.* (Sen. Contr. 1, 3.) — *metendo*] ut ἀμᾶν apud Graecos. Verg. Aen. 10, 513: *Proxima quaeque metit gladio.* — *Stravit humum*] „eorum

Primosque et extremos metendo
Stravit humum sine clade victor,
Te copias, te consilium et tuos
Praebente divos. Nam tibi quo die
Portus Alexandrea supplex 35
Et vacuam patefecit aulam,
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
Laudemque et optatum peractis
Imperiis decus arrogavit. 40
Te Cantaber non ante domabilis
Medusque et Indus, te profugus Scythes

32. *humi* Aldus, Glareanus.

corporibus humum constravit." — *sine clade*] suorum militum. Vell. 2, 95: *Uterque* (Tiberius et Drusus) *e diversis partibus Raetos Vindelicosque adgressi multis urbium et castellorum oppugnationibus* (v. 11 *arcis A. impositas*) *nec non derecta quoque acie feliciter functi gentes locis tutissimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces maiore cum periculo quam damno Romani exercitus, plurimo cum earum sanguine perdomuerunt.*

33-40. *Te copias* cet.] Augustus eiusque successores, ut auspicia, sic omnem rerum a ducibus suis legatisve gestarum honorem sibi servabant. Hinc *ductus* et *auspicia* distinguuntur a Tac. Ann. 2, 41. Suet. Octav. 21: *Domuit-partim ductu, partim auspiciis suis -- Raetiam et Vindelicos ac Salassos.* — *quo die*] „Quia post quindecim annos quam Augustus Alexandriam cepit (a. u. c. 724), Tiberius devicit Vindelicos." (a. u. c. 739.) ACRON NANNII. — *Portus*] Cfr. Strabo 17, 6. VI. p. 493. Tzsch. Alexandriam autem h. l. per *προσωποποιίαν* finge tibi figura muliebri, quemadmodum in nummis urbes solent exprimi; sic apud Rasche Lex. num. I. pag. 319 est Alexandria ipsa, mulier stans, veste succincta, exserta dextra mamma, capite elephantinam galeam gerens, in alio nummo eiusdem urbis ibid. pag. 323 est mulier humi desidens. — Vv. *quo die Portus* cet. non nimis accurate de uno eodemque die accipienda videntur; sed est: „eodem prope tempore recurrente." Quodsi re vera idem fuit dies, est teste Kalendario Antiatino, Claudii tempore, ut videtur, confecto (CIL I. pg. 328) et Orosio 6, 19. 19. Kal. Sextil. — *vacuam-aulam*] Antonius enim et Cleopatra, cum se in Mausoleum recepissent, mox mortem sibi consciverunt. — *reddidit*] „rursus praebuit." — *peractis Imperiis*] „bellicis expeditionibus et tuis propriis et ducum tuorum tuo consilio ad felicissimum exitum perductis." — *arrogavit*] „Rebus iam olim tuis auspiciis et tuo ductu gestis Fortuna devictis Raetis Vindelicisque novam iam laudem ac gloriam addidit."

41-44. *Cantaber*] Od. 2, 6, 2. Od. 3, 8, 22. — *Medusque et Indus*] Suet. Oct. 21: *Indos etiam ac Scythas auditu modo cognitos pellexit ad amicitiam suam populique Ro-*

Miratur, o tutela praesens
Italiae dominaeque Romae.
Te fontium qui celat origines 45
Nilusque et Ister, te rapidus Tigris,
Te beluosus qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis,
Te non paventis funera Galliae
Duraeque tellus audit Hiberiae, 50
Te caede gaudentes Sygambri
Compositis venerantur armis.

49. *paventis* codicum maior pars, *paventes* AOγ cum paucis aliis Bentl.

mani ultro per legatos petendam. (Cfr. ad Carm. saec. 56.) *Parthi quoque et Armeniam vindicanti facile cesserunt, et signa militaria, quae M. Crasso et M. Antonio ademerant, reposcenti reddiderunt, — profugus*] Od. 1, 35, 9. Od. 3, 24, 9. — *Miratur*] „potentiam ac gloriam tuam stupefactus reveretur.“ — *tutela*] voc. propr. de geniis bonis. — *praesens*] hac significatione Graecis est ἐπιφανής. Menander fr. inc. 252: *Οὐκ ἔστι τόλμης ἐπιφανεστέρα θεά.* — *dominae*] orbis terrarum. Od. 4, 3, 13: *Romae principis urbium.*

45-48. *f. qui celat origines*] „cuius fontes adhuc ignoti sunt.“ Lucanus 10, 193 sq., ubi veterum de Nilo opiniones exponit, v. 294: Nili *Arcanum natura caput non prodidit ulli.* — *Tigris* ob rapiditatem a Medis dictus, quia *tigris* eorum lingua *sagitta.* Varro LL. 5, 20. Est igitur: „Aegyptus, Dacia, Armenia te venerantur.“ — *beluosus*] Od. 3, 27, 26: *scatentem Beluis pontum.* Est Homeri μεγακήτης. Theogn. 175: ἐς βαθυκήτεα πόντον. *Beluosum* autem dicit ex volgari fama, quam memorat Pausan. 1, 3. 5: Oceanus ille παρέχεται θηρία οὐδὲν ἐοικότα τοῖς ἐν θαλάσσῃ τῇ λοιπῇ. — *Obstrepit*] ut Od. 2, 18, 20: *Marisque Baiis obstrepentis.* — *Britannis*] Od. 1, 21, 15. Od. 1, 35, 30. Od. 3, 5, 3. Vergil. Ecl. 1, 67: *Et penitus toto divisos orbe Britannos.*

49-52. *non paventis funera*] Lucan. 1, 454 de Gallis: *quos ille timorum Maximus haud urget, leti metus: inde ruendi In ferrum mens prona viris animaeque capaces Mortis et ignavum rediturae parcere vitae.* Ael. V. H. 12, 23: *Ἀνθρώπων ἐγὼ ἀκούω φιλοκινδυνοτάτους εἶναι τοὺς Κελτούς. Τῶν ἀσμάτων οὖν ὑποθέσεις ποιοῦνται τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀποθανόντας ἐν τῷ πολέμῳ καλῶς.* — *Duraeque*] „laborum bellicorum patientissimae.“ — *audit*] „tibi paret“. — *caede gaudentes*] Tac. Ann. 1, 44: *et gaudebat caedibus miles.* — *Sygambri*] Vid. ad Od. 4, 2, 36. Suet. Oct. 21: *Germanos ultra Albim fluvium summovit; ex quibus Ubios et Sugambros dedentes se traduxit in Galliam atque in proximis Rheno agris collocavit.* — *Compositis*] *Depositis* prosae fuisset orationis; *positis* vel *compositis* id praeterea significat, recondita esse ab iis arma et ab usu remota. Refertur huc locus Dionis 54, 20 ad a. u. 738: *Οἱ βάρβαροι (Σύγαμβροί τε καὶ Οὐσιπέται τε καὶ Τέγκτηροι) τόν τε Λόλλιον παρασκευαζόμενον καὶ τὸν Αὔγουστον στρατεύοντα*

CARMEN XV.

Phoebus volentem proelia me loqui
Victas et urbis increpuit lyra,
Ne parva Tyrrhenum per aequor
Vela darem. Tua, Caesar, aetas
Fruges et agris rettulit uberes 5
Et signa nostro restituit Iovi

πυθόμενοι, ἧς τε τὴν ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν καὶ σπονδὰς ἐποιήσαντο, δμήρους δόντες.

XV. Quartum carminum librum cum editurus esset, prope necessarium erat, ut post Drusi et Tiberii laudes epilogus contineret laudes Augusti tamquam pacis atque otii publici auctoris, utpote quo rei publicae principe, coërcita tandem morum curruptione, denuo efflorescerent bonae artes omnesque Romani vitae tranquillae commodis plena cum securitate gauderent. Franke hoc carmen ad a. 741. post reditum Augusti referendum esse demonstravit. Confer ad Od. 4, 2.

1-4. *proelia*] Augusti expeditiones militares; quas cum celebrare numquam animum induxisset (cfr. iam Od. 1, 6), ingeniose h. l. fingit hoc sibi ab Apolline ipso interdictum esse. — *increpuit lyra*] „lyrâ plectro tactâ hoc me facere vetuit.“ Similiter Apollo deterret ab incepto nimis difficili Vergilium Ecl. 6, 3: *Cum canerem reges et proelia, Cynthius aurem Vellit et admonuit*; exhortatur ad perficiendum opus Ovidium A. A. 2, 493: *Haec ego cum canerem, subito manifestus Apollo Movit inauratae pollice fila lyrae: -- Is mihi, Lascivi, dixit, praeceptor amoris, Duc age discipulos ad mea templa tuos.* — *parva -- Vela*] Frequens navigationis cum libero poëticae facultatis quasi cursu comparatio, Verg. Ge. 2, 41: *pelagoque volans da vela patenti.* Ovid. Trist. 2, 328: *Non ideo debet pelago se credere, si qua Audet in exiguo ludere cymba lacu.* Sine imagine: „monuit, ne auderem res graves, meum ingenium excedentes, canere itaque *Magna modis tenuare parvis.* (Od. 3, 3, 72.) — *Tua, Caesar, aetas*] Aperta adulatione vitata Augusti aetati velut aureae tribuit, quae proprie ipsius erant. Sententiae sic se excipiunt: „Cum Apollo me proelia dicere vetuerit, canam otium ac felicitatem publicam, qua sub Augusto nunc fruimur.“

5-8. *rettulit uberes*] vel propterea, quod agri per bella civilia vastati pace restituta denuo colebantur. Od. 4, 5, 18: *Nutrit rura Ceres almaque Faustitas.* Cfr. imprimis Vellei. 2, 89: *Rediit cultus agris, sacris honos, securitas hominibus, certa cuique rerum suarum possessio* cet. — *nostro Iovi*] Propert. 3, 11, 41: (Cleopatra) *Ausa Iovi nostro latrantem opponere Anubim.* — *Derepta*] „magno cum studio ac laetitia detracta.“ Silius 10, 599: *ite, ocius arma Deripite, o pubes, templis.* Necessarium esse *derepta* vidit iam Cortius ad Lucan. 1, 239: *iuventus Deripuit sacris adfixa penatibus arma.* — *Parthorum*] a. u. c. 734. Od. 3, 5, 5. Dio 54, 8. Ovid. Fast. 5, 585. Cfr. ad 4, 14, 42. — *Postibus*] Apud Parthos signa illa Crassi et Antonii in regiae atrio nonnulli arbitrantur affixa fuisse, etsi Ep. 1, 18, 56: *Sub duce, qui templis Parthorum signa refigit.* De hac re Augustus in Mon. Ancyr. 5, 40 (pg. 84 Momms.): *Parthos trium exercituum Romanorum spolia et*

Derepta Parthorum superbis
Postibus et vacuum duellis
Ianum Quirini clausit et ordinem
Rectum evaganti frena licentiae 10
Iniecit emovitque culpas
Et veteres revocavit artis,
Per quas Latinum nomen et Italae
Crevere vires famaque et imperi

XV. 7. *Derepta* duo codices Cruquii [Blandinii], ceteri paene omnes *direpta*. — 9. *Ianum Quirini* codices, *Ianum Quirinum* Passeratius, I. Fr. Gronov. — 11. *emovitque* AOR Leidensis, γφψ, ceteri *dimovitque* vel *demovitque*.

signa reddere mihi supplicesque amicitiam populi Romani petere coegi. Ea autem signa in penetrali, quod est in templo Martis Ultoris, reposui. Ad hunc locum haec est Mommseni adnotatio: 'Signa ea primum in Capitolio reposita constat translata esse in aedem maiorem (Martis Ultoris) postquam ea dicata est (a. u. 752), ut hanc omnino Augustus hoc loco significet. Horatius Propertiusque carminibus per ipsos hos annos scriptis signorum quidem restitutorum meminerunt (Hor. Od. 4, 5, 16 ep. 1, 18, 56; Propert. 3, 10, 13. 4, 4, 6 sq. 4, 5, 48; 4, 12, 3. 5, 6, 79) eaque non obscure indicant tum stetisse in Capitolio (Horat. carm. 4, 15, 6; Propert. 4, 4, 6 *adsuescent Latio Partha tropaea Iovi*); at quam neuter eorum perfectam vidit Martis aedem nusquam memorant.'

9. *Ianum Quirini*] Sic codices omnes, pro qua lectione recipi non debebat Passeratii coni. *Ianum Quirinum* ducta ex Macrob. Sat. 1, 9: *invocamus -- Ianum Quirinum -- quasi bellorum potentem, ab hasta, quam Sabini curim vocant*; et Suet. Oct. 22: *Ianum Quirinum semel atque iterum a condita Urbe memoriam ante suam clausum in multo breviore temporis spatio terra marique pace parta ter clusit.* Verum consulto a formularum sermone recessisse putandus est poëta, ut sit Ianus Quiritium. Ipse Augustus in Monum. Ancyrano 2, 42: (pg. 31 ed. Momms.): *Ianum Quirinum, quem clausum esse maiores nostri voluerunt, cum per totum imperium populi Romani esset terrestris navalisque pax, cum prius quam nascerer, ab urbe condita bis omnino clausum fuisse prodatur memoriae, ter me principe senatus claudendum esse censuit.* 'Clausus est primum imperante Numa, iterum post bellum Punicum primum a. 519, tertium post bellum Actiacum a. 125, quartum a. 729; quintum ut clauderetur senatus decrevit a. 744 nec tamen clausus est Dacis rebellantibus.' Mommsen. De ritu ac religione huius rei cf. Preller-Iordan Röm. Mythol. 1, 175.

10-12. *licentiae*] „Licentiam, quae per bella intestina mores legesque impune violarat, Augustus in ordinem coëgit exstirpavitque culpas, noxios severis suppliciis coërcens; honestam disciplinam restituit.“ — *emovitque*] Sic Sat. 2, 3, 28: *Emovit veterem* (morbum) *mire novus.* — *veteres-artis*] „prudentiam, fortitudinem, iustitiam, temperantiam.“ SCHOL.

13-16. *imperi-maiestas*] Etiam divise: *imperium populi Romani*

Porrecta maiestas ad ortus 15
Solis ab Hesperio cubili.
Custode rerum Caesare non furor
Civilis aut vis exiget otium,
Non ira, quae procudit ensis
Et miseras inimicat urbis. 20
Non qui profundum Danuvium bibunt,
Edicta rumpent Iulia, non Getae,
Non Seres infidive Persae,
Non Tanaïn prope flumen orti.

15. *ortus* codices plerique, editiones paene omnes; *ortum* ST Graevianus, Vossianus. — 18. *exiget* OR Leidensis, Parisini 7972, 10310. *exigit* A, *eximet* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis γφψ. — 21. *Danuvium* AOR, ceteri *Danubium*.

maiestasque, Cic. pro Rab. perd. 20 de Orat. 2, 164: *Si maiestas est amplitudo ac dignitas civitatis, is eam minuit, qui exercitum hostibus populi Romani tradidit* cet. — *Porrecta*] pros. or. „dilatata, propagata." — *ad ortus*] Librarii facilius h. l. mutarunt num. plur. in singularem frequentiorem quam contra. Cfr. Od. 3, 27, 12. — *ab Hesperio cubili*] „ab occasu, quo Sol ab aethere velut in cubile descendit." Mimnermus frgm. 12, 5 sq. Bgk.: *Τὸν μὲν γὰρ (Ἥλιον) διὰ κῦμα φέρει πολυήρατος εὐνὴ κοιλὴ Ἡφαίστου χερσὶν ἐληλαμένη χρυσοῦ τιμήεντος κτλ.*

17-20. *Custode*] Od. 3, 14, 15. Od. 4, 5, 1: *optime Romulae Custos gentis.* — *exiget*] prima significatione: „expellet, exturbabit." Quod cum non intelligerent, scripserunt *eximet*, quod tamen v. usurpatur potius de rebus ingratis, veluti *eximere curam, metum, aliquem e vinculis, servitute, crimine* cet., et praeterea prosae potius orationis foret. — *Non ira*] bellica. Tib. 1, 3, 47: *Non acies, non ira fuit, non bella, nec ensem Immiti saevus duxerat arte faber.* — *inimicat*] Ut Laberius *iniquare* pro *iniquum reddere* dixerat, sic Horatius, primus hoc v. usurpavit pro: „inimicas inter se reddit, ad bella domestica excitat."

21-24. *qui-Danuvium bibunt*] Vindelici, Pannonii, Cfr. Od. 2, 20, 20. „Non dubium est, quin victoriae respiciantur, quas Romani per annos 738, 39, 40 de Germaniae populis reportaverunt." FRANKE. — *Edicta-Iulia*] „leges atque iussa Augusti, condiciones foederum pactorumque cum barbaris initorum." Dio 54, 10: *τούς τε νόμους τοὺς γραφησομένους ὑπ' αὐτοῦ Αὐγούστου ἐκεῖθεν ἤδη προσηγόρευον.* (a. u. c. 735.) — *Getae*] Plin. H. N. 4, 12: *alias Getae, Daci Romanis dicti.* Contra Strabo 7, 3, 12 Kramer: *Γέγονε δὲ καὶ ἄλλος τῆς χώρας μερισμός - - τοὺς μὲν γὰρ Δακοὺς προσαγορεύουσι, τοὺς δὲ Γέτας. Γέτας μὲν τοὺς πρὸς τὸν Πόντον κεκλιμένους καὶ πρὸς τὴν ἕω· Δακοὺς δὲ τοὺς εἰς τἀναντία πρὸς τὴν Γερμανίαν καὶ τὰς τοῦ Ἴστρου πηγάς.* Vide ad Od. 3, 24, 11. — *Seres*] ultimi Orientis populus. Vid. ad Od. 3, 29, 27. — *Tanaïn p. fl. orti*] „Scythae."

Nosque et profestis lucibus et sacris 25
Inter iocosi munera Liberi
Cum prole matronisque nostris,
Rite deos prius apprecati,
Virtute functos more patrum duces
Lydis remixto carmine tibiis 30
Troiamque et Anchisen et almae
Progeniem Veneris canemus.

25-28. *lucibus*] „*Luces* et *soles* pro diebus poni solent.“ SCHOL. Est igitur: „singulis diebus.“ — *apprecati*] Primus sic, quod sciam, Horatius, deinde Apul. Met. 4 init.

29-32. *Virtute functos*] Dictum est, ut *vita functus* et Ovid. Met. 11, 558 *fato functa suo*, Ibid. 583. *functo morte*, atque apud Horatium ipsum Od. 2, 9, 13: *ter aevo functus*. „Qui in vita virtutes omnes pro virili parte et tamquam munus suum exercuerunt.“ — *more patrum*] Varro apud Nonium in *Assa voce* p. 76 Merc.: *In conviviis pueri modesti ut cantarent carmina antiqua, in quibus laudes erant maiorum, et assa voce et cum tibicine.* Cic. Tusc. 1, 2: *Est in Originibus* (Catonis) *solitos esse in epulis canere convivas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus.* Cfr. Tuscul. 4, 2, 3. De laudationibus funebribus haec minime interpretanda cum Fea, sed de iis carminibus popularibus, ex quibus paullatim orta est magna pars historiae Romanae antiquioris. — *Lydis*] Epod. 9, 5. Plato Polit. 3. p. 308. E.: *Τίνες οὖν μαλακαί τε καὶ ξυμποτικαὶ τῶν ἁρμονιῶν; Ἴαστί, ἦ δ' ὅς, καὶ λυδιστί, αἵτινες χαλαραὶ καλοῦνται. Ταύταις οὖν, ὦ φίλε, ἐπὶ πολεμικῶν ἀνδρῶν ἔσθ' ὅ τι χρήσει; Οὐδαμῶς, ἔφη, ἀλλὰ κινδυνεύει σοι δωριστὶ λείπεσθαι καὶ φρυγιστί.* Carmina tamen illa in laudem veterum ducum Romanorum Lydia harmonia canenda vix serio dixit, ut multis videtur; sed *Lydis* merum est *ἐπίθετον* poëticum. Poëta enim minime curabat, quo tandem quattuor harmoniarum Graecarum genere cantica ista citarentur. — *remixto*] A. P. 151: *sic veris falsa remiscet.* Hoc quoque v. tali significatione pro *permiscere* solus Horatius usus videtur. Seneca Ep. 71 usurpat pro *rursus miscere.* — *almae*] perpetuum Veneris *ἐπίθετον*. Lucret. 1, 2. — *Progeniem Veneris*] Aeneam ac totam gentem Iuliam a Iulo, Veneris nepote, ortam.

Q. HORATII FLACCI

CARMEN SAECULARE.

Carmen saeculare in codicibus Horatianis qui extant positum est post epodos; et hunc ordinem testantur grammatici quidam, observant nonnulli editores, in his Bentleius, O. Keller. Sed olim idem adiectum fuisse odarum quarto libro, ut oportebat, inde apparet, quod Mavortii subscriptio in fine collocata est epodon.

De ludis saecularibus qui quidem ab Augusto a. u. c. 737 acti sunt, haec leguntur apud Zosimum, quinti p. Chr. n. saeculi scriptorem l. II. c. 5.:

Τοιοῦτος δέ τις ὁ τρόπος ἀναγέγραπται τῆς ἑορτῆς. Περιιόντες οἱ κήρυκες εἰς τὴν ἑορτὴν συνιέναι πάντας ἐκέλευον ἐπὶ θέαν, ἣν οὔτε πρότερον εἶδον, οὔτε μετὰ ταῦτα θεάσονται. Κατὰ δὲ τὴν ὥραν τοῦ θέρους, πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων τοῦ τὴν θεωρίαν ἀχθῆναι, ἐν τῷ Καπετωλίῳ καὶ ἐν τῷ νεῷ τῷ κατὰ τὸ Παλάτιον οἱ δεκαπέντε ἄνδρες ἐπὶ βήματος καθήμενοι τῷ δήμῳ διανέμουσι τὰ καθάρσια· ταῦτα δέ ἐστι δᾷδες καὶ θεῖον καὶ ἄσφαλτος· δοῦλοι δὲ τούτων οὐ μετέχουσιν, ἀλλὰ ἐλεύθεροι μόνοι. Συνελθόντος δὲ τοῦ δήμου παντὸς ἔν τε τοῖς ῥηθεῖσι τόποις καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος, ὃ ἐν τῷ Ἀουεντίνῳ λόφῳ καθίδρυται, σῖτον καὶ κριθὴν ἕκαστος φέρει καὶ κύαμον. (Cfr. Sibyll. v. 27.) *Καὶ ταῖς Μοίραις ἄγουσι παννυχίδας μετὰ σεμνότητος ἐν* (*ἐννέα* Heyne.) *νυξίν. Ἐνστάντος δὲ τοῦ χρόνου τῆς ἑορτῆς, ἣν ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐν τῷ τοῦ Ἄρεως ἐπιτελοῦσι πεδίῳ, καὶ ταῖς ἴσαις νυξί, καθιεροῦτο τὰ τελούμενα παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Θύμβριδος ἐν τῷ Τάραντι. Θύουσι δὲ θεοῖς, Διὶ καὶ Ἥρᾳ καὶ Ἀπόλλωνι καὶ Λητοῖ καὶ Ἀρτέμιδι, καὶ προσέτι γε Μοίραις καὶ Εἰλειθυίαις καὶ Δήμητρι καὶ Ἅιδῃ καὶ Περσεφόνῃ. Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν θεωριῶν νυκτὶ δευτέρας ὥρας ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τριῶν παρασκευασθέντων βωμῶν τρεῖς ἄρνας θύει μετὰ τῶν δεκαπέντε ἀνδρῶν καὶ τοὺς βωμοὺς καθαιμάξας ὁλοκαυτοῖ τὰ θύματα. Κατασκευασθείσης δὲ σκηνῆς δίκην θεάτρου φῶτα ἀνάπτεται καὶ πυρά, καὶ ὕμνος ᾄδεται νεωστὶ πεποιημένος, θεωρίαι τε ἱεροπρεπεῖς ἄγονται. Κομίζονται δὲ οἱ ταῦτα ποιοῦντες μισθὸν τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν, σίτου καὶ κριθῆς καὶ κυάμων· αὗται γάρ, ὡς εἴρηταί μοι, καὶ τῷ δήμῳ παντὶ διανέμονται. Τῇ δὲ μετὰ ταύτην ἡμέρᾳ εἰς τὸ Καπετώλιον ἀναβάντες κἀνταῦθα τὰς νενομισμένας θυσίας προσαγαγόντες, ἐντεῦθέν τε ἐπὶ τὸ κατεσκευασμένον θέατρον ἐλθόντες τὰς θεωρίας ἐπιτελοῦσιν Ἀπόλλωνι καὶ Ἀρτέμιδι. Τῇ δὲ μετὰ ταύτην ἡμέρᾳ γυναῖκες ἐπίσημοι κατὰ τὴν ὥραν, ἣν ὁ χρησμὸς ὑπηγόρευσεν, εἰς τὸ Καπετώλιον συνελθοῦσαι λιτανεύουσι τὸν θεὸν καὶ ὑμνοῦσιν ὡς θέμις. Ἡμέρᾳ δὲ τρίτῃ ἐν τῷ κατὰ τὸ Παλάτιον Ἀπόλλωνος ἱερῷ τρὶς ἐννέα παῖδες ἐπιφανεῖς μετὰ παρθένων τοσούτων, οἱ πάντες ἀμφιθαλεῖς, ὅπερ ἐστίν, ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς ἔχοντες περιόντας, ὕμνους ᾄδουσι τῇ τε Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων φωνῇ καὶ παιᾶνας, δι' ὧν αἱ ὑπὸ Ῥωμαίοις*

σώζονται πόλεις· ἄλλα τε κατὰ τὸν ὑφηγημένον παρὰ τοῦ θείου τρόπον ἐπράττετο, ὧν ἐπιτελουμένων διέμεινεν ἡ ἀρχὴ Ῥωμαίων ἀλώβητος.

Ὡς ἂν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἀληθῆ ταῦτα εἶναι πιστεύσωμεν, αὐτὸν παραθήσομαι τὸν Σιβύλλης χρησμόν, ἤδη πρὸ ἡμῶν παρ' ἑτέρων ἀνενηγμένον.

Ἀλλ' ὁπόταν μήκιστος ἵκῃ χρόνος ἀνθρώποισι
Ζωῆς, εἰς ἑτέων ἑκατὸν δέκα κύκλον ὁδεύων,
Μέμνησ', ὦ Ῥωμαῖε, καὶ οὐ μάλα λήσεαι αὐτῶν
Μεμνῆσθαι τάδε πάντα. Θεοῖσι μὲν ἀθανάτοισι
Ῥέζειν ἐν Πεδίῳ παρὰ Θύμβριδος ἄπλετον ὕδωρ, 5
Ὅππῃ στεινότατον, Νὺξ ἡνίκα γαῖαν ἐπέλθῃ,
Ἠελίου κρύψαντος ἐὸν φάος· ἔνθα σὺ ῥέζειν
Ἱερὰ ποντογόνοις Μοίραις ἄρνας τε καὶ αἶγας.
Κυανέας δ' ἐπὶ ταῖσδ' Εἰλειθυίας ἀρέσασθαι
Παιδοτόκους θυέεσσιν, ὅπῃ θέμις. Αὖθι δὲ Γαίῃ 10
Πληθομένῃ χοῖρός τε καὶ ὗς ἱεροῖτο μέλαινα.
Ζάλευκοι ταῦροι δὲ Διὸς παρὰ βωμὸν ἀγέσθων
Ἤματι, μηδ' ἐπὶ νυκτί· θεοῖσι γάρ οὐρανίοισι
Ἡμέριος πέλεται θυέων τρόπος· ὡς δὲ καὶ αὖτως
Ἱερεύειν· δαμάλης δὲ βοὸς δέμας ἀγλαὸν Ἥρης 15
Δεξάσθω νηὸς παρὰ σεῦ. Καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων,
Ὅστε καὶ Ἠέλιος κικλήσκεται, ἶσα δεδέχθω
Θύματα Λητοῖδης· καὶ ἀειδόμενοί τε Λατῖνοι
Παιᾶνες κούροις κούρῃσί τε νηὸν ἔχοιεν
Ἀθανάτων· χωρὶς δὲ κόραι χορὸν αὐταὶ ἔχοιεν 20
Καὶ χωρὶς παίδων ἄρσην στάχυς, ἀλλὰ γονήων
Πάντων ζωόντων, οἷς ἀμφιθαλὴς ἔτι φύτλη.
Αἱ δὲ γάμου ζεύγλαισι δεδμημέναι ἤματι κείνῳ
Γνὺξ Ἥρης παρὰ βωμὸν ἀοίδιμον ἐδριόωσαι
Δαίμονα λισσέσθωσαν. Ἅπασι δὲ λύματα δοῦναι 25
Ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξί, μάλιστα δὲ θηλυτέρῃσι.
Πάντες δ' ἐξ οἴκοιο φερέσθων, ὅσσα κομίζειν
Ἐστὶ θέμις θνητοῖσιν ἀπαρχομένοις βιότοιο,
Λαίμοσι μειλιχίοισιν ἱλάσματα καὶ μακάρεσσιν
Οὐρανίδαις· τὰ δὲ πάντα τεθησαυρισμένα κείσθω, 30
Ὄφρα τε θηλυτέρῃσι καὶ ἀνδράσιν ἐδριόωσιν
Ἔνθεν πορσύνῃς μεμνημένος. Ἤμασι δ' ἔστω
Νυξί τ' ἐπασσυτέρῃσι θεοπρέπτους κατὰ θώκους
Παμπληθὴς ἄγυρις· σπουδὴ δὲ γέλωτι μεμίχθω.

Ταῦτά τοι ἐν φρεσὶ σῇσιν ἀεὶ μεμνημένος εἶναι, 35
Καί σοι πᾶσα χθὼν Ἰταλὴ καὶ πᾶσα Λατίνη
Αἰὲν ὑπὸ σκήπτροισιν ὑπαυχένιον ζυγὸν ἕξει.

Initio hi ludi saeculares, de quibus conferenda est Mythologia Romana Prelleri et Iordani VII 3, deis inferis acti, ab Augusto inde ab anno urbis 737 etiam ad Apollinem et Dianam translati sunt atque Apollini quidem Palatino potissimum dicati sunt. August. in Mon. Ancyr. 4, 22. *Pro conlegio XV virorum magisteri mihi conlega M. Agrippa ludos saecularis C. Furnio C. Silano cos. feci.* Videtur autem hoc carmen, quod „Augustus Horatio componendum iniunxit“ (vita Suetoni, supra pg. 2, l. 4) prima nocte recitatum esse νεωστὶ πεποιημένον, ut ait Zosimus. Singulas autem strophas inter puerorum et puellarum chorum ita distributas esse censemus, et stropha l. 3 (προφδός) essent

iunctis pueris et puellis cantandae, str. 3, 5, 7 pueris, 4, 6, 8 puellis, str. 9 (μεσῳδὸς) v. 1, 2 pueris, v. 3, 4 puellis, str. 10, 12, 14 pueris, str. 11, 13, 15 puellis, str. 16—19 iunctis pueris puellisque recitandae essent.

Ceterum memorabile est artificia nonnulla nuper reperta ad hoc carmen haud dubie spectare, statuam Augusti dicimus ad Tiberim effossam de qua O. Jahn in Populäre Aufsätze a. 1868 editis pg. 221 sq. et caelaturam Vaticanam, de qua H. Brunn in Actis Acad. Monacensis 1881, II. disseruerunt.

CARMEN SAECULARE.

Phoebe silvarumque potens Diana,
Lucidum caeli decus, o colendi
Semper et culti, date quae precamur
Tempore sacro,
Quo Sibyllini monuere versus 5
Virgines lectas puerosque castos
Dis quibus septem placuere colles
Dicere carmen.

1-4. *Phoebe*] Ex Zosimi narratione constat hymnum hunc in aede Apollinis Palatini cantatum esse. Vid. in Excursu, quae Iahnius disseruit ad Vergilii Ecl. 4, 10: *Casta fave Lucina: tuus iam regnat Apollo;* his addimus, Solem et Lunam cum aëris salubris atque agrorum fertilitatis datores, tum ad pestem aliaque mala averruncanda praesentissima esse ducta numina (cfr. Od. 1, 21); praeterea Augustum non sine simulatione semper id affectasse, ut in praecipua Apollinis tutela esse videretur. — *silvarumque potens*] (Od. 1, 3, 1: *potens Cypri.*) ναπῶν μεδέουσα. Verg. Aen. 9, 405: *Astrorum decus et nemorum Latonia custos.* — *Lucidum caeli decus*] num. sing. de duobus numinibus geminis, ut Od. 4, 8, 31: *Clarum Tyndaridae sidus.* — *o colendi Semper et culti*] Verba sunt velut ex formularum sermone. Conf. Ovid. Met. 8, 349: *Phoebe, ait Ampycides, si te coluique coloque.* — Od. 4, 2, 37: *Quo nihil maius meliusve terris Fata donavere bonique divi, Nec dabunt* cet.

5. 6. *Sibyllini versus* consulto memorantur, quia horum auctoritate utebatur Augustus in renovandis ludis saecularibus. Virgines autem et pueri nunc, ut ita dicam, primum in scena comparentes de se ipsi eo magis verba facere debebant, ut, cum ex primariis familiis lecti essent, inter hos ipsos versus ab iis cantatos *tacitum pertemptaret gaudium* parentum *pectora.* — *Virgines* cet.] τρὶς ἐννέα Zosimi sunt ter novenae virgines, terque noveni pueri, sex totius chori veluti partes; ex more Romano. Liv. 27, 37: *Decrevere pontifices, ut virgines ter novenae per urbem euntes carmen canerent.* Cfr. 31, 12. — *lectas-castos*] Haec duo ἐπίθετα aeque ad utrumque sexum pertinent. Esse enim debebant ex confarreatis parentibus geniti, patriciae, certe senatoriae stirpis, ac simul ἀμφιθαλεῖς, pa-

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas, aliusque et idem 10
Nasceris, possis nihil urbe Roma
Visere maius.
Rite maturos aperire partus
Lenis, Ilithyia, tuere matres,
Sive tu Lucina probas vocari 15
Seu Genitalis:
Diva, producas subolem patrumque
Prosperes decreta super iugandis

trimi et matrimi. Cfr. Henzen Act. Arval. pg. 43.

9-12. *Alme Sol*] Cfr. formulam iuris iurandi Philippi cos. apud Diod. Fragment. Dind. pag. 128: *Ὄμνυμι τὸν Δία τὸν Καπετώλιον καὶ τὴν Ἑστίαν τῆς Ῥώμης καὶ τὸν πατρῷον αὐτῆς Ἄρην καὶ τὸν γέναρχον Ἥλιον καὶ τὴν εὐεργέτιν ζώων τε καὶ φυτῶν Γῆν* (C. S. v. 29), *ἔτι δὲ τοὺς κτίστας γεγενημένους τῆς Ῥώμης ἡμιθέους καὶ τοὺς συναυξήσαντας τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς ἥρωας κτλ.* Notandum Martis neque in verss. Sibyllinis neque apud Horatium ullam mentionem fieri, ideo quod pacificatoris munere fungi volebat Augustus. — *Promis*] Dionysius Hymn. in Apoll. ed. Bellermann p. 26: *Ποταμοὶ δὲ σέθεν πυρὸς ἀμβρότου Τίκτουσιν ἐπήρατον ἀμέραν.* — *celas*] „condis occidens.“ — *aliusque et idem*] „quotidie renovato splendore eodemque vigore exoriens, adeo ut mortalibus novus videare, cum tamen idem sis ac die proxime superiore.“ Lucret. 5, 659: *semina - - ardoris - - Quae faciunt solis nova semper lumina gigni.* — *Visere maius*] Verg. Aen. 7, 602: *maxima rerum Roma.*

13-16. *Rite*] „bene ac recte, uti fas est nos sperare de te, dea propitia, cuius proprium est munus, ut benigne ac molliter partus in lucem proferas.“ — *aperire partus Lenis*] Graeca constructione: „Quae lenem te praebes in partubus maturis in lucem proferendis.“ Cfr. Od. 1, 24, 17: *Non lenis* (Mercurius) *precibus fata recludere.* — *Πολυωνυμία* numinibus divinis exoptatissima est gloria, quam a Iove postulat Diana apud Callim. Hymn. 3, 6: *Δός μοι παρθενίην αἰώνιον, ἄππα, φυλάσσειν Καὶ πολυωνυμίην.* Eodem igitur antiquorum more usus, quo Sat. 2, 6, 20: *Matutine pater seu Iane libentius audis*, h. l. deae optionem dat, utrum nomen ei acceptius sit, Graecumne illud *Εἰλειθυίας* (quae ad parturientes venit opem latura) an Latinum vel *Lucinae* (quae aliis eadem est cum Iunone, ut Ter. Andr. 473: *Iuno Lucina fer opem.*) vel *Genitalis*, *Γενεθλίας*, gignendi praesidis. De *Ilithyia* vide Hom. Il. *Λ* 270: *μογόστοκοι Εἰλείθυιαι, Ἥρης θυγατέρες*, Od. *τ* 188. Hesiod. Theogon. 922. Ilithyia est filia Iovis et Iunonis; Plutarch. Symp. 3, 10, 3: *οἶμαι καὶ τὴν Ἄρτεμιν Λοχείαν καὶ Εἰλείθυιαν οὐκ οὖσαν ἑτέραν ἢ τὴν Σελήνην ὠνομάσθαι. Τιμόθεος δ' ἄντικρύς φησι, Διὰ κυάνεον πόλον ἄστρων, Διά τ' ὠκυτόκοιο Σελάνας.*

17-20. *producas subolem*] „Serves atque ad adultam aetatem feliciter pervenire iubeas, utpote quae sis *κουροτρόφος*.“ Etenim hic Lucina eadem est cum Diana, ut apud Catull. 32 (aliis 34), 13: *Tu* (Diana) *Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis.* — *super iugandis*] Lex Iu-

Feminis prolisque novae feraci
Lege marita, 20
Certus undenos deciens per annos
Orbis ut cantus referatque ludos
Ter die claro totiensque grata
Nocte frequentis.
Vosque veraces cecinisse, Parcae, 25
Quod semel dictum est stabilisque rerum
Terminus servet, bona iam peractis
Iungite fata.

26. *dictum est* ABO Lipsiensis, Leidensis *γ* et alii perboni Parisini; *dictum* Graevianus, Vossianus, Monacensis, *φψ*; *dictus* R. *dictum stabilis per aevum Terminus servet* Bentleius coni. — 27. *servet* cod. paene omnes, in his Blandinii, *servat* cum paucis Orelli.

lia de maritandis ordinibus, quam manifesto Horatius respicit, ab Augusto, ut minueretur caelibum numerus ac mores corrigerentur, proximo ante ludos saeculares celebratos anno lata est. Dio Cass. 54, 16: *Ὁ δ' οὖν Αὔγουστος - - τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις βαρύτερα τὰ ἐπιτίμια ἐπέταξε* (a. u. 736) *καὶ ἔμπαλιν τοῦ τε γάμου καὶ τῆς παιδοποιΐας ἆθλα ἔθηκεν.* Anno autem u. 762 lex Iulia paulum immutata nomen Papiae Poppaeae a consulibus suffectis illius anni accepit. (Dio 56, 10.) — *Lege marita*] breviter ac nove dictum. Similiter Prop. 4, 11, 33. *faces maritae* pro nuptialibus.

21-24. *Certus - - Orbis ut cantus* cet.] „ut, votis fortunantibus prolem Romanam, post *orbem*, *κύκλον*, *περίοδον*, CX. annorum decursum iidem ludi vestri saeculares rursus celebrari possint, quo ritu imperium Romanum, nova semper stirpe fultum, aeternitatem suam pie agnoscat atque testetur.“ — *Ter* cet.] „ternis diebus totidemque noctibus.“ — *grata Nocte*] propter lumina ac rogos ubique accensos (Zosim. 2, 5.) propterque hymnos, caerimonias augustas et laetitiam universalem.“ — *frequentis*] „ab innumerabili civium multitudine celebratos.“

25-28. *veraces cecinisse*] Graeca constructione. *Veridicos parcae coeperunt edere cantus* Catullus 64, 306. Hic quidem significantur carmina Sibyllina, quae quasi Parcarum ipsarum vaticinia continebant. — *Parcae*] Plato Polit. 10. p. 617. C.: *θυγατέρας τῆς Ἀνάγκης, Μοίρας.* Invocandae autem erant ut Ilithyia ex carminis Sibyllini praecepto v. 8. — *semel*] Cic. ad Att. 14, 13: Antonius *semel induxit animum sibi licere quod vellet.* — „Veraces in canendo id, quod ita a vobis *dictum* (decretum) est, ut in perpetuum valeat, quodque propter hoc ipsum *rerum* (fatorum) *stabilis terminus* (certus eventus) *servet*, stabiliat.“ Cfr. Vergil. Ecl. 4, 47: *Concordes stabili fatorum numine Parcae.* — *Terminus* autem non est huius nominis deus, sed prorsus similis est sententia Accianae illi in Hecuba apud Priscian. VI 80 H. (fr. v. 481 Ribb. *Veter fatorum terminus sic iusserat.* Verg. Aen. 4, 614: *Et sic fata Iovis poscunt, hic terminus haeret.* — *θεοὶ Ἁπάντων τέρμ' ἔχοντες.* — *ser-*

Fertilis frugum pecorisque Tellus
Spicea donet Cererem corona; 30
Nutriant fetus et aquae salubres
Et Iovis aurae.
Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo;
Siderum regina bicornis audi 35
Luna puellas.
Roma si vestrum est opus Iliaeque
Litus Etruscum tenuere turmae,
Iussa pars mutare Laris et urbem

39. *urbem* cod. plerique, *urbes* AB, Leidensis, Monacensis, Paris. 7972.

vet] optantis et precantis est: minus recte alii *servat*. — *iam peractis*] „quibus adhuc feliciter usi sumus."

29-32. *Fertilis* cet.] „Veteres in precationum formulis haec tria felicitatis momenta, frugum ubertatem, feturam gregum, matronarum fecunditatem, plerumque coniungunt. Sophocl. Oedip. Tyr. 171. Herod. 3, 68." HUSCHKIUS ad Tib. 2, 5, 91. — *Fertilis-pecoris* per zeugma pro *fecunda;* contra *fecundus* pro *fertilis* de arboribus Od. 3, 23, 6. — *Tellus*] Conf. versus Sibyll. 10 sq., ius iurandum Philippi ad v. 9. — „Sit frugum ubertas et prospera pecudum fetura." SCHOL. Hanc sententiam venusta imagine sic exornat, ut Tellus dea, ipsa laeta sua fertilitate, eo munere fungatur, quo grati coloni, cum Cererem spiceis coronis ornant, ut comparet etiam in antiquitatis monumentis. Tibull. 1, 1, 15: *Flava Ceres, tibi sit nostro de rure corona Spicea.* — *fetus*] H. 1. agrorum fruges. Cic. de Or. 2, 131: *quo meliores ager fetus possit et grandiores edere.* — *Iovis aurae*] Ex antiquo sermonis usu, quo tempora et varia caeli temperies et pluvia Iovi tribuebantur. Epod. 2, 29: *tonantis annus hibernus Iovis.* Hom. Il E 91: *Διὸς ὄμβρος.* Eumen. Paneg. Const. 13: *Iuppiter moderator aurarum.* Itaque et adiectivum *salubres* et genitivus *Iovis* et ad *aquas* et ad *auras* referenda sunt.

33-36. *Condito--telo*] „Omnem pestem a populo Romano avertens." Magna cum arte revertitur ad Apollinem, Augusti custodem et quasi genium tutelarem, et ad Dianam, quorum numina initio invocarat. — *mitis placidusque*] Duplex ἐπίθετον, a nonnullis reprehensum, videtur referre sermonem formularem. Certe etiam Ovid. Met. 4, 31: *Pacatus mitisque, rogant Ismenides, adsis.* — *puellas*:] Cum quid supplicare debeant chori seq. versibus exponatur, hic colon ponendum erat, non cum aliis maior distinctio, qua dissecarentur sententiae.

37-40. *si-est*] „si est, ut est reapse." In precibus modestior particula quam *quoniam.* Etenim sic procedunt sententiae: „Quoniam Roma vestrum est opus, etiam in posterum ei quocunque modo ut faveatis, precamur." — *vestrum-opus*] quatenus Apollo (cui, ut solet, iungitur soror) Aeneam Italiam petere iusserat. Cfr. Od. 4, 6, 21

Sospite cursu, 40
Cui per ardentem sine fraude Troiam
Castus Aeneas patriae superstes
Liberum munivit iter, daturus
Plura relictis:
Di, probos mores docili iuventae, 45
Di, senectuti placidae quietem
Romulae genti date remque prolemque
Et decus omne;
Quaeque vos bobus veneratur albis
Clarus Anchisae Venerisque sanguis, 50
Impetret, bellante prior, iacentem

46. *senectuti* ABMO$\varphi\psi$ Leidensis aliique. *senectutis* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, Rγ paucique alii, Bentley, Haupt, Vahlen. — 49. *Quaeque* cod. plerique, in his Blandinii. *Quique* Monacensis cum paucis. — *bobus* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis OR cum Parisinis nonnullis. *bubus* AR$\gamma\varphi\psi$ Monacensis, Leidensis. — 51. *Impetret* Blandinii AB Monac. alii, *imperet* haud pauci.

sqq. — *pars*] quotquot Aeneam comitati sunt. — *Sospite cursu*] „ita iussi, ut salvi in Italiam pervenirent."

41-44. *sine fraude*] „sine damno aut pernicie Aeneae omniumque eius comitum:" ut Od. 2, 19, 19: *Nodo coërces viperino Bistonidum sine fraude crines*; haud raro Vergil. et iam Cic. pro S. Rosc. A. § 49 pro Murena § 73. — *Castus*] „pius, cui propterea favebatis." Sic *incestus*, impius, Od. 3, 2, 30. — *Plura*] „conditurus per posteros suos imperium Troiano potentius." — Antiquissima, quae nunc exstet, mentio *τῆς ἀποικίας Φρυγῶν* duce Aenea reperitur in Sophoclis Laocoontis fr. 342 Dind.

45-48. *Di*] proxime refertur ad Apollinem et Dianam. — *senectuti placidae quietem*] „tranquillitatem, quam unice optant, senibus date, ut placide, sine ulla molestia ac miseria, ad vitae finem perveniant." *Placida* egregie dicitur *senectus*, quae sibi *placet*, prorsus contenta est vita et ante acta et ea, quae etiamnunc ipsi concessa est." — V. 1. igitur huius strophae ad iuventutem refertur, v. 2 ad senes, quibus hae ipsae preces egregie placere debebant; v. 3 et 4 universum populum Romanum complectuntur; qua distributione magna cum arte usus est poëta. — *Romulae*] pro *Romuleae*, ut Od. 4, 5, 1. — *remque*] „opum affluentiam." — *prolemque*] *que* colliquescit cum v. seq. Cfr. Od. 4, 2, 22. 23.

49-52. *Quaeque*] „Et quae, boves albas (Vers. Sibyll. 12) vobis immolans, vos precatur Augustus, ea consequatur." Constructio *venerari aliquem aliquid* (ut *precari*, *poscere*, *postulare*, *rogare* cet.) ex antiquiore Latinitate retenta est etiam ab A. Caecina apud Cic. ad Fam. 6, 7: *qui multa deos venerati sunt contra eius salutem;* sicque Sat. 2, 2, 124: *Ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto.* Sat. 2, 6, 8: *Si veneror* (precor) *stultus nihil horum.* — *bellante prior*, - *Lenis*] „itaque dis faventibus semper vic-

Lenis in hostem.
Iam mari terraque manus potentis
Medus Albanasque timet securis,
Iam Scythae responsa petunt superbi 55
Nuper et Indi.
Iam Fides et Pax et Honos Pudorque
Priscus et neglecta redire Virtus
Audet, apparetque beata pleno
Copia cornu. 60
Augur et fulgente decorus arcu

53. *manus potentis* cod. *manum potentem* Bentl. coni. — 57. *Honos* Graevianus, Vossianus, Leidensis, Lipsiensis φψ, ex ceteris Parisinis 7973, 10310. *honor* ABMORby alii nonnulli.

tor hostium evadat, clementer autem, ut decet virum fortem pariter ac generosum, domitis parcat.“ Verg. Aen. 6, 854: *Parcere subiectis et debellare superbos.*

54-56. *Medus*]Parthus.Nota quam caute totum per carmen omnem bellorum civilium, quae imperium laceraverant, vel occultissimam mentionem devitet ac de exteris dumtaxat nationibus ab Augusto domitis loquatur, tum v. 57 de fide ac pace ab eodem restituta. — *Albanas*] „Romanorum ex Alba Longa ortorum.“ — *responsa*] „*edicta* illa *Iulia* (Od. 4, 15, 22), quomodo seditiones intestinas componere, quid Romanis praestare debeant.“ — *superbi*] dicuntur tam Scythae quam Indi. — *Indi*] Augustus ipse in Monum. Ancyr. 5, 50 (pg. 89 Moms.) *ad me ex India regum legationes saepe missae sunt numquam adhuc visae apud quemquam Romanorum principem.* Sueton. Aug. 21 *Indos etiam ac Scythas auditu modo cognitos pellexit ad amicitiam suam populique Romani petendam.*

57-60. *Fides*] Theognis 1137: *Πίστις, μεγάλη θεός.* — *Pax*] Eurip. Orest. 1682: *τὴν καλλίστην Θεῶν Εἰρήνην.* Eius ara erat Athenis. Isocr. XV 109. Corn. Nep. Timoth. 2. — *Honos*, qui a Romanis colebatur, proprie est *Honos Virtutis*, qui virtutem consequitur; sed iam a M. Marcello bello Gallico ad Clastidium aedes HONORI ET VIRTUTI vota est. Liv. 27, 25. — *Pudor*] Apud Eurip. Hipp. 77: *ἀκήρατον - λειμῶνα - - Αἰδοῦς - ποταμίαισι κηπεύει δρόσοις.* — *Priscus*] Verg. Aen. 6, 879: *heu prisca fides!* — *redire*] in terras, quas cum a mortalibus coli desita esset, maesta reliquerat; id quod Graeci de Astraea, *Δίκη*, narrabant; item Hesiodus *Ἔργ.* 198: *Λευκοῖσιν φαρέεσσι καλυψαμένω χρόα καλὸν Ἀθανάτων μετὰ φῦλον ἴτον προλιπόντ' ἀνθρώπους Αἰδὼς καὶ Νέμεσις.* — *Copia*] abundantiae dea; cuius imagine praecipue delectatus esse Augustus videtur. Od. 1, 17, 14 sqq. Ep. 1, 12, 28 sq. — *cornu*] Graeci simile habent *Ἀμαλθείας κέρας.* Apud Senecam Med. 65. Paci ipsi tribuitur cornu copiae: *Et cornu retinet divite copiam.* — „Pacatum autem et quietum iam esse terrarum orbem cum verbis tum numeris lenioribus egregie declaravit poëta, ut qui in strophis 14 et 15 quinquies molli caesura trochaica usus sit.“ STEINER.

61-64. Vide, quo studio iam tertium in Apolline, Augusti, ut ita

Phoebus acceptusque novem Camenis,
Qui salutari levat arte fessos
Corporis artus,
Si Palatinas videt aequus aras, 65
Remque Romanam Latiumque felix
Alterum in lustrum meliusque semper
Prorogat aevum.

65. *aras* Blandinii Rγ Om2, Porphyr. et schol. cod.γ, Haupt, Keller, Eckstein, Vahlen. — *arces* ABMO, Graevianus, Leidensis, φψ Parisini 7972, 7973, 8213, Bentley, Orelli, L. Müller. — 68. *Prorogat* Blandinii B Monacensis, Leidensis. *Proroget* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, ORγφψ et alii.

dicam, exemplari, praedicando immoretur, poëta. „In proodo chorus cecinit: Date quae precamur, Phoebe et Diana. In mesodo eandem sententiam iteravit: Audite nostras preces, Apollo et Luna. Denique in epodo Str. 16-19 universus chorus hanc sententiam ita repetit, ut non iam numina ipsa alloquatur, sed ad populum, ni fallor, conversus, tertia persona dicat: Phoebus et Diana cum XV virorum pias preces, quas illi in sacrificando pro imperii incolumitate susceperunt (Zosimus 2, 15), tum nostra quae modo nuncupavimus vota benigne curent. Postremo certam chori spem id fore exprimit.“ STEINER. — *fulgente*] Apollo poëtis modo χρυσότοξος, modo ἀργυρότοξος, ut Hom. Il. *A* 37. — *acceptus-Camenis*] Eurip. Med. 426: Φοῖβος, ἀγήτωρ μελέων. Orph. Hymn. 34, 6 est Μουσαγέτης, ut alibi Hercules. — *levat-fessos-artus*] „medetur aegris“, ut Celsus. 1. Praef.: *levatum magis eorum morbum esse.* Tibull. 4, 4, 10 ad Apollinem: *Sancte veni tecumque feras quicunque sapores, Quicumque et cantus corpora fessa levant.* Utrobique v. *fessus* significat languidum ex morbo.

65-67. *Si Palatinas--aras*] „Has ipsas, ad quas cantu eum veneramur.“ „Si propitius respicit, ut re vera respicit, aedem suam in monte Palatino ab Augusto ante hoc decennium magnificentissime exstructam arasque ibi positas.“ Multi ac boni codices habent *arces*; quod Bentleius, etsi utramque lectionem probam et venustam appellat, tamen praeferendum putat: Ovid. Trist. 1, 1, 69: *Forsitan exspectes, an in alta Palatia missum Scandere te iubeam Caesareamque domum, (Ignoscant augusta mihi loca dique locorum): Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.* — *Remque Romanam Latiumque-Prorogat*] Memor fuisse videtur Ennii Ann. 454 V.: *Audire est operae pretium procedere recte Qui rem Romanam Latiumque augescere voltis.* — V. *felix* iunge cum v. *lustrum*, ne careat ἐπιθέτῳ. *Lustrum* autem, Romanis περίοδος religiosa, proprie, non infinite (ut aliis placuit) accipiendum, ideo potissimum, quod anno praecedente 736. Augustus πέντε τῆς προστασίας ἔτη, ἐπειδήπερ ὁ δεκέτης χρόνος ἐξήκων ἦν, προσέθετο. Dio 54, 12. Hoc *lustrum* principe Augusto felix fore sibi spondet poëta; *alterum* autem „proximum“; iam sequitur tempus infinitum *meliusque semperaevum; semper* ex formula, ut Tib. 1, 7,

Quaeque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum 70
Curat et votis puerorum amicas
Applicat auris.
Haec Iovem sentire deosque cunctos
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus et Phoebi chorus et Dianae 75
Dicere laudes.

71. 72. *Curat—Applicat* Blandinii, ABMO Leidensis, Vossianus, Graevianus alii, Bentl., Haupt, L. Müller, Keller, Vahlen, *Curet—Applicet* cum paucis cod. Orelli.

63: *At tu, Natalis, multos celebrande per annos, Candidior semper candidiorque veni.*

69-72. *Quaeque*] Ut Apollinem per aedem Palatinam, sic Dianam obtestatur chorus per religiones et Romae et in Latio, in monte Algido (Od. 1, 21, 6) illi institutas, ut, si propitia sit imperio Romano, hoc fortunare velit. Zosim. 2, 5: *ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος, ὃ ἐν τῷ Ἀουεντίνῳ λόφῳ καθίδρυται κτλ.* — *Quindecim - - virorum*] Cum hi ludi saeculares ex librorum Sibyllinorum responso celebrarentur, quos solis Quindecimviris Sac. Fac. adire licebat, consentaneum erat, ut hoc sacerdotum collegium diserte memoraretur. Tacit. Ann. 11, 11: *collegio Quindecimvirum antiquitus ea cura* (ludorum saecularium), *et magistratus potissimum exsequebantur officia caerimoniarum.* — *puerorum*] utriusque sexus. Paulus de Verb. Signif. ed. Cramer. p. 78. 163, 1: *Pueri appellatione etiam puella significatur.*

73-76. *Haec*] „quae precati sumus quaeque ut exaudiantur a dis immortalibus, ex animi nostri sententia optamus.“ — *sentire*] „hanc eandem voluntatem esse deorum adeoque fore, ut nostras preces benigne exaudiant.“ — *deosque cunctos*] Religiosa hac formula eos etiam complectitur, qui per carmen ipsum non erant implorati, ut Iuno, Minerva, Neptunus, Mars. — *Doctus*] „edoctus a poëta.“ Od. 4. 6. 43: (chorus) *docilis modorum Vatis Horati.* — *Phoebi - et Dianae Dicere laudes*] Recte se habent genitivi. Verg. Ecl. 6, 6: *qui dicere laudes, Vare, tuas cupiant.* Dativus est apud Tibull. 1, 3, 31: *Bisque die resoluta comas tibi dicere laudes Insignis turba debeat in Pharia.*

EXCURSUS

Ad. v. 1.

„Fuit apud Graecos volgata (?) atque a philosophis Platonicis Stoicisque maxime exculta opinio de magno anno mundano, tum demum impleto, cum omnia sidera in ortus suos redirent et omnium rerum *ἀνακύκλωσις* et *ἀποκατάστασις* futura esset. Macrob. in Somn. Scip. 2, 17.) Eadem fama etiam inter Etruscos et Romanos fuit, ubi in libris ritualibus Etruscorum et Romanorum libris Sibyllinis ille annus in decem menses magnos sive saecula divisus, neque tamen

eorum mensium longitudo et exitus certis finibus circumscriptus erat, sed portentis divinitus missis indici credebatur. (Servius et Voss ad Verg. Ecl. 4, 4. Censorin. de die nat. 17. et 18.) Unde etiam ludi saeculares apud Romanos diversis intervallis instituti sunt. (Censor. l. l.) In libris Sibyllinis praeterea scriptum erat, quis quoque mense imperaret deus. Primo mensi Saturnus praeerat, ultimus Soli sive Apollini tribuebatur. (Nigidius apud Serv. ad Ecl. 4, 10.) Apollinem praecessisse videtur Diana, cui etiam in civili anno mensis November sacer erat. Quamobrem in Horatii carmine saeculari Apollo et Diana prae ceteris dis celebrati sunt. Romani vero hoc ipso tempore saeculo decimo se vivere putabant. Etenim cum post mortem C. Iulii Caesaris stella crinita apparuisset, Volcatius haruspex hunc cometam significare exitum saeculi noni et ingressum decimi in contione dixit. (Serv. ad Ecl. 9, 47.)" IAHN ad Verg. Ecl. 4, 10.

Q. HORATII FLACCI

EPODON

LIBER.

PROLEGOMENA.

„Quantum ex iis, quae ad nos pervenerunt, reliquiis iudicari potest, antiquissima Graecorum carmina ex versibus unius generis, iisque non nexis constiterunt. Sed cum poësis ex epici carminis magnitudine et gravitate ad breviora et tenuiora argumenta transferretur, numeros quoque apta aliqua complexione concludi oportebat. Ita inventi sunt epodi, quorum antiquissimum genus versui heroico subiectum habuit pentametrum ex duabus heroici partibus factum; eaque consociatio nomen nacta est carminis elegiaci. Excoluit hanc epodorum rationem maxime Archilochus, nunc duos simplices versus consocians, ut: *Πάτερ Λυκάμβα, ποῖον ἐφράσω τόδε; Τίς σὰς παρήειρε φρένας;* nunc priorem ponens asynartetum, ut: *Τοῖος γὰρ φιλότητος ἔρως ὑπὸ καρδίην ἐλυσθεὶς Πολλὴν κατ' ἀχλὺν ὀμμάτων ἔχευεν* (Hor. Od. 1, 4), nunc posteriorem, ut est in hoc Horatii (Epod. 13.): *Horrida tempestas caelum contraxit, et imbres Nivesque deducunt Iovem; nunc mare nunc siluae,* nunc utrumque, si quidem id iam Archilochus, et non alii post eum instituerunt. Ita in hoc Simonidis: *Πολλάκι δὴ φυλῆς Ἀκαμαντίδος ἐν χοροῖσιν Ὧραι Ἀνωλόλυξαν κισσοφόροις ἐπὶ διθυράμβοις.* Et ut minor versus praecederet, qui proodi potius vocantur, Epod. 11: *Petti, nihil me sicut antea iuvat Scribere versiculos, amore percussum gravi.*“ HERMANNUS Elem. doctr. metr. p. 670.

De suis epodis Maecenati suo Horatius haec scripsit epist. 1, 19, 23 sq.

Parios ego primus iambos
Ostendi Latio, numeros animosque secutus
Archilochi, non res et agentia verba Lycamben.

Scripti sunt omnes, nisi fallor, eis annis qui inter Philippense proelium et Actiacum intermissi sunt, nisi quod ep. IX paucis diebus post victoriam Actiacam compositus est.

CARMEN I.

Ibis Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula,
Paratus omne Caesaris periculum
Subire, Maecenas, tuo.
Quid nos, quibus te vita si superstite 5
Iucunda, si contra, gravis,

I. 5. *vita si* codices paene omnes *vita sit* Aldus, Meineke, Peerlkamp, O. Keller. *vita* (om. si) pauci (OSbcγ) *vita erit superstite* H. I. Müller.

I. Constitutum erat, cum hoc carmen compositum est, ut Maecenas Octavianum in bellum adversus M. Antonium comitaretur, quod tamen consilium constat postea mutatum esse Maecenatemque Romae mansisse, ut urbanis negotiis praeesset ac seditiones fortasse orituras mature opprimeret. Tempore belli Actiaci Romae et Italiae praepositus *absentis partibus Caesaris* functus est, ut ait Seneca Ep. 114, 6 et Dio Cass. 51, 3: *Μαικήνου, ᾧ καὶ τότε ἥ τε Ῥώμη καὶ ἡ λοιπὴ Ἰταλία προσετέτακτο.* „Cum Caesar et milites omnes et vero etiam senatores et *equestris* dignitatis viros Brundisium evocasset, *τοὺς μέν, ὅπως τι συμπράξωσιν αὐτῷ, τοὺς δ', ὅπως μηδὲν μονωθέντες νεοχμώσωσι, τό τε μέγιστον, ὅπως ἐνδείξηται τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι καὶ τὸ πλεῖστον καὶ τὸ κράτιστον τῶν Ῥωμαίων ὁμογνωμονοῦν ἔχοι* (Dio 50, 11) etiam Maecenas (per aliquod tempus) eo se contulisse videtur.“ FRANKE. a. u. c. 723, quo anno pugna Actiaca pugnata est IV. Non. Sept.)

1-4. *Ibis*] Tota propositio, ut et v. 11. *Feremus - - pectore*, non est interrogatio, sed affirmatio. „Caesaris navibus Liburnis (Od. 1, 37, 30), quae celerrimae quidem, sed triremibus multo humiliores sunt, ibis inter ingentes illas triremes Antonii, cum hoc depugnaturus.“— *Augusto dimicante Actiaco proelio cum Liburnorum auxiliis praecipue victus fuisset Antonius, experimento tanti certaminis patuit Liburnorum naves ceteris aptiores.* Vegetius r. milit. 4, 33. — *propugnacula*] Plin. H. N. 32, 1: *Armatae classes imponunt sibi turrium propugnacula, ut in mari quoque pugnetur velut e muris. Ξυλίνους πύργους* Antonii naves habebant teste Plut. in Ant. 66 et Dione 50, 23. De iisdem Verg. Aen. 8, 691: *pelago credas innare revolsas Cycladas aut montes concurrere montibus altos; Tanta mole viri turritis puppibus instant.* Sed ipsa illa navium moles exitio deinde fuit Antonio, Octaviani contra naves *„μικρότεραι καὶ ταχύτεραι.“* Dio 50, 32. — *Subire*] „excipere cum tuo periculo.“

5. 6. *Quid nos*] coniungendum cum proximis: *utrumne persequemur — te vita si superstite*] Propter sequens *si* duplicem constructionem miscuit: „si superstes mihi eris“ et: „te superstite.“ Sic enim malim expedire quam cum aliis: „si te superstite (vita) sit s. vivatur.“ Multi particulam *si* ut redundantem aegre ferentes amendaverunt: *vita sit, vita si est, vita erit*, sed nihil mutandum censuimus. — *si contra*] Particula *sin* nusquam usus est Horatius. Ad sententiam confer Od. 2, 17, 5-9.

Utrumne iussi persequemur otium,
Non dulce, ni tecum simul,
An hunc laborem mente laturi, decet
Qua ferre non mollis viros? 10
Feremus, et te vel per Alpium iuga
Inhospitalem et Caucasum
Vel Occidentis usque ad ultimum sinum
Forti sequemur pectore.
Roges, tuum labore quid iuvem meo, 15
Imbellis ac firmus parum?
Comes minore sum futurus in metu,
Qui maior absentis habet;
Ut assidens implumibus pullis avis
Serpentium allapsus timet 20

10. *Qua* ABORγ, *Quem* Graevianus, Vossianus, Leidensis, Lipsiensis bcdφψ alii. — 15. *labore* correxit Glareanus, codices omnes *laborem*, quod metro repugnat. Aem. Baehrens transposuit: *Roges laborem quid tuum iuvem meo.* — 17. *sum* codices, *sim* N. Heinsius probante Bentleio.

7-13. *persequemur*] Sic Cic. Off. 3, 1: *otium persequimur.* — *laturi*] Eadem ellipsi v. substantivi, qua Ennius in Andromacha apud Cic. Tusc. 1, 105. v. 91 Ribb.: *Vidi, videre quod me passa aegerrume.* — *Inhospitalem-Caucasum*] ut Od. 1, 22, 6. Seneca Thyest. 1049: *inhospitalis Caucasi rupem asperam.* — *sinum*] Oceani, ad Hispaniae oram ultimam. SCHOL. Cfr. Od. 2, 6, 1: *Septimi Gades aditure mecum.* Vergil. Ge. 2, 123: *Extremi sinus orbis.*

15-18. *Roges*] „Ex me quaeres fortasse.“ — *Imbellis*] Od. 2, 6, 7: *lasso maris et viarum Militiaeque.* — *firmus parum*] ad valetudinem pertinet, qua non optima utebatur. — *minore sum*] Certo atque obfirmato animo respondet superiori quam exspectat, interrogationi, quocirca indicativo utitur. — *habet*] „tenet, occupat.“

19—22. *Ut assidens*] Aeschyl. Sept. adv. Theb. 274 K.: *Δράκοντα δ' ὥς τις τέκνων Ὑπερδέδοικεν λεχαίων δυσευνάτορας Πάντροφος πελειάς.* Atque de palumbo hic cogitare licet, ut gratior fiat imago. Alii de hirundine exposuerunt haud memores has in tectis, turribus, rupibus praeruptis nidificare solere, quae in loca serpentes allabi vix possunt. „Ut avis eo tempore, quo fovet implumes pullos, his relictis, id est, cum eos escae petendae causa reliquit, magis timet serpentium impetus in nidum suum.“ Statim autem sequitur comparatio v. *magis* significata; nimirum volgaris ratio cum fuisset: „timet magis pullis relictis quam cum praesens est in nido;“ hanc praetulit: „etsi, non plus auxilii illis,“ pro quo pronomine non sine vi posuit *praesentibus*, se laturam esse videt; qua ratione mutua caritas matris et pullorum optime exprimitur. Ac similia, quos pleonasmos olim vocabant, habebat consuetudo La-

Magis relictis, non uti sit auxili
Latura plus praesentibus.
Libenter hoc et omne militabitur
Bellum in tuae spem gratiae,
Non ut iuvencis illigata pluribus 25
Aratra nitantur meis
Pecusve Calabris ante sidus fervidum
Lucana mutet pascuis,

21. *uti sit* quartus [fort. antiquissimus] cod. Blandinius, codex Pulmanni H., Bentley, Haupt, L. Müller, Vahlen. *ut adsit* (vel *assit*) ABOSdγ cum aliis, Keller, Eckstein. *ut sit* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis Rφψ. — 26. *meis* codices paene omnes, Keller, Vahlen. *mea* pauci et deteriores quidem cod. probantibus Bentleio, Orellio, Hauptio ed. 1, 2, 3, L. Müller, Eckstein aliis. — 28. *pascuis* Blandinii omnes, Graevianus, Vossianus, Lipsiensis Rγφψ, *pascua* AMO Leidensis cum paucis.

tina. Plaut. Pseud. 1142: *ted ipsus coram praesens praesentem videt.* Terent. Adelph. 393: *Non quia ades praesens, dico hoc.* — *allapsus*] *lapsus* serpentum est Verg. Aen. 2, 225. Optime παραφράζει Silius 12, 56: *tacito si ad culmina nisu Evasit serpens.* — *non uti sit-latura*] non quo (quod) se laturam esse speret. Altera lectione *ut adsit* eadem res bis significatur. Nodos in stirpe quaerere nobis videtur Aem. Baehrens cum dicit: 'quia avis quae adsidet custoditque pullos, non simul reliquisse potest, illud *magis relictis* stare nequit. Gogavii vero inventum *minus* parum iuvare recte admonet Peerlkampius; utique enim *timet minus quam relictis* (scil. timet) flagitat latinitas; neque *quam* sic quidem omissi ullum suppetit exemplum. Porro non laudaverim bis eodem modo dici *minore in metu* et *timet minus:* itaque scrib. *magis quieta'* —.

23-26. *Libenter*] „Totius huius belli laborem adibo, nullo abs te praemio exspectato, sed tuae erga me benevolentiae spe ac studio ductus.“ — *militabitur bellum*] „a me“; nove dictum. SCHOL. — *Non ut* cet.] „Non ut plus quam ante agri possideam.“ — *nitantur*] „incumbant in terram proscindendam in arvo gravi et pingui, adeoque fertili.“ Aratris nisus poëtice tribuitur, qui proprie boum est. — *pluribus*] Varro R. R. 1, 19: *Si Saserna dicit verum, ad centum iugera iugum opus est, si Cato, ad octogena.* — *meis*] optimi codices, quos immerito multi propter luxatam verborum collocationem Horatio usitatam spernunt.

27. 28. *Pecusve Calabris* cet.] „ut numerosi mihi sint greges variisque in regionibus ampla pascua, ita ut, quemadmodum faciunt divites, aestate oves meae e Calabria in Lucaniam minus aestuosam agantur.“ Varro R. R. 2, 1, 16: *greges ovium longe abiguntur ex Apulia in Samnium aestivatum.* Ibid. 2, 2, 9: *mihi greges in Apulia hibernabant, qui in Reatinis montibus aestivabant.* (Cfr. etiam Epist. 2, 2, 177: *Calabris Saltibus adiecti Lucani.*) — *ante sidus fervidum*] ante Caniculae ortum. Notandum Horatium aliquoties legem illam violasse, ne ante quintam arsin vox ex pluribus syllabis in longam desineret, praeter hunc locum v.

Neque ut superni villa candens Tusculi
Circaea tangat moenia. 30
Satis superque me benignitas tua
Ditavit: haud paravero,
Quod aut avarus ut Chremes terra premam,
Discinctus aut perdam ut nepos.

29. *Neque* ABMO Leidensis paucique alii, *nec* Graevianus (ut videtur), Vossianus, Lipsiensis Rbdγφψ. *superni* codices (*superne* pauci), *superbi* Markland, *supini* Bentley, Lehrs. — 34. *perdam ut nepos* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis RSbcdγφψ, *perdam nepos* ABMO Leidensis alii.

29. epod. 2, 13. 23. 33. 47. 3, 9. 13. 4, 13. 5, 17. 19. 93. 8, 15. 9, 27. 29. 10, 7. 21. 11, 3. 27. — De constructione v. *mutare* cfr. ad Od. 1. 17, 2. Sat. 5, 7, 110. — *pascuis*] „Nos ideo *pascuis* praeferimus, ne in tribus continuis epodis eadem exeat terminatio. BENTL.

29. 30. *superni*] Vetus Tusculum (anno Chr. 1191 a Romanis dirutum) in monte supremo conditum erat, hodiernum sive *Frascati* in clivo leniter assurgente. Utique Od. 3, 4, 23 est *Tibur supinum*; verum propterea non idem ἐπίθετον hic quoque poëtae erat obtrudendum. — *Tusculi Circaea-moenia*] Tusculum a Telegono, Ulixis ex Circa filio, conditum ferebant; unde Od. 3, 29, 8: *Telegoni iuga parricidae*, ubi vide adnot. Construe: *Non, ut villa candens tangat moenia Circaea Tusculi superni*, id est; „non opto, ut villa mihi obtingat marmorea et magnifice exstructa prope ipsum Tusculum.“ Videlicet longe pretiosiores magisque appetitae erant villae amoenum illud oppidum proxime attingentes quam remotiores. Tres igitur res primarias inter locupletium possessiones enumerat, latifundia agri, pascua, villam amoeno situ magnifice exstructam.

31. 32. *Satis superque*] Epod. 17, 19: *Dedi satis superque poenarum tibi.* Ad sententiam cfr. Od. 2, 18, 12: *nec potentem amicum Largiora flagito, Satis beatus unicis Sabinis.* Od. 3, 16, 38: *Nec si plura velim, tu dare deneges.* (Sat. 2, 6, 1.) —

33. 34. *avarus ut Chremes*] Meineke ad Menandri fr. p. 80. ed. pr. probabiliter docet, h. l. non cogitare Horatium de Menandri Thesauro, in quo senex thesaurum quidem in monumento occultarat, sed non avaritiae causa, verum ut filio prodigo patrimonii partem servaret. Contra in alia aliqua Menandri fabula δανειστὴς Χρέμης, πρεσβύτης φιλοκερδής (Alciphr. Ep. 3, 3), avaritia impulsus thesaurum videtur defodisse.—*Discinctus*] „soluta, laxa veste indutus“, ut solebant prodire homines molles ac luxu dissoluti. (Sat. 1, 2, 25.) Sic Sulla optimates saepius admonuit, ut Iulium Caesarem *male praecinctum puerum caverent.* Sueton. Iul. 45. — *nepos*] „NEPOS luxuriosus a Tuscis dicitur; vel NEPOTES sunt luxuriosae vitae homines appellati, quod non magis his res sua familiaris curae est, quam iis, quibus pater avusque vivunt.“ FESTUS Mülleri pag. 165. Adde quod avi nimia indulgentia nepotes saepe corrumpunt.

CARMEN II.

'Beatus ille, qui procul negotiis,
Ut prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis,
Solutus omni fenore,
Neque excitatur classico miles truci, 5
Neque horret iratum mare,
Forumque vitat et superba civium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos, 10

II. Inducit Alfium, feneratorem ditissimum (cuius mentionem facit etiam Columella 1, 7, 2: *Vel optima nomina non appellando fieri mala fenerator Alfius dixisse verissime fertur.*), optima fide praedicantem innumerabilia vitae rusticae gaudia ac delicias. *Εἰρωνεία* quattuor demum ultimis versiculis festive admodum et *παρὰ προσδοκίαν* prorumpit nosque docet in eo uno elaborasse Horatium, ut hominem vel etiamtunc viventem vel ex recentis memoriae recordatione omnibus satis notum ridiculum redderet. Etenim, cum iamiam in eo esset, ut tot tantasque voluptates facili opera sibi pararet, velut invitus, sed necessitudine quadam indolis suae coactus, illico ad pristinam lucri cupiditatem redit fenerator. „*Naturam expellas furca, tamen usque recurret.*" — Simile carmen eodem metro composuit Martialis I 49.

1-4. *negotiis*] „cunctis vitae urbanae molestiis", quibuscum comparatum gratissimum exsistit omne opus rusticum. — *prisca gens*] aurea illa aetas. — *Paterna rura*] „quae non emptionibus aucta sunt, sed a patre et maioribus hereditate *beato* illi tradita." — *exercet*] „subigit, arat, propriis tamen bobus, non aliunde conductis." Verg. Ge. 1, 99: *Exercetque frequens tellurem atque imperat arvis.* Ib. 2, 356: *presso exercere solum sub vomere.*— *Solutus*] „qui neque dat neque accipit fenori."

5-8. *Neque*] Neque militat nec mercaturam exercet nec tamquam petitor, reus, advocatus, accusator forensia habet negotia, nec cum nullius sit cliens, mane patronum superbum salutare cogitur. — *excitatur*] ex otio et quiete, *tubae terribili sonitu* (Ennii Annal. 451). Tibull. 1, 1, 4: *Martia cui somnos classica pulsa fugent.* — Ad totum locum cfr. Verg. Ge. 2, 493 sqq. Columella Praef. § 7.

9. 10. *Ergo*] „Igitur, cum ab eiusmodi tricis liber sit, *maritat* arbores vitibus," quod verbum rusticorum proprium est. Cfr. Colum. 11, 2, 79. — Vitam rusticorum Italorum egregie describit Ovid. Fast. 4, 691 sqq. — *propagine*] vitis ramusculis in terram curvatis ac defixis; unde cum radicibus actis convaluissent, tertio anno *adultis* arbores maritabantur. — *Altas-populos*] Varro RR. 1, 8: *Ubi-natura humida, ibi altius vitis tollenda, quod in partu et alimonio vinum non ut in calice quaerit aquam, sed solem*; unde iam Cato praeceptum dedit: *Quam altissimam vineam facito.* „Populus *alta* pariter dicitur a Tibullo 1, 4, 30, *celsa* a Phaedro 3, 17, 4, *procerissima* Cic.

Aut in reducta valle mugientium
Prospectat errantis greges,
Inutilisque falce ramos amputans
Feliciores inserit,
Aut pressa puris mella condit amphoris, 15
Aut tondet infirmas ovis;
Vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus agris extulit,
Ut gaudet insitiva decerpens pira,
Certantem et uvam purpurae, 20

II. 20. *purpurae* codices plerique, *purpura* quattuor Blandinii.

de Legg. 1, 5.“ FEA. Columella 5, 6, 4: *Vitem maxime populus videtur alere, deinde ulmus.*

11—14. Non sine arte primum memorat vitium culturam, deinde otium domini suos greges per sinuosam convallem sparsos cum laetitia contemplantis, tum rursus gratum putationis et insitionis opus, quod quidem in mensem Martium incidebat, cum maritatio fieret mense Octobri; sic naturam ipsam secutus perpetuam ac propter hoc ipsum iucundam vitae rusticae varietatem pingit. „In verbis autem *Aut in reducta* nihil diutini operis est, sed brevis tantum intermissio et voluptas, prospectus armentorum pascentium, qui non modo inter maritationem et insitionem, sed etiam in ipsis intervenire potest et solet.“ BENTLEIUS. — *reducta valle*] Idem ἐπίθετον Od. 1, 17, 17; — *falx* frondatorum, putatorum, non minus quam messorum. — *Feliciores*] Fronto ad amic. 2, 6 p. 304. Rom.: *Leges pleraeque poena sanciunt, ne quis felicem arborem succidat. Quaenam est arboris felicitas? Rami fecundi et frugiferi, bacis et pomis onusti.*

15-20. *pressa*] mellatio; mel ex favis in saligneum qualum congestis expressum, eliquatum. Verg. Ge. 4, 140: *spumantia cogere pressis Mella favis.* Colum. 9, 15, 13: *Ubi liquatum mel* (e favis) *in subiectum alveum defluxit, transfertur in vasa fictilia.* — *infirmas*] „imbecillas.“ Ovid. Ib. 43: *Pax erit haec nobis, donec mihi vita manebit, Cum pecore infirmo quae solet esse lupis.* — *Vel cum*] Sic Epod. 12, 13: *Vel mea cum saevis agitat fastidia verbis.* Sat. 2, 7, 95: *Vel cum Pausiaca torpes, insane, tabella.* Verg. Aen. 11, 406, ubi Turnus Drancae alia cum obiecisset, ita pergit: *Vel cum se pavidum contra mea iurgia fingit Artificis scelus*, ad quem locum Wagner recte: „*Vel* sic usurpatum eam habet potestatem, ut transitum paret ad alia, *cum* respicit ad praegressa.“ — *agris*] Aptius hoc quam aliorum (Rγ) *arvis*, cum *arvum* proprie sit, quod cuiusvis generis frumentum fert, *ager* contra locus in rure, qui qualicunque modo colitur, etiam arboribus et vitibus consitus, ut hic et Verg. Ge. 2, 4: *pater o Lenaee, -- tibi pampineo gravidus autumno Floret ager.* — *gaudet -- decerpens*] ut Graeci, ἥδεται δρέπων. — *insitiva*] „ab ipso inserta.“ — *Certantem -- purpurae*] „quae colore aemulatur purpuram.“ Γενικῶς uvae cuiuslibet colorem comparat purpurae. Cfr. Od. 2, 5, 10 sqq. et Ovid. Met. 8, 676: *Et de purpureis collectae vitibus uvae.*

Qua muneretur te, Priape, et te, pater
Silvane, tutor finium.
Libet iacere modo sub antiqua ilice,
Modo in tenaci gramine:
Labuntur altis interim rivis aquae, 25
Queruntur in silvis aves,
Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
Somnos quod invitet levis.

25. *rivis* Blandin. antiquiss., „Codd. nonnulli etiam antiquissimi" Bentleii, Graevianus, Vossianus Bφψ alii. *ripis* AMO Leidensis γ. — 27. *Frondesque* Markland prob. Alf. Eberhard in Hermae 8, 126.

Nostro loco codices praestantissimi habent *purpura;* sed constanti usu Horatius Graecos imitatus omnia pugnandi verba dativo iunxit, cf. ad Od. 2, 2, 18.

21-24. *Qua*] Magis poëtica ratio videtur, ut pron. relativum forma sua exteriore ad proximum tantum nomen referatur, quam ut amplectamur supervacaneam Cuninghami coniecturam *quis*. — *Priape*] Quem locum Priapus in custodiendis hortis et agris obtineat, praeter Hor. Sat. 1, 8, optime demonstrat carmen in agro Patavino repertum marmori insculptum CIL V 2803 (pg. 274) Priap. 82: *Vilicus aerari quondam nunc, cultor agelli Haec tibi Perspectus templa Priape dico. Pro quibus officiis, si fas est, Sancte, paciscor, Assiduus custos ruris ut esse velis, Improbus ut si quis nostrum violabit agellum, Hunc tu-sed tento (al. l. taceo): scis puto quod sequitur.* — *pater*] commune deorum ἐπίθετον. — *Silvane*] Verg. Aen. 8, 601: (Silvano) *Arvorum pecorisque deo.* Vide supra Od. 3, 29, 22 *horridi dumeta Silvani.* Martial. X 92, 5 *semidocta vilici manu structas tonantis aras horridique Silvani.* — *antiqua*] et propterea patula atque umbrosa. — *tenaci*] gramen adeo densum ac spissum, ut vix e solo evelli possit, ac propter hoc ipsum homini in eo iacenti mollius gratiusque cubile praebeat quam gramen rarum."

25. 26. *interim*] „dum stratus est in herba." — *altis - ripis*] *Altae*, excelsae, ripae propter flores et virgulta, quibus vestitae sunt, etiam propter rupes prominentes nescio quid habent grati ad sensum amoenitatis; nihil contra tristius aspectu ripis fluminum marginibusque rivorum depressis, ulvosis ac paludosis. — *Queruntur*] Sic μύρεσθαι, μινυρίζειν, de avibus: „ita canunt, ut queri videantur, imprimis lusciniae." Cfr. Ovid. Am. 3, 1, 4: *Et latere ex omni dulce queruntur aves.* Verg. Ecl. 1, 59: *Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.*

27. 28. *Fontes lymphis manantibus* (ablat. instrum.) *obstrepunt* ibi iacenti. Ovid. ex Ponto 3, 1, 21: *Non avis obloquitur* (audituro). Quintil. 10, 3, 24: *silvarum amoenitas et praeterlabentia flumina et inspirantes ramis arborum aurae volucrumque cantus;* constructio eadem Od. 4, 14, 48: *Obstrepit Oceanus Britannis.* — *quod*] „id quod", „qui gratus susurrus (Verg. Culex 104: *susurrantis - - vada lymphae.*), quod murmur cet." — *leves*] „securos ac suaves", ut Od. 2, 16, 15. Conf. Theocrit. VIII 78: ἀδὺ δὲ τῷ θέρεος παρ' ὕδωρ ῥέον αἰθριοκοιτεῖν. Vergil. Georg. II 469 sq.

At cum tonantis annus hibernus Iovis
Imbris nivisque comparat, 30
Aut trudit acris hinc et hinc multa cane
Apros in obstantis plagas,
Aut amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos,
Pavidumque leporem et advenam laqueo gruem 35
Iucunda captat praemia.
Quis non malarum quas amor curas habet
Haec inter obliviscitur?
Quodsi pudica mulier in partem iuvet
Domum atque dulcis liberos, 40

29-36. *tonantis*] Videtur ἐπίθετον ornans, ut *Tonans* et *Altitonans* apud Ovidium aliquoties absolute pro Iove; non ut tonitrua in transitu autumni ad hiemem significet. — *annus hibernus Iovis*] „tempus anni hibernum ab Iove adductum." Sic Verg. Ecl. 3, 57: *formosissimus annus*, ver. Aen. 6, 311: *frigidus annus*, hiems. — *trudit*] vehementius aliquanto v. quam: „agit." — *multa cane*] In canibus venaticis poëtae amant genus femininum. Lucret. 1, 405: *canes ut montivagae*. Verg. Aen. 7, 493: *rabidae venantis Iuli--canes*. — Ad usum v. *multus* cfr. Verg. Aen. 1, 334: *Multa tibi--cadet hostia*. — *obstantis*] „ei loco, ubi transcursuri sunt apri, oppositas." — *amite*] „furcula seu pertica aucupali." FESTUS. — *levi*] „levigato." SCHOL. — *rara*] Sic Verg. Aen. 4, 131: *Retia rara, plagae*. *Rara* propter maculas largiores quam sunt in retibus piscatoriis. Plagis autem et cassibus utebantur in aprorum, caprearum, cervorum venatione, retibus in avibus et piscibus capiendis. — *dolos*] manifesto est appositio ad tensa *retia*, nec significat *escas*. Turdi (*tordi, e beccafichi*) etiamnunc sine ulla esca ab Italis huius aucupii perquam studiosis capiuntur illicibus (*civette*), formidine (*logoro*), retibus, laqueis. *Edaces* autem vocantur, quia semina atque imprimis iuniperi bacas continuo rostris appetunt. — *advenam*] „e genere adventicio." Varro R. R. 3, 5, 7. Plin. H. N. 10, 23, 30: *Cornelius Nepos--cum scriberet turdos paullo ante coeptos saginari, addidit ciconias magis placere quam grues, cum haec nunc ales inter primas expetatur, illam nemo velit attigisse* (nunc Itali neutram attingunt). Ibid. 31: *E longinquo venire* (ciconias) *non dubium, eodem quo grues modo, illas hiemis, has aestatis advenas*. — Anapaesti duo *pavidum-laqueo* et tribrachys *que lepo* ad celerem leporis cursum et volatum gruis imitandum delecti videntur. At vide ad v. 65.

37. 38. *Quis non* cet.] „Quis non *malarum*, molestarum, curarum ac sollicitudinum, quae feminarum amores comitantur, rus colens obliviscitur?" Inter amoris remedia vitam rusticam et venationem laudat etiam Ovidius R. A. vv. 169 sqq. — *Haec inter*] „inter haec venationis operisque rustici studia."

39-42. *in partem*] „eam curarum domesticarum, quae ad strenuam mulierem proprie pertinent: ἐν μέρει." Eur. El. 71. Electra ad αὐτουργόν, cui in matrimonium data

Sabina qualis aut perusta solibus
  Pernicis uxor Apuli,
Sacrum vetustis exstruat lignis focum
  Lassi sub adventum viri,
Claudensque textis cratibus laetum pecus 45
  Distenta siccet ubera,
Et horna dulci vina promens dolio
  Dapes inemptas apparet:
Non me Lucrina iuverint conchylia
  Magisve rhombus aut scari, 50
Si quos Eois intonata fluctibus
  Hiems ad hoc vertat mare;

erat: *Δεῖ δή με κἀκέλευστον εἰς ὅσον σθένω Μόχθον ἱκουφίζουσαν, ὡς ῥᾷον φέρῃς, Συνεκκομίζειν σοὶ πόνους· ἅλις δ' ἔχεις Τἄξωθεν ἔργα· τἀν δόμοις δ' ἡμᾶς χρεὼν Ἐξευτρεπίζειν· εἰσιόντι δ' ἐργάτῃ Θύραθεν ἡδὺ τἄνδον εὑρίσκειν καλῶς.* — *Sabina*] „quales esse solent Sabinae severae (Od. 3, 6, 39) et laborum quam maxime tolerantes aut similes his Apulae ἡλιόκαυστοι. — *Pernicis*] i. e. „qui facile per montes enititur, agilis, impiger."

43. 44. *Sacrum vetustis*] Nonnulli de Mureti coni.: *Sacrum et vetustis*; sed cum codicibus retinendum *ἀσύνδετον* idcirco, quod hic et in seqq. singillatim iam dicit, quomodo strenua coniux maritum iuvare soleat. — Super foco Laribus *sacro* arida ligna large reponit et cibis apparandis et siccando sudori, quemadmodum aestate faciunt Itali, et balneo faciendo (Tibull. 1, 10, 42: *Et calidam fesso comparat uxor aquam.*) paullo ante viri adventum. — *Lassi*] Lysias apud Rutil. Lup. 1, 21: *Rure rediens, iudices, homo maior natu, magno calore, vix sufferens viae molestiam, tamen his verbis egomet me consolor: Fer fortiter demum laborem; iam brevi domum venies exspectatus; excipiet te defatigatum diligens atque amans uxor; ea sedulo ac blande praeministrando detrahet languorem, et simul seniles nutriendo recuperabit vires. Haec me in itinere recogitatio prope confectum confirmabat. Postea vero cum domum veni, nihil earum rerum inveni, sed potius bellum intestinum ab uxore contra me comparatum.*

45-48. *cratibus*] σηκοῖς, e viminibus nexis; *caulas* quoque et *saepta* vocabant. — *horna*] „Ad vitae rusticae simplicitatem pertinet hornotinum vinum bibere." SCHOL. — *dolio*] vinum doliare nondum in cados diffusum. — *inemptas*] ut senex ille Vergilianus Ge. 4, 132: *seraque revertens Nocte domum dapibus mensas onerabat inemptis.* Martial. IV 66, 5 *saltus aprum, campus leporem tibi misit inemptum.*

49—52. *Lucrina*] optimi saporis (Plin. H. N. 9, 54.) ostrea e lacu Lucrino prope Baias Romam apportata. — *intonata*] Sciebat post procellas plures capi solere scaros; iam hoc poëtice ita expressit: „si tempestas procellosa cum tonitru in mare Ionicum et Orientale (*Eois fluctibus*, Syriae praesertim) immissa scaros ad hoc mare Tyrrhenum compellat." Formam *intonata* ut singularem memorat Priscianus IX 37. XI 34. H.

Non Afra avis descendat in ventrem meum,
Non attagen Ionicus
Iucundior, quam lecta de pinguissimis 55
Oliva ramis arborum,
Aut herba lapathi prata amantis et gravi
Malvae salubres corpori,
Vel agna festis caesa Terminalibus
Vel haedus ereptus lupo. 60
Has inter epulas ut iuvat pastas ovis
Videre properantis domum,
Videre fessos vomerem inversum boves
Collo trahentis languido,
Postosque vernas, ditis examen domus, 65
Circum renidentis Laris!'

65. *postosque* R prima manu, O. Keller. *positos* ceteri omnes.

53-56. *Afra avis*] gallina Numidica. *attagen*] *francolino*, (Plin. n. h. 10, 48, 133), Graecis nostrae aetatis *ταγενάρι*. Mart. 13, 61: *Inter sapores fertur alitum primus Ionicarum gustus attagenarum.* — *pinguissimis*]Rami, quatenus bacas pingues ferunt, ipsi *pingues* dicuntur.

57-63. *lapathi*] *λάπαθον*, *rumex* Latinis dicitur. Sat. 2, 4, 29. — *gravi*] „aegro ex alvo adstricta." — *Malvae salubres*] quia alvum molliunt. (Od. 1, 31, 16: *leves malvae.*) Celsus 2, 29: *alvum movent--malvae, lapathum.* Martial. 10, 48, 7: *Exoneraturas ventrem mihi vilica malvas Attulit.* — *Terminalibus*] VII. kal. Mart. Ovid. Fast. 2, 655: *Spargitur et caesa communis Terminus agna, Nec queritur lactens cum sibi porca datur.* — *haedus ereptus*] Martial. 10, 48, 14. in frugalis cenae apparatu: *Haedus inhumani raptus ab ore lupi.* Sic de lucro quodammodo cenat, cum homines minus attenti ad rem haedos a lupis iam admorsos abicere soleant. — *vomerem inversum*]Verg. Ecl. 2, 66: *Aspice, aratra iugo referunt suspensa iuvenci.* Proverbium erat: *βοῖ λυθέντι ἔργον ἐπιτίθεται ὁ ζυγὸς καὶ τὰ σκεύη τῷ δυνατωτάτῳ.*

65. 66. *Postos*] humi sedentes ad cenam. *postos* scribendum, non *positos.* Non rara est haec syncope: epod. 9, 1 *repostum;* apud Lucret. I 1059 *in terra posta* III 857 *semina posta:* hoc loco autem necessaria, nam Horatius, ut alii poetae, in trimetris iambicis anapaesto prorsus abstinuit. (Non adversantur epod. 2, 35 *pavidum*, 5, 79 *inferius mare*, 2, 35 *laqueo*, 11, 23 *mulierculam* propter synizesin). — *ditis*] Tibull. 2, 1, 23: *Turbaque vernarum, saturi bona signa coloni.* — *examen*] Cicero de Harusp. resp. 25: *servorum examina*, imagine ab apibus repetita. — *Circum* cet.] quia focus in medio situs erat, non ad parietem. Colum. R. R. 11, 1, 19: *Consuescat* (*vilicus*) *rusticos circa Larem domini focumque familiarem semper epulari.* — *renidentis*] qui tersi sunt ac politi. — Imitatus est nostrum locum Martialis 3, 58, 22: *Cingunt serenum lactei focum vernae Et larga festos lucet ad Lares silva.*

Haec ubi locutus fenerator Alfius,
Iam iam futurus rusticus,
Omnem redegit idibus pecuniam,
Quaerit kalendis ponere. 70

CARMEN III.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,

69. *redegit* cod. paene omnes, etiam Blandinii. *relegit* Leidensis, bcd cum Parisinis paucis.

67-70. „Haec ubi secum locutus est Alfius, debitoribus appellatis, ad idus solvendam sibi curat omnem pecuniam fenori datam, qua iamiam emat praedia, sed rursus stimulatus avaritia, quaerit kalendis proximis eandem fenori dare; adeo inconstans, ut post paucos dies consilium agriculturae in posterum exercendae prorsus abiciat.“ — *Alfius*] Apud Ciceronem est *C. Alfius*, et apud Senecam Controv. 1, 7. omnes scribunt *Alfius Flavus*, qui rhetor fuit; non, ut in Horatio plerique, *Alphius*, quod nomen non nulli ad verbum ἀλφαίνω referunt. — *redegit*] *redigere pecuniam* est recipere ad se pecuniam qualicunque modo licito vel ex rebus venditis (Cic. in Caecil. 56: *deinde bona vendit, pecuniam redigit.*), vel, ut hic et apud Ciceronem pro Rabir. Post. 37 pecunia *non redigeretur*, a debitoribus. *Redegit* autem *idibus* cum dicit, intelligamus necesse est prius appellatos esse debitores, ut eam ad diem solverent pecuniam mutuo sumptam. Pecuniae autem et kalendis et nonis et idibus a feneratore redigebantur. Cic. Verr. 1, 149. *Nemo Habonio molestus est, neque kal. Decembribus neque nonis neque idibus.* ad Att. 10, 5: Scripsit *diem pecuniae idus Novembres esse.* ad Att. 14, 20: *Iam vel sibi habeat nummos, modo numeret idibus.* Sat. 1, 3, 87: *Qui nisi, cum tristes misero venere kalendae, Mercedem aut nummos unde unde extricat* cet. Plutarch. de vitando aere al. 2: (ἡ αὐτάρκεια) οὐδ' ἀναμνήσει τῶν καλανδῶν καὶ τῆς νουμηνίας, ἣν ἱερωτάτην ἡμερῶν οὖσαν ἀποφράδα ποιοῦσιν οἱ δανειστὰ καὶ στύγιον. — *Quaerit*] „circumspicit, apud quem denuo possit collocare nummos.“ — *kalendis*] „sequentibus.“ SCHOL. — *ponere*] Sic τιθέναι et καταβάλλειν τὸ κεφάλαιον, ut A. P. 421: *dives positis in fenore nummis.* Cic. Verr. 3, 165: *cum posita esset* pecunia *apud eas societates, unde erat attributa, binis centesimis feneratus est.*

III. Iocosa exsecratio allii, quod ei inscienti Maecenas in olere incoctum apposuerat. Miros enim tunc cibos (Italorum *erbolati*) ex talibus conficiebant. Cic. ad Fam. 7, 26: *fungos, helvellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suavius.* (Compositum videtur carmen, antequam Terentia Maecenati nupserat, a. u. c. 719. aut 720.)

1—5. *olim*] Cfr. Od. 4, 4, 5. — *guttur*] Od. 2, 13, 6. usurpavit volgatius *frangere cervicem* pro *strangulare.* — „*Edit* potius dicendum

Edit cicutis alium nocentius.
O dura messorum ilia!
Quid hoc veneni saevit in praecordiis? 5
Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit? an malas
Canidia tractavit dapes?
Ut Argonautas praeter omnis candidum
Medea mirata est ducem, 10
Ignota tauris illigaturum iuga
Perunxit hoc Iasonem,
Hoc delibutis ulta donis pelicem
Serpente fugit alite.

III. 3. *Edit* codices paene omnes, in his etiam Blandinii quattuor. *Edat* perpauci.

quam *edat*. Antiqui enim dicebant *edim*, *edis*, *edit* cet.“ ACRON NANNII. Sicque est etiam Sat. 2, 8, 90. Cic. ad Fam. 9, 20: *ne--comedim;* et constanter apud Plautum. Gellius N. A. 20, 8 *cur cepe non edint*. Constat autem hanc formam, ut similes (*sim*, *velim*, *faxim*) optativi latini esse reliquias. „Hoc summum supplicium patiatur, ut alium esse debeat.“ — *messorum ilia*] „quae ferre possint tam dirum venenum.“ Cfr. Vergilii Moretum et Ecl. 2, 10: *Thestylis et rapido fessis messoribus aestu Alia serpyllumque herbas contundit olentes.* — *praecordiis*] pro „intestinis.“ Cfr. Sat. 2, 4, 26. Seneca Ep. 95, 25: *garum--non credis urere salsa tabe praecordia?*

6—8. *viperinus-cruor*] praesens venenum, ut Od. 1, 8, 9. — *incoctus*] Sic Medea apud Ovid. Met. 7, 265: *Seminaque floresque et sucos incoquit acres.* — *malas*] Verg. Aen. 2, 471: *coluber mala* (venenosa) *gramina pastus.* — *Canidia*] saga, Horatii inimica. Cfr. Epod. 5 et 17. — *tractavit*] „apparavit et miscuit.“ Sic Od. 2, 13, 8: *venena Colcha--Tractavit.*

9-12. Insignem vim comicam in huiuscemodi carmine habent exempla ab heroibus repetita. — *Ut* cet.] „Posteaquam Medea Iasonis ceteris omnibus Argonautis pulchrioris forma capta est“; etenim sic construe, non vero: Iasonem *candidum mirata est praeter omnes Argonautas.* — *Ignota*] „iuga antea insueta tauris illis impositurum tali veneno perunxit, ne flammis, quas spirabant, laederetur, utque taeter allii odor monstra averteret.“ Hoc cum dicit, iocabundus generatim significat, tantam vim magicam in allio inesse, ut nihil ei resistat, ne flammae quidem illae portentosae. — *Perunxit*] Quapropter postea ab Iasone prodita apud Ennium haec ei probra obiectat, servata a Charisio lib. 4 pg. 284 K.: *Non commemoro, quod draconis saevi sopivi impetum; Non, quod domui vim taurorum et segetis armatae manus.*

13. 14. *Hoc delibutis-donis*] „palla et corona huiuscemodi medicamine perunctis.“ — *pelicem*] „Glaucen, (alii Creusam appellant,) Creontis, regis Corinthii, filiam, quam Iason in matrimonium ducturus erat, aeque acri veneno perdidit,

Nec tantus umquam siderum insedit vapor 15
Siticulosae Apuliae,
Nec munus umeris efficacis Herculis
Inarsit aestuosius.
At si quid umquam tale concupiveris,
Iocose Maecenas, precor, 20
Manum puella savio opponat tuo,
Extrema et in sponda cubet.

CARMEN IV.

Lupis et agnis quanta sortito obtigit,

20. *Iocosa* Markland in Eur. Suppl. p. 258. — 21. *savio* plerique; pauci *suavio*.

atque est hoc, quod in intestinis meis saevire sentio." Erat autem naphthas. Plin. H. N. 2, 105. — *Serpente*] „curru draconibus alatis iuncto, quem habuit ab avo Sole, per aërem avecta Athenas aufugit." Cfr. Ep. 5, 63. — *alite*] ut Od. 4, 11, 26: *ales Pegasus*.

15-18. *siderum* cet.] „calor oppressit aridam Apuliam." — *insedit*] „incubuit," ut Seneca Oedip. 47: *Sed gravis et ater incubat terris vapor.* — *Siticulosae*] ut πολυδίψιον Ἄργος. — *munus*] vestis Nessi Centauri cruore tincta, a Deïanira Herculi coniugi Ioles amore capto funesto dono missa. Ovid. Met. 9, 130. — *umeris-Inarsit*] „umeris ardens inhaesit." — *efficacis*] „difficillimis laboribus defuncti, δραστηρίου." Sic Maximus Tyr. Diss. 21, 6. Herculem vocat κατορθωτὴν ἔργων. Ad consuetudinem Latinam cfr. Caelium ad Cic. Fam. 8, 10, 3: *Nosti* Marcellum, *quam tardus et parum efficax sit.*

19-22. *si--concupiveris*] „Si tam detestabilis cibus umquam tibi rursus placuerit." — *Iocose*] quatenus allio clam oblato amicum ludibundus deceperat. Hoc autem longe aptius toti carmini quam otiosum illud puellae ἐπίθετον *iocosa*. — *savio*] „amoris osculo." SCHOL. Rectior autem haec est scriptura quam altera *suavio*. Non enim deducitur a v. *suavis*, sed *savium* proprie est *labellum;* cfr. M. Haupt op. II pg. 106 sq. — *sponda cubet*] De venere a puella negata accipio, ut est apud Tibull. 1, 9, 56 in simili imprecatione: *Tecum interposita languida veste cubet.* Alii: „sese quam longissime a te removeat in lecti convivalis sponda." Sane *cubare* etiam de convivis usurpatur. Cic. de Or. 2, 353: *quo eorum loco quisque cubuisset.*

IV. In Codicibus duobus Bern. B. et c, in Bambergensi uno atque Oberlini B unoque item Feae, vel confusae sunt duae diversae inscriptiones vel ante syllabam *Ve* excidit *vel:* 1) *ad Sextum Menam, Pompei libertum;* 2) *Vedium Rufum ex servitute miratur usurpasse equestrem dignitatem usque ad tribunatum militarem.* Mature sane interpretes cogitasse videntur alii de *Sex. Mena* (id est, Menodoro ut *Apollos*, Apollodorus, *Lucas*, Lucanus), Sex. Pompei liberto (Od. 3, 16, 15), alii de *Vedio* quo-

Tecum mihi discordia est,
Hibericis peruste funibus latus
Et crura dura compede.
Licet superbus ambules pecunia, 5
Fortuna non mutat genus.
Videsne, Sacram metiente te viam
Cum bis trium ulnarum toga,
Ut ora vertat huc et huc euntium

IV. 8. *bis trium* de coni. Barthii (Advv. 54, 26) Bentleius ceterique edit. omnes; *bis ter* codices paene omnes, verum in Codd. B et c *t* lineola signata est.

dam *Rufo*, aliunde quidem haud noto, verum quae persona fingi omnino non potuit, atque vel idcirco verior videtur, quam Sex. Menas. Et hoc rectum puto, quo simul illa amovetur difficultas, quomodo *Menas*, dux classium Pompeianarum, v. 20 vocari potuerit *tribunus militum*. Atque *Vedii Rufi* nomen (*C. Vedius Rufus* est in inscriptione apud Murator. 2076, 10) nemo temere excogitare potuit, sed est antiquissima παράδοσις primorum Horatii interpretum. (Compositum esse videtur a. u. 716.)

1-4. *Lupis et agnis*] Est hoc fere proverbii loco iam apud Homerum. Il. *X* 263: *Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν, Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισιν.* — *sortito*] „sorte sive lege atque instinctu naturae.“ — *Hibericis*] e sparto tortis, cuius magna est in Hispania copia. Ex hoc autem sparto, herba tenacissima, conficiebantur rudentes ac funes, quibus uti poterant ad castigandos classiarios, ut vitibus centuriones caedebant milites. — *peruste*] de doloribus acribus flagellationis et compedum notisque lividis inde remanentibus. Ep. 1, 16, 47: *loris non ureris, aio.* Catull. 25, 11: *inusta--flagella.* Nos alia metaphora *gerben*, Graeci δέρειν. — *dura*] Eodem ἐπιθέτῳ utitur Tibullus 1, 7, 42: *Crura licet dura compede pulsa sonent.* — Quia habuisti crura excruciata compede“ adnotans Comm. Cruq. recte dissolvit zeugma.

5.8. *ambules*] de incessu superbo, ut Ep. 8, 14. Epod. 15, 18: *meo - Superbus incedis malo.* — *genus*] h. l. sordes serviles. — *Sacram--viam*] quae ad Capitolium ducit, otiosorum turba celeberrima. — *bis trium*] Cum inauditum sit et consuetudini Latinae prorsus contrarium *bis ter* pro *bis tres*, post Bentleium et Meinekium recepta est Barthii coniectura *bis trium*. Vitium inde ortum esse videtur, quod scribebant *bis III.*; per notam certe scriptum est in multis cod. cum lineola. Quod autem Porph. ad h. l., Schol. Persii 5, 14, Isidorus Origg. 19, 24, 4 uno ore tradunt mensuram togae iustae sex ulnarum fuisse, vide ne ex hoc ipso Horatii loco parum intellecto repetitum sit, cum manifesto hic designetur toga insolitae mensurae, quae propter longitudinem ad imos talos demissa *metiatur* viam id est, eam semper tangat et radat. Ovid. Met. 9, 448. Lucan. 5, 556: *Instabili gressu metitur litora cornix.* Tales hominines Catilinaria 2, 22 *velis amicti, non togis* vocantur.

9-12. *huc et huc*] „Poëtarum est,

Liberrima indignatio? 10
'Sectus flagellis hic triumviralibus
Praeconis ad fastidium
Arat Falerni mille fundi iugera
Et Appiam mannis terit,
Sedilibusque magnus in primis eques 15
Othone contempto sedet.

non prosae orationis." HAND Turs. III. p. 106. — „Oculos avertunt (detorquent) huc et illuc praetereuntes, ne te immerito superbientem videant." — *Sectus - - militum?*] Verba sunt haec, in quae prorumpit populi liberrima indignatio. — *Sectus flagellis*] „caesus." Tibull. 1, 9, 22: *intorto verbere terga seca.* Iuven. 10, 316: *secat ille cruentis Verberibus.* — *triumviralibus*] Triumviri capitales (Sallustio in Cat. 55: *vindices rerum capitalium;* quorum praecipuum munus sic definit Cicero de Legg. 3, 6: *VINCLA SONTIUM SERVANTO: CAPITALIA VINDICANTO*) de delictis meretricum, maleficiis servorum aliorumque hominum humiliorum, imprimis peregrinorum, cognoscebant, noxiosque aut capite plectebant aut flagellari iubebant ad columnam Maeniam, ut certe narrat Pseudasconius p. 121. ed. Bait. Sic sine dubio triumviri capitales exsecuti sunt ea omnia, quae Cicero tradit de P. Dolabella Philipp. 1, 5 et ad Att. 14, 15, item Tacit. Ann. 2, 32 de mathematicis saxo deiectis. — *Praeconis ad fastidium*] „usque ad satietatem praeconis, qui, dum a lictore flagellatur homo damnatus, altissima voce delictum eius rationemque poenae solebat proclamare." Sic *Turinum, fumi venditorem* (hominem fallacem), Alexander Severus *fumo apposito, quem ex stipulis atque humidis lignis fieri iusserat, necavit, praecone dicente: „Fumo punitur, qui vendidit fumum."* Lamprid. Alex. Sev. 36. Manifesto autem loquitur de tempore, quo homo iste, in quem invehitur, servitutem serviebat.

13-16. *Arat*] „possidet." „Haec referenda sunt ad Italiae situm, ubi ligatis ad arbores vitibus omnes arantur vineae." SCHOL. — *Falerni*] adeoque propter vina generosa optimi. — *Appiam*] „Crebro iter facit per viam Appiam ad inspectanda sua praedia." — De *mannis* vide Od. 3, 27, 7. Lucr. 3, 1064: *Currit agens mannos ad villam praecipitanter;* velocissimus est enim eorum cursus. — *terit*] „frequentat." Verg. Ge. 1, 380: *Angustum formica terens iter.* Sic τρίβειν. Arat. 250: *Μεσσόθι δὲ τρίβει μέγαν οὐρανόν*, quod Cicero Arat. 2 vertit: *caeli mediam partem terit.* — *eques*] Nam inde a Caesaris temporibus tribuni militum angusticlavii in ordinem equestrem adscribebantur. Itaque hoc aeque valere poterat et de Vedio Rufo et de Mena. — *Othone contempto*] L. Roscius Otho trib. pl. a. u. c. 687 legem tulit, ne quis in quattuordecim gradibus orchestrae, in qua senatores sedebant, proximis sederet, nisi qui eques et equestri censu esset. Hoc ergo dicit: „Vedius per facinora sua adeo iam divis factus est, ut facile possit Othonem eiusque legem *contemnere*, id est, minime curare nec metuere, ne cognitione de suis fortunis instituta minus quam CCCC milia H. S. possidere reperiatur." Aliam etiam eamque simpliciorem interpretationem verbo *Othone contempto* admittunt,

Quid attinet tot ora navium gravi
Rostrata duci pondere
Contra latrones atque servilem manum
Hoc, hoc tribuno militum?'

CARMEN V.

'At o deorum quidquid in caelo regit

17. *ora* codices *aera* Bentl.

V. 1. *quidquid-regit* Blandinii ABMORScγ aliique codices etiam Diomedis Art. Gr. III. p. 528 K. *quidquid regis* Graevianus, Vossianus, Leidensis, Lipsiensis, bdφψ aliique Parisini.

ubi (Iuvenale contempto 3, 152—159) statueris, lege Roscia id quoque cautum fuisse, „ne in XIV. sederet, qui neque ingenuus neque civis esset Romanus, qui iudicio publico damnatus esset, cui apud exercitum ignominiae causa ordo ademptus esset, qui corpore quaestum lenociniumve quive lanistarum artemve ludicram faceret;" quae verba sunt Marquardtii *Hist. Equit. Rom.* p. 58.

17-20. *ora--Rostrata*] „rostra in navium proris." Cfr. Diod. Sic. 13, 40: *τοῖς στόμασι τῶν ἐμβόλων*. Magnam classem Octavianum contra S. Pompeium paravisse narrat Dio Cass. 49, 1: *ὑπερπαχῆ τε καὶ ὑπερμεγέθη κατεσκευάσθη - ὅπως ὥσπερ ἀπὸ τείχους ἐξ ὑπερδεξίων ἀγωνίζωνται, καὶ αὐτὰ πρός τε τὰς ἐμβολὰς τῶν ἐναντίων ἀντέχειν καὶ τοὺς ἐμβόλους αὐτῶν - ἀποστρέφειν*. Non recte Bentleius proposuit *aera*. — *gravi--pondere*] ob ipsam navium magnitudinem. — *latrones*] 'Quid prodest classem rostratis navibus ducere adversus latrones ac fugitivos, quos Sextus Pompeius armavit, cum hunc patimur tribunicium equitem Romanum esse.' PORPHYRION. Florus 4, 8, 2: (Sex. Pompeius) *O quam diversus a patre! Ille Cilicas exstinxerat: hic secum piratas navales agitabat.*

V. Scena haec est: Immane scelus patraturae sagae puerum ingenuum, quem vel blanditiis a domo paterna seduxerant vel vi rapuerant, vivum in scrobe defodiunt, ut eius medulla et iecinore utantur ad philtra praeparanda. Ridiculum autem, quod senem tam perdite amat Canidia, ut horribile facinus ad eum sibi conciliandum committat. Singulari autem arte Horatius praestigias hasce magicas expressit et hic et Epod. 17. et Sat. 1, 8, 14 sqq. — Tametsi fuit re vera *Canidia* gens plebeia (cfr. nummum aevi Aug. apud Eckhel D. N. 5. p. 161 et Vell. Pat. 2, 85 ad Actium *in terra locatum exercitum Antonii regebat Canidius*), Scholiastae tamen uno ore affirmant Canidiam hanc vero nomine fuisse Gratidiam Neapolitanam unguentariam et veneficam, a *canitie* sic ioci gratia appellatam. Non nulli putant hos iambos et septimi decimi epodi significari ab Horatio Od. 1, 16: cum *criminosis iambis modum poni* iubet.

1. *At*] Hoc loco *at* abundare dicit Priscian. 17, 171, ad ornatum solum pertinere Servius ad Aen. 7, 363. Verum, ubi *at* sic orditur orationem, exprimit animi commoti impetum ac trepidationem, cum qui loquitur se subito in alio quam antea statu collocatum vi-

Terras et humanum genus,
Quid iste fert tumultus? et quid omnium
Voltus in unum me truces?
Per liberos te, si vocata partubus 5
Lucina veris adfuit,
Per hoc inane purpurae decus precor,
Per improbaturum haec Iovem,
Quid ut noverca me intueris aut uti
Petita ferro belua?' 10
Ut haec trementi questus ore constitit
Insignibus raptis puer,

3. *et quid* Blandinii, Graevianus, Vossianus, Lipsiensis Rbcγφψ aliique boni Parisini, Bentley, Meineke, Haupt, Keller, Vahlen. *aut quid* ABMOSd Leidensis paucique, Orelli.

det, atque dolorem et iram significat. Sic etiam Graeci. Tyrtaeus 11 Bgk.: *Ἀλλ' Ἡρακλῆος γὰρ ἀνικήτου γένος ἐστέ.* — *quidquid*] Hor. Sat. 1, 6, 1: *Lydorum quidquid Etruscos Incoluit finis.* Etiam in pedestri or. Liv. 23, 9: *iurantes per quidquid deorum est.* Bentleius: „*Regit* ab Horatio profectum est. Non enim puer ille deos hic precatur, sed Canidiam et socias alloquitur, neque vero invocatio deorum est, sed exclamatio dumtaxat, qualia ista *di boni, pro Iuppiter, di vestram fidem* cet.“ Est simpliciter: „o di caelestes, rectores terrarum cet.“

3-5. *fert*] „novi affert, sibi volt; quorsum sic tumultuamini?“ — *et quid*] Haec lectio antiquissimorum cod. Bland. auctoritate firmata melius exprimit turbatum pueri animum quam altera *aut quid.* Aliter Epod. 7, 1. — *truces*] „quattuor sagarum voltus minitantur in me conversi.“ — *te*] Iam ad Canidiam, sagarum principem, sese confert.

6—10. *Lucina*] Cfr. Carm. saec. 15. Egregie iocatur in re atrocissima verbis ambiguis usus, quae in anxii pueri ore innocentissima videntur: „si reapse Lucina tuos partus iuvit, ut procul dubio iuvit;“ ex poëtae sensu mordacissima sunt: „si umquam vere peperisti;“ quo ipso significat Canidiam falsos sibi supposuisse partus. (Cfr. Epod. 17, 50.) — *purpurae decus*] togam praetextam, quae tueri atque inviolabilem reddere debebat puerum Romanum. Quintil. Decl. 340: *Ego vobis allego etiam ipsum illud sacrum praetextarum, quo sacerdotes velantur, quo magistratus; quo infirmitatem pueritiae sacram facimus ac venerabilem.* — *Inane* autem, „quatenus me non tutatur.“ — *improbaturum*] Mollissimo verbo consulto utitur experturus, si sagae istae misericordia tangi queant, pro: „vindicaturum, punituru m.“ — *ut noverca*] Seneca Excerpt. Controv. 4, 6: *Hic tuus est: quid alterum novercalibus odiis intueris?* Tac. Ann. 12, 2: coniunx *novercalibus odiis visura Britannicum et Octaviam.* — *Petita*] „iam telo confixa, saucia.“

11—14. *Insignibus raptis*] praetexta et bulla, de qua Cic. Verr. Acc. 2, 1, 152: *Quod ornamentum pueritiae pater dederat, indicium*

Impube corpus, quale posset impia
Mollire Thracum pectora,
Canidia, brevibus implicata viperis 15
Crinis et incomptum caput,
Iubet sepulcris caprificos erutas,
Iubet cupressus funebris
Et uncta turpis ova ranae sanguine
Plumamque nocturnae strigis 20
Herbasque, quas Iolcos atque Hiberia
Mittit venenorum ferax

15. *implicata* vel *inplicata* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis Rγφψ alii, *illigata* ABMOS Leidensis cum paucis. — 18. *cupressus* Graevianus, Vossianus, Leidensis, Lipsiensis Rφψ cum aliis bonis Parisinis. *cupressos* ABMOγ cum paucis. — 21. *atque* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis Rγφψ alii, *aut* ABMOS Leidensis.

atque insigne fortunae. — *Impube corpus*] Est appositio v. *puer*: „cum nudus destitueretur a sagis, eumque nondum ad pubertatem pervenisse appareret (qui aspectus mollire posset immanes quoque barbaros), Canidia cet.“

15-18. *brevibus*] Eodem ἐπιθέτῳ utitur Ovid. A. A. 2, 376: *Nec brevis ignaro vipera laesa pede*, id est, *brevis* quidem, parva, sed eadem *venenata et pestifera*, quemadmodum eam vocat Cicero de Harusp. resp. 50. — *implicata viperis Crinis*] instar Furiarum, ut has magas vocat Sat. 1, 8, 45. Memorabilis sane est lectio cod. *illigata*. Est tamen e gloss. — *caprificos*] Caprificus nasci solet inter saxa et muros. Iuven. 10, 143: *laudis titulique cupido Haesuri saxis cinerum custodibus, ad quae Discutienda valent sterilis mala robora ficus.* H. l. caprifici natae in sepulcrorum parietibus imprimis efficaces sunt ad incantationes, quas praeparat saga. — *erutas*] „multo cum labore effossas ex lapidibus, quibus firmiter retinebantur earum radices.“ — *cupressus*] sepulcrorum ornamentum (Od. 1, 9, 11) *invisas* dicit Od. 2, 14, 23, *atras* Verg. Aen. 3, 64, *ferales* Aen. 6, 216.

19. 20. *Et uncta*] Construe: *et ova nocturnae strigis uncta* (intincta, sparsa) *sanguine turpis ranae, eiusdemque avis plumam.* — *turpis*] „foedae, omnibus exosae.“ — *ranae*] De rubeta sive bufone loquitur. Iuven. 1, 69: *matrona potens, quae molle Calenum Porrectura viro miscet sitiente rubetam.* — *Strigem* describit Ovid. Fast. 6, 133: *Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinae; Canities pennis, unguibus hamus inest.* Avis est nocturna mali ominis. Plin. H. N. 11, 39: *Esse in maledictis iam antiquis strigem convenit, sed quae sit avium, constare non arbitror.*

21-24. *Iolcos*] Ἰωλκός, oppidum Thessaliae. Mulieres autem Thessalae pro veneficis et magis habebantur. Aristoph. Nub. 749: *Γυναῖκα φαρμακίδ' εἶ πριάμενος Θεττταλὴν Καθέλοιμι νύκτωρ τὴν σελήνην κτλ.* — *Hiberia*] regio Ponti inter Armeniam et Colchidem, venenatis herbis abundans. Verg. Ecl. 8, 95: *Has herbas atque haec Ponto mihi lecta venena.* — *ossa*] erepta cani famelicae et propterea

Et ossa ab ore rapta ieiunae canis
  Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana per totam domum 25
  Spargens Avernalis aquas
Horret capillis ut marinus asperis
  Echinus aut currens aper.
Abacta nulla Veia conscientia
  Ligonibus duris humum 30
Exhauriebat ingemens laboribus,
  Quo posset infossus puer
Longo die bis terque mutatae dapis
  Inemori spectaculo,
Cum promineret ore, quantum exstant aqua 35

28. *currens* codices omnes, *Laurens* N. Heinsius probantibus Bentleio, Meinekio, Hauptio, Vahleno, L. Müller.

avidae atque iratae, eius sanie madida. Sic et Apul. Met. 1 inter alia ad philtra apta memorat *extorta ferarum dentibus trunca calvaria.* — *Colchicis*] „qualibus philtra et venena parabat Medea Colchis.“ Haec omnia iubet *aduri*, flammis imponi, coqui, quibus ultimo loco medulla et iecur infelicis pueri addenda erant ad summam rem perficiendam, ut Varus ad Canidiam revocaretur.

25. 26. *expedita*] „succincta, ne defluentes vestes impedimento essent.“ SCHOL. Sat. 1, 8, 23: *Vidi egomet nigra succinctam vadere palla Canidiam.* — *Sagana*] Hanc veneficam, Canidiae sociam, memormat etiam Sat. 1, 8, 23. — *per totam domum*] ubi philtra coquebantur. — *Avernalis*] „aquam lustralem ex malefico Averni lacu haustam.“ Verg. Aen. 4, 512: *Sparserat et latices simulatos fontis Averni;* id quod ad complendum ritum magicum pertinebat.

27-32. *Horret capillis asperis, ut echinus marinus* spinis, *aper* setis. — *currens*] *ἐπίθετον* imprimis aptum propter comparationem cum Sagana itidem domum percurrente. Verg. Aen. 1, 324: *spumantis apri cursum clamore prementem.* Ovid. Halieut. 60. H.: *Actus aper setis iram denuntiat hirtis Et ruit oppositi nitens in volnera ferri.* — *Abacta* cet.] „Nulla conscientia eius, quod ius fasque est, nulla cogitatio, quantum scelus esset commissura, tertiam istam sagam a proposito deterrere poterat.“ — *humum Exhauriebat*] „in domus impluvio scrobem faciebat, in quem puerum defoderet.“ — *ingemens*] „anhelans propter laborem.“ Sic Tac. Germ. 46: *ingemere agris.*

33-36. *Longo*] Iunge *longo die*, „qui propter ipsa haec saeva tormenta longus puero videri debebat“; non, ut alii: *longo spectaculo.* — *bis terque*] „cibi novi saepius per diem appositi identidemque sublati, quo acueretur pueri fame enecti aviditas.“ „*Bis terque* significat saepius, *bis terve* (Ald.) raro.“ BENTL. — *Inemori*] Nobis nunc *ἅπαξ λεγόμενον* pro *immori.*

Suspensa mento corpora;
Exsecta uti medulla et aridum iecur
Amoris esset poculum,
Interminato cum semel fixae cibo
Intabuissent pupulae. 40
Non defuisse masculae libidinis
Ariminensem Foliam
Et otiosa credidit Neapolis
Et omne vicinum oppidum,
Quae sidera excantata voce Thessala 45
Lunamque caelo deripit.

37. *Exsecta* Blandinii, Graevianus, Vossianus, Leidensis, Lipsiensis Rγφψ aliique Parisini, O. Keller, Schütz. *Execta* ABMO *Exsucta* vel *Exucta* perpauci codices deteriores, Orelli, Meineke, Haupt, L. Müller, Eckstein, Vahlen. *Exesa* Bentley.

— *Suspensa mento*] „quemadmodum nantes inde a mento exstant aquae superficie."

37. 38. *Exsecta* cum optimis codicibus restituimus, quod Peerlkamp ita defendit: 'Veneficae aridam medullam et aridum iecur ex corpore necati fame pueri exsectum, sumptum colligebant. Urebatur puer siti et fame usque ad imas medullas. Iste ardor in medullis mortui arefactis remanere putatur. Senec. Medea 734: *maestique cor bubonis et raucae strigis exsecta vivae viscera.' Exsucta* quod plerisque probatur licet in hac re magis usitatum sit, tamen h. l. non recipiendum videtur. — *Amoris-poculum*] ut Epod. 17, 80: *Desiderique temperare pocula*, φίλτρον. Huiuscemodi autem potiones sagae conficiebant plerumque ex mandragora, qui vino vel aceto diluebatur. Schol. Plat. p. 931 B ed. Orell.

39-44. *Interminato*] a v. *minari*, „interdicto, vetito." Terent. Andr. 496: *Interminatus sum, ne faceres.* In consuetudine autem communi Augusti temporibus hoc v. fuisse demonstrat Rutilius Lupus 1, 7: *ego quaestoribus interminatus sum, ne* cet. — *cum semel* cet.] „Statim cum *pupulae*, κόραι, id est, oculi defixi in cibo, aviditate contabefacti in morte defecissent." Equidem iungo *cum semel intabuissent*, non cum aliis *semel defixae.* — *masculae libidinis*] τριβάδα, feminarum amore ardentem. — *Ariminum*, Umbriae oppidum. — *otiosa*] ut erant Graeculi; eoque cupidi talium sermonum, περιιόντες αὐτῶν πυνθάνεσθαι (εἰωθότες) „λέγεταί τι καινόν; (Demosth. Philipp. 1, 10.) „Etiam *fabulosa* dicta est Neapolis, quod a rebus gravibus vacaret et fabulis indulgeret." SCHOL. Livius 8, 22 Palaepolitanos vocat *gentem lingua magis strenuam quam factis.* Ovid. Met. 15, 711: *in otia natam Parthenopen.* — *omne vicinum*] Neapoli, ut Puteoli, Capua, Cumae, Surrentum.

45-49. *excantata*] „cantu magico e sedibus suis mota." XII. Tab. VIII 7 Schöll.: *QVI. FRVGES. EXCANTASSIT.* Epod. 17, 4 sq. Verg. Ecl. 8, 69: *Carmina vel caelo possunt deducere lunam;* et ex antiquissima quidem opinione

Hic irresectum saeva dente livido
  Canidia rodens pollicem
Quid dixit aut quid tacuit? ʿO rebus meis
  Non infideles arbitrae, 50
Nox et Diana, quae silentium regis,
  Arcana cum fiunt sacra,
Nunc, nunc adeste, nunc in hostilis domos
  Iram atque numen vertite.
Formidolosis dum latent silvis ferae 55
  Dulci sopore languidae,
Senem, quod omnes rideant, adulterum

55. *Formidolosis* Blandinii, Graevianus, Vossianus, Leidensis AOR$\varphi\psi$ aliique Parisini. *Formidulosis* BM. *Formidolosae* Lipsiensis Sbcd al. — *dum* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis $\varphi\psi$ aliique Parisini perboni. *cum* ceteri codices, Keller.

significata iam a Platone Gorg. p. 513 A: *τὰς τὴν σελήνην καθαιρούσας, τὰς Θετταλίδας.* Cfr. ad v. 21. — *deripit*] Cfr. Epod. 17, 77: *polo Deripere lunam.* — *irresectum*] „non resectum pollicis unguem rodit," rabiei signum. „Petronius, ut monstraret furentem, *pollice*, ait, *usque ad periculum roso.*" — *Quid dixit* cet.] Ep. 1, 7, 72: *dicenda tacenda locutus.* Similiter h. l. „incredibilia dixit."

50-54. *Non inf. arbitrae*] „fidelissimae testes, consciae et praesentes." SCHOL. Apul. de mag. 31. p. 467: *solebat ad magorum caerimonias advocari Mercurius carminum vector et illex animi Venus et Luna noctium conscia et manium potens Trivia.* — *quae silentium regis*] „quae silentio praees idque praestas magicis sacris." Verg. Aen. 2, 255: *tacitae per amica silentia Lunae.* 3, 112: *fida silentia sacris.* — *adeste* cet.] „Mihi propitiae sitis, ira vestra in hostes meos ablegata." — *hostiles*] eas, quae Canidiae exosae erant, veluti Vari amicarum.

55. 56. *Formidolosis*] „quae formidinem incutiunt horrore suo ac tenebris." Verg. Ge. 4, 468: *Et caligantem nigra formidine lucum.* Altera lectio *formidolosae* idcirco reicienda, quod statim sequitur alterum ferarum *ἐπίθετον languidae;* praeterea ambiguum fuisset etiam Romanis ipsis, utrum *formidolosae ferae* essent „timidae", an „feroces." — *dum*] „per totam igitur noctem." Efficacius hoc videtur quam *cum*, quod sane magis commendatur codicibus.

57. 58. Bothius haec habet: „Principio venefica optat, ut senem noctu properantem ad amicam aliquam Suburanam allatrent absterreantque a foribus canes eius vici, quo facto ad se ipsam rediturum eum sperat cupidine abreptum. Sed tacent canes. Ibi mulier v. 61: „Quid accidit? cur non venit Varus; quomodo mei non meminit, quae cubile eius eo medicamento magico unxerim, quod meretricum omnium quotquot sunt, oblivionem inducere videretur? Dormit tamen, non surgit, neque Suburam nec me petit." Haec dum dicit, propinqua aliqua domo, ut conicere licet, exeuntem conspicit senem et ad scorta se conferentem cane latrante

Latrent Suburanae canes
Nardo perunctum, quale non perfectius
Meae laborarint manus. — 60
Quid accidit? Cur dira barbarae minus
Venena Medeae valent,
Quibus superbam fugit ulta pelicem,
Magni Creontis filiam,
Cum palla, tabo munus imbutum, novam 65
Incendio nuptam abstulit?

60. *laborarint* Blandinii, Graevianus, Vossianus, Lipsiensis RSbcγφψ alii perboni Parisini. *laborarunt* ABMO Leidensis paucique alii. — 63. *superbam* Blandinii, Graevianus, Vossianus, Leidensis RSbφψ al. *superba* ABMO Lipsiensis cγ. — 65. *imbutum* vel *inbutum* plerique, *infectum* ABMO.

nullo. Quod sentiens exclamant v. 71. *A, a* cet. „Video", inquit maga, „vi mea solutus abit, quam irritam suo carmine reddidit alia quaedam scientior me venefica. Festinat ad amores. Sed ad me recurres, Vare; insolitas neque vincendas potiones parabo, quibus totus amore incenderis menteque alienabere." — *Senem - - Latrent*] ut Ep. 1, 2, 65: *venaticus - - pellem latravit - - catulus.* Plaut. Poenul. 5, 4, 64: *Etiam me meae latrant canes.* — *Suburanae*] Subura vicus urbis Romae, ubi habitabant prostibula. Erat autem sita in Urbis regionum tertiae et quartae confinio. Martial. 6, 66: *Famae non nimium bonae puellam, Quales in media sedent Subura* cet. — Veram scripturam *Subura* firmant codices et inscriptt.

59. 60. *Nardo*] „unguento nardino." — *quale non perfectius*] Eadem constructione. Sat. 1, 5, 41: *animae, quales neque candidiores Terra tulit* cet. — *laborarint*] „quo, si vel maxime vellem, odoratius et efficacius aliud praeparare non possem." Haec lectio praeferenda videbatur alteri *laborarunt*: „perfectius omnibus, quae umquam praeparavi." — Canidia deridet senem vanum atque inanem, qui illo unguento usus, quod ipsa ad canes in eum incitandas temperaverat, meretricibus Suburanis placiturum se speret.

61-64. *Cur dira*] „Cur ipsa mea venena, non minus profecto potentia quam ea, quibus usa Medea Creusam s. Glaucen et totam Creontis regiam incendio consumpsit, nihil nunc mihi prosunt neque ullam vim in Varum exercent?" Theocrit. 2, 14: *Χαῖρ' Ἑκάτα δασπλῆτι, καὶ ἐς τέλος ἄμμιν ὀπάδει, Φάρμακα ταῦτ' ἔρδοισα χερείονα μήτε τι Κίρκης Μήτε τι Μηδείας μήτε ξανθᾶς Περιμήδας.* Tib. 1, 2, 51: *Sola tenere malas Medeae dicitur herbas* cet. — *superbam*] ut omnis aemula, praelatam ac feliciorem se reputans, ei, cuius amores laedit, iniqua et arrogans videtur. Longe hoc significantius quam altera lectio *superba.* — *fugit*] „Athenas, curru draconibus iuncto per aërem avecta."

65-68. *palla*] Misit Glaucae *λεπτόν τε πέπλον καὶ πλόκον χρυσήλατον.* Eurip. Med. 786. — *tabum*, i. e. sanguis corruptus, h. l. pro veneno, lue, ut Verg. Ge. 3, 481: *infecit pabula tabo*; ex quo loco fluxisse videtur antiquissima

Atqui nec herba nec latens in asperis
  Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
  Oblivione pelicum. 70
A a, solutus ambulat veneficae
  Scientioris carmine.
Non usitatis, Vare, potionibus,
  O multa fleturum caput,
Ad me recurres nec vocata mens tua 75
  Marsis redibit vocibus:
Maius parabo, mais infundam tibi
  Fastidienti poculum,
Priusque caelum sidet inferius mari,
  Tellure porrecta super, 80
Quam non amore sic meo flagres uti

81. *meo* codices *mei* (cum Glareano) Bentleius.

et notabilis lectio *infectum*, quod manifestum est glossema. — Naphtham et sulfur fuisse tradunt venenum, quo aemulam perdiderit Medea. Cfr. Epod. 3, 13. — *in asperis--locis*] Sic aconita *nascuntur dura vivacia caute*, Ovid. Met. 7, 418.

69-72. *Indormit* cet.] Pergit in enarrandis suis artibus, nec vero, ut volunt alii, se ab alia saga aemula victam fatetur. Immo hoc quoque inter ritus magicos, quibus ante usa sit, memorat, inunxisse se Vari ipsius lectulum magico suco, cuius ea vis fuerit, ut ille oblivisceretur omnium aliarum amicarum praeter ipsam. Sed neque hoc aemularum *μίσηθρον*, ut contraria *φίλτροις* vocabant, tunc eam iuverat. — *solutus*] ut Od. 1, 27, 21.

73-76. *potionibus*] V. *potio* frequens de philtris ac venenis, unde apud Suet. Calig. 59 *potionatus*, et Gallorum *poison*. — *fleturum*] „doliturum propter insaniam et furorem, quibus te afficiam.“ Cfr. Sat. 2, 1, 45: *Qui me commorit,--Flebit* cet. — *nec vocata mens* cet.] 'Non usitatis potionibus ad me recurres nec mens tua [ad me] redibit vocata Marsis vocibus; maius aliquid horum utroque, et usitatis potionibus et Marsis vocibus, parabo.' Madvig. — *Marsis*] Epod. 17, 29: *Marsa--naenia*. Gell. 16, 11: *Marsis hominibus--vi quadam genitali datum est, ut serpentium virulentorum domitores sint et incentionibus herbarumque sucis faciant medelarum miracula.*

77-82. *infundam*] Cic. Philipp. 11, 13 de Domitio: *At hic nuper sororis filio infudit venenum, non dedit.* — *Fastidienti*] „me aspernanti“, non, ut alii volunt: „qui propter nauseam priora philtra non potavit.“ — *caelum sidet*] „priusque cuncta rerum natura invertetur, ita ut caelum mari subsidat terrâ mari superiectâ.“ —

Bitumen atris ignibus.'
Sub haec puer iam non ut ante mollibus
Lenire verbis impias,
Sed dubius unde rumperet silentium 85
Misit Thyesteas preces.
'Venena maga non fas nefasque, non valent
Convertere humanam vicem.
Diris agam vos; dira detestatio
Nulla expiatur victima. 90

87. *maga non* coniecit Haupt, prob. L. Müller, Lehrs, Eckstein, Vahlen, codices *magnum* Orelli, O. Keller, *Venena (magnum!) fas* Wakker, Munro. Rutgersius *magicum*, Bentley *magica* — 88. *humanam vicem* codices *inmani vice* Peerlkamp, *humana vice* Madvig, quod cum sequentibus coniungit, *humana invicem* O. Keller.

Bitumen] ad augendam vim flammae magicae, ut Verg. Ecl. 8, 82: *fragiles incende bitumine laurus.* — *atris*] Bitùmen ipsum *nigrum* (Verg. Ge. 3, 451) ardens spissum fumum exhalat.

83-86. *Sub haec*] „Statim postquam Canidia haec verba fecit." — *lenire*] „non iam lenire studebat sagas, quippe cui desperatio adderet dicendi libertatem." — *dubius*] „ob horrorem ac furorem dubius, unde loquendi exordium sumeret." Ita Drusus exspes vitae meditatas compositasque diras imprecatur Tiberio apud Tacit. Ann. 6, 24. — *Misit Thyesteas preces* „prorupit in diras, quales Thyestae fuerant in exsecrando Atreo, qui fratri filios trucidatos in frustra dissectos et coctos apposuerat." *Preces* autem in pedestri quoque oratione pro imprecationibus vel exsecrationibus. Caesar B. G. 6, 31 *omnibus precibus detestatus Ambiorigem.*

87-90. *Venena maga*] i. e. magica - adiective ut *Romula gens, Marsis vocibus.* Ovid. Amor. 1, 8, 5 *magas artes*, med. fac. 36 *maga arte.* 'Sensus est: quamvis venena multum possint, non tamen valent merita in contrarium vertere, ut liberentur poena, qui male mereantur, *vices* autem appellantur poenae, quae in scelerosis admissis regeruntur.' PORPHYRION. Confer Od. 1, 28, 32 *debita iura vicesque superbae te maneant ipsum.* Quod quamvis plurali numero usitatius sit tamen, poetae licuit singularem etiam, ut Graece dicunt ἀμοιβήν ponere. Longe aliam rationem huius loci explicandi iniit Madvigius (Advers. crit. II pg. 56): interpunctione locus adiuvandus est et detrahenda littera ex prava interpunctione orta: *Venena magnum fas nefasque non valent Convertere. Humana vice, Diris agam vos; dira* cet. Puer primum humana vice (menschliche Vergeltung) et ultione, diris quae gravem vim habeant neque expiari possint, se magas acturum dicit; deinde cum ex hominibus excesserit, manium iure et potestate usurum. *fas nefasque* ut Gr. ῥητὰ καὶ ἀπόρρητα.

89. *dira detestatio* cet.] „Vim religiosae imprecationis nemo effugere potest;" et hoc quidem ex communi veterum persuasione. Recordare modo diris devotum ab Ateio tribuno pl. Crassum, quem nulla caerimonia potuit ab exitio servare. Similiter cum diras nautae minata esset naufragi umbra

Quin, ubi perire iussus exspiravero,
  Nocturnus occurram Furor
Petamque voltus umbra curvis unguibus,
  Quae vis deorum est manium.
Et inquietis assidens praecordiis 95
  Pavore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
  Contundet obscaenas anus;
Post insepulta membra different lupi
  Et Esquilinae alites; 100
Neque hoc parentes heu mihi superstites
  Effugerit spectaculum.'

102. *Effugerit* maior pars codicum. *Effugerint* ABMOb Leidensis, Paris. 7972, 10310.

Od. 1, 28, 34., addit: *Teque piacula nulla resolvent.*

92. 93. *Nocturnus Furor*] lemur, larva. (*Furor* pro *Furia*, sed *Furorem* dixit, cum de puero agatur. GLOSS.) Aeschyl. Choëph. 288: *Καὶ λύσσα καὶ μάταιος ἐκ νυκτῶν φόβος.* — *curvis unguibus*] Cogita Furias, quae praelongos habent ungues incurvos.

94-98. *manium*] „ut lege divina concessum est umbris ius in sicarios ac veneficos saeviendi eoque ulciscendi.“ Val. Flacc. 3, 386 de necatis: *patet ollis ianua leti Atque iterum remeare licet; comes una sororum Additur et pariter terras atque aequora lustrant. Quisque suos sontes inimicaque pectora poenis Implicat et varia meritos formidine pulsant.* — *inquietis assidens*] „terrore palpitantibus inhaerens eaque assidue vexans, ut Incubus.“ — *vicatim*] „per omnes urbis vicos insecuta lapidibus vos obruet.“ Lapidationum in foro haud raro mentio fit apud Ciceronem. — *hinc et hinc*] Hand Turs. III. p. 87 demonstrat usitatius apud poëtas fuisse *hinc atque hinc*; *hinc et hinc* affert ex Martiale 10, 83. — *obscaenas*] „abominandas propter illicitas artes magicas, quas exercetis;“ simulque cogitandum de foedo harum vetularum ore atque habitu. Sic Furiae tribuitur *frons obscaena* apud Verg. Aen. 7, 417.

99-102. *different*] „dilacerabunt, discerpent ac dissipabunt.“ Cfr. Epod. 10, 6: *Fractosque remos differat.* Ennius Andromed. VIII. (v. 105 Ribb.) *alia fluctus differt dissupat Visceratim membra, maria salso spumant sanguine.* — *Esquilinae alites* rapaces et cadavera captantes, quod in Esquiliis, sepulturae loco, quasi habitabant. De hiatu confer ad Od. 2, 20, 13. — *alites*] „accipitres, voltures, milvi, qui ibi servorum et maleficorum supplicio affectorum cadavera semisepulta devorant.“ Cfr. Sat. 1, 8, 8 sqq. — *heu*] Iunge *heu superstites mihi*, non, ut volt Hand Turs. III. p. 69, *heu mihi.* — *Effugerit spectaculum*] „hoc saltem solatio luctum suum lenient atque allevabunt.“ — Summa cum arte incertos nos dimittere videtur poëta, utrum diffugerint sagae post pueri diras, an crudeliter necatus sit; verumtamen hoc ipsum satis clare significat. Descriptio autem necis ipsius nimis ingrata ac foeda fuisset, ut si *pue-*

CARMEN VI.

Quid immerentis hospites vexas canis
Ignavus adversum lupos?
Quin huc inanis, si potes, vertis minas,
Et me remorsurum petis.
Nam qualis aut Molossus aut fulvus Lacon, 5
Amica vis pastoribus,

VI. 3. *vertis* ABMOR Leidensis, Lipsiensis *γλπ*, *verte* Blandin. antiquissimus, Graevianus, Vossianus *φψ* cum paucis aliis; eidem proximo versu habent *pete*, ceteri *petis*. — 5. *Laco* ABMO*γ*, ceteri *Lacon*.

ros coram populo Medea trucidaret; atque comicum totius carminis colorem obscurasset.

VI. 'In hac ecloga *ἀλληγορικῶς* videtur loqui ad eum, qui, cum dicacitatis amaritudine sectaretur quietos alioquin homines, in eo sibi gloriam assignavit, quod illi cedentes ei viderentur non sufficere respondere.' Porphyrion. Codices Parisini nonnulli (*γφψ*) Cassium Severum, alii (AB*λ*) poetam maledicum commemorant. Fueritne is Cassius Severus quem Tacitus (Ann. 1, 72) viros feminasque illustres procacibus scriptis diffamavisse narrat, valde dubium est. Nam illum cum anno p. u. c. 786 vel 790 in exilio mortuum esse memoriae proditum sit (Nipperdey ad Tacit. Ann. 4, 21), a. 720 admodum adulescentulum fuisse necesse est. — Alii de Maevio cogitaverunt, in quem invehitur Epod. X, alii de Furio Bibaculo, cuius carmina Tacit. Ann. 4, 25 *referta contumeliis* dicit, Horat. Sat. 2, 5, 41 irridet.

1. 2. *hospites*] „peregrinos, qui, etsi innoxii sunt neque ulla te iniuria lacessiverunt, te civem Romanum timentes non audent acriter resistere minis tuis." — *canis*] „homo impudens, simul timidus, ubi in quempiam incurris, qui tibi viribus superior est, ut lupus cani ignavo."

3. 4. *Quin-si potes, vertis-petis*] Notus est hic partic. *quin* cum indic. usus, quae fere idem significat quod *quidni*: Plaut. Asin. 30 *quin tu ergo rogas?* Terent. Phorm. 429 *quin quod est ferendum fers?* Sallust. Catil. 20, 14 *quin expergiscimini?* Liv. 1, 57, 7 *quin conscendimus equos?* id. 7, 40, 18 *quin nos cognitae permittimus fidei?* Sed L. Müller: 'hoc unico loco cum inveniatur apud Hor. *quin* = *quidni*, dubito an antiquiorum poetarum secutus usum scripserit quod in Blandinio antiquissimo aliisque bonis libris legitur *verte pete*.' Et sane Plautus habet *quin tu eloquere* Aul. 631, *quin tu audi* Bacch. 276; Terent. Andr. 45: *quin tu uno verbo dic*, *quin omitte me* Phorm. 486. Neque recte Orelli hunc usum Augusteae aetati abiudicandum censuit, certe Cicero pro Milone 79 dicit: *quin sic attendite, iudices.* Itaque nostro loco fortasse cum Fabricio verba transponenda sunt et scribendum: *verte si potes minas-pete.* Idem iam Peerlkampius postulaverat.

5. 6. *Molossos*, magnos canes Epiroticos, et *Laconicos* coniungit etiam Verg. Ge. 3, 405: *Veloces Spartae catulos acremque Molossum Pasce sero pingui. Numquam custodibus illis Nocturnum stabulis furem incursusque luporum Aut impacatos a tergo horrebis Iberos.* — *Ami-*

Agam per altas aure sublata nivis,
  Quaecumque praecedet fera.
Tu, cum timenda voce complesti nemus,
  Proiectum odoraris cibum. 10
Cave, cave: namque in malos asperrimus
  Parata tollo cornua,
Qualis Lycambae spretus infido gener
  Aut acer hostis Bupalo.
An si quis atro dente me petiverit, 15
  Inultus ut flebo puer?

ca vis] Qui, quia praesidio et custodiae sunt gregibus, cari sunt pastoribus. Lucret. 6, 1222: *fida canum vis.* Vergil. Aen. 4, 132: *odora canum vis.*

7. 8. *aure sublata*] „arrectis auribus alacer agitabo.“ — *praecedet*] „a me e lustro excitata et in fugam coniecta.“ Qui autem fugit, *praecedit* insequentem. De constructione *Agam--quaecumque p. fera* conf. Epod. 2, 37.

9. 10. *Tu*] „Tu contra, canis ignave, cum diu multumque inaniter latrasti formidabilem in modum, tamen cibo tibi obiecto statim cupidas nares admoves atque obmutescis;“ dempta imagine „lingua perquam promptus es ad alios contumeliis lacerandos, sed munere oblato illico taces.“ Bellum est illud Catonis Censorii de M. Caelio apud Gell. 1, 15: *Frusto panis conduci potest, vel uti taceat, vel uti loquatur.* — *Proiectum*] hic prima significatione, „ita iactum, ut ante pedes tibi cadat.“ Magis solitum esset *obiectum*, ut Verg. Aen. 6, 422: offam *Corripit obiectam.*

12. 13. *tollo cornua*] Alia imago tauri ad pugnam cum rivali se parantis. — *gener*] „Qualis Archilochus, qui Lycamben socerum propterea, quod ille Neobulen filiam poëtae iam desponsam mutata voluntate se daturum negarat, tam maledicis versibus insectatus est, ut illum aegritudini animi remedium suspendio quaerere coëgerit atque ad idem mortis genus sponsam quoque suam induxerit.“

14-16. *Bupalo*] Plin. H. N. 36, 5: *Bupalus et Athenis* (olim *Anthermus*) *clarissimi in ea* (sculpendi) *scientia fuere Hipponactis poëtae aetate, quem certum est LX. Olympiade fuisse.--Hipponacti notabilis foeditas voltus erat, quamobrem imaginem eius lascivia iocorum hi proposuere ridentium circulis; quod Hipponax indignatus amaritudinem carminum destrinxit in tantum, ut credatur aliquibus ad laqueum eos compulisse, quod falsum est.* — *atro dente*] „contumeliis ac minis.“ Martial. 5, 28, 7: *Rubiginosis cuncta dentibus rodit.* — *puer*] „Ego, non me ulciscens, flebo, ut puer?“ (qui adversus adultum ac robustiorem defendere se nequit.)

CARMEN VII.

Quo, quo scelesti ruitis aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parumne campis atque Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis,
Non ut superbas invidae Karthaginis 5
Romanus arcis ureret,
Intactus aut Britannus ut descenderet
Sacra catenatus via,
Sed ut secundum vota Parthorum sua
Urbs haec periret dextera? 10
Neque hic lupis mos nec fuit leonibus
Numquam nisi in dispar feris.

VII. 12. *Numquam* ex Ed. Ven. 1490 Bentleius probantibus Hauptio, L. Müllero, O. Keller, Vahlen. *Unquam* vel *Umquam* codices ad unum omnes, Orelli, Munro alii.

VII. Referri videtur hoc carmen ad initium belli Perusini a. u. c. 713 vel ad bellum, cum S. Pompeio a. 718 apud Siciliam gestum; nam totius carminis color et sermo nescio quid habet iuvenile. — Graviter suos cives increpat propter arma civilia denuo sumpta.

1-3. *scelesti*] ἐναγεῖς. Od. 1, 2, 29: *Cui dabit partis scelus expiandi Iuppiter?* Od. 1, 35, 35. Od. 2, 1, 5, — *cur-Aptantur*] „cur gladii denuo destringuntur?“ Proprie: „ita in manus sumuntur, ut ad ictus inferendos habiles sint.“ Seneca Hippol. 534: *Non arma saeva miles aptabat manu.* — *conditi*] „vaginis inclusi.“ ACRON. (post proelium Philippense a. u. c. 712.) — *Neptunus* frequenter a poëtis pro mari et pro quavis aqua ponitur.

5. 6. *Non* cet.] „Et quidem non fusus est sanguis ille, ut cet.“ — *invidae*] Sall. Cat. 10: *Karthago aemula imperi Romani.* — *arcis ureret*] „ut factum est ante hos CV. annos.“

7. 8. *Intactus*] „armis Romanis, id est, nondum perdomitus.“ Od. 3, 24, 1: *Intactis-Thesauris Arabum.* — *descenderet*] Cic. ad Att. 4, 3: *cum Sacra via descenderem, insecutus est me.* Cic. Verr. Lib. 5, 77: *qui triumphant, eoque diutius vivos hostium duces reservant, - - tamen cum de foro in Capitolium currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem iubent; idemque dies et victoribus imperii et victis vitae finem facit.* — *Sacra via*, cuius incolae *Sacravienses*, dicebatur, quia ibi foedus ictum erat inter Romulum et Tatium.

9. 10. *secundum*] eodem, usu, quo Cic. ad Att. 16, 16 E: *quae consules decreverunt secundum Caesaris decreta et responsa.* — *sua - - dextera*] Differt aliquantum, quod solent afferre, Epod. 16, 2: *Suis et ipsa Roma viribus ruit*, quod significat „nimia imperii mole;“ h. l. „armis intestinis.“

11. 12. *Numquam*] recte ed. Ven. 1490. Codicum lect. *umquam* non licet cum Orellio explicare: *neque hic mos umquam fuit feris lupis nec leonibus nisi in dispar* (genus). Bentleius sic construxit: *neque hic*

Furorne caecus an rapit vis acrior
An culpa? Responsum date!
Tacent, et albus ora pallor inficit 15
Mentesque perculsae stupent.
Sic est: acerba fata Romanos agunt
Scelusque fraternae necis,
Ut immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor. 20

CARMEN VIII.

Rogare longo putidam te saeculo,

13. *caecus* codices paene omnes, O. Keller. *caecos* Ocorr. γ paucique deteriores, Bentl., Meineke, Haupt, L. Müller, Vahlen. — 15. *albus ora pallor* ABMO Leidensis, Porphyrionis codex Monac. in lemmate; *ora pallor albus* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis Rγφψπ.

mos fuit lupis neque leonibus, numquam feris nisi in dispar. — *in dispar*] Conf. Od. 3, 12, 10: *per apertum.* — Locus autem hic communis haud raro ab antiquis tractatus est. Plin. H. N. 7. Praef. extr.: *Leonum feritas inter se non dimicat, serpentium morsus non petit serpentes, ne maris quidem beluae ac pisces nisi in diversa genera saeviunt. At hercule homini plurima ex homine sunt mala.* Sententia autem ita continuanda: „Quanto magis vero cives a civibus, quibus unum idemque est bonum publicum, abstinere debent armaque potius in hostes exteros convertere!“

13. *Furorne caecus*] dicitur ut Od. 1, 18, 14: *caecus amor sui.* Pro altera lectione a codd. minus munita *caecos* afferre possis Sat. 2, 3, 43: *quemcumque inscitia veri Caecum agit.* — *vis acrior*] „fati ipsius, fatalis necessitas.“

15-20. *Tacent*] Silet aliquantisper poëta quasi Romanorum responsum exspectans; quod cum propter pudorem stuporemque non dent, in liberam indignationem prorumpit; quae tota orationis conformatio arte poëtica minime caret. — V. *albus* melius praemittitur ex auctoritate cod. antiquiss. B; sic minus manet otiosum meliusque vim suam exserit, quam positum post v. *pallor.* — *perculsae*] quia consciae sunt et culpae et tristis necessitatis. *Perculsae* hic in summo stupore significando suum locum tuetur, atque ex paucis codd., velut E. Pulmanni et Batteliano, affertur *percussae.* Cfr. Epod. 11, 2. — *agunt*] „persequuntur, ut pernicie sua luant scelus“ cet. — *Ut*] „ex quo“, ut Od. 4, 4, 42. — *Sacer*] „ut piaculum luendus, quia a fratre profusus est, ἐναγής.“ *Sacer* Livio 3, 55 est scelestus, cuius caput Iovi (alibi dis inferis) devotum est per populi iudicium, ut is impune a quovis occideretur.

VIII. Hoc carmen ut Epod. 12 in incriptionibus codicum aliquot, velut Parisini γ, in Gratidiam compositum esse dicitur, parum utique probabiliter. In neutro enim ul-

Viris quid enervet meas,
Cum sit tibi dens ater et rugis vetus
Frontem senectus exaret
Hietque turpis inter aridas natis 5
Podex velut crudae bovis?
Sed incitat me pectus et mammae putres,
Equina quales ubera,
Venterque mollis et femur tumentibus
Exile suris additum. 10
Esto beata, funus atque imagines
Ducant triumphales tuum,
Nec sit marita, quae rotundioribus
Onusta bacis ambulet.

lam mentionem facit artium magicarum, quibus illa ipsum persecuta erat atque in se irritaverat. Hic autem Archilochio modo invehitur in mulierem divitem ac nobilem, sed vetulam, libidinosam et, quod peius erat, simul philosopham. Quidam totam vetulae personam fictam opinantur, id quod mihi in poëta iuvene secus videtur.

1-6. *Rogare*] infinitivus indignationis. Cic. Philipp. 14, 14: *Quemquamne fuisse tam sceleratum, qui hoc fingeret?* Ter. Eun. 208: *satine hoc mandatumst tibi?* P. *a Rogitare* cet. Sat. 2, 4, 83: *Ten lapides varios lutulenta radere palma? — longo putidam - saeculo*] „effetam senio.“ Similiter anum describit Od. 4, 13, 9 sqq. — *dens ater*] pro plurali (*dentes atri* Ep. 1, 8, 7), neque interpretandum cum aliis, unum dentem nigrum ei remansisse, ceteros eam exspuisse. Cfr. Epod. 6, 15. — *vetus - senectus*] Terent. Eun. 688: *Hic est vietus, vetus, veternosus senex.* Tibull. 1, 8, 50: *veteres - - senes*, flaccidos atque imbellicos. — *exaret*] „ita ut in fronte habens veluti sulcos rugarum.“ Verg. Aen. 7, 417: *frontem obscenam rugis arat.* — *crudae*] „quae cibum non concoquit ideoque non continet.“

7-10. *Sed incitat*] „Sed fortasse putabis incitari me ad amorem“ cet. — *putres*] „pendulae et laxae.“ — *tumentibus*] aqua intercute propter exactam aetatem. — *additum*] „quasi additamenti loco superimpositum.“

11-14. *Esto beata*] Concessio: „Esto quamvis dives ac nobilis, atque funus tuum praecedant imagines maiorum tuorum, qui triumphos egerunt.“ Imagines enim illae etiam in matronarum nobilium funeribus ducebantur. Cic. de Or. 2, 225. — *Ducant*] Cfr. Senecae Controv. 1, 6: *Pompeium si hereditariae extulissent imagines, nemo Magnum dixisset.* — *marita*] „matrona.“ Cfr. Catull. 67, 6: *Postquam est porrecto facta marita sene.* Ovid. Fast. 2, 139: *hic* (Caesar) *castas duce se iubei esse maritas.* Praeterea reperitur subst. in aliquot Inscriptt. tertii vel quarti post Chr. saeculi. — *bacis*] Rotunditas uniones commendat, ut et candor et magnitudo et levor et pondus, ut scribit Plinius H. N. 9, 35. — *ambulet*] „superba incedat per plateas ac vicos.“ Epod. 4, 5: *Licet superbus ambules pecunia.*

Quid quod libelli Stoici inter sericos 15
Iacere pulvillos amant?
Illitterati num minus nervi rigent,
Minusve languet fascinum?
Quod ut superbo provoces ab inguine,
Ore allaborandum est tibi. 20

CARMEN IX.

Quando repostum Caecubum ad festas dapes
Victore laetus Caesare
Tecum sub alta — sic Iovi gratum — domo,
Beate Maecenas, bibam
Sonante mixtum tibiis carmen lyra, 5

IX. 5. *mixtis* e duobus Lambini cod. Bentl.

15-20. *libelli Stoici* cet.] „Solita erat haec libros philosophorum etiam in lectis repositos habere, ut adveniente amatore simularet se philosophiae studere, non libidini.“ COMM. CRUQ. „In lectis scribere librosque legere solebant litterati. Lecticulam lucubratoriam Augusti memorat Suet. Octav. 78.“ GESNER. Sententia igitur est: „Etiamsi, quemadmodum Caerellia illa, Ciceronis amica, philosophiae studium affectas atque severa Stoicorum scripta reponere soles in pulvillis tuis sericis, credisne propter hanc litterarum simulationem me tui amore exarsurum esse? De temet ipsa quaero, num putes propterea minus *rigere* (frigere, torpere) nervos meos, qui philosophiam, quam tu ostentas, nequaquam curant?“ — *superbo*] „fastidiente, minus obsequioso.“ — SCHOL. — *Ore*] „lingendo.“

IX. Ultimum hoc Epodon carmen brevi post victoriam Actiacam IV. Non. Septembr. a. u. c. 723 reportatam videtur compositum esse; optat autem poëta, ut mox sibi concedatur apud Maecenatem Caesaris reditum ac triumphum celebrare laeto convivio. Posterius hoc carmen Epodo 1. praecedit Od. 1, 37.

1-4. *repostum*] „vinum interioris notae reservatumque ad dies festos.“ De syncope vide ad epod. 2, 65. — *Caecubum*] Plin. H. N. 14, 6: *Caecubo erat generositas celeberrima in palustribus populetis sinu Amyclano.* Cfr. Strab. 5. p. 231 d. 234 a. — *sub alta*] in turri quam dicebant Maecenatiana sita in hortis Esquilinis. Od. 3, 29, 10. — *sic Iovi gratum*] „Eidem Iovi, qui Caesari victoriam concessit, acceptum est, ut eam debito modo celebremus.“ — *Beate*] „opulente, cuique omnia ex voto cedunt,“ ut Od. 1, 4, 14. Cic. de Or. 2, 144: *istam - - sapientiam Scaevolarum et ceterorum beatorum otio concedamus.* — „Quando M. Antonio et Cleopatra, quibus iam pugna Actiaca tam improspere cessit, prorsus oppressis reversoque Caesare Romam in eius triumphi honorem potare inter nos poterimus?“

5. 6. *Sonante*] Symphoniam *(carmen)* dixit ex artis musicae prae-

Hac Dorium, illis barbarum?
Ut nuper, actus cum freto Neptunius
Dux fugit ustis navibus,
Minatus Urbi vincla, quae detraxerat
Servis amicus perfidis. 10
Romanus eheu — posteri negabitis —
Emancipatus feminae

ceptis alternatim sese excipiente atque rite composita harmonia Phrygia (*tibiis* duabus) et Dorica *(lyra)*. Cfr. Od. 4, 15, 30. 4, 1, 23 sq. — *Hac Dorium*] Pind. Ol. 1, 17: *ἀλλὰ Δωρίαν ἀπὸ φόρμιγγα πασσάλου λάμβαν'*. Doriam harmoniam *πολεμικοῖς ἀνδράσι-ἁρμόζουσαν* vocat Plutarch. de Mus. c. 17. p. 1136 c. — *barbarum*] Athen. 1, 28: *(Ὅμηρος) τοῖς βαρβάροις ἀποδίδωσι τοὺς αὐλούς*. Est *ἡ Φρυγιστί*, quae compotationi est accommodatissima. Od. 3, 19, 18 sq. Cfr. Catull. 64, 264: *Barbaraque horribili stridebat tibia cantu.*

7-10. *Ut nuper*] „Quemadmodum abhinc sexennium (a. u. c. 718) fecimus, ut sollemne convivium ageremus propter Sex. Pompeium devictum ab Octaviano et Agrippa prope Messanam et *actum (διωχθέντα*, fugatum) ex freto Siculo (posteaque in Asia interfectum ab Antonianis). Oppressum autem Sex. Pompeium tamquam praeludium atque omen victoriae de Antonio reportandae memorat. — *Neptunius Dux*] In Sex. Pompeii nummo est Neptunus aplustre manu gestans et addita prora. (Müller *Denkm.* I. N. 342.) Meineke ad Athenaeum IV 110: „Athenienses Demetrium Poliorcetem, Antigoni filium, Corcyra Athenas adeuntem salutabant hisce verbis: *ὦ τοῦ κρατίστου παῖς Ποσειδῶνος θεοῦ χαῖρε κἀφροδίτης*: Neptuni filium appellavisse videntur propter Cypriam victoriam. Consimili ratione S. Pompeius propter maritimum imperium Neptuni se filium iactabat.“ Comment. Cruq.: 'S. Pompeius, qui se filium dicebat esse Neptuni, ut ait Livius, elatus rerum mari gestarum felicitate; quare in habitu Neptuni, veste nimirum cyanea, contra hostes pugnabat.' — *ustis navibus*] Dio 49, 10: *πάντα τὰ σκάφη (Σέξτου) τά τε ἐς τὸ τεναγῶδες ὀκέλλοντα (ὁ Καῖσαρ) κατεπίμπρη*. — *Minatus Urbi vincla*] semper tamen, etiam per nummos, patris vindicem sese ferens. — *Servis*] Dio 48, 19: *τό τε ἐκείνου* (Sexti) *ναυτικὸν καί τὸ τῶν δούλων τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀφικνουμένων πλῆθος προσλαβὼν πάμπολυ ηὐξήθη. Τοσοῦτοι γὰρ δὴ ηὐτομόλουν, ὥστε καὶ τὰς ἀειπαρθένους καθ' ἱερῶν εὔξασθαι ἐπισχεθῆναι σφῶν τὰς αὐτομολίας*. Confer Epod. 4, 19. Vellei. 2, 73.

11-14. *Romanus - - Emancipatus*] *Emancipare se alicui* est „se veluti in eius mancipium transferre, totum se alteri tradere.“ Plaut. Bacchid. 90: *Mulier, tibi me emancupo; Tuus sum, tibi dedo operam.* Iam proprie quidem unus Antonius se emanciparat Cleopatrae; sed quatenus ipsius milites in eius verba iurarant, hi quoque Cleopatrae mancipia recte appellari poterant; indignitasque totius rei in eo vel maxime cernebatur, quod, cum in ceteris Romanam disciplinam servarent, *vallum* etiam, palum muniendis castris destinatum, ferrent (Cic. Tusc. 2, 37), tamen reginae eiusque eunuchis ignominiosam servitutem servirent. Caesar in oratione ante pugnam Actiacam habita apud

Fert vallum et arma miles et spadonibus
Servire rugosis potest,
Interque signa turpe militaria 15
Sol adspicit conopium.
At huc frementis verterunt bis mille equos
Galli canentes Caesarem,

17. *At huc* Blandinius, ut videtur, antiquissimus, Ocorr., duo Pulmanni, Parisini 7976, 10403, schol. cod. *γ* (etiam commentator Cruquianus) ed. Cruquiana, Vahlen. *Adhuc* Leidensis, Paris. 7972, Haupt in ed. 2, 3. *Adhunc* vel *ad hunc* codicum maior pars, AOR, Graevianus, Vossianus, Lipsiensis *γφψ* aliique Parisini. *Ad hoc* Bentley, Meineke, Haupt ed. 1, L. Müller, Eckstein. *Ab hoc* N. Heinsius, Peerlkamp. *At hoc* Fea, Orelli. *At hinc* Cuningham, O. Keller.

Dion 50, 25: *Τίς μὲν γὰρ οὐκ ἂν ὀδύραιτο ὁρῶν στρατιώτας Ῥωμαίους δορυφορουντας τὴν βασιλίδα αὐτῶν;* — *spadonibus*] Cleopatrae familiaribus ac necessariis. Od. 1, 37, 9. Plutarch. Ant. 60: *προσεῖπε Καῖσαρ, ὡς Ἀντώνιος μὲν ὑπὸ φαρμάκων οὐδ' ἑαυτοῦ κρατοίη, πολεμοῦσι δ' αὐτοῖς Μαρδίων ὁ εὐνοῦχος καὶ Ποθεινὸς καὶ Εἰρὰς ἡ Κλεοπάτρας κουρεύτρια καὶ Χάρμιον, ὑφ' ὧν τὰ μέγιστα διοικεῖται τῆς ἡγεμονίας.* — *rugosis*] Ter. Eun. 689 de eunucho: *Hic est veternosus senex, Colore mustelino*, — *potest*] H. l. *posse*, ut *τλῆναι, sustinere*, „ab se impetrat, ut serviat."

15. 16. *turpe*] adiect. v. *conopium*, non magis est exclamatio, quam Od. 2, 7, 12. — *Sol adspicit*] „*ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει*, tunc tam indigno spectaculo offensus." — *Conopium* est velum lineum tenuissimis maculis distinctum, Latine *culicare* (Schol. Iuven. 6, 80, ubi tamen est *testudineo-conopeo*), ad culices, *κώνωπας* a lectis arcendos, de quo mollitiei instrumento indignatur etiam Propert. 3, 11, 45, *Foedaque Tarpeio conopia tendere saxo*, Cleopatram minatam esse memorans.

17. 18. *At huc*] In tanta lectionis varietate secuti sumus optimam auctoritatem codicum et interpretum veterum. Cruquius enim 'haec verba, inquit, habet codex Divaei et unus codex Blandinius manuscriptus expresse: alii tres habent: *Ad hunc*, alias *At huc*. quam notam secutus sum tamquam magis appositam atque consentientem scriptis adnotationibus.' Et commentator Cruquianus, cum quo cod. *γ* fere consentit, haec habet: 'ordo est: At Galli canentes Caesarem i. e. laudantes, verterunt huc, id est, ad nos transtulerunt bis mille equos frementes.' *Fremere*, ut apud Hom. Il. *Δ* 227, *Π* 596 *ἵππους φυσιόωντας* verbum proprium est equorum, quamquam etiam hominum indignationem significare et accusativum admittere potest ut voluit Orelli: Tacit. Annal. 13, 13: *Agrippina libertam aemulam, nurum ancillam aliaque muliebriter fremere.* Sed gravior est acerbitas, quae vel equos commovet. - Mauricius Haupt cum initio Bentlei coniecturam probasset, postea scripsit *adhuc frementes*, quod ex codicum *ad hunc fr.* volgari vitio depravatum censet. (Opusc. 3, 535.) *O. Keller* in Epilegom. pg. 381 acerrime tuetur coniect. *At hinc*, i. e. a partibus Antonianis paulo ante descriptis. — *verterunt*] penult. brevi. Cfr. Sat. 1, 10, 45. — *Galli*] sunt Gallograeci s. Galatae Deiotari

Hostiliumque navium portu latent
Puppes sinistrorsum citae. 20
Io Triumphe, tu moraris aureos
Currus et intactas boves?
Io Triumphe, nec Iugurthino parem
Bello reportasti ducem,
Neque Africanum, cui super Karthaginem 25

20. *citae* cod. paene omnes, *sitae* duo Cruquii, „quae tamen scriptura," inquit, „non carebat litura." — 25. *Africanum* cod. plerique *Africano* Leidensis, Lipsiensis φψ cum paucis Parisinis. *Africani* Madvig, Vahlen.

minoris. Plut. Ant. 63 ante pugnam: *ἐγένοντο δὲ καὶ βασιλέων ἀποστάσεις Ἀμύντου καὶ Δηϊοτάρου πρὸς Καίσαρα.* Vell. 2, 84: *Hinc ad Antonium nemo, illinc ad Caesarem cotidie aliqui transfugiebant.* — *canentes*] „laeta cum acclamatione identidem Caesarem salutantes, *Salve Caesar!* clamantes, ut qui in eius verba iuraturi essent." Verg. Aen. 7, 698: *Ibant aequati numero regemque canebant.*

19. 20. *Hostiliumque*] Cum haec particulâ *que* artissime iungantur cum Gallorum defectione nec verbo quidem panicus ille reginae terror significetur, illud ante omnia tenendum est, non de praecipiti eius fuga verba facere poëtam. Sed si verba per se spectaverimus, hoc videbimus dici: „partem quoque sociorum Antonii navalium simili pudore vel etiam infelicis exitus metu perculsam ignave latuisse in portu aliquo ab Actio Orientem versus sito;" sive verus eius rei nuntius Romam pervenerat sive suo iure id finxit, ut equitatui Gallico in eo pudoris vel etiam timoris affectu classis quoque hostilis pars consociaretur. — *citae*] partic. „citatae," ut Lucan. 8, 455: *Cyproque citatas Immisere rates;* „celeriter actae;" *puppes ciere*, in prosa or. (retro) inhibere remis, *πρύμναν ἀνακρούεσθαι. Sinistrorsum* autem, quoniam ei, qui a Septentrione contuebatur Actium, sinistram versus omnes regiones orientales sitae erant, primum Peloponnesus, tum Asia minor, ipsa Aegyptus; haec saltem intra orientem et meridiem. Simplicius etiam Gronovius Obss. 4 p. 545. Frotsch. haec adnotat: „Tabulae situs pingentium docent ab Actio petentibus Aegyptum ad laevam esse navigandum."

21. 22. *Io Triumphe - - boves?*] Cfr. Od. 4, 2, 49. Est autem interrogatio, non exclamatio, ut plerique distinguunt: *Io Triumphe - - boves!* vel peius etiam: *Io Triumphe - - boves: Io Triumphe.* „Currus ipsi triumphales parati sunt: cur tu, Triumphe, eis in mora es?" Sine imagine: Quando tandem Caesar triumphabit?" — *aureos*] „fulgentes ebore et laminis aureis." Flor. 1, 5, 6: *Inde, quod aureo curru quattuor equis triumphatur.* — *intactas*] „nondum sub iugum missas. Verg. Georg. 4, 540: *intacta totidem cervice iuvencas. Iniuges hostias* vocat Macrob. Sat. 3, 5. „A triumphantibus bos alba et indomita in Capitolio immolari solebat." COMM. CRUQ.

23-26. *Iugurthino*] „Non tanta gloria triumphavit Marius; non par fuit Caesari nostro Marius nec Scipio Africanus minor." — *reportasti ducem*] „victorem Marium et

Virtus sepulcrum condidit.
Terra marique victus hostis punico
Lugubre mutavit sagum,
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
Ventis iturus non suis, 30
Exercitatas aut petit Syrtis Noto,
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, scyphos
Et Chia vina aut Lesbia,

28. *mutavit* cod. omnes, *mutabit* Lachmannus, probantibus Hauptio (ed. 1, 2, 3; in ed. 4. Vahlen restituit *mutavit*) Meinekio, Lehrsio. — 33. 34. *scyphos Et Chia* cod. plerique cum edit., *scyphos; Aut Chia* ex vetustis cod. Torrentii et Galeano Bentl.

antea Africanum minorem; quibus Caesar nunc antecellit." Codices nonnulli et edit. *Africano* i. e. bello: sed nimis audacter Virtus dicitur bello *Africano* sepulcrum condidisse. Contra Madvig (Advers. crit. 2, 57) scribendum esse censet *nec Iugurthino p. bello rep. d. nec, Africani cui-condidit*, hoc est: nec eo bello, quod Africani virtus super Karthaginem sepelivit et in perpetuum sustulit. — col. Cic. imper. Cn. Pomp. 30. — Eum secutus est Vahlen. — *super Karthaginem*] „super solum, ubi steterat illa." — *Virtus*] „Virtus dea voluit, ut Karthaginis parietinae sempiternum essent Scipionis minoris monumentum." Vell. Pat. 1, 12: *eam-urbem magis invidia imperii, quam ullius eius temporis noxiae invisam Romano nomini funditus sustulit fecitque suae virtutis monumentum, quod fuerat avi eius clementiae.*

27. 28. *Terra*] Copiae Antonii terrestres, cum per septem dies eum exspectassent, *ὡς αὐτίκα ποθὲν ἐκφανησόμενον, - - τέλος - τοῦ στρατηγοῦ Κανιδίου νύκτωρ ἀποδράντος - - γενόμενοι πάντων ἔρημοι τῷ κρατοῦντι προσεχώρησαν.* Plut. Ant. 68. — *punico*] „purpureo s. coccineo paludamento imperatoris deposito gregale (pullum) sagum sumpsit, quod squaloris et luctus signum esset." Florus 4, 11, 3 de Antonio: *Aureum in manu baculum; ad latus acinaces; purpurea vestis ingentibus obstricta gemmis; diadema aderat.* — De constructione verbi *mutare* vid. Od. 1, 17, 2 sq. — Quod Lachmannus Comment. Lucret. pg. 123 *mutabit* legendum esse censet probantibus multis, nobis videtur Horatius eum animi dolorem significare, quo iam tum commotus erat Antonius.

29-32. *centum - - urbibus*] *ἑκατόμπολιν.* Od. 3, 27, 33. — Naturalis constructio est: *Aut ille petit Cretam aut Syrtis;* neutiquam vero: *mutavit iturus Cretam.* — *non suis*] „non propitiis, adversis," Ovid. Trist. 3, 5, 4: *Nave mea vento forsan eunte suo;* qui etiam in prosa or. Seneca Ep. 71, 3: *Ignoranti, quem portum petat, nullus suus ventus est.* — *Exercitatas*] „*συρομένας*, hinc illinc iactatas a Noto;" — *Syrtis*] Cfr. Od. 1, 22, 5. 2, 6, 3. — *incerto mari*] „Animo clade, quam perpessus est, penitus perturbato dubius, quam regionem versus naviget atque ubinam terrarum appellat."

33-38. *Capaciores*] „In laetitiam

Vel quod fluentem nauseam coërceat 35
Metire nobis Caecubum:
Curam metumque Caesaris rerum iuvat
Dulci Lyaeo solvere.

CARMEN X.

Mala soluta navis exit alite,
Ferens olentem Mevium.
Ut horridis utrumque verberes latus,
Auster, memento fluctibus!
Niger rudentis Eurus inverso mari 5
Fractosque remos differat,
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus

X. 2. *Mevium* codicum et Horatii et Vergilii (Ecl. 3, 90) bona pars, inscriptiones. *Maevium* multi cod. Horatii, Vergilii, codices Victorini (Grammat. lat. ed. Keil VI. pg. 79). — 4. *flatibus* Cod. unus (?) Valartii, item Burmannus ad Valer. Flacc. 1, 639.

effusi largius iam potemus." Seneca de ira 3, 14, 3: *Bibit deinde liberalius quam alias capacioribus scyphis.* — *Chia - - Lesbia*] vina Graeca dulcia, quae opponuntur Caecubo austero. Saepe illa consociantur, ut a Callimacho Anth. Pal. II. p. 535: *Ἔρχεται πολὺς μὲν Αἰγαῖον διατμήξας ἀπ' οἰνηρῆς Χίου Ἀμφορεύς, πολὺς δὲ Λεσβίης ἄωτον νέκταρ οἰνάνθης ἄγων.* — *fluentem*] „potu nimio profluentem." SCHOL. De solo vomitu non loquitur, ut satis mire volunt recentiores interpretes, sed de alvo per nauseam soluta. Fingit enim poëta proelio se interfuisse nauseaque et cura correptum totius rei exitum exspectare, quem pedestres copias Antonii aliquamdiu tardavisse constat. — *coërceat*] ideo quod Caecubum erat austerum atque *εὐστόμαχον*, Athenaeo 1, 48 *πληκτικὸν καὶ εὔτονον.* — *Metire*] quia in miscendo certa quadam, etsi ad lubitum convivarum varia, cyathorum meri et aquae mensura utebantur. Cfr. Od. 3, 19, 11. — *metumque*] „qui sollicitos nos habet vel post hunc laetissimum victoriae nuntium, vino pellamus."

X. Diris naufragium imprecatur Mevio. „Mevius poëta fuit inimicus Horatio, obtretator omnium virorum doctorum, ipse sectator vocum antiquarum." COMM. CRUQ. *Marcum Maevium* vocat Glossa Codicis A. Vanderb. „Triumphos Caesaris male descripsit." Glossa Cod. H. Vanderb. Verg. Ecl. 3, 90: *Qui Bavium non odit, amet tua carmina Maevi.*

1-6. *Mala - - alite*] Od. 1, 15, 5: *Mala ducis avi domum.* — *Utrumque latus* ut *verberet* Auster, oportet navem a procella circumagi. Val. Flacc. 1, 639: *Illam huc atque illuc nunc torquens verberat Eurus.* — *Niger*] „nubes cogens." Od. 1, 5, 6: *aspera Nigris aequora ventis.* Opponuntur *Notus albus* Od. 1, 7, 15 et *candidi Favonii* Od. 3, 7, 1. Ceterum ventos omnes adversos in

Frangit trementis ilices;
Nec sidus atra nocte amicum appareat,
Qua tristis Orion cadit, 10
Quietiore nec feratur aequore,
Quam Graia victorum manus,
Cum Pallas usto vertit iram ab Ilio
In impiam Aiacis ratem.
O quantus instat navitis sudor tuis 15
Tibique pallor luteus
Et illa non virilis eiulatio,
Preces et aversum ad Iovem,
Ionius udo cum remugiens sinus
Noto carinam ruperit. 20
Opima quodsi praeda curvo litore

13. *usto* codices, *usta* Haupt (ed. 1, 2, 3), Meineke. Conf. ad Od. 1, 10, 14.

Graeciam naviganti enumerat, non secundos, Notum atque imprimis Iäpyga. (Od. 1, 3, 4.) — *inverso*] „commoto ac perturbato." Verg. Aen. 1, 43: *evertitque aequora ventis.* — *differat*] „disiciat." Epod. 5, 99: *membra different lupi.*

8-10. *Frangit*] Cum vi repetit v. *frangere*, quod longe significantius est improbabili Wakefieldi coniectura *Plangit.* — *trementis*] „commotas ab Aquilone et conquassatas." — *Nec sidus--amicum*] „salutare, ut Castor et Pollux, ex ea caeli regione ei *appareat*, ubi occidit *tristis*, perniciem afferens, *nautis infestus* (Ep. 15, 7) *Orion.*" Verg. Aen. 1, 535: *nimbosus Orion.*

13. 14. *Cum P.--iram ab Ilio*] Minerva, prius Troianis irata propter Paridis iudicium, eadem ira persecuta est Graecos in patriam revertentes, propterea quod Aiax minor Cassandram deae supplicem in eius templo violarat. Hom. Od. δ 502 sq. Verg. Aen. 1, 39: *Pallasne exurere classem Argivum atque ipsos potuit submergere ponto Unius ob noxam et furias Aiacis Oilei?*

16-18. *luteus*] a v. *lutum*, herba, cuius succo pannorum infectores utuntur. Est igitur color croceus, gilvus, qualis solet esse arquatorum. Cels. 3, 24. De faciei colore etiam Tibull. 1, 8, 52: *nimius luto corpora tingit amor.* — *illa*] „in quam tu, homo meticulose, prorumpere soles; illa tam pudenda." — *non virilis*] Cic. Tusc. 2, 54: *Eiulatus ne mulieribus quidem concessus est.* Forma *eiulatio* utitur iam Plaut. Capt. 197. — *aversum*] „qui a precibus aures avertit." Aliquanto lenius est quam *adversus.*

19-24. *Ionius--sinus*] ut Od. 1, 33, 16: *Calabros sinus.* Od. 3, 27, 18: *ater Hadriae-sinus.* — *udo*] „pluvias afferente" Verg. Ge. 1, 462: *quid cogitet humidus Auster.* — *remugiens*] de rauco fluctuum sono, ut Od. 3, 10, 5: *Audis, quo strepitu--nemus--remugiat?* — *Porrecta*] de cadavere extento, ut Catull. 67, 6: *Postquam est porrecto*

Porrecta mergos iuveris,
Libidinosus immolabitur caper
Et agna Tempestatibus.

CARMEN XI.

Petti, nihil me sicut antea iuvat
Scribere versiculos amore percussum gravi,
Amore, qui me praeter omnis expetit
Mollibus in pueris aut in puellis urere.

22. *Porrecta* cod. *Proiecta* unus Bern. d., Bentleius coni. — *iuveris* codices Parisini 7973, 8213, paucique alii, ed. plerique, *iuverit* ceteri omnes.

XI. 1. *Petti* codicum maior et fere melior pars, in his Blandinii, inscript., alii *Pecti*. — 2. *percussum* ABOγ, ceteri *perculsum*. — 4. *mollibus aut pueris* malebat Bentleius.

facta marita sene. Cfr. Od. 3, 10, 3. — *mergos*] *αἴθυια*, fulica mergus. Mergi quidem cadavera non attingunt, sed ponuntur h. l. pro aliis avibus marinis, ut haliaeetis. Pers. 6, 30: *iamque obvia mergis Costa ratis lacerae*. — *iuveris*] „paveris." SCHOL. Stat. Silv. 4, 9, 51. *Aut cum me dape iuveris opima*. — *Tempestatibus*] L. Scipio consul. a. u. c. 495. (CIL vol. I. pg. 18): DEDET TEMPESTATIBVS AIDE MERETOd. Verg. Aen. 5, 772: *Tempestatibus agnam Caedere deinde iubet;* et quidem nigram. Verg. Aen. 3, 120: *Nigram Hiemi pecudem, Zephyris felicibus albam*. Aristoph. Ran. 847: *Ἄρν' ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε· Τυφὼς γὰρ ἐκβαίνειν παρασκευάζεται*. Conferatur Prelleri et Iordani Mythol. Rom. pg. 330 sq. „Iocose sane pro inimici interitu se rem divinam facturum dicit, quae alioqui fit pro salute navigantium." GLOSS.

XI. Lycisci, pueri amati, arrogantia ac superbia summopere commotus, dolenter Pettio, sodali suo, fatetur miseram suam sortem, quae ipsum discussis sanioribus consiliis atque obiurgationibus amicorum continuo amoris, et eius quidem parum prosperi, laqueis irretiat. EX MITSCH.

1. 2. *Petti*] Sic nomen scribitur a plerisque. Sed quis fuerit non constat. — *Scribere versiculos*] Non sine taedio de priore suo studio loquitur. — *percussum*] *πληγέντα*, tamquam flagro vel stimulo. Archiloch. fr. 84 Bgk.: *Δύστηνος ἔγκειμαι πόθῳ, Ἄψυχος, χαλεπῇσι θεῶν ὀδύνῃσιν Πεπαρμένος δι' ὀστέων*. Vergil. Ge. 3, 476: *ingenti percussus amore*. Nimium h. l. foret *perculsum*, quod dicitur de vehementi ictu velut est electricus, qui intimos vel corporis vel animi nervos penetrat tamque acriter commovet, ut prope attonitos nos reddat. Cfr. Epod. 7, 16.

3. 4. *praeter omnis*] „ultra alios omnes." SCHOL. Cicero frequenter: *praeter ceteros*. — *me -- expetit -- urere*] „me ante omnes petit, eligit, quem urat." Quemadmodum forma passiva Ovid. Met. 7, 22: *Quid in hospite regia virgo Ureris?* sic h. l. *urere in pueris;* sicque *ardere, suspirare in aliqua*, et Propert. 1,

Hic tertius December, ex quo destiti 5
Inachia furere silvis honorem decutit.
Heu me, per Urbem — nam pudet tanti mali —
Fabula quanta fui! Conviviorum et paenitet,
In quis amantem languor et silentium
Arguit et latere petitus imo spiritus. 10
'Contrane lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium?' querebar applorans tibi,
Simul calentis inverecundus deus
Fervidiore mero arcana promorat loco.
'Quodsi meis inaestuet praecordiis 15
Libera bilis, ut haec ingrata ventis dividat

8. *conviviorum et paenitet* codices omnes, *ut* Bentl. — 9. *amantem languor* codices plerique, *amantem et languor* Graevianus, Vossianus, Harleianus, Bentleius, Meineke, Haupt, Vahlen.

13, 7: *Perditus in quadam tardis pallescere curis* cet.

5-8. *tertius December*] mensis pro anno. Similiter Epist. 1, 20, 27. Verg. Aen. 5, 626: *Septima -- aestas.* — *Inachia*] pr. puella Argiva ab Inacho, prisco Argorum rege. Eandem memorat Epod. 12, 14. 15. — *honorem*] „frondes." Verg. Ge. 2, 404: *Frigidus et silvis Aquilo decussit honorem;* sic *ruris honores*, „flores, fruges," Od. 1, 17, 16. — *nam pudet*] „invitus nec sine indignatione dico me derisui hominibus fuisse; *nam pudet* tantae ignominiae." — *Fabula* haud raro de sinistro rumore. Tib. 1, 4, 83: *Parce puer, quaeso, ne turpis fabula fiam.* Ovid. Am. 3, 1, 21: *Fabula, nec sentis, tota iactaris in Urbe.*

9-14. *languor*] „torpor et cruciatus animi." ACRON. — *Arguit*] „Est perfecti temporis." IDEM. — *spiritus*] „suspiria ex imo pectore petita." Plaut. Cist. 1, 1, 58: *Hoc sis vide, ut petivit Suspirium alte!* Verg. Aen. 1, 371: *Suspirans imoque trahens a pectore vocem.* — *Contrane*] Triplex h. l. constructio contracta 1) ex interrogatione: *Contrane lucrum nil valet ingenium?* 3) ex indignationis exclamatione: *Contra lucrum nil valere ingenium!* 3) *Querebar nil valere ingenium. Nil valere* autem apud Inachiam contra rivalium munera largiora simplex ac sincerum ingenium suum lamentatur. — *applorans tibi*] „cum lacrimis meos amores tibi confessus." V. *applorare*, *προσολοφύρεσθαί τινι*, vix alibi reperitur nisi hic et apud Senecam Quaestt. nat. 4, 2, 6. — *inverecundus*] „quo liberalius sumpto omnis verecundia elabitur." Contrarium suo loco est Od. 1, 27, β: *verecundumque Bacchum.* — *loco*] „ex intimo animo, ubi mei amoris arcana condita erant."

15-18. *inaestuet*] „incandescat, commota fuerit." SCHOL. — *Libera bilis*] Epod. 4. 10: *Liberrima indignatio.* — „Hoc tibi tunc dicere solebam: Quodsi aliquando tam libera indignatione atque iracundia exarsero, ut exsecrari ipse possim vanas spes et querelas, quibus veluti fomentis gravi amoris infelicis volneri mederi frustra adhuc conatus sum, itaque eas, utpote nihil me iuvantes, in ventos

Fomenta volnus nil malum levantia,
Desinet imparibus certare summotus pudor.'
Ubi haec severus te palam laudaveram,
Iussus abire domum ferebar incerto pede 20
Ad non amicos heu mihi postis et heu
Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
Nunc gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitie amor Lycisci me tenet,

24. *mollitie* Bentl. e cod. nonnullis, ceteri *mollitia.*

dispergam, qui eas secum auferant, sic Inachiae superbiam detestatus eam amare tandem desinam." — *ingrata*] „quorum, quia frustra admota sunt, me iam taedet pigetque." Non tam: „nihil gratiae apud Inachiam habentia", ut volt Schol., quam: „nihil me iuvantia, inania, supervacanea, ἀχάριστα." Callim. Cer. 90: τὰ δ' ἐς βυθὸν οἷα θαλάσσης Ἀλεμάτως ἀχάριστα κατέῤῥεεν. Plaut. Asin. 136: *Ingrata atque inrita esse omnia intellego.* — *ventis dividat*] „in auras dispergat, nihili pendat." COMM. CR. Od. 1, 26, 1: *tristitiam - Tradam - Portare ventis.* Ovid. Met. 8, 134: *an inania venti Verba ferunt* cet. — *Fomenta*] Proprie hoc medicorum vocabulo usus est Ep. 1, 2, 52: *fomenta podagram*, figurate rursus Ep. 1, 3, 26: *curarum fomenta*, „remedia et solatia." H. l. sunt lamentationes de Inachiae crudelitate, quibus iam renuntiaturum se profitetur poëta. — *Desinet* cet.] „Iam", inquit, „desinam certare cum rivalibus, qui mihi ingenio certe (v. 12) *impares*, inferiores quam ego sunt (ut dicitur *genere impar*, quibus ingenio et χάριτι longe superior sum), iisque Inachiam, quae me aspernata est, ultro concedam." *Certare alicui* haud raro apud poëtas invenitur. Sat. 2, 5, 19: *certans-melioribus.* Vid. ad Epod. 2, 20. — *summotus pudor*] Achilles Tatius pag. 28 Jacobs: Ἔρως καὶ Διόνυσος, δύο βίαιοι θεοί, ψυχὴν κατασχόντες, ἐκμαίνουσιν εἰς ἀναισχυντίαν.

19-22. *severus*] „Ubi, talia, quemadmodum mihi certe videbar, memet ipso contentus, satis constanti et praefracto animo iactaveram, a te admonitus, ut ex convivio recta domum meam redirem nec deflecterem ad amicae ianuam, rursus tamen vix mihi conscius ac prope invitus ad hanc trahebar." — *te palam*] Ovid. Trist. 5, 10, 39: *Meque palam de me tuto mala saepe loquuntur.* Liv. 6, 14: *inde rem creditori palam populo solvit.* — *incerto pede*] „primum resistente, deinde semper maiore cum vi clanculum ad Inachiam me perducente." Etiam in prosa or. Cic. ad Att. 15, 14: *Itaque me referunt pedes in Tusculanum.* — *non amicos* cet.] „iniquam ianuam, cuius limen transgredi mihi non concedebatur." Od. 3, 10, 2: *asperas Porrectum ante fores.* — *infregi latus*] „ibi porrectus latus defatigavi."

23-28. *gloriantis*] „qui eo superbit, quod formâ delicatâ omnem mulierculam antecedat." — *mollitie*] „Recipimus, ut evitetur vastus ille et inconditus sonus *A A;* sic et alibi S. 2, 2, 87 *mollitiem* dixit, non *mollitiam.*" BENTL. — *contumeliae*] sodalium graves obiurgationes et amara irrisio. — *renodantis*] „eleganter in nodum colligentis, religantis, puellae instar." „Alebant enim comam formosi pueri

Unde expedire non amicorum queant 25
Libera consilia nec contumeliae graves,
Sed alius ardor aut puellae candidae
Aut teretis pueri longam renodantis comam.

CARMEN XII.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
Munera quid mihi quidve tabellas
Mittis nec firmo iuveni neque naris obesae?
Namque sagacius unus odoror,
Polypus an gravis hirsutis cubet hircus in alis, 5
Quam canis acer ubi lateat sus.

XII. 2. *quid mihi* ABMO paucique alii, ceteri *cur mihi*. — 3. *firmo iuveni* plerique, *iuveni firmo* ASbcy.

et delicati, ut compositi amatoribus magis placerent." SCHOL. Cfr. Senecam in Ep. 119, 15: *si pertinere ad te iudicas, quam crinitus puer et quam perlucidum tibi poculum porrigat, non sitis.* Contraria significatione Valerius Flaccus 5, 380 Dianam *renodatam pharetris ac pace fruentem* vocat, quae solvit et deposuit umero pharetram. Nec tamen propterea cum aliis hic explicem: „solventis comam;" utpote qui naturalis comae situs sit, quem commemorare nihil attinebat, cum qualemcumque ornatum significare longe praestaret. Praeterea repugnat analogia v. *religare crines.* (Od. 1, 5, 4. 2, 11, 24. 4, 11, 5.)

XII. Anum quandam pudendae ab ea mollitiei accusatus, poëta hoc carmine proscindit, in summamque cum foedissimae turpitudinis, tum flagitiosae libidinis infamiam Archilochio modo adducere studet.

1-6. *Quid tibi vis*] Pr. „quodnam tuum est consilium? tum idem fere ac: „quid insanis?" satin sana es? Nihil profecto proficies, fatua!" — *barris*] „Apud Indos-elephantus a voce *barro* vocatur; -- vox eius *barritus.*" Isidor. Origg. 12, 2, 14. Dignam igitur dicit, quae rem habeat potius cum elephantis, *forma trucibus, odore gravibus, mole terribilibus* (Oros. 4, 1), quam cum adolescente formoso. — *tabellas*] „pugillaria, epistolas amatorias." Vide ad v. 17. — *firmo*] „non satis valido ad libidinem tuam explendam." — *neque naris obesae*] atque ideo obtusae. Hoc igitur dicit: „At ego eius naris sum, quae malos odores facillime persentiscat atque summopere horreat." — *unus*] ante omnes. „*Unus* saepe superlativis, raro comparativis adiungitur." WAGNER ad Aen. 1, 15. — *Polypus*] Eadem quantitate Sat. 1, 3, 40 propter litteram liquidam *l*, ut *melos* in Persii Prol. v. ult. atque in eiusdem Sat. 1, 4: *Ne mihi Polydamas* cet. Alii scribunt *Pulypus*, sine auctoritate. Ceterum cfr. Cels. 6, 8, 2. Ibid. § 1: *ulcera naris odorem foedum habent, quod genus Graeci ὄζαιναν appellant.* —

Qui sudor vietis et quam malus undique membris
Crescit odor, cum pene soluto
Indomitam properat rabiem sedare neque illi
Iam manet umida creta colorque 10
Stercore fucatus crocodili, iamque subando
Tenta cubilia tectaque rumpit.
Vel mea cum saevis agitat fastidia verbis:
'Inachia langues minus ac me;
Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum 15
Mollis opus. Pereat male, quae te
Lesbia quaerenti taurum monstravit inertem,
Cum mihi Cous adesset Amyntas,

7. *Qui sudor* ABOMR$\gamma\pi$, Graevianus, Vossianus, Leidensis cum paucis aliis. *Quis sudor* Lipsiensis cum Parisinis nonnullis. Cf. ad Od. 2, 1, 33.

hircus] molestus odor hircinus sub alis. Ep. 1, 5, 29: *olidae-caprae.* — *cubet*] „velut ibi lateat."

7-12. *vietis*] „senio iam flaccidis, marcidis." H. l. bisyllabum. — *pene soluto*] „delassato." SCHOL. „Cum coitu peracto vir iam languet, illa nondum satiata magis etiam restingui cupit libidinem suam effrenatam ac rabiosam." — *neque--manet*] „omnes iam fuci, quibus utitur, propter sudorem diffluunt." — *creta*] Creta ut cerussa pro fuco utebantur. Martial. 6, 93, 9 de tali muliere fucata: *acida latet oblita creta.* — *fucatus*] „fuco faciei inductus." — *crocodili*] Clemens Paedagog. 3, 2, 7: *Τοῖς γὰρ οὐχ ἅπαξ ἀπολωλέναι δίκαιαι κροκοδείλων ἀποπάτοις χρώμεναι καὶ σηπεδόνων ἀφροῖς ἐγχριόμεναι.* Plin. H. N. 28, 8, 28: Crocodili *intestina diligenter exquiruntur iucundo nidore referta.*--Crocodilea *illita ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit* cet. — *subando*] „supra virum se agitando." SCHOL. — *rumpit*] „lectus intortis funibus s. loris ac fasciolis subtentus eiusque *tecta*, id est, aulaeum, ut corruant, facit vehementer se agitando."

13-16. *Vel mea* cet.] Nova sententia cum abruptius inferatur, indignationem poëtae egregie exprimit. „Rursus quam importuna et abominanda est, cum fastidium, quo eam repello, saevis opprobriis exagitat!" Ex vv. 7 sqq. *Qui sudor* cet. elice: „quam item foeda est, cum me obiurgat!" — *Vel-cum*] Vide ad Epod. 2, 17. — *Inachia*] Cfr. Epod. 11. 6. — *langues minus*] „longe fortiorem te praebes in Inachia ter interdum una nocte subagitanda." — *potes*] Eadem hac reticentia utitur Vergil. Ecl. 3, 8. Martial. 3, 33, 1. Strato in Anth. Pal. II. pag. 452: *Ἐχθὲς ἔχων ἀνὰ νύκτα Φιλόστρατον οὐκ ἐδυνήθην.* — *Mollis*] „nimis flaccidus vel ad unum coitum." — *quae te Lesbia* cet.] De constructione cfr. Epod. 6, 7 sq.

17-20. *Lesbia*] ancilla, vel potius lena. — *taurum*] „cum virum quaererem fortem ac validum, nimis frigidum illa ad me perduxit." — *Cous*] Damoxenus apud Athen. 1, 26: *Νεανίας--Ἐτῶν ἴσως ἑπτα-*

Cuius in indomito constantior inguine nervus
Quam nova collibus arbor inhaeret. 20
Muricibus Tyriis iteratae vellera lanae
Cui properabantur? Tibi nempe,
Ne foret aequalis inter conviva, magis quem
Diligeret mulier sua quam te.
O ego non felix, quam tu fugis nt pavet acris 25
Agna lupos capreaeque leones!'

CARMEN XIII.

Horrida tempestas caelum contraxit, et imbres
Nivesque deducunt Iovem; nunc mare, nunc siluae

καίδεκα, Κῶος· θεοὺς γὰρ φαίνεθ' ἡ νῆσος φέρειν. De his *ἐπιθέτοις* a patria petitis cfr. ad Od. 4, 9, 16. — *indomito*] „numquam lasso, sed semper ad venerem prompto.“ — *nervus*] „Cuius ab inguine erigitur penis firmior, quam arbor novella et vegeta radicibus terrae inhaeret.“

21-26. *Muricibus Tyriis*] „Vestis illa purpurea dibapha cui magno cum studio parabatur mittebaturque dono nisi tibi, ingrate? Ne scilicet inter sodales tuos quisquam esset, qui pretiosius amoris pignus ab amica sua acceptum ostentare eoque se iactare posset.“ — *iteratae*] Sic Stat. Silv. 3, 2, 140 *iteratam purpuram* dixit. Od. 2, 16, 35: *bis Afro Murice tinctae lanae.* Ovid. A. A. 3, 170: *quae bis Tyrio murice lana rubes.* — *nempe*] cum leni irrisione. — *mulier*] pro amica. ut Catull. 70, 1: *Nulli se dicit mulier mea nubere malle Quam mihi.* — *quam te*] „quam tua te.“ — *ut pavet-Agna lupos*] Theocr. 11, 24: *Φεύγεις δ' ὥσπερ ὄϊς πολιὸν λύκον ἀθρήσασα.* — *capreaeque leones*] Il. *Λ* 383: *Οἵτε σε πεφρίκασι, λέονθ' ὥς μηκάδες αἶγες.*

XIII. Die hiberno et procelloso sodales exhortatur, ut genio indulgeant, et, ut saepe, laetiorem vitae usum propter mortem brevi tempore instantem iis commendat, exemplo desumpto a praeceptis, quae Chiron, sapientissimus Centaurus, olim alumno Achilli dederit.

1-4. *Horrida tempestas*] *Φρίσσοντας ὄμβρους* dixit Pind. Pyth. 4, 81. Anacreon fr. 6 Bgk.: *Μεὶς μὲν δὴ Ποσιδηϊὼν Ἑστηκεν, νεφέλης δ' ὕδωρ ὄμβριον, Δία τ' ἄγριοι χειμῶνες κατάγουσιν.* — *contraxit*] „spatium caeli, quantum alias oculis videtur, coartavit nubibus obductis.“ — *deducunt Iovem*] Ex antiquissima Latinorum sententia Iuppiter ipse in Terram per imbres descendit, id est, principium generans in illud, quod concipit. Lucret. 1, 250: *Postremo pereunt imbres, ubi eos pater aether In gremium matris terraï praecipitavit: At nitidae surgunt fruges* cet. H. l. omissa fecundandi notione imaginem ita invertit, ut imbres Iovem in terram deducant. Cfr. Verg. Ecl. 7, 60 Ge. 2, 325 sq. — *siluae*] Vid. ad Od. 1, 23, 4. — *Threïcio Aquilone*] De hiatu vide ad Od. 2, 20, 13. — *rapiamus*] Similis sententia Od. 3, 8, 27: *Dona praesentis cape laetus horae.* „Arripiamus occasionem

Threïcio Aquilone sonant: rapiamus, amici,
Occasionem de die, dumque virent genua
Et decet, obducta solvatur fronte senectus. 5
Tu vina Torquato move consule pressa meo.
Cetera mitte loqui: deus haec fortasse benigna
Reducet in sedem vice. Nunc et Achaemenio
Perfundi nardo iuvat et fide Cyllenea
Levare diris pectora sollicitudinibus; 10
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:

XIII. 3. *amici* codices omnes. *amice* Bentl. coni. prob. Meineke, Haupt, L. Müller, Vahlen. — 8. *Achaemenio* codices, *Achaemenia* Aldus.

nos exhilarandi eadem celeritate, qua dies hodiernus illam offert, crastino minime confisi, de quo quidem, ubi venerit, idem valebit.“ — *amici*] Sic Od. 1, 27, 7 et Od. 1, 37, 4 *sodales* (et Sat. 2, 2, 1: *Quae virtus et quanta*, BONI, *sit vivere parvo*, cet.) alloquitur; v. autem 6, propter quem Bentleius coniecit *amice* (vocat., non adverb.) se convertit ad *συμποσίαρχον*, qui vinum praebebat. — *virent*] Solita apud Latinos imagine, ut Od. 1, 9, 17: *Donec virenti canities abest Morosa.* Ovid. Fast. 5, 274: *cum iuvenilibus annis Luxuriant animi corporaque ipsa virent. Genua* frequenter pro roboris propria sede. Plin. H. N. 11, 45, 103: *inest* (genibus) *vitalitas.* Theocr. 14, 70: *ποιεῖν τι δεῖ, ἃς γόνυ χλωρόν.*

5. 6. *obducta*] „curis et tristitia quasi nubila.“ Sic etiam Iuven. Sat. 9, 2: *fronte obducta*, et *συννεφὴς* Creon apud Eur. Phoen. 1307 N. — *senectus*] „morositas, taedium“, qua significatione *senium* saepius usurpatur. — *Tu*] „convivator“, non „pincerna“, ut volunt Schol. — *move*] Od. 3, 21, 6: (*testa*) *moveri digna bono die.* Od. 3, 28, 7. Est igitur: „proferri iube ex apotheca.“ — *Torquato-consule-meo*] L. Manlio Torquato cos. a. u. c. 689, Horatii natali. Od. 3, 21, 1.

7-10. *Cetera*] „quae sollicitos nos habent, omitte nunc.“ Quae autem haec fuerint poëtae ingrata, utrum re vera aeger animi fuerit, fortasse de rei publicae temporibus, an *ἀντιθέσεως* ad convivii laetitiam gratia finxerit has curas, nos ignoramus. (Similiter Od. 1, 9, 9: *Permitte divis cetera* cet.) — *Reducet in sedem*] „deus grata vicissitudine reddet statum certum ac firmum iis, quae nunc labant.“ Sic Augustus apud Suet. Oct. 28: *Ita mihi salvam ac sospitem rem publicam sistere in sua sede liceat.* — *Achaemenio*] Cfr. Od. 2, 11, 16. 2, 12, 21. 3, 1, 44. Genus neutrum firmant omnes codices, ut Epod. 5, 59. — *fide Cyllenea*] „lyra inventa a Mercurio, nato in Cyllene, Arcadiae monte.“ Epicus poëta apud Schol. Pind. ad Nem. 2. 16: (Maia) *Κυλλήνης ἐν ὄρεσσι θεῶν κήρυκα τέκ' Ἑρμῆν.* Verg. Aen. 8, 138 Silius 3, 203: Mercurius *gelidis almae Cyllenes editus antris.* — *diris*] „crudeliter nos excruciantibus ac propterea detestabilibus.“

11. 12. *grandi*] ut erant heroum formae maiores volgo. De Achille Hom. Od. ω 40: *Κεῖσο μέγας μεγα-*

'Invicte mortalis dea nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simoïs:
Unde tibi reditum certo subtemine Parcae 15
Rupere, nec mater domum caerula te revehet.
Illic omne malum vino cantuque levato,
Deformis aegrimoniae dulcibus alloquiis.'

13. *parvi*] codices omnes, *proni* malebat Bentleius, *puri* Hofman Peerlkamp, *tardi* Meineke, prob. Haupt, L. Müller, Vahlen. — 15. *certo* codices omnes, *curto* malebat Bentleius.

λωστί. — *Centaurus*] Chiron, qui in Pelii montis antro Aesculapium, Iasonem huiusque filium Medum, item Achillem, educavit. Pind. Nem. 3, 53 Ap. Eurip. Iphig. in Aul. 709 educavit eum *Χείρων, ἵν' ἤθη μὴ μάθοι κακῶν βροτῶν.* Hom. Il. *A* 832: *δικαιότατος Κενταύρων.* Scriptor Titanomach. apud. Clem. Alex. Str. 1, 15, 73: *(πρῶτος οὗτος) Εἷς τε δικαιοσύνην θνητῶν γένος ἤγαγε δείξας Ὅρκους καὶ θυσίας ἱλαρὰς καὶ σχήματ' Ὀλύμπου.* — *Invicte*] Construe v. *Invicte* per se posito (ut est Verg. Aen. 6, 365 et 8, 293): *Invicte, puer nate mortalis dea*, potius quam: *Invicte puer, nate mortalis dea;* „qui, quamvis filius deae marinae, morti obnoxius es."

13. 14. *Te manet*] „Fatale tibi est ad Troiam proficisci." — *Assaracus*, Trois filius, Anchisae avus. Hom. Il. *T* 231 sqq. — *frigida*] Il. *X* 151 de altero Scamandri fonte: *Ἡ δ' ἑτέρῃ θέρεϊ προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ Ἢ χιόνι ψυχρῇ.* MEIN. *parvi - Scamandri*] Contra Il. *T* 73: *μέγας ποταμὸς βαθυδίνης, Ὃν Ξάνθον καλέουσι θεοί, ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον.* Verum progrediente tempore vel ex parte erat exsiccatus vel hominibus longe minor famâ Homericâ videbatur, unde Lucan. 9, 972 rhetorice: *Inscius in sicco serpentem pulvere rivum Transierat, qui Xanthus erat.* — *Findunt*] „perfluunt." — *flumina*] de uno flumine, ut saepe apud Homer. *καλὰ ῥέεθρα.* — *lubricus*] Accipe potius de celeri quam de tortuoso Simoëntis cursu, ut apparet etiam e seqq. exemplis. Ceterum *lubricus* tralaticium est fluviorum *ἐπίθετον.* Ovid. Amor. 3, 6, 81: *Supposuisse manus ad pectora lubricus amnis Dicitur.* Fast. 4, 337: *lubricus-Almo.* 6, 238: *lubrice Tibri.*

15. 16. *certo*] „immutabili, inevitabili." — *Subtemen* etiam apud Catull. 64, 327 de Parcarum filis. Iam usus frequentissima imagine fili Parcarum secti nihil aliud dicit quam hoc: „certo fato *abscindunt tibi reditum* (Ep. 16, 35), redire te vetant Parcae." — *caerula*] pr. „maris colorem habens, marina", ut Od. 1, 17, 20 Circen *vitream* dicit. Propert. 2, 9, 15 de Achille occiso: *Cum tibi nec Peleus aderat nec caerula mater.* „Nec ipsa tua mater, dea maris, veluti praesens comes iter tuum in patriam fortunabit."

17. 18. *vino*] Cfr. Simon. fr. 14 Bgk.: *Πῖνε, πῖν' ἐπὶ συμφοραῖς.* Meleager in Anth. Pal. II. p. 463: *Ζωροπότει, καὶ πλῆρες ἀφυσσάμενος σκύφος οἴνας Ἔκκρουσον στυγερὰν ἐκ κραδίας ὀδύναν.* — *cantuque*] Hom. Il. *I* 186: *Τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ, -- ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν.* — *Deformis*] „quae deformes red-

CARMEN XIV.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Oblivionem sensibus,
Pocula Lethaeos ut si ducentia somnos
Arente fauce traxerim,
Candide Maecenas, occidis saepe rogando: 5
Deus, deus nam me vetat
Inceptos, olim promissum carmen, iambos
Ad umbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teium,

XIV. 3. *ut si* ABMO$\gamma\pi$ Leidensis, Lipsiensis, *uti* Graevianus, Vossianus Rbc$\varphi\psi$.

dit, deturpat sollicitos." Sic Ovid. A. A. 3, 373: *Ira-deforme malum.* Construe autem: *vino cantuque, dulcibus alloquiis*, id est, quae dulcia sunt παραμύθια, solatia, *deformis aegritudinis. Alloqui* autem saepe de consolatione. Varro L. L. 6, § 57: *adlocutum mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquam locutum consolandi causa.* Catull. 38, 5: *quem - - Qua solatus es allocutione?* Ovid. Trist. 1, 8, 17: *Quid fuit ingenti prostratum mole sodalem Visere et alloqui parte levare tui?*

XIV. Maecenati, qui instantius, quemadmodum videtur, Epodon συλλογὴν ut ederet ab eo petierat, se excusat, propterea quod Phrynes amore captus inertiae se dediderit; quam satis validam causam esse minime latere ne ipsum quidem amicum pariter amori obnoxium dicit.

1-4. *imis - sensibus*] ut alibi *imo corde*, *imo pectore*, velut Verg. Ecl. 3, 54: *Sensibus haec imis (res est non parva) reponas.* — *Oblivionem*] carminis tibi promissi. — *ducentia somnos*] Sic *soporem ducere* pro *obducere* etiam Tib. 1, 2, 79. — *traxerim*] Cfr. 1, 17, 21 et 4, 12, 14 *ducere pocula*, *Liberum.*

5-8. *Candide*] „vere mihi amice semperque sincere." — *occidis*] „toties me rogas, ut crucies me et eneces; nam quid aliud tandem respondere possum nisi deum, id est Amorem, me impedire?" Poëta apud Athen. 10, 64: Ἀπολεῖς μ' ἐρωτῶν. — *olim*] „iamdudum, ut scis, tibi promissum librum iamborum," ut a maiore parte eum vocat. — De hoc toto libro accipe, qui nunc Epodon inscribitur; - - et significat magnam fuisse hominum de his Epodis exspectationem." BENTL. — *promissum*] A. P. 45: *promissi carminis auctor.* Aliquot saltem huius libri carmina hoc posteriora sunt. — *Ad umbilicum adducere*] id est, „absolvere." „Extremitas chartae papyraceae vel membranae, ex quibus conficiebantur volumina, agglutinabatur bacillo, cui circumvolvebatur totum volumen. Illius capita ex osse aut ligno facta *umbilici* vocabantur, quia in media parte libri erant.

9-12. *Bathyllo*] Maxim. Tyr. Diss. 24 p. 481 R.: (Anacreon) πάντων ἐρᾷ τῶν καλῶν καὶ ἐπαινεῖ πάντας. μεστὰ δὲ αὐτοῦ τὰ ᾄσματα τῆς Σμέρδιος κόμης καὶ τῶν Κλεοβούλου ὀφθαλμῶν καὶ τῆς Βαθύλ-

Qui persaepe cava testudine flevit amorem
Non elaboratum ad pedem.
Ureris ipse miser. Quodsi non pulchrior ignis
Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tua: me libertina neque uno 15
Contenta Phryne macerat.

CARMEN XV.

Nox erat et caelo fulgebat luna sereno

λον ὥρας. — *Anacreonta Teïum*] Critias fr. 7 Bgk.: *Τὸν δὲ γυναικείων μελέων πλέξαντά ποτ' ᾠδὰς Ἡδὺν Ἀνακρεόντα Τέως εἰς Ἑλλάδ' ἀνῆγεν, Συμποσίων ἐρέθισμα, γυναικῶν ἠπερόπευμα, Ἀυλῶν ἀντίπαλον, φιλοβάρβιτον, ἡδύν, ἄλυπον.* Eius statuam Athenis vidit Pausanias 1, 25, 1: *καὶ οἱ τὸ σχῆμά ἐστιν, οἷον ᾄδοντος ἂν ἐν μέθῃ γένοιτο ἀνθρώπου.* — *Non elaboratum*] Anacreontis *ἀφέλειαν*, naturale et simplex scribendi genus, longe diversum a poëtarum Alexandrinorum indole potius significat, quam ut negligentius, quod ad numeros attineat, eum versus composuisse reprehendat. „Bathylli amorem scripsit non ita perfecto et elaborato pede quam dulcibus modulis.“ SCHOL.

13-16. *Ureris*] „Quam vim exerceat amor, ipse probe nosti; etenim tu quoque amas feminam pulcherrimam.“ De Terentia, Maecenatis uxore, explicant plerique praeeuntibus tribus Scholiastis, eo quod mox libertina opponatur ingenuae. „Ac re vera vv. *Gaude sorte tua* de legitima tantum uxore sponsave intelligi possunt.“ FRANKE. — *miser*] „*Miserum esse, misere deperire puellam*, de amore etiam felicissimo adeo pervolgatum est, ut exempla afferre necesse non sit.“ BOSSCHA. — *Quodsi*] „Certe ipsa illa Helena, quae Paridem amore incendit, quaeque Troiae excidii causa exstitit, non fuit tua puella formosior; tuo igitur te bono oblecta ac fruere.“ — Ceterum admodum placet lectio cod. antiquiss. B *quando* (nihil enim aliud latere in eius corruptela potest) pro *quoniam*, ut Sat. 2, 5, 9: *Quando pauperiem missis ambagibus horres.* Sic amovetur languidius illud *quodsi*, simulque ex ipsa illa menda satis perspicitur, quomodo factum sit, ut recentiores codd. notos omnes occuparit correctio, quae quamvis tolerabilis sit, non tamen ipsius poëtae manum videtur praestare. — *pulchrior ignis*] „amor pulchrioris feminae.“ — *macerat*] Cfr. ad Od. 1, 13, 8: *quam lentis penitus macerer ignibus.* Calpurn. Ecl. 6, 9: *Petale, qua nunc ego maceror una.*

XV. Neaerae, quae amatorem divitem Horatio praeferebat, perfidiam graviter incusat, iniectaque iuris iurandi, quo suam quondam amoris fidem sanctissime alligarit, religione ac neglecti eiusdem divina vindicta minatusque se discidium, ubi semel perdoluerit, bene ac fortiter laturum, ad saniora eam consilia revocare annititur. Tum ad rivalem suum conversus, suo ipsum exemplo edocet monetque, quam fallax aura ista sit, quam iam experiatur tam secundam. MITSCH.

Inter minora sidera,
Cum tu magnorum numen laesura deorum
In verba iurabas mea,
Artius atque hedera procera adstringitur ilex, 5
Lentis adhaerens bracchiis:
Dum pecori lupus et nautis infestus Orion
Turbaret hibernum mare,
Intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum. 10
O dolitura mea multum virtute Neaera!
Nam si quid in Flacco viri est,

XV. 8. *turbaret* — v. 9. *agitaret* codices plerique, in his Blandinii, *turbarit—agitarit* cum paucis Bentl.

2-4. *minora sidera*] Cfr. Od. 1, 12, 47 sq. — *laesura*] Tibull. 1, 9, 1: *Quid mihi, si fueras miseros laesurus amores, Foedera per divos, clam violanda, dabas? — In verba*] Formulam, qua milites duci se dicto audientes fore iurabant, hic ad amores transfert, ut ad philosophiam Ep. 1, 1, 14: *Nullius addictus iurare in verba magistri.*

5-10. *Artius atque*] De hoc particulae usu Hand Turs. I. p. 472: „Oratores hac dictione numquam aut rarissime utuntur, frequentius poëtae. Et veteribus (Plauto ac Terentio) ea iam cognita erat; recentioribus elegantiae causa magnopere placuit.“ — *hedera*] Od. 1, 36, 20. Catull. 61, 33: *Mentem amore revinciens, Ut tenax hedera huc et huc Arborem implicat errans.* „Adhaerens lentis tuis bracchiis artius quam procera *(hochragend)* ilex circumplicatur ab hedera.“ — *Lentis*] „flexilibus ac tenacibus.“ — *pecori lupus*] „infestus foret.“ Similibus asseverationibus utitur Verg. Ecl. 5, 76 sqq. Aen. 1, 607 sqq. — *Turbaret* et *agitaret* requiritur a vv. *Nox erat* et *iurabas*, atque cogitatio utrobique vertitur in tempore imperfecto. Qui *turbarit-agitarit*, coniunctivos perfecti pro coniunctivis futuri exacti, praeferunt, unice respiciunt v. *fore*. — *Orion*] Od. 1, 28, 21. 3, 27, 18. Epod. 10, 10. — *Intonsos*] Od. 1, 21, 2. — *agitaret*] Cogita de Apollinis capillis longis et passis, suaviter ab aura motis ut est in nonnullis picturis antiquis. — Non sine arte imaginibus ex rerum natura petitis tertiam adiungit mythologicam. Cunctae autem manifesto significant: iurabas te in perpetuum mihi fore fidelem.“

11-14. *O dolitura*] „Ubi videbis me prorsus renuntiasse tuo amori.“ — *mea virtute*] est simpliciter, „quantum in me est.“ Sic Plaut. Bacch. 670: *occasio--Mea virtute parta.* „Omnes, inquit, vires meas in id intendam, ut perfidiae tuae te vehementer poeniteat.“ — *Neaera*] Eodem Neaerae nomine usus est cum Horatius Od. 3, 14, 21, tum Pseudotibullus (libro III.). — *Nam si*] „Nam si re vera in me aliquid virtutis et constantiae est, non feram te semper gratificari rivali meo, qui apud te *potior* est (Od. 3, 9, 2), sed quaeram aliam puellam mihi *parem*, unanimam, fidam meliusque amori meo responsuram.“ — *viri*] Ter. Eun. 154. *Eu noster, laudo, tandem per-*

Non feret assiduas potiori te dare noctis,
Et quaeret iratus parem;
Nec semel offensae cedet constantia formae, 15
Si certus intrarit dolor.
Et tu, quicumque es felicior atque meo nunc
Superbus incedis malo,
Sis pecore et multa dives tellure licebit
Tibique Pactolus fluat, 20
Nec te Pythagorae fallant arcana renati,
Formaque vincas Nirea,
Eheu translatos alio maerebis amores:
Ast ego vicissim risero.

CARMEN XVI.

Altera iam teritur bellis civilibus aetas,

15. *offensae* codices paene omnes, *iratae* cod. Paris. 7973, *offensi* Gogavius et Bentleius emendabant, quos secuti sunt Eckstein, O. Keller. — 17. *Et tu* codices plerique, in his Blandinii, *at tu* pauci codices et edit.

doluit; vir es. — *parem*] eadem significatione, qua Propert. 1, 1, 32: *Sitis et in tuto semper amore pares*, „bene consociati," ac rursus 1, 5, 2.

15. 16. *Nec*] „Nec si aliquando certo ac vero dolore affectus ero, constantia mea, id est, firmum meum propositum te relinquendi, cedet tuae pulchritudini *semel offensae*, id est, quae semel mihi invisa facta erit." — *offensae*] „in qua propter perfidiam tuam *semel* (= in perpetuum) offenderim." Cic. pro Cluent. 158: *etiamsi is invidiosus aut multis offensus esse videatur.* — *Si certus intrarit dolor*] „si indignatio certa me penetrarit penitusque in omni sensu implicata insederit; nam nunc quidem res in eo est, ut rursus ignoscere tibi meque tecum reconciliare possim."

17-24. *Et tu*] „Tu quoque rivalis." Sic codd. Epod. 17, 45. *At* reiciendum propter v. 24 *Ast.* — *Sis--licebit*] Sic Sat. 2, 2, 59: *licebit Ille repotia--celebret.* Prosae or. scriptores tempore praesenti utuntur, *licet.* — *Pactolus*] Lydiae fluvius aurifer, ut Tagus, Hebrus, Padus, Ganges. Plin. H. N. 33, 4. — „Sis licet alter Croesus." — *arcana*] „fidis ac probatis tantum discipulis, *τοῖς ἔσω*, tradita." — *renati*] Significat *μετεμψύχωσιν.* Cfr. Od. 1, 28, 10. — *Nirea*] Hom. B 673: *Νιρεύς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.* Vid. Od. 3, 20, 15. — *vicissim*] „ut tu, felicior rivalis, me nunc derides."

XVI. Ex lyricis omnibus antiquissimum esse hunc epodum et belli Perusini temporibus a. u. c. 714 ineunte compositum censet Ad. Kiefsling (Disquisit. Philol.

Suis et ipsa Roma viribus ruit:
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi
Minacis aut Etrusca Porsenae manus,
Aemula nec virtus Capuae nec Spartacus acer 5
Novisque rebus infidelis Allobrox,
Nec fera caerulea domuit Germania pube,

vol. II 112 sqq.), cum contentione civili inter L. Antonium cos. et Caesarem Octavianum paucis mensibus post funestam illam aciem Philippensem sub ipsis Urbis moenibus erumpente rerum Romanarum condicio cum in Urbe tum in tota fere Italia deploranda ac desperatissima esset. Liberrima autem indignatione accensus vehementer, ne dicam iuveniliter, in bellorum intestinorum scelera invehitur eorumque calamitates deplorat Quod vero in hoc carmine civibus libertatis amantibus consilium impertit, eius exemplum fortasse habuit M. Sertorii propositum. Plutarch. Sert. 9: (ὁ Σερτώριος) ἔρωτα θαυμαστὸν ἔσχεν οἰκῆσαι τὰς (Μακάρων) νήσους καὶ ζῆν ἐν ἡσυχίᾳ τυραννίδος ἀπαλλαγεὶς καὶ πολέμων ἁπάντων. Acron. ad v. 42: *Ad insulas fortunatas Sallustius in Historia dicit victum voluisse ire Sertorium.* (a. u. c. 678.)

1. 2. *Altera*] „Altera iam aetas inde a Sulla (a. u. c. 666) agitur inter bella domestica.“ *terere* addita temporis significatione molestae aut frustra consumptae diuturnitatis dumtaxat notionem habet, non vastationis atque excidii. — *Suis*] Propert. 3, 13, 60: *Frangitur ipsa suis Roma superba bonis.* Manil. 1, 910: *Imperiumque suis conflixit viribus ipsum.*

3-6. *Marsi*] Bellum dicit Marsicum s. sociale, gestum a. u. c. 663-666. — *Porsenae*] regis Clusini, qui a. u. c. 246. Romam obsidione pressit, ad deditionem adegit atque agrorum parte tertia adempta infirmam neque tamen regibus subiectam civitatem reliquit. — *Capua, altera* illa *Roma* (Cic. Phil. 12, 7), cum post stragem Cannensem (a. u. c. 538) *luxurians longa felicitate atque indulgentia fortunae* (Liv. 23, 2) imperium totius Italiae affectasset (Liv. 23, 6), ad praefecturae Romanae formam redacta est a. u. c. 543. Cic. de lege agr. 2, 87: Maiores *tres solum urbes in terris omnibus, Karthaginem, Corinthum, Capuam statuerunt posse imperii gravitatem ac nomen sustinere.* — *Spartacus*] gladiator Thrax fugitivorum dux, acerrimum cum Romanis bellum gessit anno u. c. 681-683. — Quae de *Allobrogibus*, Galliae populo Rhodani a lacu Lemano ad Isaram usque accola, dicit, neutiquam referri debent ad illud tempus, quo hostes Romanorum tandem a. u. c. 633 a Q. Fabio Maximo Allobrogico et Cn. Domitio Ahenobarbo domiti sunt; id quod non patiuntur vv. (in) *novis rebus* (ablat., non dativ.); sed ad coniurationem Catilinariam a. u. c. 691, in qua temptati a P. Lentulo Sura eorum legati *diu in incerto habuere, quidnam consili caperent,* antequam totam rem Q. Fabio Sangae aperirent. (Sall. Catil. 41.) Deinde *C. Pomptinius -- ortum repente bellum Allobrogum atque hac scelerata coniuratione* (Catilinaria) *exercitatum proeliis fregit eosque domuit, qui lacessierant.* Cic. de prov. cons. 32. — Ceterum nota vv. 5-8 bis *nec-que* pro *nec-neque* vel *neque-aut* vel *neque-ve.*

7-10. *Germania*] Cimbros et Teutonos dicit devictos tandem a C. Mario et Q. Catulo a. u. c. 653. Cfr. Plut. Mar. 11 de Teutonis et

Parentibusque abominatus Hannibal,
Impia perdemus devoti sanguinis aetas,
Ferisque rursus occupabitur solum. 10
Barbarus heu cineres insistet victor et Urbem
Eques sonante verberabit ungula,
Quaeque carent ventis et solibus ossa Quirini,
(Nefas videre) dissipabit insolens.

XVI. 8. *Parentibusve* Bentleius coni. — 14. *videre* ABMSc, Bentl., Meineke, L. Müller, Munro, Keller, Eckstein, Vahlen, *videri* ceteri codices, in his Blandinii, Haupt (ed. 1, 2, 3).

Cimbris: *μάλιστα μὲν εἰκάζοντο Γερμανικὰ γένη--εἶναι τοῖς μεγέθεσι τῶν σωμάτων καὶ τῇ χαροπότητι τῶν ὀμμάτων.* Tacit. Germ. 4: *habitus-corporum--idem: omnibus truces et caerulei oculi, rutilae comae, magna corpora.* — *Parentibus*] „maioribus nostris per Urbis saeculum sextum.“ — *abominatus*] h. l. passive, ut Liv. 31, 12: *abominati semimares.* Cd. 1, 1, 24: *bellaque matribus Detestata.* — *devoti sanguinis*] „ea fatali condicione nati, ut et ipsi devoti simus exitio et destinati ad patriam perdendam.“ — *rursus*] ut ante Romulum. Tibull. 2, 5, 25: *Sed tunc pascebant herbosa Palatia vaccae.*

11-14. *Barbarus*] Qualis, non definitur. Cum enim ex nostra sententia carmen referatur ad a. u. c. 714, per se intelligitur verbis *Barbarus--victor* non Dacos et Aegyptios (Od. 3, 6, 14), Antonii copias auxiliares, significari. — *cineres insistet*] Eadem constr. Ter. Eun. 294: *quam insistam viam?* Verg. Aen. 6, 563: *scelestum insistere limen.* — *Urbem*] „solum, quo Urbs steterat.“ — *Eques* cet.] „equitatus hostilis ferociter urbem pervagabitur.“ Ezechiel 26, 11: *Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas, populum tuum gladio caedet, et statuae tuae nobiles in terram corruent. (Ungula* pro equo etiam Sat. 1, 1, 114. „Quia in pedibus et ungula velocitas equi est, ponitur pro toto equo.“ BURMANN. ad Verg. Ge. 3, 116. — *Quaeque carent*] „Quae nunc sacro in sepulchro alte defossa, subducta ac defensa sunt a sole ventisque, qui ea dissipare possent cet.“ — *ossa Quirini*] „Sic dicit, quasi Romulus sepultus sit, non ad caelum raptus aut discerptus a senatoribus; nam Varro post Rostra fuisse sepulcrum Romuli dicit.“ PORPHYR. (COMM. CRUQ.: *„pro Rostris--*, ubi etiam in huius rei memoriam duos leones fuisse erectos constat.“) Appropinquante iam periculo Urbi aeternae Claudianus de Bello Getico 100: *Procul arceat altus Iuppiter, ut delubra Numae sedemque Quirini Barbaries oculis saltem temerare profanis Possit et arcanum tanti deprendere regni.* Eadem imago aeque terribilis fuit Orientalibus. Ieremiae 8, 1: *In illo tempore, ait dominus, eicient ossa regum Iuda et ossa principum eius et ossa sacerdotum--de sepulchris suis et expandent ea ad solem et lunam et omnem militiam caeli, quae dilexerunt et quibus servierunt.* — *Nefas videre*] Pseudophocyl. 94: *Μὴ τύμβον φθιμένου ἀνορύξῃς, μήτ' ἀθέατα Δείξῃς ἠελίῳ καὶ δαιμόνιον χόλον ὄρσῃς.* Confer Od. 1, 11, 1 *scire nefas.* Improbamus igitur quod boni codices habent *videri*, praesertim cum ceteris locis omnibus *puros* iambos Horatius hoc carmine adhibuerit.

Forte quid expediat communiter aut melior pars 15
Malis carere quaeritis laboribus:
Nulla sit hac potior sententia, Phocaeorum
Velut profugit exsecrata civitas
Agros atque laris patrios habitandaque fana
Apris reliquit et rapacibus lupis, 20
Ire pedes quocunque ferent, quocunque per undas
Notus vocabit aut protervus Africus.
Sic placet, an melius quis habet suadere? — Secunda
Ratem occupare quid moramur alite?

15. *quid* codices paene omnes, *quod* S superscr. i, *(quod expediat)* Rutgers probante Bentleio, Meineke, Haupt, L. Müller, O. Keller. — 21. *ferent* plerique cod., in his Blandinii, pauci *ferunt*.

15-16. *Forte*] Ut saepissime propositiones condicionales a poëtis efferuntur sine particula *si*, sic h. l. *forte* positum est pro prosae or. *si forte*. Hoc igitur dicit: „Si forte vos universi vel saltem melior (honestior ac dignitatis amantior) vestrum pars cupitis liberare vos a funestis illis malis, quibus nunc laborat res publica, ac si quaeritis, quodnam tandem consilium quodque inceptum eo ducat, hoc potissimum propositum tenetote.“ *Quid expediat carere* est: „quid conferat sive adiumento sit ad carendum laboribus, ad mala nostra amovenda.“ — Ceterum post v. *laboribus* colon ponendum, ut vv. 15, 16 sint *ἐν προτάσει, ἀπόδοσις Nulla sit hac potior sententia*(quam) *Ire, ἐν παρενθέσει Phocaeorum--lupis*.

17-22. *Sententia*] vocabulum proprium senatorum; vide ad v. 23 *placet*. *Phocaeorum*] Cum a. ante Chr. 534 ab Harpago, Cyri duce, gravissima obsidione premerentur, concesso unius diei ad deliberandum de rebus suis spatio, eos commune mutandi soli patrii consilium cepisse, ante autem quam patria cederent, publicis exsecrationibus iuramentoque, ne quis remaneret neu quis prius revertereturtur, quam massa ferri, quam mari immersissent, in eius superficie apparuisset, sanxisse neque obstrinxisse Herodotus 1, 164 ita narrat: *ἐποιήσαντο ἰσχυρὰς κατάρας-καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν καὶ ὤμοσαν μὴ πρὶν ἐς Φώκαιαν ἥξειν ἢ τὸν μύδρον ἀναφανῆναι*. Hinc Call. fragm. 209: *Φωκαίων μέχρις κε μένῃ μέλας εἰν ἁλὶ μύδρος*. — *exsecrata*] signific. formae mediae, „cum se diris devovisset.“ Noli iungere cum Porphyrione: „*exsecrata agros atque Lares patrios, profugit;*“ sed *profugit agros*, ut Colum. 1, 3: *ut--propter iniurias vicinorum sedes suas profugerint*. — *patrios*] *ποιητικώτερον* est quam *proprios*, cuius lectionis omnino exigua videtur auctoritas. — *pedes q. f.*] Cfr. Od. 3, 11, 49. — *protervus*] Cfr. Od. 1, 26, 2: *protervisventis*. Verg. Aen. 1, 536: *procacibus Austris*.

23. 24. *Sic placet?*] Ex formula sollemni; cum enim consulebant, sic loquebantur: „Placetne?“ „Quid fieri placet?“ et in decernendo placere senatui vel non placere.“ BENTL. — *Secunda--alite*] „*αἰσίῳ ὄρνιθι*, bono omine propter ipsum hoc tam generosum consilium oblato.“

Sed iuremus in haec: Simul imis saxa renarint 25
Vadis levata, ne redire sit nefas;
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina laverit cacumina,
In mare seu celsus procurrerit Appenninus,
Novaque monstra iunxerit libidine 30
Mirus amor, iuvet ut tigris subsidere cervis,
Adulteretur et columba miluo,
Credula nec ravos timeant armenta leones,
Ametque salsa levis hircus aequora.

33. *ravos* Blandinii, AB Bentl., Meineke, Haupt, Eckstein, Vahlen, *flavos* maior pars codicum, O. Keller; pauci *saevos*.

25-28. „Sed priusquam classem conscendamus, in haec verba iuremus: Tum demum redire Romam nobis liceat, cum saxa ab imo maris fundo rursus emerserint.“ — *saxa*] proprium fuisset *massa ferri*. Fundus harum comparationum ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου est Achillis iuramentum Hom. Il. *A* 234, item Archilochi fr. 74 Bgk.: *μηδεὶς ἐθ' ὑμῶν εἰσορῶν θαυμαζέτω, Μηδ' ὅταν δελφῖσι θῆρες ἀνταμείψωνται νομὸν Ἐνάλιον καί σφιν θαλάσσης ἠχέεντα κύματα Φίλτερ' ἠπείρου γένηται, τοῖσι δ' ἡδύ ἦν ὄρος*. Ceterum iuvenili ardore abreptus nimis fortasse in his imaginibus cumulandis luxuriatus est poëta. Horatiana sunt Od. 1, 29, 10. 33, 7. Catull. 61, 206. Vergil. Ecl. 1, 60–64. 8, 27 sqq. — *Matina-cacumina*] Matinus mons sive promuntorium in Apulia, prope radices Gargani montis, hodie *Matinata*. Cfr. Od. 1, 28, 3. Od. 4, 2, 27. Lucan. 9, 184: *et calidi lucent buxeta Matini*, ubi verss. praecedd. memoratur *Apulus, -- simul et Garganus*.

29-34. *In mare*] „Si Appenninus mons mediam Italiam dividens subito maris promuntorium factus erit.“ — *Proruperit* rectius dixeris de flumine, *procurrerit* de monte. Ovid. Fast. 4, 419: *Terra tribus scopulis vastum procurrit in aequor Trinacris*. Tacit. Agric. 11: *procurrentibus in diversa terris*. *περὶ ὕψους* 2, 25: *ἄκρας ἐπεμβαινούσης τῷ πελάγει*. „Se praecipitaverit“ cum aliis nos explicare non possumus. Tu cfr. Lucani 4, 405: *Et tepidum in molles Zephyros excurrit Iader*. 8, 538: *Perfida qua tellus Casiis excurrit arenis*. — *Nova-- libidine*] „si inauditae ac portentosae libidines iunxerint animalia disparia, id quod veluti monstrum esset procurandum.“ — *subsidere*] „iniri se cupiant a cervis.“ Sic *succedere* apud Gratium v. 164 de coitu canis Hyrcanae cum tigride: *Tunc et mansuetis tuto ferus errat adulter In stabulis ultroque gravem succedere tigrim Ausa canis maiore tulit de sanguine fetum*. — *Credula*] „summa iam fiducia praedita propter leonum mansuetudinem.“ — *ravos*] „oculis ravis et atrociter fulgentibus.“ Varro R. R. 2, 2. docet arietes esse debere *ravis oculis*, Cap. 9 canem *nigrantibus aut ravis*. Alii interpretati sunt de pellis colore, ut est apud Eurip. Herc. fur. 360: *λέοντος, Πυρσοῦ-- θηρός*. Cfr. Od. 3, 27, 3: *Ravalupa*. Horatius videtur expressisse Homericum (Od. *λ* 611) *χαροποί τε λέοντες*. Gloss. Philox. *ravus*, *χαροπός*. — *levis*] „levis (*λεῖος*)

Haec et quae poterunt reditus abscindere dulcis, 35
Eamus omnis exsecrata civitas,
Aut pars indocili melior grege; mollis et exspes
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca praeter et volate litora. 40
Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
Petamus arva, divites et insulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis

41. *circumvagus arva beata; Petamus arva* Bentleius. *Oceanus circum vagus arva beata. Petamus* + *arva divites et ins.* L. Müller.

factus instar piscis, cum natura villosus sit. Dictum est per *πρόληψιν*.

35—40. *Haec--exsecrata*] „His votis cum exsecratione conceptis." Vv. *exsecrata civitas* cum vi repetita sunt ex v. 18. — *indocili-grege*] „volgo imperito, cui persuaderi nequit melius esse relinquere patriam quam servitutem servire; hic grex (contemptim) effeminatus et propter animum abiectum omni spe meliore destitutus desidem atque infaustam vitam agat." — Summae pigritiae notio inest in vv. *perprimat cubilia*, „somniculosi homines perpetuo ea premant domique desideant." — *tollite*] ut Ep. 1, 12, 3: *Tolle querellas*; „pellite", ut ex Gloss. habent Codd. aliquot. Archiloch. fr. 9 v. 9. 10 Bgk.: *ἀλλὰ τάχιστα Τλῆτε γυναικεῖον πένθος ἀπωσάμενοι.* — *praeter-volate*] „celerrime praeternavigate Etrusci maris litora, ut perveniatis in Oceanum Atlanticum." De solito earum navium cursu, quae Gallias et Hispanias petentes praetervehebant *ruinas Et desolatae moenia foeda Cosae,-- signatum ab Hercule portum* (sive Cosanum) et portum Lunensem *(Carrara)*, vide Rutilii Itinerarium 1, 285.

41—42. *circumvagus*] ut Ovid. Met. 15, 739: *circumfluus amnis.* Haerent interpretes in vv. distinctione, cum alii habeant 1) nostram, quae hoc significat: *„Nos manet Oceanus circumvagus, ἀψόῤῥοος, πάντα κυκλῶν*, qui ex prisca hominum opinione totum terrarum orbem circumfluit; (aeque absolute Rutil. 1, 56: *Qua circumfusus fluctuat Oceanus*) illa quae nostis, *beata arva, τὰς μακάρων νήσους, petamus."* 2) alii: *circumvagus arva: beata Petamus arva.* 3) alii denique: *circumvagus arva beata: Petamus arva.* — *beata-arva*] Verg. Aen. 6, 638: *Devenere locos laetos et amoena vireta Fortunatorum nemorum sedesque beatas.* — *divites et insulas*] additur per *ἐπεξήγησιν.* De Orcadibus insulis interpretatur Comm. Cruq., rectius plerique de Canariis. Fundus *μύθου* est Hesiodi locus ad v. 63 exscriptus. Locus imprimis memorandus est in Socratico illo Axiocho 371 E. Schol. Plat. pag. 934 ed. Orell.: *Πτολεμαῖος--ἐν δ' Γεωγραφουμένων φησὶ τὰς μακάρων νήσους ἐξ τὸν ἀριθμὸν εἶναι ἐν τῇ ἐντὸς Λιβύῃ κατὰ τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος.* Pomponius Mela 3, 10: *Fortunatae insulae abundant sua sponte genitis et subinde aliis super aliis innascentibus nihil sollicitos alunt, beatius quam aliae urbes excultae.*

43-48. *Reddit ubi* cet.] „ubi sine agricultura terra ex se quotannis effert fruges." *Reddit* tamen ita

Et imputata floret usque vinea,
Germinat et numquam fallentis termes olivae, 45
Suamque pulla ficus ornat arborem,
Mella cava manant ex ilice, montibus altis
Levis crepante lympha desilit pede.
Illic iniussae veniunt ad mulctra capellae,
Refertque tenta grex amicus ubera; 50
Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,

51. *ovile* BRbcd Leidensis cum Parisinis 7972, 8213, 10310; ceteri, in his Blandinii, habent *ovili.*

quoque suam significationem retinet: „profert frumentum quasi debitum humano generi.“ — Pro *Cererem* multi scribunt *cererem*, quo per *μετωνυμίαν* frumentum intelligendum esse clarius significaret. Cfr. Quintil. 8, 6, 24 Rarius in hoc genere Pallas ponitur et pro olea et pro oleo. Ovid. Trist. 4, 5, 4: *Ut vigil infusa Pallade flamma solet.* — *inarata*] De *Γαβίοις* Aeschylus fragm. 198 Dind.: *ἵν' οὔτ' ἄροτρον οὔτε γατόμος Τέμνει δίκελλ' ἄρουραν, ἀλλ' αὐτόσποροι Γῦαι φέρουσι βίοτον, ἄφθονον βροτοῖς.* — *imputata*] „nunquam vinitoris falce tacta floret uvasque fert.“ Cfr. Verg. Ecl. 4, 29. — *termes*] „ramus oleae cum bacis dominum numquam fallit vel frigore vel siccitate ustus“ — *Suam--arborem*] „Ficus, quae sponte et sine insitione aut cultura nascuntur, durae esse solent et fatuae ac cito decidere; ibi, inquit, tales (non insitivae) nascuntur, ut etiam pullae ornent suam arborem nec decidant, antequam sint maturae.“ COMM. CRUQ. — *Pulla*] simpliciter significat „maturam.“ — *Mella*] Orta est fabula a melle apum nemorensium. Colum. 9, 2. — *Levis* cet.] „maxima cum celeritate defluit de montibus.“ — *pede*] Propterea quod *currunt* aquae, *pedes* iis tribuunt poëtae. Lucret. 5, 272 rursusque 6, 637: (aqua) *super terras redit agmine dulci, Qua via secta semel liquido pede detulit undas.* „Eleganter ipso versu susurrum aquae desilientis imitatus est.“ COMM. CRUQ

50. 51. *tenta*] „lacte turgida.“ Cfr. Verg. Ecl. 4, 21. — *grex amicus*] „libenter pastorum commodis inserviens iisque propterea carus.“ — *vespertinus*] adiectivum temporis pro adverbio. Cic. pro Mil. 13: *nocturnis canibus.* Verg. Ge. 3, 537: *Non lupus insidias explorat ovilia circum Nec gregibus nocturnus obambulat.* — *circumgemit*] „raucum suum sonum edit circumvagans ovilia.“ Sic et leo *gemere* dicitur a Valerio Flacco 3, 737. Cfr. etiam Verg. Aen. 7, 15: *gemitus iraeque leonum.* De ursorum voce Verg. Aen. 7, 18 usurpavit v. *saevire*, Claudian. de Mallii Cons. 298 *rudere*, volgatus interpres Isaiae 59, 11 *rugire;* verbum proprium *uncare* vel *ungare* fuisse dicunt Glossographi de vocibus animalium. — *ovile*] Haec lectio firmatur bonis codicibus et efflagitatur constanti Latinorum usu; nam verba cum praep. *circum* composita plerumque regunt accusativum. (*Ovili* dictum esset, ut Ovid. Met. 4, 360: *iuveni-circumfunditur.* Liv. 9, 28: *aedificia--circumiecta muris.* Id. 37, 54: *quae-circumiacent Europae.*)

Neque intumescit alta viperis humus.
Pluraque felices mirabimur: ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glaebis, 55
Utrumque rege temperante caelitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
Neque impudica Colchis intulit pedem;
Non huc Sidonii torserunt cornua nautae
Laboriosa nec cohors Ulixei. 60

52. *alta*] Cum *alta* (profunda) sit humus, absunt etiam viperae, quae amant loca saxosa, arida, cavernosa. *Alta* simul significat solum esse fertilissimum. Hom. Π. Σ 550: *τέμενος βαθυλήϊον*. Alii *alta* male explicant „excelsa, montuosa." Nostram qui interpretationem reiciet, forsitan acquiescat in Iahniana, ut v. *alta* artissime iungatur cum v. *intumescit* sitque adeo pro adverbio *alte intumescit*. — *intumescit*] ut Lucan. 8, 370: *ubi terra tumebit*, id est, excelsior erit et montuosa. Nolim certe explicare „non alit viperas veneno tumidas;" sed refero ad serpentium reptationem, qua alternatim sese attollunt atque incurvant raptimque extendunt, adeo ut praesertim ex longinquo spectanti, ubi est horum reptilium celeriter se motantium multitudo, solum ipsum se in altum levare atque intumescere videatur; id quod saepe ipse vidi, amoenissima, viperas si exceperis, Italiae prata ripasque rivorum semper solitarius perambulans. — Ad rem ipsam cfr. Verg. Ge. 2, 153: *Nec rapit immensos orbes per humum neque tanto Squameus in spiram tractu se colligit anguis.*

53-56. *mirabimur-ut*] Cfr. Od. 4, 4, 13-16. — *Aquosus*] Eurus etiam magis quam Auster imbres affert. Caton. Dir. 38: *Eurus agat mixtam fulva caligine nubem.* — *arva radat*] „diluat atque provolvat in torrentes ac flumina." Lucret. 5, 256: *ripas radentia flumina rodunt.* — *Pinguia*] „fecundo suco turgida." — *urantur*] Anth. Pal. II. p. 845 de Prota in beatas insulas transvecta: *Οὐ χειμὼν λυπεῖ σ', οὐ καῦμ', οὐ νοῦσος ἐνοχλεῖ.--ζώεις γὰρ ἀμέμπτως Αὐγαῖς ἐν καθαραῖσιν Ὀλύμπου πλησίον ὄντος* (quae quidem nova videtur imago). — *temperante*] „benigne ita moderante, ut nec nimii ac noxii cadant imbres neque solis aestus segetes torreat." Fundus *φαντασίας* est Hom. Od. δ 566 in Elysio: *Οὐ νιφετός, οὔτ' ἄρ χειμὼν πολύς, οὔτε ποτ' ὄμβρος, Ἀλλ' αἰεὶ Ζεφύροιο λιγὺ πνείοντας ἀήτας Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.*

57-59. *Non huc*] „Intactae adhuc sunt insulae illae beatae a nautarum omnis generis commercio, adeoque innocentiae plenae; itaque nos quoque ibi tuti erimus a vitiis, quae illi ubicumque ponunt vestigia secum afferre solent." Cuius quidem rei exempla poëtica affert navem Argo, qua vecta est Medea, abiecto pudore externum virum secuta, mercatores Phoenicios, Ulixem. — *Sidonii*] Iam Homerus Od. ο 419: *Φοίνικες πολυπαίπαλοι.* — *cornua*] „Non cornua antennarum illis insulis obverterunt, non ibi appulerunt litori." Ovid. Met. 11, 476: *Cornuaque in summa locat arbore.*

Nulla nocent pecori contagia, nullius astri
Gregem aestuosa torret impotentia.
Iuppiter illa piae secrevit litora genti,
Ut inquinavit aere tempus aureum;
Aere, dehinc ferro duravit saecula, quorum 65
Piis secunda vate me datur fuga.

65. *Aere, dehinc* cod. plerique; *aerea dehinc* ASd Leidensis, Meineke ed. 1.

61. 62. *astri-aestuosa-impotentia*] Pestilentiae subicit eius causam, *impotentem*, vehementem (Od. 3, 30, 3), Sirii aestum, quo grex torretur. In omnibus Codd. hi vv. ordine, quo nos eos exhibemus, leguntur, ita cohaerentibus sententiis: „puri a vitiorum contagio illic vivunt homines, securi a pestilentiae contagio greges;“ in quo quid reprehensione dignum sit, equidem non video. Nihilominus varie eos transposuerunt, quod ipsum erroris evidens signum est. Sed quod ad pecus, de quo v. 49 sq. dictum, h. l. redit poëta, multi (in his Haupt, Vahlen) v. 61, 62 ut spurios secluserunt; omnem offensionem tollunt qui post v. 56 ponunt.

63-66. *Iuppiter*] „Itaque“, inquit, „cum nulla ibi sint scelera, nullae pestes, piis illam tamquam separatam a sceleratis sedem destinavit Iuppiter, ex quo auream aetatem in aeream, mox hanc in ferream, in deterius semper mutavit.“ Tres aetates hic memorat, argentea praetermissa, duas tantum Verg. Ge. 1, 125. Cfr. Hesiod. O. et D. 167 de heroibus: *Τοῖς δὲ δίχ' ἀνθρώπων βίοτον καὶ ἤθε' ὀπάσσας Ζεὺς Κρονίδης κατένασσε πατὴρ ἐς πείρατα γαίης. Καὶ τοὶ μὲν ναίουσιν ἀκήδεα θυμὸν ἔχοντες Ἐν μακάρων νήσοισι παρ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην, Ὄλβιοι ἥρωες, τοῖσιν μελιηδέα καρπὸν Τρὶς ἔτεος θάλλοντα φέρει ζείδωρος ἄρουρα.* — *inquinavit*] „*ἐμίανεν*, adulteravit, in deterius metallum mutavit.“ — *Aere, dehinc*] In hac repetitione (firmata etiam a Scholiasta), ut in illa v. 41, inest color Lucretianus, quem poëtam singulariter adamarat Horatius. Cfr. 3, 12: *Omnia nos itidem depascimur aurea dicta, Aurea, perpetua semper dignissima vita.* 5, 950: *proluvie larga lavere umida saxa, Umida saxa, super viridi stillantia musco.* Sed eandem *ἀναφοράν*, ut consentaneum erat, usurpavit iam Homerica poësis in significandis rebus, quibus propter qualemcumque causam mens poëtae immoratur, ut Hom. Il. *B* 671: *Νιρεύς*, ter. Odyss. *α* 22: *Ἀλλ' ὁ μὲν Αἰθίοπας μετεκίαθε τηλόθ' ἐόντας, Αἰθίοπας, τοὶ διχθὰ δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν.* (*Dehinc* ap. Hor. semper bisyllabum, ut Sat. 1, 3, 104 A. P. 144. Itaque Sat. 1, 5, 97 Bentl. recte reposuit *dein*. Haec autem lectio refert animum commotum, quo poëta intueatur generis humani depravationem, et est veluti tristis querimonia per *ἀσύνδετον* interiecta. Altera *aerea dehinc* (monosyll.), ad quam repetunt ex praecedd. *ut*, meram exhibet narrationem, eamque admodum frigidam. — *ferro duravit*] „ex ferro procudit, ferrea reddidit.“ — *quorum*] „Cuius ferreae aetatis *fuga*, modus, quo longe ab his sordibus remoti vitam innoxiam ac vere beatam adispiscantur, qui in tanta morum corruptione pii manserunt, iis offertur me auctore et suasore, tamquam vate divino (*μάντει*, non: „poëta“),

CARMEN XVII.

Iam iam efficaci do manus scientiae,
Supplex et oro regna per Proserpinae,
Per et Dianae non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa caelo devocare sidera, 5
Canidia, parce vocibus tandem sacris

XVII. 5. *Refixa* ABMOγ, Lipsiensis, Nannii antiqui (de Blandiniis nihil constat). *Defixa* Graevianus, Vossianus, Leidensis R$\varphi\psi$ aliique Parisini.

per hoc carmen ipsum." — Post copiosam autem illam insularum beatarum *τοποθεσίαν* consentaneum erat, ut, quemadmodum fit in elegiis, primariam totius carminis sententiam brevi repeteret poëta; quod cum parum intellexisset Hofman Peerlkampius duos ultimos vv. delendos censuit.

XVII. Rursus salsissime irridet Canidiam (Gratidiam) sagam atque semet ipsum artibus eius magicis petitum et saevis cruciatibus ab ea affectum fingens, ut sibi iam satis perdomito tandem parcat, supplex inimicam orat et obsecrat. Reliqua carminis scena per se clara est. Recte autem Doeringius refutavit Mitscherlichium, qui Varum (Epod. 5) hic loqui optinatus est usque ad v. 52. „Nam", inquit, „ut nihil de v. 39: *sive mendaci lyra Voles sonari* dicam, quomodo ridiculus ille senex Varus vv. 42-44 se cum Stesichoro comparare potuit?" cet. Ceterum hunc epodum quod unus ex omnibus *κατὰ στίχον* compositus est, quidam ab epodis separare voluerunt; omissus est in cod. S. De tempore nihil constat.

1-5. *do manus*] Dant manus proprie, qui manus suas victori praebent vinciendas; hinc est „cedere et fateri se inferiorem esse." Cfr. Lucret. 2, 1043: *Dede manus, aut si falsum est, accingere contra.* Etiam in pedestri oratione. Cic. ad Att. 2, 22: *aiebat illum primo sane diu multa contra, ad extremum autem manus dedisse.* — *non movenda*] „non laedenda neque irritanda", *ἀκίνητα*, translatione ab iis desumpta, qui profano modo simulacra deorum loco suo movent vel etiam deiciunt. — Proserpina et Diana (Hecate) potissimum memorantur, quia sunt numina inferorum ac magarum, unde praeerant sacris magicis. Cfr. etiam A. P. 454. — *carminum*] Ovid. Am. 2, 1, 23: *Carmina sanguineae deducunt cornua Lunae Et revocant niveos Solis euntis equos.* — *Refixa*] Sunt quasi fixae in caelo stellae (Plin. H. N. 2, 8: *Sidera, quae affixa diximus mundo)*; devocando igitur *refiguntur*, efficiunt sagae, ut decidant de caelo. Verg. Aen. 5, 527: *caelo ceu saepe refixa Transcurrunt crinemque volantia sidera ducunt.* Deteriorem lectionem *defixa* qui praeferunt, interpretantur vel „affixa caelo". vel „*δεδεμένα*, incantamentis ligata."

6. 7. *vocibus-sacris*] „carminibus magicis." — *Citumque retro solve*] „ita solve celeris turbinis rotationem, ut contraria fiat priori, adeoque eo cruciatu, quem mihi attulit prior eius conversio, me iam liberet." „Scilicet ut citissime agitatus *(citus)* rhombus per licia attracta et advoluta incantatos vi magica ligabat et vinciebat, ita

Citumque retro solve, solve turbinem.
Movit nepotem Telephus Nereium,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum et in quem tela acuta torserat. 10
Unxere matres Iliae addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis moenibus rex procidit
Heu pervicacis ad pedes Achillei.
Saetosa duris exuere pellibus 15
Laboriosi remiges Ulixei

11. *Unxere* Blandinii, Graevianus, Vossianus, OR$\gamma\pi$ ed. plerique. *Luxere* ABM Leidensis, Lipsiensis, Bentleius.

idem retro actus per licia remissa et revoluta eos vi magica solvebat. - - Hinc *retro carmen agere* dixit Val. Flacc. 1, 782: *iamiam exorabile retro Carmen agens, neque enim ante leves niger avehit umbras Portitor; et cunctae* (*vinctae* Iacobs) *primis stant faucibus Orci.*" DOERING. — *turbinem*] „rhombum magicum." Vid. Interpr. ad Theocrit. 2, 30: *Χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος, ἐξ Ἀφροδίτας, Ὡς τῆνος δινοῖτο ποθ' ἁμετέραισι θύραισιν.* Prop. 3, 6, 26: *Staminea rhombi ducitur ille rota.*

8-10. *Movit* cet.] „Ecce tibi", inquit, „indulgentiae, qua heroës in hostes usi sunt veniamque iis concesserunt, illustria quaedam exempla." — *Telephus*] Mysorum rex ab Achille, quem armis et manu facta prohibere conatus erat, ne ad Troiam oppugnandam veniret, volneratus, cum consulto oraculo responsum tulisset, volnus ab Achille illatum alio medicamento sanari non posse nisi ferrugine cuspidis hastae Peliacae (responderat enim Apollo: *ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται·*), illum oravit, ut eius rei sibi copia fieret, et impetravit. Hygin. F. 101. — *nepotem Nereïum*] natum ex Thetide, Nerei filia.

11-18. *Unxere*] Hom. Il. *Σ* 350: Patroclum mortuum *καὶ τότε δὴ λοῦσάν τε καὶ ἤλειψαν λίπ' ἔλαίῳ.* Ennius Annal. 3, 156 V.: *Tarcuïni corpus bona femina lavit et unxit.* Magis poëtam decebat unam luctus partem commemorare quam generali verbo uti; neque propterea, quod Homerus Il. *Ω* 777 non narrat Hectoris corpus a matronis Troianis unctum esse, praeferendum erat v. *luxere* cum Bentleio, qui, cum hanc lectionem eximio acumine defenderet, hoc tamen non cogitavit, quod recte contra monuit Bothius: „Ad *lugendum* non opus erat precibus." Idem valet de Peerlkampii *Planxere.* — *addictum*] „destinatum ab Achille Priami precibus tandem exorato." Illud minatur Il. *Ψ* 182: *Ἕκτορα δ' οὔτι Δώσω Πριαμίδην πυρὶ δαπτέμεν, ἀλλὰ κύνεσσιν.* — *homicidam*] hic cum laude de viro forti, qui multos in proeliis occiderit. Il. *A* 242: *εὖτ' ἂν πολλοὶ ὑφ' Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο Θνήσκοντες πίπτωσι.* — *procidit*] Il. *Ω* 510: *Κλαῖ' ἀδινά, προπάροιθε ποδῶν Ἀχιλῆος ἑλυσθείς.* — *Heu*] „Ad animum respiciens procidentis Priami ad pedes Achillis ob indignitatem facti hoc dicit." SCHOL. — *Laboriosi*] Cfr. Ep. 16, 60. — *Volente Circa*] Vid. Od. *κ* 388

Volente Circa membra: tum mens et sonus
Relapsus atque notus in voltus honor.
Dedi satis superque poenarum tibi,
Amata nautis multum et institoribus. 20
Fugit iuventas et verecundus color,
Reliquit ossa pelle amicta lurida,
Tuis capillus albus est odoribus;
Nullum a labore me reclinat otium;
Urget diem nox et dies noctem neque est 25
Levare tenta spiritu praecordia.
Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina

17. *Circa* plerique cod. et post Bentleium editiones fere omnes. — 18. *Relapsus* Graevianus, Vossianus, Lipsiensis, duo Blandinii, OR*γφψ* Bentley, Meineke, Haupt, L. Müller, Keller, Eckstein, Vahlen. *Relatus* ABM Leidensis, duo Blandinii, bc*λ*. — 22. *ossa* cod. omnes, *ora* Bentl. prob. Meineke, Haupt. — *amictus* ABM Leidensis; quod amplexus est Cuningh. sic: *Reliquit* (me), *ossa pelle amictus* (sum) *lurida*. — 24. *a labore* ABMOR Lipsiensis, Leidensis, *ab labore* Graevianus, *γφψπ* et alii Parisini.

sqq. — *sonus*] „vox humana." — *Relapsus*] „paullatim iis ultro rediit." *Relatus* esset „externa vi reductus." — *notus--honor*] pristina formae humanae pulchritudo et dignitas." Etenim l. l. v. 395: *Ἄνδρες δ' ἅψ ἐγένοντο νεώτεροι ἢ πάρος ἦσαν Καὶ πολὺ καλλίονες καὶ μείζονες εἰσοράασθαι.* Hac significatione usurpatur etiam in num. plur. Verg. Aen. 1, 591: *laetos oculis afflarat honores*, ubi statim additur *decus*.

19-26. *satis superque*] Conf. Epod. 1, 31. — *multum*] „vehementer ac diu." Cfr. Hand Turs. III. p. 669. — *institoribus*] Od. 3, 6, 30. Sunt eis praesertim, qui puellis mundum muliebrem vendunt. — *verecundus*] „rubicundus, qualis inest in adolescentibus, color discessit a me, ita ut nihil mihi remaneat praeter ossa amicta cute pallida." Moschus 4, 2: *τὸ πρὶν δέ τοι οὐκ ἔτ' ἔρευθος Σώζετ' ἐπὶ ῥεθέεσσι*; — *lurida*] Plaut. Capt. 130: *Macesco, censenesco et tabesco miser; Ossa atque pellis sum miser macritudine.* — *capillus*] „tua veneficia mihi canitiem attulerunt." Theocr. 2, 89: *Ἔῤῥευν δ' ἐκ κεφαλᾶς πᾶσαι τρίχες, αὐτὰ δὲ λοιπὰ Ὀστί' ἔτ' ἦς καὶ δέρμα.* *Odores* vocat sacra magica, quod in eis multa aromata urantur ac suffimenta fiant. — *reclinat*] „velut in toro iacentem relaxat, recreat." — *Urget*] „Nec die neque noctu quietem reperire iam queo." — *neque est*] *οὐδ' ἔστιν, οὐδ' ἔξεστιν.* „Distenta mihi sunt anhelitu praecordia neque ea respirando levare possum."

27-29. *vincor*] „Experimento doctus cogor nunc id credere, quod antea praefracte negaram." — *Sabella*] Sat. 1, 9, 29. Sabellae anus pro sagis habebantur. — *pectus increpare*] „formularum magicarum vehementi murmure ac terriculis intimos sensus percellere." — *nenia*] carmen maleficum; Marsi autem erant harioli et incantatores

Caputque Marsa dissilire nenia.
Quid amplius vis? O mare et terra, ardeo, 30
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Virens in Aetna flamma; tu, donec cinis
Iniuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis. 35
Quae finis aut quod me manet stipendium?
Effare; iussas cum fide poenas luam,

30. *O mare et terra* codices paene omnes, *o mare o terra* Bentley ex paucis cod. — 33. *Virens* Cruquii quattuor codices (Blandinii), ABMOR (pr. m.) Graevianus, Leidensis γφψπ multique alii, nonnulli erasa littera inde fecerunt *Vrens*, unde ortum est in paucis cod. (Pulmanni, Bersmanni, Torrentii) *Furens*, id quod Bentley, Meineke, Haupt, Vahlen receperunt.

maxime serpentium A. A. 2, 102: *Mixtaque cum magicis nenia Marsa sonis.* Conf. Epod. 5, 76. — *dissilire*] „veluti dirumpi; acerrimis doloribus vexari atque amentia affici.“ Angues magicis carminibus proprie *rumpuntur, dissiliunt diffinduntur.* Verg. Ecl. 8, 71. Ovid. Med. Fac. 39: *Nec mediae Marsis fiduntur cantibus angues.* Am. 2, 1, 25. Met. 7, 203: (Medea) *Vipereas rumpo verbis et carmine fauces.* Hic tamen ita vix accipi potest, sed est „vehementissimos capitis dolores pati.“

30-33. *O mare*] Plaut. Trinum. 1070: *Mare, terra, caelum, di vostram fidem!* Ter. Adelph. 790: *O caelum, o terra, o maria Neptuni!* Est quotidiani sermonis exclamatio in re horrenda. — *delib. Hercules Nessi cruore*] Cfr. Epod. 3, 17 sq. — *Virens*] Lambinus interpretatur „perpetuam, acrem, non languescentem.“ Contra dicit Bentleius, *furens* praeferens: „Non autem, si aetas, translatione a vernis floribus sumpta, *virere* belle dicitur, idcirco etiam *flamma*, quae toto genere dispar est.“ Hofman Peerlkamp *virens*, quod verum putat, explicat „fulgens,“ comparans Plaut. Menaechm. 818: *Viden tu illi oculos virere? Ut viridis exoritur colos Ex temporibus atque fronte, ut oculi scintillant, vide.* Verum rectior interpretatio est de flammae sulfureae, qualem exhalat Aetna, colore inter gilvum viridem et caeruleum medio. Ceterum construe: *Sicana flamma virens ardet in Aetna fervida*, etsi Schol. iungunt: *in Sicana Aetna.*

33-36. *donec cinis* cet.] „Continuo exercens artes tuas magicas, tamquam si ipsa esses officina venenorum semper calens igni, quo ea praeparentur, me conficere non desines, donec cinis meus in ventos dispergatur.“ — *Iniuriosis*] quia haec summa iniuria et contumelia est, cineres in ventos spargi. — *Quae finis*] Hoc sensu saepe usurpant gen. femin. Vide ad Od. 2, 18, 30. Atticus apud Cic. ad Att. 9, 10, 4: *quae enim finis peregrinationis?* — *Colchicis*] „Medeae venenorum simillimis.“ Od. 2, 13, 8. — *stipendium*] vocabulum est medium, ut *praemium, merces;* h. l. igitur „multa, poena.“

Paratus expiare, seu poposceris
Centum iuvencos, sive mendaci lyra
Voles sonari: 'Tu pudica, tu proba', 40
Perambulabis astra sidus aureum.
Infamis Helenae Castor offensus vicem
Fraterque magni Castoris, victi prece,
Adempta vati reddidere lumina.
Et tu, potes nam, solve me dementia, 45
O nec paternis obsoleta sordibus

38. *Paratus, expiare si poposceris Centum iuvencis, sive mendaci lyra Voles sonare, Tu pudica, tu pia* malebat Bentleius in Add. — 39. *iuvencis* e var. lect. Cod. Battel. Bentl. — 42. *vicem* R ante rasuram, unus Mechlin. Torrentii, Bentleius: *vice* ceteri cod.

38-40. *expiare*] „poena a te constituta patienter subeunda luere peccata mea, sive poposceris, ut ἑκατόμβην pro piaculo offeram cet." — *mendaci lyra*] Dedita opera hic ab εἰρωνείᾳ leviter ac prope occulte discessit, ut in illis v. 20: *Amata* cet. Nimirum *mendaci lyra* ambigue significat et quae ante (Epod. 5) mentita erat infamanda Canidia et quae mentietur eam laudando. — *sonari*] V. *sonare* apud poëtas etiam transitive usurpatur (Tib. 1, 3, 60. Ovid. Met. 10, 205: *te carmina nostra sonabunt*), et passive, ut hic. — *Tu pudica*] „hasce laudes tibi tribuam atque ad caelum te efferam." Similiter Catull. 42, 19: „*Moecha putida, redde codicillos.*" - - *Sed nil proficimus, nihil movetur. Mutanda est ratio modusque vobis, Si quid proficere amplius potestis: „Pudica et proba, redde codicillos.*" Nec tamen imitatus est Horatius Catullum.

42-44. *Infamis*] Quam ut minus castam infamarat Stesichorus (a. Chr. 630-555) Ἰλίου πέρσει, carmine lyricoepico. Postea, ut narrant, ob id delictum occaecatus ἐγκώμιον Helenae composuit pluribus hymnis constans, in quo παλινῳδίαν cecinit his inter alios versiculis: *Οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος οὗτος. Οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν ἐϋσσέλμοις, Οὐδ' ἵκεο πέργαμα Τροίας.* fr. 26 Bgk. Finxit autem a Paride Helenae tantum imaginem (εἴδωλον) Lacedaemone Troiam abductam esse. Ex Horatii loco licet poëtam apostrophe ad Dioscuros facta precatum esse, ut sibi ignoscerent, quae in eorum sororem commisisset. Ad clementiam flexi cum essent, visum ille recuperavit. — *Helenae offensus vicem*] i. e. sororis nomine, pro sorore sua. *offensus* ut *dolens* aliaque affectus verba accus. *vicem* admittit, velut Sulpic. ap. Cic. Fam. 4, 5: *an illius vicem, credo, doles.* ib. 1, 9, 2: *nostram vicem ultus est ipse sese.* Liv. 18, 19: *solliciti vicem imperatoris.* id. 8, 35: *suam iam vicem magis anxios.* Plaut. Trucul. 157: *Male, quoi non vis, ea omnia tibi dicis, Dinarche, et nostram et illorum vicem.* Inde a Livio ablativus etiam adhibetur: 1, 25, 6: *exanimes vice unius;* Curtius 7, 43, 20: *vice eorum sollicitus.* Itaque nescio an hoc etiam loco ex optimis cod. *vice* restituendum sit.

45. 46. *potes nam*] Agathias Anthol. Palat. 1, p. 211: *Ἀλλὰ θεά, δύνασαι γάρ, ἢ ἠβητῆρά με τεῦξον κτλ.* — *O nec paternis*] Cani-

Neque in sepulcris pauperum prudens anus
Novendialis dissipare pulveres.
Tibi hospitale pectus et purae manus,
Tuusque venter Pactumeius, et tuo 50
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcumque fortis exsilis puerpera.
'Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hibernus salo. 55

50. *Pactumeius* codices paene omnes, in his Blandinii, Porphyrion, Acron. *partumeius* perpauci.

diae sordidos parentes obicit. — *obsoleta*] „inquinata, deformata," ut sunt res vetustate absumptae. Cic. pro Sestio 60: Virtus - - *neque alienis umquam sordibus obsolescit.*

47. 48. *sepulcris pauperum*] „Nam divitum sepulcra suis erant custodibus curae." SCHOL. — *prudens*] etiam de malis artibus. Iuven. 3, 86: Graeculi *adulandi gens prudentissima.* — *Novendiales dissipare*] „eruere e sepulcris ad usum sacrorum tuorum cineres recens conditos ac tantum non tepidos, quippe qui ad praestigias magicas efficaciores sint quam diu repositi." Ovid. Her. 6, 90: *Certaque de tepidis colligit ossa rogis.* Cum autem usui illi nefando vivos incantandi adhiberentur, necessario *dissipabantur,* in pulverem comminuebantur. Ceterum duplex exstat interpretatio v. *Novendiales:* 1) „Novendiale dicitur sacrificium, quod mortuo fit nona die, qua sepultus est." PORPHYR. 2) „Apud maiores, ubi quis fuisset exstinctus, ad domum suam referebatur: - - et illic septem erat diebus, octavo incendebatur, nono sepeliebatur: unde Horatius *Novendiales* cet." SERVIUS ad Aen. 5, 64. De tota re conf. Mythol. Romana Prelleri et Iordani 2, 90.

49—52. *hospitale*] „clemens ac mite." — *purae manus*] a sanguine. — *Tuusque venter*] „tuus partus et filius." „Nam hoc nomen Pactumeius est nomen suppositicii, quem sibi filium esse dicebat; supra enim (Epod. 5, 5) suppositicii partus ipsam ream fecit. *Venter* autem hic pro partu ponitur." COMM. CRUQ. Atque *Pactumeius* re vera nomen est Romanum. Sic *P. Pactumeius* est in Inscriptione apud Furlanettum *Iscriz. d' Este* p. 16. *Q. Pactumeius Fronto* consul suffectus a. post Chr. 80. *P. Pactumeius Clemens* a. 138. *T. Pactumeius Magnus* a. 183. Cogitandem autem h. l. de homine ridiculo vel sordido. — Nimis contra insulsa, certe apud Horatium, altera est lectio *partumeius*, „uterus, qui partum quasi meiit, id est, qui facillime parit." — *Utcumque* cet.] „Quotiescunque e lecto surgis robusta scilicet puerpera, reapse peperisti nec obstetrix iuvit te ad decipiendos homines lavans pannos alio quam tuo cruore infectos." Hoc rursus significat simulatos eius esse partus ad dona atque hereditates a moechis captandas, quibus persuasisset subditivos hos liberos ab ipsis genitos esse.

54-57. *Non saxa*] „Naufragorum et opibus spoliatorum lamenta non curant surda saxa." — *Neptunus*] „Mare procellosum verberat fluc-

Inultus ut tu riseris Cotyttia
Volgata, sacrum liberi Cupidinis,
Et Esquilini pontifex venefici
Impune ut Urbem nomine impleris meo?
Quid proderat ditasse Paelignas anus, 60
Velociusve miscuisse toxicum?
Sed tardiora fata te votis manent:
Ingrata misero vita ducenda est in hoc,
Novis ut usque suppetas laboribus.
Optat quietem Pelopis infidi pater, 65

60. *proderat* AB λ Leidensis, ceteri *proderit*. — 62. *Sed* ABMORγ, ceteri *Si*. — 64. *laboribus* ABMλ Leidensis, ceteri *doloribus*. — 65. *infidi* paene omnes, *infidus* codices aliquot Bentlei.

tibus cautes." Tibull. 2, 4, 9. — *Inultus ut tu*] Supplicis prece superbe reiecta, saga illico in acerbissimam indignationem erumpit, cuius formula utitur haud rara *ut* cum interrog., ut Sat. 2, 5, 18: *Utne tegam spurco Damae latus?* Liv. 4, 2, 12: *Illine ut impune-- concitent finitima bella?*, ubi Gronov. et Drak. alia exempla collegerunt. Refertur autem ad rem, quam propter indignitatem fieri non posse vel potuisse, fieri non debere vel debuisse, ut h. l. stomachabundi pronuntiamus. — *Cotyttia*] Verg. Catal. 5, 19: *Non me vocabis spurca per Cotyttia Ad feriatos fascinos.* „Impune tu ut evolgaris atque irriseris orgia illa, quae celebrantur a feminis solis, uno tantum praesente sacerdote, in honorem deae, quam Thraciae gentes Cotyn vel Cotytto appellant?" — *liberi*] „omni pudicitiae lege soluti ac petulantissimi."

58. 59. *pontifex*] Ut pontifices praesides atque arbitri omnium erant religionum, ita invidiose Canidia inimicum, qui arbiter fuerat veneficii ab ea in Esquiliis perpetrati (Cfr. Epod. 5. Sat. 1, 8), eiusdem quasi *pontificem* appellat, ut Cic. pro Sestio 39. P. Clodium *stuprorum sacerdotem* ob Bonae Deae sacra polluta vocat. In Esquiliis autem antea sepeliebantur pauperes ac servi. — *nomine impleris meo*] „carminibus tuis famosis."

60-64. *Quid proderat*] „Si te ulcisci non possum, quid prodest mihi larga mercede obtinuisse a sagis Paelignis, ut reconditas suas artes me docerent; quid iuvat me peritam esse venena miscendi efficacissima et praesentia, quae statim vel dementiam vel mortem afferant?" Paeligni Marsis vicini ideoque venefici et ipsi habiti. — *Velocius*] solito. — *toxicum*] Italis *tosco*, i. e. venenum τόξοις illitum. — *Sed* cet.] „Verumtamen diutius vives quam tute nunc optas; atque vita tibi misera producenda est ad hunc finem, ut semper sis expositus novis cruciatibus iisque perpetiendis sufficias." — „*In hoc, in id, in quid* significant rem, propter quam aliquid fiat." HAND Turs. III. p. 320. Est „ad hunc potissimum, immo unum finem," efficacius aliquanto quam „propter hoc," ut explicant etiam Scholiastae. — *laboribus*] „aerumnis, quibus meis artibus magicis afficiere."

65-67. *infidi*] Catull. 64, 346: *periuri Pelopis*, quia in mare praecipitavit Myrtilum aurigam, cuius

Egens benignae Tantalus semper dapis,
Optat Prometheus obligatus aliti,
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum; sed vetant leges Iovis.
Voles modo altis desilire turribus, 70
Modo ense pectus Norico recludere,
Frustraque vincla gutturi nectes tuo,
Fastidiosa tristis aegrimonia.
Vectabor umeris tunc ego inimicis eques,
Meaeque terra cedet insolentiae. 75
An quae movere cereas imagines,
Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere lunam vocibus possim meis,

72. *gutturi nectes* Rγπφψ alii, *gutturi innectes* ABMO Leidensis, Lipsiensis, Vossianus.

ope aemulos vicerat et Hippodamiam, Oenomai filiam, in matrimonium acceperat. Alteram lect. *infidus* explicant „qui deorum arcana consilia evolgavit," ut Ovid. Am. 3, 12, 30: *Proditor in medio Tantalus amne sitit;* sed nata est ex accommodatione ad sequens voc. — *benignae-dapis*] „copiosae, affluentis, quae eum semper circumdat, sed frustra." — *obligatus aliti*] „obnoxius aquilae ultrici, cuius morsus a se arcere non potest."

71-75. *ense-Norico*] Od. 1, 16, 9. — *recludere*] „aperire," ut Verg. Aen. 10, 601: *Tum latebras animae pectus mucrone recludit.* — *nectes*] Melius sic quam *innectes* scribi demonstrare conatus est Bentleius, propterea quod recte dicatur *nectere vincula gutturi* (Ep. 1, 19, 31), non item *innectere vincula gutturi*, etsi Lucanus 2, 670: *Tunc placuit caesis innectere vincula silvis*, et translate Verg. Aen. 6, 609: *fraus innexa clienti.* — *Vectabor*] „Insidebo umeris tuis, tibi insultans." Sic translate gr. καθιππάζεσθαί τινος. Cfr. Plaut. Asin. 699: *Vehes pol me hodie - - Sic isti solent superbi subdomari.* — *terra cedet*] „mihi tamquam deae; repellam humum." Dis vestigium facientibus terra cedit, impar divinitatis ponderi. Ovid. A. A. 1, 559: (Bacchus) *e curru - - Desilit: imposito cessit arena pedi.* Sententia est: „teque sic (quod nemo profecto exspectarat) perdomito omnia, quae in orbe terrarum sunt, flectent se invictae meae potentiae eamque cum stupore ultro agnoscent, cum, quasi triumphans, tibi inequitans incessero." — *insolentiae*] „novis ausis, insolitis ac novis artibus, quibus ulciscar et deprimam inimicos omnes." FORCELLINUS.

76—80. *cereas imagines*] Ut in Pharmaceutriis Theocriti 2, 28 et Verg. Ecl. 8, 80, pupae istae magicae adolescentes vel infideles vel nimis duros referunt, quos se defixuras et cupidis puellis conciliaturas simulabant sagae. Ovid. Her. 6, 91: *Devovet absentes simulacraque cerea figit Et miserum tenues in iecur urget acus.* — *curiosus*] „cum incredulus ex insi-

Possim crematos excitare mortuos
Desiderique temperare pocula,
Plorem artis in te nil agentis exitus?'

80. *pocula* ABMλ Leidensis cum paucis, *poculum* Graevianus, Vossianus, ORγφψ. — 81. *agentis* plerique, pauci (ORγπ) *habentis*. — *exitus* ABMObcγλ, ceteri *exitum*.

diis meas artes inspectabas." — *polo Deripere lunam*] Vid epod. 5, 45 sq. — *excitare*] ab inferis. Tibull. 1, 2, 47: *Haec cantu finditque solum Manesque sepulcris Elicit et tepido devocat ossa rogo.* — „An ego fortasse artes meas in te irritas manere queri debebo, ego, inquam, quae tamen maxima quaeque et prorsus inaudita efficere queam?" — *Desiderique temperare pocula*] „miscere pocula amatoria, φίλτρα," Singularis numerus multorum fluxit fortasse ex recordatione Epod. 5, 38: *Amoris poculum.* Ceterum hunc versum, quod a maiore ad minus descendatur (ἀντικλίμαξ) spurium esse censuit Lehrs; Godofr. Hermann (opusc. VIII 403) quod epodi ceteri parem habent versuum numerum, v. 77 eicere voluit.

81. „*Plorem* (vanos, semper frustratos) *exitus artis* meae magicae, quae *in te* (accusat. „adversus te") *nil agit*, nullam vim habet?" Inanem s. nullum fuisse *exitum* inest in ipso v. *plorem*. *Agentis* (perficientis) per se clarum est nec commutandum cum gloss. *valentis*, *habentis*. Contrarium est Od. 4, 14, 38: *secundos reddidit exitus*, quibus opponitur *asper Exitus* apud Silium 5, 478 sq.

Addenda:

Codices his fere litteris significavimus:

1. Bernenses Orellii Bbcd. In varietate antiquissimi Bernensis (B) enotanda plerumque secuti sumus O. Kellerum et A. Holderum.

2. Sangallensem S, Turicensem T, ex Orellii collatione.

3. Parisinos 7900ª (A), 7971 (ψ), 7972 (λ), 7973 (u, non *v*, ut in praefat. pg. VI falso typis expressum est), 7974 (φ), 7975 (γ), 8213 (*v*), 10310 (π).

4. Ambrosianum (O), Monacensem 14685 (M), Sueco-Vaticanum 1703 (R): hos quoque, ut Parisinos ex collatione Kelleri et Holderi.

Quod ad Od. 1, 37, 8 de particulae *atque* traiectione disputaturos nos esse diximus ad Od. 3, 11, 18, hoc nescio quo pacto ibi excidit. Horatius autem *atque* non postponit nisi in epodis (8, 11. 17, 4) et in satiris (1, 5, 4. 27. 6, 110. 130. 7, 12. 10, 28. 82).

Pag. 96 ad v. 17 adde numerum versus: Il. Δ 440. — pag. 128 in comment. ad v. 13 scr. *Pollio*, ut in carmine Hor. —

Verlag von S. Calvary & Co. in Berlin:

M. Tullii Ciceronis

Opera quae supersunt omnia
ex recensione
J. G. Orellii.
Editio altera emendatior.
Curaverunt
J. Gasp. Orellius, J. Georg Baiterus, Carolus Halmius.
8 volumina Lex. 8°. (87 M. 10 Pf.) 60 M.

A. Textus. 4 Bände in 6 Theilen. 2. Aufl. 1845—61. (48 M. 20 Pf.) 24 M. — vol. I. Libri rhetorici. Editio II. 1845. (8 M.) 6 M. — vol. II. (2 Partes.) Orationes ad Codices ex magna parte aut primum aut iterum collatos emendarunt **J. G. Baiterus** et **C. Halmius.** 2 voll. 1854—1857. (18 M. 80 Pf.) 16 M. Einzeln à 9 M. — vol. III. Epistolae. Accedit Historia critica epistolarum Ciceronis. Editio II. 1845. (8 M.) 7 M. — vol. IV. Libri qui ad Philosophiam et ad Rem Publicam spectant. Ex Libris Manuscriptis partim primum partim iterum excussis emendaverunt **J. G. Baiterus** et **Car. Halmius.** Accedunt Fragmenta **J. C. Orellii** secundis curis recognita. 1861. (13 M. 40 Pf.) 12 M.

B. Scholia. M. Tullii Ciceronis Scholiastae. C. Marius Victorinus, Rufinus, C. Julius Victor, Boethius, Favonius Eulogius, Asconius Pedianus, Scholia Bobiensia, Scholiasta Gronovianus ediderunt **Io. Casp. Orellius** et **Io. Georgius Baiterus.** 2 voll.

C. Onomasticon. Onomasticon Tullianum continens M. Tullii Ciceronis Vitam, Historiam Literarum, Indicem Geographicum et Historicum, Indicem Graecolatinum, Fastos Consulares. Curaverunt **I. C. Orellius** et **I. G. Baiterus.** 3 voll. (27 M.) 24 M.

Inscriptionum latinarum selectarum

amplissima collectio
ad illustrandam Romanae antiquitatis disciplinam accommodata
ac magnarum collectionum supplementa complura
emendationesque exhibens.
Cum ineditis **Jo. Casp. Hagenbuchii** suisque adnotationibus
edidit
Jo. Casp. Orellius.
Insunt lapides Helvetiae omnes.
Accedunt praeter **Faginii** Kalendaria antiqua
Hagenbuchii, Maffei, Ernestii, Reiskii, Seguierii, Steinbuechelii
epistolae aliquot epigraphicae
nunc primum editae.
2 voll. accedit vol. III.:
Collectionis Orellianae supplementa emendationesque exhibens
edidit
Guilielmus Henzen.
Accedunt indices rerum ac notarum, quae in tribus voluminibus inveniuntur.
3 voll. Lex. 8°. (37 M. 50 Pf.) 24 M.

G. Crispi Salustii

Catilina Jugurtha Historiarum Reliquiae.
Incertorum auctorum epistolae ad Caesarem invectivae,
declamatio in Catilinam.
Recensuit adnotatione critica instruxit
F. D. Gerlach.
Historicorum veterum Romanorum reliquiae a
Car. Lud. Roth
collectae et dispositae.
Pracht-Ausgabe auf Schweizer Velinpapier. (15 M.) 12 M.

P. Cornelii Taciti.

Opera quae supersunt
ad fidem Codicum Mediceorum
ab **Jo. Georgio Baitero** denuo excussorum
ceterorumque optimorum librorum
recensuit atque interpretatus est
Jo. Casp. Orellius.

Vol. I. Annalium ab excessu divi Augusti quae supersunt ad fidem codicum Mediceorum. 10 M. — Vol. II. Germania. Dialogus de claris oratoribus. Agricola. Historiae. Editionem alteram curaverunt H. Schweizer-Sidler, G. Andresen, C. Meiser.

Fasciculus primus: De situ ac populis Germaniae liber. Ad fidem Codicum Vaticanorum, Perizoniani, Neapolitani ceterorumque optimorum librorum denuo recensuit atque interpretatus est H. Schweizer-Sidler. 1877. 4 M. 50 Pf. — Fasciculus secundus: Dialogus de oratoribus ad fidem Codicum optimoum denuo recensuit atque interpretatus est Georgius Andresen. 1877. 3 M. — Fasciculus tertius: De vita et moribus Julii Agricolae liber ad fidem codicum Vaticanorum recensuit atque interpretatus est Georgius Andresen. 1880. 4 M. 50 Pf.

G. Pätz'sche Buchdruckerei (Otto Hauthal) in Naumburg a/S.